

ئىنسكلۇپىدىيە

مەنبە ئاقرا ئىشقا

وہلامى گومانہ کان

WWW.IQRA.AHLAMONTADA.COM

مەسۇئەت (بیان الإسلام) بەکورە

گومانہ کان سەبارەت بە قورئان

بەرگى يەكەم

وەرگىرانی: نەرمین مستەفا

تەرجىمە: مەھمۇد مەھمۇد مەھمۇد مەھمۇد
مەھمۇد مەھمۇد مەھمۇد مەھمۇد

ئىنسكلۇپىدىيە ۋەلامى گومانەكان

مەۋسۇعەى (بىيان الاسلام) بە كوردى

بە سەرپەرشتى

رېڭخراۋى عادىلە خانم

لە لايەن كۆمەلىك ۋەرگىپرەۋە ۋەرگىپرەۋە تە سەر زمانى شىرىنى كوردى

بەشى يەكەم

بەرگى يەكەم

گومانەكان سەبارەت بە قورئان

ۋەرگىپرەۋە بەرگى يەكەم

نەرمين مۇستەفا

سالى ۱۴۳۸ى كۆچى مۇھەممەدى

بەرانبەر بە ۲۰۱۸ى زايىنى عىسايى

نېنسكلۆپىدىيى وەلامى گومانەكان

مەوسوعەى (بيان الإسلام) بەكوردى

نوسىنى: لىژنەيەك

وەرگىترانى: نەرمين مستەفا

تىراژ: ۱۰۰۰ دانە

چاپ: يەكەم - ۲۰۱۸

دیزاين: ناوەندى رېتوئىن

07501269689
07701932749

hakem1423@yahoo.com
renwen2009@yahoo.com

سەلمەن - بۆلۈمى ئايرىك - نەلمى بەكەم
بەزىمىر كەسپىيۇل - مەكتەپى ژامە (۱۶)

لە بەرئوبەرايەتى گشتى كىتەبخانە گشتىيەكان

ژمارەى سپاردنى (۱۰۲۸) ى سالى (۲۰۱۸) ى يىدراو

(مافى لە چاپدانى پارىزراو بۆ ناوەندى رېتوئىن)

ناومرۆك

لاپەرە	بابەت
۹	پېنشەكى رېنگىراوى عادىلە خانم
۱۵	پېنشەكى ومىرگىن
۱۶	پېنشەكى: سەرپەرشتىياري گشتى (موسوعه بيان الاسلام...)
۱۶	ناين و مروڭ
۳۲	نيسلام خەلك بۇ گىفتوگۇ بانگ نەكات.. لەبرى پىنگدادان.
۳۵	نيسلام لەگەل جگە لە خۇي:
۷۲	پېنشەكئىيەكى گشتى بۇ بەشى قورنان لە زانىيارىنامەكە
۷۲	شەر لە دژى قورنان:
۸۶	بەرنامەى قورنان بۇ وەلامدانەۋەى نەيارانى:
۹۰	ياساكانى قورنان و گىفتوگۇ نەيارمىكانى:
۱۳۷	تەۋەرى يەكەم چەند گومان و بوختانىك سەبارەت بە خۋاي گەرە
۱۳۸	گومانى يەكەم: بانگەشەكرىن بەۋەى خوا (جل جلاله)مندالى ھەيە
۱۴۸	گومانى دوۋەر: بانگەشەى نەۋەى كەفرىشتەكان كچانى خوان
۱۶۵	گومانى سىيەم...
۱۷۸	گومانى چوارەر: بانگەشەكرىن بۇنەۋەى كەلەنىۋان خوداو جنۇكەدا خزمایەتى ھەيە
۱۸۱	گومانى پىننچەر: نكولى كرىن لەتەنيایى و پەرۋەردىگارتى خودا
۲۰۹	گومانى شەشەر: بانگەشە كرىن بۇ نەۋەى كە خودا(جل جلاله)مەسىحى كۆپى مەريەمە
۲۲۳	گومانى ھەوتەم....
۲۵۳	گومانى ھەشتەم...
۲۶۴	گومانى نۆرەر: بانگەشەى خۋايەتى گۆلرەكە
۲۸۱	گومانى دۋەر....

۲۸۷	گومانی یازده....
۳۰۰	گومانی دوازده....
۳۱۳	گومانی سیازده؛ بوختانکردن بهومی خوا قهرمان به خراپه نهکات
۳۲۴	گومانی چواردده....
۳۳۲	گومانی پازده....
۳۳۸	گومانی شازده....
۳۴۴	گومانی حه قنده....
۳۵۱	تهومری دووه گومان دروست کردن دمریاری قورنانی پیروژ
۳۵۲	گومانی هه زده....
۳۵۹	گومانی نۆزده....
۳۶۵	گومانی بیست....
۳۷۸	گومانی بیست و یهك...
۳۸۷	گومانی بیست و دوو...
۳۹۴	گومانی بیست و سئ؛ بانگه شه کردن بهومی که قورنان هه لبه سترای موحه ممه د خویه تی
۴۲۷	گومانی بیست و چوار...
۴۳۲	گومانی بیست و پینج...
۴۴۶	گومانی بیست و شش...
۴۵۲	گومانی بیست و ههوت؛ بانگه شه کردن به توانای هینانی هاوشیومی قورنان
۴۶۰	گومانی بیست و ههشت...
۴۶۷	تهومری سینه گومانه په یوهندی دارمکان به یاسادانان و قهرمانه کانیهوه
۴۶۸	گومانی بیست و نۆ؛ بانگه شه کردن بهومی که فروشتن وهك رهبایه
۵۱۲	گومانی سی...
۵۳۶	گومانی سی ویهك؛ نارمزای گۆرینی قیبله
۵۵۳	گومانی سی و دوو...

۵۵۷	گومامى سى و سى...
۵۶۸	گومانى سى و چوار...
۵۷۷	گومانى سى و پىنج...
۵۸۳	تەومىرى چوارەم كۆمەلىك بانگەشەى جاهىلىيەت
۵۸۴	گومانى سى و شەش: بانگەشە كىردى بەومى مىندال ھۆكۈرى ھەژارى و نەدارى باوانە
۵۹۱	گومانى سى و ھەوت....
۵۹۹	تەومىرى پىنجەم نەو گومانانەى پەيومىندىيان بە كوفرو نىمانەو ھەيە.
۶۰۰	گومانى سى و ھەشت
۶۰۳	گومانى سى و ئۆ...
۶۱۳	گومانى چل...
۶۲۰	سەرچاومكان

پیشەکی ریکخراوی عادیلە خانم بۆ چاپە کوردیەکی

بە ناوی خۆی بەخشندە و میهرەبان

الحمد لله و الصلاة والسلام على رسوله الامين و على اله واصحابه اجمعين:
خوینەرانی بەرپزێ ئەم زنجیرە کتیبە هەندێ سەرنج و زانیاری هەیە بە پێویستی
ئەزانین کە ئێوەی بەرپزێ لێ ئاگادار بکەین:

یەکەم: ئەم مەوسوعەمان بۆچی هەڵبژارد تا وەرێگێڕین بۆ زمانی کوردی؟
دووەم: چۆن ئەم پرۆژەی وەرگێڕانەمان خستە بواری جیبەجێکردنەوە؟
سێیەم: چۆن خەمی چاپکردنی ئەم مەوسوعە یەمان چارەسەر کرد؟
چوارەم: سەرنجمان لەسەر وەرگێڕانەکان چییە؟
پنجەم: داوامان لە ئێوەی خوینەر چییە؟

یەکەم/ ئەم مەوسوعەمان بۆچی هەڵبژارد تا وەرێگێڕین بۆ زمانی کوردی؟

ئێمە لە ریکخراوی عادیلە خانم.. کە ریکخراویکی سەریەخۆیە بۆ پەرەدە و
گەشەپێدان.. بە حوکمی ئەوەی وەک هەموو موسڵمانێک لە کۆڕ و سیمینار و
وتارەکانماندا پەوی پەوی زۆر پرسیار و گومان ئەبووینەو و زۆر جار پێویستمان بە
سەرچاوەیەکی دەوڵەمەند ئەبوو تا وەلامی زانستی زۆربەی ئەو گومانانە ی تیدا بێت، ئەم
(مەوسوعە ی بەیان) هەش لە بابەتی خۆیدا دەوڵەمەندترین سەرچاوەیە تائێستە بینیبێتمان
و خوینەر تا رادەیەکی زۆر بێ مەنت ئەکات لە کتیب و سەرچاوەی تر، بۆیە بریارمان
هاتە سەر ئەوەی کە تیمێکی بۆ دروست بکەین لە خوشکانی ریکخراو و ناوی خۆی لێ
بەتین و دەست بە وەرگێڕانی بکەین.

جا لەبەر ئەوەی مەوسوعەکە بیست و چوار بەرگی قەبارە گەورە بوو، ئێرادەیەکی
گەورە ی نەویست کە بریار لە تەرجەمەکردنی بدەین، بۆیە سەرەتا پامان وابوو کە
کورتە ی ئەو وەلامانە وەرێگێڕین لەبەر دوو هۆ: خەرجی و تیچوونی چاپکردنی..

دووم: زه حمه تی په یداکړدنی وەرگړی خۆبه خش و به توانا... به لام خوا پاست
 نه فهرموی: ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ (العنکبوت)، نه وانه ی له
 پیناوی نیمه داو بۆ به دهسته پینانی په زامه ندی نیمه هه ول و کوششیان کردووه و خویان
 ماندوو کردووه، سویند به خوا به پاستی نه وانه پینمووی ده که ین بۆ هه موو پتگه به کی
 چاک و دروستی خومان (که به دهسته پینانی په زامه ندی نیمه ی له دوايه)، بیتگومان خوی
 په روه ردگار هه میشه له گه ل چاکه کارانه.

جا وهک هاتنه دی نه و به لینه خوداییه، هیواشمان وایه له ناو نیمه دا که سانیک هه ین
 شایسته ی نه و به هره یه ین بۆیه کاره که مان هه نگاو به هه نگاو بۆ ئاسان نه بوو، به و
 پاده یی کاره که به وه گه یشته که بریار بده ین هه موو مه وسوعه که وهریگرینه سر زمانی
 کوردی و پشت به خوا بیه ستین و چه ندی کرد به نسیمان که مته رخه می نه که ین و
 له گه لیدا برۆین.

دووم/ چۆن نه م پرۆژهی وەرگړانه مان خسته بواری جیبه جیکردنه وه؟

چه ند دانیشتنیکمان بۆ نه و مه به سته کرد و گروپه که مان بۆ وەرگړپانی مه وسوعه که
 دیاریکرد، و هه ریه که و به شی خوی وەرگرت که ره چاوی هه ز و تا راده یه ک پسرپریان
 کرد له نه و دابه شکردنانه دا، پرۆژه که که و ته بواری جیبه جیکردن و ده ست به وەرگړپان
 کرا، که هه ندی له بانگخوازانی نینستتیوتی بانگخوازان به پرۆژه که یان زانی پاش
 ده ستخوشیکردن لیمان ناماده یی هاوکاریان دهریری بۆ کاره که مان، نیمه ش به
 سوپاسه وه پیشوازی نه و هاوکاریه مان کرد، دوو بانگخوازی به پریزی نینستتیوتی
 بانگخوازان به ناوی دکتور که ریم نه حمه د و نه دازیار عوسمان یارمه تی زوریان داین به
 سه ره رشتی کردنی کۆبونه وه کان و وەرگیران، هه وله کانیاں به رز نه نرخینین و دان به وه دا
 نه نین که خزمه تیان به پرۆژه که کرد و مایه ی گوپو تین بوون بۆی، که نه وه ش شتیکی
 پیویست بوو بۆ نه و سه ره تایه.

پاش ئەمە ھەولێ ئەوەمان دا کە مۆلەتی فەرمی لە خاوەنە ئەسڵیەکی
(مەوسوعە ی بەیان) وەرگیرین وەک بابەتێکی ئەخلاقی و بابەتێکی یاساییش، بۆ ئەمەش
مامۆستایەکی بەرپرسی زانکۆمان راسپارد کە بەو کارە ھەلبەست و مۆلەتی وەرگیرانی
مەوسوعەمان بۆ وەرگیریت، ئەویش مالتی ئاوەدان بێت کارەکی ئەنجام دا، کە لەم
چاپەدا بۆ زیاتر ئەمانەتباریزی ئەو مۆلەتە بلالوئەکەینەو.

داوی ئەمانە (خوای بالادەستی موعین) لە چەند لاوە نووسەر و وەرگیرپی تری بە
توانای لە دەوری پرۆژەمان کۆکردەو، بەتایبەت پرسی زۆرمان ھەیە بۆ تۆپی
(دەروازە ی چاکە بۆ بانگەواز و ھۆشیاری کۆمەلایەتی) کە کۆمەلێک مامۆستایانی بەرپرسی
زانکۆی سلیمانی و زانکۆی کۆیەیان ئاگادار کردبویەو لە پرۆژەکە و داویان لێ کردبوون
لە پرۆژەکەدا بەشدار بن، ئەوانیش زۆر لەخۆبوردوانە ھاتن بەدەم پرۆژەکەو، ئیتر پۆژ
بە پۆژ خوای پەرورەدگار ئاسانکاری بۆ ئەکردین لێی بەزیاد بێت، لە دانیشتنە
یەکەمینەکانماندا، بەریزانی مامۆستایانی زانکۆو خوشکانی ریکخراو ئامادەبوون بۆیە
سەر لە نوێ ھەولێ دابەشکردنەوێ کتێبەکانمان دایەو وەک بەھیزکردنێک بۆ پرۆژەکە.
ھەندێ لەمپەر و کێشەمان بۆ ھاتە پیش، بەلام سوپاس بۆ خوا سەرئەکەوتین
بەسەرماندا.

بۆ نمونە کاتی دەزگای پینوین داوی ئەویکرد کە ئەبێت جەلدی یەکەم پەخشبکری
پیش ئەوانیتر و خوشکیکی بەریزمان کە بەلێنی وەرگیرانی جەلدی یەکەمی
مەوسوعەکی پیداین و دەستی پیکردبوو بەلام ئەو خوشکە لەبەر سەرقالی زۆر و زۆری
ژمارە ی لاپەرەکانی ئەو بەشە لەکاتی دیاریکراودا تەواو نەئەبوو بۆیە داوامان لیکرد
ھاوکاری بکری، دوو نووسەری بەریزیش ئامادەبیان دەریپی کە ئەرکی تەواوکردنی
بگرنە ئەستۆ، خوا پاداشتیان بداتەو وەک پیتیست بەو کارە ھەستان و نەیانھێلا
پرۆژەکە رابووستیت.

سینه/ چۆن خەمی چاپکردنی ئەم مەوسوعە یەمان چارەسەر کرد؟

بۆ لە چاپدانى ئەم پرۆژە گەرە یە جگە لە رەحمى خوا هیچى ترمان شك نە ئەبرد، بېرىارمان وابوو كە ھەر خۆمان بارى قورسى خەرجى لە چاپدانیشى بخەینە سەرشانى خۆمان، چەند خوشكىكى بەرپز ھەندى ئومىديان پىداين، بەلام كە خواى گەرە ئەو چەند نووسەر و ھەرگىزە لى كۆكرىنەو، خستىنە خولياى ئەو ەى كە بۆ لە چاپدانە كەشى ھەولێك بەدەين و ھاوكارى بۆ بدۆزىنەو، ئەو ەو بوو (سەنتەرى بەرپزى ناو ەندى رىنوين) ئامادە بىيان ەربېرى كە ئركى لە چاپدانى ئەم مەوسوعە یە بگرنە ئەستۆى خۆيان. خوا ھاوكار و ھارىكاريان بىت.

چوارەم/ سەرنجەمان ئەسەر ھەرگىز ئەنەكان چىيە؟

بە شتىكى پىويستى ئەزانين كە ھەندى سەرنجى خىرا بەدەين لەسەر ئەم بەرگە تا خوینەرە بەرپزەكانمان بەرچا و روون بن:

۱- ئەم بەرگە چوار نووسەرى بەرپز بەشدارن تىيدا، ئەو ەش لای ھەموو كەستىك زانراو ە ئەو ە ھەر نووسەرىك شىواى خۆى ھەيە لە نووسين، يان لە ھەرگىز ئەندا، بۆيە ئەو ە سروشتيە كە جياواى بىينى لە نووسينەكاندا.

۲- لە نووسينەكەدا ئەو ە بىينى كە ھەندى -بۆ نمونە- بۆ ماناى (وجو ە ابطال الشبە) نووسىويەتى (شىوازەكانى ھەلۆ ەشان ەو ەى گومانەكە)، ھەندى وتوويەتى (رىگەكانى پوچە لكرىنەو ەى گومانەكە)، ھەندىكى تر بە جورىكى تر مانايان كردو ە، ئىمە نە مانويست ئەوانە يەك بخەين بۆ ئەو ەى پارىزگارى لە تايبەتمەندى ھەر نووسەرىك بكرىت.

۳- بۆ ماناى مەوسوعەكە ھەندى راى جياواز ھەبوو لە ناوماندا، يەكێك ئەيووت: با ناوى بنين (ەرياي زانبارى)، يەكێ بېواى وابوو (زانبارىنامە) گونجاوترە، ھەندىكىتر

بەجوانى ئەزانى (ئىنىسكۆپىدىي ئىسلام) بىكرىتە ئاۋنىشان، ھەندىكىش ئەۋەى بە گونجاۋ
 و جوان ئەزانى كە ھەر بە ئاۋەكەى خۆيەۋە بىت و بووترىت (مەۋسوعەى بەيانى ئىسلام
 بە كوردى)، ئەۋەبوۋ لە كۆتايىدا ئەمەى كۆتايىمان ھەلئىزارد بۆ ئاۋى مەۋسوعەكە.

پىنچەم/ داۋامان لە ئىۋمى خوتنەر چىيە؟

ئىمە بېرومان ۋايە تەنيا كارى خوا بى ھەل و پەلەيە، بۆيە لامان نە سەيرە و نە
 شۆكە كە ھەلە لەم پىرۆژەيەماندا بدۆزنەۋە، ھەلە لەم ۋەرگىرەنەدا بىيىن، بەلام ئەۋە لامان
 سەير و شۆكە كە لە ۋەلەنە ئاگادارمان نەكەنەۋە، بە ديارى بۆمانى نەنيرنەۋە، ئىمە
 بېرومان زۆر بە ۋەحىكمەتە گەۋرەى ئىمامى عومەر (ؓ) ھەيەكە ئەفەرمۆى: (رحم الله من
 اهدى الينا عيوبنا) رەحمەتى خوا لە ۋەكەسەى كە عەيىبەكانمان بە ديارى بۆ ئەھىتتىۋە..
 ئىمەش بەلئىنى ئەۋە ئەدەين كە بۆ چاپى داھاتوۋ، يان بۆ چاپى بەرگەكانى تر سووديان
 لى بىيىن و پىرەويان لى بىكەين ئەگەر زانستى بىن و جىگەى قەناعەت بىت.

پەروەردگار!

سۆزت بېژە بەسەر ئەۋەكەسانەدا كە كەموكورتىيەكانى ئاۋ ئەم كىتیبەمان بە ديارى
 بۆ ئەنيرنەۋە تا ئىمەش بىخەينە سەر چاۋمان و لە چاپەكانى دواتردا نووسىنەكەى
 پىدەۋلەمەندىرە بەھىزتر بىكەين.

پەروەردگار!

زاتى پاكىت ئاگەى لەۋە ھەيە كە لەم سەرزەمىنەدا كۆمەلەك دل ھەن لەسەر
 خۆشەۋىستى تۆۋ پەرسىنى تۆ كۆيۈنەتەۋە پەيمانى ئەۋەيان داۋە بە تۆكە ئەم پەيامە
 ئاسمانىيەى تۆ سەربىخەن، دەى دلەكانى ئىمەش لەگەل ئەۋە دلەدا گرىى بدە! و
 پەيۋەندىەكانىيان توندو تۆلتر بىكە! بەردەۋامىيىش بدە بە ۋەخۆشەۋىستىيەى كە ناشتوتە
 لەئاۋياندا، شارەزاىان بىكە ۋەرىگەيان رۆشنىبىكە! بەۋ نوورەى خۆت - كە ھەرگىز
 ئاكوژىتەۋە - پىريان بىكە ئەۋە دلەنى لەۋە سىنگانەدان گوشادىيان بىكە بە ئىمان بەخۆت و بە

پښه مېرو به په يامه کت! وايان لښکه که پشت هر به تو بېستېن بۆ کاروباره کانی دین
و کاروباره کانی دونیاش.. هر تو باشتړین پشٹیوان و باشتړین سرخه ری.

په کهم رڼی سالی ۲۰۱۸ ی زایینی عیسایی

به رانېه ر

۱۲ ی ره بیعی دووهمی سالی ۱۴۲۸ ی کوچی موخه ممدی

پیشہ کی وہ رگتیر

سو پاس و ستایش بۆ خودای بالادہست و میہربان، ئو خودایہی ہیج کاریک بہئی ویستی ئو ناگاتہ ئہ نجام، درودو سلاو بۆ سہر گیانی پیغہ مہیری ئیسلام و یارویا و ہرانی تا پۆئی دواہی، زۆر خۆم بہ خوشحال دہ زانم کہ بہ شداری و ہا ہا پڑوہیہ کی گرنگ و فراوانم کردوہ بہ ہیواہی ئوہی بیتہ خیریکی نہ ہراوہ بۆمان، ہر وہا بہیتہ سہرچاوہیہ کی بہ ہیز و دہ ولہ مہند بۆ کۆمہ لگی کوردی موسولمان، مہ بہستی سہرہ کیمان لہ بیر کردنہ وہ و بہ پراکتیک کردنی ئہم پڑوہیہ لہ ودا بوو کہ ئہم ساتہ وہ ختہی ئیمہ ہرپاری و ہا کاریکی گرانمان دا لہ کۆمہ لگی کوردیدا بہ داخوہ جۆرہا گومان و روژینراوہ چہندہا رینگای بۆ گیراوہ تہ بہر بۆ تیکدان و شلہ ژاندنی بیر و ہۆشی تاکی ولاتہ کہم، لہ لایہ کی ترہوہ ئو نہ وہی کہ ئیستا ئو گومانانہ دہ دریت بہ گوئیاندا پڑوہیہ کی کہ میان شارہ زاییان لہ زمانی عہرہ پیدا ہہیہ کہ پەنای بۆ بہرن بۆ خۆ پۆشن بیرکردن و وہ لآمدانہ وہ و پوہ پوہوونہ وہی ئو گومانانہ، بۆ بہ نجام گہ یاندنی و ہا پڑوہیہ کی زۆر پتویست و لہ جیی خویدا بوو کہ کاری و ہرگتیرانی بۆ ئہ نجام بدری، بیگومان پڑوہیہ کی ئاوہا فراوان پتویستی بہ چہندہا خەلکی بہ توانا و شارہ زاہیہ کہ بچنہ ژیر باری تا دہیگہ نہنہ کوتای، بہ خوشحالیہ وہ کۆمہ لیک ماموستای بہ ریز لہ خوشکان و ہرایان هاوخەم و دہستبارمان بوون لہ کارہ کہدا، بہ نیسبەت بہرگی یہ کہمی موسوعہ کہ وہ کہ بہندہ و ہرم گتیراوہ زۆر سو پاس و نزای خیرم ہہیہ بو ئو بہ ریزانہی هاوگرییان کردوم لہ خوشکان و ہرایان و هاوژینی نازیزم، دلاکارم لہ خودای گہ و رہ تہرازووی چاکہ کانیانی پی قورس بکات، بہ ریزان گومان لہ ودا نیہ دہ کری ہرکاریک بہ پڑوہی جیاواز کہم و کورتی تیدابیت، بۆیہ بہ گہ و رہی خوتان لہ کہم و کورتییہ کانمان بہ ئاگامان بہیتنہ وہ بہ خستہ رویان و بہ دہ ولہ مہند کردنی کارہ کہمان بہ پیشنیارہ کانتان....

وہرگتیر: نہرمین مستہفا حمەخان

۲۹ ی پەبیعی یہ کہم ۲۰۱۸/۱/۱۶

پيشه‌کى

سەرپەرشتىيارى گشتى (موسوعه بيان الاسلام...)

پروڤيسۆر موحه‌ممەد داوود

ئايىن و مەروڤ

بە ناوى خەي مەرەبان، سوپاس بۆ خاوەنى ھەموو جىھان، درود و سەلام لە سەر
پيڤەمبەر و سەرورەمان موحه‌ممەدى نىراو بە رەحمەت بۆ ھەموو جىھان لە پاشان:
رونکردنەوھى راستىيەکان بە بەلگەى پەوان ولۆژىك ئەركىكى پىرۆزە كە زانايان و
خاوەن بىرەكان ئەيگرنە ئەستۆ بۆ ئەوھى گفتوگۆى ئەزىنى لە نىوان بۆچون و بىروپا
جىاوازەكان بەردەوام بىت، ھەرۆھە بۆ بەھىزکردنى مەوداى خۆشەويستى و برايتى و
پىكەوھىيان لە نىوان خاوەن ئايىنە جىاوازەكان و ديارىکردنى خالى ھاوبەشى مەروڤەكان
كە ئايىنە ئاسمانىيەكان ھەمويان لەو خالانەدا يەكيانگرتۆتەوھ.
لەكۆلەرهكان ھەمويان ئەو راستىيە گەرنگە دوپات ئەكەنەوھ كە ئايىنە ئاسمانىيەكان
لە چەند بابەتيكدا ھاوبەشن لە گەرنگەرييان:

ئايىن پىنوونى مەروڤ ئەكات:

ئايىن بۆ پىنمونىکردنى عەقل و دلى مەروڤەكان ھاتوھ، يارمەتەيەكە لە دروستكاروھە بۆ
دروستكارو، بۆ ئەوھى راستى ژيانى خۆى و ژيانى دروستكاروھەكانى چوارەورى بزانىت،
بۆ ئەوھى پلە و پۆلى لەم ژيانەدا بزانىت، ئاگادارىيەت لەوھى دواى ژيانى ئەم دونيايە
ژيانىكىترى نەپراوھە ھەيە كە تۆلە و پاداشت و دادگەرى لەنىوان دروستكاروھەكان لەويدا
بەرقەرار ئەبىت.

مەبەستەكانى شەرىعەت باشترىن نمونەيە لەسەر ئەو قسانە، ئىسلام زۆر سورە
لەسەر: پاراستنى نەفس بە دانانى تۆلەسەندنەوھ، پاراستنى ئايىن بە دانانى سزاي

مورته د، پاراستنی عه قله به حه رامکردنی ماده هوشبهره کان، پاراستنی وه چه به دانانی سزای زینا، پاراستنی مالو سامان به دانانی سزای دزی، بۆ پاراستنی هه مویشیان تۆله ی حیرابه ی داناوه .

ثایینه کان هاتوون بۆ شه وه ی خه لکی پینمونی بکه ن بۆ لای په وشته به رزه کان و په یوه ندییه پر میهره کان، وهك له قورئاندا هاتووه و خوا شه فرموی:

﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءٰمَنُوْا لَا يَحْزَنْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَمِيَ اَنْ يَّكُوْنُوْا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ عَمِيَ اَنْ يَّكُوْنَ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا تَلْمِزُوْا اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوْا بِالْاَلْقَابِ بَلَّسَ الْاِلَٰهَمُ الْفُسُوْقُ بَعْدَ الْاِيْمٰنِ وَمَنْ لَّمْ يَتُبْ فَأُوْلٰٓئِكَ هُمُ الظَّٰلِمُوْنَ ۝۱۱﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءٰمَنُوْا اجْتَنِبُوْا كَثِيْرًا مِّنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَلَا تَحْسَبُوْا وَلَا يَفْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا اٰيْحُبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَّأْكُلَ لَحْمَ اَخِيْهِ مِثْلًا مَّكَرَهِتُمْوْهُ وَاَنْقَرُوْا اِلٰهَ اِنَّ اِلٰهَ تَوَّابٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۲﴾ (الحجرات)

ئه ی شه وانه ی باوه پتان هیناوه ! هیه کهس و هیه هۆزیک گالته به کهس و هۆزیک تر نه کات و زه لیلی نه کات، چونکه له وانه یه شه وان چاکتر بن له مان، ژنانیش با گالته به یه که نه کهن و یه کتر زه لیل نه کهن، چونکه له وانه یه شه مان له وان چاکتر بن، سووکایه تی به خۆتان مه کهن و یه کتری عه ییدار مه کهن (چونکه سووکایه تی به یه کتر سووکایه تی به به خۆتان)، هه روه ها ناوو ناتۆره ی ناشیرین بۆ یه کتر دامه تاشن، ئای که چه ند ناشیرینه ناوو ناتۆره ی خراپ له دوا ی باوه په یتان و موسلمان بوون، شه وه ش ته وه ی نه کردبیت و په شیمان نه بووبیته ووه له گوناوه کانی، جا شه و جۆره که سانه هه رسته مکارن .

له په راوی په یروژیشدا هاتووه: (له منه وه فیترین، من خاکی و دل نه رمم، ئینجا ده روشتان ئارام شه ییت) متی ۲۹-۱۱.

ثابین هیزی ئه ریتییه له ژبانه

ثابین هیزیکی ئه ریتییه هانی مروڤه ئه دات بۆ ئه وهی واتای بوون و ئاوه دانی له سه رزه وهی به دییه ئی و بژیوی ژبانی دابین بکات" له مادی وهك خۆراك، مه عه ویش که دۆزینه وهی نادیارو ئالۆزه کانه و فراوانکردنی ئاسۆی بیری مروڤایه تی تیرکردنی هه زی زانست و زانیاری له هه موو بواره کانی ژبان.

ثابین له دل و عه قل و ئاکاری مروڤدا گۆرانکاری دروست ده کات، ئاینداری له خاوینی و خۆشه ویستی و لیبۆرده یی و پیکخواه یی ژبانی دینداره که دا په نگ ئه داته وه، له پاراستنی مافی به رانه ر و ههستی به کسانبونی مروڤایه تیدا ده رده که ویت، ثابین هاوسهنگی له ژبانی خه لکیدا دابینکرد کاتیک له تاریکی ده رهیه تان بۆ په وناکی، له مردن بۆ ژبان، خوا ئه فه رموی: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَاطِئِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ﴾ (الانعام)، هه ر به و شیوه یه (کیشه کیشی نیمانداران و خاوه ناسان به رده وامه) جا بۆ هه موو پیغه مبه ریک (بۆ نیماندارانیش) دوزمنیکمان له شه ی تانه کانی ئاده میزاد و په ری سازاندوه، که به رده وام قسه ی زل و پا زاوه ده دن به گوئی به کداو (خۆیان و خه لکی) پی سه رگه ردان و گومرا ده که ن، خو ئه گه ر په روه ردگارت بیویستایه (نه یانده توانی) شتی وابکه ن، ده وازیان لی بهینه له گه ل ئه و درۆو ده له سه یه ی که هه لی ده به ستن (بۆ کوئ ده چن، له ده ست سزای خوا یی پزگار نابن

ئاینداری پاسته قینه ده رهیتانی مروڤه له هه موو ئاکاره خراپه کان بۆ چاکه کان و له تاریکیه کان بۆ په وناکی وهك ئه فه رموی: ﴿كَتَبْنَا أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ (ابراهیم)، ئه م قورئانه کتیبیکه دامانه زاندوه بۆت ئه ی موحه ممه د! تا خه لکی له تاریکیه کانی (بی باوه پی و نه زانی و

سه رلیش پراوی) ده ریه پیتیت، به ره و نوووو پیتیزی پوشتنایی ئیمان، به ویستی به ره و ردگاریان، تا ده گه نه پیتیزی پاستی خوی بالاده ست و شایسته ی سوپاسگوزاری. هر لیره وه ئیسلام دینداری و په وشت به رزی به یه که وه گریداوه، ئیمان ته نها وشه نییه که به زمان بووتری و به س به لکو به رزیونه وه ی پوچه بو به رزترینی په وشته کان. خوی گه وده نه فه رموی: ﴿وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ ۝﴾ (الماعون)، هانی که سیش نادات تا خواردن و خوراک بیه خشیت به هه ژارو نه داران..

په رسته شه کان کاریگری زوری هه یه له سه ره له سوکه وتی مرؤف. خوی گه وده نه فه رموی: ﴿أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ ۝﴾ (العنکبوت) **الفحشاء والمنکر ولذكر الله أكبر والله يعلم ما تصنعون** (۱۵) ﴿ (العنکبوت)

ئه ی پیغه مبه ر! ئه وه ی بو ت په وانه ده کریت له قورشان بیخوینه ره وه و نویش به چاکی ئه نجام بده، چونکه به پاستی نویش به ره له ستی له گوناوه تاوان و نادروستی ده کات، بیگومان یادی خوا له هه موو شت گه وده تر و به نرختره (که ده بیت له کاتی نویشو کاتی تریشدا بیر و هوشی ئیماندار، دابگریت) و خوا خوی زانایه به هه موو ئه و کار و کرده وانه ی که ئه نجامی ده دن. و پیغه مبه ریش نه فه رموی: ﴿ هه رکه س واز له دروکردن و کارکردن به درو نه هینتی ئه و خوا ئاتاجی ئه وه نییه که واز له خواردن و خواردنه وه که ی بهینتی ﴾^۱

ئه مه ئه و چه مکه یه هه موو ئایینه کانی ئاسمانی دوپاتی ئه که نه وه، له په پراوی پیرویشدا هاتووه: ﴿خوشبه ختی بو هه ژاره کان چونکه به هره ی ئاسمانه کان بو ئه وانه، خوشبه ختی بو دلته نگه کان چونکه دلته وایی ئه کرین، خوشحالی بو نه رمونیانه کان چونکه

۱- صحیح البخاری {بشرح فتح الباری} کتاب الصوم باب من لم يدع قول الزور والعمل به فإى الصوم {۱/ ۱۳۹}

ئەوان میراتی زەوی ئەبەن، خوشحالی بۆ تینوبرسیه‌کانی چاکه چونکه تیر ئەبن، خوشحالی بۆ میهره‌بانه‌کان چونکه ئەوان بەر بەزەیی ئەکەون، خوشبه‌حالی خاوه‌ن دله پاکه‌کان چونکه خوا ئەبینن، خوشحالی بۆ ئەوانه‌ی ناشته‌وایی دروست ئەکەن .. خوشبه‌ختی بۆ لانه‌وازان { (متی ۵: ۳-۱۰) .

ئاینداری خوشه‌ویستی و نه‌ویندارییه، نه‌رمی و لیبوردیهیه، ئایندار به‌ره‌و به‌زەیی زیاتر کیش ئەکات، له‌ قورئاندا هاتووه:

﴿ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَمِلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنقُصَ بَعْضُكُم مِّنْ بَعْضٍ فَأَلِذْنَ بِهِمْ هَا جَرُوا وَأَخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَوْدُوا فِي سَبِيلِي وَفَعَلُوا وَفَعَلُوا لَا كُفْرَانَ عَنْهُمْ سَخِفْنَا بِهِمْ وَلَا ذِخْلَنَّهُمْ جَعَلْتُ جَعْرِي مِنْ تَحْتِهَا أَلا تَهْتَرُ تَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ ﴾ (ال عمران).

(کاتێک ئیمانداران به‌م شیوه‌یه نزیان کرد، که په‌روه‌ردگاری نازیزیان فێریان ده‌کات) بیگومان نه‌و زاته‌ دو‌عا‌کانیان لیوه‌رده‌گریت (به‌ هاناو هاواریان‌وه ده‌چیت بۆیه ده‌فه‌رمویت): به‌پاستی من هه‌ول و کوشش و کارو کرده‌وه‌ی هیچ کام له‌ ئیوه به‌زایه ناده‌م، چ نێرینه و پیاوتان، چ مێینه و ئا‌فره‌تتان (چونکه) هاوکاری به‌کتر بوون (له‌ چاکه و چاکه‌کاریدا)، جا ئەوانه‌ی کۆچیان کردو له‌ شوینه‌واری خۆیان ده‌ربه‌ده‌رکران و ئازارو ئەشکه‌نجه‌دران له‌ پیناوی مندا و جه‌نگان و شه‌هیدکران، به‌پاستی سویند بیت چاوپۆشی ده‌که‌م له‌ هه‌له‌و گونا‌هه‌کانیان و ده‌یان‌خه‌مه‌ با‌خه‌کانی به‌هه‌شته‌وه که چه‌نده‌ها پووبار به‌ژێر دره‌خته‌کانیداو به‌رده‌م کۆشکه‌کانیدا ده‌پوات، ئەمه‌ش پادا‌شتیکه له‌ لایه‌ن خواوه (پیشکه‌شیان ده‌کریت) خوا پادا‌شتی چاک و جوانی لایه (بۆ تیکۆشه‌ران).

خوای خۆی به‌سۆز و به‌زەیی و لیبورده‌و به‌خشه‌ره، به‌ حالێ به‌نده‌کانی زانایه و ئەزانێ چی له‌ به‌رژه‌وه‌ندی ئەواندا‌یه و پیغه‌مبه‌رانی بۆ ناردوون، کۆتا پیغه‌مبه‌ریشی وه‌ک به‌زەبیه‌ک بۆ هه‌موو جیهانه‌کان ناردوه .

نایین بانگه‌واز بۆ ئاسانکاری نه‌کات:

له قورئاندا به‌مشێوه وه‌سفی سه‌روه‌رمان پێغه‌مبه‌ر کراوه: ﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ ﴿١٣٠﴾ جا نه‌گه‌ر نه‌وانه (له‌گه‌ل نه‌وه‌موو د‌ل‌سۆزی و میهره‌بانییه‌ی تۆدا) هه‌ر پشت هه‌ل‌که‌ن و گویت بۆ نه‌گه‌ر، نه‌وه ئیتر تۆ ب‌ل‌ئ: من خوام به‌سه‌ یارو یاوه‌رم ب‌یت، که پشتگیرو یاریده‌ده‌رم ب‌یت، هیچ خوایه‌ک نیه‌ جگه‌ له‌و، هه‌ر پشت به‌و ده‌به‌ستم، نه‌و زاته‌ش په‌روه‌ردگاری عه‌رشه‌ی گه‌وره‌یه. {التوبة ١٢٩} ئه‌م بانگه‌وازه‌ش بۆ ئاسانه‌کان و ئاسانکاری و دورکه‌وتنه‌وه‌یه له سه‌ختگی و ته‌نگه‌تاوی.

له سوننه‌تی پێغه‌مبه‌ریشدا هاته‌وه، پێغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌فه‌رموی: ئه‌م نایینه ئاسانه هه‌رکه‌سه‌یک زیاده‌پۆیی تیاکات نه‌یدا به‌زه‌ویدا^٢. کاتیکیش هه‌وائی عوسمانی کۆپی مه‌زعون و هه‌ندی له یارانیا به‌ پێغه‌مبه‌ردا که هه‌میشه به‌پۆژون و به‌شه‌وه‌ هه‌ر خه‌ریکی شه‌و نوێژن و نه‌یانه‌وێت خۆیان تاییه‌ت بکه‌ن به‌ خواپه‌رستی و ژن نه‌هینن! پێغه‌مبه‌ر ﷺ توپه‌بوو فه‌رموی: ئیوه ئاواو ئاواتان وتوه، به‌لام به‌خوا من له هه‌موتان زیاتر له‌خوا نه‌ترسم و زیاتریش له‌تاوان پارێز نه‌که‌م، به‌لام پۆژوش نه‌گرم و به‌پۆژوش نابم، نوێژ نه‌که‌م و نه‌خه‌وم و ژنیش نه‌هینم هه‌رکه‌س له پێگه‌ی من لابدا نه‌وه له‌من نییه^٣.

پیاویکیش هاته‌ لای پێغه‌مبه‌رو سکالای موعازی کۆری جه‌به‌لی کرد که نوێژی به‌یانیا نه‌وه‌نه درێژ نه‌کاته‌وه که به‌هۆیه‌وه ئه‌م ناچیت بۆ نوێژی به‌یان، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ توپه‌بوو موعازی ئاگادارکرده‌وه و به‌ موعازی فه‌رموو: موعاز ئایا تۆ خه‌لک له‌دین ده‌رنه‌که‌ی سوره‌تی فلان و فلان بخوێنه^٤.

٢- صحیح البخاری {بشرح فتح الباری} کتاب الایمان، باب الدین یسر {١/ ١٦} رقم ٢٩

٣ - ===== کتاب النکاح باب الترغیب فی النکاح {٥/ ٩} رقم ٥٠٦٣

٤ - اسناد قوی اخرجه ابن حبان فی صحیحه، کتاب الصلاة باب اعاده الصلاة رقم ٢٤٠٠

پیغمبره‌ری خواجه علیه السلام له به‌زه‌یی و دلنه‌رمیدا سه‌رمه‌شق و پی‌شه‌وا بووه، خوا
 نه‌فرموی: ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴾ (الانبیاء)، (ئی محمد صلی الله علیه و آله) نیمه
 تومان په‌وانه نه‌کردووه تهنه‌ا بۆ نه‌وه نه‌بیټ که بیټه په‌حمه‌ت و به‌ره‌که‌ت بۆ هه‌موو
 جیهانه‌کان (جیهانی ناده‌میزاد و گیاندار و پوهه‌ک و پهری و... هتد) و پیغمبره‌ریش
 نه‌فرموی: نه‌رمی له هه‌رشتیکدا هه‌بوو جوانی نه‌کات و له‌هه‌رچیشدا لابرا ناشرین
 نه‌بیټ.^۵

پیغمبره‌ر صلی الله علیه و آله له هه‌موو کاروباریکیدا ئاسانی هه‌لته‌بژارد و دایکمان عائشه نه‌لیټ:
 له‌نیوان دوو کاردا پیغمبره‌ر هه‌میشه ئاسانه‌که‌ی هه‌لته‌بژارد به‌مه‌رجی تاوان نه‌بویه.^۶
 داوای له هه‌موو ئومه‌ته‌که‌یشی کردووه و فرمویه‌تی: ئاسانکاری بکه‌ن خه‌لک توشی
 ته‌نگه‌تاوی مه‌که‌ن، مژده‌ده‌رین و خه‌لک تارمه‌نین.^۷

به‌هه‌مانشیوه خوای گه‌وره بانگمان نه‌کات بۆ ئاسانکاری و مژده‌دان و نه‌رمونیانی،
 بانگمان نه‌کات بۆ پیکه‌وه‌زیان و لیبوره‌یی و گفتوگو و نه‌فرموی:

﴿ يٰۤأَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اٰجْتَنِبُوْا كَثِيْرًا مِّنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَّلَا تَجَسَّسُوْا وَلَا يَغْتَبِ بَمَعْضِكُمْ بَعْضًا
 اَيُّحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَّاْكُلَ لَحْمَ اَخِيْهِ مِمَّا فَكَرِهْتُمُوْهُ وَاتَّقُوا اللهَ اِنَّ اللهَ تَوَّابٌ رَّحِيْمٌ ﴾ (الحجرات)
 ئه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی باوه‌رتان هه‌تاوه، خۆتان زۆر بپاریزن له‌گومانی خراپ، له‌راستیدا
 هه‌ندئ له‌و گومانانه‌ گوناوه‌ تاوانن (بۆیه‌ حه‌ق وایه له‌هه‌موو گومانیک خۆپاریزیین)
 به‌شوین که‌مو کووپی و عه‌یب و عاری یه‌کتردا مه‌گه‌رین و سیخوپی مه‌که‌ن و له‌پاش
 مله‌باسی یه‌کتری به‌خراپ مه‌به‌ن، ئایا که‌ستان خۆشی دیت له‌وه‌ی گۆشتی برای خۆی

۵- صحیح أخرجه ابن حبان فی صحیحه، کتاب البر والاحسان، باب الرفق رقم ۵۵۱

۶- صحیح البخاری {بشرح فتح الباری} کتاب الحدود، باب: اقامة الحدود و الانتقام لحرمة الله {۸۸/۱۲}،
 رقم ۶۷۸۶

۷- العلم باب ماکان النبی یخولهم بالوعظة و العلم کی لا ینفروا {۱۹۶/۱} رقم ۶۹

به مردوی بخوات ؟! دیاره کاری واتان زور پی سخت و ناخوشه، دهی که واته له خوا
بترسن و پاریزگار بن، چونکه به پراستی خوا گه پانه وهی خه لکی وهرده گریت و میهره بانه
بوتان .

به پیغه مبه ره که یشی فره مووه: ﴿ اَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ
وَحَدِّ لَهُمْ يَأْتِيهِمْ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴾ (١٣٥)
(النحل و فصلت ولا تستوی) (نهی پیغه مبه ره ﷺ، نهی ئیماندار) بانگه واز بکه بۆ لای
به رنامه و پربازی په روه ردگارت به حیکمهت و دانایی (بۆ هندیك) و ناموزگاری جوان و
به جی، (بۆ هندیکی تر) و گفتوگوو موحاده له به جوانترین شیوه (له گهل هندیکی تر) دا به
تایبه تی خاوهن کتیبه کان، چونکه به پراستی په روه ردگارت هر خوی زانایه، که کی
گومپایه، هه روه ها هر خویشی زانایه به هیدایهت و وه رگران.

له په راوی پیروزیشدا هاتووه: له ئیصاحی شه شه مدا: به لام من به ئیوه نه ئیم نهی
بیسه ران: دوژمنه کانتان خوشبوئی و چاکه بکهن به رانبه ر نه وانهی رقیان لیتانه، (٢٨)
نه وانهی نه فرینتان لیته کهن پیروژکهن و بیاریینه وه بۆ نه وانهی خراپه تان به رانبه ر نه کهن
(٢٩)، هه رکهس له پومه تیکی دایت نه و رومه ته که یتری بده ری، هه رکهس پۆشاکه کهی
بردی له جله گانی ژیره وهش مهنی مه که (٣٠) هه رکهسیک داوای لیکردی بیده ری،
نه وکهسهی شتیکی تو نه بات داوای مه که ره وه.

نابین بانگه واز نه کات بۆ کردنی هه موو چاکه یه ک:

له قورئاندا نابینین نایه تیك داوای باوه پی کردبیت له گهل نه و داوایه دا داوای
کرده وهی چاکي نه کردبیت وه که نه فره موئی: ﴿ وَالْمُطَلَّقَاتُ يَرْجِعْنَ إِلَىٰ أَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا
يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَهُنَّ أَجْرٌ بِرَبِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ
أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ (٣٣٨) (البقرة)،

ژنانی ته لاقدر او، ده بیټ تا سې جار عاده تی مانگانه چاوه پړې بکن و (شوونه که نه وه) و
 حه لال نیه بویان نه وه ی خوا له مندا لانیاندا دروستی کردووه (مندا ل یان حه یز)
 بیشار نه وه، نه گهر باوه پریان به خواو به روژی دوا یی دامه زراوه، (له و ماوه یه دا)
 هاوسه ره کانیان شایسته ن به گپړانه وه یان له ماوه ی چاوه روانی و عیده دا، نه گهر ویستیان
 چاکساز ی له ژبانی خو یاندا بکن (نهمه ش بۆ ته لاقی په جعی به)، ژنان مافیان هیه
 به سره پیاوانه وه به وینه ی نه و مافانه ی که بۆ پیاوانه له سره ژنان به گوپړه ی باو و
 نه ریتیک که په سنده له نیسلامدا و پیاوان به سره نافرده تانه وه یه ک پله یان هیه (نه ویش
 ده سه لاتی گپړانه وه ی ژنه کانیانه له کاتی ته لاقی په جعی دا) و خوا بالاده ست و دانایه
 (بالاده ست به سره همواندا و دانایه له دابه شکر دنی ماف و نه رکه کاندا).

وه هه روه ها خوی گه وره داوای پیشبرکی نه کات بۆ کردنی چاکه کان: ﴿وَلِكُلِّ وُجْهٌ
 هُوَ مَوْلٍهَا فَاَسْتَفِزُوا الْخَيْرَاتِ اَيْنَ مَا تَكُونُوا يَاتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا اِنَّ اللَّهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٨٨﴾
 (البقرة)، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ
 تُفْلِحُونَ ﴿٢٠٦﴾﴾، (الحج)

نهی نه و که سانه ی نیمان و باوه پرتان هیتاوه کړنووش و سوژده بهرن و (نویژه کانتان
 به جوانی بکن) و په روه ردگارتان په رستن له هه موو بارود و خیکداو تا ده توان چاکه و
 چاکه کاری نه نجام بدن بۆ نه وه ی سهر فرازو سرکه و تووین... بۆ هه ر گه ل و میلله تیک
 پوگه و قبله یه ک هیه، خوا پوویان و هر ده چه ر خینیت بۆ لای، (ده نیوه ی موسولمان)
 پیشبرکی بکن له چاکه کاندا، پوو له هه رکوی بن خوا هه موتان کۆ ده کاته وه چونکه
 به راستی نه و خواجه به توانایه به سره هه موو شتیکدا.

نابین بۆ زانست و بیرباری و پامان خه‌لک بانگ نه‌کات:

سه‌ره‌تای قورئان به‌بانگه‌واز بۆ زانست و فی‌ربوون ده‌ستی پیکرد: ﴿أَفَرَأَى بِأَسْرِ رَبِّكَ
 الَّذِي خَلَقَ ۝ (۱) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝ (۲) أَفَرَأَى رَّبُّكَ الْأَكْمَرُ ۝ (۳) الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝ (۴)﴾ (العلق)، (ئه‌ی
 محمد ﷺ) بخوینه به‌ناوی ئه‌و په‌روه‌ردگاره‌ته‌وه که هه‌موو شتیکی دروست
 کردوه. ئاده‌میزادی له‌چهند خانه‌یه‌کی هه‌لواسراو (له‌ناو مندالداندا) دروست
 کردوه. بخوینه، له‌کاتی‌کدا هه‌ر په‌روه‌ردگاری تۆ به‌خشنده‌یه. ئه‌و زاته‌یه که به‌هوی
 قه‌له‌مه‌وه زانستی و زانیاری فی‌ر کردوه. و زۆرێک له‌ ئایه‌ته‌کانیش خه‌لک بانگ نه‌که‌ن بۆ
 کارکردنی عه‌قل و بیر و پامان وه‌ک ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ
 كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَّفْعِهِمَا ۚ وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْغَوْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ
 اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ۝﴾ (البقرة و ۷۳)، پرسبارت لی ده‌که‌ن ده‌رباره‌ی
 عه‌ره‌ق و قومار، پێیان بلی: له‌و دووانه‌دا تاوان و گوناھێکی گه‌وره‌ هه‌یه، هه‌رچه‌نده
 چه‌ند سوودی‌کی‌شان تێدایه بۆ خه‌لکانێک، بێگومان گوناھه‌که‌یان گه‌وره‌تره له‌ که‌لک و
 سوودی‌ان، پرسبارت لێده‌که‌ن که چی بیه‌خشن؟ پێیان بلی: هه‌رچیتان لی زیاده ده‌توان
 بیه‌خشن، ئا به‌و شیوه‌یه خوای گه‌وره‌ ئه‌م به‌لگه‌و فه‌رمانانه‌تان بۆ پوون و ناشکرا
 ده‌کات بۆ ئه‌وه‌ی بیر بکه‌نه‌وه‌و (وا‌ز له‌و شتانه به‌یئن که زیانیان زۆرت‌ره له‌ سوودی‌ان،
 وه‌چی بۆ هه‌ردوو جیهانتان چاکه‌ ئه‌وه بکه‌ن) ... ﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ
 جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَتًا مَا خَلَقَتْ هَٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ قَوْلًا عَذَابًا ۖ لَتَارِ
 ۝﴾ (ال عمران)، ئه‌وانه‌ی یادی خوا ده‌که‌ن له‌کاتی‌کدا که به‌پێوه‌ن یان دانیشتیوون یان
 پاکشاوون (له‌هیچ حاله‌تی‌کدا یادی ئه‌وزاته فه‌رامۆش ناکه‌ن)، هه‌میشه بیرده‌که‌نه‌وه له
 دروست بوونی ئاسمانه‌کان و زه‌وی (بیرده‌که‌نه‌وه له‌هه‌موو ورده‌کاریه‌ک، سه‌رنجی

هه موو دیاردهیه ک ده دهن، سهرته نجام ده لئین: په روه رډگارا تو ئه م هه موو دروست کراوانه ت بئ هوده و بئ ئامانچ دروست نه کړدوه، پاکیی و بیگه رډیی شایسته ی تویه، ده توش بمانپاریزه له سزای ناگری دوزه خ، تانه له وانه ش نه دات که پامان له نایه ته کانی خوا ناکه ن: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرَاتَ أَمْرًا عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ۝۲۱﴾ (محمد)، نایا نه وه بوچی نه وانه وردیښی له قورئاندا ناکه ن و گوئی بو ناگرن؟! یان نه وه یه دل ګان له ناستی راستیدا قفل دراوه؟!

ناین بانگه واز بو جوانی نه کات:

قورئان پرله و نایه تانه ی که سهرنجی بینه رو بیر پانه کیشی بولای جوانییه کانی بوونه وهر، له (نایه تی ۲۵ ی سوره تی النور) پامینه که نه فهرموی:

﴿ اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورٍ كَمِشْكُورٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرٍ مُبْرَكٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَلَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝۲۵﴾،

خوا نووو پووناکی ئاسمانه کان و زه ویه (نووو پووناکی به خشه پییان)، نمونه ی نووو پووناکیه که ی وه ک تاقیک وایه چرایه کی تیدا بیت، چراک ش له ناو شووشه یه کدا بیت شووشه که ش وه ک هه ساره یه کی گه ش و پرشنگدار وایت و داگیرسابیت به پونی دره ختی موباره ک و به فه پی زه یتوون، پووی نه له پوژ هه لات و نه له پوژ ئاوا بیت (له شوینیکدا بیت به یانی و ئیواره خوړ لی بدات)، پونه که شی (نه ونده پاک و بیگه رده) خه ریکه خوی دابگیرسیت و پووناکی بداته وه، نه گهر ناگریش لئی نه دات، نه و هیدایه ت و پیتنمووی یه که قورئانه پووناکی یه له سهر پووناکی، خوایش هیدایه تی نه و که سانه ده دات که ده یه ویت و شایسته ن بولای نووری خوی که قورئانه، خوا چه نده ها نمونه ده هینیتیه وه بو خه لکی (تا له نمونه مه عنه ویی یه کان تییکه ن) خوایش به هه موو شتیک زانایه ...

ههروه‌ها سه‌رنجی ئەم فەرمودەیی پێغەمبەر بەدە کە ئەفەرموی: خوا خۆی جوانە و جوانیشی خوششەوی.^۸

ناین بانگه‌وازه بۆ ڕه‌وشته‌ به‌رزی:

خۆ پازاندنەوه به‌په‌روشته به‌رزه‌کان و خۆلادان له به‌دپه‌روشتی داواکارییه‌کی گرنگی هه‌موو په‌یامه‌کانی ئاسمانه، بۆ ئەوه‌ی مرقۆه‌ شایسته‌ی په‌یامی گه‌وره‌ی جێنشینیی بیت. له‌قورئانی پیرۆزدا ئایه‌تی زۆر هه‌ن که خه‌لکی هه‌ن ئەدات بۆ په‌روشته جوانه‌کان و پێغەمبەرە‌که‌یشی ستایشکردوه به‌وه‌ی که خاوه‌نی به‌رزترین په‌روشته و ئەفەرموی: ئە‌ی موحه‌مەد تۆ دارای به‌رزترینی په‌روشته‌کانیت ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ (القلم)، تۆ له‌سه‌ر په‌روشت و خوویه‌کی زۆر جوان و په‌سه‌ند و بێ وینه و مه‌زنیت. هه‌روه‌ها له ستایشی به‌نده‌ پاسته‌کانی خۆیدا له‌سوره‌تی فورقاندە ئەفەرموی: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾ (الفرقان).

به‌نده‌کانی خوای میهره‌بان ئەو که‌سانه‌ن که زۆر به‌ هیمنی و سه‌لاری به‌سه‌ر زه‌ویدا ده‌پۆن، کاتیکیش نه‌فامان به‌ قسه‌ و قسه‌‌لۆکی ناخۆش به‌ره‌نگاریان ده‌بن، له‌ وه‌لامیاندا ده‌لێن: سلاو (په‌روشت به‌رزی خۆیان ده‌نوێن).

هه‌روه‌ها فه‌رمان به‌به‌نده‌کانی ئەکات به‌چاوپۆشی و لێبۆرده‌یی و پخواردنەوه وه‌ک له‌ سوره‌تی ئالی عمراندا ئەفەرموی: ﴿الَّذِينَ يُفْقُونَ فِي السَّاءِ وَالصَّرَاءِ وَالْكُتُومِ الْفَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (آل عمران)، ئەوانه‌ی له‌ خۆشی و ناخۆشیدا، له‌ هه‌رزانی و گرانیدا مال و سامانیان ده‌به‌خشن، پق و کینه‌ی خۆیان ده‌خۆنه‌وه و خۆگرن، له‌ خه‌لکی خۆش ده‌بن و لێبۆهرده‌ن، خوای میهره‌بانیش چاکه‌کارو

۸- صحیح مسلم {بشرح النووی}، کتاب‌الایمان باب‌تحریم‌الکبر و بیان‌۲/۴۸۳ رقم ۲۵۹

چاکه خوازانی خوش دهویت. له سوره تی حجر شیدا نه فرموی: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَإِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ فَأَصْفَحْ الْقَصِيبَ﴾ (٨٨) ﴿(الحجر)﴾، نیمه ئاسمانه کان و زهوی و هه رچی له نیاوانیاندایه دروستمان نه کردووه، بۆ مه به سستی چه سپاندنی حق و راستی نه بیئت (هیچ شتیك له دروست کراوان بی مه به سستی نه، هیچ شتیك بی ئامانج نه...)، به راستی پۆزی قیامه تیش به پێوه یه و هه ر دیت و تو (ئه ی پێغه مبه ر، ئه ی ئیماندار) به شیوازیکی جوان چاوپۆشی بکه و لیبورده به (له په فتاری نادروستی نه فامان). عوقبه ی کوری عامر خوی لی رازی بیت نه لیت: گه یستم به پێغه مبه ر درودی خوی له سه ر بیت ده ستم برد ده سستی بیروزی مگرت، یان نه ده سستی پیروزی هیناو ده سستی منی گرت فرموی: ئه ی عوقبه باشترین په وشتی خه لکی دونه یو قیامه ت پی بلیم؟ ئه وه یه په یوه ندی بکه له گه ل ئه وانه ی په یوه ندیان له گه ل تو بچراندووه، ببه خشه به وانه ی له تو یان گرتوته وه، ئه وانه ی سته میان له تو کردوه بیان به خشه، هه ر کس ئه یه ویت پۆزی فراوان بیت و ته مه نی دروژیته وه باخوی له تاوانه کان بیاریزی و په یوه ندی خزمایه تی بیاریزیت.^٩ هه روه ها پرسیاریش له پێغه مبه ر کراوه: باشترین کرده وه کامه یه؟ فرمویه تی: په وشت به رزی.^{١٠}

ئه م په یامه پیروزه به بی کوششی به رده وام و پوه پوبونه وه ی شه ی تان و ئاره زووه کان نایه ته دی خوی گه وده له سوره تی عه نکه بوته ده فرموی: ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ (٣٦) ﴿(العنكبوت)﴾، ئه وانه ش له پیناوی ئیمه داو بۆ به ده سته ینانی په زامه ندی ئیمه “هه ول و کوششیان کردووه و خۆیان ماندوو کردووه، سویند به خوا به راستی ئه وانه پینمووی ده که یان بۆ هه موو پێگه یه کی چاک و دروستی

٩ - نکره البغوی فی شرح السنة، کتاب الرؤیا، تاویل الثیاب والفرض ٢٧٦/٦

١٠ - اخرجه الطبرانی فی المعجم الکبیر ٤٦٨

خۆمان (که به ده ستهیتانی په زامه ندى نیمه ی له دوايه)، بېگومان خوای په روه ردگار همیشه له گه ل چاکه کارانه. له سه روی نه مانه شه وه نه بیت باوه پری ته واو هه بیت به هانتی قیامت و بېگومان بیت له وهی خوای گه وره کرده وهی به نده کانی ده بینى و پاداشتی چاکه ی چاکه کاران و سزای خرابه کارانیش نه داته وه له سوره تی زه لزه له شدا نه فرموی:

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾﴾

جا نه وهی به قه دهر سه نگی گه ردپه یه ک خپرو چاکه ی نه نجام دابیت ده بیینیته وه. نه وهش که به قه دهر سه نگی گه ردپه یه ک شه پو خرابه ی هه بیت، ده بیینیته وه. له په پاوی پیروزی شدا هاتوه: هه تا نه توانی دریغی له چاکه مه که به رانبر نه وانه ی شایسته ن، نه گهر هه تبوو به هاوه له که ت مه لی برو سبه ی وهره وه نه تده می، شه پ به هاوه له که ت مه گیزه کاتیک نه و به نارامی دانیشته وه، دوژمنایه تی که س مه که نه گهر که س شه په گیزی به رانبر ت نه کړدوه. (امثال/۳/۲۷-۳۰).

دینداریکردن به بی به دوا داجونی وه حی خوایی به ته واوه تی که س پوخته ناکاته وه و ژیری و ویزدان زیندونا کاته وه و سروشت پاک ناکاته وه به لکو نه بیت به باریکی قورس و په له له سه رشانی نیماندارانه وه.

نیمانداری پاسته قینه نه بیت نه اوینه بو گه وره یی نایینه کانی ناسمانی. هه موو نایینه کان پینمونیه کانیا ن نه رینیه و شوینه واری قول له سه ر ژیا ن و دلی شوینکه وتوه کانیا ن به جیده هیلن.

له نامازمکانی نایینه کانی ناسمان پابینه !

نه وهی له هه رسی نایینه نه ناسمانیه که پابینتی نیده گات دانایی په مزى ناینی جوله که یه و خوشه ویستی په مزى ناینی گا وره و به زه بیش په مزى ناینی نیسلامه، هه ندیک نه پرسن نایا چی نه بیت نه گهر دانایی و خوشه ویستی و به زه یی یه کبگریته وه نایا کومه لگا کان نه بیت کومه لگایه کی فرشته ناسا؟!.

به لئی بهوشیوه ئه بیته به لام کۆمه لێک له خه لک سورن له سه ره وه ی ئه م به رزی و اتایانه به لاریدا بیه ن به ره و دوژمنایه تی و کیشمه کیش، عاقله کانیش ئه پرسن:

■ نایا هه موو مرقایه تی به ره نگ و زمانه جیاوازه کانیش هه ناگه پینه وه بویه ک ئه سل، باوکیان ئاده مه و دایکیان حه وایه؟! .

■ که واته ئه ی دابرا ن و کینه و دژایه تی بۆچی؟! .

■ چۆن ئه بیته و ابیته که خوا ئه و به هره گه وه و به خششه ی پیدایین که عه قلّه؟ ئه و به هره یه ی که مرقی کردۆته سه رداری زه ی، داهینان و دۆزینه وه و ده سه ته مۆکردنی هه موو سه روشت به هزی ئه و به هره وه یه که خوا به مرقیدا وه، گه شتی ئاسمانه کان ئه کات و هه موو پێگرێکی کات و شوینی بپی و ژیا نی سه ره له نوێ تازه کرده وه .

● خوای گه وه مرقی به زمان تابه تکرده، که به هویه وه په یوه ندی و بیرکردنه وه و ئالوگوری زانیارییه کان په و نه دات، به م دووبه هره خواییه - زمان و عه قل - مرقی ده سه که وتی زۆری یوه .

■ خوای گه وه ویستی وابووه ئه م مرقی به په له به رزه کاندایات بویه پیغه مبه رانی بۆ ناردوون و په راوی پیدایین تا ده لکه کان پرپکات له پوناکی به زه یی و خوشه ویستی ، پیغه مبه ران هه مویان بۆ به رزه ندی خه لکی نێردراون .

● لادانی فیکری لای توند په وه کانی هه ر ئاینیک سه روشتی پاکی تیکداون و واتا جوان و مه به سه گه وه کانی ئاینیان شیواندوه، به ناوی ئاینه وه جه نگیان به رپا ئه کرد، هه ره ناوی ئاینه وه رق و کینه و دوژمنایه تیان ئه کرد، به هره ی ژیا ن و ئاشتیان له ئیسه سه ندوه دوا ی ئه وه ی که خوا پیمانی به خشیبوو، هه موو ژیا نیان کرده به ره ره کانی و خوینرپیژی .

■ تیبینه ری هه رسی ئاینه که، جوله که و گاور و ئیسلام ئه بینی په مزی هه ر ئاینیک به لگه یه له سه ره مه ستی ئاینه که، دانایی ئاینی جوله که و خوشه ویستی گاور و به زه یی

ئىسلام ئەگەر پىكەو كۆيكرىتەو، جىهان دەكاته بەهەشتىكى سەرزەوى، ئاشتى و
ھاوكارى و پىكەو ژیان بال ئەكىشى بەسەر زەویدا.

■ ئاشتىيەكى جىاوازه، جىاوازه لە ئاشتى بەرزەو ەندى و ئاشتى لاوازی و ئاشتى
هیز.... ئاشتىيەكە لەناخ و دلەو... ئارامىيەكە لە قولایى دلەو دیت... ئەگەر
شویئەكتەى ەەر ئاینێك پیغەمبەرەكەى خۆى بكاتە پیشەنگى خۆى لە دانایی و
خۆشەویستی و بەزەویدا ئەوا دونیا پەر ئەبێت لە ئاشتى و ئاسایش و چاكە و
بەخشندەبى.

■ ئایینەكان ەمویان پۆنمونىكارن بۆ خەلكى. ەلەكان لە ەلەتێگە یشتەو
سەرچاوە یانگرتووە و ئاین لێى بەریبە... بۆنمونه خاچ پەرمزى گىانفیدایى و لە خربوردەبى
خۆشەویستىيە لە ئاینى گاورد! بەلام بەسیاسەتکردنى ئەم پەرمزەى لە بازەنى خێر
دەركردووە بۆ بازەنى خراپە، ەروەك چۆن ئەمە بە پوونى ئەبىنن لە ناوى: شەپەكانى
خاچ پەرسى... ئەمەش خراپەيەكە بەرانبەر بە خاچ ئەكرێت، ئایندارى راستەقىنە و
عەقلى ساغ ئەمە قبول ناكات.

■ لە ئىسلامىشدا كوشتار تەنها بۆ پەرچدانەو ەى ستمە نەك بۆ ەیرشەردن و
دوژمنایەتى كردن بەلام بەسیاسەتکردنى شەپوكوشتار گۆرپوویەتى بۆ دوژمنایەتى و
تۆقاندن، ئەمەش خراپەيە بەرانبەر ئاینى پەحمەت و لێبوردەبى كە ئىسلامە.

■ دەمارگىرەكانى لەناو شویئەكتەى ەەر ئاینێك تاوانى گەورە ئەكەن كاتێك
بیرۆكەى خۆیان وەك ئاینى پیرۆز پىشانى خەلك ئەدەن و لەمەش خراپتر سزا بە
شایستەى ئەوانە ئەزانن كە پێچەوانەى بىرى ئەوان بێت.

■ لە بى ئاگایى ئێمە لە مەبەستە سەرەكییەكانى پەيام و ئایینەكانى ئاسمان،
پەيامى مەرفاىەتیمان لەبىركرد، پێگەماندا كۆمەلێك لە ئێمە لەبەهرەى خۆشەویستى و
بەزەببى و ئاشتى بەرىمانكەن، مەوداى خۆشەویستى و ژيانمان وەك خێزانێكى

مروفايه تی پر له بڵندی و پوناکی خوایی له دهست چوو، ئه و نوره خواییه ی که خوا
هاویشتییه ناودلمان خامۆش بوو، دوژمنایه تی پارچه پارچه ی کردین، کێشه کان
په رتیکردین.

■ به لام مروفايه تی خالی نابیت له ژیره کان، خه لک بانگهیشتی خوشه ویستی و
به زهیی و دانایی ئه کهن که له پیتاویدا نایینه کان هاتون.

■ په رته وازهیی و دوژمنایه تی به سه باهه نگاوێکیش بیت به ره وپیش برۆین، له سه ر
پێگه ی خوشه ویستی و ناشتی، له به ر خاتری نه وه کانی داهاتوو.

ئیسلام خه لک بۆ گفتوگۆ بانگ نه کات.. له به ری پێکدادان.

له م دوایانه دا له ناو کۆمه لگه ی ئیمه دا هه ندی ئاکاری خراپ بڵاوبۆته وه که
کاریکردۆته سه ر بارودۆخی گشتی کۆمه لگا و پۆشنبیری و به هاکانی، یه کیتی ئوممه تی
ئیسلامی که رتیکردوه !، له خراپترینی ئه و ئاکارانه به کارهێنانی نایینه بۆ به رژه وه ندی و
مه به ستی تاکه که سی و دونیایی، هه روه ها به کارهێنانی بنه ما بالاکانی بۆ بڵاوکردنه وه ی
بق و کینه که به هیچ شێوه یه ک له گه ل ئاین و مه به سته به رژه کانیدا ناگونجی و
دژه وانیه ! ئامانجی به رزی نایینه کان: پێکه وه ژیان و یه کترناسین و ئالوگۆری
په یوه ندیه کان له سوهره تی حوچوراتدا ئه فه رموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى
وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣٦﴾﴾، ئه ی خه لکینه
بێگومان ئیمه هه مووتانمان له نێرو مییه ک دروستکردوه (که باوکه ئاده م و دایکه
حه وایه) و کردوومان به چه نده ها گه ل و تیره و هۆزی جۆریه جۆر، تا یه کتر بناسن و
په یوه ندیتان خوش بیت به یه که وه ... به راستی به ریزترینتان لای خوا ئه و که سانه تان
که زۆرتر له خواتر سه و فه رمانبه رداری خوایه، بێگومان خوا زاناو ئاگایه به هه مووان . ئه م
پاشه کشه یه له پۆشنبیریدا ئیمه ی گه راندۆته وه بۆ سه رده می نه فامی که هیچ

چوارچێوهیهکی پرهوشتی ١ پۆحی نهبوو تا بیر و ئاکارهکان پێکخات و پێوهریکی یاساییان بۆ دابنێ، ئهم پاشهکشهیه جگه له دارمان و لاوازی زیاتر هیچی بۆئیمه نییه، هه ندیک گومانی ئهوهیان نهبرد که هه لهی موسلمانان ئیسلامی پێی له که دار نه بیته یان ئایینی مه سیحیش ههروه ها... نه خێر ئیسلام و مه سیحیهت دوو ئایینی ئاسمانین و شیوازی پراکتیزه کردنیان له لایه ن خه لکه وه هه له و که موکو رتی تێده که ویت.

ئه گه ر ئیمه باوه رمان به مه هینا ئه وانه توانین بابه تیانه و به وێژدانه وه سه یری بابه ته که بکه ین و زه مینه له باربیته بۆ گفتوگۆ له نێوان ژیا ره کان و ئایینه کان بکریته له سه ر بناغه یه کی پته و له باوه ر به ئازادی بیرو را و جیاکاری له نێوان ئایین وه ک دانراویکی خوا یی بالا له گه ل هه له کانی مرۆڤ له پراکتیزه کردنی ئه و ئایینه، هه روه ها گفتوگۆ له سه ر بناغه ی براهه تی مرۆڤایه تی که هه موو مرۆڤه کان پێکه وه ئه به ستیته وه چ ئاییندارین یان بی ئایین که هاو به شن له و پێژه ی که خوا وه ک مرۆڤ پێیبه خشیون.

■ گفتو گو له سه ر ئه و بنه مایانه ده وه ستی له جیا تی ها توهاوار و دوژمنایه تی و تۆمه ت به خشینه وه و خانه گومانی که مرۆڤایه تی له سایه یدا هیچیان ده ستنه که و ته جگه له به فیرۆدانی و وه به هاو و ته نانه ت خوینیش! . کۆتا هه لایه ک ئه وه بوو که پۆژئاوا به ناوی ململانی ژیا ره کان بره وی پێدا، به مشیوه ململانی کۆنه که یان گه رانه وه مه یدان، و به ناوی ئایینه وه شه پی هه لگیرسان نمونه ش بۆئمه شه په کانی خاچ په رستی بوو که دروشمه که ی: مه سیحیه ت له پویه پویه وه ی ئیسلامدا. بوو

■ پێویسته له سه ر دلسۆزه کان و عاقله کانی جیهان که هه موو ئه و پیلانانه ئاشکرا بکه ن ئایینی کریۆته قه لغانیک بۆ هه موو مه رامیکی پیسی خۆیان، ئه و فروفیشالانه ی که پۆژئاوا به مه رامی تاییه ت بلاویان ده کاته وه سه رنه گریته و نه که ویت هه له ی به کاره یێانی ئاین بۆ مه رامی تاییه ت و به رژه وه ندی دونیا ییه وه، بۆ نمونه له به کاره یێانی ئایینه که شه پی خاچ په رستی به رپا ئه کریته و له و دروشمه شدا نا پاک ی له گه ل خاچدا ئه کریته که له

راستیدا خاج لای برادرانی مهسیحی په مزه بۆ له خۆبوردی، نهی چۆن نهوان گۆرپیان
بۆ په مزیکي شه پرو دوژمنکاری؟؟!

■ ئیسلام بیرى گفتوگوى زیارهکانى هینایه ئاراهه له جیاتی مملانی زیارهکان،
پیکه وه ژيانى ناشتیانهش له برى پقه به رایه تی، بریه تیش له برى پیکدادان و دژایه تی.
تهورات و ئینجیلیش هه مان بانگه شه نه کەن، له په پای پیرۆزدا هاتوه: {خۆشحالی بۆ رۆح
خاکیه کان، چونکه هیزی ئاسمانی بۆ نهوانه، خۆشحالی بۆ خه مگینه کان چونکه
دلنه وایی نه کرین، بۆ نه رمونیانه کان چونکه نهوان میراتگری زه وین، خۆشحالی بۆ
نهوانه تیو برسی خیرن چونکه نهوان تیر نه کرین، بۆ نهوانهش به به زه بین چونکه
به زه می خوا نه یانگریته وه، خۆشه ختی بۆ دل پاکه کان چونکه خوا نه بین، خۆشه ختی
بۆ نهوانه تی ناشتی به دیدینن چونکه نهوان وهك کوی خوا بانگ نه کرین، نهوانهش که له
پیناوی چاکه دا ده نه کرین چونکه ئاسمان بۆ نهوانه، خۆشحالی بۆ ئیوه کاتیک تانه تان
لیده درى و ده رده کرین و قسه ی خراپتان ده رباره نه کریت له پیناوی مندایه، نهوان
درۆزنن، شادو گه شاهه بن چونکه پاداشتان لای خوا گه وره یه، نهو درۆزانه به وشیتوه
پیغه مبه ره کانی پیش ئیوه یان وه ده رناوه } (متی/ ۵: ۲-۱۲).

■ نهوه ناوه پۆکی هه موو ئایینه کانی ئاسمانه هاژینی و یه کترناسین هه رچه نده
پهنگ و زمان و په چه لهك و بیروباوه و مه زه ب جیاواز بیئت وهك له سوره تی هوددا
نه فرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ﴾ (هود)، خو
نه گه ر په روه ردگارت بیویستایه نهوه هه موو خه لگی ده کرد به یهك تاقم و کۆمه ل، (به لام)
به رده وامیش نهو خه لکه جیاوازن له نینوانی یه کتردا له ئایین و به رنامه و
بۆ چووندا... نه گه ر نهو جیاوازیانه نه بویه هیهچ پیویستیهك نه نه بوو بۆ بانگه شه ی
پیکه وه ژیان و یه کتر ناسین و هاوسییه تی و گفتوگوى زیاره کان.

نیسلام له گه له خوی:

• له راستییه رونه کانه که نیسلام هه موو ئایین و شارستانییه کانی پیش خوی له خوگر تووه، باشرینی شته کانی نه وانی هیناوه ته وه و پیغه مبهری به پزیش موحه مه د درودی خوی له سه ر بیت هه موو پیغه مبهره کانی پیش خوی به پاستگی پراوه هه که له م چند نایه ته دا دیاره: له سوره تی فاتیردا: ﴿وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾ (فاطر)، نه ی پیغه مبهره ﷺ نه وه ی که به وه حی و نیگا بزمان په وانه کردیت له م قورنانه، نه وه حق و راستیه و به پاست دانهری کتیبه پیشوکانیشه، به پاستی خوا ناگا و بینایه به به نده کانی.

■ له نایه تی (۲۰) ی سوره تی نه حقا فدا ﴿قَالُوا يَنْفَوْمَنَا إِنَّا سَعِفْنَا كِتَابًا أَنْزَلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (تینان): نه ی هوز و گه لی نیمه ! باوه پ بکن، گویمان له کتیبیک بوو که له دوی موسا نیردراوه، سه لمینه ری په یام و کتیبه کانی پیش خوی ته ی و پیکه له گه لیاندا و، پینمووی و هیدایه ت ده دات بو حق و پاسته شه قامی پاست و دروستیش. له نایه تی (۶) ی سوره تی (الص) یشدا نه فه رموی: ﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ بَنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ﴾ (بیریان بزه ره وه، کاتیک عیسای کوری مریه م به نه وه ی ئیسرائیلی و ت: منیش به پاستی پیغه مبهری خوام بو سه ر ئیوه، پاستی ته وراتیش ده سه لمینم که له پیش مندا هاتووه، هه روه ها مژده دریشم به پیغه مبهریک که دوی من دیت و ناوی- نه حمده-ه، که چی کاتیک به به لگه و نیشانه ی تیر و نه واوو موعبزه ی ناشکراوه پیی پاگه یانندن، و تیان: نه مه جادوویه کی ناشکرایه.

■ له سورمتی (البقرة) شدا نه فرموی: ﴿أَمِنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَكِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا تَفَرُّقَ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٥٥﴾﴾ (البقرة).

پیغه مبرو ئیمانداران باوه پریان ههیه به وهی له لایهن په روه ردگاریانه وه هاتوته خواره وه، هه موویان باوه پریان ههیه به خواو فریشته کانی و کتیبه کانی و پیغه مبره کانی (ده لئین) هیچ جوړه جیاوازیه ک ناکه ین له نیوان هیچ پیغه مبرئی له پیغه مبره کانی خوادا (له باوه پدا)، هه روه ها وتیان: گوپړایه ل و ملکه چین (بو به دیهینه رمان) په روه ردگارا لیخوش بوونی تومان ده ویت و سه رنه نجام هه ر بو لای تویه گه پانه وه.

■ له راستیه پونه کانه تا کوته نهایی ته نها بو خوایه، بوونی چه ندیتی و جوړیتی و جیاوازی یاسایه کی خوایه له سه ر زه ویدا و هه موو شته کان نه گریته وه جگه له خوا وه ک له نایه تی (۲۲) ی سوره تی (الروم) دا نه فرموی: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَخَلْقَ الْإِنسَانِ مِنْ طِينٍ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٢٢﴾﴾ (یه کیکی تر) له نیشانه و به لگه کانی، دروستکردنی ناسمانه کان و زهویه (که زانا کانی نه ستیره ناسی له ناستیدا سه رسام و سه رگه ردانن) و جیاوازی زمان و په نگتانه (دهنگی هیچ کهس له کهسی تر ناکات، سه ره پای سه ده ها جوړ زمان، که جوړی قسه کردن و داپشتنی هه رگه لیک تاییه تمه ندی خوی ههیه، جگه له هه زاران شتواز که له و زمانه سه ره کیانه ده بیته وه)، به پراستی نا له و دیارده یه شدا به لگه و نیشانه ی زور ههیه بو زانایان و شاره زایان.

■ قورئان نه وهی پونکړدوته وه که بوونی جیاوازییه کان هانده ره بو کیبه رکی و پېشبرکی له خیردا وه ک له نایه تی (۴۸) ی سوره تی (المائدة) دا نه فرموی:

﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْلِفُونَ ﴿٤٨﴾﴾

بۆ ھەرلایەكتان (موسلمانان و خواھەنانی كەتیب) بەرنامە و پڕۆگرامی تاییبەتمان
 بپارداوێت خۆ ئەگەر خوا بیویستایە ھەر ھەمووتانی دەكردە یەك ئوممەت و گەلێکی یەك
 پارچە، بەلام (ویستی وایە بەو جیاوازیە) تاقیتان بکاتەوێت لەوێ پێی بەخشیوون (تا
 بەھۆی عەقل و ژیریانەوێت شوینی پێغەمبەری ئیسلام بکەون)، دەی کەواتە زۆر بەپەلەبن
 و پیشبڕێکی بکەن بۆ ھەموو خێرو چاکەیک، دڵنیاش بن کە ھەمووتان دەگەرێنەوێت بۆ
 لای خوا، ئەو کاتە ھەوایی تەواوتان دەداتێ دەربارەی ئەو شتانەی کە کێشەتان لەسەری
 ھەبوو.

■ قورئان دوپاتی کردۆتەوێت کە ئەو جیاوازیانە بۆ یەكترناسینە یەكتر ناسینیش
 ھاوکاری و تەواوکاری و پێکەوێتیانێ، نەك ململانێ و پێكدادان، وەك لەئایەتی (۱۲)ی
 سورەتی (الحجرات) دا ئەفەرموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ
 لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿۱۲﴾

● ئەو خەلکینە بێگومان ئێمە ھەمووتانمان لەنێرو مێیەك دروستکردووە
 (کەباوکەئادەم و دایکە حەوایە) و کردوومان بەچەندەھا گەل و تیرە و ھۆزی جۆربەجۆر،
 تا یەكتر بناسن و پەییوەندیان خوش بێت بەیەكەوێت ... بەپاستی بەپێزترینتان لای خوا
 ئەو کەسانەتان کە زۆرتر لەخواترسەو فرمانبەرداری خوا، بێگومان خوا زاناو ئاگابە
 بەھەمووان .

■ لە پاستیە پونەکانی قورئانە کە گرتنی پەلە بالاکان بەخۆزگە و دەمارگیری نییە،
 بەلکو ئەوێ مەروە ئەخاتە پێشەوێ کردەوێ چاکەکانە وەك لەئایەتی (۱۲۳)ی سورەتی
 (النساء) دا ھاوتوو: ﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ، وَلَا
 يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿۱۲۳﴾ (پاداشت و پێزو نرخ) نە بە ئارەزووی ئێو، نە
 نە بە ئارەزووی خواھەنانی كەتیب، ئەوێ خراپەو گوناھێك بکات، ئەو بەھۆیەوێ سزا

دهدریت و هیچ کس و هیچ هیژیکی تری دهست ناکه ویت جگه له خوا پشتگیری بکات و یارمه‌تی بدات.

● له نایه‌ته‌که‌دا ده‌ره‌نجامی به‌هۆکاره‌وه به‌ستۆته‌وه ده‌ریخستوه که به‌ده‌سته‌ینانی هیواکان به‌خه‌ون ناییت به‌لکو به‌کرده‌وه‌یه و بیکارو کارا وه‌ک یه‌کنین ته‌مه‌ل و کۆششکاریش یه‌کسان نین.

که‌واته مرقۆ شوی و پله‌ی خۆی به‌کرده‌وه‌کانی دیاریشه‌کات و پێشه‌نگی ته‌نها بۆ نه‌وانه‌یه پێگه‌ی پێشه‌نگی‌هه‌له‌یه‌ژێر، به‌لام نه‌وانه‌ی ته‌نها خۆزگه و هیوا نه‌خوازن نه‌وانه قورئان راستیه‌که‌ی نیشانداون و نه‌م نایه‌ته‌ش له‌سیاقی شاباشیکردنی هه‌رخاوه‌ن ناینیکدا هاتوه که‌شانازی به‌ ناینه‌که‌یانه‌وه نه‌که‌ن و خوای گه‌وره‌ش پێوه‌ری باشتربون نه‌داته ده‌ستیان که که‌ پێوه‌ر ته‌نها کرده‌وه‌یه.

■ قورئان داوا نه‌کات په‌یوه‌ندی سۆز و چاکه‌مان هه‌بیته‌ له‌گه‌ل شوینکه‌وته‌ی ناینه‌کانیتر، نه‌وانه‌ی به‌ ناشتی له‌گه‌ل ئیمه‌ نه‌ژین وه‌ک له‌ نایه‌ته‌ی (٨) ی سوره‌تی (الممتحنة) دا نه‌فه‌رموی: ﴿لَا يَنْهَكُكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِينِكُمْ أَلَّا تَرْوَهُمْ وَتَقْطِعُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقَاتِلِينَ﴾ (٨)، دلنیاش بن که‌ خوا قه‌ده‌غه‌ی نه‌وه‌تان لی ناکات که‌ چاک په‌فتاری و دادپه‌روه‌ری بکه‌ن له‌گه‌ل نه‌وه‌که‌سانه‌دا جه‌نگیان دژ نه‌کردون و دژایه‌تی ناینیان نه‌کردون و له‌ شوینه‌وارتان ده‌ریان نه‌کردون، چونکه‌ به‌پاستی خوا دادپه‌روه‌رانی خۆش ده‌وێت.

■ به‌رنامه‌ی قورئان بۆ ژیا‌نی ناشتیانه و خۆشه‌ویستی له‌م نایه‌ته‌ی سوره‌تی (فصلت) دا هاتوه: ﴿وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾ (٢١)، بیکومان چاکه و خراپه وه‌ک یه‌ک نین، (تۆ نه‌ی باوه‌پدار) به‌جوانترین و چاکترین شیوه به‌ره‌نگاری خراپه و نادروستی بکه، نه‌وه‌کاته ئیتر ده‌بینیت

ئەوھى كە لە نىوان تۆ و ئەودا دۆڭمنايەتى و ساردىك ھەيە دەبىتتە دۆستىكى دلسۆز و گيانى بەگيانى.

■ كوشتار لە ئىسلامدا بۆكاتى ناچارىيە ولەبنەماكان نىيە، كاتىك دەستدرىژى ئەكرىتەسەر ناموس و خاك و سامانمان ئەوكات مۆلەتمان دراوھ بۆ لاڭردنى ستم وەك لە سورەتى (الحج) دا ھاتووھ: ﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ﴾ (٣٩)، كوشتار بۆ لادانى ستم و دۆڭمنايەتییە و ھەركاتیش دەستدرىژكار داواى ئاشتىكرد ئەبىت پازى بىن وەك چۆن قورئان ھەرمنامان پىدەكات، لە سورەتى (الانفال) دا ھاتووھ: ﴿وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلَامِ فَاجْتَنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (١١).

■ قورئان ھەرمانى كردووھ ھەمىشە شوین باشتىن و چاكتىن بگەوين لە زومەردا ئەفەرموى: ﴿الَّذِينَ يَسْمَعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْأُولُوا﴾ (١٨).

■ لە ئىسلامىشدا پىڤەمبەرى خوا سى سوننەتى ھەيە كە وىناى ئىسلام بۆ خواوھن ئايىنەكانىتر بەرجەستە ئەكات، تەنھا بە دانپىنانان بۆيان وازناھىنى و بەلگە وەك بەشىك لە ئوممەت و دەولەت ئەيانناسىنى و ھەموو ماف و ئەركىكان بۆ دائەنىت:

يەكەم سوننەت: پەيوەندى لەگەل جەلەلە و پەيماننامەيەدا ديارىكراوھ كە پىڤەمبەر ﷺ دواى كۆچەكەى لە مەدينە نوسى كە باسى يەكسانى و دادپەروەرى ئەكات لە نىوان ھەموو خەلكىدا و لەچارچۆيەى ئەو دەلەتە تازە دامەزراوھدا، لەویدا ھاتووھ: جەلەلەكە ئايىنى خۆيان ھەيە و مۆسلمانانىش ئايىنى خۆيان ھەيە.

دووەم سوننەت: پەيوەندى لەگەل گاورەكان ئەمىش لە پەيماننامەكەى كە لەگەل گاورەكانى نەجران داينا لەویدا پىڤەمبەرى خوا نوسى: نەجران و دارودەستەكەى و ھەموو ئەوانەى كە مەسىحىن لە ھەموو شوپىنكى سەرزەوى: لەپەناى خوا و لەزىممەى

مه‌حه‌مه‌دی پیغه‌مبه‌ری خوادان، سامان و نه‌فس و دین و ئاماده‌و نه‌هاتویان عه‌شیره‌ت و بازاره‌کانیان و هه‌مو ئه‌وه‌ی له‌ژێر ده‌ستیان هه‌که‌م تازۆر هه‌موی ئه‌پاریزم و به‌رگریان لێنه‌که‌م، پارێزگاری که‌نیه‌ و شوینی په‌رسته‌شه‌کانیان نه‌که‌م، شوینی پیاوانی ئاینیان و شوینی که‌شتیاریان، ئاین و کۆریان ئه‌پاریزم له‌هه‌رکۆی هه‌بن هه‌ریه‌وشیوه‌ی خۆم و موسلمانان ئه‌پاریزم، چونکه‌ من په‌یمان نه‌ده‌م ئه‌وه‌ی بۆ موسلمانان بۆ ئه‌وانیش هه‌یه‌ و ئه‌وه‌ی له‌سه‌ر موسلمانان له‌سه‌ر ئه‌وانیشه‌ تا له‌گه‌ڵ موسلماناندا ئه‌بنه‌ شه‌ریکه‌به‌ش له‌ ئه‌رك و مافدا.

به‌پۆنی له‌ په‌یماننامه‌که‌دا دیاره‌ که‌ ئیسلام رژێزی به‌رانبه‌ر ئه‌گرێت و قبۆلی ئه‌کات و تێکه‌ڵی ئه‌بی‌ت و پێز له‌ تاییه‌تییه‌کانی ئه‌گرێت، بۆکه‌ سێک بیه‌وی ئه‌مانه‌ به‌پۆنتر بیه‌ینی با سه‌یری ئه‌و دوو به‌لگه‌نامه‌یه‌ بکات له‌ کتییی: {مجموعة الوثائق السياسية للعهد النبوی و الخلافة الراشدة} ی موحه‌مه‌د حمیده‌ الله هاتوه‌.

سێیه‌م سونه‌ت: نمونه‌یه‌که‌ له‌ په‌یوه‌ندی ئیسلام به‌ ئاینه‌ دانراوه‌کانی خه‌ڵکی سه‌رزه‌وییه‌وه‌، له‌سه‌رده‌می عومه‌ری کۆری خه‌تابدا کاتیک له‌ مزگه‌وته‌که‌ی پیغه‌مبه‌ردا عومه‌ر په‌رسیاری له‌ خاوه‌ن پا‌کانی خۆیکرد ده‌رباره‌ی مامه‌له‌کردن له‌گه‌ڵ ئه‌م ئاینداراندا؟! عه‌بدولره‌حمانی کۆری عه‌وف ووتی: شایه‌تم له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا فره‌مویه‌تی: هه‌ر وه‌ک خاوه‌ن کتێبه‌کان مامه‌له‌یان له‌گه‌ڵ بکه‌ن . سه‌یری کتییی {فتوح البلدان} ی بلازه‌ری ۳۲۸ بکه‌ن. له‌ شارستانی ئیسلامیدا به‌هه‌مان شیوه‌ی خاوه‌ن کتێبه‌کان له‌گه‌ڵ ئاینه‌ دروستکراوه‌کانیشدا مامه‌له‌کراوه‌.

ئه‌وه‌ له‌ ئۆیستانه‌ نایه‌ نه‌ ژمار که‌ دوپاتی ئه‌که‌نه‌وه‌ په‌یوه‌ندی ئیسلام له‌گه‌ڵ جگه‌ له‌خۆی له‌سه‌ر بنه‌مای دادپه‌روه‌ری و لی‌بۆرده‌یی و پێز و پاراستنی مافه‌کانبووه‌ و ئه‌وه‌ی سه‌لماندوه‌ که‌ جیاوازی ئاین و بیروا نابی‌ت هۆکار بی‌ت بۆ سته‌م و دا‌بران و دویه‌رکی، هه‌رکات دژایه‌تیش کراین ئه‌بی‌ت له‌داد لانه‌ده‌ین وه‌ک له‌ ئایه‌تی(۸)ی سوره‌تی

(المائدة) دا ئەفەرموى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا ءَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ ۸، ئەى ئەوانەى باوە پتان هیناوه، زۆر بە چاکی هەستەن بە ئەنجامدانی شایەتی دادپەرورەرانە لە بەر خوا، پق و دوژمنایەتی هیچ کەس و هیچ لایەک هەلتان نەنیت کە لە دادپەرورەریی لابدەن، دادپەرورەربن، ئەو نزیکترە لە تەقواو خواناسیەوه، دەى کەواتە لە خوا ترس و پارێزگاربەن، چونکە بە پاستی خوا ئاگادارە بەو کارو کردەوه یەى کە دەیکەن.

سەر دەمانێکی زۆر موسڵمان و جگە لە موسڵمان لە دادگای ئیسلامیدا کاروبارەکانیان یەکلایی کردۆتەوه و دادپەرورەری خۆی ئەسەپاند بێتەوهى هیچ جیاکارییهک بکریت لە نێوان لایەنەکانی کێشەکاندا، شایەت بۆ ئەم بابەتە چەنەها پوداوی کردارییه لە شارستانییهتی ئیسلامیدا پویانداوه: لەوانە کاتیکی عەمری کوپی عاس کاتیکی لە میسر والی بوو لە سەر دەمی عومەری کوپی خەتابدا، یەکیکی لە کوپەکانی عەمر لە گەل ھاوڵاتییهکی میسری کەوتنە کێشەوه، بەهیزی پلەوپایەکی باوکی لە کابرای میسریدا، ئەوکاتەش هیشتا میسر تازە ئیسلامی قبوڵکردبوو، وا چاوە پوان ئەکریت کە لێدراوه کە بێدەنگ بێت لە بەردەم کوپی پیاویکدا کە بە سوپاکەى گەورەترین هیزی پۆمەکانی شکاندووه و فریى داوه تە ناو دەریای سپی ناوه پاست! بەلام میسریه کە بە ئیسلام و حوکمەکی دڵخۆشە و سویند ئەخوات کە سکالای خۆی لای گەورەى موسڵمانان بکات، بەلام کەورەکی عەمر ئەمە بە گێلێتی ئەزانى و ئەلى سکالای تو هیچ لەمن ناکات من کوپی خانەدانەکانم.

لە وەرزی حەجدا عومەری کوپی خەتاب لە گەل دوستانی نزیکیدا دانیشتبون و عەمر کوپەکەیشی ھاتبون بۆ حەج و لەو دانیشتنەدا ھەبوون، میسریه سەم لێکراوه کە ھاتە لایان و ووتى: ئەى گەورەى ئیعمانداران ئەم کوپەى عەمر بەناھەق لەمنیداوه، کاتیکیش ووتم سکالا ئەکەم ووتى: جا سکالا بکە من کوپی خانەدانەکانم و سکالای تو هیچ لەمن ناکات.

عومەری کوپی خەتاب بە چاویکی لۆمە کارانە وە سەیری عەمری کردوو ئەم وتە زۆر گەنگەیی فەرموو: لەکەیه وە خەلکتان کردۆتە کۆیلە کە ئەوان بە ئازادی لەدایک بوون؟! پاشان رویکردە سکا لاکارە کە و قامچیە کە ی خۆیی پێداو ووتی: ئادەیی لەو شازادەییە بەدە هەربەوشیوەی کە لەتۆی داو! . ئیمامی عومەر بەم حوکمە ی مافی ئیسلامیداو.

● لەو هەلۆیستە کردارییانە ی کە ئەیسە لمێنن ئاینی ئیسلام دامەزراوە لەسەر خوش مامەلەیی بەرانبەر و پاراستنی پێزی مەوقایەتی:

– بوخاری پێواوە تیکردوو کە تەرمێکیان بەلای پێغەمبەردا ڕەتکرد پێغەمبەری خوا درودی خوای لەسەر بیت هەستایەو، یارانی ووتیان ئەو تەرمی جوله کە یە کە! فەرمووی: ئە ی ئەویش مەوقە نییە؟!.

سوفیان لە حەممادی کوپی ئەبی سولەیمان ئەویش لە شەعبیە وە ئەگێرتەو کە ئافەرەتێکی نەسرانی بە ناوی دایکی حارسی کوپی ئەبی ڕەبیعە مرد یارانی پێغەمبەر شۆین جەنازە کە ی کە و تن و جەنازە کە یان بە ڕیکرد!.

لەپاستیدا ئیسلام هەموو دەرگایەکی لەبەردەم ئەوانەدا داخستووە کە بیانەوێت سوکایەتی بە ماف و ڕیزی خەلکی بکەن، با بەووردی لەو ئایەتانە ڕابمێنن کە خوا مەوقەیی پێ ئەدوێنێ و چۆن سۆزو بەزەیی ئی ئەبارێ: لە سورەتی (الانفطار) دا ئە فەرمووی: ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ۝٦ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّدَكَ فَعَدَلَكَ ۝٧ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ ۝٨﴾

■ ئە ی ئینسان!! تو چی وای لیکردویت کە سەرکەش بیت بەرامبەر پەرەردگاری مێهرەبان و بە ڕیزت؟ چی وای لیکردویت کە وەکو پێویست قەدری نەزانیت؟ (نافەرمان و یاخی بیت؟).

١١ - صحيح البخارى {بشرح فتح البارى/ كتاب الجنائز، باب من قام لجنازة يهودي} ٢١٤ / ٣ رقم ١٣١٢

١٢ - أخرجه عبالرزاق فى مصنفه، كتاب: اهل الكتاب، باب: اتباع المسلم جنازة الكافر.

(به مهرجيك) نه و په روه ردگار ه توى دروست كړدوه، به پړكوپټكترين شپوه، به جوانترين شپواز (نهدامه كان همو له شويى تاييه تى خوياندا دانراون كه بتوانن كارو فرنانى خويان به چاكى نه نجام بدن و نه و نه دمامنه ش كه جووتن قه باره و دريژى و شپوه يان چوونيه كه، جگه له وهى كه يارم تى و ته بابيه كى ته او هيه له نيوانياندا و هم مووان هاوكارن). له هر شپوه و شپواز ټكدا كه ويستوويه تى توى پړكخستوه و نه دمامه كان تى به يه كه وه لكاندوه. { له نايه تى (٦) ى سوره تى (الانشقاق) دا: ﴿يَأَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ۚ﴾، نهى نينسان به پراستى توى خوت زور ماندوو ده كه يت، زور پهنج و زه حمه ت ده كيشيت، سه رنه نجاميش ده بى بگه پريته وه بوى لاي په روه ردگار ت (تا پاداشتى پهنج و هه وله كه ت وه ريگريت). { له نايه تى (١) ى سوره تى (النساء) يشدا: ﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِدَّوْا خَلْقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ۝١﴾

نهى خه لكينه له خه شم و ناره زايى نه و په روه ردگار ه تان خو پياريزن كه نيوهى له تاكه نه فسيتك دروست كړدوه، هر له و نه فسه ش هاوسه ره كهى به دى هيئاو له و دووانه پياوان و ژنانى زورى خستونه وه و بلاو كړدوه، هه روه ها له و خوايه بترسن كه له به كتر داوا ده كن به ناوه ينانى نه وه وه، هه ول بدن په يوه ندى خزمه ي تيش پياريزن و (پته وى بكه ن) چونكه به پراستى خوا (همه ميشه و به رده وام) چاوديره به سه رتانه وه. له نايه تى (٥٧) ى سوره تى (يونس) يشدا: ﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الْأَفْئِدَةِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۝٥٧﴾، نهى خه لكينه، به پراستى نيوه ناموزگار به كى كه وره و گرنگتان له لايه ن په روه ردگار تانه وه بوى هاتوه كه (قورنانه) شيفا و چاره سه ريشه بوى نه خو شى دل و ده روونه كان و پى نيشانده رو په حمه تيشه بوى نيمانداران.

مایه‌ی شانازیه بۆ مرۆف که خوا له په‌پاوه پیرۆزه‌که‌یدا سوره‌تیکى ناردوه به‌ناوى
(الانسان) که ده‌ستپیده‌کات به‌ ئایه‌تى: ﴿ هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا
﴿١﴾ إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴾ ﴿٢﴾

به‌پاستى ماوه‌یه‌کى زۆر له پۆزگار به‌سه‌ر ئاده‌میزادا هات که شتیکى وانه‌بوو ناو
به‌ریت.

بێگومان ئێمه ئینسانمان دروستکرد له تیکه‌له‌یه‌ک (له سه‌ره‌مێکوته‌یه‌کى بچووک و
هێلکۆکه‌یه‌ک) له کاتێکدا ده‌مانه‌وێت تا قى بکه‌ینه‌وه، هه‌ر بۆیه ده‌زگای بیستن و
بینینمان پێبه‌خشی. ئه‌وه‌ی له‌سه‌رمانه هه‌موو هۆشمان به‌دینه ئه‌و بانگه پرله‌ پێزانیه‌ی
خوا بۆ ئه‌وه‌ی بێته‌ مایه‌ی پوناکی و پێنمایى و شیفا و چاکبوومان.

مه‌وسوعه‌ی (پیاوێن الاسلام) بۆچی؟!

ئایینى ئیسلام {قورئان، پێغه‌مبه‌ر، سوننه‌تى پێغه‌مبه‌ر} توشى شالاوێكى فراوان له
تیربارانى تانه‌و گومان ئه‌بنه‌وه، تیرهاوێژه‌کانیش جۆراوجۆر و هه‌مه‌ لایه‌نه‌ن، هه‌ندى
که‌نالى ئاسمانیش تايبه‌تمه‌ندیان له‌ بلاوکردنه‌وه‌ی ئه‌م گومانانه‌دا هه‌تاوه، هه‌روه‌ک چۆن
چه‌نده‌ها پێگه‌ی ئه‌له‌کترونیك له‌ سه‌رتۆره زانیارییه‌کان هه‌مان کار ئه‌که‌ن، بلاوکراوه له
په‌پاوو پۆسته‌ره‌کانیش که‌میان نه‌کردوه له‌وباره‌یه‌وه... له‌ئه‌نجامی ئه‌مانه‌وه‌یه‌ چه‌نه‌ها
پرسیار لای گه‌نجان دروستبوه ده‌رباره‌ی ئه‌و گومانانه وه‌لێن : بۆ؟ ئاخۆ ئه‌وانه‌ پاستن؟
ئهی پاستیه‌یه‌کان کامانه‌ن له‌ناو ئه‌م ته‌مومزه‌ی که ئه‌یانه‌وی پوناکی خواى پى
خامۆش بکه‌ن؟

■ له‌ گه‌توگۆیه‌کى سه‌ر که‌نالىكى ئاسمانى که دوو زانیان بۆ بانگه‌یه‌شتکردبوو
گومانیان ده‌رباره‌ی کۆیله‌و که‌نیزه‌ک وورۆژاند، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زاناكان به‌ته‌واوى خۆیانیان
بۆ بابته‌که ئاماده نه‌کردبوو، کۆتاییه‌که‌ی به‌تۆپه‌بوونی زاناكان ته‌واوبوو، یه‌کیکیان به‌

پیشکەشکارەکی ووت: ئەوە ئیسلامە وھەرکەس پێی پازی نییە سەری دای لەبەرد، ئەوە ئاینی ئێمە و ئێمە ئاوا ئەمانەوێت.

■ هەندێ پەراویش کە کەسی تایبەتەند نەینوسیوە پەرچی گومانەکانیان داوەتەو لەجیاتى ئەوێ گومانەکە ھەلۆ شیننەو زیاتر چەسپاندویانە، بۆنمونە: گومانی ئەوێ کە خوا ھەرمانی بە پێغەمبەرکردووە شتی بیرنەچیت و ئایەتی ﴿سَقَرُكَ فَلَا تَنسَى﴾ (الأعلى)، ئەى محمد! ئێمە قورئانت لە پێگەى جوبەرئیلەو بەسەردا دەخویننەو، ئێر ھەرگیز بیرت ناچیت. ئەکە بەلگە بۆ گومانەکان! ئەو برادەرەش لە رەدێ گومانەکدا وتوێتی: {لا} کە ناھێو ھەرمانی بە پێغەمبەر ئەکات بیری نەچی کار بەقورئان بکات! ئەمە ھەلە، ئەوێ راستە {لا} کە ناھێو نەفی ئەو ئەکات کە پێغەمبەر ﷺ ھێچی لەبەرچوویت بەلگەى راستى ئەم ووتەى ئەوێ ئەگەر لاکە ناھێوایە فێلەکەى دواى ئەو مەجزوم ئەبوو بەمشێوێش فێلە: تنسى ئەبوو {ی} نەمایە.

■ وەلامى ھەلە و بەپەلە زیاتر تەمومزێ گومانەکە ئالۆز دەکات و کەسى لادراو ناھێنیتەو بۆ لای راستییەکان و ناھێنیتە کەناری ئارامی.

دکتۆر نەبیل لوقا بەپیاوی بیروکەى ئەم زانیارینامەى ھێناوەئارا:

لە شایەتیە راستەکانى ئەم زانیارینامە ئەوێ کارێکی زانستیەو بڕایەکی مەسیحی خۆشەویست و لێکۆلەری زانستی ووردەکار داواکردووە کەناوی دکتۆر نەبیل لوقا بە کتێبێکدا بەناوی: {عقربۃ محمد ﷺ بلا تعصب او مجاملة} لەو پەرەیدا وتوێتی: بەپیشەکردنی دۆژمناوەتى ئیسلام و ھەلکەوتووەکانى کارێکی تازە نییە، بەلکو لەگەڵ دەرکەوتنى ئیسلامەو تا ئیستە بەردەوامە، جیاوازی نییە لەسى سالى بانگەوازی داخراوی مەکە و دواى ھاتنە خوارەوێ وەحی بۆ سەر پێغەمبەر لەسالى ٦١٠ى زاینی

بۆ ۶۱۲ ی زاینی یان دواى ئاشکراکردنى بانگه‌وازه‌که هەر له‌وکاته‌وه ئیسلام پویه‌پوی ناشرینترین جۆری خراپه‌کاری بوه‌تان بوه‌ته‌وه، هه‌ریه‌مشیه‌یه توش ئه‌بیته تا ئه‌وکاته‌ی هه‌مووی بۆلای خوا ئه‌گه‌ریتته‌وه، پیتغه‌مبه‌ری خوا هه‌رله‌سه‌ره‌تای ژيانی پیتغه‌مبه‌رایه‌تی مه‌که‌که‌وه مه‌دینه‌وه خراپه‌ی به‌رانبه‌رکراوه، له‌سوره‌تی (ص) دا هاتووه: ﴿وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكٰفِرُونَ هٰذَا سِحْرٌ كَذٰبٌ ۝۱﴾، بى‌باوه‌په‌کان سه‌رانسوپما له‌وه‌ی که بیدارکه‌ره‌وه‌یه‌ک له‌خۆیان هاتووه بۆیان و وتیان: ئاته‌مه جادوگه‌ریکی زۆر درۆزنه. ئیمه ئه‌زانین که دژایه‌تیکردنی پیتغه‌مبه‌ر ته‌نها کاری ئه‌مپۆ نییه به‌لکو له‌سه‌ره‌تای سه‌ره‌لدانی ئیسلامه‌وه تا ئیسته‌و له‌ئاینده‌شدا هه‌ریه‌رده‌وام ئه‌بیته بۆیه نابیت موسلمانان خۆیان بده‌نه ده‌ستی سۆز و هه‌لچونه‌کان و خۆپیشاندان و سوتاندنی بالۆی‌زخانه‌کان چونکه “بنه‌ماکانی ئیسلام دژی ئه‌م جۆره کارانه ئه‌وه‌ستنه‌وه، ئیسلام فه‌رمان ئه‌کات له‌کاتی توانادا چاوپۆشی و لیبوردن هه‌بیته، به‌شیوه‌یه‌ک هه‌لو‌یست نه‌نوینن که بیته‌وه‌ی بیانه‌ویت زیان به‌خودی په‌یامه‌که‌یان بگه‌یه‌ن.

له‌سه‌ر موسلمانانه پق به‌پق وه‌لام نه‌ده‌نه‌وه چونکه به‌ئامانج گرتنی ئیسلام و هه‌لکه‌وتوه‌کانی ناو ئیسلام بوه‌ته ستراتیژییه‌کی نه‌گۆپ له‌لای پۆژئاوا له‌سه‌ر ئه‌ساسی پارچه‌پارچه‌کردنی جیهانی ئیسلام و گومان خسته‌سه‌ر بیروباوه‌ر و پیتغه‌مبه‌ره‌که‌یان.

نابیت موسلمانان بیانو بده‌نه ده‌ست دۆژمه‌کانیان و بینه یارمه‌تیده‌ر بۆ به‌دیته‌تانی ئامانجه‌کانی ئه‌وان، چونکه چه‌ند لایه‌نتیک هه‌یه به‌تایبه‌ت - اللوبی الصهیونی - له ئامانجه‌کانیته‌ی دۆژمه‌نایه‌تی له‌نتیوان جیهانی ئیسلامی و وولاته‌کانی پۆژئاوا و ئه‌مه‌ریکا دروست بکات، بۆیه نابیت وه‌لامی ئه‌و دژایه‌تییه‌ی پۆژئاوا به‌کوشتار و ناگریه‌ردان و کوشتنی دبلۆماسیه‌کان بدریتته‌وه چونکه ئه‌وه بۆخۆی ته‌له‌یه‌کی دانراوه بۆ پیوه‌کردنی ئیسلامیه‌یه‌کان و نابیت به‌پیتی خۆیان به‌ره‌و ته‌له‌که بچن به‌لکو ئه‌بیته گه‌ردنگیری

بنه ماکانی ئیسلامبن و نابیت له و بنه ما شارستانیانهی خویان لایه ده و هک له سوردهی نه حلدا نه فهرمویت: ﴿... وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ...﴾ (النحل) « (بۆ هه ندیکی تر) و گفتو گوو موجد له به جوانترین شیوه (له گهل هه ندیکی تر) به تاییه تی خاوه کتیه کان) نابیت نه و په پراوانه ی له دژایه تی نه ماندا نه نوسریت دهستی به سه رابگری چوئکه موسلمان توانای په ددانه وهی هه موو نه وانه یان هه یه له ریگهی میژوی ئیسلامی و قسه ی زانایان و له سه روی نه وانه شه وه له ریگهی قورئان و سوننه ته وه.

هه موو نه مانه واملیده کات بۆ چه نده مین جار پێشنیاریکه مه وه که کاریگری بۆ دامه زاندنی چه ند سه نته ر و په یمانگایه ک له نه مریکا و له نه وروپا و پاشانیش له ده ول ته کانیه ر هک سه نته ره ئیستشراقیه کان و ئامانج له م په یمانگا و سه نته رانه په ددانه وهی هه موو نه و درۆ و بۆهتانانه بیت که بۆ ئیسلام و په مزه کانی دروست نه کریت، له ریگهی ئینته رنیته و قه له می پۆژنامه نوسان و په راوو خول و توژی نه وهی زانستی و کورپو کۆبونه وه کانه وه خه ریکی نه وکاره بن با سه ره تا به دوو سه نته ر یه کیک له نه مریکا و نه ویتیش له نه وروپا ده ست پێیکه ی و به پاره ی زه کاتی موسلمانان پشتگیری له مه بگریته، من له نه وروپا به چاوی خۆم بینومه ده ول ته مه نده کانی عه ره ب و موسلمانان له ژبان له هۆلی قوما ر و مه یخواردنه وه به سه ر نه به ن! کامیان بۆ موسلمانان باشتره: به رگری کردن له ئیسلام و پیغه مبه ره که ی یان به فیرو دانی سامان له شتانیکی بیسودا؟ ئایا لای موسلمان هیچ شتیکیتر هه یه له ئیسلام پیغه مبه ره که ی به نرختر بیت تا به رگری لێیکه ن؟! من له گهل نه وهی مه سیحیه کی نه رسۆده کسیم و تا ژبانم مابیت له سه ر دینه که ی خۆم به لام ئاماده م به بری ده هه زار دۆلار به شداریم بۆ دروستکردنی یه کیک له وسه نته رانه چوئکه با وه پم هه یه که ئاینیکی ئاسمانی وه ک مه سیحیه ت با وه پی به خۆشه ویستی هه یه و ئیمه له میسردا له گهل موسلمانان زیاتر له خۆشه ویستی و هاوپییه تی و براهیه تی نه مانبه سیته وه پیکه وه، نه وهی براموسلمانانه که م ئازار نه دات من

نازار ئەدات و بەپێچەوانەشەو، هەر لەبەر ئەمەشبوو بابا شنۆدەى سییەم دواى كۆنگرە پۆژنامەوانییەكەى لەسالى ۲۰۰۶دا بابای فاتیكان - بىدكتى شەشەمى تاوانبار كرد كاتێك خراپە یكرد بەرابەر پێغەمبەر، چونكە ئەوێ بۆ برا مەسیحییەكان خراپە بۆ برا ئىسلامییەكانیش خراپە و ئەوێش بۆ برا ئىسلامییەكان خراپە بۆ برا مەسیحییەكانیش خراپە.

چەند ھەولێكى جێى شایستە پێش ئەم زانیارىنامە:

- سود وەرگیراوە لە كۆششى زانایانى كۆن و تازە بۆ وەلامدانەوێ گومانەكان.
- ھەروەھا سود وەرگیراوە لەكوششى زانایان لەتەفسیرەكانى قورئان یان ھەر پەراوێك كە تاییەت بۆ پەردانەو نوێسرایت وەك: الرد على ابن الراوندى الملحد.. مشکل القرآن لابن قتيبة الدينورى.. التمهيد، اعجاز القرآن - لابی بكر الباقلانى.. تنزيه القرآن عن المطاعن، للقاضى عبدالجبار.. الرد الجميل للامام ابى حامد الغزالي.
- لەم سەردەمە تازەشدا كۆمەلێك كوششى بەسود و باشى تاكەكەسى یان كاری بەكۆمەل ھەبوو لەوانە: پەراوێ: {حقائق الاسلام واباطيل خصومه}، عەباس العقاد و پەراوێ {شبهات حول الاسلام، محمد قطب} و نوسینەكانى شیخ محمد غەزالی و دکتۆر عبدولعەزیمی مەتەنى و مامۆستا محمد عەمارە و دکتۆر یوسف قەرزایى و زۆریتیش و ھەندى كاری بەكۆمەلێش وەك ئەو مۆجەلەدەى كە مەجلیسى ئەلى بۆ كاروبارى ئىسلامى دەریانكرد لە ژێر ناوێشانى {حقائق الاسلام فى مواجهه شبهات المشككين}
- لەفراوانبونى مەیدانى ھێرشەكە لەسەر نێت و پەراوێكەن ئاسمانییەكان وا پێویستىكرد كاریكى زانستیانەى تیروتەسەل ئەنجامبدرێت كە ھەموو لایەنەكانى گومانەكان بگرتەو و كۆمەلێك لەزانای تاییەتمەند لەبوارە جۆریەجۆرەكان پێى ھەئسێت، لێرەو ھەبڕۆكەى ئەم زانیارىنامە سەرچاوەیگرت.

■ دواي كۆبونەوۈ لەگەل زانايانى تايبەتمەند و گفتوگۆ لەسەر بەرنامەي

زانيارنامەكە بەمشيۈە پېرەوۈكەي ديارىكرا

گومان كامەيە؟ (پېنۈەرى گومان) ■

■ ھەر بانگەشەو بوختان و تانە و گومانىك دروستبكرىت لەسەر پاستىەكان و بنەما

نەگۆرەكانى ئىسلام.

بەپىي ئەم پېوەرە ھەموو جنىوۆ تۆمەتباركردن و زماندرىژىيەك بە گومان

ئەژمارناكرىت، ھەرۈەما ھەموو راوبۆچونە جياوازەكانى ناو فيقھى ئىسلامى لەگەل ئەو

پەخنانەي كەلە موسلمانان ئەگىرىت يان ئەو پەرسىيارە ئاينىيانەي ۈك پاپرسى ديارن،

تەنانەت ئەو تەفسىرو تېنەگەيشتنە ھەلانەي كەھەيە بۆ ھەندى لەچەمك و پەرسە

ئاينىيەكان، ئەمانە ھەموى لەكاتى پۆلىتكردن و جياكردنەوۈي گومانەكان دەرھىتران.

بەرنامەي زانيارنامەكە لە ۈلامدانەوۈي گومانەكان؛

ئەم زانيارنامە لەسەر بەنامەيەكى زانستى پشت بەستو بە گفتوگۆي بىرۆكەكان و

سورە لەسەر بەلگەي يەكلاكرە، ئەكرىت بەرنامەي شىۋازى ۈلامى گومانەكان

بەمشيۈە ديارىيەكەبن؛

(۱) ديارىكردى بىرۆكەي گومانەكە.

(۲) ديارىكردى بىرۆكە يان بىرۆكەكانى ھەلۈەشاندىنەوۈي گومانەكە.

(۳) دەستىيەك بەبەرنامەي عەقلى بۆ ۈلامدانەوۈە چونكە ئەوانەي كە گومان ئەچىن

زۆربەيان باۈەرپان بە قورئان و سوننەت نىيە.

(۴) دواي بناغە عەقلىيەكە بە ۈلامەكانىترى نەقلى ئەبەستىرئەوۈ بە

ناۈبەندى { ئەمە ئەوۈيە كە عاقلەكان لەسەرى كۆكن و لەگەل پىنمايەكانى قورئان و

سوننەتىشدا يەككەگرىتەوۈ ۈك چۆن..... }

(۵) پاشان بە كورتەيەكى پوختىكراۈەي ھەموو باسەكە كۆتايى پىدەھىتىن.

بەرنامەى دەرخستە و گەرانەوەکان:

لەتایبەتمەندىيەکانى ئەم شاكارە بوونى دەرخەر و ناوەرۆك و تۆپىكى گەرانەوەى بابەتەكانە، ئەمىش لە پىگەى سى دەرخەرەو:

يەكەم: دارخستەيەكى دەرختى بۆ سەردىرى گومانەكان

لەم دەرخستەيەدا سەردىرى گومانەكان بەشىوازىكى زانستيانە و مەنتىقيانە پىزىكراو و ھەرەك چۆن لەناوەرۆكى بەشەكانى زانىارىنامەكەدا ھاتو، ئامادەكردنى ئەم جۆرە لە دەرخستە بۆ ئەو بەشى خويئەركاتى گەرانەمامەلە لەگەڵ خودى سەردىرەكاندا بىكات و بزانىت ھەر بەشى چەند گومانى لەخۆگرتو، ھەرەھا ئەو دەرخەرە دەرختىيەى كە ھەموو ناوئىشانى گومانەكانى ناو زانىارىنامەكەى لەخۆگرتو، پىزىبەندى بۆكراو و ھەك پىزىبەندى ناوەرۆكى بەشەكان بەشىو، بەجىتەو ژیوتەو ھەرى گشتى گومانەكان پاشان ژمارەى ئەو گومانە لەبەشەكەيدا و بەناو نىشانەكەيەو و ژمارەى لاپەرەكەيشى دانراو.

دووەم: دەرخستەيەكى بابەتيانە بۆ پرسەكان

ئەم دەرخستەيە ھەموو ئەو پرسانە ئەگرىتەو كە لەزانىارىنامەكەدا چارەكراو بەشىو، بەكەسى گەريدە ئەتوانىت ھەموو پرسىك كە پەيوەندىدارىيت بە پرسەكانى ناو زانىنامەكە بدۆزىتەو كە كۆكراو، تەو لەژىر باسىكدا كە ناوئىزانە بە ووشەى دەرۆزە يان كۆكى بابەت يان كلىلى بابەت: { ديارترىن ووشەيە كە بابەتەكان ناوەرۆك و چەمكەكان لەخولگەيدا ئەسۆپىنەو } « ووشەكانىش بە پىتى پەگى ووشەكان پىزىكراو، بۆ نمونە بابەتى يەكخو، پەرسى كەسى گەريدە ئەتوانىت لە پىتى واودا بۆى بگەرىت و بابەتى كۆشش لە پىتى جىمدا و بەشىو، ھەمانكات ژمارەى بەو بەشى ئەو بابەتەى تىدايە ھاتو و ژمارەى گومانەكە و ژمارەى پووى ھەلو، شانەو، گومانەكەيشى لەگەڵدا ھاتو.

سىيەم: دەرخستەيەكى بابەتيانە بۆ ئايەتەكانى قورئان:

ئەم دەرخستەيە جياوازه لە دەرخستەكانىتر تەنھا مەبەست لىتى كۆكردنەوھى
 ئايەتەكات و ژمارەى ئايەت و سورەتەكان نىيە بەلگو بەدواداچونىشە بۆ ئەو ئايەتەنەى
 كە پەيوەندىدارن بە گومانەكە يان گومانىيان دەربارە دروست ئەكرىت و ئەووروزىنرىن،
 بىگومان ئامارە بە پرس و گومانەكە و شويىنى لەناو زانىارىنامەكەش ئەكرىت، بە
 خويىندەوھى ئەم دەرخستەيە لىكۆلەر ئەتوانىت هەموو گومان و پرسىك شارەزابىت كە
 پەيوەستن بە ئايەتەك يان چەند ئايەتەك يان پەيوەندىيان بەھەر سورەتەكەوھەبىت.

شىواز و ئاكارى گەپانەوھەكان:

لەكۆتايىدا دىيەسەر يەككىتەر لەتابىيەتەندىيەكانى ئەم زانىارىنامەيە ئەويش ئاكارى
 ئەو گەپانەوھە تۆكمانەيە كە لە نىوان بابەتەكاندا ھەيە كە كەسى لىكۆلەر شارەزا ئەبىت
 بە ھەموو لايەكانى پرسەكە بەھۆى پىكخستى گەپانەوھەكان" بەخويىندەوھى زىادەكان و
 درىزكراوھەكان " مەبەست بەمە ئاسانكارىيە بۆ خويىنەر كە ئەو پرسەنەى پەيوەندىيان
 بەيەكەوھەبىت پىكەوھەگرىبىدات.

گەپانەوھەكان دابەشكراون بەسەر چوارجۆردا كە ئەمانەن:

- گەپانەوھە لە گومانىك بۆ گومانىك
- گەپانەوھە لە گومان بۆ پووەكانى بوچكردنەوھە
- گەپانەوھە لە پوو بۆ پوو
- گەپانەوھە لە پوو بۆ گومان

گەپانەوھەكانىش يەك شىوازى نەگۆپيان بۆ ديارىكراوھە ئەويش:

لە فلانە پرس {عینوانى پرسەكە} فلانە پوو بخويىنە {ژمارەى پووەكە} لە فلانە
 گومان {ژمارەى گومانەكە} لە فلانە بەش {ژمارە و عینوانى بەشەكە}.

بەرنامەى بەلگەدارى ۋە دەرھىتان لە زانىارنامەكەدا:

سى جۆر بەرنامە بۆ ئەم بەلگەو دەرھىتانە ھەيە:

۱/ بەلگەى ناوناخنى: ئەمەش بوونى بەلگەكانە لە ناو خودى بابەتەكان و مەبەست بەمانە:

— ھىتانی ئايەتەكانى قورئانە بە نوسىنى تەنھا ناوى سورەتەكە كە ئەگەر ژمارەى ئايەتەكە لە گەل ئايەتەكە ھاتبوو ئەویش بە پىتى چاپى مەدينە لە بلاوكراوھ ئەلكترۆنيەكە.

— نوسىنى ژمارەى سەفەر و ئىنجىل و ژمارەى ئىسحاحەكان و ژمارەى برگەكان ئەنوسرەت ئەگەر لە كىتەبى پىرۆز و ھەرگىرابوو ئەمىش پشت بەستوو بە ھەرگىردراوھەكى فاندایك بوستانى كە ھەرگىراوھ لە بنەماكانى گۆرانىيە عىبرى و یۆنانىيەكان.

— بەلگەدارکردنى دەق و ھەرگىراوھەكان بە يەكێك لە شىوازە تەقرىريەكان ھەك: ئەمە پشت راست ئەكرەتەوھ بۆ بۆچوونى فلان لە فلانە پەراویدا ئىتر ناوى نوسەر و ناوى پەراوھەكەش ئەنوسرەت { لە پەراوێزدا ئاماژە بكرەت يان نا بە پىتى جۆرى گوازاراوەكە }.

۲/ بەلگەدارکردن لە پەراوێزدا و ئەمانەش لە خۆدەگرەت:

بىبىلوگرافىي سەرچاوەكە، بەمشىوھ باس ئەكرەت: ناوى پەراو، ناوى نوسەر، چاپەمەنى، شوێنى چاپەمەنى، ژمارە و سالى بە چاپ گەياندن كۆچى و زاینى، ژمارەى لاپەرە، بوونى نىوان بە سلاشێك.

ئەمە لە يەكەم ناو ھاتنى سەرچاوەكە پىپرەوئەكرەت و پاشان تەنھا ناوى نوسەر و پەراو ژمارەى لاپەرە باس ئەكرەت و ئىتر بە پىتى جۆرى سەرچاوەكە كەمێك جىاوازی تیدا دەبێت { پەراو ۋە گۆزار، نامە، پۆژنامە }.

ته خريجي فرموده کانی پيغه مبه ر:

به رنامه يه کی وورد و توکمه دانراوه بۆ ته خريجي فرموده و نه سهر، نه کريت

به رنامه که له م چهند خاله دا کوکريتته وه:

- په پاو و بهش و ژماره ی فرموده که له په پاوه چاپراوه کانداناو ده هينريت.
- سهره تا پشت به فرموده کانی ناو سه حیحی بوخاری و موسليم ده به سترى.
- حوکمی فرموده که داده نريت پيش نه وه ی ته خريجه که ی بهينريت بۆ نه وه ی خوینهر و ليکۆله به خيړایى دلنیا بن له حوکمی فرموده که.

○ حوکمی فرموده کان جگه له بوخاری و موسليم وهرده گیرى له نه و په راوانه ی شیخ نه لبانی ته حقیقی کردوون وهك {سلسله صحیحه ...} یان نه رنه ثوت له {صحیح ابن حبان و مسند احمد بن حنبل} یان هه یسه می له {مجمع الزوائد} یان زه هه بی له {التلخیص علی مستدرک الحاکم} یان حسین سلیم اسد له {سنن الدارمی و مسند ابی یعلی} یان شه وکانی له {نیل الاوطار} یان ثین حجر له {تلخیص الحبر}.

○ نه گه رانه وه بۆ لاوازه کان و نه گه ر لاوازیکیش هه بوو جیگره وه یه کی سه حیح یان نه و سه حیح ی هه مان واتای هه بیته.

- په پاوه کانیتری ته خریج به پتی پریزه ندی کاتی میژوو بیان کاریان له سهرکراوه.
- بوخاریش نه چیتته نه و پریزه ندیه نه گه ر فرموده که له په پاوی {الادب المفرد} دا هاتبوو.

- پاوی به هینتر له بهرچاو نه گیرى.
- نه گه ر فرموده که زیاتر له پاوییه کی هه بوو نه و له پيش فرموده که ناوی نه و پاوییه نه به یین که فرموده که مان لیوه رگرتوه و نه و ته خريجهش ناو ده هینین که تاییه ته به پاوی فرموده که.

○ دلنیا بوونه وه له وه ی که فرموده که ته نها یه کجار له په پاوه که دا هاتوه.

○ هاتنی له دوو پهراودا به س بیت + حوکم.

○ پشت به ستن به له فزی هاتو نه گهر سه حیج بوو به واتاش لای به هیژتره که.

○ نه گهر ریوایه تی بوخاری هاتبو لای موسلیمیش به پیژدهی ۹۰٪ وهك واتای نهو

فهرموده ی بوخاری بوو نه نویسن لای موسلیم به و واتایه هاتووه، مه گهر نه وه ی لای
بوخاری و موسلیمیش به هه مان واتا هاتیبت نه وکات ناوین به و واتایه هاتووه، به لام
نه گهر فهرموده که ی لای موسلیم جیاوازیو له وه ی که هیناومانه له کوتایی ته خریجه که
نه نویسن به م له فزه هاتووه.

۲/ به لگه دار کردنی ببیلوگرافی:

له لیستی سه رچاوه کانی زانیارینامه که به م پیژیه باسکراوه: {ناوی پهراو، ناوی
نوسر، چاپخانه، شوینی چاپ، سالی کچی و زاینی، له گه ل پزیه ندی نه بجه دی
سه رچاوه کان}.

قوناغه کانی جیبه جیکردنی زانیارینامه که:

نهم شاکاره به م قوناغانه دا تیپه ریووه:

۱) قوناغی پلان و دانانی پیوهر و جوارچیوه بو پاراستنی پیپره وی زانستیانه ی
زانیارینامه که و لاندان له میانه پره وی و لژیکی گفتوگو و وه لامدانه وه ی جوان
به شیوه یه ک پیزی به رانبه ر و خوشویستی خیر بو به رانبه ر پیپره و بکریت.

۲) قوناغی کۆکردنه وه ی گومانه کان له سه رچاوه جیاوازه کانی {نوسراو/ نیلیکترونی/

که نالی ناسمانی}

۳) قوناغی پۆلینکردن {گشتی- ناوخوی - لاهه کی}

۴) قوناغی کۆکردنه وه ی وه لامه کانی پیشوو کون و نوی و ناگاداریوون له کوششی

زانایان.

۵) قۇناغى ۋە لامدانە ۋە بەپىي بەرنامە يەككى دىيارىكراۋ لە ژىر ناۋى - بەرنامە ي زانىيارىنامە كە بۇ ۋە لامدانە ۋە.

۶) چۈنە سەر كۆمبىيە تەرۋە ماھەنگى لە پىگە ئالى.

۷) پىچۈنە ۋە ۋوردىيىنى بەپىي بەرنامە ۋە دىنباۋنە ۋە لە بەلگە داربۈۋى گۈزراۋە كان ۋە يەكخستى شىۋازى نوسىنە كە.

۸) پىچۈنە ۋە دۈبارە ۋە دانپىيانانى زانستىيانە ۋە لامە كان لە لايەن كۆمەلەك زانا ھەرىكەت يان لە تايىبە تەندى خۇيان.

۹) ئامادە كىردى دەرخستە كان بۇ ئايەتە كان ۋە فەرمۇدە كان ۋە پىرسە فىكرى ۋە ۋوشە سەرەككىيە كانى ناۋ زانىيارىنامە كە ۋە ئامادە كىردى گەپراۋە ۋە ناۋە پۆكە كان.

۱۰) پىچۈنە ۋە سىيەم، زانايانى بەناۋبانگ لە ھەمۇ بۈارە جىاۋازە كان پىي ھەستاون.

۱۱) ئامادە كىردى كۆتايى ۋە ناردى بۇ چاپخانى.

ئەمانە ئەۋ قۇناغانە بۈۋى كە زانىيارىنامە پىدا تىپەپىۋە پىش ئەۋەى چاپ بىكرىت ۋە ھەر قۇناغەش ۋوردە كارى چۆنىتى زىاتىرى ھەبۈۋ.

زىرەۋى زانستىيانە ي زانىيارىنامە كە :

● شىۋازى ھىنانە ۋە بەلگە ۋە پىكە ۋە بەستى بىرۈكە كان لە نوسىندا: لەگەل خۇلادان لە شىۋازى ۋوتار لە كاتى دانانى زانراۋە كان ۋە دۈركەۋتە ۋە لە ئاۋازى ھىرش ۋە توندى ۋە پەرچە كىردار بۇ ئەۋەى ئەم كاره تايىبە تەندى زانستى ۋە لۆژىكى ۋە بىنەماي گىتوگۇ ۋە ھىنانى بۇچۈنە جىاۋازە كان لە دەست نەدات ۋە لە دانپىيانراۋ خالە ھاۋبەشەكانە ۋە سەرچاۋە بىگرى ۋە ئەۋ پىرسىيارانە بورۇژىنرى كە بەلگەى ئەۋان پىچەۋانە بىكاتەۋە، ھەرۋەھا دانپىيانانى كەسە بەۋىژدان ۋە داتا ۋە پوداۋە راستەكانى مېژۇ لەگەل دەقە ئايىنىيە كان ئەھىنرىت... بەشىۋەك بىيانوۋ بىرپىت ۋە بانگەشەى گومانكاران ھەلۋە شىنپىتەۋە.

■ ميانه پړه‌وی بیر: هرکه سټک‌نهم زانیارینامه‌یه بخویننیته‌وه نابینى لایه‌نگیری
 بیریکى دیاریرکراو یان مه‌زه‌بیک یان پړه‌نگى هر بۆچونیکى تاییه‌تى پټوه دیاریت، به‌لکو
 پشک و به‌شى گه‌وره بۆ ميانه‌پړه‌وی هاوسه‌نگییه و نهم کاره بۆ هه‌موو میلله‌تى
 ئیسلامییه نه‌ک مولکى مه‌زه‌ب و لایه‌نیک به‌مشپوه‌یه پټوه‌رى یه‌کلاکه‌ره‌وه‌ی کاره‌که
 هاوسه‌نگى و ميانه‌پړه‌وی و کۆده‌نگى زانایانى متمانه‌پټکراوه و لانه‌کراوه به‌لای بۆچونیک
 جیگه‌ی جیاوازی بټت یان بۆچونى ته‌نها زانایه‌ک بټت به‌تاییه‌ت بابته‌کانى فیه‌هو
 بیروباوه‌پ که هه‌ندى به‌مه‌به‌ست حه‌ز به ووروژاندنى نه‌که‌ن و لای که‌سانى ژیر شاراه
 نییه، هه‌موو موسلمانیک هر هریدیگایه‌کى هه‌بټ له‌ناو نهم زانیارینامه‌یه‌دا شتانیك
 نه‌بینى که له‌گه‌ل خه‌لکیترا هاوراپټت له‌سه‌رى، هه‌روه‌ک چۆن زۆریه‌ی زانایانمان شایه‌تیا
 بۆ نهم کاره‌ داوه، نهم تاییه‌تمه‌ندییه جیگه‌ی ستایشه و هه‌موو خوینه‌ران به‌دیدگا و
 بۆچونه جیاوازه‌کان کۆده‌کاته‌وه له‌سه‌ریه‌ککار.

نهم زانیارینامه پوو له‌کى ده‌کات؟:

■ هه‌موو پیاوو ژنیکی موسلمانى گه‌نج و پۆشنبیران بۆیه په‌چاوى شیوازیکه
 ئاسانکراوه.

● ووتاریبژ و بانگخوازان به‌گشتى بۆنه‌وه‌ی وه‌ک سه‌رچاوه به‌کاریبټن نه‌گه‌ر
 داوايانلیکرا هه‌لویستی ئیسلام له‌گومانیک پوونکه‌نه‌وه.

■ خاوه‌نى په‌راوه‌کانیتری ئاسمانى بۆ نه‌وه‌ی پاستیه‌کان بخړیته به‌رده‌ستیان.

■ هه‌موو لیكۆله‌ریك که حه‌زیکات پوخته و راستى ئیسلامى بۆ پوون بټته‌وه دوور

له‌وه‌ی پټوه‌ی لکاوه له‌بوختان و گومان.

بەشەكانى زانىارىنامەكە ۋە ناوئىشانى بەشەكان:

زانىارىنامەى پوونكرىنەوہى ئىسلام لە سى بەش پىكدىت: {قورئان، پىغەمبەر، سوننەت}

يەكەم/ قورئان

۱۱ بەرگە و بەھەموى ۱۹ بەشى لەخوگرتووه لەگەڵ بەرگىك بۆ ناوہ پۆك و بەھ شىوہ پىزىبەندى بۆ كراوہ:

بەرگى يەكەم: بەشى يەكەم: ئەو گومانانەى قورئان خۇى وەلامى داوہ تەوہ.
بەرگى دووہم: بەشى دووہم: ئەو گومانانەى ووتراوہ ھەلەى زمانەوانىيە لە قورئاندا.
بەرگى سىيەم: بەشى سىيەم: ئەو گومانانەى دەريارەى مېژووى ئىسلامىن، ۱/ پىش
ئىسلام، ئىسلامىيەتى ھاوہ لآن، كۆچەكانيان، جىھانىيونى ئىسلام و بلاوہونەوہى،
جىنشىنى ئەبو بكر.

بەشى چوارەم: گومانەكانى سەر مېژووى ئىسلامى: ۲/ جىنشىنى عومەر، فەتتە
گەرەكە، جىنشىنى ئەمەويەكان، جىنشىنى عەباسىيەكان.

بەشى پىنجەم: گومانەكان دەريارەى ياسا ژيارىيەكان لە ئىسلامدا
بەرگى چوارەم: بەشى شەشەم: گومانەكان دەريارەى بىروياوہرى ئىسلامى و
پرسەكانى يەكخواپەرستى ئلوهىيەت و ربوبىيەت و ئەسمائو سىفات.
بەشى ھەوتەم: گومانەكات دەريارەى باوہ و دىندارى {باوہ پەناديارەكان، قەزا و
قەدەر، كۆمەل و مەزھەبە فەكرىيەكان}.

بەرگى پىنجەم: بەشى ھەشتەم: گومانەكان دەريارەى بەراوردى ئايىنەكان.
بەرگى شەشەم: بەشى نۆيەم: گومانەكان دەريارەى پىغەمبەرەن لە ئادەمەوہ بۆ
موسا.

بەشى دەيەم: گومانەكان دەربارەى پىغەمبەران لە داودەوہ بۆ موحمەد سەلامى
خوایان لىيىت.

بەرگى ھەوتەم: بەشى يازدە: گومانەكان دەربارەى پارىزراوى و تەواوى قورئان.
بەشى دوازدەيەم: گومانەكان دەربارەى پارىزراوى و تىروەسەلى قورئان.
بەرگى ھەشتەم: بەشى سىازدە: گومانەكان دەربارەى پەرسەش و مامەلە دارايىيەكان
لە ئىسلامدا.

بەرگى نۆيەم: بەشى چواردە: گومانەكان دەربارەى پەيوەندىيە نۆو دەولەتییەكان لە
ئىسلامدا {جىھاد، كۆيلايەتى، و كەنیزەك، پەيوەندى ئاشتىيانە} .
بەشى يازدەيەم: گومانەكان دەربارەى سىياسەتى سزا لە ئىسلامدا { ھەدەكان، سزا،
تۆلە، نرخى خۆيىن، تەعزىرەكان} .

بەرگى دەيەم: بەشى شازدە: گومانەكان دەربارەى پەسەنى شەرىعەتى ئىسلام و
پاشكۆنەبوونى.

بەشى ھەفدەيەم: گومانەكان دەربارەى مەروئەتى شەرىعەتى ئىسلام و گونجاوى بۆ
ھەموو كات و شوپىن و باروبۆخىك.

بەرگى يازدەيەم: بەشى ھەژدە: گومانەكان دەربارەى ژنان و مافىيان لە ئىسلامدا.

بەشى نۆزدەيەم: گومانەكان دەربارەى ھوكمەكانى خىزان لە ئىسلامدا.

بەرگى دوازدەيەم: بەشى بىستەم: ناوھپۆك.

بەشى بىست و يەكەم ناوھپۆك.

دووم / پيغه مبهري نيسلام:

۲ بەرگه و ۶ بەشه له گەل بەرگيكي ناوه پۆك و بەمشيوه پريزبهندي كراوه:
بەرگی يەكەم: بەشی يەكەم: گومانەكان دەربارەى ژيانى تايبەتى
پيغه مبهري {په چه له كى، له دايك بونى، ژيانى تاكه كه سى}
بەشى دووم: گومانەكان دەربارەى په وشته كانى پيغه مبهري.
بەرگی دووم: بەشى سێيەم: گومانەكان دەربارەى بيروباوه پى پيغه مبهري، پاريززاوى
و موعجيزه كانى.

بەشى چوارەم: گومانەكان دەربارەى بانگه وازى پيغه مبهري و گەياندى وهى.
بەرگی سێيەم: بەشى پينجەم: گومانەكان دەربارەى پيغه مبهريايەتى پيغه مبهري و
پەيوەندى بە خاوەن پەراوە كانيتەر.

بەشى شەشەم: گومانەكان دەربارەى حوكم و سياسەت و جيهادى پيغه مبهري.
بەرگی چوارەم: بەشى حەوتەم: ناوه پۆك.

سێيەم / سوننەت

۷ بەرگه و ۱۲ بەشه له گەل بەرگيكي بۆ ناوه پۆك بەم شيوه پريزكراوه:
بەرگی يەكەم: بەشى يەكەم: گومانەكان دەربارەى سەرچاوه و حوجيبەتى سوننە
بەشى دووم: گومانەكان دەربارەى نوسينه وهى سوننە و بوونى دانراو تيايدا.
بەرگی دووم: بەشى سێيەم: گومانەكان دەربارەى يارانى پيغه مبهري ﷺ / ۱ تانە دان لە
ئەبو ھورەيرە.

بەشى چوارەم: گومانەكان دەربارەى يارانى پيغه مبهري ۲
بەرگی سێيەم: بەشى پينجەم: گومانەكان دەربارەى پيشە وايان و پراوئيه كانى
فەرمودە.

بەشى شەشەم: گومانەكان دەريارەى تۆمارەكانى سوننەت.

بەشى حەوتەم: گومانەكان دەريارەى پىرسەكانى سەنەد و مەتن

بەرگى چوارەم: بەشتى ھەشتەم: گومانەكان دەريارەى فەرمودەكانى بىرۈياوھە ۱/

ئىلاھىيات

بەشى تۆيەم: گومانەكان دەريارەى فەرمودەى بىرۈياوھە ۲/ نبوات

بەرگى پىنجەم: بەشى دەيەم: گومانەكان دەريارەى فەرمودەى بىرۈياوھە ۳/

سمعىيات

بەرگى شەشەم: بەشى يازدە: گومانەكان دەريارەى فىقھى ئىسلامى ۱/

پەرسىتەشەكان.

بەرگى حەوتەم: بەشى دوازدە: گومانەكان دەريارەى فىقھى ئىسلامى ۲/ مامەلەكان و

چەند باسىكىتر.

بەرگى ھەشتەم: بەشى سىيازدە: ناوھېۆك

بەشى چواردەيەم: ناوھېۆك

لەخوا داواكارىن ئەم كارە بەسوود بىت و ئەوانەى كارياتىداكردوھ پاداشتى بەخىريان

بداتەوھ.

دەريارەى ئەم زانىيارىنامەيە وتراوھ:

ھەموو ئەوانەى پىياچوونەوھيان بۆ ئەم زانىيارىنامە كىردوھ بۆچوونى خۆيان دەريارەى

نوسىوھ و قسەكانىيان تەعبىر لە پاى خۆيان ئەكات:

* مامۆستا ئەللەھمدى ئەبو ئەننور...وھزىرى پىشوى ئەوقاف ئەلئىت:

ئەم زانىيارىنامە كاريكى زانستىانەى بەبەرنامەيە و لەكاتى خۆيدا ھاتۆتەبوون، خوا

تەوفىقى ھەلسۆپاۋەكانى بدات و بىخاتە ترازى چاكەكانىيانەوھ.

* مامۆستا و دکتۆر / ئەحمەد عومەر هاشم.. مامۆستای هەدیس و زانستەکانی و

سەرۆکی پێشوی زانکۆی ئەزھەر ئەنوسیت و ئەلئیت:

ئەم زانیارینامەیە "پونکردنەوێ ئیسلام.. وەلامدانەوێ بوختان و گومانەکان" لە بەهێزترین و گرنگترین پەوانترین زانیارینامەکانە کە زانیایەکی پایەدار و بانگخوازێکی دڵسۆز و ھاوڕێیەکی بەرپێز و خۆشەویست شانیداوێژیری ئەویش مامۆستا و دکتۆری بەرپێز موحەمەد داوودە خوای گەورە پاداشتی بداتەوێ لەسەر ئەو کۆششە زانستیەیی بۆ خزمەتی ئیسلام و قورئان و سوننەتی پێغەمبەر.

بەپراستی ئەمە کۆششێکە شایستەییە باس و ستایش بکری، چونکە بێگومان لە گەورەترین و بەهێزترین زانیارینامەکانە، مۆرکیکی زانستی وورد و لایەنێکی ئایینی قوڵی لەخۆگرتووە کە لەوێدا کەس پێشی نەکەوتووە.

ئەم زانیارینامەیە خەریکە بۆ ئێمە گەر هەموو ئەبیت زۆرینەیی گومانەکانی لەخۆگرتووە، بەو لایەکی کە کلاکەرەوێ و زۆر نایاب، هەموو ئەو پراستیەکانی پونکردووە کە کاری سەرخستنی ئایینی خوا ئەکەن، سنوور قاغەیی فەرمودەش ئەپارێزێت لە گومانەکان و هەموو ئەوانەو بوختانەکانی لەسەر لائەبات کە خاوەن ئارەزوێ سەرکەشەکان و دۆزمنەکانی سوننەتی پێغەمبەر و ئەوانەیی لەسەر پێچکەیی ئەوانی دروستیانکردووە.

هەلسوپاوانی ئەم زانیارینامە ئەم ووتەیان لەسەر ئەنەخشیت کە ئەلئیت: ئەم زانستە باشتیرینی ناو هەموو بەرەیک هەلئێگرن، لادانی توند ئاژۆکان و بەدین زانراوی بەتالەکان و پراغەیی نەفامەکانی لەسەر لادەبەن.

ئەم زانیارینامە بە بەرنامەییەکی تازەوێ هاتووە، هەموو بوارە زانستیەکانی لەخۆگرتووە، لەهەموو لای و بەشەکانی ئایینیدا لیکۆلینەوێ تیروتەسەلی کردووە، بەشیوەیەکی سەرچ پراکیش کە لە داھێنان و گشتگیریدا پێشی نەدراوەتەوێ.

ئەم زانىيارنامە لە کاتىكى ھەستياردا لەدايکبوو لە کاتى ۋە ھەرچەرخانىكى مەترسیداردا
کە مېللەتى ئىمەى پېدا تېپەر ئىبىت، سەردەمى دېندەترین ھېرشەکانە بۆسەر ئاينى خوا
و قورئان و پېغەمبەرەكەى.

ئەم ھېرشانە بە چەندەھا پېگا و ھۆكاری جۆراوجۆرەو، بېنراو نو سراو، ھەموو
بوارەکانى زانستىشى گرتۆتەو، ۋەك سوپایەكى بېشمارە كە ھەموو كات و شوپىنىكى
گرتىت و بىەوئ تەپو ووشك پېكەو ە بسوتىنىت.

ويستى خۆاى گەورە وابوو كۆمەلێك ديارىبكات بۆ بەرگرى لە دین و قورئان و
پېغەمبەرەكەى كە بەرپەرچى دەستدریژىيەكان بەدەنەو، ويستى وابوو ئەم زانىيارنامە
بیتەبوون ۋەك بەرگرىكارىكى لىھاتوو سەرکەوتنى تەواوى پېنمايىەكانى خواو
فەرمودەكانى پېغەمبەر و زانستەكانى ئىسلام دەستەبەر بكات.

ئەم زانىيارنامەى پېى پاگەياندىن ئەوەى پېغەمبەر بۆى ھېناوين ھەموى ۋەرگرين و
وازيهينين لەوەى كە لىمانى قەدەغەکردووە ﴿... وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ
فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ٧﴾ (الحشر)، ئىو ەدا نەبىت، جا ئەوەى
پېغەمبەر ﷺ پېى بەخشيون ۋەرى بگرن، ھەر فەرمانىكى پېدان بەگوئى بگەن،
قەدەغەى ھەر شتىكى لى کردن مەيكەن، لە خوا بترسن، چونكە بەپاستى خوا بەتوندى
تۆلە دەسىنىت.

پېغەمبەر درودى خۆاى لەسەر بىت خۆى پېويستى دەستگرتنى شوپىنكەوتوانى
پونكردۆتەو بە سوننەتەكانى خۆى و خەليفە راشىدەكامەو ۋە فرمويەتى: {لەناو
ئىو ەدا شتانىكم جېنېشتو ەگەر دەستيان پېو ەبگرن ھەرگيز دواى من پېوون نابن،
قورئان و سوننەتەكانم^{١٢}} لىرەدا پونكردۆتەو دەستگرتن بە قورئان و سوننەتەو
مايەى پزگارىونە نە گومرايى و لەدين دەرچوونى ديار و ناديار.

١٢- اخرجه الحاكم فى مستدرکه، كتاب العلم، رقم/٣١٩ وصححه

له گه وړه ترين وینه کانی بهرگریکردن له ئیسلام و قورئان و سوننه ت ئه م زانیارینامه
که وړه یه یه که به هق دهریای زانیارینامه یه کی جیهانییه، ناهه ق په رچ نه کاته وه و به تالی
نه کاته وه، هه قیش بلند و به رز نه کاته وه، چونکه تهنه هه ق شایسته ی شوینکه وتنه،
خوا ی گه وړه به هه مو خیریک پاداشتی به پیز دکتور محمد داوود بداته وه که به م شاکاره
ئیسلامییه میژوییه هه ستاوه، خواش یارویاوه ره بۆ گیشتن به خیره کان.

ماموستاو دکتور/ که مال بیشر... ئه مینداری گشتی کورپه ندی زمانه وانی زانستی
عه ره بی و جیگری سه رۆکی کورپه ندی زمانی عه ره بی له قاهره و ماموستای زانستی
زمان له کولیجی دارو لعلوم. زانکوی قاهره:

له م سه رده مه دا قورئان توشی هیرشیک دپندانه بۆته وه، بۆ پیکانی مه ستیش
چهنده ها هۆکاری گرتۆته بهر، هر له په پوی نوسراو وپیگه ئه لیکترۆنییه کانه وه تا گرتنی
کۆپو سیمینار و گۆنگره و بلاوکردنه وه ی سیدی تۆمارکراو و جگه له مانه ش..

له ننیوان ئه و گومانانه ی وروژاندویانه گومانی زمانه وانییه له هه ندی مه سه له ی زمانه وانی
ناو قورئانی پیروژ نه وه ی که لای هه ندی شاراو هیه و که وتونه ته ناو وه همیک که ئه وانه
که یاندۆته حوکمی ناراست، لیره وه پیویست بوو له سه ر زانایانی زانسته قورئانییه کان له و
بانگه شانه پامینن و پوی پاستییه کان ده ریخن.

له نوسین و پیزیه ندی گومانه کان“ حاله تی پۆشنبیران له خوینهری ئه م زانیارینامه یه
به هه ند وهرگیراوه، به پیتی پیزیه ندی ثایه ت و سوره ته کان پیکخواوه بۆ ئه وه ی ئاسانکاری
بۆ زانسته خوازه کان بکات کاتیک ئه یانه ویت به دوا ی وه لامی گومانه کاندای بگه پین، هر بۆ ئه م
مه به سه ته واما ن به باش زانی بۆ هر گومانیک وه لامیک سهر به خۆ بنوسین و له وانه شه ئه م
پیکاره هه سستی بوونی دوباره بونه وه بدات به تاییه ت له ویا به تانه ی که په یوه ندیان له ننیواندا
هه یه .

هەندى پايان وابوو بە شىوانىكىتر چاره بکرايه هەروەك چۆن کوپى شيرينمان موحهەد داود لە پەراوى {کمال اللغة القرانية بين حقائق الاعجاز و اوهام الخصوم} ^{۱۴} پيپرهوى کردبوو، بە شىوهيهك دياردهکانى زمانهوانى پۆلين بکرتين و هەركۆمه‌لى لە ژێر بەشى تايبەت بەخۆى وه‌لام بدرينه‌وه تا کورتتر بکريتەوه و لەدوباره‌بونه‌وه‌ش پرگارانمان بێت.

هەرچۆنێک بێت ئاسانکاری کراوه بۆ خۆینه‌ر به‌هۆى پریزه‌ندى گومانه‌کان به‌پێى پریزه‌ندى ئایەت و سوره‌ته‌کانى ناو قورئان.

من خۆم پیاچونه‌وه‌یه‌کى ووردم‌کردوه بۆ ئەم شاکاره‌ی به‌رده‌ستتان تا به‌مشیه‌ له‌نگه‌رى گرتوه به‌و هیوايه‌ی مه‌به‌ستى خۆى بپیکت و به‌س بێت بۆ هه‌لوه‌شانه‌وه و سپینه‌وه‌ی گومان له‌ عه‌قلى ئەوانه‌ی وه‌همیکیان بۆ دروستبوه، هه‌ندىجارىش تیکه‌له به‌ ناماژه‌کانى زمان پاراوى و په‌وانبێژى.

له‌کۆتاییدا ئە‌لێم ئەم کاره‌ شاکارێکى زانستى زۆر باشه‌ گشت که‌سێک وکه‌سانى تايبه‌ته‌ندى لێ سودمه‌ند ئە‌بن. ته‌نها خواش ته‌وفیق ئە‌دات.

* مامۆستا و دکتۆر مه‌حمود محمد عماره... مامۆستای زانکۆى ئە‌زه‌ره‌، ده‌رباره‌ی زانیارىنامه‌ی "پونکردنه‌وه‌ی ئیسلام.. وه‌لامدانه‌وه‌ی بوختان و گومانه‌کان" نوسیویه‌تى:

لواى ته‌واوبوون له‌خوێندنه‌وه‌ی به‌شێک له‌ زانیارىنامه‌که‌ به‌مشیه‌وه‌ پرای خۆم تۆمار ئە‌که‌م:

یه‌که‌م: کۆششیکى ستایشکراو به‌پاداشت ئە‌بێت به‌ویستى خوا، له‌پشتى ئەم کاره‌وه‌ غیره‌تیکى جوان هه‌یه بۆ ئیسلام و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی.

۱۴- نامۆزگاریشم‌کردون ئەم په‌راوه به‌کورتى له‌ کۆتایی ئەم به‌شه‌دا دابنرێت

دوهم: ئهوانه ئى ئى گومانانە ئىخەنە ناوخەك بەدوای وەلامدا ناگەپىن بەلام
كۆمەلىكى فراوان لەخەك هەن هەنگاوىك دىن و هەنگاوىك ئىگەپىنەو و ئهوانە سودى
لىوهرئەگىن و دىنە ناو ئىسلام، هەيە لەناو ئىماندارانىشدا لەوانەيە ئىو گومانانە كاریان
تىبكات ئىم زانىارینامەيە ئاگادارکردنەوہيە بۆ ئهوانە.

سىيەم: دەرگاوانەکانى ئىم هیزشە بەمەرامە باوەپیان بە قورئان و سوننەت نىيە،
بۆيە پىويست بوو شتىك هەبىت متمانە بوون بەقورئان و سوننەتى پىغەمبەر بچەسپىتى
و جەختى لىبكاتەو، ئىوہى كە زانایانمان بەهەق بۆى تىكۆشاوون و كاریکیانکردوہ
بواری پەرچدانەوہى نەبىت و پشتگىرىشى لىكراوہ وەك ئىوہى ئىمە دانپیانانى بۆ
ئەكەين و تەنھا خوا یارو یاوہرە.

*مامۆستا و دکتۆر /محمد غەنیم غەنايم... مامۆستا و سەرۆك بەشى پىشوی
شەریعەتى ئىسلامى لە كۆلیجى دارلعلوم زانکۆى قاھیرە نوسیویەتى:
بەشى شەشەمى زانىارینامەى پونکردنەوہى ئىسلام پیاچونەوہم بۆ کرد و موتالامکرد
بینیم كاریكى زانستى گەرەيە و پشت بەبەلگە و شىكارى ئەبەستى، بىرۆكەکانى بە
سانایى و ئاسانى ئەخاتەرۆو، لەسەرچاوەکانەوہ ووتەکان بەلگەدار ئەكات.

زۆر دەگەن نەبىت هەلەم نەبینى چونكە پىش منیش پیاچونەوہى بۆكرابوو ئەمەش
بەلگەيە لەسەر گىنگیدان بەم شاكارە، من زۆر سوپاسى سەرپەرشتیارەکانى ئىم كارە
ئەكەم بەتایبەت مامۆستا و دکتۆر محمد داود و هەموو هاوکارەکانى نزای بەردەوامى و
سەرکەوتنیاں بۆ ئەكەم.

*مامۆستا و دکتۆر /عەبدولحەمید مەدکور... مامۆستا و سەرۆك بەشى پىشوی
فەلسەفەى ئىسلامى لە كۆلیجى دارلعلوم زانکۆى قاھیرە، ئەندامى كۆریەندى زمانى
ەرەبى لە قاھیرە: بەنوسین ووتى:

ئەم زانىيارىنامە "پونکردنەوہى ئىسلام.. وەلامدانەوہى بوختان و گومانەکان" م مۇتالاکرد خۇشحالىکردم چونکہ کۆمەلەك تاييەتمەندىم تىدا بىنى كە نرڭ و گرنكى بەرز ئەكاتەوہ لەوانە:

گەپانىكى وورد بەدوای ئەو گومانانەى كە وورويئەرى ھەيە پاشان ئەو كۆششە زانستيانەش كە وەلامى پىدراوہ تەوہ بەشيۆەيەك پوچەلىكردونەتەوہ وەقىقەتى قورئانىش دەربارەيان پوون ئەكاتەوہ، لەگەل ئەمانەشدا پىكارى عەقلى و لۆژىكىشى بۆ وەلامدانەوہ بەكارھىتاوہ، بەشيۆەى كە لەبەلگەكانى قورئاندا ديارە، ئەوہى كە ھەندىك وائەزانن بەلگەكانى قورئان تەنھا بەلگەى شەرعىن، و نازانن كە بەلگەى شەرعى عەقلىن، بىيانوى ئىسلامن بۆ ھەموو سەردەمىك و بۆ ھەموو تاكىك.

پاشان پاستىيەكانى قورئان بەزمانىكى پاراوى وورد پىشكەش ئەكات و لەگەل ئەمەشدا پوون و پەوانە تواناى زياترى ئەداتى بۆ قەناعەت پىكردنى بەرانبەر.

لەگەل ھەموو ئەمانەشدا جەماوہرىكى فراوان لەخويئەران ئەدويئى، بەبونى بەلگەكانىشى تواناى پازىكردنى زانايان و لىكۆلرەكانى ھەيە، بەبونى ئاسانى و سانايى زانىارىيەكانىشى تواناى دواندى پۆشنبىرانى ناتاييەتمەندىشى ھەيە بى گرى و گرانى.

لەخوا ئەپارتمەوہ ئەوانەى ھەلسوويئەرى ئەم كارەبون، نوسەر و سەرپەرشتىكارەكانى ھەمويان پاداشت بداتەوہ لەسەر ئەم كۆششە چاك و پىرۆزە، لىيان وەرگىت و بىخاتە ترازوى چاكەكانىيان لەو پۆزەى پىتى ئەگەنەوہ، بەپاستى پاستىيەكانى ئىسلاميان بەخەلك گەياندوہ و لادانى توندناژۆكان و تەلەكەى فەيلبازانىيان گومانى خانەگومانەكانىيان ھەلۆەشاندەوہ، سوپاس بۆ خوا و پاشان بۆ ئەوانىش خوا زياتر تەوفىقيان بدا خواى گەورە بيسەر و نزىكە.

*مامؤستا و دکتور/عبدولفه تاح ئه بولفتوح ئیبراهیم..مامؤستا و سه روک به شی
بنه ماکانی زمان له کۆلیجی دیراساتی ئیسلامی و عهره بی کچان له زانکۆی ئه زههر:
ئه نوسی و ئه لیت:

دوای بینینی زانیارینامه ی به نرخ" پونکردنه وه ی ئیسلام.. وه لامدانه وه ی بوختان و
گومانه کان" ئه نوسم:

پونبویه وه ئه مه کاریکی زانستی چاکی پیگه یشتوه، ئه وانه ی پپی هه ستاون
ولیکۆله ره کانیش په نجیکی پاکی جیاوازی دلسۆزانه یانداده، له خوا داواکارین بیخاته
ترازوی چاکه کانیان، کاتیك به دوای ئه وگومانانه که وتون که پوهنه کاته ته وای و
پاریزراوی قورئان، به به لگه ی دره وشاوه به لگه نه ویستی وپوون هه موو گومانه کانیان
له گۆرنا، به وه لامدانه وه یه کی زانستی و بیانوپر دانه نریت بۆ خانه گومان و داخ له ده لکان،
ئه وانه ی گهره یی و جوانی و ته وای زمانی قورئان نانس، نه ئه زانن نه ده رکی ئیعجازی
زمانه وانی قورئان ئه که ن که خوا ئالینگاری مروّ و جنۆکه ی پینه کات و که سیش
نه یه توانیوه وینه ی سوره تیکی بینیت.

ئه م زانیارینامه به زمانیکی پارای ووردی په وانی عهره بی نوسراوه له ئاستیکی
به رزدايه که له گه ل چاکی ئامانج و به ریزی ئه نجام و گهره یی مه به سه که دا ئه گونجیت
خوا ی گهره باشترین پاداشتی هه موو ئه وانه باته وه که به شداربون له م کاره
پیرۆزه دا، ته نها خوا یارو یاوه ره و پینمونی ئه کات بۆ پاسترین پی.

*مامؤستا و دکتور/ محمد موه وه لی مه نسور.. مامؤستای زمانی عهره بی له کۆلیجی
زمانی عهره بی زانکۆی ئه زههر، به نوسین و ئه لیت:

له وکاته ی دژمن که لبه کانی ده رخستوه و تانه وته شهر له قورئان ئه دات که
سه رچاوه ی هیز و پیزی ئه م ئومه ته یه، ئه م زانیارینامه یه که کۆمه لیک برای به ریز
غیره تیان بۆ دینه که یان هانیدان وه لامي ئه و گومانانه بده نه وه به وه لامیکی زانستیانه ی

پشتبەستو بە بەلگەى عەقلى و نەقلى بەشێوەیەك گومانەكان بەتەواوى پوچەلكەنەوه،
هۆكار و لاوازییەكان دیارى بكەن بى زیادەپۆیى و ستم، بى ھێرشکردنەسەر بىرى
بەرانبەر، ئائەمەیه ئەو بەرنامەى قورئان فىرى کردوین وەك خوا ئەفرمویت: {النحل
/ ادع الى سبيل}

بەبۆچونى من ئەم كارە زانستىيە ھەمەلایەنە لە شاكارە پێشەنگەكانى ئەم بوارەى و
ئەوێ جیاوازی پێئەدات كۆکردنەوێ ھەموو گومانە پرش و بلاوێ كەنە لە دوتووی ئەم
شاكارەدا، ھەروەھا بە شێوازێكى ئاسان و زمانێكى نەرم وەلامدراونەتەوێ.
لەخوا داواكارم ھەموو ئەوانە بەمكارە ھەستاون بەباشترین پاداشت بداتەوێ و بەسود
بێت و لە ترازوێ چاكەكانماندا بێت لە پۆزى ھەستانەوێمان {يوم يقوم الناس لرب
العالمين} المطففين

* مامۆستا و دكتور/ عەبدولمەجید محمود عەبدولمەجید مامۆستای بەشى شەریعەتى
ئىسلامى لە كۆلیجى دارولعلوم زانكۆى قاھیرە، ئەنوسیت و ئەلئیت:

راپۆرتێك دەربارەى بەشى گومانەكان لەسەر سەرچاوەبوونی سوننەت و بەبەلگە
سەیرکردنى لەناو زانیارینامەى "پونکردنەوێ ئىسلام.. وەلامدانەوێ بوختان و
گومانەكان" ئەم بەشە لە زانیارینامەكە پیاچونەوێم بۆکرد، ئەو ھەستە دڵخۆشیکردم كە
بینیم كۆششێكى گەورە كراوێ لە كۆکردنەوێ و پۆلینکردن و دەرھێنان، گرنگییەكى
نۆزى پێدراوێ كە پالئەرە ئەخلاقى ئاینى و زانستى و نەفسیەكانى پشت ئەم
زانیارینامەى دەرئەخات و شایستەى ئەوێ شوینى خۆى لەناو زانیارینامە بالاكاندا
بكاتەوێ.

سوپاسى خۆم ئاراستەى ئەو كەسانە ئەكەم گرنگیان بەم كارە داوێ لەخواش
ئەپاریمەوێ كە مەستەكانیان بپێكن و ھەولێكانیان پیرۆز بكات و بیخاتە ترازوێ كەردەوێ
چاكەكانیان لە خۆئێدەوێم بۆ ئەم بەشە تەنھا چەند ھەلەییەكى زۆر كەم دۆزییەوێ و
راستەمکردنەوێ.

* مامۇستا و دكتور/ ئەحمەد يوسف سولەيمان... مامۇستا و سەرۆك بەشى پېشوى

شەرىعەتى ئىسلامى لە كۆلىجى دارولعلوم - زانكۆى قاھىرە، بەنوسىن ئەلئىت:

بەشى دوازدهى زانىارىنامەى "پونكرىنەوہى ئىسلام... وەلامدانەوہى بوختان و
گومانەكان" ەم خوئىندەوہ بەناونىشانى: گومانەكان دەرىارەى تەواوى و پارىژراوى
قورئان، ■ ئەم بەشە لەهەشتاودوو گومان پېكھاتوہ نوسەرەكانى بە بېلايەنانە و
بابەتياە نوسىويانە و وەلامەكانيان ئەو كەسانە پازى و تېرنەكات كەبەدواى پاستىدا
ئەگەرپېن، ئەم وەلامانە لەئاستىكى بەرزى دارپشتن و پونى و گشتگېرى لە بەلگە و بابەتدا
خۆى ئەبىنئىتەوہ، لەسەروى ئەمانەشەوہ پىزىەندى و كورتېرى و درىژبوونەوہى
بەگونجاوى پېكەوہ گرئداوہ و لەگەل گەرانەوہش بۆ سەرچاوہ ئەسلىەكان،
كەسەرچاوہكان كۆن و نوئىشان تىدايە.

پام وايە بەتەواوبونى ئەم زانىارىنامە كەلئىنكى زۆر گەورەى كتېبخانەى ئىسلامى ئەم

سەردەمە پېنەكاتەوہ

و توئىنئىتى گەنجەكانمان پاراو ئەكات، يارمەتى ئەدات بۆ پاراستنى بىروباوەرەكەى و
زىاتر وابەستەى ئاينەكەى ئەكات.

* مامۇستا و دكتور/ محمد صالح توفيق... مامۇستاي زانستى زمانى بەراوردكارى و

پاگرى كۆلىجى دارولعلوم - زانكۆى قاھىرە، بەنوسىن ئەلئىت:

زانبارىنامەى "پونكرىنەوہى ئىسلام... وەلامدانەوہى گومان و بوختانەكان"
بەرنامەيەكى زانستى تەندروستى لەخۆگرتوہ لەهەلەى تايب و زمانەوانىش بەدورە، زۆر
دەگمەن نەبىت و ئەوئىشمان پاستكرىدۆتەوہ، وپياچونەوہش بە بەراوردكارىەكان و
ئەوہش كە پەيوەندى بەعەدى قەدىمەوہ ەيە ەلەكانى پاستكراونەتەوہ، خواى
گەورەش ياروياوەرە.

* مامۇستاو دىكتور/ محمد ئىبراھىم شەرىف... مامۇستا و سەرۆك بەشى پېشىوى

بەشى شەرىعتى ئىسلامى لە كۆلىجى دارولعلوم زانكۆى قاھىرە، بەنوسىن ئەلىت:

زانىارىنامەى " پونكرىنەوەى ئىسلام.. وەلامدانەوەى بوختان و گومانەكان " زۆر كارىكى گەرەبە لەولايەنەى تۆپى ناوەتەوە بۆ ھەمووئە و پىشويىيانەى كە داخ لەدلەكانى ئىسلام دروستىئەكەن و پوى ھەمويان و ئاژاوەكانىيانى دەرختو، بەگيانىكى بەرز و بەسۆزەوە بەبەرنامەيەكى زانستىيانەى بەلگەدارەوە، لەگەل شىكارىيەكى گونجاو بۆ گشت پۆشنېيران لەلايەك و لەلايەكىتر ئەم جۆرە لەكار وەلامى وىستى موسلمانان بەگشتى ئەداتەوە.

ئەمەكارىكە جىگەى ستايشە و ئەوانەى پىي ھەستاون شاىستەى پىزو پاداشتى دونياو قىامەتن.

* مامۇستاو دىكتور/ يوسرى ئەحمەد زىدان... بريكارى كۆلىجى دارولعلوم بۆ خويىندى

بالا. زانكۆى قاھىرە، بەنوسىن ئەلىت:

زانىارىنامەى " پونكرىنەوەى ئىسلام.. وەلامدانەوەى بوختان و گومانەكان " شاىستەى پىزو خويىندەوە و ەرگرتنە، چەندەھا بىرۆكەى لارو و گومانى نابەجى كە دوژمنانى ئىسلام بازاپى بۆ گەرم ئەكەن و ھەندى لەموسلمانانىش بەنەزانى شوپىنى كەوتون و كەوتونەتە ژىر كاريگەرى پاگەياندنى دژ بە ئىسلامى پاست و دروست، لەوانە: ئەو گومانانەى دەربارەى جېنشېنى ئەبوبەكر خاى لى پازى بېت ئەووروزىئى ھەرەھا دەربارەى پەيماننانى عەلى كورى ئەبوتالىب بە ئەبوبەكر خوا لىيان پازى بېت و جگە لەمانەش.

ئەم زانىارىنامە زانستىيە، تەواو لەكاتى خويىدا ھات بۆ ئەوەى وەلامى ھەموو پىرسىارەكان بداتەوە كە دەربارەى ئىسلام و مېژوھەكى ئەكرىت بە تەواوى بى لايەنيانە و بابەتيانە بۆئەوەى ھەموو ناخالىيەون و شاراوەيەك دەربارەى مېژوو مەسەلەكان

بزانریت، هه موو گومانیک به به لگه ی عه قلی و نه قلی بیانوی بپریت و هه لوه شیته وه، نای
موسلمانان چهنده پتیوستان به بونی ئەم زانیارینامه و خویندنه وه ی هه یه.

خوا پاداشتی زۆری هه لسه پینه رانی ئەم زانیارینامه یه بداته وه و هه موو ئەوانه ش
به شداریان تیدا کردوه، خوا پاداشتی به رگریکردنیان له م ئیسلامه بداته وه و پاداشتیان
بداته وه له سه ره لمانینی پوی درۆ بوختان و لادانی فیکری نیازگلاوه کان.

* مامۆستا و دکتۆر/ حوسه ین سه موره... مامۆستا و سه رۆک به شی شه ریعه تی
ئیسلامی له کۆلجی دارولعلوم - زانکۆی قاهره، به نویسن ئەلیت:

زانیارینامه ی "پونکردنه وه ی ئیسلام... وه لامدانه وه ی بوختان و گومانه کان" من
پیاچونه وه م بۆ ئەو گومانانه کرد که ده رباره ی پیگه ی ئافره ت له ئیسلامدا، هه روه ها
ئەو گومانانه ی ده رباره ی عیبادته کانی ئیسلامن. ئەم گومانانه به شیوه یه کی بابەتیانه و
زانستیانه چاره کراون و پێگای زانستخوازن پوناک ئەکاته وه، بانگه شه ی خاوه ن
مه رامه کانیش به تال ئەکاته وه له موسلمانان و جگه له موسلمانه کانیش ئەوانه ی شه یتان
لێیانی تیکه لکردوه.

زانیارینامه که شاکاریکی زانستی گرنگه له بواره که ی خۆیدا، توێژه ری جیاواز و
به توانا پێی هه ستاون، هه موو ئەو گومانانه ی که ده رباره ی پیگه ی ئافره ت و
په رسته شه کان ئەو ورۆژینری هه لوه شاهه ته وه، خوا پاداشتی خیری هه موو ئەو به پێزانه
بداته وه که به مکاره هه ستاون، چونکه میللته که مان زۆر پتیوستان به مجۆره کارانه یه، له
به نرخی بابەت و ئاسانی رێکار و به لگه دار بونه که یدا.

له خوا داواکارم پاداشتی به خیری هه لسه پینه رانی ئەم زانیارینامه بداته وه و بیخاته
سه ر ترازوی چاکه کانیا و کارچاکیکی نه پراوه ش بیت بۆ دوا ی خۆیان، ته نها خوا ته وفیق
ئەدات.

* مامۆستا و دکتۆر/ ئەحمەد قوشتی عەبدولرەحیم... مامۆستای فەلسەفەی ئیسلامی

یاریدەدەر لە کۆلیجی داروعلووم - زانکۆی قاھیرە، ئەنوسیت و ئەلیت:

موتالای ئەم شاکارە " پونکردنەوێ ئیسلام.. وەلامدانەوێ بوختان و گومانەکان" م کرد کە لە کاتی خۆیدا هات، لە مەکاتەدا هێرشێ بێویژدانانە بۆسەر ئیسلام توندتر بوو، بیروبאוێ و شەریعەت و پێڕەویشی گرتۆتەو، توتییەکانیش زۆربوون ئەوانە ئێلێنەو، نەزانستیان هەیه نەپەوشت، ئەم کارە هات کە لێنێکی فراوانی پێکردەو، بۆئەوێ تویشوو بداتە هەموو خۆینەرێکی پۆشنبیری بەویژدان بۆ پەرچدانەوێ گومانەکان و هەلۆەشانەوێیان.

لەخوای گەرە داواکارم ئەو کەسانە بەمکارە هەستان سەرکەوتوبکات و پاداشتی بەخیریان بداتەو.

پێشەکییەکی گشتی بۆ بەشی قورئان لە زانیارینامەکە

أ. د. محمد محمد داوود

مامۆستا لە هەردوو کۆلیجی ئاداب و پەرەردە/ زانکۆی قناة السويس

پاگری پەیمانگای: معلی القرآن الکریم

شەر لە دژی قورئان:

هێرش کردنە سەر قورئان لەیەکەم دابەزینی قورئان دەستی پێکردووە و ئاگرەکە کۆپەیی سەند کاتێک قورئان پووبەپوی بت پەرستی وەستایەو، قورئان یەکەمین بەرەنگاربونەوێ ئەم جەنگە ئۆمارکردووە لە کاتی پوودانییدا و لە تاوتوێکردنی ئەم باسانەدا پون ئەکرێتەو. کەواتە دژایەتیکردنی قورئان کۆن و نوێیە.

ئەم جەنگە بەردەوامە هەندێ جار توندو بلیسەدارە و هەندێ جارێش بەرەو خامووشی ئەپوات، لە ماوێ شەپی خاچ پەرستاندا قورئان پووبەپوی هێرشێکی درێندانە بووێو.

هه‌ندی له پۆژه‌لاتناسه‌كان په‌پاویکیان به‌ناوی {دحض القرآن الک‌ریم} دانا واته: بۆ‌پ‌دانی قورئانی پ‌یرۆز . له‌م په‌پاوه‌دا له‌فزه‌کانی قورئان نه‌ک واته‌کانی وه‌رگ‌یرا بۆ‌ زمانى لاتینى بۆ‌ئ‌وه‌ی بوار بۆ‌ لادان و گۆ‌پ‌انی قورئان خۆش‌که‌ن، به‌لام هه‌موو هه‌له‌کانیان نه‌زۆک بوو قورئان وه‌ک خۆی به‌ پارێزراوی مایه‌وه‌.

ه‌یرشی ئۆی بۆ‌ سه‌ر قورئان زۆ‌ر دژوارتره‌ له‌وانه‌ی پ‌یشوو چونکه‌ له‌سه‌ر تۆ‌په‌کانی ئه‌نته‌رنی‌ت و که‌ناله‌ ئاسمانیه‌کانه‌وه‌ ه‌یرش ئه‌که‌ن و ته‌نانه‌ت کۆمه‌لێک له‌ لێکۆله‌ره‌ ئه‌مریکیه‌کان قورئانیکیان به‌ناوی {الفرقان الحق} دانا که‌چی قورئان به‌سه‌ر ئه‌ویشدا سه‌رکه‌وت چونکه‌ قورئان که‌لامی خوایه‌و بۆ‌ بۆ‌ ئه‌وانه‌ی په‌نای بۆ‌ ئه‌به‌ن به‌به‌زه‌یی و پ‌ینمونی و ئارامیه‌، زۆ‌ر جیاوازه‌ له‌ هه‌له‌و په‌له‌ و که‌موکورتی م‌رۆ‌قه‌کان، ئه‌م ململانی به‌رده‌وام ئه‌ب‌یت له‌نیوان چاکه‌ و خراپه‌دا و له‌نیوان هه‌ق و نا‌هه‌قدا ئه‌مه‌ سوننه‌تی خوایه‌ له‌ناو دروستکراوه‌کانیدا.

– زانایان له‌هه‌مو سه‌رده‌مێکدا کۆششی به‌رچاویان هه‌بوه‌ بۆ‌ لادان هه‌له‌وه‌شاندنی گومانه‌کان له‌وانه‌:

- په‌پاوی {الرد علی ابن الراوندی الملحد} ی جاحظ (ت ۲۵۵ هـ).
- په‌پاوی {مشکل القرآن} لابن قتیبه‌ الدینوری (ت ۲۷۶ هـ).
- هه‌ردوو په‌پاوی {التمهید و اعجاز القرآن} ی ابوبکر الباقلانی (ت ۴۰۳ هـ).
- په‌پاوی {تنزیه القرآن عن المطاعن} ی قاضی عبدالجبار (ت ۴۱۵ هـ).
- په‌راوی {حقائق الاسلام و ابطال خصومه} ی عباس محمد العقاد
- په‌پاوی {شبهات حول الاسلام} ی محمد قطب
- جگه‌ له‌مانه‌ زۆ‌رتریش هه‌ن وه‌ک ئه‌وه‌ی زانایانی ته‌فسیر له‌کاتی ته‌فسیرکردندا باسیانکردوه‌ به‌تایبه‌ت ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌:
- {معانی القرآن} للفرأء (ت ۲۰۷ هـ).

- {الكشاف} للزمخشري (ت ٥٢٨ هـ).
- {تفسير الكبير و مفاتيح الغيب} للفخر الرازي (ت ٦٠٤ هـ).
- {روح المعاني} للالوسي (ت ١٢٧٠ هـ).
- {تفسير التحرير و التنوير} محمد طاهر عاشور
- {تفسير القرآن الحكيم: تفسير المنار} محمد رشيد رضا
- {مناهل العرفان في علوم القرآن} زرقاني
- هروه‌ها په‌راوه‌كاني ئيعرابي قورئاني پيروژ له‌كۆن و نویدا له‌وانه:
- {معاني القرآن و اعرابه} زجاج (ت ٢١١ هـ)
- {اعراب القرآن} نحاس (ت ٣٢٨ هـ)
- {التبيان في اعراب القرآن} عكبري (ت ٦١٨ هـ).
- {اعراب القرآن الكريم} محي الدين الدرويش هتد

زۆرترينى تانه‌كان كه له‌قورئان نه‌دریت له‌م په‌پاوانه و شيوه‌ى نه‌مانه وه‌رگيراون!
 نه‌چن ته‌نها گومانه‌كه نه‌گويزنه‌وه و وه‌لامه‌كه‌ى وازليدين، هه‌رگومانتيكيش به‌چنده‌ها
 پوو نه‌يگۆين بۆ نه‌وه‌ى گومانه‌كان زۆركه‌ن و بۆ خوينه‌ر واده‌ركه‌وييت له‌به‌رده‌م ده‌يه‌ها
 گوماندا وه‌ستاوه‌ته‌وه به‌لكو له‌مه‌ش زياتر بۆ قورسكردنى تاى ترازوه‌كه‌يان دين بوختان
 بۆ قورئان و پيغه‌مبه‌رى ئيسلام و موسلمانانيش دروست نه‌كه‌ن، بوختان جنيو به‌گومان
 ناژميردرى بۆيه باس نه‌كردنى و خۆلادان ليتى باشتري چاره‌سه‌ره.

هه‌يش كردنه سه‌ر قورئان بۆ؟

پالنه‌ر زۆرن بۆ هه‌يش كردنه سه‌ر قورئان نه‌كریت له‌دوو پالنه‌ردا چپى كه‌ينه‌وه:
 - پالنه‌رى ده‌رونى: بريتييه له‌ به‌ناراست ده‌رخستن و ئاوه‌ژوكردنى هه‌ق، نه‌مه‌ش له
 شكست و ده‌سه‌وسانى به‌رانبه‌ره‌وه سه‌رچاوه نه‌گرى كه‌ناتوانى پويه‌پوى بوه‌ستى،
 ده‌سه‌وسانى به‌رانبه‌ر به‌ ناحه‌ز زۆربه‌ى كات نه‌بيته هۆى دروستكردنى بوختان بۆ

بەرانبەر، ھەروەھا بونی سیفاتی خراپ ئەبیتە ھۆی ئەو ھى بىر تە پال خەلکانىتر بۆ ئەو ھى لە خو لادى ئەمە لای دەرونناسان بە ئىسقات ناسراو ھە بە فىلىكى بەرگى ناسراو تاکە کەس پەنای بۆ ئەبات کاتىک بىەو یت لەو دەرون ئالۆزىيە خو پزگارکات کە تىى کەوتو، چونکە زالبون ھەمىشە بۆ بىرى بە ھىزترە. ئىسلامىش ھە زانراو لە بىروباو پو پەوشتدا بە ھىزترىنە و لە بە ھىزى شوپىنکە وتوانىيە ھە نىيە ھە ئايىنە کانىتر بە لکو ھىزە کەى لە خو ىدايە چونکە پاستە و خىرە و ئاسايشە و ئارامىيە، توشى ھىچ لادان و گوران و پوکە شکارىيە کە نە بوو.

ھەر لىرە ھە دۆرانی پۆژئاوا لە سەر ئاستى فیکرى و رۆحى، لە گەل سەرکەوتنى لە بوارى سىياسەت و ئابورى و سەربازى پالئەرى بوو بۆ دەرچونى لە گفتوگۆ لۆژىک بۆ بە کارھىنانى ھىز و تۆمەت بەخشىنە ھە و گەندەلگارى ئەو ھى ئەیکات ھەموى ناھەقى و ستمکارىيە.

– پالئەرى مەعرىفى: برىتییە لە بەزىوى پۆژئاوا بۆ پو بە پو بوونە ھەى لایەنى فیکرى ئىسلام، ھەرچەندە موسلمانان بەزىون بەرانبەر پۆژئاوا لە بوارەکانى سىياسەت و ئابورى و سەربازى لەم سەردەمەدا.

ھەتا ئىستەش پۆژئاوا مومارەسەى بىرى پەراوێزخستى و فەردانى بەرانبەرى ھەيە بە بەردەوامى تانەدان لە قورئان و پىغەمبەرىتى پىغەمبەر، لە ھەمان کاتدا ئىسلام تاوانبار ئەکات بە ھەى مومارەسەى پەراوێزخستنى بەرانبەر ئەکات.

بىرى رۆژھەلاتناسى و ھىر شکردنە سەر قورئان:

لەو وىژدانەى کە قورئان پواندو ى تى تياماندا ئەبىت بلێن پۆژھەلاتناسان ھەمويان ھە کەيەکنىن، ھەيانە لە سەر ھەق و ھەستاو و بە وىژدانە ھە مامەلەى لە گەل پاستىيەکان کردو ھە، ھەيشانە سنورى بەزاندو ھە و خراپەى نۆرى بەرانبەر پاستىيەکان کردو ھە.

له و بیرۆکه پۆژه لاتناسیانهی که به شداریوو له هێرشکردنه سه ر قورئان له پێگهی لیکۆلینهوه قورئانییهکان بوو، نمایش کردنی ئەم نمونانه دەریدهخه ن که قه باره ی دژایه تیکردنه که چهنده:

۱/ په پراوی تیودور نولدکه: {تاریخ القرآن} geschichte des qorans، له ناودارترین په پراوه که پۆژه لاتناس نوسیبهیتی له میژوی قورئاندا ئه وهی دوا ی ئه و هاتوه و نوسراوه له ژێرکاریگه ری ئه مدا بووه، ئەم په پراوه بوویه ئینجیلی پۆژه لاتناسهکان و بوویه سه رچاوه بۆ هه موو لیکۆلینهوهکان ده رباره ی قورئان.^{۱۰}

۲/ په پراوی جولد تسیهر به ناو نیشانی^{۱۱}:
die richtungen der islamtschen koranauslegnug

۳/ په پراوی جون وانسبر به ناو نیشانی: دراسات قرانیة و طرق تفسیرها
Quranic studies: sources and methods of scriptural interpretation

له مه ترسیدارترین په پراوه و ئه وانه ی به دوایدا هاتون که وتونه ته ژێر کاریگه ری ئەم په راوه له لیکۆلینهوه قورئانییهکان و میژوی ئیسلامی به گشتی.

ئه و بانگه شه و فیشالانه ی که وانسبر وروژاندوبی خۆی نه گرت و داپما له به رده م ئه و توێژینه وه زانستییه ی که توێژه ر سه عد عبدالله عه بدولعه زیز کردی به ناوی {کتابات اسلامیه من مکه المکرمه} ئەم توێژینه وه سه لماندی ئه و هه لکۆلراوه قورئانیانه ی که له مه که هه یه پوچه لێ بیرۆکه که ی وانسبر ئه سه لمینن که ئه لێ قورئان له مه که نه هاتوه.

۴/ په پراوی دون ریتشاردسون به ناوی: {اسرار القرآن} secrets of the Koran ئەم په پراوه ش سیاسه ت و دیراسانی قورئانی تیکه ل ئه کات.

۵/ په پراوی نیل روبنسون به ناوی: اکتشاف القرآن: مقاریه معاصره لنص محجب.

۱۵ - ئەم په پراوه وه رگێژراوه ته سه رۆ زمانی عه ره بی

۱۶ - ئەم په رلوه وه رگێژراوه بۆ زمانی عه ره بی له لایه ن د. عبد الحطیم النجار له ژێر ناوی: مذاهب التفسیر

Discovering the quran: a contemporarg approach to a veiled text

٦/ په پړاوی کریستوف لوکسنبورج به ناوی: قراءة سريانية - ارامية للقران : مساهمة في

تحليل لغة القران.

Die syro _aramaische lesart des Koran ein beitrage zur entschlusselung der
quran sprache.

کریستوف لیږه دا ژور پېده چېت ناویکی خوازاو بیت و نه م دیاردهی ناوی خوازاو
له م سالانہی دوایدا بۆته شتیکی باو بۆ نه وانهی هیرش نه که نه سهر قورشان له وانهیه
له بهر ترسی په رچه کرداری نیسلامیه کان بیت دژی نه وانهی زماندریژی و ناهه فی به رانه ر
قورشان نه کن.

٧/ په پړاوی نیبن وراق به ناوی: بۆچی من موسلمان نیم؟

why I am not a muslim ?

نه م په پړاوه ش به به رنامه یه کی زانستیانه په خنه ی ژور توند و به هیژ له نیسلام نه گریت
بی نه وهی له ناوه پوکدا هیچی راست بیت.

نه م مشتیک بوو له خه رواریک حه زمکرد خوینه ی به پیز ناگاداریک م له وهی رشه
دپندانه ی که له دژی قورشان نه کریت، وه سفیک نابینم بۆ نه م بوختانان به شیت باشر له م
ووته ی پایه دار ماموستا محمود محمد شاکیر که نه لیت: ناحه زان مه به ستیان نه بوو
پوشنیری به پوشنیری وه لام بده نه وه یان ویلبونیک به پینمونی چاره بکن یان ناهه قیک
به مه قیک به زیتن یان هوکاری لاوازی به هوکاری به هیژ بسپنه وه به لکو مه به ستی
سهره کی و کوتاییان نه وه بوو که له گوړه پانی پوشنیری جیهانی نیسلامیدا کوژاو
برینداریکی ژوربخه و نه توانن هه ستنه وه و له شوین نه واند کومه لیک دابین دهرک و
زیریان کارنه کات به وشیه نه بیت که نامارهیان بۆ نه کریت، تاوانی نه وان له تیکشانی
گه وړه ترین پوشنیری مرقایه تی که تانیسته ناسرابیت وه تیکشانندی ده ولته تکه نه و

نه توانی من و تویی له گه لدا بکریت، به ئی ئه وهی خوا مۆله تیدا بوو دوژمنان توانیان
سه رکهن به سه رماندا و ئه وهی ویستیان لییانسه ندین.^{۱۷}

قورئان تا دیت هیز و بلندی زیادتر ده بیئت به رانبهر گومان و بوختانه کان:

هه رکه س سه یریکی میژوی قورئانی پیروژ بکات له هه موو کات و ساتیکدا ئه بینیت
هه رکات هیز شه کان توندتر بوین زیاتر راستیه کانی قورئان ده رکه وتون و به هیزتر
ده رکه وتوه، ئه م راستیه گه شتۆته پاده ی ئیعباز چونکه قورئان هه ر خۆی هیه گومان و
ناهه قیه ک وه رناگریت و پوچه لی ده کاته وه ! وه ک له سوره تی فوسیه لدا هاتوه: { ۴۲ }
ئایه ته کانی قورئان له سه ر قه ناعه ت به عه قل و له سه ر ئارامی دلان ئیش ئه کات،
هه ره ها له سه ر هه لمالینی پوی درۆ و بوختانه کان پاوه ستاوه بۆ ئه وه ی هه رکه سیك
باوه پی پیده هینی له سه ر چاوپوونی بیئت و ئه وه یشی پیتی کافر ئه بیئت هه ر له سه ر
چاوپوونی بیئت.

قورئان خۆی سه رکه شه کان ئه دیوتی، چونکه دوانگهی خوایه له گه ل
دروستکراوه کانی و خۆی باشیان ئه ناسی له ئایه تی (۱۴) ی سوره تی (الملك) دا ئه فه رموی:
﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ (۱۱)، مه گه ر خوا نازانیت کیتی دروست کردووه و چۆنی
دروست کردووه، له کاتیکدا ئه و زاته وردکارو به سۆزو ئاگایه. له قورئاندا نمونه ی پینۆین
هه یه بۆ که سی ملهوپ، وه ک گفتوگو له گه ل نمرود که له سوره تی به قه ره دا هاتوه:

﴿لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي
وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ
فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ (البقرة)،

۱۷ - له روته یه کیدا ده رباره ی ئیعبازی قورئان، له پێشه کی په راوی مالک بن نبی {الظاهرة القرآنية} له
وه رگریانی ماموستا و دکتۆر: عبدالصبور شاهین ۲۱۷.

ئایا نەتبیسئووە و نەتپوانیووە تە ئەو کەسەى دەمەقالەى دەکرد لەگەڵ ئیبراھیمدا لە بارەى پەرورەردگاریەووە لەبەر ئەوەى خوا پاشایەتى پێبەخشى بوو، (لە جیاتى باوەرھێنان و سوپاسگوزارى کەچى دەمە دەمى دەکرد لەگەڵ ئیبراھیمدا)، (ئەم لووت بەرزىەشى کاتێک بوو بە ھەواو فیزاوە پرسىوویەتى لە ئیبراھیم کە پەرورەردگارى تۆ کێیە؟ ئەویش لە وەلامدا وتى: پەرورەردگارى من ئەوزاتەى کە ژيان دەبەخشیت و مردنیشى بەدەستە، (نەمرود لە وەلامیدا) وتى: جا منیش ژيان دەبەخشم و مردنیشم بەدەستە، (ئینجا فرمانیدا ھەندێک لە نەیارانى بکوژن گوايە ئەو دەیانمرینیت، ھەندێکیشى نەکوشت گوايە ئەو ژيانى پێبەخشین!)، ئەوسا ئیبراھیم وتى: بەپاستى خوا خۆر لە پۆژھەلاتەو دەھینیت جا (ئەگەر تۆ دەتوانیت) لە پۆژئاواوە بپھێنە، ئینجا ئەو بى باوەرە پەنگى پەپى و دەمکوت کراو وەلامى نەما، بێگومان خوا ھىدایەتى قەومى زالم و ستەمکار نادات. لەبەر ئەوەى قورئانى پیرۆز پەپاوى پێنمونى ھەموو ئایەتێک بەلکو ھەموو ووشەىەک و ھەموو پیتیکى نەپنییەک لە نەپنییەکانى پێنمونى خواى لەخۆگرتووە ئەگەر گەیشتە دل و عەقلیش لێى پاما ئەوا لەویدا ئەگاتە پەناگای ئارامى و پاستییە نەپراوەکە و بەخیرایى وەلامى ئایەتەکان ئەداتەو دەوى ئەو لێوانلیو ئەبیت لە باوەر و متمانە.

منیش بێگومانم بەدل و عەقل و ئەزمونیش کە ھێرشى ئەم سەردەمەش وەک جاران لە بەرژەوھەندى قورئان تەواو ئەبیت و سەرکەوتنیش بە دەرەنجامەکان ئەپپۆریت دەرەنجامەکانیش ئەمانەن:

یەکەم: دەوى ھەمو ھێرشێک سەرنجى زیاتر بۆ لای قورئان پائەکیشریت و دەوى ئەو شەخسە عەقلە پێگەیشتووەکان زیاتر لێکۆلینەووە و پامان ئەکەن لە قورئان « لەبەر ئەوەى قورئانیش لای خواوەیە و پاستە و وەک قسەى خەلکى نییە بۆیە دل و عەقلە تیزەکان بۆلای خۆى پائەکیشى و چەنەھا کەس ھەبۆن بەدلى پەر لە گومانەو ھاتون

بۆلای قورئان به لām قورئان چوه ته ناودليان و به باوه پي پته و و به قورئانه وه
که پراوه ته وه.

دوهم: موسلمانان له خه وي بيئاکايي هه لده ستيني و دواي نه وي پشتيان له قورئان
کردبوو به په وشته و کردار دينه وه و حالي خويان چاک نه که نه وه، نه بنه وه به
ئاوينه يه کي پاک و نيسانه وه نه و خيرداري به ي خوا له واني وويستوه به ده ستی دينه وه.

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ
ءَاثَرَ أَهْلِ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١١٠﴾﴾ (ال عمران)،
به پاستی ئیوه چاکترین ئوممه تیکن که (بۆ سوودی) خه لکی هیتراونه ته مه يدانه وه،
چونکه فرمان به چاکه دده ن و قه ده غه ی خراپه ده که ن و باوه پي دامه زراوتان بخوا
ده هیتن، خو نه گه ر خاوه نانی کتیب باوه پيان به یتايه (به ئايینی ئيسلام) نه وه چاکتر بوو
بۆيان هه يانه ئيماندارن، به لām زۆريه يان گوناهاپارو تاوانکارن.

هه ستکردنی موسلمانان به مه ترسی وایان لیده کات په نا بۆ خوا بيه ن و ليی نزیک
ببنه وه و بگه پینه وه.

له هه موو هیتشه کانی پيشوو هه ر له سه ره تاي دابه زینی قورئانه وه زالبیون بۆ قورئان
بووه، کاتیک بيباوه په کان ويستيان که س گوی له قورئان نه گريت وه که اه سوره تی
فوسيله تدا نه فه رمويت: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْقَوَافِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٩﴾﴾
(فصلت)، بی باوه پيان ده يانوت: گوی مه گرن بۆ نه م قورئانه و بيکن به گاله و هه را و
هوريا (له م سه رده مه دا نه و پراگه ياندنه ی به ده ست ناحه زانه وه يه نه و پۆله ده بينيت) بۆ
نه وه ی ئیوه زال بین و بييه نه وه. پويه پويونه وه ی يه کلاکه ره وه نه م ئايه ته ی قورئانه که
نه فه رموی: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ
دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣٠﴾﴾ (البقرة)، جا نه گه ر ئیوه له دوو دليدان و گومانتان له م

(قورئانه پیرۆزه) ههیه که دامانبه زاندووه بۆ بهندهی خۆمان محمد ﷺ نهگهر بۆتان دهکریت ئیوهش ههول بهدهن سوورهتیککی وهك نهو بهیتن، هاوپهیمان و هاوکارهکانیشتان جگه له خوا (بۆ نهو مه بهسته) بانگ بکهن نهگهر ئیوه پاست دهکهن.

کاتیک پالنهوانهکانی پهوانبیزی نهیانتوانی گومان لهسه قورئان بچهسپینن هاتن داوی پیکهاتن و ریککهوتنیانکرد! داویانکرد پیغه مبه ر ئایه تهکان بگۆرێ به ئایه تیر که نهوان پیی پازی بن:

﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا أَتَنْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدَّلَهُ أَفَلَا مَا يَكُونُ لَكَ أَنْ أُنْذِرَ لَكَ مِنْ تِلْكَ آيَاتٍ تَقِمْ إِنَّ أَنْتَ عَلَيْنَا فَوْقٌ أَوْفًى أَلَمْ نَكُنْ مِنْ قَبْلِكَ نَارِئِينَ قَافٍ﴾ (یونس)

کاتیکیش ئایه تهکانی ئیمه که پوون و ئاشکرایه بهسه ریاندا بخوینرتهوه، نهوه نهوانهی که بهته مانین ئامادهی بهردهم باره گای ئیمه بین دهلین: قورئانیککی جگه له مه بهیتنه و بیخوینرهوه، یان بیگۆره (بهشیوهیهکی تر)، تۆیش نهی محمد ﷺ پێیان بلی: من بۆم نیه له خۆمهوه نهوه بیگۆرم، من شوینی هیچ شتیک ناکهوم جگه نهوه نه بیت که بهوهی پیم دهگات، به پاستی من دهترسم نهگهر یاخی بم له پهروهردگارم و نا فهرمانی بکه م گیرۆدهی سزایهکی سهختی پۆژیککی زۆر گهوره بيم.

خوای گهوره پیغه مبه ره کهی پاراستوه لهوهی ئایه تیک یان ههرفیک یان خویندنهوه کهیشی له بیر بجیت یان بیگۆریت، ئایه تهکان نهوه دوپات نهکه نهوه که پیغه مبه ر زۆر سووربوه لهسه نهوهی هیچی لیتیک نهچیت بهلام خوا به ئایهت دوی لیکرد پهله نهکات چونکه نهو به فهرمانی خوا هیچی له بیرناچیت ﴿إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ﴾ (۱۷) فَاِذَا قَرَأْتَهُ فَانصِتْ فَانصِتْ ﴿۱۸﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿۱۹﴾ (۱۷ و ۱۸ ی قیامة)، به پاستی لهسه ر ئیمهیه کۆکردنهوه و خویندنهوی. جا کاتیک ئیمه ده بخوینینهوه تۆش شوینمان بکهوه له

خویندنه وهیدا. پاشان به پاستی پوون کردنه وهشی له سەر ئیمهیه. ﴿سُقْرُوكَ فَلَا تَسْقُ﴾
 ﴿٦﴾ (الاعلی)، ئەی محمد ﷺ ئیمه قورئانت له ڕێگەی جوهره ئیله وه به سەردا
 ده خوینینه وه، ئیتر هەرگیز بیرت ناچیت.

(لا) - لێره دا نافیهیه نهك ناهیهه چونكه ئەگەر ناهیهه بوايه ئەبوو حەرفه عیلهكه ی
 كۆتایی فعلهكه نه مایه و واتای ئایه تهكه ئەوهیه: كه ئیمه ئایه تهكان به سەر تۆدا
 ئە خوینین تۆ ئیتر هیچیت له بیر ناچیتته وه.

ئایه تهكان بۆ هه موو هۆشدارێك ئەوه ئەسهلمێنن كه ئەم ئایینه کاری مرقۆ نییه و
 عه قلی خه لکی به هه رمی نه هیناوه به لكو لای خواوه دابه زیوه، بیاوه په كان ده سه وسانی
 خوینانیان نه ئه شارده وه له پویه پویه نه وهی قورئان بۆیه ئەیانووت: سیه ره ! وهك چۆن
 كاتێك خاوهن زمانێکی پاراو و دانایه کیان ناردە خزمهتی پیغه مبه ره ئه ویش عه تبه ی كۆپی
 په بیعه بوو، كاتێك عوتبه گوپیستی ئایه تهكانی یوو دلی به ره و ڕیگا پاسته كه ئەهات و
 گه راپه وه لای سه رانی قوره یش هه والی پیدان: كه ئەوه ی موحه مه د ئەخوینی قسه ی
 مرقۆ نییه ئەوانیش ووتیان : ئەی باوکی وه لید سیه ری لێكردوی.

ساله كان و سه ده كان تیپه ره بن و قورئان پویه پوی هیرشیکیتر له گومان و دژایه تی
 نه بیته وه ! ئەویش هیرشی خاچه رسته كانبوو و كۆمه لێکی زۆر له پۆژه لاتناسان
 ده ستیان كرده نوسین دژی قورئان و په پاوێکیان به ناوی {په رچدانه وه ی قورئان} نوسی،
 هه ندیکه تر هاتن و له فزه كانی قورئانیان وه رگێرپه یه سه ر زمانی لاتینی بۆ ئەوه ی هه نگاوێك
 بیته بۆ ئەوه ی لادان و گۆرانکاری تیدا دروست بکه ن، ئەو هه ولانه هه موی به باچوون و
 قورئان زیاتر به رزبویه وه.

سه ره پای ئەو فەرمودانه ی كه دوژمنانی ئیسلام دروستیان كرده و خزانده یان ته ناو
 سوننه ته كانی پیغه مبه ره بۆ ئەوه ی دژایه تی قورئانی پێیکه ن به پاسته وخۆ یان

ناراسته و خۆ ده‌رباره‌ی نوسه‌ره‌کانی وه‌حی، زانایانی فهرموده ئاگاداریانداوه ده‌رباره‌ی ئه‌و هه‌لبه‌ستراوانه و فهرموده نه‌بونیان.

له سه‌رده‌می ئیستاشدا قورئان پویه‌پوی هێرشییکی هه‌مه‌لایه‌نه‌ی تاکه‌که‌سی و دامه‌زراوه‌ی زانستی و کۆمه‌لایه‌تی بۆته‌وه، به‌لکو له‌ر ئاستی نه‌ته‌وه‌یی به‌ ووروژاندنی گومان و نوسینی قورئانی هه‌لبه‌ستراو.

لی‌ره‌دا جینگه‌ی باسه‌ بلێین له‌ تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی قورئانه‌ له‌ناو هه‌موو په‌راوه‌کانی ئاسمان و زه‌ویدا که‌ شوێنکه‌وته‌کانی له‌ دلایندا به‌ پارێزراوی هه‌لیانگرتوه و له‌نیوان موسلمانان به‌ نوسراو به‌له‌به‌رکراوی ئه‌یگۆژنه‌وه و نه‌بوه و ناگری گوپانکاری خۆی لێیدا « به‌لکو نوسخه‌ی هه‌لگیراو له‌ناو سینه‌کاندا هه‌موو هه‌ولێک پوچه‌ل ده‌کاته‌وه ئه‌گه‌ر بیان‌ه‌وێت بیخه‌نه‌ ناو نوسینه‌کانه‌وه، پاک و بێگه‌ردی بۆ ئه‌و خوایه‌ی فهرمویه‌تی: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ٩١﴾ (الحجر)، به‌پاستی هه‌ر ئیمه‌ قورئانمان دابه‌زاندوه و بێگومان هه‌ر ئیمه‌ش پارێزگاری ده‌که‌ین و (نایه‌لێن ده‌ستی خیانه‌تکار هیچ جو‌ره‌ ده‌ستیکی تی‌ بخت و هه‌موو هه‌ولێک بۆ ده‌ستکاری کردنی نه‌زۆکه‌).

بێگومان پارێزراوی قورئان ناگه‌رێته‌وه بۆ هه‌ول و کوششی خه‌لکی و بۆ شوێنی عه‌ره‌ب و موسلمانانیش ناگه‌رێته‌وه، چونکه‌ موسلمانان به‌چه‌نده‌ها قوناغی سه‌خت و دژواردا تێپه‌ریوه و لاوازیوه ئه‌گه‌ر پارێزراوی قورئان په‌یوه‌ندی به‌ موسلمانانه‌وه هه‌بوايه سه‌دان سال‌ پێش ئیسته‌ نه‌مابوو، به‌لکو ته‌نها الله که‌ خاوه‌نی قورئانه و خاوه‌نی هه‌مو جیهانه‌کانه‌ پاراستویه‌تی: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ٩١﴾ (الحجر).

هه‌ر لی‌ره‌وه زۆر پتویست بوو قورئان خۆی پویه‌پوی گومانه‌کان بکریته‌وه له‌ پرۆژه‌ی {زانیارینه‌می پونکردنه‌وه‌ی ئیسلام: وه‌لامی گومان وه‌لبه‌ستراوه‌کان} بۆ هه‌لوه‌شانه‌وه‌ی ئه‌و گومانانه‌ی که‌ له‌سه‌ر باشترین په‌راو دروستکراوه بۆ باشترین نێرراوه‌کانی که‌ موحه‌مه‌ده‌ درود و سه‌لامی خوا‌ی لی‌بێت.

ئەم بەشى زانىارنامەگە نۆزدە بەشە لە يازدە بەرگدا و لەگەل بەرگىك بۆ
ناوەپۆكەكان و گومانەكانىش بەپێى بابەت پىزىهنديان بۆ كراوە بەمشێوەیە:

بەرگی يەكەم: بەشى يەكەم: ئەو گومانانەى قورئان خۆى وەلامى داوەتەو.
بەرگی دووەم: بەشى دووەم: ئەو گومانانەى ووتراوە هەلەى زمانەوانییە لە قورئاندا.
بەرگی سێیەم: بەشى سێیەم: ئەو گومانانەى دەربارەى مێژوى ئىسلامى، ١/ پيش
ئىسلام، ئىسلامیەتى هاوەلان، كۆچەكانیان، جیهانیبونی ئىسلام و بلاوبونەو،
جینشینی ئەبوبكر.

بەشى چوارەم: گومانەكانى سەر مێژوى ئىسلامى: ٢/ جینشینی عومەر، فیتنە
گەرەكە، جینشینی ئەمەویيەكان، جینشینی عباسیيەكان.

بەشى پێنجەم: گومانەكان دەربارەى یاسا ژیاڕییەكان لە ئىسلامدا
بەرگی چوارەم: بەشى شەشەم: گومانەكان دەربارەى بیروباوەرى ئىسلامى و
پرسەكانى یەكخواپەرستى ئلوهیبیەت و ربوبییەت و ئەسمائو سیفات.
بەشى حەوتەم: گومانەكات دەربارەى باوەر و دیندارى {باوەرپەنادیارەكان، قەزا و
قەدەر، كۆمەل و مەزھەبە فیکرییەكان}.

بەرگی پێنجەم: بەشى هەشتەم: گومانەكان دەربارەى بەراوردی ئایینەكان.
بەرگی شەشەم: بەشى نۆیەم: گومانەكان دەربارەى پێغەمبەرەكان لە ئادەمەو بۆ
موسا.

بەشى دەیەم: گومانەكان دەربارەى پێغەمبەرەكان لە داودەو بۆ موحەمەد سەلامى
خوایان لیبیت.

بەرگی حەوتەم: بەشى یازدە: گومانەكان دەربارەى سەلامەتى و تەواوى قورئان.
بەشى دوازدەیەم: گومانەكان دەربارەى پارىزراوى و تیروتهسەلى قورئان.

بەرگی ھەشتەم: بەشى سیازدە: گومانەکان دەربارەى پەرستش و مامەلە داراییەکان
لە ئیسلامدا.

بەرگی نۆیەم: بەشى چواردە: گومانەکان دەربارەى پەيوەندییە نێو دەولەتیەکان لە
ئىسلامدا {جیهاد، کۆیلايەتى، و کەنیزەك، پەيوەندى نأشتیانە}.

بەشى پازدەيەم: گومانەکان دەربارەى سیاسەتى سزا لە ئىسلامدا {حەدەکان، سزا،
تۆلە، نرخى خۆین، تەعزیرەکان}.

بەرگی دەيەم: بەشى شازدە: گومانەکان دەربارەى پەسەنى شەریعەتى ئىسلام و
پاشکۆنەبوونی.

بەشى حەفدەيەم: گومانەکان دەربارەى مرونەتى شەریعەتى ئىسلام و گونجاوى بۆ
ھەموو کات و شوێن و بارودۆخێک.

بەرگی یازدەيەم: بەشى ھەژدە: گومانەکان دەربارەى ژنان و مافیان لە ئىسلامدا.

بەشى تۆزدەيەم: گومانەکان دەربارەى ھۆکمەکانى خێزان لە ئىسلامدا.

بەرگی دوازدەيەم: بەشى بیستەم: ناوھەژدە.

بەشى بیست و یەكەم ناوھەژدە.

لەخوا داواکارین ئەم کارە سودى ھەبێت و ئەوانەى پێى ھەستاون باشترین پاداشتیان

بداتەوہ ﴿.. رَبَّنَا قَبَلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ﴿البقرة﴾ پەرەردگارا ئەم کارەمان

لێ وەرێگرەو لە پىزى چاکەکانماندا تۆمارى بکە، چونکە بەپراستى تۆ خوايەكى زۆر

بیسەر و زانائیت. سلاو و سەلامیش لەسەر پێغەمبەر و خێزانى و یارانى.

به‌نامه‌ی قورئان بۆ وه‌لامدانه‌ومی نه‌یارانی:

سویاس و ستایش بۆ خوای جیهانیان و درود و سه‌لام له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا و

پاشان:

له‌سه‌رده‌می ئیستاماندا به‌تایبه‌ت له‌م چه‌ند ده‌یه‌یه‌ی کوتایی ئیسلام پویه‌پوی
گیژه‌لوکه‌یه‌کی زۆر به‌هێز بوه‌ته‌وه له هاشوهوش و درۆ و بوختان به‌رانبه‌ر قورئان و
پیغه‌مبه‌ر و میژوی ئیسلام و شه‌ریعه‌ت و بیروباوه‌پ و په‌وشت و نه‌گۆره‌کانی.

دوژمنانی ئیسلام مه‌به‌ستیان له‌م هێرشه‌ چروپرو هه‌مه‌لایه‌نه نه‌وه‌یه وینه‌ی نه‌وانه
لای موسڵمانان و جگه له‌موسڵمانان بشیوین و بیروباوه‌پی تازه ئیمانداران بله‌رزینن،
ئه‌مه‌ش ته‌نها له‌به‌ر نه‌وه‌یه ئیسلام به‌دوژمنی سه‌رسه‌ختی خۆیان ده‌زانن که ئه‌بێت
دژایه‌تی بکه‌ن و زالب‌ن به‌سه‌ریدا.

هه‌ر له‌به‌ر نه‌مه‌یه دوژمنانی خوا ئه‌بینن له‌هه‌موو لایه‌که‌وه ئیسلام تیرباران ئه‌که‌ن،
ئه‌یانه‌وێت له‌ که‌سایه‌تی پیغه‌مبه‌ر و میژوی ئیسلام و شارستانییه‌ته‌که‌ی بده‌ن، بۆ
که‌یشتن به‌مه ئه‌نیشن به‌ ساته‌ لاوازه‌کانی میژوی ئیسلامیه‌وه و تیشک ئه‌خه‌نه‌سه‌ر
ناکۆکی و پشیویه‌یه‌کانی هه‌روه‌ها که‌سایه‌تییه هه‌لکه‌وتوه‌کانی ئیسلام ئه‌پوخینن وه‌ک
ئه‌بو هوره‌یره و شافیعی و غه‌زالی و وئین ته‌یمیه و جگه له‌وانیش له‌گه‌ڵ نه‌وه‌دا به‌شانی
که‌سانیکدا هه‌لئه‌ده‌ن که له‌گه‌ڵ پیلانه‌کانی ئه‌واندا دێته‌وه، ئه‌وه‌شیان به‌هه‌لزانیه که
موسڵمانانی ئیسته‌ لاوازن له‌ بواری تووژینه‌وه‌ی زانستیدا و شکسته‌ن له‌وه‌ی هۆکاره‌کانی
هه‌ستانه‌وه بگرنه‌به‌ر، ئه‌و قین له‌دلانه ئه‌یانه‌وێت له‌ قورئانیش بده‌ن له‌ پێگه‌ی نه‌وه‌ی
وه‌سف‌ی بکه‌ن به‌ بوونی دژه‌وانه و هه‌له‌ی تێداوه‌ پێچه‌وانه‌ی عه‌قل و زانستی سه‌رده‌مه و
قسه‌ی هیج و پوچیت.

ئەم گەزگىدانەيان بەقورئان لەبەر ئەو ھەيەقورئان سەرچاوەى بەرزى و تازە بونەو ھەي
 مۇسلمانانە، قورئان ھەرگىز جوانىيەكانى كۆتايى نايەت، بە زۆر ووتنەو ھەي كۆن نايەت
 بەلكو ئىماندار ھەمىشە دۇنيايى و ئارامى پى زىاد ئەكات، تا ھەو پۆز مابىت ئەو ىش بە
 موعجىزەيى ئەمىنەتەو ھەي خوا خۆى قورئان بە پارىزراوى ئەمىلەتەو ھەي: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا
 الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾﴾ (الحجر)، بەپاستى ھەر ئىمە قورئانمان دابەزاندو ھەي بىگومان
 ھەر ئىمەش پارىزگارى دەكەين و (نايەلەين دەستى خىانەتكار ھىچ جۆرە دەستىكى تى
 بخات).

ئەم پەو شىكۆيەى قورئان واى لە دوژماننى كردو ھىرشى بەكۆمەل بەكەنە سەرى و
 درۆ و بوختان و گومانى بۆ دروست بەكەن چونكە ئەزانن ئەگەر گومان لەسەر پەپاوى
 پىرۆزى مۇسلمانان بەسەپى ئىتر مۇسلمانان لە گەردنگىريان بۆ ئىسلام پەشىمان
 ئەبنەو ھەي، قورئان بناغەى ئەم ئاينەيە بۆيە شەر دۆى قورئان مەترسىدارترىن جەنگە و
 لاواز بوونى بناغە واتە لاوازيون و دارمانى ھەموو كۆشك و ئەمە ھەموو خاوەن ژىرىيەك
 ئەيزانى، بۆيە لە ھەرە پتۆيستىەكانى ئىستەيە كە زانستىكى تازە بىنا بىكرىت بۆ
 پو ھەلماين و پەواندەو ھەي گومانەكان و پاستكردەو ھەي ھەلە و چەمكەكان و ..

ئەم زانستە ئەبىت فىكر تىايدا ئازاد بىت و خويندەو ھەي بىكرىت بۆ ھەموو زاراو ھەي
 باو ھەكان و بۆ چوونى ئىسلام لەو بارەيەو ھەي پوون بىكرىتەو ھەي، بە شىو ھەيكى پوون
 چەمكەكانى ئىسلام بخرىتە پوو.

ئىمە لىرەدا پىرەو ھەي قورئان لە دواندى بەرانبەرەكانىدا ئەخەينە پوو و
 تايبەتەندىيەكانىشى بۆ بانگكردنى بەرانبەرەكانى دەرئەخەين، پاشان ئەو بنەماو
 ياسايانەى كە قورئان دايرىزراو ھەي بۆ گفتوگۆ لەگەل نەيارانى ئەكەينە چراى پىگاي
 ھەي لامدانەو ھەي مان بۆ دژەكان لە نىو ھەندى گفتوگۆى فىكرى لەسەر ھەموو ئاستەكان.

بئگومان زمانى گفتوگو له ئىستادا ناوهندە فېكرىيەكانى گرتۆتەو، ئەمەش نمونەيە بۆ ئەو لايەنە له بەرنامەي قورئان بۆ بانگکردنى خەلكى بۆ بنەماكانى، بەرنامەي قورئان بۆ گفتوگو پوونە و هەنگاوهكانى پێكخراوه و ياساكانى بۆ درخستنى هەقيقەتى هەرشتيك ديارىكراوه، بەلگە دانان و بېرىنى بيانوى بەرانبەر و راستکردنەو هەلەكانيش له بەرنامەكەدا هەيە.

ئەم هەنگاوه پێكخراوانە و ئەم ياسا پێپەوكرراوانە لەهەموو پرسە چارەسەرکراوهكاندا لەقورئاندا بونى هەيە، وەك پرسى يەكخوا پەرسى و پێفەمبەرايەتى و پەيام و كوفر و دابەزىنى قورئانى پيرۆز و ئەحكامى شەرىعەت و پوڤەپوڤونەو هەنەفامى.

قورئان له گفتوگوى لەگەڵ بەرانبەردا خەلك بانگ ئەكات بۆ بينين و ووردبونەو، بۆ ئەزمون و بەكارهێنانى ژىرى و كۆکردنەو هەي بەلگەو پرس لە تاييەتمەندەكان، خەلك بانگ ئەكات بۆ ئازادى لە كۆتى ئارەزوەكان و لەو بانگەشەنەي تەنها لەسەر گومان دامەزراون و هېچ بەلگەيەك پشتگيرىيان ناكات، بەرانبەرەكەي بانگ ئەكات بۆ پامان و تىگەيشتن لە بەلگەو بينراوهكان و نمونەكان، بۆ وازهێنان لەدەمارگيرى، بۆ خويندەنەو هەي مێژوو واقيع، بۆ وازهێنان لەنكولى و درۆ و بوختان، وازهێنان لە چاويلنگەرى و هەلەبازى، بانگيان ئەكات بۆ پەندگيرى و تىگەيشتن لە ئاهاژەكان و پيشبىنى دەرەنجامەكان بە هۆى سەرەتاكانەو و جگە لەم بەلگەنەيتى عەقل.

ئەتوانين لەم چەند دېپەي داهاتودا تاييەتمەندى بەرنامەي قورئان لە بانگکردنى بەرانبەردا و دواندى بۆيان بخەينەپوو:

١/ گشتگيرى: قورئان دەرونى مەزھى پاراوكردو بەهەموو ئەو بەلگە بەهيزانەي كە بەلگەن لەسەر راستى و دروستى ياسا و پێنمايى و بنەماكانى كە خەلكى بۆ بانگ ئەكات، عەقل و دەرون و وێژدانى مەزھى تێركردووه و نمونەي بۆ هيناوەتەو و بەلگەكانى جۆراوجۆرن و دۇپاتىكردونەتەو و بەلگەي بيانوبېرى داناو، بەرنامەي مێژوويى و عەقلى

و گوازاوه و و کرداری و پوچه لکردنه وهی بانگه شهی دژه کانی، فلسفه فی فرمانه کانی
 خوی پونکردوته وه، به رانبر بانگ نه کات بۆ پامان له ئایه ته کان دور له ده مارگری و
 لاساییکردنه وه و جوینه وهی بیره کون و به سه رچوه کان، وه لاهه کانی کورت و گه یه نه رن،
 بۆیه به لگه کانی گشتگیر و ده وله مه ند و تیروته سه لن، واز له مروڤ ناهینن تا قه ناعه تی
 پینه که ن، قورئان به لگه ی له سه ر هه موو شتیگ داناهه .

۲/ پوونی: له گه ل گشتگیری به لگه کان نه بینین پوونیشن ، نزیکن له عه قل و دلی
 مروڤ، قورئان وه ک پتره وی نادیار و ئالۆزی فه یله سوفه کان یان وه ک ده مه ده میی
 موته که لیمه کان نییه، به لکو به لگه ی زۆر نزیک له هه موو ئاسته جیاوازه کانی تیگه یشتنی
 خه لکی هیناوه، زانا گوئیستی نه بیته ملکه چ نه بیته و که سیک ئاساییش به هه مانشیوه،
 ده مارگیر خاوه نه کاته وه و خاوه ن بیر دڕوستیش باوه پی پیده هینی، به لگه کانی قورئان
 چاره ی ده رونی مروڤ نه که ن و به کورتترین پتگا نه ییه ن بۆ هیدایه ت، که سی نکولیکار
 ناتوانی وه ک هاوشانیک به ربه ره کانی و چه له حانی به رانبر قورئان بکات.

۳/ به دوا داچوون: قورئان هه موو به لگه یه کی هیناوه بۆ هه موو نه و پرسانه ی که
 بانگه شه ی بۆ نه کات، به لگه یه ک نییه که دانپینه ر بیته و نه یه ینا بیته، نه مه ش بۆ نه وه یه
 مروڤه کان په روه رده بکات و پتی بگه یه نیت، به لگه به دوا ی به لگه پیز نه کات نا
 قه ناعه تی ته واو بۆ به رانبره که ی دڕوست نه کات و ته سلیمی خوی نه کات، وه ک نه وه یه
 قورئان هه موو که لینه کان بۆ گومرا بوون کویربکاته وه، تا مروڤ پتک بۆ خوا پانه وه ستی .

۴/ دوا تکردنه وه: نه مه ش له تاییه ته ندیه کی دیاری قورئانه، قورئان بۆ بابه تیک
 به لگه ی زۆر ده هینیته بۆ نه وه ی نه وکه سه ی به لگه یه ک نایگریته له به لگه ی دوا ی نه و
 گیریت، یان نه گه ر له بیانویه ک رایکرد بیانوی دوهم بیته پیشی.

دوا تبنه وه ی به لگه کانیش به شیوازی جیاوازه به شیوه یه ک مروڤ کاتیگ به لگه یه کی
 عه قلی نه ییسیته و رایته کیشی به لگه یه کیتری جیاوازه به شیوازیکیتری جیاوازه نه ییستی
 که قه ناعه تی زیاته ر نه بیته و هه موو به لگه کان ناکریت خه لک لییان بی ئاتاج بیته.

دواى نه‌وهى گرنګرټرېن پېرپړه‌وى قورئانمان بۆ گفتوگوى به‌رانبهر و بانګکردنېان
پوونکرده‌وه، نه‌بیت گرنګرټرېن ياساى قورئانى بۆ گفتوگوى بخه‌ينه پړو که زیاتره له بیست
ياسا و هه‌لټنجیتنراوه له دوانګه‌کانى قورئان بۆ به‌رانبهره‌کانى.

ياساکانى قورئان و گفتوگوى نه‌ياره‌کانى:

١/ په‌رچدانه‌وى بانګه‌شه بى بنه‌ماکان و فریدانى نه‌و بوختانانەى بى به‌نگه‌ن: نه‌مه
بنه‌مايه‌کى سهره‌کيبه قورئان برپارى له‌سهرداوه و زیاد له جارىک ئاګاډاریداوه ده‌رباره‌ى،
لاى قورئان نه‌وه هه‌قه که به‌لګه‌ى په‌کلاکه‌ره‌وه‌ى له‌سهر هاتبیت، نه‌وانه‌ى خاوه‌نى
به‌رنامه‌ى زانسين بۆ بیرکردنه‌وه هه‌مويان له‌سهر نه‌و بنه‌مايه پښککه‌وتون « بۆيه هه‌ر
بانګه‌شه‌یه‌ک بى به‌لګه‌بیت نه‌وا نه‌دریت‌وه به‌سهر خاوه‌نه‌که‌یدابه‌ه‌مان شپوه
بوختانه‌کانیش هه‌ر به‌بوختان و قسه‌یه‌کى بى بنه‌ما هېچ نه‌رزشیکى نییه لای خاوه‌ن
ژیریه ساغه‌کان، به‌مشپوه قورئان قیرى پښکا پاسته‌کانى توژینه‌وه و پامانمان نه‌کات بۆ
چه‌سپاندنى پاستیه‌کان، زانایانیش نه‌م بنه‌مايه‌یان به‌م ده‌سته‌واژه‌یه داپشتوه و نه‌لټن:
نه‌ګر قسه‌ى خه‌لک نه‌لټیت‌وه به‌پاستى وه‌ک خۆى نقلی بکه نه‌ګر داهینانى خۆته نه‌وا
به‌لګه بیتنه.

به‌لام قورئان پیش نه‌وان که‌وتوه و نه‌فه‌رموى: ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ
مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ (الزمر)، سویند بیت به‌خوا به‌پاستى ئیمه له‌م قورئانه‌دا
هه‌موو جوړه نمونه‌یه‌کمان بۆ خه‌لکى هیناوه‌ته‌وه، بۆ نه‌وه‌ى یاده‌وه‌رى وه‌رېګرن و
بیریک بکه‌نه‌وه له پاستیه‌کان و تى بګه‌ن.. له‌سهر نه‌م بنه‌مايه‌یه که قورئان هه‌موو
بانګه‌شه‌و قسه‌یه‌ک رهد ده‌کاته‌وه که بى به‌لګه بیت، شاعریش پاستى ووتوه که نه‌لټت:

والدعاوى مالم تقيموا عليها ببينات ابناؤها أدياء^{١٨}

١٨- هه‌ر بانګه‌شه‌یه‌ک نه‌ګر به‌لګه‌ى بۆ نه‌هینرايه‌وه نه‌وه خه‌يالپلازى و لافلیدانه

نمونه بقّ ئەم بىنەمايە پەردانەوہى ئەو بانگەشانەبوو کە گاۋر و جوو ئەيانووت کەس ناچىتە بەھەشت ئەگەر لەسەر ئايىنى ئەوان نەبىت و خواى گەورە لەوہ لامباندانە فرموى:

﴿وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرِيًّا يٰۤاَيُّهَا قُلْ هَاتُوا بُرْهٰنَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿١١٣﴾﴾ (البقرة)، (جوولەكە و گاۋرەكان) دەلەين: ھەرگىز كەس ناچىتە بەھەشتەوہ بىجگە لە جوولەكە يان گاۋر، جا ئەوہ ئاۋات و خەياللى خويانە (توش ئەى محمد ﷺ، يان ئەى ئيماندار) پىيان بلى: ئەگەر پراستگۆن، بەلگەتان لەسەر ئەم قەسە بەيتنە مەيدانەوہ (ئەگەر ئىوہ بەھەشتى بن، ئەوا موسولمانانىش بەھەشتە چونكە باۋەرپيان بە موسا و عيسا ھەيە).

يان كاتىك ووتيان ئىمە تەنھا چەند پۆزىك سزا ئەدرين و خواى گەورە فرموى {البقرة ٨٠}

يان كاتىك موشرىكەكان و تيان ئىمە ئەتوانين وىنەى قورئان بەينين و خواى گەورە فرموى: ﴿وَإِذَا تَنٰلَ عَلَيْهِمْ اٰیٰتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَا اِنْ هٰذَا اِلَّا اَسْطٰیْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿٢١﴾﴾ (الانفال)، كاتىكىش ئايەت و فرمانەكانى ئىمە بەسەر بى باۋەرپاندا دەخوينرىتەوہ، ئەوہ دەلەين: بەپراستى ئىمە بىستمان و ئەگەر بمانويستايە ئەوہ وىنەى ئەوہمان دەگوت!!، ئەم بابەتانە جگە لە داستانى پيشينان شتىكى تر نە!!

خواى گەورە تەحەدايكرين كە ناتوانن وىنەى قورئان تەنانەت دە سورەت يان يەك سورەتیش بەيتن «كاتىك نەيانتوانى بانگەشەكەيان ھەلۆەشايەوہ: ﴿قُلْ لِّیْنَ اَجْتَمَعَتْ اِلٰنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰی اَنْ يَّاتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُوْنَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَتْ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظٰهِرًا ﴿٨٨﴾﴾ (الاسراء)، ئەى محمد ﷺ پىيان بلى: سویند بە خوا ئەگەر ھەموو ئادەمیزادو پەرىەكان كۆ ببنەوہو (ھەوللى بەردەوام بەدن تا) قورئانىكى ۋەكو ئەمە دانين و ببەيتنە (مەيدان) ناتوانن كارى وابكەن و ناتوانن لە وىنەى بەيتن، ئەگەر چى ھەموو لایەكيان ببە بشتگىرو يارمەتیدەرى بەكتر، ھەروەھا ئەفرموى: ﴿اَمْ يَقُولُوْنَ افْتَرٰنَهٗ قُلْ فَاَنُوْا بِسُوْرَةٍ مِّثْلِهٖ

وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾ (یونس)، به لکو (له گال نه وه موو به لگانه دا) نه وانه ده لاین که محمد ﷺ قورئانی مه لبه ستووه، بلای: ده ئیوه ش سووره تیک وه ک سووره ته کانی داپیژن و بیهیژن، داوا بکه ن له هر که سیکي تر که ده توانن جگه له خوا (که یارمه تیتان بدات) دریغی مه که ن نه گهر راستگون.

به مه مانشیوه خوی گه وره به ربه رچی نه و بانگه شه ی جوله که کاتیک ووتیان خوا فره زه ندی هه به یان وتیان فریشته کان کچی خوان: ﴿قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ هُوَ الْفَرِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطٰنٍ بِهٰذَا أُنْقُلُوْا عَلٰی اللَّهِ كَلًا مَّا لَا تَعْلَمُوْنَ﴾ ﴿٣٩﴾ (یونس)، (خوانه ناسان) ده لاین: خوا مندالی بۆ خوی بریارداوه! پاکي و بیگه ردی شایسته ی نه و خواجه یه، نه و زاته بی نیازه (پیویستی به کوپو کچ نیه)، هه رچی له ئاسمانه کان و له زه ویدا هه به هه ر خوا خاوه نیانه، بیگومان هیه به لگه و نیشانه یه کتان نیه بۆ نه م بوختانه ناره وایه، ئایا شتیک هه لده به ستن بۆ خواو (بی باکانه) ده یلین، که هیهی لی نازانن و هیهی بنه مایه کی نیه؟! هه روه ها نه فره رموی: ﴿مَالِكٌ كَيْفَ تُحْكُمُوْنَ﴾ ﴿١٥٤﴾ (الصافات)، ئایا چیتانه و چۆن بریاری بی به لگه ی وا ده دهن، قورئان سه لماندی که بانگه شه که یان بی بنه ماو به لگه یه ته نها بوختان و نه زانییه و درۆیه کی شاخداره.

٢/ فریدانی نه و بانگه شانه ی له سه ر وه م و گومان ساز دراوڼ:

نه مه ش بنه مایه کی قورئانییه و له به رنامه ی زانستیشدا کۆده نگي له سه ره، هه ست و نه گه ر و خه ملاندن ناگه نه ئاستی تیۆر، قورئان پیش نه مان دوباتیکرده وه که گومان هیه نه رزشیکي نییه بۆ چه سپاندنی هه ق، لیتره وه هه ر بانگه شه یه ک له سه ر گومان و قاله قال راوه ستا نه و خوی بۆ خوی پوخواوه و هه موو قسه یه ک به رزنه بیته وه بۆ نزمترین پله ی زانستی فریده دریّت.

له و نایه تانه ی قورئان که نمونه بۆ نه مه نایه تی ۱۴۸ ی سوره تی (الانعام) که ره دی
موشریکه کانی داوه ته وه له وه ی که بیانویان بۆ په رستنی چهند خوابه ک به وه نه هیتایه وه
که کاری قه ده ره و نه فه رموی:

﴿ سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ
وَأِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴾ (۱۴۸)

له مه و دوا موشریک و هاوه لگه ران ده لێن: نه گه ر خوا بیویستایه هاوه لمان بۆ به یار
نه ده دا!! باوو باپه رانیشمان موشریک نه ده بوون!! هیه شتیکیشمان له خۆمان حه رام
نه ده کرد!! (نه مانه هه مووی قسه ی به تاله و هه رگیز خوی گه وره زۆر له که س ناکات بۆ
باوه ر هیتان یان بۆ باوه ری) هه ر به و شیوه یه نه وانه ی پێش نه مانیش درۆ و بوختانیان
هه لده به ست، هه تا تووشی به لای ئیمه بوون و سزای ئیمه یان چه شت، پێیان بلی: نایا
هیچ زانیاری و زانستییه کی خواتان له لایه، تا نیشانمان بده ن و بۆمان ده ربخه ن؟ ئیوه
شوینی هیچ شتیکی تر ناکه ون جگه له گومان و ئیوه هیچ شتیکی تر ناکه ن مه گه ر نه وه
نه بێت که درۆ ده که ن. خوی گه وره بۆی پونکردنه وه که یاساو بنه ماکانی ئاین له سه ر درۆ
و قاله قال بینا ناکریت به لکو له سه ر زانستی به هیز و به لگه ی به کلاکه ره وه بینا نه کریت
بۆیه له دوا ی نه وه فه رموی: ﴿ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَلِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَّيْتُكُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ (الانعام)،
نه ی پێغه مبه ر ﷺ پێیان بلی: که وابوو هه ر بۆ خوابه خوی به لگه تیرو ته واوه کان، جا
نه گه ر بیویستایه نه وه هه مووتانی به ته واوی هیدایه ت ده داو به ناچاری هه مووان به یوادار
ده بوون (به لام پێزی لیگرتوون و سه رپشکی کردوون). هه ره ها له سوره تی یونسدا
فه رمویه تی: ﴿ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَيْنَاهُ قُلْ فَاتَّبِعُوا بِسُورَةِ يٰسْجِدٍ وَادْعُوا مَنْ أَسْطَقَعَتْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴾ (یونس)، به لکو (له گه ل نه وه موو به لگانه دا) نه وانه ده لێن که محمدا ﷺ

قورئانی هه لێبه ستووه، بۆی: ده ئیوهش سووره تێک وهك سووره تهکانی دارێژن و بیهێنن، داوا بکهن له ههر كهسیکی تر كه ده توانن جگه له خوا (كه یارمه تیتان بدات) درێغی مه کهن نه گهر پاستگۆن. له سووره تی نه جمیشدا نه فهرموی: ﴿... إِنْ يَنْعَمُونَ إِلَّا الظَّنُّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَىٰ ١٣﴾ (النجم)، نه وانه ته نهها شوینی گومان و ئاره زوی ده روونه نه خو شیه کانیا ن ده که ون، له کاتی کدا که به پاستی له لایه ن په روه ردگار یانه وه هیدایه ت و پێنموویان پێ گه یشتووه ! هه روه ها له په دی ده هریه کانداهه رموی: ﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ١٤﴾ (الجالیه)، خوانه ناسان ده یانوت: زیان ته نهها نه م زیانی دنیا یه یه، ده مرین و ده ژین به نۆره، هه ر پۆزگار و زه مانه کایگه رن تیا ماندا و ده مان مرین و هیچی تر! جا نه وانه وه نه بیت له سه ر بنچینه ی هیچ جو ره زانستی و زانیاریه ك نه وه بلێن به لکو ته نهها پشت به گومان و دوودلی ده به ستن.

به مشیوه یه قورئان نه م یاسایه له توێژینه وه ی زانستیدا نه چه سپینیت که گومان و دلنیا یی وهك یه ك نین و وهك یه ك مامه له یان له گه ل نا کریت.

٢/ گفتوگۆی عاقلانه که پشت به ستوینیت به یاسا و دانیا نراو و به لگه نه ویسته کانی عه قل:

نه مهش یه کێکێتره له به رنامه کانی قورئان و پێگا کانی، قورئان عه قل نه دوینی، چونکه عه قل نه و سه ره تایه یه که هه موو مرو فیک لێوه ی په ل نه هاوی له هه سته کردنی به خوا و پێنمونیکاره بۆی، هه ر به عه قلیش زانست و کرداره کان کامل نه بن.

قورئان له چه ند ئایه تدا هانمان نه دات عه قل به کار به یێن و په راویزی نه خه ین: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْإِثْرِ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ نَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ١١﴾ (البقرة)، (که ی نه وه پاسته) فه رمانی چاکه به خه لکی بده ن و خۆتان فه رامۆش بکه ن؟! له کاتی کدا خو ئیوه کتیبی خوا - ته ورات - ده خویننه وه، (ده زانن سزای گو فتاری بی په فتار چۆنه) جا ئایا زیریتان پێتان لێنا کریت له وه لو یسته ناشرینه؟! هه روه ها نه فهرموی:

﴿ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا تَخْذُوْا بِطَآئِفَةٍ مِّنْ دُوْنِكُمْ لَا يَآلُوْنَكُمْ حَبَالًا وَّدُوْا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَآءُ

مِّنْ اَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِيْ صُدُوْرُهُمْ اَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيٰتِ اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿١٣٨﴾ ﴾ (ال عمران)

ئەى ئەوانەى باوەرتان هێناوە، بە کەسانىكى تر جگە لە خۆتان متمانە مەكەن و
نەهێنى خۆتان لايان مەدرکێنن، چونکە ئەوان کۆڵناوەن لە دروستکردنى تەنگانە و
گىروگرفت و ناخۆشى بۆتان، ئاواتيان ئەوەیە دووچارى ئازارو کێشە ببن، بە ناشکرا پق و
کینه لە دەم و دوياندا ديارە، ئەوەى لە سینه ياندا شارديويانە تەوہ نۆرگە وەرە ترە لەوەى
کە دەريدەخەن، بېگومان ئيمە نيشانە و بەلگە مان بۆ ديارى کردوون (تا دۆست لە دۆژمن
جياپاکە نەوہ)، ئەگەر عەقل و ژيريتان بخەنە کار. ھەر وەھا ئەفەرموى: ﴿لَهُ دَعْوَةُ الْمَوْتِ وَالَّذِينَ
يَدْعُوْنَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُوْنَ لَهُمْ شَيْءٌ اِلَّا كَبْسٌ يَّرِيْهِ اِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِيَلْبِغُهُ وَمَا دَعَا الْكَافِرِيْنَ اِلَّا

فِي ضَلٰلٍ ﴿١٣٩﴾ ﴾ (الرعد)، ھەر بۆ خوايە بانگەوازی حق و پاستى، (بەلام) ئەوانەى ھاناو
ھاوار بۆ کەسيكى تر دەبەن جگە لە و زاتە، ھاوار لیکراوان بە ھيچ شىوہ يە ک بە ھانايانە وە
نايەن و وەلاميان نادەنە وە، مەگەر وەکو کەسيک (تينووى بېت لە دوورە وە) دەستەکانى
دریژە بکات بۆ ئاو تا بېگەيە نیتە دەمى، کەچى بېسوودە و ناگاتە دەمى، بېگومان دوعا
نزاى بى باوە پان تەنھا لە ناو تاريكى و گومرايدايە و ھيچى تر نيبە، ئەوانەش بە مردوو
ئەناسينى کە بىرناکە نەوہ ﴿ اِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِيْنَ لَا يَمْعُلُوْنَ ﴿١٤٠﴾ ﴾

(الانفال)، بە پاستى خراپترين زيندە وەران لای خوا ئەو کەسانەن کە کەپن (حق
نابيستن) و لالان (حق بيز نين)، ئەوانەى کە ژير نابن (بىرو ھوشيان ناخەنە کارو
تينا فکرن و بىرو ميشکيان قفل داوہ). ھەر وەھا ئەفەرموى: ﴿ وَلَقَدْ اَصْلَحَ مِنْكُمْ جِحْلًا كَثِيْرًا
اَلَمْ تَكُوْنُوْا تَعْقِلُوْنَ ﴿١٤١﴾ ﴾ (يس)، بېگومان شەيتان خەلکىكى نۆدى لە ئيوہ گومرا کرد، جا
ئايا بۆچى ژير نەبوون.

پیره‌وی قورئان بۆ ووردیونه‌وی عه‌قلی پشت نه‌به‌سستیبه پونکردنه‌وه و ده‌ربرین «
 له‌وانه‌ش ڕینگای {سه‌بر و ته‌قسیم} له‌ بیانوبرینی نه‌وانه‌ی بانگه‌شه‌ی حه‌رامبوونی
 حه‌لاله‌کان نه‌که‌ن: ﴿ثُمَّ يَهْأَزُّهُم مِّنَ النَّارِ أَن تُبَاشِرَ الَّذِينَ فِيهَا أَزْوَاجَهُمْ حَرِّمَ
 آمِرِ الْأَنْبِيَاءِ أَمَّا اسْتَمَلَّتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأَنْبِيَاءِ نِعْمَ يُعَذِّبُهُمْ إِنَّ كُنْتَ صَادِقِينَ ﴿١١٣﴾﴾ (الانعام)،
 (خوای گه‌وره) هه‌شت جووت مالاتی (بۆ خزمه‌تی ئاده‌میزاد دروستکردوه) له‌مه‌ر
 جوتیک و له‌بزنیش جوتیک (ئه‌ی محمد ﷺ) به‌وه‌فامانه‌ بلی که‌ هه‌ر له‌ خۆپانه‌وه‌ شت
 حه‌رام ده‌که‌ن) ئایا خواری گۆشتی نیره‌کانی حه‌رام کردوه یان مییه‌کان یان ئه‌وه‌ی
 که‌ له‌ سکی مییه‌کاندا هه‌یه؟! ئه‌گه‌ر ئیوه‌ پاست ده‌که‌ن و به‌لگه‌یه‌کی زانستیتان هه‌یه،
 بۆمان پوون بکه‌نه‌وه؟! »

قورئان هه‌موو ئه‌گه‌ر و بۆ چونه‌ له‌ باره‌کانی بانگه‌شه‌ی نه‌وانی خستۆته‌پوو پاشان
 هه‌موایانی هه‌لوه‌شاندۆته‌وه و بیسه‌ری گه‌یاندۆته‌ ئه‌وه‌ ده‌ره‌نجامه‌ی که‌ خاوه‌نی ئه‌و
 بانگه‌شانه‌ له‌ سه‌تمه‌کارترینی مروفه‌کانن، له‌وانه‌ش دانانی ئه‌و محاله‌ی که‌ ئه‌یلێن بۆ
 ئه‌وه‌ی نکولیکار بگه‌یه‌نیت به‌وه‌ ده‌ره‌نجامه‌ی به‌دوای خۆیدا ئه‌یه‌ینیت وه‌ک ئه‌م ئایه‌ته‌:
 ﴿مَا أَخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِّنْ إِلَٰهٍ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ
 سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ﴿١٩﴾﴾ (المؤمنون)، هه‌رگیز خوا که‌سی نه‌کردوه به‌ پۆله‌ی
 خۆی و هه‌یج خواجه‌کی له‌گه‌لدا نی یه، چونکه‌ ئه‌و کاته‌ هه‌ر خواجه‌ک ده‌چوو به‌لای
 دروستکراوانی خۆیه‌وه‌ و هه‌ندیکێ خۆی بلێد ده‌کرد به‌سه‌ر هه‌ندیکێ تردا (ئه‌وسا
 بوونه‌وه‌ر تیکده‌چوو)، پاکی و بیگه‌ردی بۆ زاتی خواجه‌ له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌و شتانه‌وه‌ که‌ (خوا
 نه‌ناسان) هه‌لی ده‌به‌ستن و ده‌یلێن.

دیسان له‌وانه‌ش وه‌ک لیکه‌له‌وه‌شان، ئه‌ویش به‌ستنه‌وه‌ی ئه‌سته‌میکه‌ به‌ ئه‌سته‌میکتر
 بۆنه‌وه‌ی ده‌ریخه‌ی ئه‌وه‌ی پتیه‌ی به‌ستراوه‌ ئه‌ویش محال و ئه‌سته‌مه‌:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ ﴿١٠﴾﴾ (الاعراف)،

بیگومان نه‌وانه‌ی بپروایان به نایب‌ت و فرمانه‌کانی نیمه نه‌هیتاوه و خویان له ناستیدا به‌گوره داناوه، نه‌وانه دهره‌زانه‌کانی ناسمانیان بۆ ناکریتته‌وه و ناچنه به‌هسته‌وه هه‌تا و شتر نه‌چیت به‌ناو کونی دهرزیدا، نا به‌و شیوه‌یه نیمه پاداشتی تاوانباران دده‌ینه‌وه و تۆله‌یان لیده‌سینین.

له‌یاسا عه‌قلیه‌کانیتری قورئان: دانانی دهره‌نجامه له‌سه‌ر پیشه‌کی و هاوسانییه له نیوان لیکچوه‌کاندا و جیکاری له‌نیوان جیاوازه‌کان، هه‌روه‌ها بوون به‌زانسته‌وه به‌ستراوه و کار و کردار به‌بێ بکه‌ر نابیت، هه‌روه‌ها به‌کاره‌یتانی قیاسی عه‌قلی و ناچارکردنی به‌رانبه‌ر له‌ پێگه‌ی نه‌وه‌ی نه‌ییبینی و باوه‌ری پێی هه‌یه، هه‌روه‌ها هه‌یتانی به‌لگه‌ دروسته‌کان به‌ پێگه‌ راسته‌کان و قبولکردنی نه‌وه‌ره‌نجامانه‌ی که به‌م پێگه‌ پێی ده‌گه‌ین و جگه‌ له‌مانه‌ش هه‌موو نه‌وه‌ پێگه‌یانه‌ی که عاقله‌کان نکولی لێناکه‌ن و به‌مشیه‌وه عه‌قل ناتوانیت له‌ یاساو به‌لگه‌ نه‌ویسته‌کان پابکات و هه‌چی بۆ نامیتیتته‌وه خۆبه‌ده‌سته‌وه‌دان نه‌بیت.

له‌و نمونه‌یه‌ی ناو قورئان عاقلی به‌رانبه‌ری دواندوه: په‌د دانه‌وه‌ی بۆ نه‌وه‌ درۆیه‌ی که بوختان چیه‌یه‌کان نه‌یانوت خوا کۆپی هه‌یه! خوا بۆی پونکردنه‌وه که که‌سیک بۆ نه‌وه‌ی منالی ببیت نه‌بیت له‌یه‌ک جنس نیر و می هه‌بیت و زه‌واج له‌ نیوانیان هه‌بیت، ئی خۆ خوی گه‌وره‌ جنسی نییه‌ تا په‌گه‌زی به‌رانبه‌ری هه‌بیت. وه‌ک خۆی نه‌فه‌رمویت: ﴿بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةً وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٠١﴾﴾

(الانعام)، بیگومان نه‌و زاته به‌دیهینه‌ری ناسمانه‌کان و زه‌ویه له‌ جوانترین و پێک پێکترین شیوه‌دا، چۆن پۆله‌ی ده‌بیت؟! خۆ نه‌وزاته هاوسه‌ری نه‌گرتوه؟! به‌لکو

هه موو شتیکی دروست کردوه، به پراستی ئه و زاته به هه موو شتیکی زانایه. چۆن کوپی
 ئه بیته ئه گهر نه عه قل و نه خونه ریت قبولی ئه وه نه کهن که له خۆرا منال بیی به بی بونی
 ره گه ز و هاوسه ر. به مشیوه دهره نجامه کان له سه ر پیتشه کییه کان بینا نه کرین.

بۆ وه لامی ئه وانه ش که بانگه شه ی ئه وه یان ئه کرد که فریشته کان کچی خوان فه رموی
 ئایا ئه وانه شایه تی دروستکردنی فریشته کان بوون؟ ﴿وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِندُ
 الرَّحْمَنِ أَنْثًا أَشْهَدُوا خَلَقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَسُئِلُونَ﴾ (الزخرف)، ئه و خوانه ناسانه
 فریشته کان که به نده ی خوی میهره بانن، به کچی خوابان ده دایه قه لهم!! ئایا ئه وان
 ئاماده ی دروستکردنیان بوون؟! له ئایینه دا ئه م بوختانه یان له سه ر ده نوسریت و
 پرسیاریشیان لی ده کریته. ئه مه ش چه سپاندنی یاسایه کی قورئانییه بۆ گفتوگو ئه ویش:
 ئه بیته شایه تیدان له سه ر بنه مای زانیاری بیت. له سه ر زمانی براکانی یوسف پیتغه مبه ریش
 فه رموی: ﴿وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ﴾ (یوسف)، جگه
 له وه ی که زانیومانه، ئیمه له شاراو و نه پیتیه کان شاره زانین (نازانین ئه و کوپه بۆ وای
 کرد).

له و به لگه عه قلیانه یتر که قورئان بۆ سه لماندنی تاک و ته نهایی خۆا دایرپشته: ﴿لَوْ
 كَانَ فِيهِمَا إِلَهٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَنَ اللَّهُ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ (الانبیاء)، ئه گه ره
 هه ردووکیاندا (له ئاسمان و زه ویدا) چه ند خوابه کی تر هه بوایه غه یری (الله)، ئه وه کاو و
 ویران ده بوون و تیک ده چوون به سه ر یه کدا، پاک و بیگه ردی بۆ خوا که په روه ردگاری
 عه رشه، له و باس و خواسانه دا (که خوانه ناسان) ده یلین (هاوه ل بۆ ئه و زاته بریار
 ده دن). که ئه مه به لگه یه کی عه قلی پوه نه که س نکولی لیتناکات به واتای ئه وه دیت که
 نه بونی ناریکی له بونه وهردا به وه ی نه بونی چه ند خوابیه، هیچ ناریکی و خراپه یه ک له
 جوله ی بونه وهردا نییه و به لکو هه موو یاساکانی سروشت چۆن پرپه ویان بۆ دیاریکراوه

به‌وشیوه له‌كاردان، ئه‌گه‌ر چه‌ند خوابه‌ك خاوه‌نی ئه‌م بونه‌وه‌ره بونایه ئه‌وا هه‌ر خوابه‌ی به‌شی خۆی دانه‌بهری و یاساكانی بونه‌وه‌ر تێك ئه‌چوو به‌هۆی چه‌ز و جیاوازی بۆچونی هه‌ر خوابه‌ك.

ئه‌مه‌ به‌لگه‌یه‌كی بپاوه‌یه و زانستی نوێش ئه‌مه‌ی سه‌لماندوه كه‌ ناكړیت ئه‌م بونه‌وه‌ره جگه‌ له‌یه‌ك خوای هه‌بیت، ئه‌م جموجوله‌ سه‌یرو پێكه‌ ئه‌بیت ته‌نها یه‌ك به‌پێوه‌به‌ری دانای هه‌بیت، ئه‌م جیهانه‌ ناكړیت جگه‌ له‌یه‌ك داهینێ به‌توانای هه‌بیت، بۆیه نابین له‌ ناو موشریكه‌ كۆنه‌كانیش كه‌س هه‌بیت بانگه‌شه‌ی ئه‌وه‌ی كرده‌بیت كه‌ ئه‌م بونه‌وه‌ره له‌ خۆپاوی بێ داهینه‌ریك دروست بویت و هه‌مویان شایه‌تیان داوه‌ به‌ته‌نهایه‌ خوای خاوه‌ن ئاسمانه‌كان و زه‌وی: ﴿وَلَّيْن سَأَلْتَهُمْ مِّنْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لَيَقُوْلَنَّ اللّٰهُ قُلِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ۝۵۰﴾ (لقمان)، سویند به‌ خوا ئه‌گه‌ر پرسیار له‌ خوانه‌ناسان بکه‌یت: کێ ئاسمانه‌كان و زه‌وی دروست کردوه، ئه‌وه به‌ دنیاییه‌وه ده‌لێن: (الله)، دروستی کردوون، تۆش ئه‌ی محمد ﷺ بلی: سوپاس و ستایش بۆ خوا (له‌سه‌ر وتنی راستی)، نه‌خێر وانیه‌، ئه‌وه‌لامه‌ له‌ قه‌ناعه‌ته‌وه‌ هه‌لته‌قولاوه‌، به‌لکو زۆربه‌یان نازانن (له‌ خۆیانوه‌ قسه‌ ده‌که‌ن). به‌لام ئه‌مرو له‌ناو قاله‌کاراندا هه‌یه‌ ئه‌و ناماقولیه‌ ئه‌کات.

به‌لگه‌یه‌کیتری قورئان ﴿مَا اَتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ وَلَدٍ وَّمَا كَانَ مَعَهُۥ مِّنْ اِلٰهٍ اِذَا لَذَهَبَ كُلُّ اِلٰهٍ مِّمَّا خَلَقَ وَاَمَّا بَعْضُهُمْ عَلٰی بَعْضٍ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُوْنَ ۝۵۱﴾ (المؤمنون)، هه‌رگیز خوا كه‌سی نه‌کردوه به‌ پۆله‌ی خۆی و هه‌یچ خوابه‌کی له‌گه‌لدا نی یه‌، چونكه‌ ئه‌و كاته‌ هه‌ر خوابه‌ك ده‌چوو به‌لای دروستكراوانی خۆیه‌وه‌ هه‌ندیکی خۆی بلێد ده‌کرد به‌سه‌ر هه‌ندیکی تردا (ئه‌وسا بونه‌وه‌ر تێكه‌ده‌چوو)، پاکی و بێگه‌ردی بۆ زاتی خوابه‌ له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌و شتانه‌وه كه‌ (خوا نه‌ناسان) هه‌لی ده‌به‌ستن و ده‌یڵێن. واتا که‌ی دیاره‌و زانایانی زانستی كه‌لام به‌ به‌لگه‌ی ته‌مانع ناوی ئه‌به‌ن.

به لگه به کتر به کارهیتانی قیاسی عه قلبیه^{۱۹} له قورئاندا بۆ نه وانهی که نکولی له زیندوبونه وهی دواى مردن نه کهن و بیانوشیان بۆ نه م بانگه شه نه هاتنه وه و زیندونه بونه وهی بابا پیرانیانه که چه نه ها ساله مردون.!

قورئانیش به پیتی نه م به لگه به بیانویان نه بریت : نه و خوا به ی که نه وانی له نه بون هیتایه بوون بۆی ئاسانتره دوباره دواى مردن بیانژینیتیه وه که نه فره موی: ﴿ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَبُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ

الْحَكِيمُ ۝ (الروم)، هر نه و زاته له سه ره تا وه به دهیترا وه کان به دی ده هینیت، پاشان به جوریکی تر دروستیان ده کاته وه، نه و کارهش بۆ خوا ئاسانه، نمونه ی به رزو وه سفی بلند هر شایسته ی نه و زاته یه له ئاسمانه کان و زه ویدا، هر نه ویش زاتیکی بالاده ست و دانایه. هه روه ها نه فره موی: ﴿ قُلِ اللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَحْمِلُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَبَّ فِیْهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝ (الجاثیه)، نه ی پیغه مبه ر ﷻ پییان بلی: (نه و شتانه به ده ست ئیمه نه) نه وه هر خوا به ژیا نتان پی ده به خشیت و پاشان ده تان مرینیت و دواى نه وه کوتان ده کاته وه له پۆزی قیامه تدا که هیچ گومانى تیا دانیه، به لام زقریه ی خه لکی نه مه نازانن. هر به وشیه وش وه لامی جوو گاوری دایه وه که بانگه شه ی جو بون و گاوردونی ئیبراهیم پیغه مبه ریان نه کرد، له وه لامیاندا فره موی: ﴿ يٰۤأَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّوْنَ فِیْٓ اِبْرٰهٖمَ وَمَا اُنْزِلَتْ التَّوْرَةُ وَالْاِنْجِیْلُ اِلَّا مِنْ بَعْدِۤهُۥٓ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ۝ (ال عمران)، نه ی خا وهن کتیه کان، ئیوه بۆ له ئیبراهیم ده دوین و (هه ریه که تان واداده نیت که له سه ر ئابینی نه وه) خو ته ورات و ئینجیل دواى نه و په وانه کراون، نه وه بۆ عه قل و ژیرتان ناخه نه کارو تاکه ی ژیرنابن؟! چۆن بانگه شه ی له وشیه وش نه کهن که کاتی ژیان و

۱۹- قیاسی عه قلی: ده رخستنی حوکمی شتی که که نه زانرا وه به هوی پتیوانی به حوکمی شتی کتری زانرا وه له قورئان و سونه تدا به هوی بونی (عیللهت) هوی هاویهش له نیتان نه و دوو شته دا.

پیتغمیه رایه تی ئیبراهیم پیش هاتنی جوله که و گاواره و پیش دابه زینی ته ورات و ئینجیله؟! نه مه به لگه یه کی عه قلی به لگه نه ویسته بویه له کوتایی نایه ته که دا نه فهرموی {افلا تعقلون} واته نایا تیناگه ن قسه که تان چند لاوازه و بانگه شه که تان چند به تاله؟

هر له م باره یه وه قورئان وه لایمی نه وانه نه داته وه که په رستشی بت و بی گیانه کان نه که ن و نه فهرموی: ﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَخْذَ لِدَاوَلَمْ يَكُنْ لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدْ رُءَوْا نَقِيرًا﴾ (الفرقان)، نه وزاته ی که هه موو ئاسمانه کان و زه وی مولکی نه وه و هر نه و خاوه نیانه، که سیشی نه کردوه به پۆله ی خوی و که سی نه کردوه به شەریک و هاوبهش له مه ودا ی مولک و ده سه لاتیدا، هه موو شتیکی دروست کردوه به نه دازه و قه باره و شیوه و تام و بۆن و پهنک و جیاوازی هه مه جور... هتد، نه خشه ی پیکوپیکی بۆ هه موو شتیکی داناوه (به شیوه یه ک که پتویستیه کانی ئاده میزاد دابین بکه ن و له خزمه تیدا بن). نه مه لاوازی عه قلی نه وان نیشان نه دات که شتانیک نه په رستن نابسی و نابینی و زیان و قازانج ناگه یه نیت، چونکه دارانه بونی بیستن و بینین و ووته شایسته نه بوونه بۆ په رستن، ئیبراهیم پیتغمه به ریش کاتیکی عه قلی گه له که ی نه دواند ده رباره ی خواکانیان فهرموی: ﴿قَالَ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ﴾ (١٦) ﴿أَفِ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ (١٧) (الانبياء)،

ئیبراهیم وتی: باشه، ناخر، چۆن شتیکی ده په رستن له جیاتی خوا که ناتوانیت هیچ جوړه قازانج یان زیانیکتان پی بگه یه نیت، (ته نانه ت نه وه تا نه یانتوانی به رگری له خوشیان بکه ن). تۆف له ده ستان و له و شتانهش که له جیاتی خوا ده په رستن، جا نایا نه وه تیناگه ن و بیرو هۆشتان ناخه نه کار؟!.

الْمَصِيرُ (١٨) (المائدة)

راست نیه و به تالہ.

یہ کیکیان نہ مینیتہ وہ وہ ک خوی گوردہ فرموی: ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا ءَالِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَاۤ

ده چوون به سهر يه كدا، پاكي و بيگه ردي بۆ خوا كه په روه ردگاري عهرشه، لهو باس و خواسانه دا (كه خوانه ناسان) ده يلّين (هاول بۆ نه و زاته برپار ده دهن)، تيگچوني نه وشته ي كه دويه پتوه بهري هه بيت و هه ريه كه يان خوي به بالاده ست بزاني گوماني تيدا نيبه و نه مه وه لاميكې عه قلى يه كلاكه روه يه و به لگه عه قليبه كاني ناو قورئانيش زياتره له وه ي بيته نه ژمار.

٤/ كۆكردنه وه ي هه ردوو عه قلى و نه قلى بۆ وه لامدانه وه:

كۆكردنه وه ي به لگه ي عه قلى و به لگه ي نه قلى بۆ وه لامدانه وه يه كيگيتره له بهرنامه كاني قورئان، لاي ليكۆله ره كاني بهرنامه و پيږه وي زانستي زانراوه كه هه موو بهرنامه يه كي گوازراوه بى ناتاج نيبه له پاماني عه قلى، و پيچه وانه كه يشي هه رپاسته، هاوكاري له نتيوان بهرنامه كاندا راستيبه كي زانستيبه و گوماني له سهر نيبه، و قورئان نه م پيگه ي به كارهيئاوه، هه نديجار هيڙي وه لامدانه وه كه له كۆي هه ردوو پيگاكه وه ده ست نه كه ويت. نمونه بۆ به كارهيئاني نه م پيگه يه له قورئاندا وه لامى خواي گه وره يه بوو بۆ نه وانه ي ته وافي مالى خويان نه كرد به بى بهرگ و به پوتى به ژن و پياوه وه | خواي گه وره پونيكرده وه نه وه كاريكي نه شياوه و تاوانه و چۆن كاريك كه نايزانن نه يده نه پال خوا؟ نه مه ش به درۆ خستنه وه يان بوو به هه ردوو پيگاكه.

له لايه نى عه قليبه وه پونيكرده وه كه نه وكاره خراپه و نه شياوه و خوا بيگه رده له وه ي فرمان به خراپه بكات، ته نها شه يتان نه و فرمانه ي پيكرديون: ﴿وَإِذَا فَعَلُوا فَحْشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ اتَّقُوا اللَّهَ عَلَىٰ أَن تُكْفَرُوا بِهِ ۚ مَا لَآ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾﴾ (الاعراف)، كاتيگيش (بى باوه پان) تاوان و گوناهيك نه نجام بدهن ده لّين: باوو باپيرانيشمان ديوه نه م كارهيان كرده و خواي گه وره خوي فرماني پيداوين بيكه ين! پتيان بلّي: (نه خير وانيبه) چونكه به پاستي خوا فرمان به گوناوه تاوان و كاري نابه جي نادات، چۆن (جه سارهت ده كهن) و شتيك هه لّده به ستن بۆ خوا كه نازانن وتويه تي يان نا.

﴿ الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ

عَلِيمٌ ﴿٣٨﴾ (البقرة)، (کاتی ئیوه له مال و داراییتان ده به خشن) شه یتان به ئینى هه ژارى و نه داریتان پى ددهات (ده تانترسیښت به هه ژارى) و فرمانتان پى ددهات به گوناھو تاوان و خراپه و نه به خشین، خوى گه وردهش به ئینى لیخو شېبوونیکى تایبه تی خو یتان پیده دات له گه ل ندرى پوزى و به هر هى فراوانداو خوا فراوانگىرو زانایه . به لام به ړنگه ی نه قلى و گوازاوه که ئه وه به هه رشتیک درایه پال خوا ناچه سپیت نه گه ر له ړنگه ی وه حبیه وه نه هاتبیت، ئى مادام نه خوا نه پیغه مبه ر نه وه یان نه فرموه که واته بانگه شه که به تاله: ﴿ وَإِذَا فَعَلُوا فَحْشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ (الاعراف).

کاتیکیش (بى باوه پان) تاوان و گوناھیک نه نجام بدهن ده ئین: باوو باپیرانیشمان دیوه ئه م کاره یان کردوه و خوى گه ورده خوى فرمانى پيداوین بیکه ی !! پتیا ن بلئ: (نه خیر وانیه) چونکه به پاستى خوا فرمان به گوناھو تاوان و کارى نابجى نادات، چون (جه ساره ت ده گه ن) و شتیک هه لده به ستن بو خوا که نازانن وتویه تی یان نا. نمونه به کیتر وه لامدانه وه شوعه یب پیغه مبه ر سه لامى خوى لیبت بو گه له که ی کاتیک له کیشانه و پیوانه دا خیانه تیان نه کرد و نه یانوت ئیمه له ناو خو ماندا پتیی پازین و مالى خو مانه و بومان هه یه چو نمان بویت ناوا مامه له ی پتیه بکه ین، شوعه یب پیغه مبه ر بو ی رو نکرده وه که به هه موو عه قلیکی ساغ نه بیت خه لک مافى خوى وه رگریت له کیشانه و پیوانه دا و به کم و کورتى پتیی نه دریت نه وکات داد به رپا نه بیت و دوژمنایه تی و پق و کینه نامینیت، ئه مه به لگه یه کی عه قلیبو پیغه مبه ر شوعه یب به کاریه تان: ﴿ وَتَقَوْمُ آؤُفُوا أَلَمْ كَيْالَ وَالْمِيزَاتِ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٤٠﴾ (هود)، ئه ی قه وم و خزمه کانم، با پیوان و کیشانتان تیرو ته واوبیت و به

دادپه روه رانه نه نجامي بدهن، شتومه کی خه لکی که م نرخ مه که ن و (فیلان لی مه که ن) و خرابه کاری مه که ن له زه ویدا و توی خرابه مه چیتن..

هه روه ها نه وهیشی بۆ پونکردنه وه که مال و سامان مولکی خواجه و خوا پوزیده وه بۆ ماوه یه کی دیاریکراو به خه لک دراوه و نه مهش له م به شعی ووتهیدا دهرنه که ویت:

﴿ قَالَ يَقَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيْنٍ مِنْ رَبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴾ (٣٨)

(هود)، شوعهیت وتی: نهی قوم و خزمه کانم هه وایم بدهنی نه گهر منتان بین و بۆتان دهرکهوت که له سه ره رنامه یه کی پێک و پۆشنم له لایه ن په روه ردگارمه وه و هه ره له لایه ن خوشیه وه پزق و پوزی جوان و باشی داومه تی، منیش نامه ویت قه ده غه ی شتیکتان لی بکه م، که چی خۆم وه ک ئیوه نه که م (چی به ئیوه بگه یه ن خۆم له پیشدا نه نجامی ده ده م) من هیچ ناویت ته نها چاکسازی نه بیته، به گویره ی توانام، پزخستنی کارم به دهستی کهس نیه به دهستی خوا نه بیته، پشت و په نام هه ره به و به ستووه و هه ره بۆ لای نه ویش ده گه ریمه وه. خوا به سه رتانه وه پارێزه ره و چاودیره به هه مو مامه له داراییه کانتان و نا کریت کاریتیدا بکه ن به وشیه نه بیته دروسته و پرسته به لام نه دانی مافی دارایی خه لک و خیانهت له کیشانه و پتوانه سته م و خرابه کارییه له زه ویدا.

ه/ هینانی به لکه دروسته گانی مه زه بی زانیانی زانستی که لام:

له سه ره شیوازی مه زه بی زانیانی زانستی که لام بۆ وه لامدانه وه له قورئاندا به رنامه ی پرست هه یه، بۆ نمونه کاتی که بیباوه په کان بانگه شعی نه وه یانکرد که موحه مه د له خۆیه وه قورئانی هه له به ستووه خوی گه وه وه لامی دانه وه و فه رموی: ﴿ وَكَوَلَّوْا عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ۚ (١١) لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ (١٢) ثُمَّ لَقَطْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ (١٣) فَمَا يَنْكُرُ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ (١٤) ﴾ (الحاقه)، خۆ نه گه ر محمد ﷺ هه ندیک قسه و گوفتار به ده م ئیمه وه هه له به ستایه. نه وه به هیزو

دهسه لاتی خویمان ده مانگرت. له وه و دوا پر هگی دلی ده پچړتین و ده یمړتین. نه و سا هیچ که سیک نی یه له نثوه به ربه ست و به رگری بکات له نثمه. نه مهش یانی: محمد نه گهر شتیک بللی و لای خواوه دانه به زی بیت نه و به خیرایه سزا نه دریت، نه به لگه یه له بیردا نه چه سپینیت که خوا توانای ته و او و بیسنوری هیه و که س بوی نییه به ناوی نه وه وه هیچ بلیت، نه گهر محمد بلیت قورئان هه لبه سستی خو مه نه و خوا سزا که ی بۆ پیش نه خات و له ناوی نه بات. له بهر نه وه ی خوا سزای پیغه مبه ری نه دواوه. وله ناوی نه بردوه که واته پیغه مبه ر له خو یه وه هیچی نه ووتوه. لیږه وه نه گینه ده ره نجامه ته و او که نه ویش: محاله سه رچاوه ی قورئان مرقه بیت و له به رانه بریدا چه سپاندنی دابه زینی قورئان له لایه ن خواوه، نه م چوره له به لکه لای زانایانی زانستی که لام ناسراوه.

۶/ نمونه هینانه وه له دوتونی وه لامدا بۆ روئکردنه وه و نزیککردنه وه ییروکه و قه ناعه ت پیکردنی به رانه ر:

په ند و قسه ی نه سته ق و به لکه و نمونه له ناو قسه دا کاریگری زوره، له قورئانیشتدا نمونه زور هینراوه له کاتی دواندنې نه یاران و گومانسازه کان، له سوده کانی هینانه وه ی نمونه:

● نزیککردنه وه ییروکه له یاده وه ری، بیسه ر و واهه ست نه کات نمونه یه کی زیندوی نه و فیکره یه نه بینې و خیراتر پیگای راست نه گریت و قه ناعه تیش به بیروپراکه نه هینیت.

ناسینه وه ی زانا و ژیره کان و جیاکردنه وه یان، نه وانه ی له نمونه کان نه گهن ته نها زاناکانن: ﴿وَلَيْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾ (۱۲) (العنکبوت) نا نه م نمونه نه نثمه ده به ینینه وه بۆ خه لکی، ته نها زانا و شاره زاکان تیی ده گهن و تی ده فکرن.

ئەو شتانەى لەسنورى ھەستەوەرەكان بەدەرن نمونهكان بەرجەستەيان ئەكەن، ئەو ەش كە عەقل دەرکی ناكات بەم نمونانە دەرک ئەكرێن و ئەو ەش نەبوەتە باو ئاسایی دەبێتەو، ھەرچیش ھیچ ھیژیکی نەبوە ھیژی ئەدریستی.

■ لە نمونهكانی قورئان زۆر سود وەر دەگیریت بۆ بوارەكانی ھاندان و ترساندن، پیاھەلەدان و زەمكردن، ئامۆژگاری و تەمكردن، لەبەرچاوەگرتن و دانپیانان، نزیككردنەوێ بابەتەكان بۆ عەقل و وێناکردنی و بەرجەستەکردن، ھێنەری نمونه وەك ئەو پێشەوەرە پێز لە پێشەكەى ئەگریت، بۆیە ناوئراوە نمونه چونكە ئەوێ وتراوە نمونهكەى لە یادەوەریدا و واتاكەیشی لەدەروندا ئامادە و کاریگەر ئەبێت.

خوای گەرە نمونهكان ئەھینیت بەلكو بیسەرەكان ھیدایەت وەرگرن و بەھرەى دانیایی بنۆشن كە مایەى پوناكى دل و ئارامى گیانە، نمونهكان زیاتر کاریگەرن و زووتریش گەيەنەرن ﴿وَلَقَدْ صَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ (الزمر)، سویند بێت بەخوا بەپاستى ئیمە لەم قورئاندا ھەموو جۆرە نمونەى كەمان بۆ خەلكى ھیناوەتەو، بۆ ئەوێ یادەوەرێ وەرگرن و بیرێك بكەنەو لە پاستیەكان و تى بگەن.

ئەو نمونانەى خوای گەرە لە قورئاندا ھەرموێتەى ھەقیقەتەى ھیدایەت لە دەرونەكان نزیك ئەخاتەو، نمونەى بەرجەستەكراوى زیندون و تەنھا كەسى نكولىكاری لەخۆبایی بەگومانەو لێى ئەپوانیت، نمونهكانیش لەناو قورئاندا زۆر و جۆراوجۆرن، لەوانە نمونه پاشكاوہكان و واتادارەكان و ئەونمونانەى كە ئەكریت بۆ جگە لەو شوینە تاییەتەش بەھینریتەو، ئەم نمونانە بەھەموو جۆرەكانى خەریكە بینە واقەئىكى زیندو كە دەرونى مرقفایەتى ئەدوینن و بەرەو ھەق كێشى ئەكەن، ئەم نمونانە ھەروا بى ھودە نەھینراون بەلكو پەندو ئامۆژگاری و ئامانجى بڵندى لەپشتەوہیە، پێشەنگى مرقف ئەكەن بەرەو تەسلىمبوون بەخوا و گەردنگیری بە ھەرمان و خۆپاریزی لە قەدەغەكراوہكانى، بۆ

په وشت به رزی و چاره ی نه خوښیبه کان، بڼ پاکړنه وهی ټاکار و پټکړنه وهی
 پټگاگان، بڼ دامه زړاندنی دلی ټیمانداران، هه روه ها ټو نمونه زیاتر مایه ی گومرپا بونی
 سته مکار و بیباوه په کانه و درخه ری په حمه تی خوا به تا و اټاکانی نمونه کان له دله کاند
 ټه چه سپیت: ﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ (٢٧) (الزمر)،
 سویند بیت به خوا به پاستی ټیمه له م قورټانه دا هه موو جوړه نمونه به کمان بڼ خه لکی
 هیټاوه ته وه، بڼ ټه وهی یاده وهی وهریگرن و بیریک بگنه وه له پاستیه کان و تی
 بگن.. {.

له وټابه تانه ی قورټان که نمونه ی تیدا به کاره ټیټر ابیت بڼ قه ناعه ټیټکړدن و
 پونکړنه وهی بیروکه: وه لامدانه وهی ټه وانه یه که نکولی له زیندو بونه وهی دوا ی مردن
 ټه که ن، به دوری ټه زانن دوا ی پوان و پزینی ټیسک دیسانه وه زیندوو بیته وه، له وه لامیاندا
 خوا هه رموی: ﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَبِّیْ خَلَقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَمَ وَهِيَ رَمِيمٌ﴾ (٧٨) ﴿قُلْ يُحْيِیْهَا الَّذِیْ
 اَنْشَاَهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِیْمٌ﴾ (٧٩) ﴿الَّذِیْ جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَارًا فَاِذَا اَنْشَرْتُمْ
 مِنْهُ ثُؤْقُودًا﴾ (٨٠) ﴿اَوَلَيْسَ الَّذِیْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضَ بِقَدِیْرٍ عَلٰۤی اَنْ یَّخْلُقَ مِنْهُمْ مِثْلَهُمْ بَلٰۤی وَهُوَ الْخَلّٰقُ
 الْعَلِیْمُ﴾ (٨١) (یس)، نمونه ی لاوازی و بی دسه لاتی بڼ ټیمه هیټاوه ته وه و به دیهاتنی
 خوی له بیر کردووه، دهیوت: کی ټم ټیسکانه زیندوو ده کاته وه له کاتیټکدا که پزیوو و
 پروکاون؟ پټیان بلی: ټه و زاته ی که یه که مجار دروستی کرد، هه ر ټه ویش زیندووی
 ده کاته وه، ټه و به هه موو دروستکراویک زاناو ټاگایه (دروستکړدن و دروستکړنه وهی
 هه موو شتیکی لا ټاسانه).. ټه و زاته ی که له دره ختی سهوز ټاگرتان بڼ به دی ده هیټیت،
 ټیتر ټیوه دایده گرسینن. ټایا ټه و زاته ی که ټاسمانه کان و زهوی دروست کردووه ناتوانیت
 دووباره وهك خویان دروستیان بکاته وه؟! به لئی (نور چاک ده توانیت چونکه ټه و زاته له
 دروستکړدن و داهیتاندا به توانا و زانایه..

خوای گه وره نمونه‌ی به هه‌لگیرسانی ناگر هینایه وه له‌دره‌ختی سه‌وز، دره‌خت له نه‌بون و دوا‌ی به‌هوی ناوه‌وه سه‌وز بوو گه‌شه‌یکرد و به‌ره‌مه‌یدا و پاشان ووشک بویه‌وه و ناگری پی‌ خوشکرا، ئوم نمونه‌یه زۆر پوونه بۆ نه‌وانه‌ی عه‌قلیان نه‌یگری.

بۆ نه‌وانه‌ش که جگه له‌خوا نه‌په‌رستن فهرموی: هه‌موو په‌رستراوه‌کانی جگه له‌خوا ناتوانن مێشیک له‌خویان لاده‌ن و هه‌رکات مێش شتیکیان لیبیات ناتوانن بیگه‌پێننه‌وه، هه‌موو په‌رستراوه‌کانی جگه له‌خوا زۆر لاوازن و توانای لادانی زیان یان هینانی قازانجیان نییه و توانای خه‌لقی هه‌یجان نییه:

﴿وَإِذَا نَسَلْنَا بَيْنَ سَبْتٍ نَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا قُلْ أَفَأَنْتُمْ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ النَّارُ وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَبَشِّرِ الْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾﴾ (الحج).

کاتی‌ک که ئایه‌ته‌کانی ئیمه به‌روونی و ناشکرای به‌سه‌ریاندا ده‌خوینرته‌وه، له پووخساری نه‌وانه‌دا که بی‌ باوه‌پن بیزاری و تالی و گرژی به‌دی ده‌که‌یت، به‌جۆری‌ک خه‌ریکه هێرش به‌رنه سه‌ر نه‌وانه‌ی که ئایه‌ته‌کانی ئیمه‌یان به‌سه‌ردا ده‌خویننه‌وه، پێیان بلی: ئایا هه‌والتان بده‌می به‌ خراپتر له‌و کینه‌و بوغزه‌تان؟! نه‌ویش ناگری دۆزه‌خه!!

که خوای گه‌وره به‌لێنی داوه به‌وانه‌ی که بی‌ باوه‌پ پیتی، ئای که سه‌ره‌نجام و چاره‌نووسی‌کی خراپه..

ئوم نمونه‌یه له‌وپه‌ری پونیدایه و ئاماژه‌یه بۆ لاوازی عه‌قلی نه‌وانه‌ی نه‌پارێنه‌وه له‌و بی‌ ده‌سه‌لاتانه، له‌نمونه‌یه‌کی‌تری په‌یوه‌ندیدار به‌هه‌مان بابته ئه‌فه‌رمویت: یه‌کسان نین نه‌و دوانه‌ی یه‌کی‌کیان چه‌ند خوایه‌ک له‌گه‌ڵ خوای تاک و ته‌نها نه‌په‌رستی و دوه‌میان ته‌نها خوای تاک و ته‌نیا نه‌په‌رستی: ﴿صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَكِّسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٩﴾﴾ (الزمر)، خوای گه‌وره نمونه‌ی

هیتاوه ته وه به پیاوړیک که گیری خوارد بیت به ده ست چند به رپرسیکی شه پانی و سرکه شه وه، پیاوړیکی تریش ته نها یک به رپرسی هه بیت، نایا نه و دوو جوړه نمونه یه، وه که یه کن، سوپاس و ستایش ته نها شایسته ی خواجه، نه خیر یه کسان نی یه، به لام زوږبه ی نه و خه لکه له م راستیه تیناگن و نایزان و لیکي ناده نه وه. یه که میان خواکانی کیش مه کیشی له سر نه کن و دوه میان ته نها خو ی ته سلیمی یه کخوا کرده نایا نه و دوانه یه کسانن؟! لای خواش نه و دوانه یه کسان نابن.

خوای گوره وه لای نه وانه شی داوه ته وه که سرسامبون له وه ی بو نه بیت موحه مه د له نیوان نه و هه موو پیاوه دا تاییه ت بکریت و هه لېژریت؟!، له ژبانی خویاندا نمونه ی بو هیتان و سرنجی پاکیشان بو نه وه ی خوای گوره هه روه که چوڼ پوژی و بزوی له نیوانیاندا دابه شکر دوه، هه ژا رو ده وله مند، به هیز و لاوا، به رزو و نزم هه به وشپوه یه ش هه ندیک تاییه ت نه کات به نارنی په یامه کانی: ﴿أَمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمًا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ (الزخرف)، نایا نه وانه په حمه تی په روه ردگاری تو دابه ش ده که ن؟! (که سانی شایسته ده دونه وه بو پیغه مبه رایه تی؟!) له کاتیکدا نیمه ی که پزق و پوزیمان له نیوانیاندا دابه ش کردوه له ژبانی دنیا دا و پله و پایه ی هه ندیکیمان به رز کردونه وه به سر هه ندیکیاندا، بو نه وه ی هه مووان کاروباری یه کتر ته واو بکه ن و که لک له توانایی ولېه اتوویی یه کتر وه ریگرن، جا له گه ل نه و هه موو به هره و به خششانده دا په حمه ت و میهره بانی په روه ردگاری تو (که تاییه تی نیماندارانه له قیامه تدا) له هه موو نه و شتانه ی که خه لکی کو ی ده که نه وه (له مال و سامان و هوکاره کانی پابواردن) چاکترو به نرختره. نه گه ر تیبگن و بغامن له نمونه که نه گن.

٧ / هه‌لوه‌شانه‌وه‌ی سه‌رله‌به‌ری بانگه‌شه

یه‌کی‌کتر له به‌رنامه‌کانی قورئان بۆ گفتوگۆ له‌گه‌ڵ به‌رانبه‌ر و پونکردنه‌وه‌ی هه‌له‌ی بیرو درۆی بانگه‌شه‌که ئه‌وه‌یه سه‌ره‌تا کۆی بانگه‌شه‌که هه‌لده‌وه‌شیتیت و ئه‌مه‌ش له زانستی دیبه‌یتدا پێی ده‌وتریت: هه‌لوه‌شانی کۆی بابته. پاشان دیته سه‌ر وورده‌کاری و بره‌گه‌کان و ئه‌وانیش به‌تال ئه‌کاته‌وه ئه‌مه‌یشیان ناوی هه‌لوه‌شانه‌وه‌ی درێژه‌ی بابته.

له‌م جۆره وه‌لامدانه‌وه ئه‌وه‌یه که خوا وه‌لامی ئه‌وانه‌ی پێداوه‌ته‌وه که بانگه‌شه‌ی ئه‌وه ئه‌که‌ن بوونی مال و سامان و منال و نه‌وه‌نیشانه‌ی پازیبونی خۆی گه‌وره‌یه لێیان و له‌خۆشه‌ویستیان ئه‌و به‌هرانه‌ی پێی به‌خشیون! ئه‌مه به‌لگه‌یه‌کی واقعی نییه، بۆیه خۆی گه‌وره بۆی پونکردنه‌وه که له‌وانه‌یه به‌بێ‌باوه‌پو تاوانکار به‌خشیت یان له‌چاکه‌کار و باوه‌رداریش بگرێته‌وه، یان ئه‌کریت به‌پێچه‌وانه‌شه‌وه، بوون و نه‌بوون نه‌ستراوه به‌ره‌زا و نا‌ره‌زایی خواوه، هه‌یچیان با له‌خسته‌تان نه‌بات و هه‌رشتیک له‌شوێنی خۆی دابنێن، هۆکاره‌کانی نزیکبونه‌وه له‌خوا دیاریکراوه و نه‌به‌ستراوه به‌زۆری مال و سامان و کوپه‌وه، ده‌ستکه‌وتنی دنیا هۆکاری تایبه‌تی خۆی هه‌یه ئه‌مه‌ش هه‌لوه‌شانه‌وه‌ی سه‌رله‌به‌ری بانگه‌شه‌که‌یانه.

٨ / قایلبون به‌ نه‌فیکردنی بانگه‌شه‌ بینه‌وه‌ی به‌لگه‌ی بۆ بینیت:

ئهم پێگایه‌ی قورئان بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ی بوختان له‌به‌ر ئه‌وه نییه نه‌توانی وه‌لامی بداته‌وه به‌لکو له‌به‌ر بێ ئه‌رزشی و لاوازی تانه و بوختانه‌که‌یه، بۆیه ته‌نها نه‌فی ئه‌کات و هه‌یچی له‌سه‌ر ناهه‌رموی ئه‌و شتانه‌ی که وه‌ک خۆر له‌پوژێ پووناکدا دیارن پێویست به‌هه‌ینانی به‌لگه‌ ناکات، شاعیریش له‌م واتایه‌دا ئه‌لێت:

ولیس یصح فی الأذهان شیء إذا أحتاج النهار إلى دلیل^{٢٠}

٢٠- له‌بیردا هه‌یج به‌راستی نامینی ئه‌گه‌ر بۆ بینینی پوژ به‌لگه‌ پێویست بێ.

به هم مانشيوه هموو نه و بوختانانه ی نه یانکرد بۆ پیغه مبهه درودی خوی له سهه بیت که به شیت و جادوکار و شاعیر و نه ستیره گره وه ناوزه دیان نه کرد خوی گه وه همویانی نه فیکرد و نیت هرچیتری له سهه نه فهرموو چونکه پیویست به به لگه ناکات وه که له م نایه تانه دا هاتوه: ﴿ مَا أَنْتَ بِعَمَةٍ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ۖ ﴾ (القلم)، (نه ی پیغه مبهه صلی الله علیه وسلم تو به هو ی نازو نیعمه تی په روه ردگارته وه دوریت له شیتی یه وه وه کو نه فامن ده لیتن)، ﴿ وَمَا جِئَكَ بِمُحْجُونَ ۖ ﴾ (التکویر)، دلنیا بن که هاوړیکه تان محمد (صلی الله علیه وسلم) شیت نیه و (له که مالی ژیریدایه). ﴿ فَذَكِّرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ۖ ﴾ (الطور)، نه ی محمد ﷺ ناموزگاری نه وخه لکه بکه، چونکه به هو ی نازو نیعمه تی په روه ردگارته وه نه فالجیت، نه شیتی، ﴿ أَمْ عِنْدَهُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ۖ ﴾ (۱۱) أم يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ ۖ ﴾ (الحاقه)، دلنیا بن که نه م قورنانه گوفتاری شاعیر نیه، نه وه بۆ زور که متان باوه په ده هیتن؟! گوفتاری فالجی و زیوانیش نیه، نه وه بۆ زور که متان یاداوه ری وهرده گرن؟! بیباوه پان و نه یارانی پیغه مبهه نه گه ر به وویژدان بن به سه بویان به سه سهیری حالی پیغه مبهه بکه ن چونکه له ناوخویاندا ژیاوه و موماره سه ی جادو نه ستیره گرته وه ی نه کردوه و په وشت و ناکاریشی هیچ نیشانه یه کی شیتی پیوه نه بووه، به لکو له وپه پی پوشت به زیدا بوه و به که مترین سهیرکردن ده رنه که ویت که هموو نه و ناوزه دکردنانه ی بیباوه په کان بۆ پیغه مبهه سهه میکی گه وره بووه، بویه بۆ به تالکردنه وه ی نه و تومه تانه ته نها نه فیکردنی تومه ته که به سه چونکه به لگه کانی نه بینرین و پونن بۆ هموو خاوه ن چاوو عه قلایک.

۹/ به کارهینانی پەوانیژی له پەرچدانەوه ۱ کورتبەری ۲ وەلامی بەرانبەرەدا:

وەك زانراوه قورئان بەرزترین دەقی پەوانیژییە چونکە لای خوای ستایشکراوی داناوو دابەزیو، بۆیە لە گفتوگۆی لەکەل نەیارانیدا بەهێزترین و کورتترین دەستەواژە بەکار ئەهێنیت کە واتای زۆر و ناماژە ی قولی تێدا بێت.

بۆ نمونە کاتێک دوو پووهکان تانەیان ئەدا لە پیغەمبەر درودی خوای لەسەر بێت بەو هی گۆی بۆ هەموو قسەیک ئەگریت و باوەپی پێ ئەکات قورئان لە پەدی ئەواندا فەرموی:

﴿ وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنٌ خَيْرٌ لَّكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ١١﴾ (التوبة).

هەندیکێ تر (لە دوو پووهکان) ئەوەندە نەفامن، ئازاری دڵی پیغەمبەر ﷺ دەدەن، بەو هی کە دەلێن: (محمد) گۆی بۆ هەموو کەس دەگریت، پێیان بلێ: گۆی بیستی خێرە بۆتان، باوەپی پتەوی بەخوا هەیە، باوەپی (بە پاستگۆی) ئیماندارانیش هەیە، پەحمەتیشە بۆ ئەوانەتان کە باوەریان هێناوه، (بەلام) ئەوانە ی ئازاری پیغەمبەری خوا دەدەن سزایەکی بەئێش بۆیان نامادەیه.

ئەمە دەستەواژەیکێ کورتە و دونیایەک وانا لەخۆ ئەگریت، لەوانە: بەلێ ئەو گۆی ئەگریت بەلام بەخێر نەک بەو هی ئێوە ئەیلێن، پیغەمبەر لە ووتراوەکان تەنها هەق و شەریعیەکان و ئەو هی بەرژەو هندی تێدا یە قبول ئەکات، ئەو گۆی پێایەلێ درۆ و ناھەق و بوختان نییە و هەركات لەم خراپانەش بیستی با سویندیشی لەگەڵدا بێت باوەپی پێناکات، پیغەمبەر پێچەوانە ی پادشا و دەسەلاتدارانێترە کە هەمیشە کۆمەلێک لەکەسانی دوو پ و چواردەوریان ئەگرن و بە زمانی لوس و درۆ و بوختان کەسانی چاکیان لێدور دەخەنەوه. ئە ی درۆنەکان ئێوە نەخەلەتێن بەو هی پیغەمبەر لوتفی هەیە بەرانبەر تان و خراپەکان تان لە پووتان ناداتەوه، ئەو لە پەوشتی بەرزییەتی، لە فراوانی لێبوردەیی پیغەمبەر ئەگەر نا هەمو تان باش ئەناسیت.

قورئان لیره شدا شیوازیکیتری دانایانه به کار نه هیئت ، له سه ره تادا له گه لیان هاورانه بیت به وهی به لئی پیغه مبه ر گوی له هه موی نه گریت و له برگه ی دوه مدا په رچیان نه داته وه و بانگه شه که یان هه لئه وه شینی به وهی ته نها نه وهی خیرو چاکه یه قبولی نه کات ! هیچ وه لامیک نه وه نهی نه م وه لاهه به هیز و کاریگر نابیت، سه ره تا ته ماحی نه وه یان لادروست نه کات که قسه که یان وایه به لام یه کسر نا ئومیدیان نه کات، هیچ شتیک نه وهنده برنده نیه ته ماح بخیته به ری که سیك پاشان نا ئومیدی بکه یت.

نمونه یه کیتر بو نه م جوړه وه لاهه له قورئاندا: برینی بیانوی نه و جوله کانه بوو که نه یانوت: ئیمه بویه ئیسلام قبول نا که ین چونکه جویره ئیل قورئانی دابه زاندوه و نه گه ر میکانیل بوایه نه و باوه پمان نه هیئا و جویره ئیلیان وه ک دوزمنی خو یان سه یر نه کرد، خوی گه ورده شه رموی: ﴿ قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴾ (البقرة)، (نه ی محمد ﷺ) پتیان بلی: هر که سیك دوزمنی جویره ئیله، (با بزانت) که هر نه و جویره ئیله به فرمانی خوا نه و قورئانه ی دابه زاندوته سه ر دلت که کتیه پیشووه کان به راست داده نیئ و پتیمووی (بو چاکه) ده کات و مزده به خشیشه به ئیمانداران. خوی گه ورده بوی پونکردنه وه ناگریت له بهر هوکاری پرپوچ هیدایهت ره دکریته وه و باوه پنه هیئریت، هر که س دوزمنی جویره ئیل بیت دوزمنی میکانیلیشه و دوزمنی هه موو هه ق و نوینه ره کانی هه قیشه، هه روه ک چون نه وهی دوزمنایه تی یه ک پیغه مبه ر بکات دوزمنایه تی هه موو پیغه مبه رانیکردوه چونکه کاری پیغه مبه ران و سه رچاوه که یان هه موی یه کیکه، بویه نه فه رمویت: ﴿ كَذَبَ عَادُ الْمُرْسَلِينَ ﴾ ﴿ إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ هُودُ أَلَا تَتَّقُونَ ﴾ (الشعراء)، قهومی عادیش به رنامه ی هر هه موو پیغه مبه رانیان به درؤزانی. کاتیک (هود) ی پیغه مبه ری برایان پیی وتن: باشه، ئتوه له خوا ناترسن، پاریزکار نابن. هه روه ها نه فه رموی: ﴿ كَذَبَتْ ثَمُودُ

اَلْمُرْسَلِينَ ﴿١١١﴾ (الشعراء)، قهومی (ثمود) یش برپوایان به پیغهمبه رانیان نه کرد. نه وان
ته نها پیغهمبه ری خویان به پاست نه زانی به لام وه كه نه وه یه همو پیغهمبه ران به پاست
نه زانن. نه مانه نمونه ی کورت برییه له قورئاندا كه هه رخوی نه م تاییه تمه ندییی هه یه،
به مشیوه یه قورئان به تالی و ناهه قی بیانوی باوه رنه هینانی نه وانی به قورئان ده رخست.

۱۰/ بانگکردن بۆ ووردبونه وه له هۆکاری کیشه و پامان له بابته دور له چاویلنگه ری
ناره زو یازی:

له به رنامه کانی قورئان نه وه یه تیشك بخریته سه ر نه و بابته ی كه كیشه كه ی له سه ره و
وازمیتان له قاله قال و چه له حانی له و بابته لاوه کیانه ی له ناوه پۆکی بابته كه وه دورن،
پامان له ناوه پۆکی بابته كه و وازمیتان له چاویلنگه ری کوپیرانه و ده مارگری بۆ باو یاپیران
و نه و بیرۆکانه ی بی بنه مان.

قورئان نه یاره کانی بانگ نه کات بۆ پابه ندبوون به و بنه مایه ی هه موو خاوه ن
سروشتیکی پاك و عاقله کان له سه ری کۆکن، عاقل به دوا ی پاستیدا نه گه ریته له پڤگی
به لگه عه قلییه کانه وه.

بۆ نمونه کاتیك بیباوه په کان وتیان ئیمه دلمان لیوان لیوه له زانیاری و پتویستیمان
به پڤنمایه موحه مه د نییه، خوی گه وره وه لامی دانه وه كه نه وان دلایان مۆری لی دراوه و
چه قبه ستوه به چاویلنگه ری بیباوه پی و به چاوی په ند و به بیر زی ندوه وه نه یان پوانیوه
بۆیه باوه پناهیتن هه ركه س سه یر نه کات نابینیت، هه ركه سیش نه بینیت باوه پناهیتیت،
سه یرکردن و پامان له توانای هه موو كه سدایه، به لام نه وان به لاساییکردنه وه ی باو یاپیران
و ده مارگرییه وه خوویانگرتوه: ﴿فَمَا نَقْضِهِمْ مِيثَقَهُمْ وَكَفَرِهِمْ بَايَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بَغَيْرِ
حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ (النساء)، ئینجا
به هۆی په یمان شکاندنیان و بی باوه ریان به نایه ته کانی خواو کوشتنی به ناهه قی

پیتغه مبه‌ران له لایه‌ن نه‌وانه‌وه و نه‌و قسه‌یه‌شیان که ده‌لین دلی نیمه داخراوه و به‌رگی پتوه‌یه (مه‌به‌ستیان نه‌وه‌یه که ناماده‌نین گوی بۆ هیچ راستیه‌ک بگرن، خوا خه‌شمی لیکرتن و نه‌فرینی لیکردن) نه‌خیر به‌و جوړه نیه که نه‌وانه ده‌یلین، به‌لکو خوا موری ناوه به‌سەر دل و ده‌روونیاندا به‌هوی بی باوه‌پ بوونیانه‌وه، جا هر بویه که میکیان نه‌بیت باوه‌پناهیتن.

نه‌و بیانوه‌ی موشریکه‌کان که بۆ ره‌دکردنه‌وه‌ی په‌یامی پیتغه‌مبه‌ران و داواکاریان بۆ زیندوکردنه‌وه‌ی نه‌وانه‌ی به‌سەرچوون ته‌نھا یاریکردن و خۆلادان و خۆلکردنه‌ چاوه، په‌نابردنه بۆ چه‌کی ده‌ستی که‌سی ده‌سه‌وسانی له‌خوبایی، خۆدزینه‌وه‌یه له‌ لیکولینه‌وه و گه‌پان به‌دوای کرۆکی بابته: ﴿ هَذَا كَيْبُنَا يَطْلُقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ (الجاثية، صادقین) نه‌مه ئیتړ نامه‌ی کرده‌وه‌کانتانه که تۆمارمان کردوه له‌سهرتان، خوی گواپه قسه ده‌کات و حق ویزه (دیاره کرده‌وه‌کانمان تۆمار کراوه له‌سهر ده‌زگای زۆر پیشکه‌وتوو) چونکه به‌پراستی نیمه کاتی خوی نه‌وه‌ی ئتوه ده‌تان کرد له‌به‌رمان ده‌گرته‌وه.

نمونه‌یه‌کیتړ: موشریکه‌کان بانگه‌شهی نه‌وه‌یان نه‌کرد بوونی هه‌ژاره‌کان له‌ده‌وری پیتغه‌مبه‌ران وایکردوه که خه‌لکیتړ شوین پیتغه‌مبه‌ران نه‌که‌ون و فراوانی و پۆزی و خوشگه‌وزه‌رانی به‌لگه‌یه له‌سهر پراستی بیروباوه‌پی خاوه‌نه‌که‌ی و خوا له‌به‌ر باشییان ناوا دونیای بۆ ئاسانکردون، به‌لام قورئان بۆی پونکردنه‌وه که نه‌م قسانه خۆلادانه له‌ کرۆکی بابته‌که و نه‌وان پتویسته له‌ په‌یامی پیتغه‌مبه‌ران ووردبینه‌وه ئایا هه‌قه یان نا، نه‌ک له‌ شوینکه‌وتوه‌کانیان ئایا هه‌ژارن یان خانه‌دان، نوح پیتغه‌مبه‌ر نه‌فامی گه‌له‌که‌ی پونکردوه له‌م باره‌یه و وه‌ک له‌ قورئاندا هاتوه‌ فهرمویه‌تی: ﴿ وَتَقْوِرْ لَّا أَشْتَكُكُمْ عَلَيْهِ مَا لَآ إِنْ أُجْرَىٰ إِلَّا عَلَىٰ اللَّهِ وَمَا أَنَا بِطَارِدٍ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّهُمْ مُّلتَقُوا رَبِّهِمْ وَلَكِنِّي أَرَىٰكُمْ قَوْمًا يَّجْهَلُونَ ﴾ (هود)،

ئەى خزمەكانم (خۆ من) لە برى ئەم بانگەواز و ئامۆزگارىانەم داواى هېچ مال و خەرجىتان لىناكەم، كرى و پاداشتم تەنھا لای خوايە، من ھەرگىز ئەوانەى بېروايان ھىناوھ لە خۆم دوور ناخەمەوھ و دەريان ناكەم، چونكە بىگومان ئەوان ئەگھن بەخوای خويان، حىسابيان لای خوايە، بەلام بەپاستى من ئىوھ ئەبىنم ھۆزىكن خۆتان گىل و نەفام دەكەن (بەوھى بە كەم سەيرى ئىمانداوانى دەورى من دەكەن لەبەر بى كەسى و ھەزارىان). بىباوھ پېوونى ھەندى لە دەولە مەندەكان و باوھ پھىنانى ھەزارەكان تاقىكردنەوھى، دارابوون نىشانەى بەپىزى نىيە و نەبونىش نىشانەى بى ئەرزشى نىيە، بەلام خوای گەورە خەلكان بەيەكتر تاقى ئەكاتەوھ، خەلك ئەبىت لە كرۆكى بانگەواز بكۆلىتەوھ و مەبەستى خوا لەناردنى پىغەمبەران بزانىت ﴿أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (الزمر)، ئايا نەياندەزانى كە بەپاستى ھەر خوا پىق و پۆزى دەبەخشىت بە ھەر كەس كە بىھوىت، يان تەنگى دەكاتەوھ؟ بىگومان ئا لەو (كەم و نۆدى پىق و پۆزىدا) بەلگە و نىشانەى نۆد ھەيە بۆ كەسانىك كە ئىمان دەھىنن و باوھريان ھەيە. ھەروھە ئەفەرموى: ﴿وَمَا أَمُولُكَمْ وَلَا أُولَدُكُمْ إِلَّا بِالنِّعْمَةِ نَحْنُ نَزَّلْنَاهُ إِلَّا مِنْ أَمْنٍ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعِيفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ ءَامِنُونَ﴾ (سبأ)، (لەپاستىدا) نە مالتان و، نە نەوھتان شتىك نىن كە بىنە ھۆى نرىكبوونەوھتان لە ئىمە، (يا پازىبوونى ئىمە لىتان)، بەلكو ئەوانەى كە باوھريان ھىناوھ و كاروكردەوھى چاكە ئەنجامدەدەن (ئەوانە نرىكن لە ئىمەوھ و پىزىيان لای ئىمە ھەيە) ئا ئەوانە پاداشتيان چەند بەرابەرە بەھۆى كردەوھى چاكىانەوھ، ھەر ئەوانىش لە كۆشك و تەلارەكانى (بەھەشتدا) بە ئاسودى و ئارامى و خوشى، ژيان دەبەنە سەر.

قورئان ئاگادارى ئەدات لە خراپى چاولىگەرى و شوپىنكەوتنى خەلكى بەبى بنەمايەكى دروست، ھەروەك چۆن لادان بۆ لای ئارەزو بەبى زانىارى ھەرمەتسىدارە، ئەم بنەما

قورئانییه زۆر زانستییه و کهس پیچه‌وانه‌ی ئەمە نالێت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ۝١٧﴾ (البقرة)، ئەگەر بەو خەڵکە نادانە بوتێت: شوێنی ئەو بەرنامەیە بکەون کە لەلایەن خواوە پەوانە کراوە، دەڵێن: نەخێر، هەر شوێنی ئەو دەکەوین کە باوو باپیرانمان پێوێ ئالوودە بوون و لەسەری پاهاتوون، ئایا ئەگەر باوو باپیرانیشتان تێ نەگەشتوو هیچ نەزان و ناشارەزاو پێنموویشت وەرنەگرن (هەر شوێنیان دەکەون؟! ﴿بَلْ أَتَّبِعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا آهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ فَمَنْ يَهْدِي مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ۝٢٩﴾ (الروم))، نەخێر، ئەوانە ژیر نابن، بەڵکو ئەوانە‌ی ستمیان کردووە شوێنی ئارەزووی خۆیان دەکەون دوور لە هەموو بنەمایەکی زانستی و زانیاری، جا ئێتر کێ دەتوانێت پێنمووی ئەو کەسانە بکات خوا گومرای کردوون (ئەلبەتە خۆیان پێگەی گومراییان هەڵبژاردووە، خۆی گەورەش بە زۆر هیدایەتی کەس نادات)، کەسێش پشتیوان و یارمەتیدەریان لە سزای سەخت بیانپاریزێت. بەمشێوە چاویلگەری کوێرانە و لادان بەلای ئارەزوو بە‌جێ زانیاری لە ترازوی قورئان و زانستدا هیچ نەرزشیکێ نییه.

١١/ بانگکردن بۆ پامان لە قورئان و وردبۆنەوه له واتاکانی:

زۆرجار ئەبیین قورئان لە گفتوگۆکانی لەگەڵ نەیارانیدا داوا ئەکات: لە قورئان و واتاکانی پامینن بەتایبەت لەو شوێنانە‌ی پەيوەندی بە تانە و بوختانەکانی موشریکەکانەوه هەیە، ئەگەر ئەوان بە جوانی قورئانیان بخوێندایە و لە واتاکانی وردبۆنایەتەوه ئەوا بۆیان پوون ئەبویەوه کە قورئان وەك هیچ خوێنراویکیتر نییه و قسە‌ی مرقۆئە نییه، دژەوانە‌ی تێدا نییه هەمووی یەکیارچەیه و لاری تێدا نییه.

دوای پامان و وردبۆنەوه تێدەگەن کە نە موحەمەد درودی خۆی لەسەر بێت نە بێجگە لە ئەویش کەس ناتوانێت لەخۆیەوه وەك ئەم قورئانە بهێنێت، چونکە قورئان مەعجیزەیه

له بنه ما و یاسا و ئاداب و نه خلاق و شهریهت و به پویه بردنی گهل و نه ته وه و شیوازی
 ده برپین و ئاوه دانی و نمونه هیتان و وتنه وهی یه ک چیرۆک به چهند جوړی جیاواز له
 ده برپین، نه و زانسته زږدهش له جیهانی نادیار، هه والی نه و میژوهی که پیغه مبه ر تیایدا
 نه ژیاوه و نادیاره کانی سه رده م که هه موو نه مانهش له گهل عه قل سر وشتدا بگووچین و
 دژوانه و نارپکییه کی تیدا نه بیټ ! نه ک هه ر نه وه نده به لکو له کرۆکی مه به سته کان نه دات
 بیانوه کانیش نه بریت.

به مشیوه هه رکهس له قورئان رابمیتیت نه گاته نه وهی که قورئان لای خوی تاک و
 ته نهاوه هاتوه خوی گه وه له سوره تی نیساندا نه فه رموی: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ أَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَاتٌ
 مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لَوْ جَدُّوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ (النساء)، نه وه بۆ نه وانه سه رنجی قورئان
 نادهن و لیکي ناده نه وه و لپی وردنابنه وه؟ خو نه گه ر له لایه ن که سیکی تره وه بوایه
 جگه له خوا بنگومان جیاوازی و دژایه تیه کی زږیان تیدا ده دۆزیه وه. له که هفیشدا
 نه فه رموی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ۝١﴾ (الكهف)، (سو پاس و
 ستایش بۆ نه و خوا به یی نه م کتیبه که قورئانه بۆ سه ر به نده ی خوی ﷺ دابه زاندوه، هیه
 که م و کووپی و ناته واویه کیشی بۆ په وا نه داوه.) {و له زومه ریشدا نه فه رموی: ﴿اللَّهُ نَزَّلَ
 أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَابًا نَقَّصَرْنَا مِنْهُ جُلُودَ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ
 إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ ۚ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۝١٣﴾ (الزمر)،
 خوا جل جلا له جوانترین و پیروزترین فه رمایشی نارډوته خواره وه که نه م قورئانه یه،
 (له جوانی دارشتندا) بابه ته کانی له یه ک ده چن، هه ندیک باسیشی به شیوازی جیاواز تیا دا
 دوباره بۆته وه، جا کارکردی نه م قورئانه نه وه یه که: ته زوو ده هینیت به گیان و پیستی
 نه وکه سانه دا که ترسی په روه رډگاریان له دل و ده رووندا هیه، پاشان گیان و پیست و
 دلایان نه رم و ئاماده و چالاک ده بیټ بۆ یادی خواو خوا په رستی ئا نه وه هیدایهت و

پښمووی خواجه که هر که س شایسته بیت هدایه و پښمووی دهکات بڼ پله و پایه بهر زانه، نه و هس که پیازی خوا ون بکات که س نیه پښمووی بکات.

له سهره تاکانی قورئانیشدا به پسته یه ک بیباکی خوی دهرده خات له هه موو خوینه ریکی که بتوان هه له یه ک یان دژه وانه یه کی تیدا بدوژنه وه و ده فهرموی: ﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ (البقرة)، نه و قورئانه کتیبیکه هیچ گومانیکي تیدا نیه، (که له لایه ن خوی په روه ردگار هوه په وانه کراوه به جبره نیلدا بڼ پیغه مبر ﴿وَلَا يَسْمَعُونَ﴾ که مایه ی پښمووی و سهرچاوه ی هدایه ته بڼ خواناسان و پاریزکاران (که نه وانه ن فره زه کان جیبه جی ده کن و له حرام خویان ده پاریزن، له پووی بیروباوه پو کردارو گو فتره وه).
 نه مه پیچه وانه ی هه موو نوسه ریکه له سهره تای نوسینه که یان داوای لیبور دن نه کن له هر که مو کورپیه که له نوسینه که یاندا هه بیت « به لام قورئان هیچ گومان و لاریه ک تیدا بوونی نییه، له سوره تی تاریخدا ده فهرموی ﴿وَنَاهُوا بِأُمَّرَلِ﴾ (الطارق)، به پاستی نه م قورئانه گو فترایکی جیا که ره وه یه (جیا که ره وه ی حه ق و ناحه ق، پاست و درو، چاک و خراپ و، ... هتد). نه م قورئانه گو فترایکی که لته نیه..

به پاستی هر که س وورد بیت هوه و پامیني له قورئان به لگه ی به کلا که ره وه ی ده ست ده که ویت که قورئان هه موی پاسته، هه واله کانی له نادیار و زانست و شریعت و شیوازی دهر برپنی هه موی موعجیزه ن « وانا و مه به سته کانی بلندن، له کورت بری و په وان بیز ی و نه ینیه زوره کانی زانستیدا بیوینه یه، هه روه ها هه مو نه مانه و هاتنی له سر زمانی نه خوینده واریک که زانسته کانی نه خویند بیت، به هیزی ده سته واژه و هه واله میژویه کانی، به رنامه چاک سازیه کانی، ناسکی و پاراوی و شیوا ی بڼ هه موو سهرده میک، به هیزی به لگه کانی، سهر سو پهنه ری له پریزه ندی ثایه ت و سوره ته کان، جوانی له گواستنه وه ی بابته و چیرۆکه کان، پاریزراوی له خورافه و بیهوده یی، بیگه ردی له دهر برین، نه مانه و جگه له نه مانه ش له پروه کانی موعجیزه بوونی قورئان.

۱۲/ خوندنه‌ومی میژوو په‌ند لی‌ومرگرتنی به‌شی‌ومی کرداری:

له‌به‌رنامه‌کانی قورئان بۆ گفتوگۆی له‌گه‌ڵ به‌رانبه‌ر: هێنانی پوداو و به‌سه‌رهاته‌کانی میژووه و به‌ستنه‌وه‌ی به‌ واقعی‌ کردارییه‌وه، ئه‌مه بۆ کاتی‌که که به‌لگه عه‌قلیه‌کان له‌گه‌ڵ هه‌ندی که‌س دادی نه‌دا، و دواندنه‌کانیش سودی نه‌بوو، ئه‌وکات قورئان بانگیان ئه‌کات بۆ پیا‌چونه‌وه‌ی میژوو سه‌یرکردنی لا‌په‌ره‌کانی بۆ ئه‌وه‌ی ببینن چه‌نده‌ها گه‌ل و نه‌ته‌وه‌ی به‌هێز هه‌بوون به‌خوا کافر‌بوون و ئازاری پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌یان داوه و دژایه‌تی هه‌قیان‌کردوه ئه‌وکات توره‌یی خوا بۆ ئه‌وان دابه‌زیوه و که‌سه‌یان نه‌یان‌توانیوه لی‌ی ده‌ربازین، هه‌مو‌یان بوونه‌ته په‌ندی زه‌مانه، له‌ قورئاندا باب‌ه‌تی میژوویی له‌گفتوگۆی نه‌یاراندا زۆر به‌پونی دیاره و گرنگی پێ‌دراوه، چونکه له‌ویدا ئه‌کریت په‌ند له‌ تیا‌چوه‌کان وه‌ربگیریت وچاک‌کارانیش بکړینه سه‌رمه‌شق.

له‌گه‌ڵ ئه‌مانه‌شدا پووداوه‌کان راستن و واتا‌کانی دروستن، هه‌رک‌س له‌ ئامانج و په‌ند و نامۆ‌گارییه‌کان ووردبێته‌وه ئه‌گاته راستیه‌کان، میژوش گه‌وره‌ترین مامۆستایه .

بۆ‌نمونه کاتیک بیا‌وه‌په‌کان نکولیان له‌ په‌یامی پی‌غه‌مبه‌ری ئیسلام کرد و ووتیان:

﴿ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آلِ اللَّهِ الْأَخِرَةِ إِنَّ هَذَا إِلَّا أَخْلَقُ ۖ ﴾ (ص)، ئی‌مه ئه‌م ده‌نگوباسه‌مان له‌ کۆتا ئایندا (که ئایینی مه‌سیحیه و سێ خوا ده‌په‌رستن) نه‌بیستوه | ئه‌مه هه‌ر ته‌نها شتیکی ده‌ست هه‌لبه‌ست و دروست‌کراوه !! خوا‌ی گه‌وره به‌ پی‌غه‌مبه‌ری فه‌رموو با سه‌یرکی میژوی کۆن و تازه بکه‌ن ﴿ قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَيْحَ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴾ (الاحقاف)، ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ پێیان بلی: که‌من یه‌که‌م پی‌غه‌مبه‌رو تازه‌په‌یدا‌بوو نیم، ناشزانم چیم به‌سه‌ر دیت، چیش به‌سه‌ر ئی‌وه دیت ؟ (چونکه غه‌یب زان نیم و له‌نه‌یینی و شاراوه‌کان ناگادار نیم)، من ته‌نها شوینی ئه‌وه‌حی و نیگایه ده‌که‌وم که‌پێم ده‌گات و من ته‌نها بیدار‌که‌ره‌وه‌یه‌کی ناشکرام .

موحه مد به که م پیغه مبه ریک نیبه له ده رگای جیهانی دابیت به لکو میژوو هه والی زۆرێک له پیغه مبه ران و شویکه وته کانیانی بۆ به جیهیشتوین و هه والی سه رکه وتنی پیغه مبه رانیش زانراوه، بۆیه فه رمانیکرد که پیغه مبه رش به گه له که ی بلێت: خوا منی به شتیکی نامۆوه نه نارده و تا ئیوه پیغه مبه رایه تی من به دوور بزانی، هه موو گه له کانی پیش ئیمه پیغه مبه ریان بۆ نێردراوه: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (٢٤) (فاطر)، بیگومان ئیمه تۆمان په وانه کردوه به حق و راستیه کی ته واهوه، تۆ مژده ده ری (نیماندارانیت)، ترسینه ری (بی پرواکانیت) هیچ گه له و نه ته ویه کیش نه بووه که فرستاده و بیدارکه ره ویه کی بۆ په وانه نه کرابیت. و یه لگه گانیش ئاماژهن بۆ راستی په یامه که ی موحه مد و سه رده میش شایه ته بۆ زه روره تی هاتنی پیغه مبه ر.

نمونه یه کیترا کاتیک تانه یان له پیغه مبه ر ئه دا و ئه یانوت خواردن ئه خوات و به بازاردا ئه سوپێته وه و ئه مه یان به عه یب و عار ئه زانی بۆ پیغه مبه ر، خوای گه وره بانگیکردن بۆ خوێندنه وه ی میژوو که هه موو پیغه مبه ران هه مویان به وشێوه بوون: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا﴾ (٢٥) (الفرقان)، ئیمه پیش تۆ (ئهی محمد ﷺ) هیچ که سیگمان له پیغه مبه ران په وانه نه کردوه که خواردنیان نه خواردبیت، یان به بازاردا نه گه رابن، ئیمه هه ندیک له ئیومان کردۆته هوی تاقیکردنه وه ی هه ندیکی تران.. ئایا خۆده گرن و خۆراگر ده بن، بیگومان په روه ردگاری تۆ هه میشه و به رده وام بینایه (به هه لسوکه وتی به نده کانی). ﴿وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ﴾ (٢٨) (الانبیاء)، ئیمه وه نه بیت ئه و پیغه مبه رانه مان له په یکه ر و لاشه یه ک دروست کردبیت که خواردن نه خۆن و ژیانی هه میشیشمان پی نه به خشیوون. کاتیکیش جوله که باوه ره ینانیان به سته وه به مه رچی هینانی قوربانیک که ئاگری تیه ربیت، خوای گه وره

وه لامي دانه وه كه له ميژودا پيغه مبه رتان بۆ هات و نه و نيشانه يشى بۆ هينان كه چى
 مه ولى كوشتنى نه وانىستان نه دا و ميژوو شايه تى نه مه يه: ﴿الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عَهِدَ
 إِلَيْنَا أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّن قَبْلِ يَالْبَيِّنَاتِ
 وَإِلَّا زِي فُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (ال عمران)، (نه و جووله كانه ي)
 ده لىن: خوا په يمانى داوه به ئيمه كه به هيچ پيغه مبه ريك باوه په كه ين تا قوربانىه كمان
 بۆ نه هينيت و (نه يبينين) ناگر ده بخوات و ده يسوتيتيت و له ناوى ده بات، (نه ي محمد
 صلى الله عليه وسلم) پييان بلى: خو ژماره يه ك پيغه مبه ر له پيش منه وه په وانه كران
 بۆتان به چه نده ها به لگه و نيشانه ي ناشكراوه و به و داخوازيه شه وه كه و تان، جا بۆ
 كوشتانن و (شه هيدتان كردن) نه گه ر ئيوه راستگون؟!

كاتيكيش موشرىكه كانى مه ككه بيانوى شوينه كه وتنيان بۆ پيغه مبه ر به وه
 نه هينايه وه كه نه گه ر موسلمان ببن مه ترسى له سه ر ژيانيان دروست نه بيت و بژيوى و
 رۆزيان داببن نابيت، خواى گه وړه لاوازي بيانوه كانيانى پونكرده وه به وه ي كه له
 ميژوشدا نه وان به هوى پيگه ي مه كه وه پاريزراوبون ئيتر چۆن له ماله كه ي خوا نه ميئننه وه
 و له پۆزى خوا نه خۆن و جگه له خوا نه په رستن:

﴿وَقَالُوا إِن نَّبِيعَ الْهَدَىٰ مَعَكَ نُنْخَلِفُ مِنْ أَرْضِنَا أَوْلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجِئُوهُ إِلَيْهِ نَمُرُتْ

كُلِّ شَيْءٍ وَرِزْقًا مِّن لَّدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (القصص).

(قورده يش و باوه پلاوازان له هه موو سه رده ميكددا) ده يانوت: نه گه ر ئيمه شويني
 هيدايت و به رنامه ي ئيسلام بكه وين له گه ل تودا له ولاتى خوماندا ده فريزيين و تووشى
 نه هامة تى ده بين، مه گه ر ئيمه شوينيكي دوور له ستم و پر له ئاسايشمان بۆ فه راهم
 نه هيتاون كه جوړه ها به روپوومى بو ديت و له هه موو نازو نعيمه تيك به هره وه؟ هه موويشى
 پزق و به خششن له لايه ن ئيمه وه، به لام رۆزيه يان نازانن و هه ست به ده سه لاتى ئيمه
 ناكهن..

۱۳/ دهرخستنی مه به ست و به رژه وهندییه کان له فرمان و یاساو رتساکانی خوا بییدا:

ئه وهی که پوهنه قورئان له دواندنی به رانبر و جگه له موسلماناندا کاتیک ئه وان
پتگری ئه کهن له فرمان و شهریعه ته کانی خوا، قورئان کارزانی و مه به بهستی ئه و
فرمان و شهرعه پون ئه کاته وه و ئه یسه لمیتیت که وا بیهوده و بۆ گالته ئه و دانه به زیوون
و هۆکاریکی مه یه که له ناو خه لکدا مه یه ئه یزانی و په ی پینه بات و هه یشه نابزانیت، هیچ
فرمانیکی خوایی نییه ئه گهر به رژه وهندییه کی گهره له پشتییه وه نه بییت، شهریعه تی
ئیسلاهی له سهر بنه مای پاراستنی به رژه وهندی خه لکی دامه زراوه و پرپه له خیر بۆ
خه لکی.

کاتیک جوله که تانه یاندا له نه سخی ئاینه که یان و به ئه سته میان زانی له پوی عه قل و
نه قله وه، خوا وه لاهی تانه که ی دانه وه به وهی که خوا به دینی ئه وان و دینی تازه ش
ئاگا داره و کاتیک حوکمیک به حوکمیکتر ئه گوریت ئه زانیت چی به که لکی سهرده مه
جیاوازه کان دیت و کارزانی تیدا یه و له به رژه وهندی خه لکی سهر زه وی ئه و فرمانه ی
ده رکردوه: ﴿ مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ ﴾ (البقرة). ههر ئایه تیک بسپینه وه، یان بیخه یه بارودوخی فراموشییه وه
و پشتگوینی بخه ین، چاکتر له و، یان وینه ی ئه و ده خه یه پوو، مه گهر نه ترانیوه که خوا
ده سه لاتی به سهر هه موو شتیکدا هه یه؟

به هه مانشیوه جوله که له گه ل موشریکه کانی مه که تانه یان له گورینی قبیله گرت
خوای گهره فرموی بۆ دهرخستنی پله ی باوه پری باوه پدارانه: ﴿ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً
وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا
إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقِبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ
اللَّهُ لِيُضِلَّ عِبَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُءُوفٌ رَحِيمٌ ۝ ﴾ (البقرة)، به و شیوه یه ش ئیوه مان

به گه لټکی میان پره و گټراوه (له هه موو پوویه که وه، له پووی عیبادهت و خواپه رستیه وه،
 له پووی دنیا و قیامه ته وه، له پووی داخوازیه کانی پوچ و نه فسه وه.. هتد) تا بینه شایهت
 به سهر خه لکیه وه (تا بزائن ئه م ئاین و به رنامه یه هه مووی مایه ی خټیرو سهریه رزیه بۆ
 تاک و کۆمه ل له هه موو سهرده میکدا و له هه موو بواره کانی ژیاندا) و بۆ ئه وه ی
 پیغه مبه ریش (له هه موو ئه و بواره دا مامۆستا و پابه ری ئیوه بیټ و له پوژی قیامه تدا)
 شایه تی بدات (بۆ دلسۆزانی ئوممه تی له سهر ئه وه ی به ئهرکی سهرشانی خۆیان
 هه ستاون) و ئه و قیبله و پووگه یه ش پووت ټینکردبوو (که بیت المقدس بوو)
 گۆرپانکاریشمان به سهردا هیتا ته نها بۆ ئه وه بوو بزائین و ده ریکه ویت، کټی شوینکه وته ی
 پیغه مبه ر ده بیټ و کټیش پاشه و پاش هه لده گه پټه وه، هه رچه نده (گۆرپینی قیبله) بوو
 به هۆی ناره حه تیبه کی گه وره، مه گه ر له سهر ئه وانه ی خوا دلایانی دامه زرانده بوو و
 پټنمووی کردبوون، بیگومان خوا ئیمان و باوه پداریی و (نوێژتان) زایه ناکات، چونکه
 به پاستی خوا بۆ خه لکی، نۆر به سۆزو به به زه یی یه ..

هه روه ها خوای گه وره هۆکاری ناردنی پیغه مبه ران و هه لبژاردنیان له ناو مروفه کان
 خۆیاندا پونکرده وه به وه ی که پیغه مبه ران ئه بیټ مروفین بۆ ئه وه ی بتوانن گفتوگۆ
 له گه ل خه لکی بکه ن و لټیان نزیک بکه ونه وه خۆشه ویستی بلاوبکه نه وه ئه گه ر پیغه مبه ران
 فریشته بو نایه ئه واکه س نه یده توانی په یوه ندیان له گه ل دروست بکات و له یه ک بیزار
 ئه بون: ﴿ قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْسُوكَ مُطْمَئِنِّينَ لَرَزَلْنَا عَلَيْهِمُ مِنَ السَّمَاءِ
 مَلَكًا رَسُولًا ۝۱۵ ﴾ (الاسراء)، پټیان بلی: ئه گه ر له سهر زه ویدا فریشته هه بو نایه و
 به دلنیا ییه وه هاتوچۆیان بکر دایه و ژیانیا ن ببردایه ته سهر، ئه وه ئیمه هه ر له ئاسمانه وه
 فریشته یه کمان داده به زانده سه ریا ن که پیغه مبه رو فرستاده بیټ بۆیا ن (چونکه فرستاده
 ده بیټ له جۆری خۆیا ن بیټ). له به زه یی و سۆزی خوایه بۆ خه لکی کاتیک له خۆیا ن

پیغه مبهری بۆ ناردوون: ﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ

آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١٧٨﴾﴾

(ال عمران)، سوێند بێت بێگومان خوا منتهی ناوه ته سه ر ئيمانداران کاتيک

پیغه مبهریکی بۆ په وانه کردوون له خۆيان ئایه ته کانی نه و یان به سه ردا ده خوینته وه، دل

و ده روونیان پاک و پوخت ده کاته وه، هه روه ها فیزی قورئان و داناییان ده کات، به پاسی

پیشتر له گومراییه کی ئاشکرادا پۆچوو بوون...

هه ر له م به رنامه یه ی قورئانه کاتيک بۆ هه ندی له فه رمانه کانیتری ئه فه رمویت بۆ

تاقیکردنه وه ی به نده کانیتی و ئه مه ش به نه مایه کی قورئانه کاتيک نکولیکاران و

به ره ئستکاران ئه دوینیت.

کاتیکیش دووپه وه کان تانه یان ئه دا له نمونه کانی قورئان وه لامیان ئه وه بوو نمونه کانی

قورئان به وورد و درشته وه هه موی تاقیکردنه وه یه بۆ ئیمانداران، شایسته کان به باوه پو

متمان به جیاده کاته وه له نکولیکار و ویلبه وه کان:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا

فَيَسْلُمُونَ أِنَّهُ أَلْحَقٌ مِنْ رَبِّهِمْ ؕ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا ؕ يُضِلُّ

بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ ﴿١٧٩﴾﴾ (البقرة)،

به پاسی خوا باکی نه و نه نگ نه به لایه وه هه ر نمونه یه ک بهینیتته وه به میسوله یه ک،

له ویش بچوو کتر بێت یان گه وره تر، جا ئه وانه ی ئیمان و باوه پریان هیناوه، ئه وه چاک

ده زانن ئه م نمونه یه راسته و له لایه ن په روه ردگاریانه وه یه، ئه وانه ش کافرو بی باوه پرن

ده لێن: خوا مه به سستی چی بوو له م نمونه یه دا؟ (خوا ی گه وره ش ده فه رمویت) زۆریکی

پێ گومرا ده کات و زۆریکی تریشی پێ هیدایه ت و پێنمووی ده کات، به لām دیاره جگه له

لار و ویرو یاخی و تاوانباران که سی تر گومرا ناکات... نمونه کان باوه پردار زیاتر به هیز

ئەكەت و لىتى ھالى ئەبن و بىباوەرەكان لىتى ھالى نابن و زىاتر پىتى سەرگەردان ئەبن:
﴿وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ يَرَيْنَكُم مِّنْ أَحَدٍ ثُمَّ انصَرَفُوا صَرَفَ اللَّهُ
قُلُوبَهُمْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ﴾ (١٢٧) (التوبة)، كاتىكىش سورەتتەك لە قورئان دابەزىنرا (ئەوان
سەغەتەن)، ئەو ھەندىكىيان تەماشاي ھەندىكى تريان دەكەن (ھەز دەكەن زو ئەو
شۆپنە جى بەپىلن، بەچەپە يان بەئىشارەت) دەلەين: ئايا ھىچ كەس دەتانبىنىت (لە
ئىمانداران)، پاشان بەنەپتى خۆيان دزىو ھەو پۆيشتەن، لەكاتىكدا خۆاي بالادەستىش دلى
ئەوانى ھەرچەرخاندووە، چونكە بەپاستى ئەوانە كەسانىكەن كە تى ناگەن و ھالى نەين
(ناشيانەوئەت تىبگەن).

ھەر ھەما بەدرىزايى مەژو خەلكان ھەبوون تانەيانداو ھە پىتەمبەران بەو ھى كە زۆتر
ھەژار و كۆيلەكان شۆپنىيان ئەكەون و دەسەلاتدار ۋ دەولەمەندەكان بىباوەرە پىيان و
ھەق لاي دەولەمەندەكانە، خوا لىيان پازىيە بۆيە ئاوا ھەرگاي سەر ھوت و سامانى لى
والاكردون، خۆاي گەرە بۆي پونكرەنەو ھە بوون و نەبون تاقىكرەنەو ھى خوايى ھە
باوەرەپىنانى ھەندى ھەژار و بىباوەرە ھەندى ساماندار تاقىكرەنەو ھە بۆ خەلكى و خوا
خۆي ناگادارە بە نەپتى ھەموو كەسىك: ﴿وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّقُولُوا أَهُتَوْلَاءُ مَن
أَلَّهُ عَلَيْهِمْ مِّنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ﴾ (٥٣) (الانعام)، ئىمە ھەربە و شۆپو ھە
ھەندىكىيان بە ھەندىكىيان تاقىدەكەينەو ھە (كىشە بۆ يەكتر دروست دەكەن، دەبنە بەلا بۆ
يەكتر، ياخود ھەندىك ھەژار دەكەين و ھەندىك دەولەمەندە... ھتە) تا بى پىيان بلىن: ئايا
ئانەوانە خوا پىزى لىئاون لەناوماندا؟! (ئەو ھەژارو دامانە كەى شايستەى ئەو ھەن خوا
ھەلىانبىزىرەت و ھىدايەت يان بەت) ئايا خوا زانا نە بە سوپاسگوزاران؟.

هر له بهرنامه کانی قورئانه له گهل نه یارانی په نابهریت بۆ ئالنگارییه ک که دژه کانی دهسته و سان و که نه فته بکات، بۆ نمونه کاتیک ناحه زانی قورئان لافی نه وه یان لینه دا که نه و انیش نه توان و هک قورئان بلین و قورئانیان به سیحر و خورافه و هه لبه ست ناوژه ده کرد، لیره دا داوای لیکردن: بئی منه تبین ئیوه ش نمونه ی قورئان بهین کاتیک نه یان توانی ته حه داکی توند کرده و بۆ هینانی ده سوره ت و پاشان بۆ یه ک سوره ت: ﴿قُلْ لَّيْنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰی اَنْ يَّاتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُوْنَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَتْ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِیْرًا

﴿٨٨﴾ (الاسراء)، نه ی محمد ﷺ پشیمان بلی: سویند به خوا نه گه ر هه موو ئاده میزادو په ریه کان کۆ بینه وه و (هه ولئ به رده وام بده ن تا) قورئانیکی وه کو نه مه دانین و بیهیننه (مه دیدان) ناتوان کاری وابکه ن و ناتوان له وینه ی بهین، نه گه ر چی هه موو لایه کیان بینه پشتگیرو یارمه تیده ری یه کتر. ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ ۚ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَأْتُوا النَّارَ اَلَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿١٤﴾﴾ (البقرة)، جا نه گه ر ئیوه له دوو دلیدان و گومانتان له م (قورئانه پیوژه) هه یه که دامانبه زاندووه بۆ بهنده ی خو مان محمد ﷺ نه گه ر بۆتان ده کریت ئیوه ش هه ول بده ن سووره تیکی وه ک نه و بهین، هاوپه یمان و هاوکاره کانیشان جگه له خوا (بۆ نه و مه بهسته) بانگ بکه ن نه گه ر ئیوه راست ده کهن. خو نه گه ر نه تان توانی و هه رگیز نایشتوان (که واته باوه ربهین و) خوتان بپارین له و ناگره ی: سووته مه نیه که ی خلکی و به رده، که بۆ بئی باوه ر و خوانه ناسان ناماده کراوه.

نه مانه وه ک بروسکه و تریشقه نه یدا به گوئی سوارچاکه کانی په وانبیژی و هه لبه ست و پاله وانه کانی جادودا، نه وانه ی خاوه ن پینگه و بازار په گه رمه کانی نه و بوارانه بوون پش قورئانیش موحه مه د له و ناوه ندانه دا ناوی نه بوو، نه هیه په راویکیشی خویندبوو نه

هیچیشی نوسیبدو، له گه‌ل هه‌مو نه‌مانه‌شدا که‌س له‌مه‌یدانی به‌ریه‌ره‌کانیدا نه‌ماو که‌سیش فزه‌ی لیوه نه‌هات بۆ له‌م بواره‌دا، نه‌مه ته‌حه‌دا گه‌وره‌که‌بوو ده‌ریخست که‌ قورئان وه‌حی خوایه، موعجیزه‌ی موحه‌مه‌د پیغه‌مبه‌ره، که‌س ناتوانی وینه‌ی به‌یتیت، نیشانه‌ی پاستگزی پیغه‌مبه‌ره، ته‌حه‌دا یکروده و که‌سیش نییه به‌ره‌نگاری بوه‌ستیتته‌وه.

چوینیتی مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل گومانه‌کانی ئه‌م سه‌رده‌مه‌

له‌ نیوه‌ندی به‌دواداچومان بۆ وه‌لامه‌کانی قورئان له‌گه‌ل نه‌یارانی و هه‌لوه‌شانه‌وه‌ی بوختان و بانگه‌شه‌ی دوژمنه‌کانی چه‌ند پێگایه‌کمان بۆ پهن نه‌بیتته‌وه بۆ چوینیتی مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل نه‌و گومانانه‌ی دروست نه‌کریت بۆ قورئان و ئیسلام و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی له‌م سه‌رده‌مه‌ی ئیستاماندا.

له‌سه‌ره‌تادا نه‌بیت هه‌مومان نه‌وه له‌ده‌رونماندا چه‌سپاو بیت که‌ قورئان که‌لامی خوایه و به‌هیچ کلۆجی گومان و بوختان بانگه‌شه‌ی بی‌بینه‌ما کاری تێناکات و به‌دوره له‌هه‌موو که‌موکورتیه‌ک، نه‌بیت به‌م باوه‌ره‌وه له‌گه‌ل نه‌یاران و ناحه‌زان بکه‌وینه‌ گفتوگو و بزانی نه‌وان هه‌رچی نه‌لین بی‌بینه‌مایه و فشو له، قورئان دوره له‌هه‌موو دژه‌وانه و هه‌له‌ ولارییه‌ک و گومان له‌سه‌ری ناوه‌ستی: ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبُطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ (فصلت)، هیچ ناحه‌قی و نادروستی و ناتواویه‌ک پووی تێناکات له‌ هیچ کاتیکدا و له‌هیچ لایه‌که‌وه په‌وانه‌کراو و نێردراوی زاتیکه که‌ خاوه‌نی حیکمه‌ت و داناییه و شایانی سوپاس و ستایشه. محاله به‌تالی له‌قورئاندا بونی هه‌بیت یان ناکۆکی تیدا بیت چونکه‌ خوا بۆ پێنموونی خه‌لک نارویه‌تی: ﴿وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَدْعَاؤُهُ بِدِّ وَرَدُّهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلَّهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ

وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ (النساء)، (لێره‌دا خوا په‌خنه ده‌گریت له هه‌ندی‌ک ئیمانداران): هه‌رکاتیک هه‌والتیکیان بۆ بیت ده‌ریاره‌ی ئاسایش و هیمنایه‌تی،

یاخود ترس و بیم، بِلَاوِی ده‌که‌نه‌وه (بیر له سه‌رئه‌نجام ناکه‌نه‌وه)، خۆ ئه‌گه‌ر نه‌وه هه‌واله‌یان بِلَاو نه‌کردایه‌ته‌وه و بیانگێزایه‌ته‌وه بِلَاوِی پێغه‌مبه‌رو ﷺ، یان بِلَاوِی کاربه‌ده‌ستانیک که له خۆیان، ئه‌وه ئه‌وانه‌ی که له نه‌یانی هه‌واله‌کان تیده‌گه‌ن و ده‌کۆلنه‌وه، نه‌یانی و پازه‌کانیان لیّ ده‌رده‌هێنا، جا ئه‌گه‌ر فه‌زل و چاودێری خواو په‌حمه‌ت و میهره‌بانیه‌که‌ی نه‌بوایه شوینی شه‌یتان ده‌که‌وتن، جگه له که‌میکتان .. جگه له‌قورئان هیچ په‌راوێکیتر پارێزراو نییه، به‌ده‌یان به‌لگه‌ی به‌هێز هه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی ئه‌م قورئانه لای خوا‌ی خواهن ده‌سه‌لاته‌وه هاته‌وه و نه‌مرۆڤ و نه‌جنۆکه ناتوانن وینه‌ی سوره‌تیکیشی به‌یخن با هیزه‌کانیشیان له‌سه‌ر ئه‌م کاره به‌کخن، ئه‌م بیروباوه‌ره پێویسته وه‌ک یاسایه‌کی چه‌سپاو هه‌بیّت نه‌وسا وه‌لامی گومانه‌کان بدرینه‌وه و ده‌بیّت مکوپ بیت له‌سه‌ر نه‌وه‌ی هه‌موو گومانه‌کانی ده‌رباره‌ی قورئان ووتراوه هه‌موی درۆ و بوختانه و هه‌لبه‌ستراون، هه‌موی هه‌له و په‌له‌یه‌و له‌تۆپی جالجاڵۆکه لاوازترن.

یاسای دووه‌م ئه‌وه‌یه ئه‌گه‌ر موسلمانان نه‌یان‌توانی به‌ته‌واوی وه‌لامی ده‌مکونه‌ر بده‌نه‌وه ئه‌وه واتای ئه‌وه نییه تانه‌ی دراو له‌قورئان سه‌رکه‌وتوه به‌لکو بێگومان که‌س و کۆمه‌لانیتر هه‌ن گومان و تانه‌که به‌ته‌واوی په‌دکه‌نه‌وه و هه‌لیوه‌شێتن چونکه: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَفِظُونَ ۝۹﴾ (الحجر)، به‌پاستی هه‌ر ئیمه قورئانمان دابه‌زاندووه و بێگومان هه‌ر ئیمه‌ش پارێزگاری ده‌که‌ین و (نایه‌لین ده‌ستی خیانه‌تکار هیچ جو‌ره ده‌ستیکی تیّ بخات و هه‌موو هه‌ولێک بۆ ده‌ستکاری کردنی نه‌زۆکه). یاسای سێیه‌م: ئه‌وه‌یه بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ی هه‌ر گومانیک سه‌ره‌تا سه‌یری ئه‌و پێره‌وانه بکریّت که پێشینه‌ باشه‌کانی ئیمه بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ی گومانه‌کان له‌سه‌ری پۆیشتون، وه‌ک کۆکردنه‌وه‌ی ئاماژه‌کانی ده‌قه‌کان و به‌پیتی توانا گونجاندنیان و پێش‌خستنی تایبه‌ت به‌سه‌ر گشتیدا، ئه‌گه‌ر نه‌کرا ئه‌وا کار به‌نه‌سخ بکریّت ئه‌گه‌ر پێش‌هاتوو له‌پاشه‌اتوو زانرابوو، جگه له‌م

ياسايانهش زۆرتر هەن، خۆي گەورهش هيدايتي هەركەسيك ئەدات ويستى هەبێت بۆ سەر باشتري وەلام.

ئەم ياسايانه بەكار دەهێنرێت ئەگەر گومانەكان دەربارەي قورئاني پيروز بوو، بەلام ئەوەي كە ئێمە ئەتوانين سودي لێوەرگرين لە مامەلەي خودي قورئان لەگەڵ نەياراني و پرەدەدانەوي دژەكاني بۆ ئێستەمان لەم چەند خالەي خوارەوي خۆي دەبينێتەو:

■ يەكخستني كۆششي هەمو زاناياني زانستەكاني پيژمان و تەفسير و پرەوانبێزي و ئوسول، بانگخوازن و ميژونوسان و ئەديبەكان، چونكە ئەو گومانانەي ئەمرو ئەوروژينرێت هەمەلایەنە و هەمەچەشنە، ناكړيت تەنها بەشيك لە زانايان بەم كارە گرنگە هەستن، بەلكو ئەبێت زاناياني هەموو بوارهكاني تويزينهوي زانستي و زانسته ئيسلامي و زمانەوانيبەكان هاوكاري يەكترين ولە كيشە بەدورين بەيەك دەنگ و يەكپيزي گومانەكان لاي خەلكي پرەويننەو.

■ ئەوانەي ئەمكارە گەورەيە ئەخەنەسەرشاني خويان - كاري بەرگري لەقورئان - ئەبێت لەو ئەمەدانەوي نەياراندا كورتبې و يەكلاكەرەو و كرداربين مەگەر زۆر پيويست بيت ئەگينا پەنا نەبن بۆ دريژدادي چونكە پوداوەكاني ئەم سەردەمە زۆر خيرايبە، با وەلامەكان بە ساناترين و كورتترين دەستەواژە و پرندەترين بەلگە بێت بەشيۆەيەك دژ و نەيار قسەي نەمينێت و بواي چەنوجوني نەبێت.

سودوهرگرتن لە پوداوەكاني ميژوو، بەتايبەت چيروكي پيغەمبەران و گفتوگويان لەگەڵ گەلەكانيان، شيوازي بانگەوازيان بۆ لاي خۆي گەورە: ﴿لَقَدْ كَانَتْ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (يوسف)، سويند بێت بەخوا بەپاستي لە سەرگوزەشته و بەسەرھاتي پيغەمبەران پەندو ئامۆژگاري هەيە بۆ كەساني ژيرو

هؤشمه ند، وه نه بېت هم قورئانه قسه و باسېك بېت هه لېه سترابېت، به لكو به پاست دانهرى
 نه وه په كه له پېش خويه وه هاتووه (تورات و نېنجيل) و پوونكه ره وه و جيا كړنه وه
 هه موو شتيكى پتويسته له نايندا، پتېمومى و په حمه تېشه بؤ كه سانېك باوه پ ده هېنن،
 هه روه ها: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَىٰ اللَّهُ فِيمُهَدَنَهُمْ أَقْدَرُ قُلْ لَا أَتْلُكُم عَلَيْهِ أَجْرًا إِنَّ هُوَ إِلَّا
 ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾﴾ (الانعام)، نه و (ناوپراوانه) نه و كه سانن كه خوا (به تايېت)
 هيدايت و پتېمومى كړوون، توش (نهي محمد ﷺ)، نه ي نيماندار شوېنى هيدايت و
 پتېمومى نه وانه بكه وه (هه روه ها به و خلكه) بلې: كه من هيچ جوړه كړى و
 پاداشتيكتان له سهر پتېمومى لى داوا ناكه م، نه م قورئان و بهرنامه يه ش (كه به مندا
 په وانه كراوه) ته نها يادخه روه په بؤ هه موو خلكى سهر نه م زهويه، له سهرمانه پايه كاني
 بانگه وازى پتېغه مېره ان بزنان و پهنديان ليوهرگرين، چو نيتى گفتوگوى پتېغه مېره ان له گه
 به رانېره كانيان به شيوازيكى عه قلى لوزيكي و پشت به ستنى نه وان به خوا بؤ
 سهر كه و تنيان به سهر نه ياره كانيان پېن له پهنه، وه لامدانه وه نه بېت زانستيانه و له سهر
 چاوپوشنى و مواره سه كړدن و دېر سه كړدن بېت: ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ
 بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَنَ اللَّهُ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾﴾ (يوسف)، (نهي پتېغه مېره
 ﷺ! تو) بلې: نا نه مه پنگه و پتېازمه: من و شوېنكه و توانم بانگ ده كه ين بؤ لاي خواى
 په روه ردگار له سهر بنچينه و بناغه يه كي پوون و ناشكرا، پاكي و بېگه رديش بؤ زاتى
 په روه ردگار، من هيچ كاتيك له موشريك و هاوه لگه ران نيم. له سهرمانه له ويسته گه كاني
 پتېغه مېره ان و چو نيتى بيانوپرينى نه ياره كانيان سوود وهرگرين.

■ سوود وهرگرتن له زانسته كاني پزېشكي و نه اندازيارى و بؤ ماوه يى و ميكانيكى و
 فيزيا و كيما و جوگرافيا و .. نه وه ي زانراوه هه موو زانسته كان له م سهرده مه ي
 نېستاماندا به شيويه كي بهرچاوو پتېشكه و توه، زانست هه موو بواره كاني ژيانى خلكى

گرتۆتۈۋە، تاييەتمەندىيەكانىش ھەمە چەشنەن، ھۆكارەكانى زانستىش زۆر و ھەمە لايەنەن، بۆيە ئىبىت سوود لەھەموو زانستەكان وەرېگىرېت بۆ دىراسەكان با ھەلگرانى زانستەكەش موسلمان نەبن، دانايى وونبوى ئيماندارە لەكويدا بينيەوہ لەھەموكەس زياتر شايستەيە پېتى، خەلگىش بە دەستەۋارەكەى ئەناسرېت، لەوانەيە خۋاي گەرە ھەقىك بەزمانى جگە لە موسلماندا بنېرېت و ئەويش بېگەيەنېت.

■ ئەو گومانانەش كە پەيوەندى بەرپەخنەگرتن لە فەرمان و قەدەغەكراۋەكانى خواۋەيە، لەسەرمانە دانايى لە فەرزبۇن يان قەدەغەكردنى فەرمانەكە دەريخەين و ئەو بەرژەۋەندىانەى لەپشت جېيەجېكردنى فەرمانەكەى خوايە پونيان بگەينەوہ، شەريەتى خوا بمانەۋىت يان نا بۆسەر عاقلەكان دابەزيوہ، ھەموو ھوكمەكانى وەكو ريبا و ھاوسەرگىرى رۆژوگرتن و زەكات و سزاكان و تەلاق و ميرات و بالاپۆشى زۆرېك لە ھوكمەكانىتر پېتويست ئەكات مەبەست و دانايى لە دابەزىنيان پونبكرىتەوہ، شەريەتى ئىسلامى لەسەر بەرژەۋەندى و ئاسانكارى و دادپەرۋەرى دامەزراۋە، سەرپاي ھەموى خېرە، شتىكى تيانىيە پېچەۋانەى عەقل و سروشت بېت.

جەختكردنەوہ لەسەر دواندىنى عەقل، ئەو عەقلەى كە ئىسلام ئەيدىۋىتت چۋار پۇل ئەبىنېت: دژەكان جىادەكاتەوہ، ھاوسەنگى كاروبارەكان پائەگرتت، دەركى ھەق دەكات، وىژدان ئەپارىزى. عەقل دژى چەقبەستوى و نكولىكردن و ملھوپە، بۆيە ئەبىن قورئان وىنەى ئاستەنگەكانى بەردەم عەقلمان بۆ ديارىئەكات: لاسايىكردنەوہى باۋباپىران:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَاءُنَا أُولَٰئِكَ ءَابَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴾ (البقرة).

ئەگەر بەو خەلكە نادانە بوترىت: شوينى ئەو بەرنامەيە بگەوين كە لەلايەن خواۋە پرەۋانە كراۋە، دەلېن: نەخېر، ھەر شوينى ئەوہ دەكەوين كە باۋو باپىرانمان پېتوہى

نالوده بوون و له سه ری پاهاتوون، ئایا نه گهر باوو باپیرانیشتیان تی نه گه یشتوو هیچ نه زان و ناشاره زاو پښموویش وهر نه گرن (هر شویتیان ده که ون؟!). هه روه ها:

﴿ وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُّقْتَدُونَ ﴾ (الزخرف)، هه ر به و شیوه یه هیچ پیغه مبه ریکمان نه ناردوو به بۆ هیچ شاریک، که خوشگوزه رانه کان نه یانوتیبت: ئیمه باوو باپیرانی خۆمان بینوو به پابه ندی بیروباوه پښک بوون، بیتگومان ئیمه ش چاو له وان ده که ی و په یرووی نه وان ده که ی و. پاشان لاسایکردنه وه ی خاوه ن ده سه لاتدارانی ئاینی نه وانه ی به هه له له ئایین حالیبون:

﴿ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا إِلَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَنَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ (التوبة).

(گاور و جوو) حاخام و قه شه کانی خۆیان کردوته په روه ردگاری خۆیان له جباتی خوا (ملکه چ و فره مان به رداریان، نه وانیش به ئاره زووی خۆیان شتیان بۆ چه لال یان چه رام ده که ن) هه روه ها مه سیحی کوپی مه ریه میش (به کوپی خوا ده زانن) له کاتیکدا که فره مانیان پینه دراوه جگه له په رستنی تاکه خوا به ک، بیتگومان جگه له وزاته خوا به کی تر نیه، پاک و بیتگوردی و ستایش بۆ نه و زاته یه، که (نه و نه فامانه) هاوه لی بۆ بریار ده ده ن. پاشان ئیرهابی فیکری وه که نه وه ی فیرعه ون به گه له که ی نه ووت: ﴿ يَفْقَهُوا لَكُمْ أَلْمَلِكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَضُرُّنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴾ (غافر)، هه روه ها وتی: نه ی قوم و هوزم نه مپو نئوه ده سه لاتتان هه یه به سه ر نه م ناوچه یه دا و به ئاره زووی خۆتان فره مان به وایی تبادا ده که ن، جا بیر بکه نه وه و تیفکرن کی ده توانیبت فریامان بکه ویت، کی ده توانیبت پزگارمان بکات، له تۆله و سزای خوا نه گهر یه خه ی پښگرتین؟ فیرعه ون قسه که ی پی بری وتی: من ته نها هه ر نه و پاو بۆچوونه به چاک ده زانم و لام په سه نده که پیم پراگه یانندن، من ته نها رښازی چاک و دروستم نیشاندون!! .

له بهر ئەمانە ئەبیت له گفتوگومان له گەل جگە له موسڵمانان لەسەر بنەمای دواندنی
عەقل بێت، ئەمە بنەمایەكە هەموو عاقلەكان لەسەری كۆكن.

■ پەروونی و گشتگیری كورتبەری لەكاتی وەلامدانەو: نزیکى بەلگەكان لە دلّ و عەقلی
مروّ و دورکە و تنەو لە دەمە دەمی نەزۆكانە و چەن و چونی بىمانا، هەروەها گشتگیری
و شارەزایی بە هەموو بوارەكانى بابەتە جیئاکۆکەكان وادەكات زوتر بەرانبەر بەدات
بە دەستەوە یان قەناعەتیان بۆ دروست بکات. تا بەلگەكان تۆکمە و پشتگیری بن بۆیە کتر
زیاتر بەرانبەر قەناعەت پێدەكات، بۆیە دەبێت وەلامەكان جۆراوجۆرین و بەلگە عەقلی و
نەقلی و وێژدانیهكان یەكانبەر بکریّن، ئەمەش لە کرۆکی بەرنامەى قورئانە، قورئان
جیاوازییەكانى هەست و پلەى تێگەیشتن و دەرك لەناو مروّفەكان پەچاو ئەكات، ئەمە
پێكاری خواپە لەناو دروستکراوەكانى، بۆیە ئەبیین قورئان وەلامەكانى جۆراوجۆر ئەكات
لەناو بەندەكانى بۆ ئەوێ کاربەری لەسەر هەموو چەن و توێژەكان وەك یەك دروست
بکات، ئەوانەى عەقلیان بەهێزە و بیریان تیزە بە كۆمەڵێك لە ئایەتى تایبەت بە
بنەماكانى عەقل قەناعەتیان پێ ئەكات، ئەوانەش وێژدانیان زālە بەسەر عەقلیان ئەوا
وێژدانیان ئەدوینى و لەدلیان نزیک ئەبیتەو، بەمشێوەیە قورئان وەلامەكانى هەمە
پەنگن بۆ ئەوێ لەنزیكترین پێگەو پێنمونى مروّفە جیاوازهكان بکات هەر جۆرە ووزەو
توانایەك بە جۆرى شیاوی تایبەت بەخۆی.

■ وەلام نەدانەوێ ئەویانگەشانەى بى بنەمان، لەخۆباییون و نكولیکردن و
خانەگومانی سەرچاوەکیانە و هیچ بەلگەیکە پشتگیریان لێناکات، باشترین وەلام بۆ
ئەمانە بێدەنگیە، چونکە بە بلاکوردنەو هەیان لەناو خەلکیدان وایانگ و ئەرزش پەیدا
نەکەن.

- به کارهیتانی نمونه کانی قورئان که همویمان مه به سستدار و پاشکاو و واقعی و ژيانی و زانستین له کاتی وه لامدانه وه دا، چونکه نمونه کانی قورئان زیاتر بیروپاکان نه چه سپین و پونیان نه که نه وه.
- بانگکردنی جگه له موسلمان بۆ پامان له قورئان و بیرکردنه وه له نایه ته کانی.
- تیشک خستنه سهر بابتهی ناکۆکی له سهر و لانه دان بۆ بابتهی لاوه کی بۆنه وه ی ووزه کان به فیرو نه چن و بیرومۆش په رت نه بیت.
- گوینه دان به و بانگه شانه ی که له سهر گومان و خه ملاندن و عینادی و خۆبه زلزانی هه لچنراون، نه وانه که پشت به بچوکترین به لگه نابهنجار، باشترین وه لام بۆیان نه وه یه وه لامیان نه ده یته وه، چونکه به وه لامدانه وه ی نابانگ له ناو خه لکدا په یدا نه کات و ریگه ی بۆ خوش نه کریت بیته ناو خه لکی
- هه ر خوا ناگای له نیازه کانی ناو دل هیه و هه ر نه ویش دهستی خه لکی نه کریت به ره و راستترین ریگه

تهوهری یه کهم

چهند گومان و بوختانیک سهارهت به خوی گه وره - جل جلاله -

یه کهم: چهند گومانیک په یومند به خویته و تاک و ته نیایی خوا (جل

جلاله).

گومانی یه کهم

بانگه شه کردن به و هی خوا (جل جلاله) مندالی هه یه

ناوهرۆکی گومانه که /

هه ندیک له گاورو جوله که کان بانگه شه ی نه وه ده که ن که خوی گه وره مندالی هه یه. جوله که کان ده لێن عوزه یه کوی خوی، گاوره کانیش

واده زانن که عیسا کوی خوی، گه وره یی و پاک و بیگه ردی بوخوا، خوی گه وره (جل جلاله) ده فهرموی: ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرُ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَنَلَهُمُ اللَّهُ إِنَّ يَوْمَئِذٍ كُوفٌ﴾ (التوبة) (۱)

واته / جوله که وتیان: عوزه یه کوی خوی، گاوره کانیش وتیان: مه سیح کوی خوی !! نا نه و بوختانه (نابه جییانه) قسه ی نه وانه و به ده م ده لێن و لێی تیناگه ن (بیریک ناکه نه وه، تیافکره ن) نه و گوftarه یان لاسایی کردنه وه ی نه وانه یه که پیشتر بی باوه پ بوون (له وه دا که ده یانوت فریشته کان کچی خوان)، ده ک به کوشت چن و خوا له ناویان به ریت، تاخر نه م بوختانه ناره وایانه چون هه لده به ستن.

رینگاکانی پوچه نکرده وه ی گومانه که:

۱- خوی گه وره پاک و بیگه رده له وه ی که مندالی هه بیت، نه م گومانه ش به رامبه ر به خوی گه وره کاریکی نه شیاوه چونکه ئیمکان نیه خوی تاک و ته نها هاوه لی هه بیت .

۱- الآيات التي وردت فيها الشبهة (البقرة/ ۱۱۶، الانعام/ ۱۰۰، يونس/ ۶۸، الكهف/ ۴، مريم/ ۹۱، الصافات/ ۱۵۳-۱۵۱، التوبة/ ۳۰، النحل/ ۵۷، الانبياء/ ۳۶) .

الآيات التي وردت فيها الرد على الشبهة: (البقرة/ ۱۱۶، ۱۱۷، النساء/ ۱۷۲، ۱۷۱، الانعام/ ۱۰۰، ۱۰۱، يونس/ ۶۸، الكهف/ ۵، ۴، مريم/ ۳۰، ۳۵، ۸۹، ۹۵، الصافات/ ۱۵۳، ۱۴۹، الزمر/ ۴، التوبة/ ۳۰، الاخلاص/ ۴، المؤمنون/ ۹۲، ۹۱، النحل/ ۵۷، الطور/ ۳۹، الزخرف/ ۸۱، ۱۶، الاسراء/ ۱۱۱، الانبياء/ ۲۶، الفرقان/ ۳، الجن/ ۳) .

۲- چۆن دەگونجی خۆی گەوره مندالی هەبی له بهرامبه ریشدا هاوسەری نەبووه تا مندالی ببی؟

۳- خۆی گەوره پێویستی به مندال نیه، وهك هەریه كه له دروستكراوه كانی.

۴- ئەوكە سانهی ئەم جوړه قسانه هه‌ڵده‌به‌ستن هیچ به‌لگه‌و پوونكر نه‌وه‌یان له‌سه‌ر نه‌وشتانه‌ی بانگه‌شه‌ی بۆده‌كەن .

۵- ئەگەر خۆی گەوره بپووستایه مندالی هەبێت ئەوابه‌ویستی خۆی هەركه‌سی بووستایه هەلی ده‌بژارد و ئەم كارە‌ی بۆ ئەوان به‌جی نه‌ده‌هێشت .

دریژمی بابەتەكە:

یه‌كهم/ خۆی گەوره پاک و بێگه‌رده له‌هه‌بوونی مندال و ژۆر له‌وه‌به‌رزترو گه‌وره‌تره، خۆی گه‌وره خاوه‌نی ئەوه‌ی له‌ئاسمانه‌كان و زه‌وی دایه و ئەوشتانه‌ش له‌نیوانیان دان ، ئەو تاك و ته‌نهایه‌و پێویستی به‌كه‌س نیه ، هه‌موو شتێك هه‌ژارویه‌نده‌ن له‌به‌رامبه‌ریدا، خۆی گه‌وره ده‌وله‌مه‌نده‌له‌به‌رامبه‌ر نه‌وانیتردا. بۆیه‌نه‌شیاوو نه‌گونجاوه كه‌مندالی هەبێت به‌هۆی گه‌وره‌یی و شكۆمه‌ندی و ده‌سه‌لاتدارییه‌كه‌یه‌وه، چونكه له‌نیو دروستكراوه‌كانیدا كه‌س هاوشانی نیه، خۆی گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ۚ﴾ (مریم)، له‌كاتێكدا بۆ خۆی میهره‌بان نه‌هاتوو و په‌وا نیه كه نه‌وه بۆ خۆی بپیار بدات. وه ده‌فه‌رموی: ﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَنِينٌ ۚ﴾ (البقرة)، (جوله‌كه‌و گا‌ورو بت په‌رستان) ده‌لێن: خوا مندالی بۆ خۆی داناوه و فه‌راهه‌می هه‌تاوه (له‌كاتێكدا خوا پێویستی به‌كه‌س نیه) نه‌خه‌یر وانی یه، بێگومان هه‌رچی له ئاسمانه‌كان و زه‌ویدا هه‌یه هه‌ر خۆی خاوه‌نیه‌تی و هه‌ر هه‌مووشیان ملکه‌چ و فه‌رمانبه‌رداری نه‌وزاته‌ن.

وہ دہ فہ رموی: ﴿ وَجَمَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْإِنِّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُمُ بَيْنَ وَبَيْنَ بَعِيرٍ عَلِيمٌ سُبْحَنَهُ

وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ ﴿١٠﴾ ﴾ (الأنعام)، (لہ گہلؑ ءو ہموو نیشانہی دہسہ لاتدارہ دا نہ فامان) پیری و جنوکہ یان کردوتہ ہاوبہش و ہاوتای خوا، لہ حالتیکدا ہر خوا دروستکاری پیری و جنوکہ کانہ و بہ ناحق کوپو کچ دہدہ نہ پالی؁ بیؑ ہیچ جوردہ زانیاریہک (گاوردہ لیؑ عیسا کوپی خواہ؁ جوو دہ لیؑ عوزہ یر؁ ہاوہ لگہ ران دہ لینؑ فریشتہ کان کچی خوان!!) پاکی و بیگہ ردی و بلندی بو ءو زاتہ یہ کہ دورہ لہو سیفہ تہ ناقولؑ نادروستانہ وہ کہ ءو وانہ خوی پی پیٹناسہ دہ کن

وہ دہ فہ رموی: ﴿ سُبْحَنَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ﴿١١﴾ ﴾ (الصفات)، پاکی و بیگہ ردی بو خوی گہ و ہرہ؁ دہ ربارہی ءو و شانہی کہ ءو وان باسی ءہ کن و ءو قسہ بیؑ جییانہی دہ یکن بہ رامبہر بہ خوا۔

وہ دہ فہ رموی: ﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١٣﴾ مَلِكٍ يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٤﴾ إِنَّكَ تَعْلَمُ وَإِنَّكَ تَسْمِعُ ﴿١٥﴾ آمِنًا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿١٧﴾ ﴾ (الإخلاص)، ءہی محمد! (ءہی ءیماندان) بل لیؑ ءو خوی کہ ناوی _ اللہ _ خواہ کی تاک و تہ نہایہ (بیؑ ہاوہلؑ و ہاوتایہ)؁ خوا زاتیکی پایہ دار و دہسہ لاتدارہ؁ نیازی بہ کہس نیہ و ہموویان ءاتاجی ءون؁ ہر ءو دہ توانیؑ بہ لؑو و ناخوشی لاہریت و پیویستی و داخواریہ کانمان جیؑ بہ جیؑ بکات؁ ہیچ کہسی لیؑ نہ بووہ و خوشی لہ کہس نہ بووہ؁ ہرگیز ہاوتاو ہاوشیوہ و دہسہ لاتداریکی تر نیہ کہ لہ بہ رامبہریہ وہ بہوہ ستیت و ہاوشانی بیت۔۔

وہ دہ فہ رموی: ﴿ عَلِيمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾ ﴾ (المؤمنون)، ءو زاتہ زانای نہیئی و شاراوہ کانہ؁ ہر و ہا زانای دیارو ءاشکراکانہ؁ بہ رزی و بلندی بو ءو ءوہ لہ بہ رامبہر ءو و شانہ وہ کہ (نہ فامان) دہیکہ نہ شہریک و ہاوہ لیؑ۔

وهدهفه رموی: ﴿ أَفَنَبْقَى بِوَجْهِهِ سَوَاءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنتُمْ

تَكْسِبُونَ ﴿٢٤﴾ (الزمر)، جا ئایا نهو که سهی به پوخسارو دهم و چاوی بهرگری له سزای سهختی پوژی قیامت بکات، (وهك نهوه وایه که نهترسیت)، نهوسا بهو سته مکارانه دهوتریت: دهی بچیئن سزای نهوهی که دهتانکرد. وهدهفه رموی: ﴿ سُبْحَنَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ (الزخرف)، پاک و بیگهردی بۆ پهروهردگاری ئاسمانهکان و زهوی، بۆ پهروهردگاری عرش و تهختی فهرمانپه وایهتی، دهربارهی نهو گوفتاره ناقوللو بۆ سهر و بنانهی که نهفامان بۆ پهروهردگار ههلی ده بهستن.

وشه ی (سبحانه) (پاک و بیگهردی) له زۆریه ی ئایه تهکانی پیشه و هدا دووباره بوته وهو واتای پاک و بیگهردی دهگهیهنی له گه ل نیشاناندانی له گه ل نیشاناندانی سهرسوهرمان بۆشتیک که نه فی کراوه و بوونی نیه.

نهوهی خوای گه و ره بهراستی ناسیبی پتویسته نهو جۆره قسانه ی لی نهوه شیتته وه که نه وه بگهیهنی که خوای گه و ره په گه زیک ی هاوشیوهی خۆی ههیه.

-حاشا بۆخوا- نهگهروای وت نهوه که مترین زانیاری نیه دهرباره ی خوا نهوکاته ههرله خۆیه وه قسه و قسه ئۆک دهکات و بهناحق گومانی خراپ دهبات، پاک و بیگهردی بۆخوا په گهزی نییه بۆنهوهی مندالی لئی بیی.

نهو منداله شی داویانه ته پالی ده بیئت سهر به جیهانیی سهر وه بی، یان سهر به جیهانی خواره و بی که زه و بیه، هیه یه کیک له م دووانهش ناگونجی هاوشیوهی خوای گه و ره بی چونکه سهر جه م نهوشتانه ی له ئاسمانهکان و زه ویدان مولکی خوان و مل که چن له بهرام بهرگه وری و شکومهندی و دهسه لاتی خوادا مل که چن بۆسزای خوا بی، له ژیر باری ویستی نهودان « نهگه ره مووان به سروشتی خۆیان له ژیریاری نهودابن و ئاماده بن شوین ئیراده ی نهو پهروهردگار بهکهن « نهوکاته هیه مانایه کی تیدا نامینێ یه کیک

له وانه جيا بگريته وه و تاييه تمه ندى دانه پالى بدرىتى و بگريته منداللىكى هاوپره گزى
 نه و خواى گه وره ده فهرموى: ﴿ وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴾ (مریم)، له کاتیکدا بۆ
 خواى ميه ره بان نه ها تووه و په واه نيه که نه وه بۆ خۆى بريار بدات.

بىگومان خواى گه وره بۆى هه يه به ويستى خۆى تاييه تمه ندىتى بداته هه ندىک
 له دروستکراوه کانى وهك چۆن پيغه مبه رانى تاييه ت کردوه به ناردنى وه حى بۆيان
 (سهلامى خوايان لى بيت) به لآم ئه م تاييه ت کردنه دروستکراوه کانى به رزنا کاته وه بۆ پله و
 پايه ي (خالق) به ديهيته ر.

ئه مه ش وه لآميکه بۆگا ورو جوله که که ده لآين عوزه ير يان مه سيح کوپى خوان چۆن
 خوامنداللىكى ده بيت که نه و منداله به دوورنیه له وه ي يان ده بى له ئاسمانه کاندابيت يان
 له زهوى نه وه شى له ئاسمانه کان و زه ويدان مولكى خوان .

ئه گه ره وشيوازه بوايه نه وان بانگه شه ي بۆده کهن نه ده بو نه و منداله هاوشيوه ي
 نه و شتانه بيت که له ئاسمانه کان و زه ويدان له دروستکراوه به نده کانى که چۆن نيشانه ي
 به ديهيتان پيوه دياره که خواخۆى دروستى کردون.

دووهم/ چۆن خواى گه وره مندالى ده بيت له کاتیکدا هاوسه رى نيه بۆنه وه ي مندالى لىي بىي
 له ريگه ي جووت بونه وه؟!

چۆن خواى گه وره مندالى ده بيت له کاتیکدا هاوتا و هاوشانى نيه و له کاتیکدا کوپ
 ده بى هاوتا و هاوشانى باوکى بيت؟!

خواى گه وره به ديهيته رى ئاسمانه کان و زه وييه ، هاوشيوه و هاو وینه ي نيه ، نه گه رئه و
 به ديهيته رى ئاسمانه کان و زهوى بيت و ئه مانه ش (ئاسمانه کان و زهوى) واپيتاسه
 نه کراون که مندالى نه ون به لگو له ريزى دروستکراوه کانى نه ودان به هه مان شيوه ي
 فرشته کان .

بۆنەم مەبەستەش دروستکردنی مەسیح لە دایکێک بەبێ باوک ناگونجی بکریته منداڵ «
 کورتەى ئەویاسە ئەوەیە ئەمە داهینانیکە و ئەنجامی ئەو داهینانە داهینراوە کە یەكە ناوی
 مندالی لى نانری دروست بوونە کەش لە جوتبوونی نیرۆمییەك لە پەرگەزى هاوشیوہى
 یە کترنەبووہ خوای گەورەش پەرگەزى نیە تاهاوسەرێکی لە پەرگەزى هاوشیوہى خوای
 ھەبیت. بۆیە خوای گەورە دەفەر موی: ﴿ وَلَقَدْ أَسْهَرْنَا رُؤْسَ مَنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالْأَعْيُنِ
 سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِءُونَ ۝۱۰﴾ (الأنعام)، ئەى محمد ﷺ) دلت لە خۆت
 دانە مینیت) سۆیندبیت بە خوا بە راستی گالتە کراوە بە پیغەمبەرانی پیش تو، سەرنام
 ئەوہى ئەوان بپوایان پیتی نەبوو، گالتەیان پێدەکرد، یەخەى پێگرتن و نغروی کردن (خوا
 تۆلەى لیسەندن).

ئیتەر چۆن مندالی دەبیت لە کاتی کدا خوای بە دیهینەری ھەموو شتی کە ؟! حالەتە کەش
 بە وجۆرە یە کە هاوسەری نەبووہ تا مندالی لیتی بیتی لە پەرگەى هاوسەرگیرەوہ ، ئەگەر بەم
 شیوازە نەبێ هیچ مانایەك بۆ بوونی منداڵ نامینیتەوہ ، بێگومان دروستکردنی
 (دەرچوونی) سەرچەم ئەو بوونە وەرانیەى لە ئاسمانەکان و زەویدان لە لایەن ئەوہوہ
 داهینانە، ئەھەموو شتیکی بە دروستکردن دروستکردوہ لیتی نەبووہ وەك مندال بوون
 ، ھەرچیتان داوہ تەپەنای وەك مندال دروستکراوی ئەوہ نەك لە ووبویی ، ئەگەر دەرچوون
 لە پێرەوی ئاسایی زمانە کە باوہ و قسەى پێ دەکری ، وە دروستکردنی دروستکراوەکانی
 ئەوتان ناونا مندال بوون ، ئەوا ھەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدان لە پیزی مندالانی ئەون،
 ئەوکاتەى ئەوہى کە ئەتان ویست لە تاییبەتکردنی ھەندێ لە دروستکراوەکانی بۆ ئەو
 پلە و پایە و فەزڵدانى ھەندیکیان بە سەرئەوانی تردا لە دەستان دەر دەچیت ئەو ئایەتەى
 سورەتى ئەنعامیش بە لگەى لە سەر نەفی کردنی مندال لە چەند پوویە کەوہ :

۱- ئاسمانه كان و زهوى له داهيتراوه كانى خودان ئه مانهش بهرين و دووين له وهى سيفهتى له دايكبوونيان بدرتته پال به هوى درتتى كات و بهرده وامببانه وه، بوخواى گه وره نه ولاتره له وهى هيچ شتتك له سهرووى نه وه وه بيت .

۲- منداڵ نه وهيه له نيرومييهك ببیت كه هاوپه گه زى به كترين خواى گه وره پاك و بيگه رده و هاوپه گه زى نيه .

۳- منداڵ هاوتای باوكه، پاك و بيگه ردى بوخوا كه هاوتای نيه له بهردوو هۆ:

* جگه له خوا خوى هه مووشته كانى تردروستكراون و هاوتای نه وين .

* خواى گه وره زانايه به سهر هه مووشته كاندا، به كۆى دهنگ جگه له وه كه سى تر وانیه .

سینهه/ خواى گه وره دموئه مهنديه زاتى خوى له منداڵ: (خواى گه وره بى نياز له وهى منداڵى هه بيت)

چونكه هه موو نه وشتانهى كه بونيان هه به له عاله مى سه ره وه و خواره وه مولك و به ندهى خوان له وشتانه دا خوا پتيوستى به هيچ كاميان نيه، وه هه موو نه وان هه پتيويستيان به خوايه، هيچ شتتك له وان هه مووشيو وه هاوپه گه زى خوانيه، خواى گه وره ده فهرموى :

﴿ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ اِنْ عِنْدَكُمْ مِّنْ سُلْطٰنٍ بِهٰذَا اَنْتَقُولُوْكَ عَلٰى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴾ (يونس)،

(خوانه ناسان) ده ليتن: خوا منداڵى بو خوى برپارداوه ! پاكي و بيگه ردى شايبستهى نه و خوايه، نه و زاته بى نياز (پتيوستى به كوپه كچ نيه)، هه رچى له ئاسمانه كان و له زهويدا هه به هه ر خوا خاوه نيانه، بيگومان هيچ به لگه و نيشانه يه كتان نيه بو نه م بوختانه نارهايه، ئايا شتتك هه لده به ستن بو خواو (بى باكانه) ده ليتن، كه هيچى لى نازانن و هيچ بنه مايه كى نيه؟!

مروڻ بڙهه نديءَ ڪاروبار پٽويستي به منڊالڻ، له وانه مانه وهی ناوی بڙهه وه کانی، له وانه منڊالڻ هيٺو بازووه بڙي کي خوي و بنه مال ه کي شانازی پيوه بکن، له وانه منڊالڻ جوانيه کي دونيايه له مال ه کيدا له کاتي منڊالڻ گالته وگه پي له گه لڻ ده کات له گه وره بونيشيدا شانازی پيوه ده کات له نيو هاوڙي کانيڊا، له وانه پٽويستي به منڊالڻ بڙجي به جي ڪرني ڪاروبار و به رڙه وه ندييه کانی يا خود پٽويستي پٽيه تي له پيري و له ه ڙاريدا، به لام خوي گه وره پٽويستي به هيچ به کيک له م سودمه نديانه نيه، چونکه خوي گه وره ده وله منده به همو شتيک له خوي وه بڙي به هميشه يي و هه تاهه تايي .

چوارم/ پوچھ تي بانگه شهی نهو قسه هه ٽبه ستانهی که به هڙي نه بيووني به لگه وه به ده ستيا نه وهيه :

بانگه شهيه کي خالي له به لگه و پوت و دامالڻ له پوون ڪر نه وه نه وه بوھتان و قسه هه ٽبه ستنيکي پوچھ ل و بي بنه ماو دور له راستيه، نه مهش نه و نه زانينه به که نهو قسه هه ٽبه سانه تييدا ده ڙين، چونکه هيچ به لگه و پوون ڪر نه وه و به دواڊا چونڀي کيان نيه له سر نه و شته ي بانگه شهی بڙهه کي .

هيچ به لگه يه کي زانستي يا وه جي خوي ياعه قل و ڙيري نيه دڙايه تي پاڪ و بيگه ردي خواو بيٺيا زيووني موته قی خوابي بڙ منڊالڻ و شتيتر خوي گه وره ده هه رموي : ﴿ قُلْ اِنَّ الَّذِيْنَ يَفْتَرُوْنَ عَلٰى اللّٰهِ الْكُذِبَ لَا يُمْلِحُوْنَ ﴾ (يونس)، نه ي پيغه مبهه ! تو بلي: به راستي نه وانه ي درو بوختان به ده م خواوه هه ٽبه ستن، نه وه سهه رفرازو پڙگار نابن. نه م نيشانه ي پريار ڪر نه پهك خستن و پوچھ ل ڪر نه وه ي نهو قسه و قسه ٽوکه يه که ده يکن له پوانگه ي نه زانين و بيٺا وه پريانه وه، نه مهش به لگه يه له سر نه وه ي هه قسه يه که به لگه ي له سر نه بو نه وه هه ٽبه ست و نه زانينه .

خوای گه وردهش وه لّامی بانگه شه کانیان ده داته وه له چه ند جیگایه کی کتینه که یدا،
 پاشان خوای گه ورده فره مانیان پی ده کات که به لگه ی پشت به ستوو به په راوینکی ناسمانی
 بهینن که راستی و دروستی بانگه شه که یان روون بکاته وه و ده فره موی : ﴿ فَأَتُوا بِكِنُزٍ إِنْ
 كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۝۱۷ ﴾ (الصافات)، ئاده ی کوا کتیتان، کوا به لگه تان نه گه ر ئیوه راست
 ده که ن بیهیننه مه یدان.

بینگومان توانای نه وکاره یان نه چونکه نه م شته له گه ل زانست و عه قلدا یه ک
 ناگریته وه، به لکوعه قل به مه مووشیوازیک په دی ده کاته وه نه مه جگه له درو یه کی گه ورده
 هیچی تر نه، خوای گه ورده ده فره موی : ﴿ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِإِبْرَاهِيمَ كِبَرٌ كَلِمَةً
 تَخْرِجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ۝۵ ﴾ (الكهف) جا نه وانه نه خویان و نه باوو
 باپیرانیان له رووی زانست و زانیاری و تیگه یشتنه وه نه و گوفتاره نا قولایه نالین، نه و
 بوختانه یان قسه یه کی زور گه ورده و ناریکه که له ده میان درده چیت، نه وانه جگه له درو
 گوفتاری نابجی هیچی تر نالین.

وه ده فره موی : ﴿ تَكَاذُ السَّمَوَاتِ يَنْفَطَرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخْرِجُ الْجِبَالُ هَذَا ۝۱۰ أَنْ
 دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا ۝۱۱ ﴾ (مریم)، خه ریکه ناسمانه کان له نا قولایی نه و گوفتاره نابجییه،
 له ت و په ت ببیت، زه وی خه ریکه شه ق به ریت و پوچیت، کتیه کانیش خه ریکه بکه ون و
 ورد و خاش بین.

کاتیک که نه فامان بوونی پو له و نه و یان دایه پال خوای میهره بان.

﴿ أَلَا إِنَّهُمْ مِنْ أَفْكَهْمَ لَيَقُولُونَ ۝۱۵۱ وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ۝۱۵۲ ﴾ (الصافات)، ناگادار
 بن!! به راستی نه وانه هه ندیک له درو و بوختانیان نه ویه که ده لین: خوا مندالی
 بووه!! به راستی و بینگومان نه وانه زور دروژنن.

پینجهم/موسسه حیلہ خوی گہورہ ویستی بومندال ھہ بی

خوای گہورہ بۆئەقسە ھەلبەستەنە ی پوون کردۆتەو ھە ئەگەر ویستی لەو ھەبوا یە
کە دە یلێن ھەو بە ویستی خۆی لە تاو بە نەدە کانی دا کە سێکی ھەلە بژاردو ھەم کارە ی بۆئەوان
بە جی نە دە ھیش ت .

بە لام خوا پاک و بیگەر دە لە ھەبوونی مندال ، ھەمە مەر جیکە پوودان و ڕینگە پیدانی
نیە و ھە حالە ، ھە بە ست لیتی ئاشکر ا کردنی نە زانیانە بە رامبەر بە و شتانە ی بانگە شە یان
بۆ کردووە و قسە و قسە لۆکیان لە سەر وتو ھ . خوای گہورە دە ھەرموی : ﴿لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ
يَتَّخِذَ وَلَدًا لَأَصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَنَهُ ۚ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ (الزمر)،
نە گەر خوا بیویستایە پۆلە یە ک بۆ خۆی بپیار بدات ، ھەوا لە نیتوان ھەو شتانە دا کە دروستی
کردووە شتیکی ھەلە بژارد کە بە ویستی خۆی بوا یە نە ک بە ویستی ھەوان ، پاک ی و بیگەر دی
بۆ ھەو زاتە یە کە دوورە لە شتی نارەوا و نابە جی ، ھەو زاتە خوا یە کی تاک و تەنھا و زۆر
بە دە سە لاتە (تۆلە دە سی نیت لەوانە ی دژایە تی دە کە ن و نایە رستن).

ھەم مەر جە بۆ ھەمە بە ستی قسە کەر موسسە حیلە پوودات ، وە لامە کە ی ڕینگە پینە دراو ھ
بە ھۆی ڕینگە پی نە دانی مەر جە کەر ھ ، خوای گہورە پاک و بیگەر د پیرۆزە لەو ھە مندالی
ھە بی ت ، خوای گہورە لە ھەموو شتە کان بە ھیز تر ھە ربۆ یە ھەموو شتی ک بی دە سە لات و مل
کە چە لە ئاستیدا ، بە رزی و پیرۆزی بۆ ھەو لە بە رامبەر ھەو شتانە ی ستە مکاران دە یلێن .
بە کورتی :

❏ خوا جل جلاله پاک و بیگەر دە لە ھەبوونی مندال ، ھەم کارە شیاوی ھەو نیە ،
چونکە نابێ ھاو بە شتی ھە بی لە یە کتاپە رستیدا .

❏ ھەو ی بە چا و دە بینر ی و عە قل قە بول ی دە کات مندال لە ھە نجامی جووت بووتی
نێرومی یە کی ھاو پەر گە ز دروست دە بی ت خوای گہورە ھاو شیو ھە ی نیە تا ھاو سە ر ی ھە بی ت .

❏ خوای گہورە ھاو تا و ھاو شانی نیە ھەو دە وڵە مە ندە بە زاتی خۆی لە ھەبوونی مندال ،
ھەو پیویستی بە مندال نیە وە ک چۆن دروست کراو ھە کانی پیویستیان پی ییە تی .

* نە گەر خوای گہورە مندالی بو یستایە خۆی ھەل دە بژارد بە ویستی خۆی ، ھەم کارە ی
نە سە ر دە ی ھەو نە فامانە نە دە کرد .

گومانی دووهم

بانگه‌شده‌ی نه‌وه‌ی که فرشته‌کان کچانی خوان (جل جلاله)

ناوهرۆکی گومانه‌که :

موشریکه‌کان بانگه‌شده‌ی نه‌وه ده‌که‌ن که فرشته‌کان کچانی خوان ، نه‌وه فریشتانه‌ی که به‌نده‌ی خوان به‌میینه‌یان داناون ، پاشان په‌رستویانن جگه‌له‌خوا، خوای گه‌ورده ده‌فرموی : ﴿ وَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَنَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ ۝۷۷ ﴾ (النحل)، نه‌وه فامانه کچان ده‌ده‌نه پال‌خوا (گوایه فرشته‌کان کچی خوان)، پاکی و بیگه‌ردی شایسته‌ی نه‌وه زاته‌یه هیچ پتویسته‌کی به‌کچ و کوپ‌نیه له‌کاتیکدا بۆ خویان حه‌ز به‌چی ده‌که‌ن نه‌وه بۆ خویان داده‌نین. مه‌روه‌ما نه‌فرموی: ﴿ وَجْعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِنْدَ الرَّحْمَنِ اِنْسَاءً اَشْهَدُوا خَلَقَهُمْ سَتَكُنَّ شُهَدَائِهِمْ وَيُسْأَلُونَ ۝۱۹ ﴾ (الزخرف)، نه‌وه خوانه‌ناسانه فریشته‌کان که به‌نده‌ی خوای میهره‌بانن، به‌کچی خویان ده‌دایه قه‌له‌م!! ئایا نه‌وان ئاماده‌ی دروستکردنیان بوون؟! له‌ئایینده‌دا نه‌م بوختانه‌یان له‌سه‌ر ده‌نوسریت و پرسیاریشیان لی ده‌کریت.

رینگاکانی پوچه‌ن کردنه‌وه‌ی گومانه‌که :

- ۱- خوای گه‌ورده له‌بنه‌په‌تدا مندالی نه‌بووه « نه‌وه پاک و بیگه‌رده له‌وشته .
- ۲- موشریکه‌کان بۆخویان به‌کچ پازی نابن ئیتیر چۆن بۆخوای بریار ده‌ده‌ن؟!
- ۳- دانانی فریشته‌کان به‌کچانی خوا بی باوه‌پیه‌کی ئاشکرایه به‌رامبه‌ر نیعمه‌ته‌کانی خواو بی نه‌ده‌بی کردنه به‌رامبه‌ر خوا .
- ۴- دانانی فریشته‌کان به‌کچانی خوا دژایه‌تی بریار دانیان ده‌کات له‌سه‌ر په‌روه‌ردگاریتی په‌روه‌ردگار .

۵- موشریکه کان چۆنیه تی دروستکردنی فریشته کانیان نه دیوه ئیتر چۆن بریار ده دهن که نه وان کچانی خوا بن .

۶- موشریکه کان هیچ به لگه و بیانویه کیان نیه له سه ره وشته ی بانگه شه ی بۆده که ن « به لکو گومان و شوین که وتنیکی کویرانه ی باو یا پیرانیانه .

۷- فریشته کان به نده ی خوان و به پیزن و گوپرایه لی خوان و فه رمانیان به که س نه کردوه که بیان په رستن جگه له خوا .

دریزمی بابته که :

یه که م : خوای گه وره له بنه ره تدا مندالی نه بووه ، نه و پاک و بیگه رده له وشته .

سی کۆمه له سه ر گومرای کۆبونه ته وه و ده لێن خوا مندالی هه یه :

گا ورو جولو که و موشریکه کانی عه ره ب ، جوله که کان ده لێن : عوزه ی کوی خواجه ، گا ورو کانی ش ده لێن : مه سیح کوی خواجه ، موشریکه کانی عه ره بیش ده لێن : فریشته کان میننه و نه وان کچانی خوان ، پیشتر په دی قورتانمان بو پوون کرده وه له سه ر گا ورو جوله که کان و چۆن گومان و په و پاگه نده کانیانی هه لوه شانده وه لیتره شدا چۆنیه تی هه لوه شانده وه ی گومانی موشریکه کانی عه ره ب ده خه یه پوو له لایه ن خوای گه وره وه که په و پاگه نده ی نه وه ده که ن که فریشته کان کچانی خوان .

نه م وه لاندانه وه ش ته نها موشریکه عه ره به کان ناگریته وه به ته نها به لکو هه موو نه وان له خو ده گری که بانگه شه ی هه بوونی مندال ده که ن بوخوا .

خوای گه وره ده فه رموی : ﴿ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَنِينٌ ﴿۳۱﴾ بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿۳۲﴾ ﴾ (البقرة)

(جولو که و گا ورو بت په رستان) ده لێن : خوا مندالی بو خوی دانا وه و فه راهه می هینا وه (له کاتی که دا خوا پتو یستی به که س نیه) نه خیر وانی یه ، بیگومان هه رچی له

ئاسمانەكان و زەويدا ھەيە ھەر خۆی خواوەنیەتی و ھەر ھەمووشیان ملکہ چ و
فەرمانبەرداری ئەوزاتەن.

(ھەر ئەو زاتە) بەدییەنەری ئاسمانەكان و زەویە بەجوانترین شیوە، جا ھەر کاتیک
بپیری ھەر شتیک بدات، تەنھا ئەوەندە بەسە کە فەرمانی بوون یان پیشھاتنی بدات،
ئیتەر خیرا ئەو شتە، یان ئەو کارە، دەبیئت و ئەنجام دەدریئت.

ئەم خستەنەپووە شیوازی گالتەپیکردن و سوکایەتی پیکردنیانە لەبەرئەوێ
وتەکانیان یەک ناگریتەووە چونکە ئەوان لەلایەن خۆیانەووە بپیری مندالیان بۆخوا داووە
دەلێن خواکردووەتی بەمندالی خۆی دانانیش واتە بەدەست خستەن ئەمەش پێچەوانەی
منالیبونەچونکە منالیبون بەدیھاتنەبەبێ دەستکاری خواوەنەکی « جا ئەگەر دەستکاری
ھاتە جێ ئەو بەندایەتیش دیتە جێ چونکە بەدەست ھاتووە دیسان وەک دروستکراوی
خوا مامەلە لەگەڵ دەکری و خوا دەبیئتە دروستکەر بەدەستھاتوووەکەش دەبیئتە
دروستکراو ئەمەش دژایەتیە لەزانستی جەدەلدابەتیکدان ناو دەبری واتە سەلماندنی
بوونی شتیک بەبوونی دژەکی « وەک ئەوێ کە سیک بلێت کوشتن تاوانیکی گەرەبە
لێخۆشبونی نیە وەک پاشگەزبونەووە لەدین (لەکاتییدا پاشگەزبونەووە لەدین لێخۆشبونی
ھەيە بە تەوہکردن)^(١)

بنەپەتی ئەم قسانە بەنیسبەت موشریکەکانەووە لەنەزانینەووە سەرچاوەی گرتووە
و بەنیسبەت ئەھلی کیتابەووە (خاوەن پەراوەکانەووە) لەپۆچوون و خراپ حالی بونیان
لەدینەووە سەرچاوەی گرتووە . ئەمەش بەھۆی خەیاڵ کردنیان کە لەیەکچواندن و لەبری
دانان حەقیقەت و راستیە ، لەوہسفی پیاو چاکاندا ھاتووە کە ئەوانە بەشیوازی
لێکچواندن مندالی خوان ، وەلە ئینجیلی گاورەکاندا وەسفی خوا کراوە بەباوکی عیسا و
ئومەتەکی ، ئەم شتانە پووبەپووی عەقڵی کەسانیک کراوەتەوہ ھیچ لەبارەي تەئویلەوہ

شاره زانیه و پشتگیریش له بیرو باوه پره که ی ناکات به به لگه ی پاست و دروست بویه
واگومان ده بات نه و شتانه راستین .

فرموده ی خوا (سبحانه) پاک و بیگه ریبیه نه و قسه نابجه جیانه وه میمای نه وه ی
تیدایه که هه بوونی مندال که موکورتییه که به نیسبت خواوه نه گه رچی له پواله تدا
ته واوکاریش بیت ، چونکه نه گه له پواله تدا ته واوکاری بیت له پووی پر کردنه وه ی هندی
که موو کورتی له کاتی پیری و هه ژاریدا یان پر کردنه وه ی جیگای بیت له کاتی نه مان و
له ناو چوندا، نه وه خوی گه وره پاک و بیگه رده له هه موو نه م شتانه « نه گه ر مندالی
هه بویه ریگای پی ده دا که هاوکاری بکات .

چون خوی گه وره مندال بوخوی داده نیت له کاتیکدا هه موو نه وانیه له ناسمانه کان و
زه ویدان کردگارو به دیه پترای نه ون و هه مووان ملکه چن بۆگه وره یی خوا. ﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ
اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَنِينٌ ۖ﴾ (البقرة).

نه مهش به لگه یه کی تره له نفی کردنی مندال بوخوا، چونکه ملکه چی یه کیکه
له ناکاره کانی به نده، به لām مندال نازی هه یه به سه ر باو کداو په یوه ندی کوپو باو کیش پیزو
گوپرایه لیبیه نه ک ملکه چ بوون، چه سپاندنی ملکه چی کینایه یه بۆ ره د کردنه وه ی مندال
که واته له به رنه وه ی ملکه چ بوون هه یه به ندایه تی ده سه لمی نه ک مندال داریتی .

دووم: موشریکه کان کچیان بوخویان پی قه بوول نیه ئیتترچون بوخوای بریار دهمن ؟!

نه م بانگه شه کردنه یه کیکه له کاره قیزه ونه کانی موشریکه کان ، نه وانیه ی شتی تریان
له گه ل په رستنی خوادا په رستوه، نه وان نه و فریشتانه ی که به نده ی خوان به میینه یان
داناون و کردویانن به کچانی خوا « پاشان په ستویانن له گه ل خوا.

نه وان هه له یه کی گه وره یان نه نجامداوه له چه ند پوویه که وه له پووی نه وه ی مندالیان
بوخوا بریار داوه و نه ویش مندالی نیه، پاشان بی پیزترین پشکیان بۆ بریار داوه و

له پروانگه ی خویانه وه که کچه، چونکه نه وان نه م پشکه یان بوخویان پی قه بول نه ،
 هه ربویه قورئان له چه ند جیگایه کدا نه وه له بستر او ه یانی رهد کردوته وه له وان ه
 که ده فرموی: ﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَنَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ﴾ (٥٧) ﴿(النحل)﴾، نه وه فامانه
 کچان ده ده نه پال خوا (گویه فریشته کان کچی خوان)، پاکی و بیگه ردی شایسته ی نه و
 زاته یه هیچ پیویسته کی به کچ و کوپ نه یه له کاتیکدا بو خویان حه ز به چی ده که ن نه وه
 بو خویان داده نین.

هه روه ها ده فرموی: ﴿الْكُمُ الذَّكْرُ وَلَهُ الْأُنثَى﴾ (٦١) ﴿تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَى﴾ (٢٢) ﴿(النجم)﴾،
 ئایا په وایه کوپان بو خوتان و کچان بو خوا به چاک بزنان (خوای گه وره ده یه ویت به عه قلی
 چه وتیان په خنه یان لیبگریت، نه گینا کوپو کچ هه ردووک دروستکراوی خوان و پیوه ی ریز
 ته نها خواناسی و پاریزکاریه)

نه گه ر واییت نه و کاته نه و دابه شکردن و بریاره تان زور دووره له داد په روه ریه وه و
 له سنوور ترازانه .

نه وموشریکانه نیرینه بوخویان هه لده بژین، وه پوو له کچان وه رده گپن که داویانه ته
 پال خوا، بویه قورئان باسی حالیان ده گپرتته وه کاتیک که مژده ی کچیان پی ده دری و
 ده فرموی: ﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ (٥٨) ﴿(النحل)﴾، خو
 نه گه ر مژده ی بوونی کچ بدریت به یه کیک له وه فامانه، پووی گرژو تال ده بیت و رهش
 داده گیرسیت و سینه ی پر ده بیت له خه م و په ژاره .

به ومانایه ی : نه گه ر یه کیکیان مژده ی نه و ه یان پی بدری که کچیان بووه پوخساری
 رهش و مون داده گیرا له خه فه تدا نه تاساو بیده نگ ده بوو له خه م و په ژاره داو دلگران
 ده بوو له وه ی خه لک بیبینی ،خوی حه شارده دا له به رامبه ر نه و مژدانه ی که پپی درابوو،
 له م حال ته شدا یان به زیندویی ده بهیشته وه به سوکایه تیه وه مامه له ی له گه ل ده کردو
 گرنگی و میراتی پی نه ده درا یاخود زینده به چالی ده کرد هاوشیوه ی سه رده می نه فامی
 نه مه هه لویستیان بوو به رامبه ر مینه .

قورئان وه لامي نه و قسه هه ليه ستانه ده داته وه و ده فهرموي: ﴿إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ سَمِيَتْهُمَا أَنْتُمْ وَعَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمْ الْهُدَى﴾ (النجم)، نه م بت و په يکه رانه ته نها شتيکه که خوتان و باوو باپيرانتان ناوتان لي ناون و هيچی تر نين، خوا به لگه يه کی نه نارديووه له سر په و بوونيان، سه يره، نه وانه ته نها شويني گومان و ئاره زوی دهر وونه نه خوشيه کانين ده که ون، له کاتيکدا که به راستي له لايه ن په روه ردگار يانه وه هيدايت ۱ پيتمووييان پي گه يشتووه ! نه گه رتيووه نه م جوړه به شکر دنه تان له نيوان خوشتاندا نه جام بدايه هره به شکر دنيکی ستم کارانه وپوچهل ده بوو ۲ ئيتر چو ن به و شيوازه به شي خوا ديار ي ده که ن ؟ ! هه روه ها قورئا وه لامي نه و خه ياللاتانه يان ده داته وه که گوايا ئافره ت ناته واوه نه م ناته واويه شي به له به رکردني خشل پرده کاته وه هه رله منداليه و ۳ . وه نه گه ر شه پو هه رايه کی به رپار کرد نه وه ده سته و سانه و تواناي سرکه وتني نيه بويه هيچ رخيکی بو دنانري .

چونکه نه و (ئافره ت) له پواله ت و ناوه ر وکدا ناته واوه، ناته واويه کاني پواله ت و پوخساري به خشل و هاوشيوه کاني پر ده کاته وه به مه به ستي شار دنه وه ي وه ک چو ن شاعيريکی عه ر ه ب ده لي:

وما الحلبي إلا زينة لنقيصو يتم من حسن إذا الحسن قصرا
فأما إذا كان الجمال موفورا كحسنك لم يحتج إلى أن يزورا^۲

نه گه ر که سيک نه وه حالي بيت ده دري ته پال خواي گه وره ؟ !

۲- خورلاندنه وه به خشل بۆ نه وانه ن که که مور يان هيه، قه ره بووي جواني بۆ نه کاته وه که که مي پي دراوه، به لام زن که خوی جوان بوو وه ک جواني تو نه وه پيويستي به به وه نيه که به ته زوير خوی جوان بکات.

خوای گه وره نه م به شکر د نه ی نه وان په د ده کاته وه و ده ف رموی: ﴿أَوْ مِّنْ يُنْسُوا فِي
 آلِحَالِهِ وَهُوَ فِي الْخَصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ﴾ (الزخرف)، نایا که سیټک به مندالی خودا په و
 ده بینن، (که له باوی نه واند) هه رده م په روه رده ده کریت له ناو خشل و نارایش کردنی
 خویداو له شه پو شقپو جه نگیشدا ده رناکه ویت!

سینه م/ دانانی فرشته گان به کچانی خوا بیتا وریه کی ناشکرایه به رامبه ر نیعمه ته گانی خوا و
 مامه نه کردنیکی خرایه له گه ل خوا دا.

نه گه ر خوای گه وره مندالی هه بیت چو ن ده بی کچه گان بوخوا دانین و کوره کانیش
 بوخویان هه لده بژین؟! نایا ده گونجی نه وان نه و خه یاله بکه ن به رامبه ر خوای
 گه وره له کاتیدا به له دایک بوونی کچان بیزار ده بن و تیک ده چن: ﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنْثَىٰ
 ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ (النحل)، خو نه گه ر مژده ی بوونی کچ بدریت به یه کیټک
 له و نه فامانه، پووی گرو تال ده بیت و په ش داده گیرسیت و سینه ی پر ده بیت له خه م و
 په ژاره ..

که ی نه وه مامه له یه کی شیاوه به رامبه ر به خوا که که سیټک ده د نه پالی نه گه ر بوخویان
 مژده ی نه وه یان پی بدریت حالیان تیک ده چیت ته نانه ت پوخساری هه ریه کیکیان په ش دا
 ده گه پی له به رامبه ر نه و هه والی پی دراوه تاده گاته ناستیکی به رز له توپه یی به لام
 ناشکرای ناکات و ده یشاریتته وه له گه ل نه وه شدا خه ریکه نه ته قیتته وه و پارچه پارچه
 ده بی.

نه وه که ی مامه له یه کی شیاوه به رامبه ر به خوا که که سیټک تاییه ت بکه ن به خواوه
 که له ناو زتپو خشلدا گه وره بوپی به نه رمونا سکی که نتوانای شه پو نه توانای ده رپر نی
 هه بیت ،له کاتیټکدا خویان له ژینگه کانیا ندا خوشی و شادی ده رده بن بو سوارچا که کانیا ن
 و پیاوه جه ربه زره کانیا ن.

ئەوکارە ئەگەر لە پوانگەى خۆيانەو وەريىگى مایەى سەر شوپىيە بۆيان، ئىتر چۆن شىتەك بۆخوا ھەلەدە بژيىن و دەيدەنە پالى كەيۆ خۆيان پقيان لىيەتى ؟! ئەگەر بىر يارىي ھەرنەم كارە بكن ئەو ھەلەدە بژيىن كە پتيان چاكە و بۆخۆيان پتيان خۆشە ؟! ^(٤) گومانى تيدا نى ئەم كارەى ئەوان بىباو ھەپىيەكى پوون و ئاشكرايە بەرامبەر نىيەمە تەكانى خۆاي گەرە وەك دەفەرموى: ﴿ أَمْ آتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَنَكُمْ يَابْنَينَ ﴾ (الزخرف)، ئايا پەواو پاستە، لەو ھى كە دروستى دەكات كچان بۆ خۆى بپيار بدات و بەخشىنى كوپانىش بە پەوا بزانيت بۆ ئيو ھەمانە ھەمووى بىر باو ھەپى نەفامەكان بوون خۆاي گەرە دەيە ویت ھەر بە بۆچوونى خۆيان بىر باو ھەپىيان پووجەل بکاتەو ھە.

چوارەم/ دانانى فرىشتەكان بە كچانى خوا دژايەتى بپياردانايان (دان پيانانايان) دەكات لەسەر پەرورەدگاريتى پەرورەدگار:

ئەوانگەشەى كە ئەوقسە ھەلبەستەنە دەيەكەن كە فرىشتەكان كچانى خوان دژايەتى بپيارەكانى خۆيان دەكەن، موشرىكەكان دان بەو ھەدا دەنيىن كە خۆاي گەرە دروستكەرى ھەموو شتەكانە « لەگەل ئەو ھەدا لەپووى بەكتا پەرستى ھە ھاو بەشيان بۆ بپيارداو ھە، كەى ئەو پەوايە دروستكراو بکرى بەخوا ؟! وەك چۆن كچانايان داو ھە پال خوا » ھەبوونى مندالیش ھاو پەگەزى و ھاوشىو ھى دەخوازى « چۆن دەگونجى بەدەيتەرى ھەموو شتەكان تەنھا كچى ھەبيت ؟! بىگومان ئەوانىش دروستكراوى ئەون (جل جلاله). ئەگەر ئەوان دروستكراو نەبن كەواتە دەبى بەبوونى خوا ئەوانىش ھەبن ، ئىتر چۆن دەبنە كچانى خوا ؟! لەم بارەيەو ھە قورئان ئاماژە بە دوو پای جياواز دەكات و دەفەرموى: ﴿ أَمْ آتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَنَكُمْ يَابْنَينَ ﴾ (الزخرف)، ئايا پەواو پاستە، لەو ھى

٤- فى ظلال القرآن، سيد قطب، دار الشروق ، مصر، ط ١٣، ١٤٠٧ھ = ١٩٩٨م، ج ٥، (٣١٨)، بتصرف.

که دروستی دهکات کچان بۆ خۆی برپار بدات و به خشیینی کوپانیش به په و بزانیت بۆ ئیوه، نه وان دوو جوړ بیرکردنه وه یان له خه یالی خویاندا کۆکردوته وه، یه کیکیان داهیتانی فریشته کانه که پتویسته به ندهی خوا بن، دووه میان باوه پویون به خویه تی فریشته کان که ده لاین کچانی خوان چونکه هه بوونی مندالیش هاو شیوه یه کی پتویسته له په گه زدا.

دوای پوچهل کردنه وهی نه م تیروانینه چه سپاوه یان ده رباره ی نه و بیرو باوه په چه په له یان قورئان به لگه یه کی سه لمینراو باس دهکات که بانگه شه که ی نه وان پوچهل دهکاته وه و ده فرموی: ﴿وَإِذَا بُرِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ۝١٧ أَوْ مَنْ يُنشِأُ فِي الْغِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ۝١٨﴾ (الزخرف)، کاتیکیش مرده بدریت به یه کیکیان به وهی که بۆ خوای میهره بان به په وای زانیووه (مه به ست نه وه به که کچیان بووه)، نه وه پووخساری په ش هه لده گه پیت و له ده رووندا پیش ده خواته وه. ئایا که سیک به مندالی خوا په و ده بینن، (که له باوی نه واندا) هه رده م په روه رده ده کریت له ناو خشل و نارایش کردنی خۆیداو له شه پو شوپو جه نگیشدا ده رناکه ویت؟!

بۆچوونه کانی نه وانی پوچهل کرده وه که فریشته کان کچانی خوان چونکه په د کرنه وهی نه و که ماله ی تیدایه که بۆ یه کتاپه رستی خوا پتویسته، پنگریانه دهکات له وهی نه و کچانه ی لای خویان ویستراو نین بیانگه نه مندالی خوا. ^(۵)

له سه رو نه وه شه وه فریشته کان به ندهی خوان دانه پالیان وه مندالی خوا نه وه ده گه یه نی سیفته ی به ندایه تیان له سه ر لا براوه و تاییه تکران به نزیکه زقر نزیک له خوا ۱ نه وانیش به ندهن وه هه موو به نده کانی تر، ئیتیر پتویست به تاییه تکرانیا ناکات به سیفته تیک جگه له سیفته ی به ندایه تی و په یوه ندیبان به په روه ردگارو دروستکه ره که یانه وه ته نها په یوه ندی خالق و مه مخلوقه. ^(۶)

۵- التحرير والتنوير « طاهر ابن عسور » ج ۱۳، (۱۳۶) ۱۷۶ - ۱۷۹ بتصرف

۶- فی ظلال سید قطب « مرجع السابق » ، ص ۲۱۸۱

پینجهم / موشریکه کان دروستکردنی فریشته به ریزه کانیان نه بینیه و ئیتر چون بریارده دهن
که نه وان کچی خوان؟!

قورئان مه وداى قسه هه لبه ستن و قسه وقسه لۆكى نه و خه لكانه ديارى ده كات له باره ی
خواوه ده یلین به بى به لگه و زانیاری كه ده فره موئ: ﴿ اَمْ خَلَقْنَا الْمَلٰٓئِكَةَ اِنۡثَا وَهُمْ
شَٰهِدُوۡنَ ۝۱۵۰ ﴾ (الصافات)، ئایا مه گه ر فریشته كانمان به مینه دروست کردوه و له و
كاتده نه وان له وئ بوون؟! هه روه ها نه فره موئ: ﴿ وَجَعَلُوا الْمَلٰٓئِكَةَ الَّذِيۡنَ هُمۡ عِندَ الرَّحْمٰنِ
اِنۡثَاۤ اَشْهَدُوۡا خَلَقَهُمْ سَتَكُنُّبُ شَٰهِدٰتُهُمْ وَتُسۡۡۤاۡلُوۡنَ ۝۱۵۱ ﴾ (الزخرف)، ئه و خوانه ناسانه
فریشته كان كه به نده ی خواى میهره بانن، به کچی خویان ده دایه قه له م!! ئایا نه وان
ئاماده ی دروستکردنیان بوون؟! له ئایینه دا ئه م بوختانه یان له سه ر ده نوسریت و
پرسیاریشیان لی ده کريت.

ئایا نه و هاوبه ش بریارده رانه دروستکردنی فریشته کانیان بینیه كه بریاری نه وه بده ن
كه نه وانه مینه ن؟! هه رگیز شتیکی وا نه بوو به لكو نه وانه درۆده كهن و ده شزانن
كه قسه کانیان درۆیه .

بینین به لگه و بیانیویه كه به ده ست خاوه ن سكا لآوه كه پشستی پی بیه ستی، به ئام نه وان
ناتوانن بانگه شه ی نه وه بگهن كه دروستکردنی فریشته یان بینیه، نه وان كه نه و شایه تیه
ده دهن و بانگه شه ی بۆده كهن با به رپرسیاریتی نه وکاره له نه ستق بگرن ﴿ .. سَتَكُنُّبُ
شَٰهِدٰتُهُمْ وَتُسۡۡۤاۡلُوۡنَ ۝۱۵۱ ﴾ پاشان قورئان به دواى نه و قسه هه لبه سته ی كه به ئاره زوی خویان
دایده ریتن و بیانوی بۆده مینه وه و ده مه ده مه ی له سه رده كهن ده فره مویت: ﴿ وَقَالُوۡا لَوۡ
شَاءَ الرَّحْمٰنُ مَا عَبَدْنَهُمۡ مَّا لَهُمۡ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ اِنْ هُمۡ اِلَّا يَحْزُنُوۡنَ ۝۱۵۲ ﴾ (الزخرف)، (بو پینه
کردنی هه لویستی ئاره وایان) ده یانوت: ئه گه ر خواى میهره بان بیویستایه ... ئیمه
نه مانه مان نه ده په رست، وه نه بیت له سه ر بنچینه ی هیچ زانستی و زانیاریه ك نه و قسه یه
بگهن، نه مانه ته نها درۆ نه بیت هیچی تر نالین..

ئەوان پادەكەن كاتى بەلگەكان دەورەيان دەگرت و ئەفسانەكانى بەردەستيان
تیکدەشکیت و پەنادەبەنە بەرفیلل کردن سەبارەت بەویستی خوا بانگەشەى ئەو دەكەن
کە خوا پازىە لەوہى ئەوان فریشتەكان بپەرستن، خۆنەگەر رشازی نەبوايە پزگىرى لى
دەکردن و نەیدەهیششت بیان پەرستن، ئەم قسانە چەواشەکردنى پاستیە ،چونکە
هەرکارتک لەم بونەوەرەدا بەویستی خوايەنەمە پاستە، بەلام ویستی خوا لەوہدایە توانای
بەمرۆف بەخشىوہ کە پزگای پاست بگرتەبەر نەك گومرايى، خۆای گەرە هەلبژاردنى
پزگای پاستى سپاردوہ بەبەندەكانى و بەوہش پازىە نەك پازى بى بەبى باوہ پى و
گومرايى .

كاتى ئەوان ئەم چەواشەکاریە ئەنجام دەدەن لەسەر ویستی خوا بىگومان بى
سەرۆبەرە دەیدەن بەسەریەکدا، ئەوان یەقینیان نیە کە خوا ویستی وایە ئەوان
فریشتەكان بپەرستن.^(۷)

قورئانىش بۆ ئەم مەبەستە دەروانیته پروگرامىكى زانستى توکمە و یاسایەکی زانستى
پەپەرە دەکات کە کەس جیاوازی نەبیت لەسەرى ،ياساکەش ئەوہیە پەد کردنەوہى
هەریانگەشەیکە کە لەسەر بنەمای گومان و درۆ دروست کرايیت ، بەمەش قورئانى پیرۆز
هەموو بانگەشەكانى ئەوانى هەلۆەشانۆتەوہ چونکە هیچکامیان لەسەر بنەمای زانست و
یەقین نەبووہ .

شەشەم/ موشریکەكان هیچ بەلگەو بیانویەکیان بەدەستەوہ نیە ئەسەرئەوشتانەى بانگەشەى
بۆدەكەن!

قورئان قسەى ئەوانى پەد کردەوہ کە دەیان وت فریشتەكان کچانى خۆان وەك
دەفەرموى: ﴿ أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ ﴾ (الصافات)، ئایا مەگەر کچانى هەلبژاردوہ
کە بیکات بە نەوہى خۆى وە پزى داوێ بەسەر کورپاندا.

به واتای چ هۆکاریك وا له خوای گه وره ده كات كچان بۆخۆی هه لێژ تیریت نهك كوپان؟! وهك ده فهرموی: ﴿ أَفَأَصْفَنَاكُمْ رَبُّكُمْ بِالْبَيْنِ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنْتِثًا إِنَّكُمْ لَنَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا ۝١٠﴾ (الاسراء)، ئینجا پوو به هاوه لگه ران ده فهرموی: ئایا په وایه خوا ئیوهی هه لێژاردییت تا کوپتان پی بیه خشییت و خۆی فریشته کانی هه لێژاردییت تا بیانکات به کچی خۆی؟ (ئه م بیرو باوه په پووچ و بی سهروینانه که ی په وایه، مه گهر کوپو کچ هه ر خوا نایانه خشییت؟)، به پراستی ئیوه قسه و گوفتاریکی نابه جی و گه وره و نا قولاً ده که ن. هه روهك چۆن خوای گه وره ئه وه شی پوون کردۆته وه که نه وانه هیچ به لگه و بیانوو پالېشتیکیان نیه له سهر نه وهی که ده یلێن، ئایا پشتیان به په راویکی ئاسمانی به ستوه که له خواوه دابه زیبی که خوا له ئیو دروستکراوه کانیدا کچانی بۆخۆی هه لێژاردوه؟! ئه وهی که ده یلێن ناچیتته عه قله وه به ته واوی په دی ده کاته وه.

خوای گه وره ده فهرموی: ﴿ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ۝١٥١ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۝١٥٢ أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُّبِينٌ ۝١٥٣ فَأَنذَرْتُكُمْ يَوْمَ الْبُرْجِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ۝١٥٤﴾ (الصافات)، ئایا چیتانه و چۆن بریاری بی به لگهی وا ده دن. ئایا بیریک ناکه نه وه؟ (له م قسه بی سهروینه نانه؟! له م تۆمه ته ناما قولانه؟!)، ئایا مه گهر به لگه و شتیکی به هیز و ئاشکراتان به ده سته وهیه (بۆ ئه م قسه حه لق و مه له قانه). ئاده ی: کوا کتیبتان، کوا به لگه تان نه گهر ئیوه پراست ده که ن بیهیننه مه یدان.

ئه م قسانه ی ئه وان چاوساغ و به لگه یهك پشتگیرییان لی ناکات به لکوگومان و قسه هه لبه ستنیکه له سهر درۆگومان وهه واو ئاره زوو بنیات نراوه، بۆیه خوای گه وره ده فهرموی: ﴿ وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ۝١٥٥﴾ (الزخرف)، (بۆ پینه کردنی هه لویستی ناره وایان) ده یانوت: نه گهر خوای میهره بان بیویستایه... ئیمه ئه مانه مان نه ده په رست، وه نه بیته له سهر بنچینه ی هیچ زانستی و زانیاریهك ئه و قسه یه بکه ن، ئه مانه ته نها درۆ نه بیته هیچی تر نالێن.

له کویږه د لڼیا یان بډی له کاتیکدا نه وان دواي خه یال و گومان که وتوون؟! بویه خواي
 گوره کاره که یان په تده کاته وه و ده فـرموی: ﴿ اَمْ اَلَيْسَ لَكُمْ كِتَابٌ مِّنْ قَبْلِهِ فَمُهَمْ بِهِ
 مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٦٨﴾ (الزخرف)، نایا نه و خوانه ناسانه پیش نه م قورئانه کتیبیکي ترمان
 بؤ ناردوون؟ تا پابه ندي بن و په پړه وي بکن.

نایا په پړاوکیان هیه که پشتگیریان بکات له سر نه وه ی که ده یلتن و ده ست بگرن
 به وراستیانه ی که تیدایه و په نای بؤ به رن له په رسته کانیاندا؟!

له و پوه وه هیچیان پی نامینی و ده گنه به ربه ست پتیا راده گه یه نری که بیرو باوه پ
 نابی به هه نکای کویرانه و بی سـه ربه رهی ده ستی تیوه ریدری و بؤ چوون و
 بانگه شه کانیان پشتی پی نابه ستری به لکو ده بیت له په پړاویکه وه و هر گراییت که له لایه ن
 خواوه بیت و نه و که سه ده ستی پیوه ده گریت که بوی دابه زیوه ..

باوه پکردنیان به نه فسانه یه کی پړوپوچ و بی بنه ماو نه جامدانی په رستشیکي به تال
 که پشت به هیچ په پړاوک نابه ستی نه مه تاکه به لگه ی ده ستیانه وه ک خواي گوره
 ده فـرموی: ﴿ اَمْ اَلَيْسَ لَكُمْ كِتَابٌ مِّنْ قَبْلِهِ فَمُهَمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٦٨﴾ (الزخرف)، نایا نه و
 خوانه ناسانه پیش نه م قورئانه کتیبیکي ترمان بؤ ناردوون؟ تا پابه ندي بن و په پړه وي
 بکن؟ نه م قسه بی بنه مایه مایه ی گالته جاريه، نه مه ته نها حیکایه ت و شوینکه و تنیکي
 کویرانه یه که هیچ تی فکران و بیر کردنه وه و به لگه و بیانویه کیان نیه، نه مه گاهه لیکه ده پوات
 بؤ هر کوی ببری ناپرسی بؤ کوی ده پوات و شاره زای پړگا نیه ! پیویسته تیگه یشتن و
 تی فکران و وردبونه وه ه بیت پاشان ه لبرارده یه ک بکری له سر بنه مای یه قین و
 تیگه یشتن ^۸.

دهوتهم/ فریشته‌کان به‌نده‌ی به‌ریزی خوان و گوئی پایه‌ن بوفه‌رمانی نه‌و، فریشته‌کان به‌نده‌ی پیزداین لای خوا له‌پینگه‌و پله‌ی به‌رزدان، نه‌وان نه‌وپه‌پی ملکه‌چ و گوئی پایه‌لی خوان به‌وته‌و به‌کردار، وه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٦٨﴾ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِّنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ ﴿٧٠﴾ وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِّنْ دُونِهِ فَذَلِكَ نَجْرِي بِهِمْ جَهَنَّمَ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٧١﴾﴾ (الانبیاء)، خوانه‌ناسان ده‌یانوت: خوای میهره‌بان کوپی بۆ خوئی برپارداوه (فریشته‌کان پۆله‌ی نه‌ون)، پاکی و بیگه‌ردی بۆ نه‌و زاته‌یه، به‌لکو نه‌وانه به‌نده‌ی پیزداری نه‌ون. (نه‌و فریشتانه نه‌ونده په‌وشت به‌رزن) هرگیز (نافه‌رمانی ناکه‌ن و) قسه له‌قسه‌یدا ناکه‌ن و له‌گوفتاردا پیښی ناکه‌ون، نه‌وانه به‌فه‌رمانی نه‌و ده‌جولینه‌وه و فه‌رمانی نه‌و جیبه‌جی ده‌که‌ن. هرخوا ده‌زانیت نه‌خه‌لکه له‌رپورددووا چیان نه‌نجامداوه و له‌داهاتووشدا چی نه‌نجام ده‌ده‌ن (دنیا و قیامت، رپوردوو و داهاتوو، بۆ نه‌و زاته‌چوونیه‌که)، فریشته‌کانیش تکاکار نابن ته‌نها بۆ نه‌و که‌سانه نه‌بیټ خوا پیتی پازیه و نه‌و فریشتانه له‌ترسی نه‌و زاته‌ناویرن هیچ سه‌رپیچیه‌ک نه‌نجام بده‌ن.

له‌م ټایه‌تانه‌دا وه‌لامیکي به‌هیزی موشریکه‌کان دراوه‌ته‌وه له‌سه‌ر پوون کردنه‌وه‌ی حه‌قیقه‌ت و سروشتی فریشته‌کان، نه‌وانه کچانی خوانین وه‌ک نه‌وه‌ی نه‌وان ده‌یلین : ﴿بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٧٢﴾ وَاتَّعٰهُ هٗؤٰی به‌گه‌وره‌زانین و گوئی‌پایه‌لی کردن و نه‌ده‌بیانه‌وه فریشته‌کان ټیکه‌لی کاری خوا نابن ، به‌لکو کاربه‌فه‌رمانی خواده‌که‌ن به‌بی‌چه‌نو چون (موناقه‌شه) ته‌نانه‌ت داوای شه‌فاعه‌ت بۆکه‌سیکیش ناکه‌ن که‌خوا پازی له‌سه‌رنه‌بی

که شه فاعه تی بۆیکری، لای خوا شاراوو نین ئەوان بەسروشتی خۆیان لەخوا دەترسن بەهۆی نزیکیی و پاکیی گۆی پاپەلیان بەبێ جیاکاری و لادان لێی ، ئەوان بەهیچ جۆرێک بانگەشەیی خواپەتی ناکەن ، ئەگەر واشبیکەن ئەوا سزایان وەک سزای هەركەسیکە کە بانگەشەیی خواپەتی بکات ، ئەویش مانەوێ هەتا هەتا بێهەڵە دەخەڵێت، ئەو سزای هەرسە مکارێکە کە داواپەکی سەتە مکارانەیی دوور لەپاستیی بکات لەم بۆنەووەردا بانگەشەیی هاوبەش بپارێدەدەن لەپۆلەتدا بەم جۆرە نەخوازاراوو دوور لەپاستییە کە کەس بانگەشەیی لەجۆرە ناکات ، ئەگەر کردیشی ئەوا سزای بەنازار دەچێژی!

دیمەنی باوی فریشتەکان کە گۆی پاپەلێ بۆخواو ملکە چن لەترسی خوا ، لەکاتی کدا موشریکەکان گومان دروست دەکەن و سنور دەبەزێنن!^(۹)

پاش ئەوێ قورئان حەقیقەتی فریشتەکانی بۆپوون کردنەو ، و پەرستنیان جگە لەخوا کوفرو گومراییە - موشریکەکان - بەلکو دواي گومان کەوتون بەبێ پشت بەستن بەو حەقییان بەلگەیان زانست، ئەوانە هەموو ئەو شتەکان دەزانن و لەناخیاندا بپاری لەسەر دەدەن، وەک ئەوێ پوون کردۆتەو کەشویێ کەوتنی باوباپیران و لاسایی کردنەو حەقییان بەلگەنە.

پاش هەموو ئەوانە قورئان بەلێنی پێداون کە لەپۆی دوایدا پوویە پوی ئەو فریشتەکان دەکاتەو کە دەیان پەرستن، فریشتەکان بێ بەریان دەکەن لەپەرستنیان و ئەوان فەرمانیان بە موشریکەکان نەکردووە کە بیان پەرستن، ناکرێ فریشتەکان جگە لەخوا (ئەولیا) بۆخۆیان دیاری بکەن .

لەکاتی کدا ئەوان لەخواترستری دروستکراوی خۆیان و لەهەموویان زیاتر بەنداییەتی خۆیان دەکەن، خۆی گەورە دەفەرموێ: ﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ

ءَأَنْتُمْ أَضَلَلْتُمْ عِبَادِي هَؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا سُبْحَنَكَ مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَءَابَاؤَهُمْ حَتَّى نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا ﴿١٨﴾ ﴿ (الفرقان)، پُرۆزْتِك دیت خوا بی باوه پان کۆده کاته وه وه موو ئه و شتانه ش که له جیاتی خوا ده یان په رست، ئه وسا (خوا پوو به په رستراوه کان) ده فه رمویت: ئایا ئیوه ئه و به ندانه ی منتان گومرا کرد؟ یا خود خویان پربازی راستیان وێل کرد و گومرا بوون؟ له وه لامدا ده لێن: خوابه، پاکي و بێگه ردی بۆ تۆیه، هه رگیز په وا نیه ئیمه جگه له تۆ که سێک، یان شتیکی تر به رستین یان بیکه یه پشتیوان و یاوه ری خۆمان، به لام تۆ نازو نیعمه ت به و خه لکه گومراییه و باوو باپیرانیان به خشی بوو، ئیتر هه موو یاداوه ری و یاد خسته وه کانیان فه رامۆش کرد و بوونه قه ومیکی بی خیر و تیاچوو..

ئه ونیشه پرسیاره ی که له نایه ته که دا هه یه ﴿.. ءَأَنْتُمْ أَضَلَلْتُمْ عِبَادِي هَؤُلَاءِ..﴾ ﴿١٧﴾ پرسیاریکی پافه کاریه به مه به ستی دانپێدانان و شایه تیدان، به واتای ئایا ئیوه گومراتان کردوون یان خویان گومرا بوون؟ خویان بی به ری ده که ن له په رستنیان، وه شایه تی بی باوه پوونیان بۆده ده ن له سه ر نیعمه ته کانی خواو پشت کردنیان له قورئان و درۆکردنیان به ده م فریشته کانه وه له وه ی که داویانه ته پال که گوایه ئه وان فه رمانیان پی کردون که گومرا بین، کاتیک ده فه رموئ (سُبْحَنَكَ) ئه ودان پێدانانه به گه وده یی خوا که ئه وان خوا به پاک و بێگه رد ده زانن له به رامبه ر ئه وه ی بانگه شه بۆ خویان بکه ن له به شداری کردنی خوا له خوابه تیدا.

هه روه ک خوای گه وده ده فه رموئ: ﴿وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَؤُلَاءِ إِنَّا كُرُّ كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿١٩﴾ قَالُوا سُبْحَنَكَ أَنْتَ وَلَيْسَ مِنْ دُونِهِمْ شَيْءٌ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾﴾ (سبا)، پُرۆزْتِك دیت که هه موان کۆده کرینه وه (ئه وسا خوا به فریشته کان ده فه رمویت: (به راست)، ئه وانه ئیوه یان ده په رست؟! (له وه لامدا) ده لێن: پاکي و

ستايش بۆ تۆ (ئەي پەرۋەردگار) تۆ يارو ياۋەرى ئىمەي نەك ئەوان، بەلكو ئەوانە پەرييان دەپەرست، زۆرەيان باۋەريان پىيان ھەبوو (باۋەريان بە جادوۋگەر دەجالەكان ھەبوو).

واتە ئەوان پشتيان بەشەيتان بەستۈە يان يان بەپرووتىكردى ياخود بەپەرستە يابەگۈي پايەلى كردنى لەدانانى ھاۋەش بۆخوا، ئەوان لەكاتىكدا فرىشتەكانيان پەرستۈە لەپاستىدا شەيتانيان پەرستۈە ئەۋىش بەگۈي پايەلى كردنى ، بەم جۆرە قورئان لەھەموو پەۋىيەكەۋە پەۋىيەرويان دەپىتەۋەو گومرايىيەكەيان بەھەموو شىۋازىك ئاشكرا دەكات « بۆئەۋەي ھىچ بيانۋىيەكەيان بەدەستەۋە نەمىتى. ^(۱۰)

بەگۈرتى/

— بىراردان لەسەرشتىك جۆرىكە لەباۋەپىتكردى ، موشرىكەكان دروستكردى فرىشتەكانيان نەبىنىۋە تاۋەكو بىريارى ئەۋە بدەن كەئەوان مەينەن.
- موشرىكەكان لەدايك بوۋنى كچيان بۆخۇيان پى قەبول نى ئىتر چۆن بۆخۇاي پەۋا دەبىنن؟

— فرىشتەكان لەنور دروستكراون و مرقۇ — ناتوانى بيان بىنى ، ئەوانە بەندەي گۈپرايەل و بەپىزى خۇاي گەۋرەن.

- ئەۋەي كەردىروستكراۋەكان بەندەن، يەك ناگىرئەۋەلەگەل ئەۋەي كەلەھەمان كاتدا خاۋابن ياكوپى خاۋابن يان بەشىك بن لەخوا، لەپوۋى عەقلەۋە (ژىرى) ناكرى ئەۋە دوو پىگەيەبەيەكەۋە كۆبكرئەۋە - بەندايتى - خاۋايتى لەيەك كاتدا.

گومانی سینه م

بیانو له نمونه هینانه وهی خوی گه و ده گرن به شتیکی سووک و رسوای وهک
 میشلوه و میش له پایوه یله ی خوی کهم دهکاته وه؛ ^(۱۱)
 ناوهرۆکی گومانه که:

موشریک و دوو پوه کان رشه خنه ده گرن له هه ندیک له و نمونانه ی که خوی
 گه و ده هیناویه تیه وه و ده لئین: خوی له وه به رزو به پرتزتره له وهی نمونه بهینیتیه وه به م
 شته بچوک و رسوایانه.

خوی گه و ده ده فهرمو: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا
 فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ
 بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ ﴿٨١﴾﴾ (البقرة)
 به پاستی خوا باکی نیه و نه نگ نیه به لایه وه هه ر نمونه یه ک بهینیتیه وه به میشلوه یه ک،
 له ویش بچو و کتر بیت یان گه و ده تر، جا نه وانه ی ئیمان و باوه پریان هیناوه، نه وه چاک
 ده زانن نه م نمونه یه پاسته و له لایه ن په روه ردگار یانه وه یه، نه وانه ش کافرو بی باوه پین
 ده لئین: خوا مه بهستی چی بوو له م نمونه یه دا؟ (خوی گه و ده ش ده فهرمویت) زۆریکی
 پی گومرا دهکات و زۆریکی تریشی پی هیدایهت و پینمووی دهکات، به لām دیاره جگه له
 لارو ویرو یاخی و تاوانباران که سی تر گومرا ناکات.

۱۱- الآيات التي ورد فيها الرد على الشبهة: (البقرة/ ۲۶ ، العنكبوت/ ۴۳ ، الحج/ ۷۳ ، الحشر/ ۲۱)، في ضرب
 الأمثال في القرآن الكريم طالع: الشبهة السادسة من الجزء الثاني عشر (عصمة القرآن وكماله).

رینگاکانی پوچەن کردنه‌وی گومانه‌که :

۱- خودای گه‌وره به‌دییه‌نەری هه‌موو شتی‌که‌و خۆی زانایه به‌به‌دییه‌نەراوه‌کانی.

۲- ئەو نمونانە‌ی که خودا (جل جلاله‌) میناویه‌تی‌ه‌و په‌ندو ئامۆزگاری زۆر هه‌لده‌گری

له‌وانه :

- تاقیکردنه‌وه‌له‌لایه‌ن خودا (جل جلاله‌) میناویه‌تی‌ه‌و په‌ندو ئامۆزگاری زۆر

هه‌لده‌گری.

- نزیک کردنه‌وه‌ی بیرۆکه‌که‌ له‌زه‌ینی گوێگر.

- جیاکردنه‌وه‌ی ئەوانه‌ی که‌تیده‌گه‌ن له‌وانه‌ی که‌تیناگه‌ن .

- په‌ندو عیبره‌ت وه‌رگرتن .

۳- له‌وشتانه‌دا که‌ واگومانی لێده‌کری که‌ هیچ و پوچن حیکمه‌تی زۆری تێدایه‌.

دریژه‌ی باب‌ه‌ته‌که‌ :

یه‌که‌م/ خودا به‌به‌دییه‌نەری هه‌موو شتی‌که‌و خۆی زانایه به‌به‌دییه‌نەراوه‌کانی جوله‌که‌و موشریک و

دوووه‌کان ئەوه‌ر په‌ده‌که‌نه‌وه‌که‌ خودا (جل جلاله‌) نمونه‌ی به‌وشته‌ سوک و پيسوايانه‌ی

وه‌ک میشوله‌و جالجالۆکه‌ میناوه‌ته‌وه‌، به‌لگه‌شیان ئەوه‌یه‌که‌ بۆخودا (جل جلاله‌) شایسته‌

نیه‌ نمونه‌ به‌م شته‌ سوک و پيسوايانه‌ به‌یئیتته‌وه‌.

بێگومان خودای گه‌وره ئەم گومانانه‌ی پوچەن کردونه‌ته‌وه‌و پونیکردۆته‌وه‌ که‌ ئەو

شەرم ناکات له‌وه‌ی نمونه‌ به‌هه‌رشتیک به‌یئیتته‌وه‌ بچوک بی‌ت یاخود گه‌وره‌، چونکه‌

خودا (جل جلاله‌) به‌به‌دییه‌نەری هه‌موو شتی‌که‌ وه‌خودا مافی هه‌یه‌به‌سه‌ر دروستکراوه‌کانیدا و

هه‌رخۆشی زانایه به‌رامبه‌ریان. ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ (١١) (الملك)، مه‌گه‌ر

خوا نازانیت کێی دروست کردوه‌و چۆنی دروست کردوه‌، له‌کاتی‌که‌دا ئەو زاته‌ وردکارو به‌

سۆزو ئاگاهیه‌.

به ویستی خوی سودو قازانج ده گه یه نی به هرشتیک و به هر دروستکراو یکی وه به نمونه ده بهینیتته وه بمورفته کان بۆنه وه ی په ندی لی وه ریگرن ئه مه له پوی به کتاپه رستیه وه که موکورتی نیه تاشهرمی لی بکات به لکو ئه وه گه وره یی و فه زلی خودایه که له دروستکراوه لاوازو پیسواکانیشدا به پیتی عورفی خه لکی سودو قازانجی دیاری کردوه.

خودای گه وره وه ئامی ئه م بیانوو بانگه شه که یان ده داته وه ده فره موی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا...﴾ (البقره)، به پرستی خوا باکی نیه و نه نگ نیه به لایه وه هر نمونه یه که بهینیتته وه به میشله یه که، له ویش بچوکتی بیت یان گه وره تر.

میشله قه باره ی بچوکه، مه به ست له (فَمَا فَوْقَهَا) واته ئه وه ی له وگه وره تره، و تراوه له ویش بچوکتی.

واتای ئایه ته که ئه وه یه خودای گه وره وازی نه هیناوه له نمونه هینانه وه به میشله، وازهینانیک که سه رچاوه که ی شه رمه زاری بیت بۆهینانه وه ی نمونه به وجۆره گیانه به رو وردو بچوکانه، ته نانه ت نه گهر له بچوکی و بی نرخیشتدا وه که میشله بیت خودای گه وره خوی که نارگیر نه کردوه له دروستکردنی خوشی که نارگیرناکات له نمونه هینانه وه پیتی، کاره که ش ته نها له سه رمیشله نه وه ستاوه به لکو نمونه شی به میشل و جالالوکه هیناوه ته وه وه که خوی ده فره موی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاَسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ. وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَفِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ﴾ (الحج)، ئه ی خه لکینه: نمونه یه که هینراوه ته وه چاک گوئی بۆ بگرن "به پرستی نه وانه ی که هاناو هاواریان لیده که ن له جیاتی خوا، هرگیز ناتوان تاکه میشتیک دروست بکه ن، هرچه نده بۆ ئه و کاره کۆبینه وه و (یارمه تی به کتریش بده ن) و نه گهر میشه که شتیکیان لی بفرینیتت، ناتوان لی

بسه ننه وه، داواکارو داوالیکراو ههردوکیان لاواز و بی دهسه لاتن. ههروه ها ئه فهرموی:

﴿مَثَلُ الَّذِينَ أَخَذُوا مِنَ دُونِ اللَّهِ أُولِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ يَتًا وَإِنْ أَوْهَرَ
الْبُيُوتِ لَبِثَ الْعَنْكَبُوتُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ (٥١) ﴿العنكبوت﴾، نمونه ی نهوانه ی جگه له
خوای گهره، که سانیکی تر ده که نه پشتیوانی خوایان، وه که نمونه ی جالجالۆکه یه که وابه
که مائیکی بوخوی سازکردبیت به پاستی لاوازتربینی هه موو ماله کان، مائی جالجالۆکه یه
ئه گهر سه رنجیان بدایه و تیبگه یشتنايه (چونکه مائی جالجالۆکه نه بناغه و نه دیواری
هه یه، نه سه رو ده رگا و په نجه ره، نه ده توانیت بهرگه ی با و باران و پوداوه کان بگریت
مییه که ش نیره که له ناو ده بات دوا ی جوت بوون، پاشان بیچوه کانیش دایکیان له ناو
ده بن) !!!

ئه مانه و نمونه ی تریش له قورنانی پیروژدا، نهوانه خه لگانی گیل و نه فامن خه ریکی
نکولی و مشت و مین، پێیان سهیره شته سوک و پيسواکان بگریته نمونه، بابه ته که
نکولی کردن و سه رسوپمان نیه، باسکردنی نمونه ده مانگه یه نیتته ئاشکراکردنی
مه به سه ته که و لابردنی په رده له سه ره مه به سه ته که، پوون کردنه وه ی بیروکه که لای بینه ر
ئه مه ئه وه ناگه یه نی ئه که ره ئه ولایه نه ی نمونه که ی بۆهینراوه ته وه - که مروؤه، به رزو
بلندبیت نمونه هینراوه که ش به رزو بلندبیت و وه ئه گهر سوک و پيسوا بوو ئه ولایه نه شی
نونه که ی بۆهینراوه ته وه به هه مان شیوه بیت .

پاشان خاوه ن نمونه که - که خودایه - کار له سه ره ئه وه سه له یه ده کات، ئایا نابینی
که حق پوون و ئاشکرایه ئیتر چۆن نمونه ی تیشک و پووناکی پی ده هیننه وه؟ یا خود
باتل که پیچه وانیه ی پاستیه چۆن نمونه ی پی ده هینیتته وه به تاریکی؟

ئه مانه هه مووی زانراوه لای ئه وه خه لکه به لام مه سه له که ده سه ته وسانی و نکولی کردنه .
ئایه ته پیشووه کان به گشتی له سه ردژایه تی کردنی په وانپێژه کان ده دا که سوره تیکی
هاوشیوه ی قورئان بهینن، به لام که ده سه ته وسان بوون له دژایه تیکردنیان له پووی

دارېشته وه، ئیتر له دژایه تیکردندا پښگای په خنه و تانه یان گرته به رو واخه لکیان تیگه یاندکه قورئان مانای ناماقولې تېدایه که که لامی خودا پاک و بیگه رده له ومانایانه بڼه وهی بگه نه پوچه لکړنه وهی ئه و راستیه ی که قورئان له لایه ن خودا وهی، ئه ویش به خسته گومان و دوو دلی بڼا و ناخی موسلمانان و چاندنی تووی نومید له ناخی موشریک و دوو پوه کاند.

وه دژایه تی کردنی هیتانه وهی نمونه به میثوله و شتانی تری پرسواو بی بایه خ ئه مانه له سه رزاری جوله که و موشریکه کان بوو، جوله که ئه مانه یان له پق و کینه و نه زانین و لوت به رزیدا دهوت چونکه ئه وان سه رسه ختترین دژایه تی که ربوون، وه په شبینی و پوچوون له نیوانیاند ته شه نه ی کرد له و اتاو مانای وشه کاند. ﴿... وَمَا يُنْصِلُ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ (۳۸) ﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ...﴾ (۳۷) ﴿البقرة﴾، به لام دیاره جگه له لارو و یرو یاخی و تاوانباران که سی تر گومرا ناکات، ئه وانه ی په یمانی خوا (که له پووی فیتره و سروشت و په یامه کانی خواوه) هه یانه، (که ده بیئت خواناس بن) هه لده و شیننه وه و په پره وی ناکه ن له دوا ی به هیزو پته و بوونی.

ئهمانه په فتاری جوله که ن. به لام موشریکه کانی عه رب دژایه تی ئه و حال ته یان ده کردله گه ل ئه وهی زانیاریان هه بوو که هه مان شت له قسه ی په وانبیژه کانیاند بوونی هه یه، وه ک ئه و ته یان: له میثوله به جورته تیره، له به خیوکه ری مه یمون سه رتره، له په پوله هه ل شه تیره، له میث لاوتره، ئه ویش ته نها خو به گه وره زانین و دژایه تیکردنه، ئه وان کاتیک له کی برکی که دا دپړاندیان و ده سته وسان بوون له هیتانی سوره تیک ثابم قسه پړو پوچانه بیانویان ده هیتایه وه، ئه وهی که که سیکی لوت به رز ده یلی خوشی باوه پی پی نیه، وه که سی دپړاوو سه رسام شتی راست خوارده کاته وه و راستیه کان ده شاریتته وه. (۱۳)

دوهم/ سوده کانی هیئانه وهی نمونه له قورئاندا:

۱- تاقیکردنه وهی مروّف — بۆجیا کردنه وهی راستگۆیان له درۆژنان:

خوای گه وه پوونی ده کاته وه که هیئانه وهی نمونه له قورئاندا گه وره بیّت یا بچووک تاقیکردنه وهی خودایه بۆ مروّف — و هه لسه نگاندنیانه به مه بهستی جیا کردنه وهی نه هلی ئیمان و باوه پدار له نه هلی کوفرو گومرایی، نه وه هۆکاری گومرایی بونی که سانیکه و هۆکاری پێنمونی کردنی نه وانیتره، خودای گه وه ده فره موئ: ﴿... فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ ۝﴾ (البقرة)، جا نه وانیه ئیمان و باوه پدار هیئاوه، نه وه چاک ده زانن نه م نمونه به پاسته و له لایه ن په روه ردگاریانه وهیه، نه وانیه کافرو بی باوه پدار ده لێن: خوا مه بهستی چی بوو له م نمونه به دا؟ (خوای گه وره ده فره موئیت) زۆریکی پی گومرپا ده کات و زۆریکی تریشی پی هیدایهت و پێنمووی ده کات، به لām دیاره جگه له لارو وێرو یاخی و تاوانباران که سی تر گومرپا ناکات..

کاتیك له قورئاندا باس له نمونه ده کری ئیماندار ئیمانیه که ی زیاده دامه زراو تر ده بیّت به ئیزنی خودا، به لām بیباوه پو دوپو و خراپه رکار کاتیك خودا (جل جلاله) نمونه به ک ده هیئتیه وه گومانی لێده کات و سه رسامه ده بیّت و دوچاری دودلی ده بیّت پوه پوی ده بیته وه له قورئان دوورده که ویتته وه، خودای گه وره ده دلایان دوورده خاته وه هه روه ک ده فره موئ: ﴿وَإِذَا مَا أَنْزَلَتْ سُورَةٌ نَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ يَرَيْنَكُمْ مِنْ أَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُوا صَرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ۝﴾ (التوبة)، کاتیکیش سووره تیک له قورئان دابه زیترا (نه وان سه غله تن)، نه وه هه ندیکیان ته ماشای هه ندیکی تریان ده که ن (حه ز ده که ن زوو نه و شوینه جی به یلن، به چپه یان به ئیشارهت) ده لێن: ئایا هیچ که س

دەتانبىنىت (لە ئىمانداران)، پاشان بەنھىتى خۇيان دزىەو ۋە پۆيشتىن، لەكاتىكدا خىۋاي
بالادەستىش دلى ئىۋانى ۋە رچەرخاندوۋە، چونكە بەپاستى ئىۋانە كەسانىكىن كە
تىئاگەن وھالى نىن (ناشيانەۋىت تىيگەن).

بەمەش ھەلەۋىرۋى جولەكە ۋە دوۋوۋەكان و قسەناقوللاكانيان پوۋن دەبىتەۋە «
كەچەندە گومپاۋ نەزان و سەرلىشىۋاۋن .

۲- نزيك كىردنەۋەى بىرۋەكە لە ھۋشى بىسەر :

بەجۆرىك وىناى ئىۋ بابەتە بىكات كە بىستۋىەتى بەشىۋازىك كە لەبەردەمىدا نىمايش
كرابى، نىمۋنە پەسەندو ماقولەكان لەشىۋەى لەشىۋەى بەرچاۋدا دەرەدەخەن بەجۆرىك
كە بەدەست لىدان ھەستى پى دەكەى لەم ھالەتەشدا ەقل ۋ ھۋشى مۇۋف قەبولى
دەكات، چونكە ماقولەكان لەناخى مۇۋفا جىگاي خۇيان دەكەنەۋە، ئەگەر بەشىۋازىك
ۋىناكرىت نزيك بىت لەتىگەيشتىنى مۇۋفەكان.

ئەم شىۋازەش لەقورئان ۋ فەرموۋدەكانى پىغەمبەردا ﷺ دەبىنرى، ھەركاتىك
خوداى گەۋرە (جل جلاله) ۋىستىبىتى پاستىك لەقورئاندا بختە پوۋ نىمۋنەى
بۆھىناۋەتەۋە « ياخود پىغەمبەرى خوا ﷺ ۋىستىبىتى ھەركارىك بۆھاۋەلەكانى و
خەلكانى تىرىش پوۋن بىكاتەۋە نىمۋنەى بۆھىناۋەتەۋە.

لەۋ نىمۋنەۋەش خىۋاي گەۋرەباس لەھالى ئىۋ كەسەدەكات كە مالى دەبەخشى
بەنىەتى پىا بىگومان ھىچ پاداشتىكى لەۋبەخشىنە دەست ناكەۋىت.

خىۋاي گەۋرەدەفەرمۋىت: ﴿...فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ رَبُّ فَأَصَابَهُ، وَأَبْلُ فَرَكَهُ
صَلْدًا لَا يَفْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٧١﴾﴾ (البقرة)، جا
نىمۋنەى ئىۋ جۆرە كەسانە ۋەك بەرىكى ساف واىە كە خۆلىكى بە سەرەۋە بىت،
لەۋەودوا بارانىكى لىزمە بىارىت بەسەرىداۋ ھىچى بەسەرەۋە نەھىلىت ۋ بەرەق ۋ تەقى
بەجىى بھىلىت ۋ ھەقىقەتى دەرىكەۋىت، (ئىنجا ئىۋ جۆرە پىابازو بى باۋەر مەنەتەرانە)

هیچ جوړه بههره په ك لهو به خشینه یان به ده ست ناهیتن، بیگومان خوی گه وړه پښمووی
قهومی بی باوه پو کافران ناکات.

به م جوړه نمونه کان بیرۆکه کان نزيك ده كه نه وه له بیرو هوشی گوښو پاستیه کان
ناشكرا ده كن و نادیاره کان ده خه نه پوو.

خوی گه وړه ده فـرموی: ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ
الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ۚ﴾ (البقرة). ^{۱۲} واته: به لام نه وانه ی که سوو ده خوڼ «که له
گوړه کانیان دینه ده وړه وه له کاتی زیندوویونه وده ده لئی شیتن.
۲- جپا کردنه وه ی نه وانه ی که تیده گن له وانه ی که تینا گن :

نه وانه له نمونه کان تیده گن نه وانه نه زانان ،خودای گه وړه ده فـرمویت: ﴿وَلِئَلَّا
الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾ (العنكبوت)، نا هم نمونانه نیمه
ده بهیتینه وه بۆ خه لکی، ته نها زانا و شاره زا کان تیی ده گن و تی ده فکرن.

وه هه روه هاده فـرموی: ﴿لَوْ أَنزَلْنَاهُ الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَشِيعًا مُّتَصِّدَعًا مِنْ خَشْيَةِ
اللَّهِ وَلِئَلَّا الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (الحشر)، نه گه ر هم قورئانه مان
داببه زاندايه سر که ژو کتویك، ده تبینی ملکه چ ده بوو، وردو و خاش ده بوو، شق و پـق
ده بوو، له ترسی فرمانی خوا، له هه بیته ی گه وړه یی و ده سه لاتی خوا، نیمه هم
نمونانه ده بهیتینه وه بۆ خه لکی بۆ نه وه ی بیریکه نه وه و ژیریان بخه نه کار و شوین
قورئانی پیروژ بکه ون.

هـندی له پیتشینان ده یانوت کاتیک نمونه په کی قورئانم بییستایه و لیس
تینه گه شتمایه بۆحالی خوم ده گریام چونکه خوا گه وړه ده فـرموی: ﴿وَلِئَلَّا الْأَمْثَلُ
نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾ (العنكبوت)، نا هم نمونانه نیمه
ده بهیتینه وه بۆ خه لکی، ته نها زانا و شاره زا کان تیی ده گن و تی ده فکرن.

۱۲- مباحث في علوم القرآن، مناع القطان، مكتبة وهبة، القاهرة، ط ۱۴۲۵هـ، ۱۳۰۴م، ص ۲۸۱.

له بهر نه وهی له نمونه که ټینه گه یشته واته نه و که سیکی زانانیه.

۴- یه کیکتر له سووډه کانی هینانه وهی نمونه په ند وه رگرتن و وه بیر هینانه وه یه، چونکه نمونه کاریگه رتره له سرده روون و کارتیکه رتره له ناموزگاری و به هیتره له سرزه نشت و زیاتر باوه پ به خاوه نه که ی ده کات، خوی گه وره نومونه ی زوری هیناوه ته وه له قورنای پیروزدا به مه به سستی په ند وه رگرتن و بیرخستنه وه، خوی گه وره ده فرموی: ﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَنْذَكُرُونَ﴾ (الزمر)، سویند بیت به خوا به پاستی نیمه له م قورنانه دا ه موو جوړه نمونه یه کمان بؤ خه لکی هیناوه ته وه، بؤ نه وهی یاده وری وه رگرن و بیریک بکه نه وه له پاستیه کان و تی بگن.

پیغه مبهری خوداش له فرموده کانیدا نمونه ی زوری هیناوه ته وه به ه مان شیوه بانگخوازن له ه موو سرده مه کاند پشیتیا پی به ستوه وه ک به لگو سرخستنی پاستیه کان، په روه رشکارانیش وه و ه سیله یه کی پوون کړنه وه و هاندان به کاری ده هینن، وه به یه کیک له شیوازه کانی په روه رده ه ژماری ده کهن بوهاندان و بؤ ترساندن وه له پیا ه لدان و له سرزه نشت کړندا پشیتی پی ده به ستن.^(۱۴)

نمونه هینانه وه له که لامی خوادا نیشانه ی که موکورتي نیه به لگو په و او پاستیه، چونکه پاستیه کان پوون و پشت پاست ده کاته وه وه ک به لگه یه ک کاری پی ده کړیت و کاریگری له سرده روون به جی ده هیلې، به ه مان شیوه نه کړی وانا گشتی و پیچ و په ناکان به پوونی نه گه نه بیرو هوشی بیسرو نا په حه ت ده بیت بوی.

لییان حالی بیت و دهرک به نهیني و حیکمه ته کانیا بکات بویه باسکردنی نمونه شته پیچ و په ناکان و نه وشتانه ی به کورتي ئیشاره تیان پیدراوه پونیا ده کاته وه، واته نمونه پارسه نگی په وانبیژییه و مه شخه لی پی نیشاندانه.^(۱۵)

۱۴- المرجع السابق، ص ۲۸۳.

۱۵- تفسیر المنار، محمد رشید رضا، دارالمعرفة، بیروت ط ۳، ج ۱، ص ۲۲۷ وما بعدها

سینهم/ لهوشتانه دا که گومان ده بری سوک و پيسواين جيکمه تی گهوری تیدایه.

خوای گوره نمونه بهشتی سوک و پيسوا ناهیتیتیه وه وهک ئه وهی گومان ده بن به هوی بیرته سکینه وه ، نه گره ئه وان بیران له و بونه وهره بچوکه بگردایه ته وه گوره بی ده سه لاتی خوای گوره که سنوری بونییه ده رده که وت، بپوون کردنه وهی نه مهش ته ماشای نه و نمونه ده که یین که خوا له م ئایه ته دا هیناویه تیه وه ده فهرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا﴾ (البقرة)، به راستی خوا باکی نیه و نه نگ نیه به لایه وه هر نمونه یه که بهینیتیه وه به میشله یه که، له ویش بچوکه تر بیت یان گوره تر..

میشله که چه ند جورکی هیه وهک (وره) یان (البق) که گیانه به ریکی زور بچوکه و گه ستنی زور به نازاره و بونی ناخوشه و زور لاوازه و ته نها به ده سستلیدانی که ده کورزیت له سه ر دیواری مالان و جیگا و بان ده بینریت نه گره به میشل کوریک پتیدا بکیشری پان و پلیش ده بیتیه وه و جیگا که خویناوی ده کات، نه مه له گه ل نه وهی زور بچوکه یه کی که له به دیه پتراره سه رسوپ هینه ره کانی خودای گوره ، شهش قاچ و چوار بالی هیه له گه ل کلک و لموز، له گه ل بچوکه که ی لموزی ده چه قینی به پیستی فیل و حوشترا و خوینه که ی ده مژیت .

نه بویه به زیره کی خویان بیانزانیایه که نه و میشله بچوکه خودا وهک موعیزه یه که دروستی کردوه، چونکه نه م بونه وهره بچوکه خوای گوره سه رجه م نه و ده زگایانه ی که پتویستییه تی بۆزیانی تیدا دروستی کردوه، کاتیک نمونه ی به میشله هیناوه ته وه یان ده فهرموی: ﴿فَمَا فَوْقَهَا﴾ واته نمونه یه کی له ویش بچوکه تر مه به سستی پکیشچانی سه رنجی به رامبه ره، بۆ ورده کاریه کان چونکه هه رشتیک تاقه باره که ی بچوکه تر بیت پیوستی به ورده کاری و توکمه کاری زیاتر هیه. ^(۱۶)

خودا په روه ردگاری بچووک و گوره کانه، به د پینه ری هه ننگ و فیله نه و موعجیزه ی له میښووله دا هه یه موعجیزه یه که له فیلدا یه:

نه ویش موعجیزه ی ژبانه موعجیزه ی نه پینه کی داخراوه که خودا نه بی که س نایزانت « په ندو ناموژگاری وه رگرتن له نمونه کانی په یوه ندی به قه باره و شیوه وه نیه، به لکونمونه کان هوکار یکن بوبه رچاو پوونی و ناساندن .

له نمونه میتانه وه دا هیچ عیبه یه کی تیدانیه و باسکردنی مایه ی شهرم نیه حکمه تی خوداش به رزو بلنده و ده یه ویت دل و دهر وونه کان تا قیبا کاته وه. ^(۱۷)

خودای گه وره نمونه ی به میښ میتاوه ته وه که بونه وه ریکی بچووک، مروث — ده سته وسانه له پوویه پو یونه وه ی و زال بون به سریدا نه گه ر شتیکی لی برد (خراند) وه ک ده فهرموئ: ﴿... ضَعُفَ الطَّلِبُ وَالْمَطْلُوبُ ۝ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۝﴾ (الحج)، داواکارو داوالیکراو هه ردوویکیان لاواز و بی ده سه لاتن. نه وانه (وه کو پتویست) قه دری خویان به چاکی نه زانی، پیزی په روه ردگاریان به ته واوی نه گرت، له کاتیګدا به پراستی خوا زور به هیزو به توانا و بالاده سته ..

دروستکردنی میښ موسته حیل به هه مان شیوازی خوشترو فیل بیت ، چونکه میښ هه مان موعجیزه و نه پینه تیدایه ، نه پینه ژبان که سرجه م بونه وه ره کان تیدایا هاوبه شن « به لثم شیوازه قورثانیه که میښتیکی سوک وریسوا هه لده بژیړی ، چونکه ده سته وسانبوون له دروستکردنیدا

له لایه ن مروث وه بیده سه لاتی و ده سته وسانیه کی زیاتر ده به خشیت مروث له بیده سه لاتی و دروستکردنی خوشترو فیل ، نه وه ش به بی زیان گه یاندن به پراستی لیګدانه وه کان، نه مه ش به کیګه له سه رسوپه یتنه رترینی شیوازه کانی قورثان، پاشان

۱۷- فی ظلال القرآن « سید قطب » مرجع السابق ، ج ۱ « ص ۵ بتحرف

قورئان ههنگاویکی فراوانتر ده نیت بوخستنه پووی لاوازیه کانیان: ﴿وَإِنْ يَسْأَلُكُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَفِئُوهُ مِنْهُ...﴾ (۳) ئەو خوایانهی ئەوان بانگهشەیان بۆدەکرد توانای پزگار کردنی شتیکی نیه که مییش لئی دهفرپیتی ... چەندها شت که مییش لەمروقه کانی دهفرپیتی ناتوانن بیگه پیتنه وه، مییش که به تاییه تی دهست نیشانکراوه به هوی لاوازیه که یه وه تی و له هه مان کاتدا ئەو هه لگری ترسناکترین نه خوشیه و په لاماری به نرخترینی جیگا ده دات که چاوو ئەندامه کانی له شه ، له وانه شه ژیا نی لی بسینیتته وه چونکه هه لگری میکروبی سیل و گرانه تاو چاو ئیشه و مه لاریاه .

ئەوبه ولاوازی و بچوکیه ی خوی شتیک ده بات که پزگایه ک نیه بۆ گیرانه وه ی ... ئەگەر بوترایه : دپنده یه ک شتیکی لی بردوه و ناتوانی له دهستی پزگار بکری .

ئەوه ئیشاره تیک بوو بۆده سه لاتیک له بهردهم لاوازیکدا ، دپنده شتیک نافرپیتی که وره تربی له وشته ی مییش دهفرپیتی ، به لام شیوازه قورئانیه سه رسوپهینه ره که لاوازی هه مووان ده خاته پوو خودای که وره ده فره موئی : ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَّرِيدٍ﴾ (الحج)، هه ندی له خه لکی ده بینیت به بی هیچ زانستی و زانیاریه ک ده باره ی (که وره یی و ده سه لاتی) خوی په روه ردگار موحاده له ده که ن و باس و خواس ده که ن و شوین هه موو شه یتانیکی باخی و سه رکه ش ده که ون .

پاشان بۆنموونه ته ماشای ئەو هه موو سه روه ت و سامانه بکه که خه رج ده کریت بۆله ناو بردن و بنه بپکردنی مییش ئەوانه شی له و بچوکتین له گه ل ئەوه شدا به بربرسان نه یان توانیوه به و هه موو سامان و ده زگا و نامیرانه له ناوی ببه ن، ئایا پاش ئەوه ش ئەو دووپوو موشریکانه نکولی له نموونه کانی قورئان ده که ن ؟!

بەكۆرتى/

- پەرۋەردىگار خۇي بەدىيەتچىلەر ھەم موشىتىكە خوشى دەزانى زىيان و زەرەرى
ئەشتەسوك و پيسوايەى دروستى كىرۋە چىە .

- ئەو نمونانەى كە خۋاي گەرە لە قورئاندا ھىناونەتەيەو ھە ئامۇزگارى و ھىكمەتى
زۆر لە خۇدەگىرى لەوانەش :

* پەند ۋە رىگرتن و نىزىك كىرنەو ھى بىرۈكەكە و جىا كىرنەو ھى كە سانى ژىر ئەوانەى
لەشتەكان تىدەگەن لەوانىتر .

* جىا كىرنەو ھى باۋەرداران لە بىيۋا ۋە پان لە كاتى تاقى كىرنەو ھى خۋايىدا .

* پۈۈن كىرنەو ھى فراۋانى دەسەلاتى خۇدا كە سنورى بۇنىيە .

گومانی چوارم

بانگه شه کردن بونه و می که له نیوان خوداو جنوکه دا خزمایه تی هه یه

ناو مپوکی گومانه که :

کاتیک موشریکه کان گوتیان : فریشته کان کچانی خودان ، نه بوبه کر خودای لی پازی
بی پتی گوتن نهی دایکیان کییه ؟ وتیان کچانی خانه دانی جنوکه ن تا قمیکی تر وتیان
خوداو ئیبلیس بران ، پاک و بیگه ردی بوخودا له به رامبه ر نه و می که ده یلین خودا
ده فهرموی : ﴿ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نَبَأً وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ اِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴾ (الصافات)،
(له لایه کی تره وه کافره کان) خزمایه تیان بریار داوه له نیوان زاتی پهروه ردگار و
په ریه کاند، سوین به خوا په ریه کانیش چاک زانیویانه که ناماده ده کرین (بو لیپرسینه وه
و محاسبه نه گه ر ناوا خزمایه تیه که ه بیت چۆن دادگای ده کرین؟!).

رنگای پوچه نکرده و می گومانه که :

جنوکه ده زانن نه و می که موشریکه کان بانگه شه ی بۆده که ن درویه نه وان له حه شرو
حیسابدا ناماده ن و له کاتی سزاداندا بونیان هه یه خوداش پاک و بیگه رده له هه مو که موو
کورتیه ک .

دریژمی بابته که :

جنوکه نه زانن موشریکه کان درۆزنن له و بانگه شه یاندا :

هه ندیک پاووچوون هه یه له لایه ن نه و که سانه ی ته ئویل ده که ن له مانای خزمایه تی
که خودای گه وره خوی هه والی لی داوه که موشریکه کان بو خودای بریارده دن هه ندیکیان
ده لئین : که مه به ست لییان موشریکه کانه ، گوتویانه خوداو ئیبلیس بران .

وه هه ندیکی تر گوتویانه فریشته کان کچانی خودان و جنوکه ش له په گه زی فریشته ن،
گوتویانه خودا هاوسه رگیری له گه ل جنوکه کردوه و فریشته ی لی بووه ، بیگومان خودای

گه وره (جل جلاله) وه لامي بانگه شه كه يان ده داته وه و زانياريان ده داتي كه جنۆكه
خوشيان ده زانن كه ناماده ي حه شرو حيساب و لي پرسينه وه ده بن ئه وان ده زانن كه
موشريكه كان درۆ ده كه ن و ئه و قسانه بۆخودا هه لده به ستن و سزا ده درين له سه ر
ئه و كارهيان و بۆيه ئه وان حاشاو ته به پا ده كه ن له و خزمایه تيه كاتيك بۆيان ده رده كه وي
له ئه هلي ناگرن نه ك له جيهاني ئه پواحي پاك و بيگه رد.

ئيتير ئاخۆ حالي موشريكه كان چۆن ده بييت سه باره ت به و هه لیت و په لیتيه ي
كه ده يلئين و به زانياري قسه ده كه ن ؟!

خوداي گه وره ده فه رموي: ﴿...وَلَقَدْ عَلِمَتْ الْجَنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ﴾ (الصافات)، سوين
به خوا په ريه كانيش چاك زانيويانه كه ناماده ده كرين (بۆ لي پرسينه وه و محاسه به ئه گه ر
ئاوا خزمایه تيه كه هه بييت چۆن دادگاي ده كرين ؟!).

مه به ست له جنۆكه لي ره دا (شه ياتينه كانه) نه ك فريشته، وه كه ئه وه ي هه نديكيان
ده يلئين، چونكه فريشته كان له پوو ناكي دروستكراون نه ك له ناگر وه ك جنۆكه، فريشته كان
پاري زاون له گونا هه و تاوان و زاو زي ناكه ن و سيفه تي نيرو مي نادرته پاليان به پيچه وانه ي
جنۆكه. دورن به واتاي (عيلم) له ئايه ته كه دا ئه وه بييت كه جنۆكه پيشت هه ندي شتيان
زانيوه، وه ده شيت به كارهي تاني پابوردو به مه به ستي داها تو بيت به واتاي دلنيا بوون
له پووداني وه ك خودا ده فه رموي: ﴿إِنَّ أَمْرَ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾
(النحل)، فه رماني خوا به ري وه يه و واگه يشت، په له ي لي مه كه ن و په له تان نه بييت،
پاكي و بلندي بۆ ئه و زاته يه له وه ي كه هاوه لگه ران ده يكه نه هاوه ل و شهريك بۆ خوا .

واته جنۆكه له پۆزي دواييدا ئه وه ده زانيت، مه به ست ئه وه يه موشريكه كان دلنياده بن
له وه و تواناي گيترانه وه ي سزا يان نيه لييان، ئه وان پيشت جنۆكه يان ده په رست
به گوماني ئه وه ي كه جنۆكه به ري ز خاوه ن پيگه ن له لا ي خودا به هۆي به هه ل داچونيان
له بووني خزمایه تي له گه ل خوداي گه وره .

نه گهر له نیتوان جنوکه و خود ادا خزمایه تی مه بوایه یان هاو به شی خودا بونایه له پهرستن و گوړپایه لیدا نه وا هر گیز خودا سزای نه ده دان.

خوای گه وره چیروکی قسه و قسه لوکی بی بنه مایان پوون ده کاته وه سه بارت به و خزمایه تیه ی داویانه ته پالی وه ک ده فرموی: ﴿سُبْحَنَ اللّٰهُ عَمَّا یَصِفُوْنَ ۝۱۸﴾ (الصفات)، پاکی و بیگهردی بۆ خوای گه وره، دهر باره ی نه و شتانه ی که نه وان باسی نه که ن و نه و قسه بی جینیانه ی ده یکه ن به رامبه ر به خوا

زور سره سره پینه ره شتیکی ناوا بیر ی لی بکړتیه وه و ده ماو دم بیگړتیه وه، له سه رو نه مانه شه وه بکړتیه بیرو باوه پو وه ک پچکه یه ک ته ماشا بکړی، خودا پاک و بیگهرده نه م دهر برپنی پاکتیه ناماژه به گیلی و نه فامی و کالفامی خه ون و دهر ون و بیرو هوشیان ه هیچ په یوه ندیه که نیه تابیته خزمایه تی سره پای مه حال بوونی له پووی ژیرییه وه .

به کور تی/

بانگه شه ی موشریکه کان که گوايه خزمایه تی له نیتوان خودا و جنوکه دا هیه، نه وه ته نها وړینه یه و هیچ به لگه یه کیان به ده سته وه نیه جنوکه خو شیان به و دروی موشریکانه ده زانن و له پووی دوا پیدا حاشای لی ده که ن ، که واته نه گهر خزمایه تیه که له نیتوان نه وان و خودا دا مه بوایه پاریزگاریان لی ده کرد.

خوای گه وره ده فرموی: ﴿سُبْحَنَهُ وَتَعَالٰی عَمَّا یَقُولُوْنَ عَلُوْا کِبْرًا ۝۱۳﴾ (الاسراء)، ستایش و پاکی و بلندی بۆ نه و په روه ردگار هیه (که نه و نه فامانه دهر باره ی نه و مه موو ناپه واییه ده لئین) و نه و زاته زور به رزو بلندو گه وره تره (له بۆچوونی نه وان).

گومانی پیتجهم

نکولی کردن له ته نیایی و پهروه ردگاریتی خودا (جل جلاله)

ناوهرؤکی گومانه که:

موشریکه کان نکولی له ته نیایی و پهروه ردگاریتی خودا (جل جلاله) ده که ن ته وان
خویان بت و پهیکه ریان ده په رست و بانگه شیان ده کرد که ته وبت و پهیکه رانه له خودایان
نزیك ده کاته وهو ده بته تکاکار بویان ته وان ته وان سهرسو پمانی خویشیان پاگه یاندوه
له بوونی خودایه کی تاک و ته نها ته و شایسته ی په رستن بیت .

خودای گهره (جل جلاله) چیرؤکی ته وان له سهرزاری خویان ده گپړته وهو ده فهرموی:
﴿ اَجْعَلْ لِلّٰهِ اِلٰهًا وَّحِدًا اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ ۝۵ ﴾ (ص)، (هروه ها ده یانوت: ئایا پیتان
سهر نیه) هه موو خواکانی کردووه به یه ک خوا، به راستی ته مه شتیکی زور سهریو
سه مه ریه!

وه ههروه ها ده فهرموی: ﴿ وَیَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا یَضُرُّهُمْ وَلَا یَنْفَعُهُمْ
وَقَوْلُوتَ هَؤُلَاءِ سُبْحٰنَ رَبِّنَا عَلٰی اللّٰهِ ۝۱۸ ﴾ (یونس)، (بی باوه پان وخوانه ناسان) شتیکی
ده په رستن له جیاتی خوا نه زیانیان پیده که یه نیت نه قازانج، ده شلین: ئا ته وبت و شتانه
تکا کارمانن لای خوا..

پینگاکانی پوچه نکردنه وهی گومانه که:

بیگومان قورئانی پیروز ته مه سه له یه ی به دوو پینگا چاره سهر کردووه :

۱- خستنه پوی به لگه عه قلیه کان له سهریوونی خودا (جل جلاله) که ته و تاک و ته نه پایه و
ته و به دیه پنه رو پینکخه ری ته م بونه وه ریه، له ژیر ته م پوونکردنوه یه شدا هه ندیک پرسپاری
ناراسته ی عه قلی مرقایه تی کردووه بؤنه وهی تی بفرین و لئی ورد بینه وه و به لگه بیت
له سهریوونی خودا (جل جلاله) له وانه :

- ئايا دەكرى ئەم بوونە وەرە بەبى بەدېھنەرىك ھاتېتە بوون ؟!

- ئايا دەكرى كاروبارى ئەم بوونە وەرە گەرە و گرانە پىك بخرىت بەبى بوونى خواپەكى بەتوانا و داناو زانا ؟!

- ئايا دەكرى ئەم خودايە شەرىك ۋ ھاوبەشىكى ھەبىت لەمولكدارىدا ياخود لەپىكخستنى كاروبارەكاندا ؟!

- ئايا دەكرىت ئەم ھەمونىشانە و بەلگەى دەسەلاتانەى خوداى گەرە لەسەر تاسەرى گەردوندا ئاماژە بىت بەوہى كە خودايەكى ئاوا بەدەسەلات ئەكرى ئاوا دەستەوسان بىت لەبەردەم كارىك لەكاروبارى بەدېھتەن و بەپىوہ بردن و مردن و زىندوكرنەوہ ؟

دەتوانرى وەلامى ئەم پرسىارانە بەكورتى بدرىتەوہ :

- ناكرى بونە وەرىكى ئاوا مەزن بەدېھنەرىكى نەبىت ، بەدېھنەراو بەلگەى لەسەر بەدېھنەرىك ، ھەرەھا شوین پى بەلگەى لەسەر پۇشتن ، ئايا سىستەمى ئەم بوونە وەرە مەزنە كەسەر اپاى وردەكارىيە بەلگە نىە لەسەر بەدېھنەرىك ؟!!

- بەپىوہ بردنى كاروبارى ئەم بوونە وەرە گەرە و گرانە بەپىوہ ناچىت ئەگەر خودايەكى بەتوانا و داناو زانا بەپىوہى نەبات ، ئەگەر ئەو خواوہنى توانايەكى بى سنور نەبىت ھەر لەسەرە تاوہ ئەستەم بوو دروستى بكات چ جاي پىكى بخات و كاروبارەكانى پاپەزىنى .

- ناكرى ئەم خودايە ھاوبەشى ھەبىت لەمولكدارى و لەبەپىوہ بردندا ، چونكە چەند خودايەتى دەبىتە ھۆكارى كەم و كورتى و تىكچوونى سىستەمى بوونەوہ .

- ھىماو نىشانەكانى دەسەلاتى خودا لەبونەوہردا بەلگەىكى ئاشكرایە كە خودا ھىچ شتىكى لى عاسى نابى بەرامبەر ھىچ شتىك دەستەوسان نىە .

۲- خستنه پووی ئه وه لگانه ی په رستنی غهیری خودا پوچه ل ده که نه وه و دهسته و سانی ئه و هاویه شانه که هیچ توانایه کیان هه بیته بۆ که یاندنی سودوزیان بۆ خودی خوشیان « ئیتر چۆن ده توانن سودوزیانان هه بیته بۆ که سانیتەر؟! »

له ژیر پۆشنای ئه م خاله وه قورئانی پیرۆز ئاماژه به وخودا دهستکردانه دهکات :

- هیچ توانایه کیان نیه نه له ئاسمانه کاند او نه له زه ویشدا .

- گوتیان له پارانه وه کان نیه و توانای سودوزیان گه یاندنیان نیه و دهسته و سانی

له دروستکردنی ته ناته میث و میثوله یه کیش .

- دهستکردی خودی مرقفه کانن ئیتر چۆن ده په رسترتین له کاتیدا دهستیک دروستی

کردون؟! »

مرقفه کان ترس و سامیان به رامبه ریان و گرنگیان پی نادهن .

- موشریکه کان هیچ په راو به لگه یه کیان نیه که فه رمانیان پیبکات بۆ په رستنی ئه م

خودا دهستکردانه .

درژده ی بابته که :

ئه م گومانه له به رامبه ر گومانه کانن تر دا زیاتر دوباره بوته وه و باسکراوه له قورئاندا

له سه ر زاری موشریکه کان « ئه وان ته نیایی و په ره ردگاریتی خودا په د ده که نه وه و

به پیغه مبه ری خودا ﷻ ده لێن قورئان ده یگێرتته وه : ﴿ أَجْمَلُ الْأَلْهَةِ إِلَٰهًا وَجِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ

عَجَابٌ ۝۵ ﴾ (ص)، (هه ره ها ده یانوت: ئایا پیتان سه یز نیه) هه موو خواکانی کردوه به

یه ک خوا، به راستی ئه مه شتیکی ژۆر سه یرو سه مه ره یه !

ئه مه حالێ بیباوه پانه له هه مووکات و سه رده میکدا، فیرعه ون به موسا هه رونی وت

(عليهما السلام): ﴿ قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يٰمُوسَىٰ ۝۱۹ ﴾ (طه)، فیرعه ون به فیزه وه وتی: باسه

ئه ی موسا په ره ردگاری ئیوه کیته؟! ...

نه مروديش به ئيبراهيم (عليه السلام) ي ووت: ﴿أَنَا أُخِي وَأُمِّيْتُ...﴾ (البقرة)

(نه مروود له وه لاميدا) وتي: جا منيش ژيان ده به خشم و مردنيشم به دهسته.

موشريكه كانيش له به رامبه ر خودادا په يكه رو بت و فريشته كان ده په رستن بڼه وه ي

پشتيوانيان لي بكن و ببيته مايه ي شكومه ندي و شفاعة تكرديان لاي خودا. خودا (جل

جلاله) ده فهرموي: ﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهَةً لِيَكُونُوا هُمْ عِزًّا﴾ (٨١) ﴿(مريم)، نه و بي

باوه پانه له جياتي خوا جوړه ها شتي تريان كړي ټه خواي خويان تا پايه داري و

ده سه لاتيان (به خه يالي خويان) ده ست بكه ويټ، هه روه ها ده فهرموي: ﴿وَيَعْبُدُونَ

مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَنْتُمُوهُ

يَمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ مُبَحَّحَةٌ، وَقَعَلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ (١٨) ﴿(يونس).

(بي باوه پان و خوانه ناسان) شتيك ده په رستن له جياتي خوا نه زيانيان پيډه گه يه نيټ

نه قازانچ، ده شلښ: نا نه و بت و شتانه تكا كارمانن لاي خوا، پييان بلي نه ي محمد ﷺ:

باشه نايا نيوه خوا ناگادار ده كه نه وه به شتيك كه له ناسمانه كان و له زه ويډا هه بيت و خوا

نه يزانيت؟! پاك و بيگه رده و به رزو بلنده و دووره له وه ي كه نه فامان ده يكن به هاوه لي.

قورناني پيروز ته نيابي په روه ردگاري تي خوداي گه وړه دوپات كړي ټه وه، هاوبه ش

بريارداني بڼ خودا به تال كړي ټه وه له زوربه ي نايه ته كاندا، نه وه ش له چنډ پوويه كه وه كه

به ره و ناراسته مان ده بات:

يه كه م: خسته پروي نه و به لگانه ي ﷻ په يو هنديان به ژيري و عه قله وه هه يه له سه ر بووني

خودا و ته نهاي نه و ﷻ هه ر خوشي به ديني نه ري نه م بوونه و هه يه :-

بيگومان خودا پيويستي به هيچ كه سيك نيه كه يارمه تي بدات له به رپوه بردي

كاروباره كانيدا، ته نانه ت بڼ كه سيش نيه ده ست و هريدات له كاري خودا، جا له به ر

ئەوئى ھىچ كەس ھاوبەشى خۇدا نىيە لە بەدبەختانيدا — ئەو كارە تەننەت موشرىكە كانىش مەشت و مېرى لەسەر ناكەن — ئىتەر چۆن كەسنىڭ ھاوبەشى دەكەت لە بەرپۆە بەردەندا؟! خۇدا دەفەر موى: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْآخِرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الاعراف)، (ئاگادار بن و بزانن و تىفكەرن كە: ھەرچى دروستكردن و بپارادانە ھەر بۆ ئەو، (كەواتە دەبا ھەمووان فەرمانبەردارى ئەو بىن و لە فەرمانى دەرنەچىن)، موبارەك و پىرۆز گەورە زاتى (الله) پەرۋەردگارى جىھانيان.

قورئانى پىرۆز موخاتەبەى سەرچەم مەۋقەكان دەكەت: لەپەروى عەقلى و يژدانەو، بەجۆرىك بەلگەكان دەخاتە بەردەستى و گەفتوگۆى لەسەر دەكەت، و بەئاگائى دەھىننەتەو بۆ بىر كەردنەو ھەيكى عاقلانى راست و دروست كە بىگەيەننەتە تىگەيشتەنى لە ھەقىقەتى تاك و تەنھائى خۇداو دەرك كەردن بەو راستىيەو باوھەرەيتان پىتى.

پاش پىتويستىبۇنى باوھەرەيتان بەخۇدايەكى تاك و تەنھا: ^(۱۸)

قورئان پەرۋەردگارىتى و تەنئايى خۇداى چەسپاندوھ لەپىگەى پرسىيار كەردن لە خۇدى موشرىكەكان ئەوانەى كە نەفى ئەو راستى دەكەن و دەفەر موى: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخُلُقُونَ﴾ (الطور)، (ئايان ئەوانەبەى ھىچ شەئىك، ھىچ ھۆيەك، ھاتونەتەكايەو؟! يان ھەر خۇيان دروستكارن)، ئەمەش يانى: ئايان ھاتونەتەدى بەبى بەدبەختەرىك؟! ياخۇد خۇيان خۇيانيان بەدبەختاوە؟! وەلامەكە ئەمەيە نە ئەو، بەلكو خۇدا خۇى دروستىكردون دوائى ئەوئى كە ھىچ نەبوون و باسىيان لەئارادا نەبوو. ئەم ئايەتە لەپودا وەستانىكى گەورەيە بۆ عەقلى مەۋقايەتەكى گومرا لەمىژوودا.. ھەردەلئى بۆ گومراكانى ئەم سەردەمە دابەزىوھ كە نوگۆلى لەبوونى خۇدا دەكەن و پەنا دەبەنە بەر بىباوھەپى و گومرايى. ئەوانەى پەنادەبەنە ئەو ئاستە لە گومرايىدا نكۆلى لەبوونى

خودا ناکەن لەپاستیدا، چونکە سروشت و فیتەرتی مرقەکان — چەندەش گومرا بێت — نەکوێی لەبوونی بەدیپێتەرێک ناکات.

بەلام ئەوان — بەهۆکاریک لە هۆکارەکان — لووت بەرزێ دەکەن و پاستیەکان پەت دەکەنەو. فیتەرتی مرقەکان هەرگیز نەکوێی ئەو دانپێدانانە ناکات کە دانیایا بەویدا ناوێ کە خودا پەرەردگاریانە. ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ﴿١٧٢﴾﴾ (الاعراف) یادی ئەو کاتەش بکەرەوێ کە پەرەردگارت پشتاو پشستی ئەوێ نادەمی کۆ کردەوێ (لە جیهانی پەنھان و شاراویدا پەیمانی لێ وەرگرتن) و کردنی بە شایەت بەسەر خۆیانەوێ و (پێی فرمۆن): ئایا من پەرەردگاری ئێوێ نیم؟! هەموو وتیان: نابێت تۆ خۆی ئێمە نەبیت، بەلێ شایەتیمان داوێ (کە تۆ پەرەردگارمانیت)، ئەمەش بۆ ئەوێ نەوێ کۆ لە پۆێ قیامەتدا بێت: بەپاستی ئێمە لەمە بێتاکا بوین!!

بەلام ئەوێ کە پوودەدات ئەوێ کە مرقە گومراکان لووت بەرزێ دەکەن لەبەرەمبەر ئەو پاستیەدا، چونکە نایانەوێ مل کەچ بن بۆ خودا، خۆ ئەگەر بەناشکرا دانی نا بەبوونی خودادا ئێر پێویست دەبێت لەسەری کە گوێراپەلێ خودا بکات و بیپەرستی ئەوێش — لەبەر هەر هۆکاریک بێت — ئەوێ ناوێت، و لەبەر ئەوێ بەنەکوێی کەوێ مەترخەم دەرنەکەوێ دەست دەکات بە فەلسەفەلێدان و بانگەشەێ ئەوێ دەکات کە ئەسلێ باوەری بە بوونی خودا نیە!

فیتەرتی مرقەکان چۆن نەکوێی ئەو دان پێدانانە دەکات لەکاتی کەدا بونەوێ لەپێش چاویەتی — بەهەموو ئەو شتەکانی لەناویدا یە — و دەوری دەدات و ئەگێرپێتەوێ بەرەوپاستیەکان؟!

چۆن پووبه پووی به دیهیتان ده بیته وه وه لآمی چیه بۆ؟! ئه م گرفته چۆن چاره سه ر ده کات ته گه ر باوه پی به بوونی خودا نه بیته؟! ئه م به دیهیتانه هاتوته کایه وه که هه موو ههسته وه ره کان ههستی پیده کهن و پێگایه ک نامینیتته وه بۆ نکۆلی کردن؟! ئاسما مه کان و زه وی و مانگ و ته ستیره و هه ساره کان و نه وانه شی له سه ر زه ویدان به مرو فیشه وه چۆن به دیهیتراون؟! ئه م بوونه وه ره به بی به دیهیتنه رێک چۆن به دیهیتراوه؟! هه روا له نه بوونه وه؟! پاشان نه مانه چۆن پێکخران پاش نه وه ی به دیهیتراون؟! پاشان چۆن پارێزگاری و بهرگری کرا له و سستمه له ماوه ی نه و چه ن دین ملیۆن سا له دا، که نه قلی مرو ف توانای هه ژمار کردنی نیه، به بی نه وه ی هه یج نا رێکی و که م و کورتیه ک پویداته؟! ئایا نه مانه هه موویان پووده ده ن به بی به دیهیتنه رێک؟! ئایا عه قل نه بوونی ئه م قسه یه ده کات، ته نانه ت ته گه ر نه و عه قل ه گومراش بیته و له تاریکیدا بسو پێته وه؟! ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ (الطور)، ئایا نه وانه به بی هه یج شتیه ک، هه یج هۆیه ک، هاتوونه ته کایه وه؟! یان هه ر خۆیان دروستکارن؟

یان نه وه یه خۆیان یان به دیهیتراوه ته مه ش کارێکه هه یج یه کێک له گومراکان بانگه شه ی نه وه یان نه کردووه، بۆیه پرسباری یه که م به بی وه لام ده مینیتته وه: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ﴾ ﴿٣٥﴾؟! نه و پرسباره بیده نگه ر و ده مکو تکه ره، که هه یج یه کێک له بیبا وه پان توانای وه لامدانه وه یان نیه له سه ری. به م جۆره ش ته نها کارێک ماوه نه ویش نه وه یه به دیهیتنه رێک هه بیته، نه وه ی هه موو به دیهیتراوه کانی به دیهیتراوه به تواناو ده سه لات ی خۆی، نه وه ی سه رجه م کاروباره کان به رپۆه ده بات به بی هاویه ش، ته مه نه وه یه که فیه ره ت ناتوانی نکۆلی لی بکات ته نانه ت ته گه ر گومراش بیته و له گو کرا ییدا پۆجوبی به لکو خۆ لوت به رزه کان به زمان نکۆلی لیده کهن به هۆی لووتبه رزییانه وه به رامبه ر په رستنی خودا، وه ک خودا ده فه رموی: ﴿إِنَّ الَّذِي يَجْدِلُوكَ فِيْءَايَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِن فِيْ

سُدُّوهُمْ إِلَّا كِبْرًا لَهُمْ يَبْلِغِيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٨﴾

(غافر)، به پراستی ئه وانه ی که موحاده له و گفتوگۆی سه رکه شانه ده کهن و، به نه شاره زایی له ئایه ته کانی خوا ده دوین بی ئه وه ی به لگه یه کی به هیزیان پی بیت، ئه وانه ته نها له سینه یاندا خو به ل زانین هه یه، به مه رجیک هیچ کات ناگه نه ئه و ئامانجه ی که هه یانه، که واته تو په نا بگره به خوا له شه پی خوانه ناسان چونکه به پراستی ئه و زاته بیسه ر و بینایه.

قورئانی پیرۆز به لگه ی عه قلی هیناوه ته وه که تاك و ته نهایی خودا ده سه لمینی و ئه وه شی ده تگه یه نیته ئه وه ی که گریمان چند خودای هه یه، ئه و هه ریه که یان گرنگی به وه دها که خو ی به دیهیناوه، سه ره نجامه که شی بوونه وه ریکی ناپیک و پیک ده بووه، بیکومان ئه وه ی که ده بینری بوونه وه ریکی پیکخراو پیک و پیکه، هه ریه که له جیهانی سه ره وه و خواره وه پیکه وه گری دراو له و په پی ئاستی کاملیدا، خودا ده فه رموی: (مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَافُوتٍ) (الملک: ۳) له نیو به دیهینراوه کانی ئه و خوی میهره بانه دا هیچ ناپیکی و ناتا وایه که به دی ناکه یت.

ئه گه ر ئاوا ده بووه هه ریه که له و خودایانه هه ولی زالبوونی دها به سه ر به رامبه ره که یدا و هه ندیکیان خویان له وانیه تر به گه وره ده زانی، وه که ده فه رموی: ﴿مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِّنْ إِنْتٍ إِذَا لَدَّهَبَ كُلُّ شَيْءٍ يَمَّا خَلَقَ وَلَمَّا لَمْ يَمَضْهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ سُبْحَنَ اللَّهُ عَمَّا يُصِفُونَ﴾

﴿٩﴾ (المؤمنون)، هه رگیز خوا که سی نه کردووه به پۆله ی خو ی و هیچ خواجه کی له گه لدا نی یه، چونکه ئه و کاته هه ر خواجه که ده چوو به لای دروستکراوانی خویه وه و هه ندیکی خو ی بلند ده کرد به سه ر هه ندیکی تر دا (ئه وسا بوونه وه ر تیکده چوو)، پاک ی و بیکه ردی بۆ زاتی خواجه له به رامبه ر ئه و شتانه وه که (خوا نه ناسان) هه لی ده به ستن و ده یلین.

فەیلەسوفەکانیش باسیان لەم بابەتە کردوو بەبەلگە ی پێگێکردن ناوزەدیان کردوو کە بریتی یە لە گریمانەی هەبوونی دوو بەدیهێنەر یان زیاتر ئەوا یەکیکیان دەیهوێت لاشەکە (تەنەکە) بجوێت، ئەوی تریشیان دەیهوێت وەستاویت، ئەگەر مەبەست هەریەکیکیان نەهاتەدی ئەوا دەستەوسان دەبن، لەکاتی کدا بەدیهێنەرێک نابێ دەستەوسان بیت. بەم جوێرش پێچەوانەبوونی مەبەستیان پێگرە لەبەردەم پێکەوتنیان، ئەم مەحال بوونەش لەچەند خواپەتیەو سەرچاوەی گرتوو بەیە چەند خودایەتیش دەبێتە مەحال بەلام ئەگەر مەبەستی یەکیکیان هاتەدی لەبەرانبەر ئەوێتدا ئەو دەبێتە خودایەکی سەرەکی و دەستەلاتدا ئەوێتیا دەبێتە خودایەکی بەزێنراو وەلاخوا، چونکە خودایەکی سیفەتی بەزاندن بیت ناکرێ بێدەسەلات بیت. وەک خودای گەر دەفەر موی: ﴿أَرَأَيْتُمْ أَإِلَٰهًا مِّنَ الْأَرْضِ هُمْ يُشْرُونَ﴾ ١١ ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَٰهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَنَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ ٢٢ ﴿لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾ ٢٣ ﴿(الانبیاء)، نایا خەلکی نالەبار پەرستراوی ساخەیان بریارداوە لەزەویدا و ئەو پەرستراوانە دەتوانن ژیا بێخەش؟ ئەگەر لە هەردوکیاندا (لە ئاسمان و زەویدا) چەند خواپەکی تر هەبواپە غەیری (الله)، ئەو کاول و وێران دەبوون و تێک دەچوون بەسەر یەکدا، پاک و بێگەردی بۆ خوا کە پەروەردگاری عەرشە، لەو باس و خواسانەدا (کە خوانەناسان) دەبێن (هاوێل بۆ ئەو زاتە بریار دەدەن). پرسیار ناکرێت لەوێ کە خوا دەیکات، لە کاتی کدا ئەوان پرسیاران لێ دەکرێت و موخاسە بە دەکرێن.

پاستیە ئاشکراکە ئەوێە ئەم بوونەوەرە پێکخراوە تا ئەوسەری کە عەقل بەیێتە پیش چاوی خۆی لەپێکخستندا، نایا پاش ئەو ئەکرێ خودایەکی تر هەبێت لە ئاسمانەکان و زەویدا جگە لە خودایەکی تاک و تەنها و بالادەست و پێکخەرو دانا کە (الله) یە: ﴿فَسُبْحَنَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ ٢٢ ﴿نایا هەر خودایەکی هەرچەکی بویت بۆ خۆی دروستی ناکات؟! ئێتر چۆن ئەو شتە دروستکراوە لەلایەن خودایەکی دیکەو

وهك ئو شتهى خداكهى تر ليك دهچن؟! ... ئيتړ چۆن دهورانى بوونه وهر پړك دهخریت له لایه ن دوو خودای جیاوازه وه به دیه پترابیت و چه ند خودایه کیش سه رپه رشتی بکات؟! ئایا دهکړئ بوونه وهریكى پړكخراوبیت نه گهر چه ند ئیراده و دهسته لاتداريكي جیاواز به پړوهى ببات؟! نهى ناکړئ په کيک له خوداکان بیه ویت پړك له پړژه لاتوه به ده رپکه وئ و خودایه کی تریش بیه ویت پړك له پړئاواوه به ده رپکه وئ؟! نهى نه وکاته چى پووده دات؟! له م حاله تده ته نها شتیکیش له م بوونه وهرده پړك ناخریت؟ ئایا کاره کان پړك و راست ده بن یاخود بوونه وهر ده بیته گهره لاوژه و پاشاگردانى و گهر دبوونه کان به رپه ک ده که ون و پړك دانان پووده دات، ته نانه ت پړك دادان له نیتوان ئو ئیاردانه شدا پووده دات که سه رپه رشتیان ده که ن و، وهك ملوانکه په کی پچراوى لیږدیت؟! له بهر نه وهى قورئان عه قله کان ده دوینى و ده لیست پېیان ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلُ اللَّهِ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾، نه گهر له هه ردوکیاندا (له ئاسمان و زه ویدا) چه ند خوابه کی تر هه بویه غه یری (الله)، ئوه کاول و ویران ده بوون و تیک ده چوون به سه ر په کدا.. قورئان ته نها به وه قایل نابیت، به لکو له گفتوگوگردندا هه نگاوکی تر ده چیته پیښه وه، ئه م راستیه ده خاته به رده ستی بۆئوه لئی حالى ببی، گریمان - باوا بیت - که له گه ل خودا خودایه کی تر هه بیت ئایا هه لویست چۆن ده بیت؟! له رلستیشدا نه گهر له بوونه وردا ژماره په ک خودا هه بوون: ﴿وَمَا كَانَتْ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا أَذَى أَذْهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَنَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ﴾ (المؤمنون)، هه رگیز خوا که سی نه کردووه به پۆلهى خوی و هیچ خوابه کی له گه لدا نیه، چونکه ئه و کاته هه ر خوابه ک ده چوو به لای دروستکراوانی خویه وه و هه ندیکى خوی بلند ده کرد به سه ر هه ندیکى ترده (ئوسا بوونه وهر تیکده چوو)، پاکی و بیگه ردی بۆ زاتى خوابه له به رامبه ر ئه و شتانه وه که (خوا نه ناسان) هه لى ده به ستن و ده یلین.

ئەگەر ھېتاماھە پېش چاۋى خۇمان كە ھەريەككە لەو خودايانە بەشېك ياخود سوچىكى بەدېھتېراۋىكىيان دروست كىرد، ئايا دەچىتە عەقلەۋە خودايەك لەو خودايانە واز لەبەشەكەى خۇى بەيىنى بۇ خودايەكى تر؟! ئەۋكاتە كىيەپكى لەسەر دەستەلات دروست دەبت لەنيوان خودا سەپىتراۋەكاندا.. ھەريەكەيان ويىستى خۇى دەسەپىنى بەبىيانوى ئەۋەى ئەو پاست و گەۋرەترە.. ئايا بونەۋەر بەم حالەتەنەۋە جىگىردەبىت؟! ۋەياخود بەدېھتېنان و بەپىۋەبردن و جولەى گەردىلەكان پىكخراۋدەبوو؟!

عەقلى مۇۋافىقەتى لەسەريەتى بىرىكەتەۋە و تىپراپىمىنى .. لەبەرئەۋەى مۇۋ دانى بەۋەدانائەۋە كە ئاسمانەكان و زەۋى و دەستەلات و بەپىۋەبردن بۇ خودايە، ئىتر چ كاريك دەمىنىتەۋە بۇ خداكانى تر؟! بەھۋى ئەۋەى كە بوونەۋەر لەبەپىۋەچوونىدا ھىچ كەم و كورتى و ئاپىكىكە بەدى ئاكرىت، بەلكو ئەۋەى كە دەبىنرى بونەۋرىكى توندو تۆل و پىكخراۋە، ئەمانە بەلگەن لەسەر تاك دەستەلاتى لە بەپىۋەبردن و چاۋدىرى كردندا.

۲- قورئان سەرىبەخۇى خودا لە بەدېھتېنانى ھەموۋ شەكان و بەپىۋەبردن و دىارى كردنى چارەنوسىاندا دوپات دەكەتەۋە كە ئەم كارانە خودا بەبى ھاۋبەش جى بەجى يان دەكات، بەلام ئەۋانەى موشرىكەكان بەشەرىك بىريارىيان داۋە بۇ خودا ئەۋانە بەندەن ۋەك خۇيان و ھىچ دەستەلاتىكىيان نىۋە خوداش بەئامادەبوونى ئەۋان ئاسمانەكان و زەۋى دروست نەكردۋە تەننەت ئەۋان لەۋكات و ساتەدا ھەربونىشىيان نەبوۋە. ۋەك خودا دەفەرمۇى: ﴿ مَا أَشْهَدُهُمْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا خَلَقَ أَنْفُسَهُمْ وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا ۝۵۱ ﴾ (الكهف)، ۋەنەبىت مەن لەكاتى دروستكردنى ئاسمانەكان و زەۋىدا ئەۋانم ئامادە كىردىت، بگرە ھەتا لە دروست بوونى خۇشيان ئاگادارىن، بەپاستى مەن ھەرگىز ئەۋانەى خەلك گومرا دەكەن نەمكردۋە بەيارمەتىدەرى خۇم و پىشم پى نەبەستون.

قورئان بەلگە دەھیتتەوہ لەسەر بوونی خوداو دەستەلاتی، کە ئەو بەدیهینەر و
 فەرمانپەر وایە، لەکاتیکدا مەزھەبی لەنەبوونەوہ هیناوەتە بوون، وەک دەفەرموی: ﴿كَيْفَ
 تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَتَمَنًا فَأَخْبَنَكُم تُمْ يُبْسِتُكُمْ تُمْ يُحْسِبُكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾﴾
 (البقرة)، (خەلکینە)، چۆن بێ بڕوا دەبن بە خوا لەکاتیکدا ئێوە بێ گیان بوون (لە توێی
 خاکدا) خوا (دروستی کردوون) و گیانی بەبەردا کردن، پاشان دەتانیشت و دوایی
 زیندووتان دەکاتەوہ، ئەوسا هەر بۆ لای ئەویش دەبرێنەوہ، هەرۆهە دەفەرموی: ﴿هَلْ
 أَقَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا ﴿١﴾﴾ (الانسان)، بەپاستی ماوہیەکی زۆر لە
 پۆزگار بەسەر ئادەمیزادا هات کە شتیکی وانەبوو ناو ببریت.

ئەمە ئەو بەلگەیە کە کابرای باوہردار بەنموونە هینایەوہ بۆ ھاوێی بێباوہرەکی
 لەچەرۆکی خاوەنی دوو بەهەشتەکەدا، کە دەفەرموی: ﴿أَكْفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ
 مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاهُ رَجُلًا ﴿٣٧﴾ لَنَكُنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا ﴿٣٨﴾﴾ (الكهف)، ھاوہلە
 ئیماندارەکی لەکاتیکدا کە گفتوگۆی لەگەڵدا دەکرد پێی وت: ئایا باوہرەت نەماوہ بەو
 زاتەیی کە سەرەتا تۆی لە خاک دروست کردووە؟! لەوہودوا نۆقتەیک بوویت، پاشان
 کردیتی بە پیاو؟! بەلام من دەلێم کە: _الله_ (بەدیهینەری ھەموو بوونەوہ)، ھەر ئەو
 پەرورەدگارمە، هیچ جۆرە ھاوہل و شەریکیک بۆ ئەو پەرورەدگارم بێرێار نادەم.

ئەمە نکۆلی کردنە لەلایەن ئەوہوہ ھەرۆهە ترسناکی لادان و سەرپێچی ھاوێیکە
 دەخاتەپووە بەرامبەر بەو خودایەیی کە مەزھەبی لەقولپەرۆه بەدیهیناوە، ئیتر مەزھەبی چۆن
 دەتوانیت سەرپێچی خودا بکات. لەکاتیکدا بەلگەکان لەسەر بوونی خودا دیارو ئاشکران
 و ھەموو تاکێک لەناخی خۆیەوہ ئەو پاستیە دەزانیت، هیچ دروستکراویک نیە لەنیو
 دروستکراوہکاندا نەزانیت کە لەنەبوونەوہ ھاتۆتە بوون دروست بوونیشی لەخۆیەوہ
 نەبووہ واتە پەییەندی بەخۆیەوہ نیە و بەھەمان شێوہ دروستبوونەکەشی نەدراوہتە پال

هیچ دروستکراویکی تر چونکه هه موویان له یهك پله و پایه و ئاستدان، كه واته زانستی دانه پالئ دروستبوونی ده گه پتته وه بۆ ئه و خودایه ی كه هیچ خودایه کی تر نه جگه لو به ده پتته ری هه موو شته كان، بۆیه ئیمانداره كه پتی ووت: ﴿لَيْكُنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا﴾ (٢٨) (الكهف)، به ئام من ده ئیم كه: _ الله _ (به ده پتته ری هه موو بوونه وه)، هه ر ئه و په روهر دگاره، هیچ جۆره هاوه ل و شه ریکێ بۆ ئه و په روهر دگاره م بریار ناده م. واته كه شی: من قسه كانی تۆ دووباره ناکه مه وه به لكو دان به تاك و ته نهایی په روهر دگاریتی خودادا ده نیم كه هیچ هاویه شیکی نه. ئه و به لگه ئاشکرایانه ی ده سته لات و سه ره خۆ بوونی خودا ده سه لمینن له زالبوونی به سه ر دروستکراوه کانیدا، ئه وه ی كه ئیبراهیم پتته مبه ر (علیه السلام) به به لگه هتتایه وه له به رامبه ر نه مرود دا کاتیک كه نکۆلی له بوونی خودا کرد، ئیبراهیم پتته مبه ر (علیه السلام) بۆی سه لماند دروستبوونی شته كان دوا ی نه بونیان و مراندنیان و ژياندنیا ن به لگن له سه ر بوونی خودا، کاتیک نه مرود له وه لامدا به پروه که ش بانگه شه ی ئه وه ی ده کرد كه ده توانی بژینی و به مرینی ابراهیم (علیه السلام) داوا ی لی کرد كه خۆر له خۆر ئاوا وه هه لبینی وهك چۆن خودای بالاده ست ئه و کاره ی به لاوه ئاسانه، ئاله ویدا ده سته وسانی ئاشکرا بوو، له هه مان کاتدا بۆی ده رکه وت كه ناتوانی له سه ر لوت به رزی و نکۆلی کردن به رده وام بیت. ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ (البقرة)، ئایا نه تبیس توه و نه تپوانیوه ته ئه و كه سه ی ده مه قاله ی ده کرد له گه ل ئیبراهیمدا له باره ی په روهر دگاریه وه له به ر ئه وه ی خوا پاشایه تی پنبه خشی بوو، (له جیاتی باوه پهینان و سوپاسگوزاری كه چی ده مه ده میی ده کرد له گه ل ئیبراهیمدا)، (ئه م لووت به رزیه شی کاتیک بوو به هه واو فیزاوه پرسییویه تی

له ئیبراهیم که په‌روه‌ردگاری تۆ کټییه؟ ئه‌ویش له وه‌لامدا وتی: په‌روه‌ردگاری من ئه‌وزاته‌یه که ژیان ده‌به‌خشیت و مردنیشی به‌ده‌سته، (نه‌مروود له وه‌لامیدا) وتی: جا منیش ژیان ده‌به‌خشم و مردنیشم به‌ده‌سته، (ئینجا فه‌رمانیدا هه‌ندیک له نه‌یارانی بکوژن گوايه ئه‌وه ده‌یانمریتیت، هه‌ندیکیشی نه‌کوشت گوايه ئه‌وه ژیانی پی‌به‌خشین!!)، ئه‌وسا ئیبراهیم وتی: به‌پاستی خوا خۆر له پۆژه‌لاته‌وه ده‌هیتیت جا (ئه‌گه‌ر تۆ ده‌توانیت) له پۆژئاواوه بیه‌ینه، ئینجا ئه‌و بی باوه‌ره په‌نگی په‌پی و ده‌مکوت کراو وه‌لامی نه‌ما، بیگومان خوا هیدایه‌تی قه‌ومی زالم و سته‌مکار نادات.

یه‌کټکی تر له به‌لگه‌ پوون و ناشکراکان له‌سه‌ر بوونی خوداو سه‌ریه‌خۆی له‌به‌رامبه‌ر دروستکراوه‌کانیدا سه‌ریه‌خۆیی له‌به‌رامبه‌ر دروستکراوه‌کانیدا ئه‌و نیشانه‌و به‌لگه‌ گه‌ردونیانه‌ن که قورئانی پیرۆزه‌قلی مرقه‌کان په‌لکیش ده‌کات بۆ تێپرامان و بیرکردنه‌وه لییان له‌سه‌رتاسه‌ری گه‌ردوندا. ئه‌و نیشانه‌ی که ئاماژه به‌وه‌ده‌ده‌ن که خوای گه‌وره‌ده‌سته‌وسان نیه به‌رامبه‌ر هیچ کاروباریکی به‌نده‌کانی له‌رزق و رۆزی و بوپوه‌بردن و مردن و زیندوکردنه‌وه‌و پاداشت و سزایان وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَآخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْعُلُوكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَمْعُ النَّاسُ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيْحِ وَالسَّحَابِ

الْمُسْحَرِّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٧٠﴾﴾ (البقرة)، به‌پاستی له دروستکردنی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و ئالو گۆپی شه‌وو پۆژدا و له‌و که‌شتیانه‌دا که ده‌گه‌رین به‌ ده‌ریادا و به‌هۆیه‌وه سوود به‌خه‌لکی ده‌گه‌یه‌نن و له‌و ئاوه‌ی که خوا له ئاسمانه‌وه ده‌بیاریتیت و ئینجا به‌هۆیه‌وه زه‌وی پی زیندوو ده‌کاته‌وه دوا‌ی وشک بوون و مردنی، هه‌روه‌ها جۆره‌ها زینده‌وه‌ر و گیانه‌به‌ر و مارو میرووی له‌سه‌ر پووکاری زه‌ویدا ب‌لاو کردۆته‌وه و گۆراندن و هاتوچۆ پێکردنی باو شه‌مال و راگیر کردنی هه‌وره‌کان له‌ نێوان ئاسمان و زه‌ویدا،

نه مانه هموو به لگه و نیشانه ی به هین بۆ نه وانه ی که عه قل و بیرو هوشیان ده خه نه کارو بیر له ده سه لاتی بی سنووری خوا ده که نه وه .

نه گه ر مړۆډ له پریگه ی عه قلیه وه بیر بکاته وه له وه هموو نیشانه په خشکراوه له خودی خو بی و له گه ردوندا دوو چاری سه رسوپمان و ده سه ته پاچه ی دیت له به رامبه ر نه و نیشانه سه رسامکه رانه ی که ئاماژهن له سه ر بوونی به دیهینه ریکی به توانا وه که ده فه رموی:

﴿قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلَامٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰٓهُ ۗ اَللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُوْنَ﴾ (٩) ﴿اَمَنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ مَآءً فَاَنْبَتْنَا بِهِۦٓ حَدَاقٍ ۚ ذٰلِكَ بِهَاجِرٍ مَّا كَانَتْ لَكُمْ اَنْ تُنْبِتُوْا شَجَرَهَا ۗ اَوَلَمْۤ اَعْلَمْۤ اَنَّ اللّٰهَ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُوْنَ﴾ (١٠) ﴿اَمَنْ جَعَلَ الْاَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَافَهَا اَنْهٰرًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسٍ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۗ اَوَلَمْۤ اَعْلَمْۤ اَنَّ اللّٰهَ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ﴾ (١١) ﴿اَمَنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ اِذَا دَعَا ۚ وَيَكْشِفُ السُّوْءَ وَيَجْعَلُ لَكُمْ خُلَفَآءَ ۗ اَوَلَمْۤ اَعْلَمْۤ اَنَّ اللّٰهَ قَلِيْلًا مَّا تَذَكَّرُوْنَ﴾ (١٢) ﴿اَمَنْ يَهْدِيْكُمْ فِى ظُلُمٰتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيْحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهٖ ۗ اَوَلَمْۤ اَعْلَمْۤ اَنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى اَللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ﴾ (١٣) ﴿اَمَنْ يَبْدُوْا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهُمْ وَمَنْ يَرْزُقُكَ فِى السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ ۗ اَوَلَمْۤ اَعْلَمْۤ اَنَّ اللّٰهَ قُلْ مَا تَرٰهُنَّ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ﴾ (١٤) ﴿(الفرقان)﴾

(نه ی پێغه مبه ر ﷺ نه ی ئیماندار) بلی: سوپاس و ستایش بۆ خوی میهره بان، سلاو له سه ر نه و به ندانه ش که هه لی بژاردوه، ئایا نه و خوا میهره بانه چاکتره (که بپه رستریت و پپه ره وی به رنامه که ی بکریت) یان نه وانه ی نه وان ده یکه نه شه ریک و هاوه ل بۆی؟ (ئایا شه ریک و هاوه ل چاکتره بپه رستریت) یان نه و زاته ی که ئاسمانه کان و زه وی دروست کردوه و له ئاسمانه وه بارانی باراندوه، جا باخ و بیستانی جوان و پازاوه مان پێ به ره م هیناوه، ئیوه نه تانده توانی دره خته کانی بپوینن، چ جای به رو بوومه که ی، ئایا په وایه، که خواجه کی تر له گه ل خوی په روه رگادا هه بیته؟! نه خیر، له گه ل نه و هموو به لگانه دا زۆریه ی نه و خه لکه له پێبازی راست لاده دهن و شوینی چه وتی و ناردوستی ده که ون.

(ئایا تەنھا ئەو زاتە نیە) کە زەوی دامەزراندوو و لە ناویدا جۆگە و پووباری
پەخساندوو، ھەروەھا زنجیرە چپای تیا دا چەسپاندوو، لە نێوان دوو دەریاکەشدا
بەربەستی بەرپا کردوو (کە ئاوی شیرین و سوێر تیکەل نابن) ئایا پەواپە خواپەکی تر
لە گەل خوا پەروەردگاردا ھەبێت؟! نەخێر وا نییە، لە گەل ئەو ھەموو بەلگانەدا زۆربەیی
ئەو خەلکە (ئەم پاستیانە) نازانن و تێناگەن.

ئایا کێیە جگە لە زاتی پەروەردگار کە بێت بە ھانا و ھاواری لێقەوماو و بێ دەرتان
و بێ دالەو، کاتێک نزا دەکات و لێی دەپاریتەو، ئەوسا بەلاو ناخۆشیەکان لادەبات و
دەتانکاتە نیشەجی و جێنشین لە زەویدا، ئایا پەواپە لە گەل ئەو زاتەدا خواپە تر
ھەبێت؟! کەمێک یاداوەری و ھەریگن و تێفکرن و بیربکەنەو.

ئایا کێ لە تاریکستانی سەر و شکانی و دەریا پێنموو بیتان دەکات تا ون نەبن؟! کێ
بای شەمال (ھەلگری ھەلمی ئاو) دەنێرێت وەک مژدەیک پێش گەشتنی بارانی
پەرحەت؟! ئایا پەواپە لە گەل خوادا خواپە تر ھەبێت، بەرزێ و بلندی و مەزنی بۆ خواپە
گەورە لە بەرامبەر ئەو شتانەو کە نەفامان دەیکەنە ھاوێ و شەریک بۆ ئەو زاتە. ئایا
کێ لە سەرتاو ھەستراوان بەدی دەھێنێت، پاشان دواپە تێکدانی سەرلەنوێ دروستی
دەکاتەو، کێ لەو ئاسمانەو (بەھۆی تیشکی خۆر و باران و ھەواو) لە زەویپەو (بە
ھۆی خاکو) پزق و پزیتان پی دەبەخشێت؟! ئایا پەواپە لە گەل زاتی خوادا خواپە تر
ھەبێت؟! پێیان بۆ: ئادەیی بەلگەتان چیبە بێھێننە مەیدان ئەگەر ئێوە پاستکۆن.

دووم: پێگای دووم **قورئان** پەشتی پێ بەستوو بۆ سەلماندنی تاک و تەنھایی
و پەروەردگاری خۆی روونکردنەو و ناشکراکردنی دەستەوسانی ئەو موشریکانە:

۱- قورئان چەند پێگایەکی عەقڵی گرتۆتەبەر کە عەقڵ گەواھی ئەو پاستیە
بەرچەستە و بەرچاودەدات - لە بەرامبەر ئەو پێرەدا - کە ھەمووشیان دەستەوسانی ئەو
خودایانە دەسەلمێنێ لە بەرامبەر خدای پاستەقینە پاشان پوچە لکەردنەو پەرسەنی
خودا دەستکردەکان لەو بەلگانەش:

ئەو بىت و پەيكەر و فريشته و خودايانەى تر كە موشرىكەكان هاناي بۆ دەبەن
 لەبەرامبەر خوداي راستەقىنەدا هېچ دەستەلاتىكيان نيه له ئاسمانەكان و زەويدا، ئەوانە
 گووييان لە پارانەوہ نيه و تواناي وەلامدانەوہى داوايان نيه» وەك خودا دەفەرموي:

﴿ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ
 وَمَا لَهُمْ فِيهَا مِنْ شَرْكِ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ ۝ وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ... ۝ ﴾ (سبأ)،
 (ئەى پيغەمبەر! بە ھاوہلپەرستان بلێ: با ھاناو ھاوار بېن بۆ ئەو شتانەى كە
 لەجياتى خوا (دەيانپەرستان)!! (ئەوانە) خواوہنى بچوكتەر لە ئەتۆمىك نين نە لە
 ئاسمانەكان، نە لە زەويدا، وەھيچ ھاوہشى و ھاوکاریەكيشيان نيه تياياندا، دەسەلأتى
 هېچ پشتيوانى و يارمەتیهكيشيان نيه. هېچ تكاو پارانەوہيەك سودى نيه لای (خوا)
 مەگەر خۆى مۆلەت بدات.

خودا پوونى كردۆتەوہ كە خودايەكى تاك و تەنھا و بېھاوتاو بېتيازە لەبەندەكانى و
 ھاوشىوہ و ھاوہشى نيه، بەلكو سەربەخۆيە بۆ خۆى لەكارەكانيدا بەبى پكابەر و
 بەرھەلستكار، بەلام خوداكانى تر خواوہنى هېچ نين تەنانەت سەربەخش نين، وەك
 دەفەرموي: ﴿...وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ ۝ ﴾ (فاطر)، (بەلام)
 ئەوانەى جگە لەو ھاناو ھاواری بۆ دەبەن ولىي دەپارێنەوہ تەنانەت خواوہنى تويكە
 تەنكەكەى دەورى ناوكى خورمانيش نين.

ھاوچەشنەكانى خودا هېچ دەستەلاتىكيان نيه لەبەرامبەریدا و ھەموويان بەندەى
 ئەون، خوداي پاك و بىگەرد بەھۆى مەزن و دەسەلأتیەوہ كەس جورئەتى شفاعەت
 كردنيان نيه لەھيچ شتىكا تا ئەو پىگا نەدات بە شفاعەت كردن وەك دەفەرموي: ﴿مَنْ
 ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ... ۝ ﴾ (البقرة)، كى يە ئەوہى (دەتوانيت) تكا بكات لە
 لای ئەو، بەبى مۆلەتى خۆى..

ههروه‌ها ده‌فهرموی: ﴿وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى﴾ (النجم)، زۆر فریشته‌ش له‌ئاسمانه‌کاندا هه‌ن که‌تکاو پارانه‌وه‌یان ناکام و بێ سووده، مه‌گه‌ر خوا مۆله‌ت بدات بۆ هه‌ر که‌سیک که‌شایسته‌یه و پازی بێت که‌تا بکات، یان تکای بۆ بکریت، هه‌روه‌ها ده‌فهرموی: ﴿إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكْفُرُونَ بَشْرِكَكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِنْهُ خَيْرٌ﴾ (فاطر)، خۆ ئه‌گه‌ر هاناو هاواریان بۆ به‌رن گۆییان لێتان نییه و نابیستن، ئه‌گه‌ر بشبیستن به‌ ده‌متانه‌وه‌ نایه، پۆژی قیامه‌تیش حاشا ده‌که‌ن لێتان و له‌وه‌ی که‌ به‌ (خواتان) زانیوون، بێگومان که‌س نییه وه‌ک (خوا) ئاگاوا زانا بێت و هه‌والی پاست و دروست بگه‌یه‌نیت.

ئه‌و خودایانه‌ی هانا‌یان بۆ ده‌به‌ن جگه‌ له‌ خودا توانای جی به‌جی کردنی ئه‌و داواکاریانه‌یان نیه که‌ داوایان لی ده‌کریت وه‌ک ده‌فهرموی:

﴿أَشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلِقُونَ﴾ (١١٣) وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ (١١٢) وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صُمُوتُكُمْ (١١٣) إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادُ أُمْنَالِكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (١١٤) أَلَهُمْ أَنْجُلٌ يَمْسُحُونَ بِهَا أَرْهَ لَهُمْ أَنْ يَدْرِي بَطْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يَصِيرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلْ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُوا فَلَا تُنْظَرُونَ﴾ (الاعراف)

ئایا که‌سیک یان شتیکی ده‌که‌نه شه‌ریک و هاوبه‌ش که‌ ناتوانی‌ت هیچ شتیکی دروست بکات، له‌کاتیکی‌دا خۆشیان دروستکراون و (هیچیان به‌ده‌ست نیه)...ئه‌وانه ناتوان سه‌رکه‌وتن به‌وان بیه‌خشن و ناشتوان یارمه‌تی خۆیان بده‌ن و به‌رگری له‌ خۆشیان بکه‌ن. ئه‌گه‌ر بانگیشیان بکه‌ن بۆ پێبازی هیدایه‌ت، ئه‌وه شویتان ناکه‌ون، چوونه‌کیشه‌ بۆتان ئایا بانگتان کردب، یان ئیوه‌ بێ ده‌نگ بن (ناتوان بیانها‌هه‌رتن ئه‌گه‌ر خوا ویستی

له سهر نه بښت). به پرستی ته وانه ی نږه هاواریان لږده کهن جگه له خواو لښان ده پاپښه وه،
چهنده بنده یه کی وهک نږه ون (هیچیان به ده ست نیه) ده هاواریان لی بکهن، بابین
به ده مته ونه وه، نه گهر نږه وراست ده کهن (له و داوایه تاندا). نایا ته و پرستراوانه قاچیان
هیه پتی پرون به رږه؟ یان ده ستیان هیه پای بوه شینن و نازاری نه یاره کانی پی
بدن؟ یاخود چاویان هیه پتی ببینن؟ یاخود گوښان هیه پتی ببیستن؟ نه ی محمد
ﷺ پښان بللی: داوا له پرستراوه کانتان بکهن و چیتان له ده ست دیت له پیلان گڼران
بیکن و موله تم مه دن. هه روه ها ده فهرموی: ﴿قُلْ اَدْعُوا الَّذِیْنَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِیْ فَلَا یَمْلِكُوْنَ
کَشْفَ الضَّرِّ عَنْکُمْ وَلَا تَحْوِیْلًا ۝۸﴾ اُولَئِکَ الَّذِیْنَ یَدْعُوْنَ یَبْغُوْنَ اِلٰی رَبِّهِمْ الْوَسِیْلَةَ اَیُّهُمْ اَقْرَبُ
وَبِیْحُوْنَ رَحْمَتَهُ وَیَخَافُوْنَ عَذَابَهُ اِنَّ عَذَابَ رَبِّکَ کَانَ مَحْذُوْرًا ۝۹﴾ (الاسراء)، نه ی پیغه مبر ﷺ
به هاوه لگهران بللی: ناده ی هاناو هاوار بکهن له و بت و شتانه ی که له جیاتی خوا
ده یانپه رستن (نایا هیچیان له ده ست دیت؟ دلنیا بن که ته وانه) نه ده توانن به لآو
ناخوشیه کتان له سهر لابه رن. نه ده توانن بارودوخ بگوڼن.

نا ته وانه ی که ته وان هاناو هاواریان لی ده کهن، کامیان له خوا نږیکتره؟! له کاتیکدا
که ته وان خویان هاوار له خوا ده کهن و داوای نږیک بوونه وه له په روه ردگاریان ده خوانن
و چاوه پوانی په حمه تی ده کهن، له سزاو توله شی ده ترسن، به پرستی سزای په روه ردگارت
مه ترسی لښکراوه. هه روه ها ده فهرموی: ﴿وَعِبَادُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا یَمْلِکُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ
السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ شَیْئًا وَلَا یَسْتَطِیْعُوْنَ ۝۱۳﴾ فَلَا تَضْرِبُوْا لِلّٰهِ الْاَمْثَالَ اِنَّ اللّٰهَ یَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ۝۱۴﴾ (النحل)،
ته و (خه لکه سهرگه ردانه) شتیک ده په رستن له جیاتی خوا، که هیچ جوړه پڼق
و پوږیه کی ته وانی به ده ست نیه له ناسمانه کان و زه ویدا، ناشتوانن هیچ به ده ست بن! !

که واپو ئیوه ئه‌ی خوا نه‌ناسان نمونه مه‌یینه‌وه بۆ خواو به‌راوردی هه‌له مه‌که‌ن
(ده‌یانوت پیاوانی پاشا خزمه‌تکاریان هه‌یه، پیاوانی پاشاش خزمه‌تکاری پاشان!!)،
چونکه خوا خزی هه‌موو شتیك چاك ده‌زانیت، به‌لام ئیوه نه‌زان و نه‌فامن.

ئه‌و هاوچه‌شن و بت و په‌یکه‌رانه‌ی که ده‌په‌رسترین جگه له‌خودا توانای پۆزیدان و
باران بارین و پواندن پوهه‌ک و وه‌لامدانه‌وه‌ی پارانه‌وه‌یان نیه ته‌نانه‌ت ناشیست، وه‌ک
ئه‌وه‌ی خودا خستیه ناخی ئیبراهیم پیغه‌مبه‌ره‌وه که داوا له‌گه‌له‌که‌ی بکات وه‌ک
سه‌لماندن و پێی وتن: ﴿فَتَلَوُهمْ اِنْ کَانُوا یَطِغُورُکَ﴾ (الانبیاء)، ئیبراهیم وتی:
ده‌لییان بپرسن ئه‌گه‌ر قسه ده‌که‌ن و تێ ده‌گه‌ن!! به‌باوکی وت: ﴿يَا اَبِیْ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا
یَسْمَعُ وَلَا یُبْصِرُ وَلَا یُعْزِیْ عَنکَ شَیْئًا﴾ (مریم)، کاتیک به‌باوکی وت: باوکی به‌رێزم! ئه‌وه
تۆ بۆچی شتیك ده‌په‌رستیت که نه‌گویی بیسته، نه‌که‌س به‌رچاو پوون و پۆشنه‌یر ده‌کات،
نه‌هیچ سوودیك پێ ده‌گه‌یه‌نیت..

۲- خودای گه‌وره هه‌والی به‌ نه‌زانینی موشریکه‌کان داوه‌له هه‌لبژاردنی خودایه‌کی تر
له‌به‌رامبه‌ر خودادا که توانای دروستکردنی باله‌میشوله‌یه‌کیان نیه، ئه‌وان خۆیان
دروستکراون و توانای سودو زیانیان نیه ته‌نانه‌ت بۆ خودی خۆشیان ئیتر چۆن توانای
ئه‌وه‌یان هه‌یه بۆ شوین که‌وته‌کانیان، خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ
ءَالِهَةٍ لَا یَخْلُقُوکَ شَیْئًا وَهُمْ یَخْلُقُوْنَ وَلَا یَمْلِکُوْنَ لِاَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا یَمْلِکُوْنَ مَوْتًا وَلَا حَیْوةً
وَلَا نُشُورًا﴾ (الفرقان)، که‌چی هاوه‌لگه‌ران له‌جیاتی ئه‌و زاته‌ شتانیکی تریان کردوه
به‌خوای خۆیان که هیچ دروست ناکه‌ن و هیچیان پێ به‌دی ناهیتیت، به‌لکو خۆیان
دروست ده‌کری، (ته‌نانه‌ت) ناتوانن سودیک یان زه‌ره‌ریک به‌خۆیان بگه‌یه‌نن، هه‌روه‌ها نه‌
مردنیان به‌ده‌سته، نه‌ژیان، نه‌زیندووکردنه‌وه. ئه‌وه‌ی که‌خواه‌نی هیچ شتیك نه‌بیت بۆ
خزی و که‌سانی تریش راست نیه که ناوی خودای لی‌بنری، بۆیه خودای گه‌وره ئاگاداری

داوه له سه زه بوونی بته كان و لاوازی عه قلی شوین كه وتوانیشی، نه وه شی ناشكر اكر دوه كه هه مو نه وانیه بت و په یكه ره كان ده په رستن كۆبینه وه بۆ نه وه می شوله یك دروست بكن توانیان نیه، بۆیه پیغه مبه ری خوا^(۱۹) له فهرموده ی سه حیددا ده فهرموی: قال الله تعالى: ومن أظلم ممن ذهب يخلق كخلقي، فيخلقوا ذرة أو ليخلقوا حبة أو شعيرة^(۱۹)

واته: (خودا ده فهرموی: كی سته مكارتره له وه ی كه ده یه ویت وهك من به دیه پنان بكات، ده با ته توچكه، یان ده نكۆله یك، یان چله گیایهك دروست بكات).

بۆیه خودای گه وړه ده فهرموی: ﴿يَتَأْتِيَ النَّاسُ مَثَلٌ فَاَسْتَعْمُوا لَهُ﴾ إِنَّكَ الَّذِي تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ. وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَفِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾ (الحج)، نه ی خه لكینه: نموونه یك هی تراوه ته وه چاك گوئی بۆ بگرن“ به پاستی نه وانیه كه هاناو هاواریان لیده كهن له جیاتی خوا، هه رگیز ناتوانن تاكه می شیک دروست بكن، هه رچه نده بۆ نه و كار ه كۆبینه وه و (یارمه تی یه كتریش بدهن) و نه گهر می شه كه شتیكیان لی بفی پنییت، ناتوانن لیی بسه ننه وه، داواكارو داوالیكراو هه ردووكیان لاواز و بی ده سه لائن .

سه رجه م نه م خودایانه ده سته وسانن له دروست كردنی می شوله یك. له وه ش كاری گه رتر نه گهر می شوله شتیكیان لی داگیر بكات و بیان ه وی لیی بستینه وه هه رگیز ناتوان، له گه ل نه وه ی كه می شوله لاوازترین و بی هیزترین به دیه پناو ی خودایه . وهك ده فهرموی: (وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَفِذُوهُ مِنْهُ) نه گهر می شه كه شتیكیان لی بفی پنییت، ناتوانن لیی بسه ننه وه.

۳۹- أخرجه البخاری فی صحیحه، كتاب التوحید، باب قول الله تعالى (والله خلقكم وما تعبدون) الصافات ۹۶، (۲۰۱) ۷۱۲.

۳- خودای گه وره پوونی کردوته وه که نهو بیت و په یکه رانه مروؤ خوی به دهستی خوی دروستی کردون ئیتر چون شتیك ده په رستن که به دهستی خویان دروستیان کردوه؟! نه مه شتیکی سرسره پینه ره ی! نه مه هه مان نه و به لگه یه که ئیبراهیم پیغه مبه ر (علیه السلام) نامازه ی پیکردو به گه له که ی وت: ﴿قَالَ اتَّعْبُدُونَ مَا تَنْجِتُونَ﴾ (۱۵) وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿۱۶﴾ (الصفات)، نهویش پیی وتن: باشه، ئایا نه و په یکه رانه ی خوتان دایده تاشن، ده په رستن؟!

له کاتیکیدا خوا به دیه پینه ری ئیوه ییش و نه م بتانه شه که دروستتان کردون (نه شیانتوانی به رگری له خویان بکه ن. نه وانه به لگه ی ده مکتوکه رو سه لمینه رن. له و به لگانه ی تریش:

﴿أَبَشِّرْكَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُظْلَمُونَ﴾ (۱۱۱) وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَصْرِوْنَ ﴿۱۱۲﴾ وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴿۱۱۳﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادُ أُمْنَأَلِكُمْ فَأَدْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۱۱۴﴾ أَلَهُمْ أَزْجُلُ يَسْمَعُونَ يَهَّأْ أَمْ لَمْ أَیْدُ يَبْطِشُونَ يَهَّأْ أَمْ لَمْ أَغْنِ يَصْرِوْنَ يَهَّأْ أَمْ لَمْ أَذَاتْ يَسْمَعُونَ يَهَّأْ قُلْ أَدْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنْظِرُونِ ﴿۱۱۵﴾ إِنَّ وَلِئِيَّ اللَّهُ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابُ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ﴿۱۱۶﴾ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَصْرِوْنَ ﴿۱۱۷﴾ وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا وَتَرَاهُمْ يُنْظَرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿۱۱۸﴾﴾ (الاعراف)

ئایا که سیك یان شتیك ده که نه شه ریک و هاو به ش که ناتوانیت هیچ شتیك دروست بکات، له کاتیکیدا خویشیان دروستکارون و (هیچیان به دهست نیه)... نه وانه ناتوان سرکه وتن به وان ببه خشن و ناشتوانن یارمه تی خویان بدهن و به رگری له خویشیان بکه ن. نه گه ر بانگیشیان بکه ن بۆ پیبازی هیدایه ت، نه وه شویتتان ناکه ون، چوونیه کیشه بو تان ئایا بانگتان کردبن، یان ئیوه بی دهنگ بن (ناتوانن بیانیه ژینن نه گه ر خوا ویستی

له سەر نه بێت). به پراستی نهوانه ی ئیوه هاواریان لیده کهن جگه له خواو لێیان ده پارینه وه، چه ند بهنده یه کی وه ک ئیوه ن (هیچیان به ده ست نیه) ده هاواریان لی بکه ن، بابین به ده متانه وه، نه گهر ئیوه پراست ده کهن (له و داوا یه تاندا). ئایا نه و په رستراونه قاچیان هیه پتی بپۆن به پتوه؟ یان ده ستیان هیه پای بوه شینن و ئازاری نه یاره کانی پی بده ن؟ یاخود چاویان هیه پی ببینن؟ یاخود گوێیان هیه پی ببیستن؟ نه ی محمد پییان بلێ: داوا له په رستراوه کانتان بکه ن و چیتان له ده ست دیت له پیلان گیران بیکه ن و مۆله تم مه دن... (ههروه ها بلێ): به پراستی پشت و په نای من نه و خوا یه یه که قورئانی دابه زانده وه له کاتی کدا نه و زاته سه ره رشتی چاکان و پاکان ده کات. نهوانه ی که ئیوه جگه له خوا هاناو هاواریان بۆ ده به ن ناتوانن سه رکه وتوتان بکه ن، (ته نانه ت) ناتوانن یارمه تی خویشیان بده ن. خو نه گهر بانگیان بکه یت بۆ پێیازی هیدایه ت، نه وه (بانگه وازت) نابیستن (چ جای نه وه ی یارمه تیشت بده ن)، تو ده یان بینیت نه وان سه یرت ده که ن، له کاتی کدا که نابین نه و خودایه ی که پتویسته مرۆف باوه ری پتی هه بێت و بیه رستیت خودای به دیه یته ره، ئیتر نه و موشریکانه چۆن بیرده که نه وه که خودایه ک ده که ن به شه ریکی خودا که توانای دروستکردنی هیه شتیکی نیه. ته نانه ت خوژی دروستکراوه، مرۆف به ده ستی خو یان دروستی ده که ن و ده یکه نه خودا؟! ئایا نه وه مه نتیقه که عه قل و سروشتی پراست و دروست قه بولی بکات؟! پاشان سیاخی گفتوگزان واتای دیکه هه لده گرن حاالی نه و بتانه ی که موشریکه کان ده یه رستن لیکدانه وه و روونی ده کاته وه، نهوانه توانای به رگری کردنی خو یان نیه کاتیک ده ستریزێ ده کریته سه ریان چ جای به رگری کردن له که سانی تر، نه وان گوێیان له هاواری که س نیه ، ئیتر بیدوینی و نه یدوینی نه نجامه که ی یه ک شته، پاشان قورئان بریار له سه ره وه ی نه و خودا ده ستردانه ده دات نهوانه (عِبَادُ امْثَالُکُمْ) واته نهوانه هاوشیوه ی ئیوه بهنده ن.

ناخو ئەوانەى دەیانپەرستىن لەبەر چشتىك دەیانپەرستىن لا كاتىكدا ئەوان بەو دەستەوسانىيەوه دەیاننن؟!

نه وان هه پرهشيان له پيغمبر ﷺ ده كرد بهوې كه ئه و خودا دهستكرانه زيانى
 پى دهگهينن له نه نجامى هيرش كردنه سريان-خوداى گوره پيى دهفرموى: - ئه
 محمد پييان بلى: - پيلانهكانتان ئاشكرا بكن ئه و پيلانانهى كه هه پرهشهى پى دهكهن و
 دوا مهكهون واته خاوه خاو مهكهن و نيشانم بدهن بزانم خواكانتان حيان له دهست دت؟

٤- له به لگه پوون و ناشکراکان له سەر تاک و ته نهایی و په روهدگارښتی خودا و دروی موشریکه کان له وهی که دروستی ده کن و هه ولای بو ده دن - جگه له وهی که باسما ن کرد- نه و به لگهی که (إبراهیم) (علیه السلام) خستییه به رده ست گه له که ی کاتیک مش ت و مپی له گه ل ده کردن له سەر شهریک بو خودا قه راردانیان وه بی ری ده مینانه وه له و به لگه ناشکرایانه ش له سەر پوچه لای نه و خودایانه ی که ده پهرستن نه وه یه که هیچ کاریگه ریه کیان نه و نه ویش لایان ناترس ی و گو ښایان بی نادات.

208

(إبراهيم) (عليه السلام) داوا له گه له که ی ده کات که له پښه به پته کانیانه وه پیلانیکې
 بډ بگڼن نه گهر توانای پیلانیا هه یه، داواشده کات که په له بکن له جی به جی کردنیداو
 با چاوه پږ نه کهن « وه ک خودای گه وره ده فهرموئ: ﴿ وَحَاجُّهُمْ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحِبُّونِي فِي اللَّهِ
 وَقَدْ هَدَنْيَ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا
 تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ (الانعام)، (که چي قه ومه ناله باره که شی) که وتنه موجد له و
 ده مه ده می دږی (له وه لایماندا ئیبراهیم وتی): نایا ئیوه ده رباره ی خوی (تا کو ته نها)
 له گه ل مندا ده مه ده می و موجد له ده کهن؟ له کاتیکدا نه و به پاستی هیدایه تی داوم و
 پښای پاستی نیشاندوم و ناشترسم له و شتانه ی که ئیوه ده یکن به شریکی خوا
 (چونکه ناتوان زیانیکم پی بگه یه نن) مه گهر ویستی په روه ردگاری له سه ربیت و بیه ویت
 شتیکم به سردها به یتیت، په روه ردگارم به زانست و زانیاری هه موو شتیکی گرتوته وه، نایا
 نه وه بیرناکه نه وه و یاداوهری وهرناگرن؟

نم به لکه هاو شتیه ی هه مان به لکه یه که هود پیغه مبر (عليه السلام) هینایه وه بډ
 گه لی (عاد) خودای گه وره له سر زمانی نه و ده فهرموئ: ﴿ إِنْ نَقُولُ إِلَّا أَعْرَضَكَ بَعْضُ
 إِلَهَيْنَا إِسْمًا قَالَ إِنِّي أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥١﴾ مِنْ دُونِهِ فَكِدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا
 تُنْظَرُونَ ﴿٥٢﴾ (هود)، نیمه هیچ نالین نه وه نه بیت: وا دیاره هندی له خوا کانمان
 به خراب ده ستیان لی وه شانددویت!! هود وتی: ده ی من به پاستی خوا ده کم به شایه
 و ئیوه ش به شایه بن که بیگومان من به ریم له وه ی ئیوه ده یکه نه شریک و هاوه ل بډ
 خوا... جگه له خوا خوتان به په رستراوه کانتانه وه فیل و پیلانم لی بکن هر هه مووتان،
 که واپو ورن هه مووتان کو بینه وه و نه خشه بکیشن بډ له ناو بردنم، پاشان مؤله تیشم
 مه دهن! ...

هاوشیوهی نهویش که دهفه رموی: ﴿... قُلْ أَدْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنْظِرُونِ﴾ (۱۹۵) (الاعراف)، نهی محمد! بییان بلی: داوا له په رستراوه کانتان بکن و چیتان له دهست دیت له پیلان گتیران بیکن و مؤله تم مه دهن...

واته :- له ریگهی خودا کانتانه وه داوای پشستیوانی بکن له دژی من و بۆ چاو تروکاندنیکیش دوا مه کون و هه مووه وه کانتان بخنه کار، بویه پاش نه وه دهفه رموی: ﴿إِنَّ وَلِيََّ اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ تَوَلَّى الصَّالِحِينَ﴾ (۱۹۶) (الاعراف)،

(هه روه ها بلی): به پاستی پشت و په نای من نه و خوا به یه که قورئانی دابه زانده و له کاتی کدا نه و زاته سه په رشتی چاکان و پاکان ده کات.

واته :- خوادام به سه که پستیوانم بلی و بۆ لای نه و ده گه پیمه وه، نه و چاودیریکه رمه له دونیاو دوا پوژداو له هه موو کاریکی باشدا.

۵- قورئان داوا له و موشریکانه ده کات که هه مان چه شنی خودا شتانی ک ده په رستن له بهرام بهر خودادا باباسی بکه نکلی فه رمانی پی کردوون و پینمونی کردوون بۆ نه م کاره؟! یا خود کی بانگی کردوون بۆ په رستنی نه و خودانه؟! یا خود نه م کاره پیشنیاری خویانه بۆ خویان؟! نایا به لگه و هوکاریک یان پووونکرده وه به کیان هه یه له سر نه وه ی که ده یلین، یان نه وه تا کتیبیکیان له به رده سته له و کتیبانه ی که بۆ پیغه مبه ران (علیهم السلام) دابه زیوه و فرمانیان پی ده کات به په رستنی نه و بت و په یکه ران؟! خودای گه وره له م باره یه وه دهفه رموی: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَتُنَوِّى بِكُتُبٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَنْشُرُوا مِنْ عِلْمِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (۱۹۷)

(الاحقاف)، نهی محمد ﷺ هه و آل م بده نی: نایا سه رنجتان داوه له و شتانه ی که له جیاتى خوا ده یان په رستن و، هاناو هاواریان بۆ دبه بن؟ باشه ناخر نه وانه چ شتیکیان له زه ویدا به دیه پتاوه، با پیشانم بده ن! ... یا خود نه وانه له هه لاسورانی ناسمانه کاند ا هیچ هاویه شی

وهاوکاریه کیان هیه؟! .. (نه گهر ده لّین: به لّی) ده که واته کتیبیکي ناسمانیم نیشان
 بدهن که پیش نه م قورنانه بۆتان هاتیبیت، یان دیاردهیه کی زانستی له و پوهوه
 بیسه لمینیت نه گهر نیوه پاست ده که ن

ههروه ها ده فهرموئ: ﴿ اَمْ هُمْ سِرٌّ يَسْتَعْمُونَ فِيْهَا فَلَيَاتِ مُسَيِّمُهُمْ بِسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ۝۲۸ ﴾
 (الطور)، یان نه وانه په یژه یان هیه و پیایدا سرده که ون، تا گوئ له نهینیه کانی ناسمان
 بگرن؟! ده با گوئگره کانیان به لگه یه کی ناشکرا په یدا بکه ن (نه وسا مله جه پری بکه ن).
 واته با نه و که سانه ی که گوئیان بۆ ده گیری به لگه یه کی ناشکرا بهینن بۆ
 پاستکردنه وه ی هه لوویسته کانیان، بیگومان هیچ پښتیا به کیسیان نه بۆ نه وه چونکه
 له سه ر هيجن و به لگه سیان به دهسته وه نه بۆیه خودای گه وره له جښگایه کی تردا له سه ر
 زاری هاوه لانی نه شکوت که باس له شه ریک بۆ خوا قه رار دانی گه له که یان کرد وتیان:
 ﴿ هٰذَا لَآ قَوْمُنَا اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهِۦٓ اِلٰهَةً لَّوْ لَا يَأْتُوْنَ عَلَيْهِمْ سُلْطٰنٌ بَيِّنٌ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ
 اَفْتَرٰى عَلٰى اللّٰهِ كَذِبًا ۝۱۷ ﴾ (الكهف)، نا نه وانه قه ومه که ی خۆمانن (له پښتیا پاست
 لایانداوه له جیاتی خواناسی) شتی تریان کردووه به خوای خویان، ده با به لگه یه کی
 ناشکراش بهینن له سه ریان، جا کی سته مکارتره له وه ی که درۆ بۆ خوا
 هه لده به ستیت؟!

واته بۆ پشت پاستکردنه وه ی نه وه ی که ده یلّین ناکرئ به لگه یه کی پاست و ناشکرا
 بخه نه پوو؟! به لّام نه وان درۆزن و سته مکارن له وه که ده یلّین.

بەگورتى:

- ئايا دەكرى ئەم بونەوەرە مەزىنە بەبى بەدەيتنەرىك بەدەيتنەرايىت ئەى مرۆڭ لەم

بونەوەرەدا بەدەيتنەراون يان بەدەيتنەرن؟!

- ئەگەر دروست بوونى بونەوەر بەبى بەدەيتنەرىك مستحيل بى، ئىتر چۆن وا

بىردەكەنەو كەلەلايەن چەن خودايەكەو بەدى ھىتراوہ؟! وپراى ئەوہى ئەو خودايانە

بۆ خۆيان دەستكردى مرۆڭن.

- بت و پەيكەرەكان دەسلەتايان بۆ بەرگرى كردن لە خوشيان نىە « ئىتر چۆن دەبنە

تكاكار لاى خودا بۆ ئەو كەسانەى كە دەيان پەرستن؟!

گومانی شه شه م

بانگه شه کردن بۆ نه وهی گله خودا (جل جلاله) مه سیحی کوری مه ریه مه (٢١)

ناوهرۆکی گومانه که:

گاوه ده کان به هاو نرخیکی زۆر بۆ عیسای کوری مه ریه مه (علیها السلام) داده نین که نه و بهنده یه که له بهنده کانی خودا و دروستکراویکه له دروستکراوه کانی بانگه شه ی نه وه ده کهن که نه و خۆی خودایه ، به رزی و گه وه یی بۆ خودا له وهی که ده یلّین ، پیده چیت نه و هۆکاره ی نه و وه هم و خه یالّیه ی لای نه وان دروست کردبیت نه و موعیزانه یه که خودا له سه ر ده سستی نه و جی به جیی کردوون: له زیندو کردنه وهی مردوو، چاک کردنه وهی که پوگول.

به هه مان شیوه موعیزه ی له دایک بوونیش له دایک به بی باوک.

خودا (جل جلاله) ده فرموی: ﴿ وَقَالَتِ الْيَهُودُ عِزَّىٰرُ بْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَالَهُمْ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴾ (التوبة).

جوله که وتیان: عوزه ی کوری خوایه، گاوه ده کانیش وتیان: مه سیح کوری خوایه !! نا نه و بوختانه (نابه جییانه) قسه ی نه وانه و به ده م ده یلّین و لّی تیناگه ن (بیریک ناکه نه وه، تیا فکرن) نه و گوفتاره یان لاسایی کردنه وهی نه وانه یه که پیتشتی بی باوه پ بوون (له وه دا که ده یانوت فریشته کان کچی خوان)، ده ک به کوشت چن و خوا له ناویان به ریت، ناخر نه م بوختانه نا په وایانه چۆن هه لده به ستن.

٢١- الأيتان اللتان وردت فيهما الشبهة: (المائدة ١٧ - ٧٣). الآيات التي ورد فيها الرد على الشبهة (المائدة ١٧) « مريم (٣٠) » ال عمران (٥٩ - ٦٤). ((أكنوبة ألوهية عيسى)) طالع: الشبهة السابقة والثمانين من الجزء العاشر (الأنبياء والرسل ٣). وفي (إبطال القرآن الكريم لاعتقاد النصاري ألوهية عيسى ومريم)) طالع: الشبهة الحادية والستين، من هذا الجزء. وفي ((تهافت الاستدلال بخلق عيسى للطبر على ألوهية)) طالع: الشبهة الثامنة والثمانين، من الجزء العاشر (الأنبياء والرسل ٣).

رینگاکانی پوچه نکرده وهی گومانه که :

- ۱- نه م بانگه شه گه وره ترین به لگه یه له سهر گومرای و نه فامی گا وره کان.
- ۲- بریاردانی مه سیح (علیه السلام) له سهر به ندایه تی خوی بۆ خودا (جل جلاله) له سهر لانکه که ی و له پۆژی دوایدا، گه واهیده رن له سهر نه و بو هتانه یان.
- ۳- مه سیح (علیه السلام) په یامبه ری خودایه و خواردن ده خوات هاوشیوه ی دروستکراوه کانی تره ئیتر چۆن ده بیته خودا؟!
- ۴- هیچ کهس توانای پتگری کردنی نیه له خودا نه گهر بیه ویت مه سیح و دایکی و نه وانه شی له سهر زه ویدان له ناویان بیات.
- ۵- نه و شته سه یرو سه مه رانه ی له سهر دهستی عیسا (علیه السلام) پووینداوه به فرمان و چاودیری خودا بووه بۆ به راست گتیرانی پیغه مبه رایه تی نه و ، نه و شتانه ده ستردی عیسا (علیه السلام) نه بوون نه وهس له سهر زاری خوی که له قورئاندا هاتووه .
- ۶- هاوشیوه ی عیسا (علیه السلام) له موعجیزه ی دروستکردنیدا هاوشیوه ی ئاده م پیغه مبه ره (علیه السلام) له کاتی که کاسی خواجه تی ئاده م (علیه السلام) ناکات.

دریزه ی بابه ته که :

- یه که م: نه م بانگه شه به لگه یه له سهر گومرای گا وره کان.
- نه م بانگه شه یه کیکه له ئابروویه ره کانی خاوه ن په یامه ئاسمانیه کان له گا وره کان کۆمه لێک له وانه که (یه عقوبیه کانن)^(۳۳) ده لێن : مه ریه م خودایه کی به دنیا هیناوه .

۲۲- یعقوبیه: فرقة من النصاری، وهم أتباع یعقوب البرادعی الذي عاش في الشام في القرن السادس الميلادي، ويقولون باتحاد اللاموت والناسوت ويعرفون بـ (أصحاب الطبيعة الواحدة).

(مولکانیه کانیش)^(۲۳) ده لَئِن : خودا له عیسادا تواوئه وه و بوونه ته زاتیک ، خوداش (جل جلاله) له سهر زاری عیسا (علیه السلام) وه لأمیان ده داته وه و ده فه رموی: ﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۚ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَبْنَىٰ إِسْرَءِيلَ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِن أَنْصَارٍ﴾ (المائدة)، سویند به خوا به پاستی، نه وانه بی باوه پ بوون که وتیان: خوا هر مه سیحی کوپی مریه مه (به مرجیک) مه سیح وتوویه تی: نهی نه وهی ئیسرائیل، نه و خوابه بپرستن که پروه ردگاری من و پروه ردگاری ئیوه شه و دلنیا بن نه وهی شریک و هاو به ش بۆ خوا پریار بدات، نه وه بیگومان خوا به هه شتی له سهر حه رامکردوه و شوین و جیگا و سهره نجامی ناگره، نه وسا نه وسته مکارانه هیچ جوړه پشتیوانیکیان نی به (که س ناتوانیت فریایان بکه ویت).

نه وه تا عیسا (علیه السلام) خوی وه لأمیان ده داته وه به م وتانه ، ئیتر چۆن بانگه شهی خودایه تی ده دهنه پال که سیک که خوی دان وه دا ده نیت که به ندهی خودایه هاو شپوهی نه وان؟! نه وه به لگه یه کی سه لمینه ره له سهر خراپی قسه ی گاوه کان « چونکه نه و (علیه السلام) جیاوازی نه کردوه له نیتوان خوی له به رام بهر که سانی تردا و نه ویش به نده یه که له به نده کانی خودا (جل جلاله).

بۆیه یه که م وشه که درکاندی و له سهر زاری (علیه السلام) هاته ده ری کاتیک که له لانه که یدا بوو: ﴿قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ ؕ آتَنِي الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ۖ﴾ (مریم)، (ئینجا مندالی ساوا هاته گفت و به دهنه ناسکه که ی) وتی: به پاستی من به ندهی خوا، کتیبی ئینجیلی پی به خشیووم و کردوومی به پیغه مبه ری خوی، نه یگووت من خودام، یان کووری خودام، به لکو به ندایه تی خوی بۆ خودا چه سپاندو پیغه مبه رایه تیش بۆ خوی.

۲۳- الملکانیة: فرقة أخرى من النصارى =، وهم أتباع ملك الروم، وهم يقولون ان الله اسم ثلاثة معان، وان المسيح له طبيعتان: طبيعة بشرية وطبيعة إلهية (ناسوت ولاموت).

١١٠٠م: برپاردانی مسیح (علیه السلام) له سهر به ندایه تی خوی بو خودا (جل جلاله) :

خودا (جل جلاله) له پوږی دوايدا پرسیار له مسیح ده کات له بهردهم هموو دروستکراوه کانیدا به ناماده بوونی نه وانه ی عيساو دایکیان به دوو خودا داناوه جگه له خودای پاسته قینه و پتی ده لیت له کاتیکدا خوی زاناو ناگاداره به وه لامة کی:

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي آلِهَتَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَتْ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّمُ الْغُيُوبِ ﴿١٧٣﴾ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٧٤﴾ (المائدة)

کاتیکیش خوا (هر له قیامه تدا) فهرمووی: نه ی عيسای کوپی مریه م، ثایا نه وه تو به خه لکیت وتوه: منیش و دایکیشم به دوو خوا دابننن له خوار خوی په روه ردگار وه؟ عيسا له وه لامة دتی: پاکي و بیگهردی و بی هاوه لی شایسته ی تویه، بوم نیه من شتیک بلیم بو خوم که مای من نه بیت؟! (چون حق به خوم ددهم شتی وا بیت به زارمدا؟!) خو نه گهر شتی وام و تبیت نه وه به پاستی تو دهیزانیت و لیت شاراوه نیه، چونکه تو دهزانیت به هرچی له دل و دهر و نمدا هیه، به لام من نازانم به وه ی که له ده ریای علم و زانستی بی پایانی تودا هیه، چونکه به پاستی هر تو زانا و شاره زای نهینی و په نهانی. (بیگومان تو چاک ده زانیت): من هیچ شتیکم پی نه وتوون جگه له وه ی که تو فهرمانت پیدوم، نه ویش نه وه یه: ته نها خوا بپهرستن که په روه ردگاری من و په روه ردگاری نئوه شه و من شایه ت بووم به سهریانه وه هتا له ناویاندا بووم، نینجا کاتیک منت مران و گیانت کیشام، نیتر نه وه هر خوت چاودیر و ناگادار بوویت لیان و هر توش شایه تیت به سهر هموو شتیکه وه.

له (التحریر و التنبؤ) دا هاتووو دهلی : ﴿وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يٰعِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأَخِي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ...﴾ (المائدة) ، و تهیه که له رۆژی دوایدا دهیلئیت،
 نه مهش بنه مای تیکشکاندنی گاوردنه داوهی له تیکشکاندنی جوله که کان ته واو
 بوو، تیکشکاندنی گاوردنه کان له م ئایه تانده دا جیگه ی مه بهسته له م ئایه تانده دا که
 ده فهرموئ: ﴿يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّمُ الْغُيُوبِ﴾
 ﴿المائدة﴾ ، رۆژیک دیت، خوا هه موو پیغه مبه ران کۆرده کاته وه، ئیجا پییان
 ده فهرموئیت: چۆن وه لآمتان درایه وه و خه لکی هه لویستیان چۆن بوو به رامبه رتان؟ تا چ
 پادهیه ک هاتن به ده متهانه وه؟ (له سامناکی نه و پۆژه و به هۆی دلتیاییان له زانیاری بی
 سنووری خواهی) وتیان: ئیتمه نازانین و هیچ شاره زاییه کمان نیه، به پراستی خوایه تو هه ر
 خۆت ناگات له هه موو نهیانی و شاراو ده کانه و به هه موو په نهانیك ده زانییت.
 پرسیارکردن لیره دا وه ک هه مان پرسیارکردنه له پیغه مبه ران (مَاذَا أُجِبْتُمْ) خودا بو
 خۆی ده زانییت که عیسا (علیه السلام) نه وهی نه گوتوو، به لآم دهیه ویت درۆی
 بیتاوه پانی گاوردنه ئاسکرا بکات. و اتا که سی نه وهیه نه و خۆی خواوهنی نه و قسه نه بوایه ،
 نیتر هیچ بیانویک نیه بو نه وی ده یلئین، چونکه نه وان و نیشانی ده دهن که شوین قسه و
 پینماییه کانی عیسا ده که ون ، نه و گهر نه و قسه ی بکردایه ده یووت: من و دایکم بکه نه
 خودا بۆیه دهسته وازه که به م دوو زاراوه هاتووو له ئایه ته که داو مه به ستیش به خه لک
 شوینکه و توانی ئاینه که یه تی. وه لآمی عیسا (علیه السلام) که ده لی: (سُبْحَانَكَ) پاک و
 بیگهردی بو خودا له ناوه پۆکی نه و قسانه دا نه سه لمیئی، ده ستپیشخه ری کردنی له پاک
 پاگرتنی خودا زۆر گرنگتره له ته به پا کردنی خۆی، چونکه نه گهر خودا به پاک پاده گری
 له وکاره ، گومانی تیدانییه که هه رگیز فهران به وکاره ناکات که بریتییه له پیشه کییه ک
 بو پاکانه پاشان ته به پای خۆی ده کات فهرموئ: ﴿مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ﴾ (١٣٣)

پرستەى : (مَا يَكُونُ لِي) دەستپیکەرەوهیە چونکە وەلامی پرسیارە وە پرستەى : (سُبْحَانَكَ)
 ئامادەکارییە، وە کە دەلى : (مَا يَكُونُ لِي) موبالغەىە لە تەبەپاکردنى خۆى لەو، واتە :
 شتێک کە مافى من نییە من قسەم نیە لەسەرى، پیتی (لام) لە ئایەتەکە کە دەفەرموی :
 (مَا يَكُونُ لِي) بۆ لیکۆلینەوهیە، واتە مافى ئەوهم نییە کە بیلێم، ئەم بەهێزتر و کاریگەرترە
 لەوہى کە بفەرموی : ئەم وتوووە چونکە ئەو پەتەى کردۆتەوہ کە مافى ئەو قسەىەى
 ھەبێت.

پیتی (بى) لە ئایەتەکەدا (يَحْيَى) زیادەىە لە خەبرى (لَيْسَ) بۆ دلتیایى نکۆلى لى کردن
 کە (لَيْسَ) ئاماژەى لەسەر کردووە. ئەوہى لەو فەرمودە وەر دەگیرى لە زانستى کە لامدا
 ئەو بە دلتیایى ئەو کارە مافى ئەو نیە چونکە نکۆلى دەکات کە پێگەى پى بدرى و تەبەک
 بلیت کە مافى ئەو نییە و دەزانى کە ئەو مافى ئەوہى نیە و ھەر لەبەر ئەوہشە کە ئەوہى
 نەگوتوو، ئەمە دلتیا کردنیکە لەو پەپى ئاستى پەوانبێژى و دلتیا کردندا.

پاشان لە تەبەپاکردنى خۆیدا (عليه السلام) بلندتر دەبێتەوہ و دەفەرموی : **إِنْ كُنْتُ**
قُلْتُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ ﴿١٣٦﴾ پرستەکە دەستپیکەرەوهیە چونکە بەلگە و نیشانەىە لەسەر
 ناوہ پۆکی پرستەکەى پێشوو، وەک پونکردنەوہیە بۆیە درێژەى پێداوہ بەلگەى
 ھیناوہتەوہ لەسەر نکۆلى کردنى لەوہ کە وتبێنى و خودا ئاگادارە کە ئەو نە یگوتوو ،
 ئەوہش ئەوہ دەھینیتە دى کە نە یگوتوو بۆیە بابەتەکەى گێراوہتەوہ بۆ عیلمى خودا.
 ئەمە وەک وتەى عەرەبەکانە کە دەلین : خودا دەزانى کە نە یگوتوو لەبەر ئەوہ
 فەرموی : (تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي) پرستەى (تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي) پونکردنەوہیە بۆ پرستەى
 مەرج (شرط) : (إِنْ كُنْتُ قُلْتُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ) بۆیە درێژەى پێدەدات ... و تاکەش لێرەدا
 ئەوہیە دەزانى بیروبووچۆن چۆن ، واتە : دەزانى چى دەزانم چونکە معلومە کە نەفس
 جیگە و شوینی زانستەکانە.

وهه فرموده‌ی : (وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ) په‌څه‌گرتنیکه سرچاوه‌ی گرتوه له (تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي) به مه‌به‌ستی کوکړنه‌وه‌ی هردوکاره‌که له یه‌ک کاتدا و له هه‌موو حاله‌تیکدا، نه‌و‌ه‌ش موباله‌غه‌کړنه له پاک راگرتندا و کاریگه‌ری نیه له‌سه‌ر ته‌به‌ر‌ابوون و پزگاربوون ، بویه نه‌و (واو)ه (واو)یکې په‌څه‌گرانه‌یه ، وهه فرموده‌ی (إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ). عیله‌ته بۆ فرموده‌ی : (تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي) بویه (إِنْ)ه‌ی هی‌ناوه چونکه به‌که‌لکه بۆ پاساودان، به‌دلنای چوار نامازی دلنیاکه‌ی تیدا کوکړدوته‌وه له‌گه‌ل ړنگای ده‌ست به‌سه‌راگرتن : وهه پاناوی جیاکړنه‌وه که‌لکی بۆ ده‌ست به‌سه‌رداگرتنه. وهه (إِنْ) وهه شیوه‌ی ده‌ست به‌سه‌رداگرتن، و کوکړنه‌وه‌ی نادیاره‌کان، ونیشانه‌ی سه‌رسورپمالج پاش نه‌وه‌ی عیسا (عليه السلام) ته‌به‌پای کرد له‌وه‌ی کهه فرماني کړدبی به‌نومه‌ته‌که‌ی به‌و‌شته کهه خستیانه پالی و بویان دروستکرد، پونیکړده‌وه کهه به‌پیچه‌وانه‌ی نه‌وه کهه فرماني پیکردون به‌و‌شیوازه‌ی کهه خودا فرماني پیکړدوه فرموی (مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ) فرموده‌ی : (إِنَّمَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ) به‌رزبونه‌وه‌یه له وه‌لام.

به پله‌ی ده‌ست پیکړنه‌وه‌ی وه‌لامی به‌که‌م، نه‌و (مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ) وه‌لامه‌که‌ی لی‌رده‌ا ناشکرا ده‌کات، چونکه پرسیار له وته‌یه‌ک ، واته سنورم تینه‌په‌پاندوه له‌وه‌ی کهه فرمانت پی‌کردوم به‌گه‌یاندنی.

و (إِنْ) پونکړنه‌وه‌یه بۆ (أَمَرْتَنِي) چونکه فرمانکردن واته‌ی وته‌ی تیدایه جگه له پیته‌کانی، وهه رسته‌ی (اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ) لیکدانه‌وه‌یه بۆ (أَمَرْتَنِي) . به‌لام وشه‌ی (أَمَرْتَنِي) هه‌لېږدراوه به‌سه‌ر وشه‌ی (قلت لی) له‌به‌ر نواندنی پیزو‌گه‌وره‌یی زیاتری تیدایه .

پاشان ته‌به‌پای کرد له‌وانه‌ی شوینی کهه وتوون و فرموی : (وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ) واته : بینه‌رو چاودیربووم به‌سه‌ریانوه له‌وه‌ی قسه‌یه‌کی ناوا نا‌قولا بکه‌ن به‌و

مانایه ی : که تۆ منت مراند وه فا به ربه ستیک بوو له نیتوانماندا و من بۆم نه بوو پێگری له گومرا بونیان بکه م له بهرئه وه فهرموی : (كُنْتَ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ) لیره دا پاناوی جیا کردنه وه ی هیناوه که به لگه یه له سه ر کورت کردنه وه، واته : تۆ چاودێری بوی نه ک من . چونکه له نیتوان من و دنیا دا په یوه ندی نه ما .

به و واتایه ی : تۆ خۆت ئاگاداری به حالیان و هه رکاتی بیه و ی که سێکیان بۆ ده نیتری بۆ پێنمایی کردنیان . بێگومان (محمد) ی بۆ ناردن و پێنمایی کردن به هه موو شیوازه کانی پێنمایی کردن و نه و په ری پێگا کانی گه یاندنی گرت به رو له دوا پۆژدا ده زانری حالیان چی به سه ردی .

سینهم : عیسا (علیه السلام) به نده یه کی دروستکراوو خوراکی خواردوووه :

قورئانی پیرۆز دوباتیکردۆته وه که عیسا (علیه السلام) په یامبه ره و پیش ئه ویش په یامبه رانی تر هه بوون، ئه و به نده یه کی دروستکراوه له به نده کانی خودا، هه روه ها دایکی پاستگو بووه خواردنیان خواردوووه و پێویستیان پێی بووه، وه ک ده فهرموی : ﴿مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَاكُلَانِ الطَّعَامَ أَنْظَرْ كَيْفَ بُنِيتَ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ أَنْظِرْ أَنَّ يُوقَفُوكَ﴾ (المائدة) مه سیحی کوپی مه ربه م هیه شتیک نی به (نه خوا به و نه کوپی خوا به) جگه پێغه مبه ریکی خوا نه بیته، به راستی پیش ئه و چه نده ها پێغه مبه ری تریش پابوردوون، دایکیشی ئافره تیکی زۆر راست و پاستگویه، هه ردوکیان خواردنیان ده خوارد (وه کو هه موو ئینسانیک) سه یر بکه و سه رنج بده (ئه ی محمد ﷺ)، ئه ی ئیماندار چۆن هه موو فه رمان و به لگه یه کیان بۆ په وون ده که یه وه، له وه ودوا ته ماشاکا چۆن په ویان له حه ق وه رده چه رخیتریت و له راستی لاده درین .

نايا كه سيك حالي بهو شيوازه بيت نه گونجي بكريته خودا؟ نه كرى كه سيك بكريته
خودا كه پيويستي به خواردن بيت بو نه وهى جه ستهى به هيز بكات؟! خوداى
راسته قينه ده وله مهنده به رامبه ره مو شته كان ، پيويستي به هيچ نيه و هاوتاو
هاوشيوه نيه شاعيره كه ش چه ند جوان نه لى:

أَعْبَادَ الْمَسِيحِ لَنَا سُؤَالٌ نُرِيدُ جَوَابَهُ مِمَّنْ وَعَاَهُ
إِذَا مَاتَ إِلَهِهُ بِصُنْعِ قَوْمِ أَمَاتُوهُ فَمَا هَذَا إِلَهِهُ؟
وَمَلَّ أَرْضَاهُ مَا نَالُوهُ مِنْهُ؟ فَبُشِّرَاهُمْ إِذَا نَالُوا رِضَاهُ
وَأِنْ سَخِطَ الَّذِي فَعَلُوهُ فِيهِ فَقُوَّتُهُمْ إِذَا أَوْهَتْ قُوَاهُ
وَمَلَّ بَقِيَ الْوُجُودُ بِإِلَهِ سَمِيعٍ يَسْتَجِيبُ لِمَنْ دَعَاَهُ؟
وَمَلَّ خَلَّتِ الطَّبَاقُ السَّبْعُ لَمَّا ثَوَى تَحْتَ التُّرَابِ، وَقَدْ عَلَاهُ
وَمَلَّ خَلَّتِ الْعَوَالِمُ مِنْ إِلَهِ يُدَبِّرُهَا، وَقَدْ سُمِرَتْ يَدَاهُ؟
وَكَيْفَ تَخَلَّتِ الْأَمْلَاكُ عَنْهُ بِنَصْرِهِمْ، وَقَدْ سَمِعُوا بُكَاءَهُ؟
وَكَيْفَ أَطَاعَتْ الْخَشَبَاتُ حِمْلَ آلِ إِلَهِ الْحَقِّ مَشْدُودَا قَفَاهُ؟
وَكَيْفَ دَنَا الْحَدِيدُ إِلَيْهِ حَتَّى يُخَالِطَهُ، وَيَلْحَقَهُ أَذَاهُ؟
وَكَيْفَ تَمَكَّنَتْ أَيْدِي عِدَاةِهُ وَطَالَتْ حَيْثُ قَدْ صَفَعُوا قَفَاهُ؟
وَمَلَّ عَادَ الْمَسِيحُ إِلَى حَيَاةٍ أَمْ الْمُحْيَى لَهُ رَبٌّ سِوَاهُ؟
وَيَا عَجَباً لِقَبْرِ ضَمَّ رَبِّياً وَأَعْجَبُ مِنْهُ بَطْنٌ قَدْ حَوَاهُ
أَقَامَ هُنَاكَ تِسْعاً مِنْ شُهُورٍ لَدَى الظُّلُمَاتِ مِنْ حَيْضِ غِذَاهُ
وَشَقَّ الْفَرْجَ مَوْلُوداً صَغِيراً ضَعِيفاً، فَاتِحاً لِلَّذِي فَاهُ
وَيَأْكُلُ، ثُمَّ يَشْرَبُ، ثُمَّ يَأْتِي بِالْأَزِمِ ذَاكَ، هَلْ هَذَا إِلَهِهُ؟
تَعَالَى اللَّهُ عَنِ إِفْكِ النَّصَارَى سَيُسْأَلُ كُلُّهُمْ عَمَّا افْتَرَاهُ

چوارم: چارهنوسی مسیح (عليه السلام) و دايکی بهدهست خودايه تهنها نهو چونی بویت بریار دمات.

نهگەر خودا(جل جلاله) ویستی لهسهریی مهسیحی کوری مهریه م و دايکی لهناویات و نهوهشی لهناو زهویدایه « هیچ کهس بۆی نیه دهست تیوهردان بکات له ویستی خودادا(جل جلاله)، نهگەر کهس توانای پیگری کردنی نهبوو لهو(جل جلاله)لهو شتانه « کهواته هیچ خودایهک نیه جگه له الله وه هیچ پهروهردگاریک نیه جگه لهو، وه هیچ پهستراویکی پاستهقینه نیه جگه لهو، نهگەر مهسیح خودا بوايه وهک نهوهی که گاودهکان دهلێن نهبوايه توانای نهو کارانهی ههبوايه، وه توانای لابردنی کهمترین زیانی ههبوايه لهسهر خۆی، وه نهیتوانیوه زیان له خۆی و دايکی دوور بخاتهوه « خودای گهوره دهفرموی:

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۚ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ، وَفِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾﴾ (المائدة)،

سویند بیت بیگومان نهوانه بی باوهپ بوون که وتیان: بهپاستی خوا، ههر مهسیحی کوپی مهریه مه، (نهی محمد ﷺ) پییان) بلی: نهگەر خوا بیهویت مهسیحی کوپی مهریه م و دايکی و ههرچی لهسهر زهویدا هیه لهناوی بهریت، نهوه کۆی به له بهرامبهر خواوه دهسهلانی شتیکی هیه؟ (کهواته نهویش و دايکیشی و نهو خهلهکش بهدیهنراوی خوان و له دهسهلانی دهرناچن، ئیتر به چ بهلگهیهک قسهی وانا بهجی دهکهن؟!، بهمهرجیک) خوا زاتیکه ههرچی له ئاسمانهکان و زهوی و نیوانیاندا هیه ههر نهو خواوهنیانه، ههرچی بیهویت دروستی دهکات (شتیکی ئاساییه نهو زاته مهسیح بی باوک دروست بکات)، چونکه خوا دهسهلانی هیه بهسهر ههمو شتیکی (ههمو شت لای نهو ئاسانه).

پینجهم: موعجزمکانی مەسیح (علیه السلام) به ویستی خودا پویانداوه.

قورئانی پیرۆز له سەر زاری عیسا (علیه السلام) پونیکردۆتهوه که ئەو موعجزانهی که پویانداوه له ڕینگەی ئەوهوه (علیه السلام) به ویستی خودا بووهو عیسا هیچ دەستیکی نهبووهتیییدا جگه لهوهی لهسەر دهستی ئەو پویانداوه «خودا(جل جلاله)لهسەر زاری عیسا(علیه السلام) دهفهرموی:

﴿ وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَاتٍ مِنْ رَبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُمْ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَلَأُحِلَّ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِآيَاتٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۝﴾ إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٢٠﴾﴾ (ال عمران)،

(له ئایندهدا ڕایدهگه یه نیت) به نهوهی ئیسرائیل که من پیغه مبه ڕیکم، بۆ لای ئێوه پهوانه کراوم، به لگه و نیشانه یه کیشم پێ یه له لایه ن پهروه ردگار تانه وه، (ئه ویش ئه مه یه که): من له قور شیوهی بالنده تان بۆ دروست ده که م، ئینجا فووی پێدا ده که م، به فرمانی خوا یه کسەر، ده بیته بالنده یه کی زیندوو و کویری زکماک و نه خووشی به له کیی چاک ده که مه وه به ویستی خوا و مردوو انیش زیندوو ده که مه وه به فرمانی خوا و هه والی ئه و شتانه ی که ده یخۆن و هه لێ ده گرن له ماله کانتاندا پێتان ڕاده گه یه نم، به ڕاستی له و شتانه دا به لگه و نیشانه هه یه بۆتان ئه گەر ئیمان دارن. هه روه ها به ڕاستدانه ری ئەو ته وراته م که له بهر ده ستمدا یه، هاتووم بۆ ئەوهی هه ندیک له و شتانه ی له سه رتان هه رامکراوه (به فه رمانی خوا) هه لآلی بکه م و به لگه شم بۆ هه تیان له لایه ن پهروه ردگار تانه وه (له سه ر ڕاستی پیغه مبه رایه تیم) که واته له خوا بترسن و فه رمان به رداری

من بن و به قسم بکن. به پاستی هر خوا په روه ردگاری منیش و ئیوه شه، که واته تهنه
 ئو به رستن و ملکه چی ئو بن، ئه مه یه پیبازی پاست و دروست.

قورئان گرنگی داوه به وه ی له سهر زاری مسیح (علیه السلام) بیگیتته وه وهك نه وه ی
 ته قدیر کرابوو له په نهانی خوادا کاتیک که مژده درایه مریه م ، و چون دواتر هاته دی
 له سهر زاری عیسا (علیه السلام)

که هر موعجیزه یه که له موعجیزانه ی که بوی هیئانوی بی گومان له لایه ن خوداوه
 بووه « وه باسی (بِإِذْنِ اللَّهِ) ی کردوه له دوا ی هر یه کیکیان به دیاری کراوی و به دریژی
 ، ږنگه ی نه داوه و ته کان ته واو ببی له کوتاییه که دا باسی (بِإِذْنِ اللَّهِ) ی کردوه وهك
 ئیحتیاتیک زیاتر.

وه له کوتای ثابته کانداه فهرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

﴿٥١﴾ (ال عمران).

به و جوړه پيشه و امان عیسا (علیه السلام) حه قیقه تی تیپوانینی بیروباوه ږ دهکات که
 سه رجه م ثابینی خودای له سهر وه ستاوه ، ئو موعجیزانه ی که بوی هیئانوی له لایه ن
 خو یه وه نه بوون، ئو توانای نیه به سه ریانداه چونکه مرقفه به لکو له لایه ن خوداوه بوی
 هیئانوی و بانگه وازه که ی وه ستاوه له سهر بانگ کړنی خه لک بۆ له خواترسان و گوږپایه لی
 کړنی. پاشان په روه ردگار یتی خودا بۆ خو ی بۆ ئه وانیش یه کسان ی ده سه لمینی به
 دلنیا یی ئو په روه ردگار نیه به لکو به نده ی خودایه — وه بانگیان دهکات و هانیان ده دات
 بۆ به ندایه تی کړنی په روه ردگاری تاك و تهنه و به ندایه تی بۆ که س نیه جگه له خودا...
 و ته کانی به حه قیقه تیکی گشتگیر ده هیئ... تاك و ته نیای په روه ردگار و به رستن ی و
 گوږپایه لی کړنی له فرمانه کانیدا و دوور که و تهنه وه له و شتانه ی ږنگه ی پینه دراوه نه وه
 ږنگای پاسته جگه له وه لاری و لادانه.

شه شه: نمونه ی عیسا (علیه السلام) وهک نمونه ی ئاده م وایه (علیه السلام).

قورئان حه قیقه تی عیسا (علیه السلام) ئاشکرا دهکات و دهفه رموی: ﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (ال عمران)، به پاسنی نمونه ی دروست بوونی عیسا له لایه ن خواوه “ وهک نمونه ی ئاده م وایه که له خاک دروستی کرد و له وه ودوا فه رمانی داو پیی وت: بیه (به ئینسان) ئه ویش بوو، (عیسا دایکی هه بوو، ئاده م دایک و باوکیشی نه بوو).

ئه گهر له دایکبوونی عیسا مایه ی سه رسوپمان بیت له به رامبه ر له دایکبوونی ئاساییدا، چ نامۆیه کی تیدا به کاتیک به راورد ده کریت به دروستکردنی ئاده م باوکی مرقفه کان؟! کاتیک ئه هلی کتاب به ربه ره کانی و مشت و مریان ده کرد له باره ی عیسا وه – به هۆکاری له دایک بوونه که ی جۆره ها داستان و خه یالیان داده پشت به هۆی ئه وه ی که به بی باوک له دایک بووه، ئه وانه هه ر خۆیان دانه نین به دروستکردنی ئاده م له قوپ، و به هۆی فوکردنی خودا بۆی له پۆخی خۆی ئه وه کردویه تی به م بونه وه ره مۆیه ... به بی ئه وه ی داستان و خه یال دابریژن له سه ر ئاده م وهک ئه و داستان و خه یالانه ی که بۆ عیسا یان دروست ده کرد... به بی ئه وه ی به ئاده م بلتین: که ئه و سروشتی لاهوتی هیه، له کاتیکدا ئه و بنه رته ره چه له که ی که ئاده می پیا تپه ریوه و بووه ته مرقفیک هه مان بنه رته و ره چه له که که عیسا ی پی له دایک بووه به بی باوک، ئه ویش توخم و ره گه زی فوپیدا کردنی ئیلاهییه له میش و له ویشدا که ئه ویش وشه ی (کُنْ) ه ئیتر ئه و سته ی که خودا بیه وی دروست ببی دروست ده بی (فیکون). به و شیوه س زۆر به ئاسانی حه قیقه تی ئه و بابه ته ئاشکرا ده بی... حه قیقه تی ئاده م و عیسا و سه رجه م دروستکرا وه کانی ترو به ئاسانی و ئاشکرا ده چیته ناخی مرقفه وه، تا ئه و ئاسته ی مرقفه سه ری سو پرده میتی و پرسیار دهکات: چۆن مست و مر له باره ی ئه م پودا وه وه وروژینرا

له کاتیکدا ئه پوداوه وهك (سونه تیکي) گهره ی وهك (سونه تی) به دیهتانه و دروستکردندا قوناغی بریوه.

به کورتی:

■ قسه کردن له سه ر خواجه تی مه سیح گهره ترین به لگه یه له سه ر گومرای گاوه کان چونکه وه لّامی خودی مه سیح و به لگه کانی به مرقایه تی بوونی نکولی ئه م بانگه شه کردنه ده کات له بنه پرتدا.

* دانپیدانانی خودی مه سیح (علیه السلام) به به ندایه تی کردنی بۆ خودا له سه رلانکه که ی و له پۆژی دوایدا به ره ره چی ئه م بانگه شه ده داته وه چونکه له گه لّ مه قامی خودایه تیدا ناگونجی مه روه ها له گه لّ پیداو یستییه کانی مرقایه تی و بریاردانیا ن بۆ به ندایه تی خودا یه ک ناگرته وه.

* مه سیح (علیه السلام) په یامبه ری خودایه و خواردن ده خوا ئیتر چون ده بیته خودا؟!

* هیه که سیك توانای پئگری کردنی نیه له به رامبه ر خودا (جل جلاله) که مه سیح و دایکی و ئه وانه له ناو زه ویدان له ناو بیات، چاره نویسی ئه و و دایکی و سه رجه م دروستکراوه کان به ده ست خودایه (جل جلاله).

گومانی جەوتەم

نەكۆلى كردن لە دووبارە زیندووبوونەوهی دروستکراوەکان لە پۆژی دوایدا و ئەوه به جۆریک لە جادووگەری و ئەفسانە لە قەلەم ئەدات ^(٢٤)

ناوەرۆکی گومانەکه:

دەهریه‌کان^{٢٥} و ئەوانەش ھاویرای ئەوانن لە موشریکە عەرەبەکان نەكۆلی دەکەن لە زیندووبوونەوهی پۆژی دوا، هەندێ لە فەیلەسوفەکانیش ھاویران لەگەڵیاندا نەكۆلی سەرەتاو کۆتایی ژيانى دۇنيا دەکەن و زیندووبوونەوهی دروستکراوەکان بۆ جارێکی تر به ئەفسانە و داستان لە قەلەم دەدەن، کۆمەڵێکی تریش دەلێن زیندووکردنەوه تەنها بۆ پۆجەکانە نەك جەستەکان، خودای گەرەش (جل جلاله) دەفەر موی: ﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ۝١١﴾ (الجاثية)، خوانەناسان دەیانوت: ژيان تەنها ئەم ژيانى دنيايه، دەهرين و دەژين به تۆره، هەر پۆژگارو زەمانە کایگەرن تياماندا و دەمان مریئن و هیچی تر! جا ئەوانە وەنەبیئت لەسەر بنچینهی هیچ جۆره زانستی و زانیاریهك ئەوه بلێن بەلکو تەنها پشت بەگومان و دوودلی دەبەستن.

٢٤- الآيات التي ورد فيها الشبهة: (سبأ: ٣، ٧، ٢٩، ٣٥)، (التغابن: ٧)، (يونس: ٥٣)، (الملك: ٢٥)، (ق: ٣، ١٥)، (الدخان: ٣٥)، (الجاثية: ٢٤، ٣٢)، (يس: ٤٨، ٧٨)، (الصافات: ١٦، ١٧، ٥٣)، (السجدة: ١٠، ٢٨)، (النمل: ٦٧، ٦٨، ٧١)، (المؤمنون: ٣٥، ٣٧، ٨٢، ٨٣)، (الأنبياء: ٣٨)، (مريم: ٦٦)، (الكهف: ٣٦)، (الأسراء: ٤٩، ٥١، ٩٨)، (النحل: ٣٨)، (الرعد: ٥)، (هود: ٧)، (الشعراء: ١٣٨)، (الواقعة: ٤٧، ٤٨)، (التازعات: ١، ١٢)

الآيات التي ورد فيها رد على الشبهة: (سبأ: ٣)، (يونس: ٥٣، ٥٤)، (التغابن: ٧)، (سبأ: ٨، ٣٠)، (الجاثية: ٢٦)، (الأسراء: ٥، ٥٢، ٩٩)، (النحل: ٣٨، ٤٠)، (هود: ٨)، (الأعراف: ٢٥)، (طه: ٥٥)، (الواقعة: ٤٩، ٥٠)، (الحج: ٥٧)، (الشورى: ١٨)، (الصافات: ٦٧)، (١٨، ١٩)، (يس: ٧٩، ٨٣)، (السجدة: ٢٩، ٣٠)، (الأنبياء: ٣٩، ٤٠)، (مريم: ٦٧)، (الكهف: ٢١، ٣٧)، (الروم: ٢٧).

٢٥ دەهریه‌کان کۆی دەهریه: بریتین لەو کەسانەى کە بپوایان به زیندووبوونەوهی ژيانى دواپۆژنیه، ئەلێن دۇنيا هەر ئەمێنى و تەواو نابێ، یان ئەلێن: گەر یەون لە ئەزەلەوه هەر یەوه و پێویستی به وه نیه دروست بکریت.

رینگاکانی پوچه ئکردنه وهی گومانه که :

۱. زیندوکردنه وه پاستیه کی سه لمینراوو دیاریکراوه بۆ کاتیکی دهستنیشانکراو.
۲. نه و که سهی له توانایدا بووه ژیان دهست پیکات تواناشی ههیه کوتای پی بهینی.
۳. نه وهی توانای هه بیته به سه شتانی که له ئاده میزاد گه وره ترو مه زنتین توانای به سه شتانی تریشدا ده شک.
۴. توانای نه و (جل جلاله) له سه گرپینی دروستکراوه کانی له دۆخیکه وه بۆ دۆخیکی تر به لگهیه له سه توانای بۆ زیندوکردنه وه ژيانده وه له پاش مردن.
۵. چیرۆکی (که سیك) که نکولی له زیندوبونه وه کرد باشتین به لگهیه له سه توانای خودا بۆ زیندوکردنه وه هه لسانه وه له پۆزی دوايدا.
۶. زیندوکردنه وهی هه ندی له مردوان له ژيانی دویادا به لگهیه کی پاستی هه لگه له سه توانای خودا بۆ زیندوکردنه وه.
۷. هینانه وهی نمونه به زیندوکردنه وهی زهوی به ئاو و سوپی ژيانی پوهه که به لگه له سه پاستی و دروستی زیندوکردنه وه.
۸. زیندوکردنه وهی به نده کان پتویسته له پیناو وه رگرتنی سزاو پاداشت نه مهش دادپه روه ری خودای گه وره ده سه لمینی.
۹. هاو پایی سه رجه م پیغه مبه ران له باره ی هه والدانیان به زیندوکردنه وه.
۱۰. گوپراهی نکولی کارانی زیندوکردنه وه له و پوهه وه که هیه به لگهیه کیان نیه.

درژهی بابته که :

ئه م گومانه گومانیکی بی بنه ماو پوچه له که موشریکه کان زۆر وتویانه ته وه، نه وه له زۆرترین بانگه شه و گومانه کانیانه که له قورئاندا چه نده ها جار دووباره بووه ته وه، نه وان رایانگه یاندوه که زیندونا کرینه وه، زیندوکردنه وه هه ستانه وه له گرپه کاندای پاش بوونی

جهسته كان به خۆل به دوور ده گرن. نه و كار به سىخرو نه فسانه ده زانن، قورئان له چه ند
جىگادا له باره يانه وه ده گىرته وه ده فهرموى: ﴿ وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ١٢١ ﴾ (الجاثية)، خوانه ناسان ده يانوت: زيان
ته نها نه م زيانى دنيايه، ده مريين و ده ژين به نۆره، هه ر پۆزگارو زه مانه كايگه رن
تياماندا و ده مان مريين و هيجى تر! جا نه وانه وه نه بيت له سه ر بنچينه ي هيج جوړه
زانستى و زانياريه ك نه وه بلين به لكو ته نها پشت به گومان و دوودلى ده به ستن. ﴿ إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ١٢٢ ﴾ (المؤمنون)، زيان ته نها زيانى نه م
دنياه مانه و هيجى تر نى يه، ده ژين و ده مريين و نيمه زيندو ناكريته وه!! ﴿ زَعَمَ الَّذِينَ
كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلْ وَرَبِّ لَنُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَنُنَبِّئَنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ٧ ﴾ (التغابن)، نه وانه ي بى
باوه پ بوون به بۆچوونى خويان وتيان: هه رگيز زيندو ناكريته وه، پييان بلى: و انيه،
سويند به په روه ردگارم، به پاستى هه ر زيندو ده كرينه وه، پاشان ئاگادار ده كرين له
هه مو نه و كارو كرده وانه ي كه نه نجامتان ددها، نه وه ش بۆ خوا زۆر ئاسان و ساده يه.
هه روه ها نه فهرموى: ﴿ ... وَلَيْتَ قُلْتُمْ إِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ٧ ﴾ (هود)، سويند به خوا نه گه ر بلتت به پاستى ئيوه زيندو
ده كرينه وه دواى مردن، بيگومان نه وانه ي كه بى باوه پ بوون ده لين: نه م قسه و باسه
هيج نيه، ته نها جادويه كى ئاشكرايه. هه روه ها نه فهرموى: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا
السَّاعَةُ ٧ ﴾ (سبا)، نه وانه ي كافرو حه قيقوشن ده لين: قيامهت هه ر نايهت و
نامانگاتى.

نه وانه ي كه قورئان باسيان ده كات و نكولى زيندو بوونه وه ده كه ن ته نها يه ك تاقم نين،
به لكو ده كرى پولين بكرين بۆ سى پۆل له ريگه ي وه لامداه وه ي قورئان بويان

یه کهم: ئەو بیباوه پانه ی نکولی له بوونی به دیهینه ده کهن، ئەوانهش زۆربه ی
 فه یله سوفه ده هرییه کانن، هاوشیوه یان شیوعیه کانن (۲۶) ئەم سهرده مه ن.

ئەوانه نکولی دروستکردنی به دیهینه تراوه کان ده کهن له به دیهینه ریکه وه، ههروه ها
 نکولی په یدا بوونی یه کهم و دوهم ده کهن، وه له بنه رتدا نکولی له بوونی
 به دیهینه ریکیش ده کهن.

ئەوانه سه ره تا خودا (جل جلاله) مشت و مپی بوونی به دیهینه ریک و تاک و ته نهایی
 خویان له گه ل ده کاتوه ک پیشتر ئاماژه مان پیکرد پاشان ئەوه چه سپاندنی زیندوبوونه وه
 دیت، چونکه زیندوبوونه وه به شیکه له باوه ریوون به خودا.

دوهم: ئەوانه که دانه نین به بوونی به دیهینه ریکدا، به لام زیندوبوونه وه و
 هه ستانه وه به درۆ ده خه نه وه، له وانه عه ره به کانن که خودا له باره یانه وه ده فه رموی:
 ﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٢٥﴾
 (لقمان)، سویند به خوا ئەگه ر پرسیار له خواره ناسان بکه یه: کئی ئاسمانه کان و زه وی
 دروست کردوه، ئەوه به دلنیا ییه وه ده لێن: (الله)، دروستی کردوون، توش ئە ی محمد
 ﷺ بلی: سوپاس و ستایش بۆ خوا (له سه ر وتنی پاستی)، نه خیر وانیه، ئەو وه لامه له
 قه ناعه ته وه هه لئه قولاه، به لکو زۆربه یان نازانن (له خویانه وه قسه ده کهن).

ئەوان له گه ل دانپیدانانیان به بوونی به دیهینه ریک نکولی زیندوبوونه وه و هه ستانه وه
 ده کهن له پۆزی دوایدا، قورئان ئەو شته یان له باره وه ده گێریتته وه: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا
 أَءِذَا كُنَّا تُرَابًا وَاَبَاؤُنَا اَمْنَا لِمُخْرِجِكَ ٢٧﴾ لَقَدْ وَعَدْنَا هَذَا نَحْنُ وَاَبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ اِنْ هَذَا اِلَّا اَسْطِیْرُ
 الْاَوَّلِينَ ٢٨﴾ (النمل)، ئەوانه ی بی باوه رن بوون ده یانوت: باشه ئەگه ر ئیمه بوونی خا
 له گه ل باوو و باپیرانماندا، ئایا ئیمه (بۆ ژیا نیکی نوێ) ده ده هینریننه وه؟!

۲۶- الشیوعیون: هم من يعتنقون المذهب الشيوعي مذهب كارل ماركس وهو نظام اجتماعي وسياسي
 واقتصادي يقوم على الإنتاج الجماعي و اشاعة الملكية وازالة الطبقات الاجتماعية، و ان يعمل فرد على قدر طاقته
 و يأخذ على قدر حاجته.

سویند به خوا به پاستی نیمه پیشتر له م به لټانه مان پیدراوه له گال باوو باپیرانماندا

نهمه هیچ شتیک نییه، تنهها داستان و قسه ی پیشینه کانه !!

نډوانه ده لټن که باوه پریان به خدا هیه، به لام له هه مان کاتدا ده لټن که توانی خودا دهسته وسانه له وهی که زیندویان بکاته وه پاش مراندنیاں! نډوانه خودای گوره نمونه ی بڼ هیتاونه ته وه، به لگه ی بڼ هیتاونه ته وه بڼ پونکردنه وهی توانای خوی له سر زیندوکردنه وه وه ستانه وه، هیچ شتیک لای نه و مه حال نیه. هه روه ها کومه لټکی تر له گاوردنه کان که پټیان ده وتریت (الصادوقیون)^(۲۷)، که گوايه ده لټن باوه پریان به ته وراتی (موسی) یه نډوان زیندوبونه وه به هه شت و جه هه نم به درډده خه نه وه!

سییه م: نډوانه ن که باوه پریان به زیندوبونه وه هیه به لام له سر نه و شیوازه نیه که له په یامه ئاسمانیه کاند ا هاتوه، نډوان باوه پریان وایه نه وهی که پاداشت و سزا ده دری له پڅی دوایدا تنه ها پڅه ، زور له فیه له سوف و تاقمه گومپاکان هاوشیوهی نه مان بپیارده دن.^(۲۸)

بیگومان قورئان وه لامي نډوانه ی داوه ته وه که نکولی زیندوبونه وه ده کن و هه ستانه وه و ژياندنه وه به درډ ده خه نه وه له چنه د جیگایه کدا به به لگه ی سه لمینراو ده مکوتکر که زیندوبونه وه و ژياندنه وه ده سه لمیني له وانه:

یه که م: قورئانی پیروز پوونی کردوته وه که زیندوکردنه وه راستیه کی سه لمینراو دیاریکراوه بڼ کاتیکی ده ستیشانکراو.

بیگومان خودا (جل جلاله) چنه د جوړیتی به کارهیتاوه له شیوازی به کارهیتانی نه و راستیه، جاریک شیوازی یه کلاکه ره وهی به کارهیتاوه له سر پوودانی نه و پڅه وه ک

۲۷- (الصادوقیون) جماعة قليلة العدد ولكن معظمها كان من المثقفين والأعيان، وإسمها مشتق من صادق رئيس الكهنة في أيام داود وسليمان (عليها السلام) وقد حصروا تعليمهم في الكتاب المقدس فقط زاعمين أن حرف الناموس المكتوب وحده هو الملزم وينكرون القيامه.

۲۸- القيامة الكبرى، د. عمر سليمان الأشقر/ ۲۰۰۵، ص ۶۱، ۶۲، ۸۴ بتصرف.

ده فەرموی: ﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أَخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا سَعَىٰ﴾ (طه)، بیگومان پۆژی قیامت بە پێوەیە و ھەر دیت، نزیکە بیشارمەو، بۆ ئەوێ ھەموو کەسێک بە گۆڕەوی کارو کردەو و ھەول و کۆششی پاداشت بدریتەو. ھەروەھا دە فەرموی: ﴿إِنَّ السَّاعَةَ لَأَيُّهُ لَارَبِّ فِيهَا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ (غافر)، بە پراستی پۆژی قیامت بە پێوەیە و ھەر دیت، ھیچ گومانیشی تبادانیه، بە لām زۆربەیی خەلکی ئیمان و باوە پناھێنن و باوە پریان پێی نیە. ، بە ھەمان شیوە دە فەرموی: ﴿إِنَّكَ مَا تُوعِدُ لَأَتِيَنَّكَ وَمَا أَنتَ بِمُعْجِزٍ﴾ (الانعام)، بە پراستی ئەو بە لێنانەیی کە دە تاندریتی (دەربارەیی قیامت و لێپرسینەو) بە پێوەیە و بیگومان ھەر دیت و ئێوە دەسەوسانکەرنین. وە دە فەرموی: ﴿إِنَّمَا تُوعِدُونَ لَصَادِقٌ﴾ (الذاریات)، بە پراستی ئەو بە لێنانەیی پێتان دراوە پراستە و ھەر دیتە دی .

و ھەندێ جار باس لە نزیک بوونەوێ ئەو پۆژی دەکات و ھە فەرموی: ﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ۖ وَرَأَوْهُ قَرِيبًا﴾ (المعارج)، بە پراستی ئەو بێ باوە پراستە، قیامت بە دوور دەبینن، بە دووری دەزانن. ئێمەش، زۆر بە نزیکیی دەزانین (چونکە خوا خۆی بە دیھێنەری کاتە). =، ھەروەھا دە فەرموی: ﴿اقْرَبَتْ السَّاعَةُ وَانشَقَّ الْقَمَرُ﴾ (القمر)، پۆژی قیامت نزیک بۆتەو و مانگیش لەت بوو، (ھەندێ روایات ھەیە کە ئاماژە دەکات بۆ ئەوێ کە: خوانە ناسان داوای موعجیزەیان لە پێغەمبەر کرد بێت ئەویش پەنجەیی موبارەکی پووە و مانگ بزواندو بە ویستی خوا لەت بوو) بە لām ھەندیک لە موفەسیرین دە لێن: ئەم پووداوە لە سەرەتای بەرپایونی قیامتەدا پیش دیت

لە ھەندێ جێگای تردا (جل جلاله) سویند لە سەر پودان و ھاتنی پۆژی داویی دەخواتو دە فەرموی: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ

اَللّٰهُ حَدِيْثًا ﴿٨٧﴾ (النساء)، (الله) خوابه که بیجگه له و هیچ خوابه کی تر نیه (شایسته ی پرستن بیت) سویند به خوا له پوژی قیامه تدا کوتانده کاته وه و هیچ شک و گومانیکی تیدا نی یه، جا کی هیه قسه و گوفتاری له فرهمایش و فرهموده ی خوا پاسترو دروستر بیت؟

یاخود فرهمان به پیغه مبه ر ده کات که سویند بخوا له سه ر هاننه دی و بودانی زیندوبوونه وه، نه وهش له ریگه ی وه لآمدانه وه ی نه وانه که نکولی لی ده که ن و به دروی ده خه نه وه وهک ده فره موی: ﴿وَسْتَخَوِّنُكَ الْحَقُّ هُوَ قُلْ اِی وَرَیْ اِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَا اَنْتُمْ بِمُعْجِزِیْنَ﴾ ﴿٥٣﴾ (یونس)، (بیباوه پان به گالته وه لیت ده پرسن): نایا به رپا بوونی قیامه ت پاسته؟ (شتی وا پیش دیت؟! بلئی: به لئی، پاسته، سویند به په روه ردگارم به پاستی نه وه حه قیقه تیکی و (هر پیش دیت و) نیوه ناتوانن خوا ده سته وسان بکه ن... هاوشیوه ی نه وهش ده فره موی: ﴿وَقَالَ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا لَا تَاْتِیْنَا السَّاعَةَ قُلْ بَلٰی وَرَیْ لَآتِیْنٰكُمْ عَلَی الْغَیْبِ...﴾ ﴿٣﴾ (سبا)، نه وانه ی کافرو حه قپوشن ده لئین: قیامه ت هر نایه ت و نامانگاتی، (نه ی پیغه مبه ر ﴿﴾ پئیان بلئی: (وانیه) نه ری!! سویند به په روه ردگارم هر یه خه تان ده گریت (چونکه نه وزاته) زانایه به نهینی و شاراوه کان و (هر خوی ده زانی که ی به رپای ده کات).

قورئان دوپانیده کاته وه که پوژی دواپی دیاریکراوه بو سه ری زیاد ناکری و لیثی که م ناکریته وه ده فره موی: ﴿قُلْ لَّكُمْ مِیْعَادُ یَوْمٍ لَا تَسْتَعِیْرُوْنَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُوْنَ﴾ ﴿٣٠﴾ (سبا)، پئیان بلئی: کاتیک دیت که ناتوانن نه تاویک دوا بکه ون نه تاویک پیش بکه ون (به لکو له کاتی خویدا ناماده ده کرین).

که واته پوژیکی هه ژمارکراوه چه سپینراوه نه بوی زیاد ده کری و نه لیثی که م ده کریته وه وهک ده فره موی: ﴿یَعْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوْبِكُمْ وَیُوْخِرْكُمْ اِلٰی اَجَلٍ مُّسَمًّی اِنَّ اَجَلَ اَللّٰهِ اِذَا جَآءَ

لَا يُؤَخِّرُونَكَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ (نوح)، نه و کاته خوا له گوناوه کانتان خوش ده بیټ و ده تانه یلته وه بۆ کاتیک دیاری کراو، بیگومان کاتی دیاری کراوی خوا وه ختیک پش دیت، به هیچ شیوه به ک دوانا که ویت نه گه ر بتانزانیایه .

نه وه په یمانیک پاسته وه والیک دروسته و پوژیکه گومان ی تیدانیه وه ک ده فره موی: ﴿... ذَلِكَ لَآيَةٌ لِّمَن كَانَ خَافُ الْآخِرَ ذَلِكَ يَوْمٌ يَجْمَعُ لَهُ الْنَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾ وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مُّعَدُّودٍ ﴿١٠٤﴾﴾ (هود).

بیگومان له وه به سهراته دا نشان و په ندو ناموژگاری هیه بۆ که سیک له سزای پوژ دیوایی بترسیت، نه وه پوژیکه خه لکی بۆی کۆ ده کرینه وه و نه وه پوژیکه خه لکی هه موو ناماده کراون و هه مووان له بهرچاون ده بن تیایدا. نیمه بهرپابوونی نه و پوژ ده دوانا خه بن مه گه ر بۆ کاتیک که م و سنووردار نه بیټ.

دووم: له وه به لگه عه قلیه ده مکوکه رانه ی که قورنن به لگه ی پی هیناونه ته وه له سهر زیندوکرده وه به لگه ی له سهر ژیا نه نه وه ی دوا پوژ به ژیا نه وه ی نه م دنیا هیناونه ته وه .

هه موو پوژیک ژیا نیک نو ی ده بینن، منالان له دایک ده بن ، بالنده له هیلکه که ی دیته ده ره وه، گیانه به ران له دایک ده بن، پویارو ده ریاکان پرپه تی له ماسی، مرؤ هه موو نه مانه به چاوی خوی ده بینن پاشان نکۆلی ده کات که شتیکی له و جوړه دووباره ببیته وه « پاش نه وه ی که خودا کوتایی به ژیا نی دنیا ده هینی » نه وانه ی داوی به لگه ده که ن له سهر زیندوپیونه وه بی ناگان له وه ی که دروستکردنیان به م شیوازه گه وره ترین به لگه یه له سهری ، به توانا له سهر دروست کردنیان له سهره تاوه به توانایه له سهر دووباره دروستکردنه وه یان جاریک تر ^(۲۹)

خودا (جل جلاله) هه والی داوه که خودی ئاده میزاد سهری سوږده مینی و به دوری ده زانی دروست بکرینه وه له پاش مردنی وه ک ده فره موی: ﴿وَقَوْلِ الْإِنْسَانِ إِذَا مَاتَ

لَسَوْفَ أُخْرِجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾ (مریم)، ئادەمیزادی (بی باوە) دەلێت: ئایا کاتیک مردم، جارێکی تر له ئابندهدا زیندوو دەکرێمهوه.

به‌لگه‌ده‌هێنێته‌وه (جل جلاله) به‌سه‌ره‌تا له‌سه‌ر دووباره‌کردنه‌وه واته‌ مۆفی دروستکردوه کاتی که‌ بوونی نه‌بووه ، ئایا (جل جلاله) ناتوانی دووباره‌ زیندوی بکاته‌وه له‌ کاتیکدا بوونی هه‌یه ! وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْتَهُ مِن قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا ﴿٦٧﴾﴾ (مریم)، باشه ئاخ‌ر ئاده‌میزاد بۆ ئه‌وه یاد ناکات به‌پاستی ئیمه‌ پێشتر ڤدوستمان کرد، هه‌ر هه‌یج نه‌بوو؟

ئمه‌ ڤونکردنه‌وه‌یه‌که‌ بۆ ئه‌وانه ، کورته‌که‌ی ئه‌وه‌یه‌ ئه‌وه‌ی توانای له‌سه‌ره‌تا هه‌بی توانا له‌سه‌ر دووباره‌کردنه‌وه‌ش هه‌یه وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿قُلِ اللَّهُ يُحْيِيكُم ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُم إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾﴾ (الجاثیه)، ئه‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ پێیان بلی: (ئهو شتانه به‌ده‌ست ئیمه‌ نیه) ئه‌وه هه‌ر خوا به‌ زیانتان پێ ده‌به‌خشیت و پاشان ده‌تان مریتیت و دوی ئه‌وه کوتان ده‌کاته‌وه له‌ ڤۆژی قیامه‌تدا که‌ هه‌یج گومانی تبادانیه، به‌لام نۆربه‌ی خه‌لکی ئه‌مه‌ نازانن..

هه‌روه‌کو چۆن توانای هه‌یه له‌ دروستکردنتان له‌نه‌بوونه‌وه به‌هام شیوه‌ توانای گێرانه‌وه‌ی لاشه‌کانی هه‌یه دوی فه‌وتان و تیاچونی، وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَتْ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٩﴾﴾ (الروم)، هه‌ر ئه‌و زاته له‌ سه‌ره‌تاوه به‌ده‌یه‌ت‌راوه‌کان به‌دی ده‌هێنیت، پاشان به‌ جوړیکی تر دروستیان ده‌کاته‌وه، ئه‌و کاره‌ش بۆ خوا ئاسانه، نمونه‌ی به‌رزو وه‌سفی بلند هه‌ر شایسته‌ی ئه‌و زاته‌یه له‌ ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا، هه‌ر ئه‌ویش زاتیکی بالاده‌ست و دانایه.

هه روه ها ده فه رموی: ﴿ فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ ﴾ (الاسراء)،
 نه وسا نه وانه (به سه رساميه وه) ده لئین: ده ی باشه، کی زیندوومان ده کاته وه؟ بلی: نه و
 زاته ی که به که مجار به دیه تیاون (نور لای ناسانه زیندووتان بکاته وه)..
 قورئان له جیگایه کی تردا دروستکردنی سه ره تای ئاده میزادمان یاد ده خاته وه ،

خودا ئاده می له قور دروست کردوه، نه وه ی بتوانی له قور مروفتیکی ریک و پیک دروست
 بکات جاریکی تر ده سه وسان نابی له گیرانه وه ی بو مروفتیکی ریک و پیک له پاش مردنی
 هه ر چون دروستکردنی ئیمه ی نه وه ی ئاده م وه بیر ده هینیته وه نه و په چه له کی
 دروستکردوین له ئاویکی پسوا ، پاشان ئاوه که گورپاوه به تقو پاشان تقوه که بووه به
 زهرو (پارچه خوین) ، پاشان بووه به گوشت پاره واته وه ک پاروه گوشتیکی جورا و تا
 نه و کاته ی پوچی کراوه به بهرداو بووه مروفتیکی ریک و پیک، نه وه ی توانای دروستکردنی
 بینراو زانراو یکی هه بی به توانایه له سه ر گیرانه وه و دروستکردنه وه ی له پاش مردنی وه ک
 ده فه رموی:

﴿ يَأْتِيهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْتُم مِّن تُّرَابٍ ثُمَّ مِّن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِّن عَلَقَةٍ
 ثُمَّ مِّن مُّضْغَةٍ مُّخْلَقَةٍ وَغَيْرِ مُخْلَقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِنَّ أَحْلِلَ شَيْئاً ثُمَّ
 نُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يُتَوَفَّى وَمِنْكُمْ مَّن يُرَدُّ إِلَى أَرْدَلِ الْعُمُرِ
 لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئاً وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ
 وَأُثْبِتَتْ مِنْ كُلِّ رَوْحٍ يَهْبِجُ ۖ ﴾ (الحج).

ئهی خه لکینه نه گه ر ئیوه گومانئان له زیندو بوونه وه هه یه، نه وه چاک بزنان که
 ئیمه سه ره تا ئیوه مان له خاک و خول دروستکردوه، له وه ودوا (نه وه کان) له نوتفیه ک
 (پهیدا بوون)، پاشان نوتفیش ده بیته خو وه لواسه ریک له ناو مندالاندان، له وه ودوا ده بیته
 گوشتپاره یه کی ته واوو سه رو سیمادار، یان ناته واو، (هه موو نه م شتانه ده هینینه وه

یادتان) تا بۆتان پوون بکینه وه که ئیمه ئاوا ئیوه مان دروستکدوه و دوباره دروستکردنه وه شتان لاما ناسانه، نه وهش بمانه ویت له مندا لانه کاندای جیگیری ده کهین، تا کاتیکی دیاریکراو، له وه ویدا به ساوایی و به بچوکی ده رتانه هینین (له سکی دایکتان) دواپی بۆ نه وهی گه وه ببن و بگه نه نه وپه پی هیزو تواناتان، هه تانه ده مرینریت به گه نجی، هه شتانه ده گه پینریت وه بۆ په رپووترنی ته مه نه کان، بۆ نه وهی هیچ شتیک نه زانیت دواپی نه وهی جارن ده یزانی، (به لکه په کی تریش له سه ر زیندوو پونه وه نه وهی که نه ی ئینسان) تو زه ویش ده بینیت وشک و برنگه، جا کاتیک ئاوی بارانمان به سه ردا باراند، داده چله کیت و ده له رزیت و تووه کان چه که ره ده که ن و په گ و چل ده رده که ن و ده پوین، نه وسا له هه موو جوړه گژوگیا و گولژاریکی جوان جووت ده پوینیت.

سینهم: له و به لکه به هیزانه له و بارهیه وه که قورشان هیناویه تی وه که به لکه یه که بۆ عه قل ئه بیرى لی بکاته وه، نه وهی پوو کردوو ته وه که نه نیو دروستکراوه کانیدا زور مه زنترو گه وه تری تیندایه له به رامبه ر دروستکردنی مروف، گومانی تیانیه نه وهی توانای دروستکردنی شتی مه زنی هه بیت توانای دروستکردنی له وانه بچوکتیشی هه یه.

خودا (جل جلاله) هه موو نه وانه ی عه قلیان هه یه ئاگا داریان ده کاته وه بیرى لی بکاته وه له سه ر توانای نه وه له سه ر دوباره دروستکردنه وهی دروستکراوه کان بۆ جارێکی تر، نه وهش به به لگه ی دروستکردنی ئاسمانه کان و زه وی، توانای له سه ر دوباره دروستکردنه وه ئاسانه ره له دروستکردنی ئاسمان و زه وی، وه که ده فه رموی: ﴿لَخَلَقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرَ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْبَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (غافر)، به راستی دروستکردنی ئاسمانه کان و زه وی له دروستکردنی خه لکی زور گه وه و گرنگتره، به ئام زۆریه ی خه لکی نه م راستیانه تیناگه ن و په ی پی نابه ن و نایزان.

هه ره ها ده فه رموی: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَكُنْ لِيَ خَلْقِهِنَّ بِمَقْدِيرٍ عَلَىٰ أَنْ يُمْحِيَ الْمَوْتَ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الاحقاف)، ئایا نه وه سه رنجیان

نه داوه به پاستی نه وه خوايه که ناسمانه کان و زهوی دروست کردوه و له دروست کردنیشیاندا هیچ ماندوو نه بووه، توانای نییه مردوو کان زیندوو بکاته وه، به لئی، بیگومان نه و زاته، به سهر هموو شتیګدا دهسه لاتی هیه .

هه روه ها ده فه رموی: ﴿ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَا رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا ﴾ (الاسراء)، نایا نه وانیه نه یانینییوه به پاستی نه و خوايه که ناسمانه کان و زهوی دروست کردوه به تواناییه که وهك نه وان دروست بکات و (وهك خویان به دیان بهینتیه وه)، دیاره که پڅو کاتیکی تاییه تی دیاری کردوه (بو مراندنیان و زیندوو کردنه وه یان) که هیچ گومانی تیدا نیه (له گهك نه و به لکه به هیژاندها) که چی سته مکاران هه بریاری یاخی بوون و سه رکه شی و کوفریانداوه و هیچی تر.

هه روه ها ده فه رموی: ﴿ أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدِيرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴾ (یس)، نایا نه و زاته ی که ناسمانه کان و زهوی دروست کردوه ناتوانیت دووباره وهك خویان دروستیان بکاته وه؟! به لئی (نڅر چاك ده توانیت چونکه نه و زاته له دروستکردن و داهیناندا به توانا و زانایه .

. قسه یه کی ئیبن تهیمییه به ره حمهت بی نه م جوان روونته کاته وه دوا ی نه وه ی نه م نایه تانه نه هیئت، نه لیت: (له پووی ژیرییه وه ناشکرایه که دروستکردنی ناسمانه کان و زهوی گه وره تره له دروستکردنی هاوشیوه ناده میزاد، و توانا به سه ریدا به هیژتره، نه م شته ناسانه له پیژتره بو دهسه لاتی خودا له وی تر).^(۲۰)

چوارەم: ﷲ وەلامەکانی قورئان بۆ تەسۋىيەت زىندوکردنەو نەوئەيە کە خودا وەک بەلگەيەک پەرونى کردۆتەو بۆ عەقلى مەوقايەتى بۆ ئەوئەي لىي تەيىگەن کە خودا لە توانايەيە دروستکراوەکان لە دۆخیکە بگۆيئ بۆ دۆخیکى تر ۱ دەستەوسانىش نيە لە دروستکردنەويان ﷲ پاش مردن.

لە کەملى پەروەردگارىتى و تاک و تەنھاي خودا ئەوئەيە دەستەلاتى گۆرپنى دروستکراوەکانى ھەيە لە دۆخیکەو بۆ دۆخیکى تر ، ئەو دەمرينئ و دەژينئ زىندو لە مردو دەردينئ ، مردوش لە زىندو ، بەدەيەھينئ و دەفەوتينئ وەک دەفەرمويئ: ﴿إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَىِّ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ فَالِقُ ۝۱۵ تُوَفَّكُونَ ۝۱۶﴾ (الانعام) بەپاستى خوا لەتەكرى دەنك و دانەويئەيە بۆ ئەوئەي پيشكويتيت و بپويت، زىندوش لە مردو دەردەھينيت، دەرهينەرى مردوشە لە زىندو، ئا ئەوئەيە خواي پەروەردگارتان، جا ئيتەر بۆ كوي لادەدرين و بۆ كوي ويئ دەكرين. (ھەرئەواتەيە) بەيانيان فەراھەم دەھينيت و ئاسۆ پوناك دەكاتەو و شەوى کردووە بەھوى ئارامى و خاموشى، پۆژو مانگيشى کردووە بەھوى پاگرتنى حساب، ئەو شتانە ھەمووى بەنەخشەي خواي بالادەست و زانا كيشراوە.

لە تۆويكى پەق و سەخت پەكەك دەپوينئ كە گول دەركات و بەردەگرئ، پاشان ئەم پەوھەكە تۆويكى پەقى لئ دروست دەبيئ ، وە لە بالئە زىندوھەكان ھيلكەيەكى مردو بەرھەم دئ، وە لە ھيلكەي مردو بالئەھى زىندو بەرھەم دئ كە دەجولئ و دەخوينئ و بە ئاسماندا دەفرئ!

گۆرپنى شيوەى ئادەمیزاد ۱ مردن و ژيان و ژيان و مردنەلگەيەكى گەورەيە لەسەر دەسەلاتى خودا كە وا لە دەرونى مەوقەكان دەكات مل كەچ بيئ لە بەرامبەر دەسەلات و گەورەيى خودا بۆيەو دەفەرمويئ: ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمَيِّتْكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝۲۸﴾ (البقرة)، (خەلكينە)، چۆن بيئ بپوا دەبن بە

خوا له کاتیکدا ئیوه بی گیان بوون (له توپی خاکدا) خوا (دروستی کردوون) و گیانی به بهردا کردن، پاشان ده تانمریتیت و دواپی زیندووتان ده کاته وه، نه وسا هر بق لای نه ویش ده برینه وه. ^(۳۱)

پینجه م: قورنان هه ندی به لگه ده خاته روو به مه بهستی وه لامدانه وی یه کیک له نکولی کارانی پوژی زیندووننه وه.

قورنان چیرۆکی به کیک له و موشریکانه ده گپیتته وه که زیندووننه وه به دوور ده زانی که نه ویش (العاص بن وائل)، کاتیک هاته خزمت پیغه مبه ر^ﷺ ئیسکیکی پزیوی به دهسته وه بوو ده پیرواند و هه لی ده دا به هه وادا، و نه یوت: نه ی (محمد) نه مه زیندو ده کاته وه دواپی نه وه ی که پزیوه ؟! پیغه مبه ر^ﷺ فهرمو ی: (به لی نه مه زیندو ده کاته وه، ده تمرینی پاشان زیندوت ده کاته وه پاشان ده تخته ناگری دۆزه خه وه) ^(۳۲). پاشان نه م ئایه تانه دابه زی: ﴿أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَنُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ۝۷۷﴾ (یس)، ئایا ئاده میزاد سه رنجی نه داوه که: ئیمه بینگومان دروستمان کردوه له نوتفه یه ک، که چی خیرا بووه ته دوژمنیکی ئاشکراو دژایه تیمان ده کات.

له سه ر نه م چیرۆکه ئایه ته کانی کوتایی سوره تی یس دابه زی که تیایدا خودا (جل له جلاله) ده فهرمو ی: ﴿أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَنُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ۝۷۷﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ۝۷۸﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ۝۷۹﴾ (یس)، ئایا ئاده میزاد سه رنجی نه داوه که: ئیمه بینگومان دروستمان کردوه له نوتفه یه ک، که چی خیرا بووه ته دوژمنیکی ئاشکراو دژایه تیمان ده کات؟!

۳۱- المرجع السابق: ص ۶۹-۷۰

۳۲- صحیح: أخرجه الحاكم في مستدرکه، كتاب التفسير، باب التفسير سورة یس (۳۶-۳۷)، وصحیحه الحاكم، وقال: هذا حديث صحيح على شرط الشيخين ولم يخرجاه، ووافقه الذهبي.

نمونه‌ی لاوازی ویّ ده‌سه‌لّاتی بۆ ئیمه هیناوه‌ته‌وه و به‌دیهاتنی خۆی له‌بیر کردووه، ده‌بیوت: کێ ئهم ئیسکانه زیندوو ده‌کاته‌وه له‌ کاتی‌کدا که پزیوو و پروکاون؟! پێیان بلّی: ئه‌و زاته‌ی که یه‌که‌مجار دروستی کرد، هه‌ر ئه‌ویش زیندووی ده‌کاته‌وه، ئه‌و به‌هه‌موو دروستکراویک زاناو ناگایه (دروستکردن و دروستکردنه‌وه‌ی هه‌موو شتیکی لا ئاسانه ..

ئهم موشریکه نمونه بۆ خودا ده‌هینیته‌وه له‌یادی کردووه که خودا له‌ تۆویک دروستی کردووه، پێی پێ نه‌برد که ئه‌وه سه‌رسوپه‌ینه‌رت‌ره له‌ له‌ دروستکردنه‌وه‌ی ئیسکه‌که‌ی: ﴿أَفَمَبِنَآ الْخَلْقَ الْأَوَّلَ بَلْ هُزِفْنَا لَبِيسَ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٥﴾﴾ (ق)، ئایا ئیمه له‌سه‌ره‌تا و یه‌که‌م جاردا که ئه‌و خه‌لکه‌مان دروست کرد ماندوو بووین و گه‌یوگرفت هاته‌ریمان؟! نه‌خێر ماندوو نه‌بووین، به‌لکو ئه‌وان له‌گوماندا به‌رامبه‌ر به‌ دروست بوونه‌وه‌یه‌کی تازه. بۆیه خوا(جل جلاله) له‌ وه‌لامی پرسیاره‌ پوچه‌که‌دا ده‌فه‌رموی: ﴿قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٣٦﴾﴾ (یس)، پێیان بلّی: ئه‌و زاته‌ی که یه‌که‌مجار دروستی کرد، هه‌ر ئه‌ویش زیندووی ده‌کاته‌وه، ئه‌و به‌هه‌موو دروستکراویک زاناو ناگایه (دروستکردن و دروستکردنه‌وه‌ی هه‌موو شتیکی لا ئاسانه).

واته زانیاری هه‌یه ده‌رباره‌ی ئیسکه‌کان له‌هه‌موو جیگایه‌کی زه‌ویدا بۆ کوی چووه‌و بڵاوبوه‌ته‌وه و هه‌لوه‌شاهه‌ته‌وه پاشان خودا(جل جلاله) نمونه‌یه‌کی تری بۆ هیناوه‌ته‌وه ئه‌ویش داریکی سه‌وزه که ئاگری لێ هه‌لده‌گیرسی، خودا ئه‌و داره‌ی سه‌ره‌تا له‌ ئاو خولقاندوه تا سه‌وز و سه‌رنج پاکیش و به‌ردار بیت، پاشان گه‌یایه‌وه تا بوو به‌ داریکی وشک که ئاگری لێ هه‌لده‌گیرسی، به‌و جو‌ره هه‌رچیه‌کی بوی ئه‌نجامی ده‌دات، به‌ توانایه له‌سه‌ر هه‌ر کارێک که بیه‌وی و هه‌یج شتێک مه‌حال نیه بۆی وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنتُم مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾﴾ (یس)، ئه‌و زاته‌ی که له‌ دره‌ختی سه‌وز ئاگرتان بۆ به‌دی ده‌هینیت، ئیتر ئیوه دایده‌گرسێن.

پاشان قورئان نمونه ی تر ده هیئتیه وه له سه ر گێرانه وه ی لاشه کان به دروستکردنی ئاسمان و زهوی و به وه سی که تییدایه له هه ساره ی که پۆک و شاخه کان و ده ریاکان و له مکان ۱ نه وه ی له نیتوان نه واندایه، وه ک ده فره موی: ﴿أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدِيرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ۝٨١﴾ (یس)، ئایا نه و زاته ی که ئاسمانه کان و زهوی دروست کردووه ناتوانیت دووباره وه ک خۆیان دروستیان بکاته وه؟! به ئی (نقد چاک ده توانیت چونکه نه و زاته له دروستکردن و داهیناندا به توانا و زانایه . له م چیرۆکه دا تییبینی ده که یین که خودا (جل جلاله) نه و نه ده به لگه ی هیئاوه ته وه که په سه ندو ده مکوته ک ر بیته بۆ موشریکه کان و خه لکانی تریش سه باره ت به زیندو کردنه وه و گێرانه وه .

به لگه ی به سه ره تا هیئاوه ته وه له سه ر گێرانه وه، پاشان به لگه ی به ده سه لاتی هیئاوه ته وه له سه ر گۆپی ی دروستکراوه کانی له دۆخیکه وه بۆ دژه که ی، پاشان دووپاتی کردووه ته وه نه وه ی توانای دروستکردنی شتی مه زنی هه بیته نه و ئاساییه که شتی بچوکترو ئاسانه تر دروست بکات، پاک و بیگه ردی بۆ نه و خوایه ی که فره مان به شتی بکات ده بیته، هه موو شتی بک به ده سی نه وه و هه موانیش بۆ لای نه و ده گه ری نه وه، وه ک ده فره موی: ﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُعْطِي الْعِظَمَ وَهِيَ رَمِيمٌ ۝٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ۝٧٩﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِّنْهُ تُوقَدُونَ ۝٨٠﴾ أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدِيرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ۝٨١﴾ إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ۝٨٢﴾ فَسُبْحَنَ الَّذِي يَبْدِئُ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝٨٣﴾ (یس)، نمونه ی لاوازی وبی ده سه لاتی بۆ ئیمه هیئاوه ته وه ۱ به دیهاتنی خۆی له بیر کردووه، ده یوت: کى ئه م ئیسه کانه زیندو ده کاته وه له کانتیکدا که پزیوو و پروکاون؟! پێیان بلێ: نه و زاته ی که یه که مجار دروستی کرد، هه ر

ئەویش زىندوۋى دەكاتەۋە، ئەو بەھەموو دروستكراۋىك زاناۋ ئاگايە (دروستكردن و دروستكردەنەۋى ھەموو شىتېكى لا ئاسانە)....

ئەو زاتەى كە لە درەختى سەۋز ئاكرتان بۆ بەدى دەھىنئىت، ئىتر ئىۋە دايدەگرسىنن. ئايا ئەو زاتەى كە ئاسمانەكان و زەۋى دروست كىردوۋە ناتوانىت دووبارە ۋەك خۇيان دروستيان بكاتەۋە؟! بەلئى (زۆر چاك دەتوانىت چونكە ئەو زاتە لە دروستكردن و داهىناندا بە توانا و زانايە. بىگومان ھەر كاتىك فەرمانى خوا دەرچوۋ، وىستى شىتېك جىبەجى بكات و بىھىنئىتە دى، پىتى دەلئىت ببە، ئەۋىش دەستبەجى و بى دواكەۋتن پىش دىت و ئەنجام دەدرىت و دروست دەبىت. پاكى و بىگەردى بۆ ئەو زاتەى جەلەۋى ھەموو شىتېكى بەدەستە، ھەر بۆ لاي ئەۋىش دەبرىنەۋە.

شەشم: زىندوكردەنەۋى ھەندى مردو لەم دىنيا بەلگەيەكى راستەقىنەيە لەسەر تواناي ئەۋ(جل جلاله)بۆ زىندوكردەنەۋە ژياندەنەۋە لە پۇژى دوايدا.

قورئان چەند چىرۆكىكى باسكردوۋە لەسەر زىندوكردەنەۋە ھەندى مردوۋ لەم ژيانى دۇنيادا، بەھەمان شىۋە خودا پشتىۋانى لە ھەندى لە پىغەمبەران كىردوۋە بۆ زىندوكردەنەۋى مردو لەسەر دەستيان، لەۋانەشدا گەۋرەترىن بەلگە ھەيە لەسەر تواناي(جل جلاله)بۆ زىندوكردەنەۋە ژياندەنەۋە، قورئان چىرۆكى ئەۋكەسەمان بۆ دەگىرپىتەۋە كە بەلای گۇندىكدا تىپەر بوو كە گۇندەكە دانىشتوانەكەى لەناۋچوۋىۋون و كۆسك و تەلارى خالى و ويران بوو، بۆيە پىتى سەير بوو كە چۆن خودا ئەمانە زىندو دەكاتەۋە لەپاش مردىيان لەكاتىكدا كەسىكى باۋەپدارىۋو بەللام دوو دل بوو، ھەر بۆيە خودا ئەۋ شەى فىركرد لەرنگەى دلنباكردەنەۋە واتە: بەتاقى كىردەنەۋە، دەفەرمۇئ:

﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَٰذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةً عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَل لَّيْسَ بِمِائَةٍ عَامٍ فَأَنظَرْنَاهُ إِلَىٰ

طَعَامُكَ وَشَرَابُكَ لَمْ يَتَسَنَّهٗ وَأَنْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ ءَايَةً لِلنَّاسِ ۖ وَأَنْظُرْ إِلَى
 الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
 قَدِيرٌ ﴿٦٣﴾ (البقرة).

یا خود دهك نهو كه سهی تیپه پی به لای شاروچكه یه كدا كه هه موو خانوو هه كانی به سه ر
 سه قفه كانیدا ته پی بوون، له بهر خوینه وه وتی: ناخو خوای گه وره چوئن خه لکی نه م
 شاروچكه یه دوا ی مردنیان زیندوو ده كاته وه؟! (نهو كه سه عوزه بیر پیته مبه ر بوو ﷺ
 یه كسه ر خوای گه وره سه د سال مراندی و پاشان زیندوی كرده وه و پیی فهرموو: چه ند
 مایته وه؟ (عوزه بیر) وتی: پوژتیک یان كه متر له پوژتیک ماومه ته وه، (خوا) فهرمووی: نه خیر
 نه وه سه د سالت پیچوو، جا ته ماشای خواردن و خواردنه وه كه ت بكه (له و ماوه
 دریژه دا) نه گوپاوه و تیک نه چوو، ته ماشای گویدریژه كه شت بكه، (بو یه نه مه مانكرد) تا
 به م به سه ره اته بته كینه موعجیزه بو خه لکی، جا سه یری ئیسكه كانی (گویدریژه كه ت
 بكه) چوئن به رزیان ده كه كینه وه و به یه كه وه یان ده به ستین و پاشان به گوشت
 دایانده پوشین، كاتیک بیینی و بو ی ده ركوت وتی: چاك ده زانم و دلنیام به پرستی خوا
 ده سه لاتی به سه ر هه موو شتیكدا هه یه.

وه له باره ی (ابراهیم) وه بو مان ده گپریته وه كه داوا ی له په روه ردگاری كرد كه
 نیشانی بدات مردو چوئن زیندو ده كاته وه ، خودا (جل جلاله) ده فهرمو ی: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ
 رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أُولِمُ تُوْمِنُ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِنْ لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ
 فَصْرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ أَجْمَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

﴿٦٤﴾ (البقرة)، به یاد بهینه، كاتیک ئیبراهیم وتی: په روه ردگارا نیشانم بده چوئن مردوو
 زیندوو ده كه كیته وه؟ خوا فهرمووی: ئایا باوه رت نه هیئاوه؟ ئیبراهیم وتی: به لئی (باوه ر م
 هه یه) به لئام حه زده كه م (به چاوی خو م بیبینم) تا دلم ئارام بگریت، خوا فهرمووی: جا

که واته چوار بالنده بهیته و جوان سهرنجیان بده و دوايي هر چواریان سهربره و گوشت و
 پهړ و خوینیان ټیکه ل بکه، نه وسا له سهر لوگکې هر شاخیک هه ندیک له و ټیکه له به
 دابنی، پاشان بانگیان بکه، به گورجی و به په له هه موویان دینه و به لات و چاک بزانه و
 دلنیا به به پراستی خوا بالاداست و کار به جی به .

وه له باره ی عیسا (علیه السلام) بومان ده گپړیته وه که قور شیوه ی بالنده ی دروست
 ده کرد پاشان پیاده کرد ده بوه بالنده به ټیزنی خودا، هه روه ها مردوی زیندو ده کرده وه
 به ټیزنی خودا، هه میشه به گه له کھی ده فهرموو: ﴿وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ
 بِبَآئِتٍ مِّن رَّبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ
 وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُخِي الْمَوْتِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ
 إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾﴾ (ال عمران).

(له ناینده دا پرايده گه یه نیت) به نه وه ی ئیسرائیل که من پیغه مبه ریکم، بۆ لای ئیوه
 په وانه کراوم، به لگه و نیشانه یه کیشم پی به له لایه ن په روه ردگار تانه وه، (نه ویش نه مه به
 که): من له قور شیوه ی بالنده تان بۆ دروست ده که م، ئینجا فووی پیدا ده که م،
 به فرمانی خوا یه کسر، ده بیته بالنده یه کی زیندو و کویری زکماک و نه خوشی به له کی
 چاک ده که مه وه به ویستی خوا و مردووانیش زیندو ده که مه وه به فرمانی خوا و هه والی
 نه و شتانه ی که ده یخون و هه لی ده گرن له ماله کانتاندا پیتان پراده گه یه نم، به پراستی له و
 شتانه دا به لگه و نیشانه هه یه بۆتان نه گهر ئیماندارن.

هه روه ها له باره ی هاوه لانی نه شکوت بومان ده گپړیته وه که خه وی لی خستن بۆ
 ماوه ی سی سده و شه ست و نو سال، پاشان له و خه وه به ناگای هیئانه وه وه ک
 ده فهرموئ: ﴿ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحَرْبِينَ أَحْوَىٰ لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا ﴿٩٢﴾﴾ تَحْنُ نَقْصُ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ
 إِنَّهُمْ فِيَّ عَاَمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ﴿٩٣﴾﴾ (الکف)، پاشان (دواي ماوه یه کی دوو

دریژ له خه و خه بهرمان کړنده وه له نوستن ههستان، تا بزاین کام دهسته یان ده زانن که چنده خه ویان لیکه وتووه (ئوانه یان که ده لاین پوژیک یان که متر، یان ئوانه یان که ده لاین مه گره هر خوا بزانت چنده خه وتوین).

نیمه به پاستی و دروستی هه والی به سهراتی ئو لاوانه بۆ ده گپینه وه، به پاستی ئوانه لاوانیک بوون باوه پری دامه زراویان هینابوو به پهروه دگاریان، نیمه ش زیاتر له نووری نیمان و هیدایهت به هره وهرمان کړدن.

وه باسی موسی (علیه السلام) مان بۆ ده کات ئوانه ی که پتیا ووت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِمُوسَىٰ لَنْ نُّؤْمِنَ بِكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً...﴾ (البقرة) یادى ئو نیعمه ته بکه نه وه که ووتان: ئه ی موسا هر گیز باوه پت پیناهینن تاوه کو به ناشکراو به چاوی خومان خوا نه بینن.

ئوه بوو هه وره بروسکه له ناوی بردن و ته ماشایان ده کړد، پاشان خودا زیندوی کړنده وه پاش مردنیا، خودا (جل جلاله) ده فهرموى: ﴿.. فَأَخَذْنَاكُمْ الْأَصْنَفَةَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾ (البقرة) ئه یتر به کسه هه وره بروسکه که لئی دان، له کاتیکدا که ته ماشاتان ده کړد و به ده ورو به یری خوتاندا ده تانپوانی (به سه رسامیه وه بیرتان ده کړده وه)، پاشان زیندوومان کړنده وه و ژيانمان پېبه خشینه وه له دواى ئو مه رگه تان بۆ ئه وه ی سوپاسگوزاری بکه ن.

هه روه ها باسی (بنی اسرائیل) مان بۆ ده کات که سیک له نیوانیاندا کوژا بوو، وه هه کومه لیک کومه له که ی تری تاوانبار ده کړد به کوشتنی، پیغه مبه ره که یان فره مانى پیکردن به سه ربړینی مانگایه ک، سهریان بری پاش ئه وه ی پرسپاری زقریان کرد له سه ر سیفاته کانی «پاشان فره مانى پیکردن که پارچه یه کی سه ربړاوه که بکیشن به کوژاوه که دا «خودا کوژاوه که ی زیندو کړده وه هه والی دا به وه ی که کی بکوژه که یه تی

له کاتیکدا ئەوان بینەری پووداوەکە بوون، وەک دەفەرموی: ﴿فَقُلْنَا أَضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُخَيِّ اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَرُبِّيكُمْ ءَايَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾﴾ (البقرة)، ئینجا وتمان: بە پارچەیەک لەو مانگا سەربرپاوە بدەن بە لاشەی کوژراوەکەدا (دیارە بەو یستی خوا وەک موعجیزەیەک کوژراوەکە زیندوو بۆتەووە پاستی بکوژەکی خۆی وتوو)، جا ئا بەو شیوەیە و بە ئاسانی، خوا مردوان زیندوو دەکاتەووە دەسەلاتی خۆیتان نیشان دەدات بۆ ئەوێ تێگەن و ژیر بن.

هەوتەم: یەکیکی تر ئەو بەنگانەی کە قورئان هیناویەتی لەسەر زیندوکردنەووە سەرنجی مەزھەکانی بۆ ئەو پاشاوە کاتیک نمونە بە زیندوکردنەووی زەوی دەهینیتەووە ۱۱ پوویکی تیا دەروونی پاش بارینی باران.

• خودا (جل جلاله) دەفەرموی: ﴿فَانْظُرْ إِلَىٰ ءَاثِرِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُخَي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُخَي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾﴾ (الروم)، جا ئیتر سەرنج بدەو تەماشای چەندەها ئاسەواری پەحمەتی خوا بکە، کە چۆن زەوی زیندوو دەکاتەووە دواى مردنی، بیگومان ئەو زاتەى کە ئەو کارانە ئەنجام دەدات، مردووان زیندوو دەکاتەووە هەر ئەو زاتە دەسەلاتی بەسەر هەموو شتیکدا هەیە، (مردووانیش وەک پووەک لە کاتی خۆیدا لە زەوی دەردەهینیتەووە بۆ لێپرسینەووە).

• هەروەها دەفەرموی: ﴿وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَمُقْتَنُهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَٰلِكَ الْفُشُورُ ﴿١﴾﴾ (فاطر)، خوا ئەو زاتەى کە بای پەحمەت دەنیریت و هەلمی دەریاکانی پێ دەگوێزیتەووە و دەیکاتە هەور، جا دەینتیرین بۆ ولاتیکى وشک و مردوو، دەفەرمویت: ئینجا ئەو زەویەمان پێ زیندوو کردووە دواى ئەوێ کە مردبوو، زیندو کردنەووی ئێوەش هەر بەو شیوەیە دەبیت.

■ ههروه‌ها ده‌فه‌رموئ: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً إِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ

وَرَبَّتْ إِنَّ اللَّهَ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُخِي الْمَوْقِعِ إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٨﴾ (فصلت)، له به‌لگه و

نیشانه‌کانی خوا نه‌وه‌یه که ده‌بینیت زه‌وی کش و ماته، جا که تیک باران به‌سه‌ریدا ده‌باریتین ده‌خروشیت و گه‌شه و نه‌ش و نما ده‌کات، چونکه به‌پاستی نه‌و زاته‌ی که زه‌وی زیندوو کرده‌وه، مردوو‌انیش زیندوو ده‌کاته‌وه، بیگومان نه‌و خواجه ده‌سه‌لانی به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا هه‌یه..

■ به‌هه‌مان شیوه ده‌فه‌رموئ: ﴿وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً يَقْدِرُ فَأَنْشُرَنَا بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا

كَذَلِكَ نُخْرِجُكَ ﴿١١﴾ (الزخرف)، هه‌روه‌ها نه‌و خواجه له ناسمانه‌وه به نه‌دازه‌یه‌کی دیاریی کراو بارانی باراندوو و ده‌فه‌رموئیت، ولاتی وشک و مردوو‌مان پی زیندوو کردوته‌وه، هه‌ر به‌و شیوه‌یه ئیوه‌ش له گۆره‌کانتان ده‌هینرینه ده‌ره‌وه.

مه‌به‌ست له واتای هه‌موو نه‌مانه: تیروانین و پینمایکردنه، واته: نه‌گه‌ر خودا(جل جلاله) توانای نه‌و کارانه‌ی هه‌بیته‌که‌واته نه‌ولاترو ئاسانتره بۆی که مردو زیندو بکاته‌وه، به مانایه‌کی تر نه‌وه‌ی به چاو ده‌بینرئ له ده‌سه‌لانی خودا به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌و شتانه‌ی به‌چاو نابینرین و نادیارن^(٣٢)

هه‌شتم: له گرنگترین به‌لگه‌ ناشرکاکان که قورنان باسی کردوه له‌سه‌ر زیندوو‌بوونه‌وه، رو‌تکردنه‌وه‌ی هیکمه‌تی نه‌و کاره‌یه.

دانایی و دادپه‌روه‌ری ده‌خوازن به‌نده‌کان زیندوو‌بکرتنه‌وه بۆ خه‌ملاندنی کاروکرده‌وه‌کانی به‌نده‌کان، بیگومان نه‌گه‌ر پۆژی دوا‌یی نه‌بوا‌یه بۆ زیندوو‌کردنه‌وه‌ی مروفه‌کان نه‌وا دروستکراوه‌کان له‌سه‌ر بینه‌مای نا‌په‌وای و خراپه‌کاری و سته‌م کاری به‌رده‌وام ده‌بوون به‌لام پۆژی دوا‌یی بۆ لیتپچینه‌وه له‌سه‌ر نه‌و کرده‌وانه‌ی که له ژبانی

دونيادا نه نجامی ده دهن، واته نه گهر ژيانی دونييا کوتايی پښگا که بوايه نه و ژيان ده بڼوه کالته جاپی و دروستکردنی ناسمانه کان و زه ویش به تال و بی مانا ده بڼو، خودا (جل جلاله) ده فهرموی: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ (۱۷۰) ﴿المؤمنون﴾، نایا گومانقان واده برد که به پاستی نیمه نیوه مان به بی مه به ست دروست کردووه و نیوه بۆ لای نیمه ناهینرینه وه. (۲۴)، هه روه ها ده فهرموی: ﴿إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ (یونس)، گه پانه وهی هه ره مووتان بۆ لای نه و زاته یه، به لینی خوا هه میشه پاسته و دروسته و نه گورپه، به پاستی خوئی سه ره تا دروست کراوان به دی ده هینیت و دوايش وه ک خویمان لیده کاته وه (تا له قیامه تا) نه وانه ی که باوه پریان هیناوه و کارو کرده وه چاکه کانیان نه نجامداوه به داپه روهی پاداشتیان بداته وه، نه وانه ش که بی باوه پ بوون خواردنه وهی له کول و سزای به نیش و نازاریان بۆ ناماده یه به هوئی نه وهی که باوه پریان پی نه نه کرد.

دانایی و داپه روهی نه وه ده خوازی که به نده کان زیندوبکرینه وه بۆ نه وهی پاداشت بدرینه وه، واته چاکه به چاکه و خراپه ش به خراپه .خودا به نده گانی بۆ به ندایه تی خوئی خولقاندووه، وه پیغه مبه رانی ناردووه و په پای ناسمانی دابه زاندووه بۆ خستنه پړووی شیوازی خواپه رستی « هه ندی له به نده کان به رده وام ده بی له گوپراپه لی کردن و گیان و سامانی له و پیناوه دا ده به خشی. هه ندیکی تریش به رده وامی و گوپراپه لی په ت ده کاته وه و سه رپنجی ده کات، نایا ده گونجی چاک و خراپ هاو شیوه ی یه کتر بمرن و خودا پاداشتی چاکه کاران نه داته وه به چاکه و سزای تاوانباران نه دات به رامبه ر تاوانه کانیان؟! وه ک ده فهرموی: ﴿أَفَنَجْعُلُ السَّالِفِينَ كَالْآخِرِينَ﴾ (۲۵) ﴿مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ﴾ (۲۶) ﴿أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ﴾ (۲۷) ﴿إِنَّ

لَكُرْفِيهِ لَمَّا خَرَّوْنَ ﴿٢٨﴾ (القلم)، ئايا پەوايە پاداشتى موسولمانان وەك تاوانبار و تاوانكاران بىت؟ ئەو چىتانه؟ چۆن حوكم ۋ بېرىرى ناپەواى وادەدەكەن!! ئايا كىتەبىكى ئاسمانىتان بۆ ھاتوۋە، تايىدا بخوئىن؟! تا ھەرچى ئىۋە بتانەۋىت بە ئارەزوۋى خۆتان ھەلى بۆيىن. ^(۲۹) ئىمە دەبىنەن لە ژيانى دونىادا ستەمكاران ستەم دەكەن و بەردەوامن لەسەرى تا دەمرن، ستەملىكراۋانىش ستەمىيان لى دەكرى تا كۆتاي ژيانىان، ئايا دادپەرۋەرىيە بە كۆتاي ھاتنى ژيانى دونىا ھەموو شى كۆتاي پى بىت؟!

ئەو كەى دادپەرۋەرىيە ستەمكاران تۆلەيان لى نەكرىتەۋە ستەملىكراۋىش تۆلەى بۆ نەكرىتەۋە؟!

كەى لەگەل دانائو زانائى خودا(جل جلاله) يەك دەگرىتەۋە كە پووداۋەكانى ژيان بەپىچەۋانەى دادپەرۋەرى بەپى بكرىت و بەو شىۋازەش كۆتاي بىت؟!

ئايا ئەو پاستە ئەۋانەى وەلئامى بانگەۋازى پەرۋەردگارىان داۋەتەۋە و باۋەپريان ھىناۋە بەردەوام بوون لەسەر پىگاگەى، بە پىسۋاى ۋ زەلىلى بۆين و بمرن وەك ئەۋەى غەزەبىيان لى گىرايىت، ئەۋانەشى وەلئامى داۋاى پەرۋەردگارىان نەداۋەتەۋە و باۋەپريان نەھىناۋە، بەخۆشى و تىروتنەسەلى بۆين و بمرن وەك ئەۋەى پەزەمەندى خودايان دەستگىر بوۋى؟! نەخىر بىگومان ئەۋە لەگەل دانائى و عەدىلى پەرۋەردگاردا ناگونجى و لەگەل خوايەتى خۋادا يەك ناگرىتەۋە... بۆيە ئەم پىرسىيارە دەمكوتكەرە دىتە پىشەۋە:

﴿أَفَجْعَلُ الْمُتْلِينَ كَالْمُرْمِينَ﴾ (٣٥) (القلم)، ئايا پەوايە پاداشتى موسولمانان وەك تاوانبار و تاوانكاران بىت؟! حاشا بۆ خودا كە ۋابى.

ئەۋە گومانى بىباۋەپانە، ئەۋان و گومان دەبەن كە كارەكە ھەپەمەكىۋ پاداشت و سزا نىە، وەك ئەۋەى بۆين: خودا ئاسمانەكان و زەۋى بەبى ھودە دروست كردوۋە،

نه خیر: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿٣٧﴾ أَمْ تَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ تَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴿٣٨﴾﴾ (ص)،
 نیمه ناسمان و زهوی دروستکراوانی نیوانمان بیّ هوده و هه‌په‌مه‌که‌ی دروست نه‌کردوه،
 نه‌وه بیرو باوه‌پی نه‌وانه‌یه که بیّ باوه‌پیون، هاوار و ناهوناله بۆ نه‌وانه‌ی که کافر و بیّ
 بیوان له سزای ناگری دۆزه‌خ. نه‌خیر، نه‌و باوه‌په‌یان هه‌له‌یه، به‌لکو ئایا په‌وايه پاداشتی
 نه‌وانه‌ی ئیمان و باوه‌پیان هیناوه و کاروکرده‌وه چاکه‌کانیان نه‌نجام داوه، وه‌ک نه‌وانه
 لی بکه‌ین که تۆوی خراپه‌یان چاندوه له زه‌ویدا، یاخود ئایا نه‌وانه‌ی پارێزگار و
 له‌خواترسن وه‌ک خراپه‌کاران سه‌یریان بکه‌ین؟!

ئهم ئایه‌ته له‌باره‌ی موشریکه‌کانی (قریش) وه‌وه دابه‌زیوه که نکولی زیندوکردنه‌وه‌یان
 ده‌کرد، به‌لام نه‌وه‌ی جیگه‌ی سه‌رسوپرمانه ئه‌نامیتی ئهم سه‌رده‌مه‌ش هه‌مان نمونه
 به‌ره‌م ده‌هینی که به‌ته‌واوه‌تی ئایه‌ته‌که‌ی به‌سه‌ردا جی به‌جی ده‌بی.

له‌وانه: (سارته‌ری رێبه‌ری وجودیه‌کان) ه^(٣٦) نه‌و بیباوه‌په‌ی که ده‌لی: بیون گالته‌یه
 و به‌تاله، وه‌ ژیا‌نی ئاده‌میزاد هه‌چ واتایه‌کی نیه و هه‌چ حیکمه‌تیکی له‌پشته‌وه‌ نیه:
 ﴿... ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿٣٧﴾﴾ (ص)، نه‌وه گومانی نه‌وانه‌یه که بیّ
 باوه‌پیون، هاوار و ناهوناله بۆ نه‌وانه‌ی که کافر و بیّ بیوان له سزای ناگری دۆزه‌خ.^(٣٧)

٣٦- الوجودی: القائل بمذهب الوجود أو الوجودية، وهو مذهب فلسفي يرى أن الوجود سابق على الماهية، وأن الإنسان حر، يستطيع أن يصنع نفسه، ويتخذ موقفه كما يبدو له، تخفيفاً بوجوده الكامل.

٣٧- ركانو الايمان، محمد قطب، مرجع سابق، ص ٣٩٠. ((في اقتضاء فكر العدالة)) طبع: الوجه الثاني، من الشبهة التاسعة، من الجزء السابع، (الايمان والتدين).

نۆھەم: یەکیکی تر ﷻ بە لنگەکانی زیندوکردنەوه، هاوایی سەرجهەم پێغه مبه‌رانه له‌سەر هه‌والدانیان به‌ رۆژی دوایی: باوەڕ به‌ رۆژی دوایی و به‌هه‌شت ﷻ جەهەنەم بنه‌مای ئیمانن ﷻ پەيامی ﷻ پەيامی سەرجهەم پێغه مبه‌ران ﷻ شونکەوتوانیان تيايدا هاوبه‌شن.

قورئان هه‌والی ئه‌و به‌دبەختانه‌ی که له‌ ئاگردان باسکردووه ﷻ ئه‌وانه‌ی که داندەنێن به‌ ئاگادارکردنەوه‌ی پێغه مبه‌رانیان به‌ پۆژی دوایی، وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿ تَكَادُ تَمَيِّزُ مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أُلِّقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلْتُمْ خَزَنَتَهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ۝٨ قَالُوا بَلْ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ۝٩ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ۝١٠﴾ (الملك)، له‌ داخی خواره‌ناسان خه‌ریکه‌ پارچه‌ پارچه‌ بێت و لێک بێته‌وه، هه‌ر جارێک ده‌سته‌و تاقمێک فری ده‌دریته‌ ناوی پاسه‌وانی دۆزه‌خ لێیان ده‌پرسیت: باشه، ترسینه‌رێکتان بۆ نه‌هات تا له‌م سه‌ره‌نجامه‌ ئاگادارتان بکات؟! له‌ وه‌لامدا به‌که‌ساسیه‌وه‌ ده‌لێن: با، به‌لێ، له‌پاستیدا ترسینه‌رمان بۆهات، به‌لام ئێمه‌ به‌وامان پێنه‌کردن و وتمان: خوا هه‌چی له‌م باره‌یه‌وه‌ نه‌ناردووه، ئێوه‌ ته‌نها له‌ گومرایی گه‌ورده‌دا گیرتان خواردووه‌و هه‌چی ترا! ئێنجا ده‌لێن: ئه‌گه‌ر ئێمه‌ گویمان بگرتایه‌و به‌رو هوشمان به‌کار به‌یتایه‌ نه‌ده‌بوینه‌ نیشته‌جیی دۆزه‌خ.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی: ﴿ وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ فِئًا إِذَا جَاءُوهَا فَتَحَتْ أَبْوُعُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ۝٧﴾ (الزمر).

ئه‌وسا ئه‌وانه‌ی که بی باوه‌ڕ بوون، پاپیچ ده‌کرێن به‌ره‌و دۆزه‌خ ده‌سته‌ ده‌سته ﷻ تا‌قم تا‌قم ده‌گوێزێته‌وه، تا کاتێک ده‌گه‌نه‌ به‌ر قاپیه‌کانی، (هه‌موو مۆلده‌خۆن له‌به‌رده‌میدا، دوا‌ی ماوه‌یه‌ک) بۆیان ده‌کرێته‌وه، فریشته‌ی به‌رپرس ﷻ سه‌رپه‌رشتیار سه‌رزه‌نشتیان ده‌کات و پێیان ده‌لێت: باشه، مه‌گه‌ر پێغه مبه‌ران له‌ خۆتان په‌وانه

وهك ئه وهى قورئان ئاماژهى پيكر دووه هيچ پيغه مبهريك نيه گه له كهى ئاگادار نه كرده بيه وه له روژى دوايى له پيئاو پاداشت و سزادا.

دهه هـ: قورئان له چند جارنگ زياترو له چند جينگايه کدا دوياتي کړو ته وه له نه وانه ي
تکولي زبندو کړنه وه دمکن بشت به هېچ به نگه به ک ناهه ستن له سهر نوم ي له ده بلتن.

٢٨- القيامة الكبرى، د. عمر سليمان الأشقر، مرجع سابق، ص ٧٧-٨١ يتصرف.

قورئان له چەند جیگایه کدا دوپاتی کردۆته وه که ئەوانە ی زیندو بوونه وه و پۆژی دوا یی به ئەستەم دەزانن ئەوان له وههم و گومرایدا دهژین، وهك دهفه رموی: ﴿أَقْرَأْ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ حِفْظٌ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ﴾ (سبا)، ئایا درۆ به دەم خواوه هه لده بهستی، یا شیت بووه؟! (نه خیر...!!) ئەوانە ی که باوه پریان به پۆژی دوا یی و قیامەت نیه، له سزای سهختا ده بی ژیان بهرنه سهر (چونکه له دنیا دا) زۆر گومرا و سه رلیشیتوا و بوون.

هه روه ها دهفه رموی: ﴿...أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾ (الشوری)، ئاگادارین له راستیدا ئەوانە ی موحاده له له سه ر قیامەت ده که ن و به گومانن لێ، له بز بوون و سه رلیشیتوا و یه کی قوولدا پۆچوون. بێگومان ئەوانه له نه زانین و گومرایدا ده ژین، چونکه ئەوه ی توانیبتی ئاسمانه کان و زهوی دروست بکات، ئەوا ئەولاتر و ئاسانتره بتوانی مردو زیندو بکاته وه.

به کورتی:

* به دیهینه ری شتیک له نه بوونه وه به توانایه له سه ر دووباره زیندو کردنه وه ی پاش له ناوچوونی.

* نکۆلیکار له ژيان دنه وه و زیندو کردنه وه ی دروستکراوه کان له پۆژی دوا یدا له خه یال و گومرا ییدا ده ژی، نمونه له سه ر ئەوه جۆرا و جۆرو به لگهش له و باره یه وه زۆره، له وانه زیندو کردنه وه ی زهوی پاش وشك بوونی - مردن زیندو ده کرێته وه به بارینی هه ندی باران به سه ریدا.

* مه و دایه کی زۆر هیه له نێوان حه قیقه تی زیندو کردنه وه و ئەفسانه و داستاندا، بێگومان هه ندی له مرقعه کان شایهت حا لی - له ماوه جیا جیاکانی میژودا گیرانه وه ی ژیان بوون بۆ جهسته مردوو پزویه کان له قورئانی شدا ئەو جیرۆکانه باسی لێ وه کراوه، وهك کوژراوه که ی (بنی اسرائیل) وه وهك ئەو که سه ی گوزهری کرد به لای گونده که دا،

ههروه‌ها چیرۆکی (ابراهیم) و چوار باندەکه، وه زیندوکردنه‌وه‌ی مردو له‌لایه‌ن (عیسی)
علیه السلام به ئیزنی خودا (جل جلاله).

گومانی هه شتم

بانگه شه کردن بهومی بته کان و په یکه ره کان خوان لای خودا (جل جلاله) تکا ده کهن و لهویان نزیک ده که نه وه^{۳۹}.

ناوهرۆکی گومانه که:

موشریکه کان له گه ل خودادا (جل جلاله) خودایه کی تر ده په رستن، بانگه شه ی نه وه ده کهن که تکای نه و په رستراوانه سودی هیه بۆیان له لای خودا (جل جلاله) له سه رخستنیا و رۆزیدانیا و نه و شتانه ی که دیته پښگایان له کاروباری دنیا هه روه ها ده لێن: نه و په رستراوانه له خودایان نزیک ده کاته وه ، وه ک خودا (جل جلاله) ده فه رموی: ﴿...وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ۝﴾ (الزمر)، ناگادارین: دینی پاک و خاوێن ته نها بۆ خوایه، نه وانه ش جگه له و زاته که سانی تروشتی تر ده که نه پشتیوانی خۆیان ده لێن: ئیمه نه و بت و شتانه نا په رستین ته نها له بهر نه وه ی له خوا نزیکمان بخه نه وه، له کاتی که دا نه وان له خوا وه نزیکترن، بپگومان خوا داوه ری ده کات له نیوانیا ندا، له و شتانه دا که کێشه یان له سه ری هیه و پایان ده رباره ی جوړاو جوړه، به پاستی خوا نه و بیرو باوه پ چه وته یان لیوه رناگریت و هیدایه ت و پێنمووی نه و که سانه ناکات که درۆن و بی باوه پین.

هه روه ها ده فه رموی: ﴿...وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ... ۝﴾ (یونس)

ده شلێن: نا نه و بت و شتانه تکا کارمانن لای خوا.

۳۹- الأيتان اللتان وردت فيها الشبهة (يونس: ۱۸)، (الزمر: ۳)

الأيتان التي ورد فيها الرد على الشبهة (يونس: ۱۸، الزمر: ۲، الرعد: ۱۶، الاسراء ۴۳-۴۴).

بۆیه له سهردهمی نه فامیدا له کاتی چه جکردندا ده یانوت : پهروه دگارا گوپرایه لم،
هیچ شه ریکتک نیه جگه له شه ریکتک نه بی که خۆت هه ته، ئه و شه ریکه و مولکه که شی
هه ر می تۆیه، خوا به رز و بلند له و شتانه ی خه لکی بۆی هه لته به ستن.

رینگاکانی پوچه ئکردنه وهی گومانه که :

۱. په رستنی جگه له خودا داهینراوه و کاریکه مروقه کان خۆیان دروستیان کردووه
۲. ئه و په رستراوانه ی که موشریکه کان ده یانپه رستن نه سود ده گه یه نن نه زیان و
خاوه نی هیچ شتیک نین.
۳. سه رجه م دروستکراوه کان مل که چن بۆ خودا (جل جلاله).
۴. ئه گه ر له گه ل خودادا په رستراویک هه بوايه — وه ک ئه وه ی موشریکه کان ده یلین لیتی
نزیك ده بوونه وه ده یانپه رست.
۵. خودا (جل جلاله) پاک و بیگه رده له شیرک.

دریژهی بابته که :

یه که م: په رستنی جگه له خودا داهینراوه ..

ئه وه ی وای له موشریکه کان کردووه که بته کان په رستن، ئه وه یه که پێشتر
فریشته یان په رستوه، بۆ ئه وه ی تکایان بۆ بکه ن له لای خودا (جل جلاله) له سه ر
خستنیان و پۆزی دانیان و هه رشتیک که دیته رینگایان له کاروباری دنیا، به لام دانیان به
زیندو کردنه و ده ناو باوه رپیان پیتی نه بوو، وه ک چۆن بته کان یان ده په رست بۆ ئه وه ی
هاو شیوه ی فریشته کان له خودا یان نزیك بکاته وه . خودا (جل جلاله) له باره یان وه
ده فـه رموی: ﴿... وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ...﴾
... (الزم): ئه وانه ش جگه له و زاته که سانی ترو شتی تر ده که نه پشتیوانی خۆیان
ده لین: ئیمه ئه م بت و شتانه نا په رستین ته نها له به ر ئه وه ی له خوا نزیکمان بخره وه .

بۆیه له سهردهمی نه فامیدا له کاتی چه جکردندا ده یانوت: مل که چ و گوێزایه لم خۆم
 سپارد به تۆ، هاتم به دهم فرمانته وه هیچ شهربکت نیه جگه له شهربکی خۆی و
 نه وهشی ههیهتی هه ره می تویه « نه م بانگه شه کردنه موشریکه کان پشتیان پی به ستبو
 له دیر زه مان و به ئیستاشه وه، پیغه مبه ران هاتوون - علیهم الصلاة والسلام بۆ
 په تکردنه وه و پێگریکردن له و کاره، یه کێک له ئامانجی پیغه مبه ران بانگکردنی بهنده کان
 بووه بۆ یه کتا په رستی، هه روه ها پونکردنه وه ی نه و بابه ته شهربک بۆ خودا بریاردان -
 له لایه ن خودی موشریکه کانه وه داهینراوه و خودای گه وره پێگای پی نه داو و پازیش نیه
 پی « به لکو بوغزاندویه تی و پێگری لی کردوه، وه ک ده فره موی: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ
 أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الصَّلُوتَ ۚ﴾ (النحل) سویند به خوا بیگومان
 ئیمه له ناو هه رگه ل و نه ته وه یه کدا پیغه مبه ریکمان په وانه کردوه و پیمان پراگه یاندوه که
 پیمان بلیت: ته نها خوا به رستن، خۆتان دووره په ریز بگرن له هه موو په رستراویکی تر.
 هه روه ها ده فره موی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا
 فَاعْبُدُونِ﴾ (الانبیاء)، ئیمه پیش تۆ هیچ پیغه مبه ریکمان په وانه نه کردوه، که
 وه حیمان بۆ نه نارده ییت به وه ی که: بیگومان هیچ خوا به ک نیه جگه له من و ده بییت هه ر
 من به رستن.

پاشان خودای گه وره هه وال ده دات که نه م شرکه داهینراوه له نێو خه لکدا پاش
 نه وه ی که بوونی نه بووه و سه رجه م خه لکان له سه ر یه ک ئایین بوون که ئه ویش ئیسلام
 بووه دواتر جیاوازیان تیکه وتوووه و پارچه پارچه بوون، وه ک ده فره موی: ﴿وَمَا كَانَ
 النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْلَفُوا ۚ﴾ (یونس)، خه لکی له سه ره تای په یدا
 بوونیاندا به ش به ش نه بوون به لکو ته نها یه ک پارچه بوون، یه ک ئاین بوون، یه ک بیرو باوه ر

بوون، جا که (زه مان تپه پری و تقد بوون و له سه رچاوه ی نووری پیغه مبرایه تی دوورکه وتنه وه) ناکوکی و جیاوازی له نیوانیاندا پیدایا بوو بهش بهش بوون.

دووم: نه و خودایانه ی که موشریکه کان دهیانپه رست ﷻ سودی پی دمه یاندن ﷻ زیان خاوه نی هیچ شتیک نه بوون.

نه و موشریکانه ی که له گه ل خودادا شتی تریان ده په رست به به هانه ی نه وه ی که شفاعه تی نه و خودایانه سودی ده بیت بویان له لای خودا. خودای گه وره نه م به هانه یه په تده کاته وه و پایده گه یه نیت که نه و خودا بانگه شه بۆ کراوانه نه زیان ده گه یه نن و نه سود نه خاوه نی هیچ شتیکن، وه هیچ شتیک له وانه ی بانگه شه ی بۆ ده که ن پوندات و هه رگیز نه و کاره نایه ته دی ، خودای گه وره ده فهرموی:

﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۚ وَاللَّهُ مَا لَا يَلْمُ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ ۚ سُبْحَنَهُ ۚ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ۚ﴾
(یونس).

(بۆ باوه پان وخواه ناسان) شتیک ده په رستن له جیاتی خوا نه زیانیان پیده گه یه نیت نه قازانچ، ده شلین: ئا نه و بت و شتانه تکاکارمانن لای خوا، پییان بلای نه ی محمد ﷺ باشه نایا ئیوه خوا ئاگادار ده که نه وه به شتیک که له ئاسمانه کان و له زه ویدا هه بیت و خوا نه یزانیت؟! پاک و بیگه رده و به رزو بلنده و دووره له وه ی که نه فامان ده یکه ن به هاوه لی.

به و مانایه ی: ئیوه هه والده دهن به خودا به وه ی که جی له ئاسمانه کان و زه ویدا په ووده دات؟

هه روه ها خودای گه وره ده فهرموی: ﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لَهُمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ

أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَبَّهُ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿١٦﴾ (الرعد)

(نهی محمد ﷺ به خوانه ناسان) بلی: کی په روه ردگاری ناسمانه کان و زهویه؟ (ننگر نه وان بې دنگ بوون) تو بلی: الله په روه ردگاریانه، (چونکه نه وانه که پر کوټیرو لالنه له وانه یه دان به و راستیه دا نه نین) پاشان پټیان بلی: ټایا په وایه جگه له و خوابه پشت به شتانی تر بیهستن و بیانکه نه پشٹیوان و خوشه ویست، که نه وانه ته نانهت بڼ خوشییان قازانچ و زهره ریان به ده ست نیه؟! هه روه ها بلی: باشه ټاخر کوټر و چاوساغ وهک یه کن؟! تاریکی و پووناکي چوونیه کن؟! (دیاره خوانه ناسی و بې دینی کوټیرو تاریکي، ټیمان و باوه پو خواناسیش چاوساغی و پووناکي)، به لکو چنه د هاوبه شټکیان دان او به بڼ خوا، که شتیان دروستکردووه وهک دروستکراوه کانی خوا و جا دروستکراوه که یان لی شیواوه، پټیان بلی: الله به دیه پنه رو دروستکاری هه موو شتیکه و نه وزاته تا کوته نها و به ده سه لات و به هیزو به توانایه. خودا پوونی کردوته وه که وا نه و خودایانه ی نه وان پشٹی پیده بهستن و ده یان په رستن توانای هیجی نیه بڼ خوئی و به تایبه تیش بڼ شوین که و ته کانیان واته نه سودیان پی ده گه یه نن نه زیان، ټایا هاوشیوه و یه کسانه که سټک که خودا به تاك و ته نه ای بپه رستی و له لایه ن خوداوه پټنمونی کرابی، یاخود که سټک که نه و خودا ده سترکرانه بپه رستی که له تاریکی و گومرپایدیه و لټی نایه ته دهره وه؟!)

وهک ده فهرموئ: ﴿...أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَبَّهُ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ...﴾ (الرعد)،

واته ټایا موشریکه کان له گه ل خودای گه ورده دا چنه د هاوبه شټکیان بڼ خوا دان او ه گوايه وهک دروستکراوانی خوا یان دروستکردبی و دروستکراوه کانیان لی شیواوه کاره که به و شیوازه نیه، پاک و بیگه ردی بڼ نه و خودایه ی هاوتاو هاوشیوه ی هیچ شتی که نیه و هاوچه شن و کوپو وه زیری نیه، گه ورده یی و پاک و بیگه ردی بڼ خودا، به لکو موشریکه کان نه و خودایانه یان په رستوه له گه ل نه وهی که دان به وده دا ده نټین که نه وانه دروستکراویکن

له دروستکراوه‌کانی خودا، بویه خودای گه‌وره زاتی پیروزی خوی پاک پاده‌گری له شیرک و بیباوه‌پیشان و ده‌فهرموی: ﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ﴾ (یونس) ﴿١٨﴾ (بی‌باوه‌پان و خوانه‌ناسان) شتیک ده‌په‌رستن له‌جیاتی خوا نه زیانیان پیده‌گه‌یه‌نیت نه قازانچ، ده‌شلین: ئا ئه وبت و شتانه تکا کارمانن لای خوا.

سینه‌م: سه‌رجه‌م دروستکراوه‌مکان مل که‌چن بۆ خودا (جل جلاله).

قورئانی پیروژ دوپاتی ده‌کاته‌وه که سه‌رجه‌م دروستکراوه‌کان مل که‌چن بۆ خودا و هیچ که‌سیکیان بویری ئه‌وه‌یان نیه شفاعت بکه‌ن به‌بی ئیزنی خودا، فریشته‌نزیکه‌کان له ئاسمانه‌کانداو دروستکراوه‌کانی تریش هه‌موویان به‌نده‌یه‌کی مل که‌چن بۆ خودا شفاعت ناکه‌ن لای خودا مه‌گه‌ر خوی‌پرازی بیت ریگه‌یان پییدات، ئه‌وان لای خودا وه‌ک ئه‌میره‌کان نین لای پادشاکانیان، واته به‌بی ئیزنی پادشاکانیان شفاعت ده‌که‌ن بۆ که‌سانیک که پادشا خۆشی بوی یاخود رقی لیبی.

خودای گه‌وره ده‌فهرموی: ﴿... مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ...﴾ (البقرة) کی به ئه‌وه‌ی (ده‌توانیت) تکا بکات له لای ئه‌و، به‌بی مۆله‌تی خوی.

هه‌روه‌ها ده‌فهرموی: ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْضَىٰ وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ﴾ (الانبیاء): هه‌ر خوا ده‌زانیت ئه‌ خه‌لکه له رابوردودا چیان ئه‌نجامداوه و له داهاتووشدا چی ئه‌نجام ده‌ده‌ن (دنیا و قیامت، رابوردوو و داهاتوو، بۆ ئه‌و زاته چوونیه‌که)، فریشته‌کانیش تکاکار نابن ته‌نها بۆ ئه‌و که‌سانه نه‌بیت خوا پیی رازیه و ئه‌و فریشتانه له ترسی ئه‌و زاته ناویرن هیچ سه‌رپیچیه‌ک ئه‌نجام ده‌ن.

داواکردنی شفاعت له‌لایه‌ن موشریکه‌کانه‌وه له‌وپه‌ری گومرپادییه که‌ چاوه‌پێی شفاعته‌ن له داهاتودا له‌لای که‌سیک که نه سودی هه‌یه و نه زیان له حالی حازرللح

چوارم: نه‌گەر له‌گه‌ڵ (الله) دا خودايه‌كى تر هه‌بوايه وهك نه‌وهى موشريكه‌كان بانگه‌شه‌ى بۆ ده‌كهن نه‌وه لى نزيك ده‌بوونه‌وهو ده‌يانپه‌رست.

به‌كيكى تر له وه‌لامه‌كانى قورئان بۆ موشريكه‌كان فرموده‌ى خودايه كه ده‌فه‌رموى:

﴿قُلْ لَوْ كَان مَعَهُ ءَالِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا تُبْعَثُونَ إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا﴾ (الاسراء)، (ئه‌ى پيغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم به‌و موشريكانه) بلى: نه‌گەر خواى تريس هه‌بوايه له‌گه‌ڵ خواى په‌روه‌رگاردا هه‌روه‌كو نه‌وان ده‌لێن.. نه‌و كاته هه‌موان هه‌وليانده‌دا بۆ نه‌وهى ده‌سه‌لات له‌ خاوه‌نى عه‌رش و ته‌ختى فرمانپه‌وايه‌تى سه‌نن و لى زه‌وت بكه‌ن،

ئه‌مه يانى: ئه‌ى محمد به‌و موشريكانه بلى كه بانگه‌شه‌ى خودايه‌ك ده‌كهن له‌گه‌ڵ خودادا و ده‌په‌رستن بۆ نه‌وهى له‌ويان نزيك بخاته‌وه: نه‌گەر كاره‌كه به‌و شيوازه بوايه كه ئىوه ده‌يلێن كه خودايه‌كى له‌گه‌ڵدايه ده‌په‌رستى به‌مه‌به‌ستى نزيك بوونه‌وهو تكاكردن ده‌بوايه نه‌و په‌رستراوانه خودايان په‌رستايه و لى نزيك ببونايه‌ته‌وه و داواى په‌لوه‌پايه‌و نزيكيان بكردايه، ئىوه ته‌نها نه‌و خودايه په‌رستن كه خاكانتان ده‌په‌رستن، ئيتر پيويستتان به‌ په‌رستراوىك نيه كه ئىوه‌ند گيريتان بۆ بكات، چونكه خوداى گه‌وره به‌و كاره پا‌زى نيه و پى خوش نيه، به‌لكو پقى لى ده‌بيتته‌وهو په‌تى ده‌كاتوه و له‌سه‌ر زارى سه‌رجه‌م پيغه‌مبه‌ران نه‌ى له‌و كاره كردوه وه له‌پووى به‌لگه هێنانه‌وهوه ئىوه نه‌وانتان كردۆته خواو ده‌لێن : ته‌نها بۆ نه‌وه ده‌يانپه‌رستين كه تكامان بۆ بكه‌ن لاى خودا، جا نه‌گەر نه‌وانه خوابن وهك نه‌وهى ئىوه سيفه‌تى خوايه‌تيان پي‌ده‌ده‌ن ، ئيتر نه‌وان پيويستيان به‌ مل كه‌چ كردن نه‌ده‌بوو بۆ خواى گه‌وره، نه‌وه‌نده به‌س بوو بۆ ووته ناماقوله‌ كانتان، نه‌گەر خوايه‌تى به‌و شيوازه بيت كه پيويستى به‌ كه‌سانى تر نه‌بيت، ده‌بوايه پيپووى قسه‌كه‌تان به‌م جۆره بوايه كه نه‌وانه خوا نين به‌لكو به‌نده‌ى پي‌زلى گيراوى خودان، نه‌مه‌يان زي‌ره‌كانه‌تر بوو له‌وه‌ى به‌كه‌م « ئاوات خواستن بۆ نه‌و خواسته

خۆشه‌ويستی و په‌غبه‌ته وهك ده‌فرموی: ﴿إِنَّ هَذِهِ تَذَكُّرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ۝﴾ (المزمل)، به‌پاستی ئه‌م سووره‌ته‌ش یادخه‌ره‌وه و ئامۆزگاریه، بۆ ئه‌و كه‌سه‌ی ده‌یه‌وێت پێگه به‌ره‌و په‌روه‌ردگاری بگرفته‌به‌ر.

پێگا بۆ گه‌یشتن به‌م واتا مه‌جازیه باشته له په‌نا بۆ بردن و هه‌ڵدان بۆ پازیکردنی. وه ئه‌گه‌ری هه‌یه مه‌به‌ست له پێگا پێگای هه‌ڵدان بێت بۆ زāl بوون ۝ زۆرداری، واته داوای سه‌رکه‌وتنیهان ده‌کرد به‌سه‌ر خوای گه‌وره‌دا، ئه‌و فه‌رمایشته‌ی خودا كه ده‌فرموی: ﴿مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلِيٍّ وَمَا كُنَّا مَعَهُ مِنْ شَيْءٍ إِذَا لَدَّهَبَ كُلُّ شَيْءٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ سُبْحَنَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ۝﴾ (المؤمنون)، هه‌رگیز خوا كه‌سی نه‌کردوه به‌ پۆله‌ی خۆی و هه‌یج خوابه‌کی له‌گه‌ڵدا نی‌یه، چونكه ئه‌و كاته هه‌ر خوابه‌ك ده‌چوو به‌لای دروستكراوانی خۆیه‌وه و هه‌ندیکه‌ی خۆی بلند ده‌کرد به‌سه‌ر هه‌ندیکه‌ی تردا (ئه‌وسا بوونه‌وه‌ر تێكه‌ه‌چوو)، پاکی و بێگه‌ردی بۆ زاتی خوابه له به‌رامبه‌ر ئه‌و شتانه‌وه كه (خوا نه‌ناسان) هه‌لی ده‌به‌ستن و ده‌یڵێن.

واته هه‌وڵی زāl بوونیان ده‌دا به‌سه‌ر یه‌كتردا به‌ هه‌رش بردنه سه‌ر یه‌كتر، چونكه وا باوه كه ده‌سه‌ڵاتداره‌ن بۆ فراوانكردنی سنوری ده‌سه‌ڵاته‌كه‌یان گه‌له كۆمه ده‌كه‌ن له ده‌سه‌ڵاتداری سه‌ره‌کی بۆ ده‌ست به‌سه‌رداگرتنی موڵكه‌كه‌ی یاخود به‌شێکی، شۆپش له‌و شێوازه زۆره كه فه‌رمانه‌وه‌و ده‌سه‌ڵاتداره‌كان چاویان بپه‌وه‌ته پادشایه‌ك و شانشینه‌كه‌یان زه‌وت كرده‌وه، جا ئه‌گه‌ر خودای گه‌وره خودای تری له‌گه‌ڵ بوايه به‌هه‌مان شێوه ده‌بوو...

جیهانی پوهیه‌په‌وه‌ی تێكچوون و هه‌ڵه‌وشان ده‌كرده‌وه به‌هۆی سه‌رقاڵبوونی به‌پێوه‌به‌رانی به‌كۆشت و كۆشتاره‌وه به‌هه‌مان شێوازی (میتولوجیا الیونان)^(٤٠) له

٤٠- المیتولوجیا: علم الأساطیر والخرافات، المتصلة بالآلهة وأنصاف الآلهة عند شعب من شعوب.

زالجونی خاوه‌نداره‌کان و پیلان گټرپیان له دژی به‌کتر، ئه‌م ئایه‌ته پیرۆزه‌ش هه‌مان مانا ده‌گه‌یه‌نیت: ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَ اللَّهِ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَنَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ (٢٢)
(الانبیاء)، ئه‌گه‌ر له هه‌ردووکیاندا (له ئاسمان و زه‌ویدا) چه‌ند خوایه‌کی تر هه‌بوایه
غه‌یری (الله)، ئه‌وه کاو له وێران ده‌بوون و تیک ده‌چوون به‌سه‌ر یه‌کدا، پاکی و بێگه‌ردی
بۆ خوا که په‌روه‌ردگاری عه‌رشه.

ئهو نیشانه‌و به‌لگه‌ له زانستی ئو‌صولدا به‌به‌لگه‌ی (تمانع) ناوده‌بری، پێگا بۆ گه‌یشتن
به‌و واتایه‌ واتایه‌کی مه‌جازیه‌ له‌سه‌ر توانای زالجون به‌سه‌ر مه‌به‌ستدا زالجون به‌سه‌ر ئهو
کاره‌دا زالجونه به‌سه‌ر پێگه‌دا «ئهو‌ش له‌ پێگه‌ی دزایه‌تی و زۆره‌ ملیوه».^(٤١)

پنجهم: خودا (جل جلاله‌) پاک و بێگه‌رده‌ له‌وه‌ی هاو‌به‌شی هه‌بیت.

له‌ کۆتایی کۆتایه‌پیان به‌ پرۆپاگه‌نده‌ی موشریکه‌کان خودا خۆی پاک و بێگه‌رد
پاده‌گری له‌ بانگه‌شه‌کانیان و ده‌فه‌رموی: ﴿سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا﴾ (١٣)
(الاسراء)، ستایش و پاکی و بێگه‌ردی بۆ ئهو په‌روه‌ردگاره‌یه‌ (که‌ ئهو نه‌فامانه‌ ده‌رباره‌ی
ئهو هه‌موو نا‌په‌وایه‌ ده‌لێن) و ئه‌و زاته‌ زۆر به‌رزو بێگه‌رده‌تره‌ (له‌ بۆ‌چوونی ئه‌وان).
پاشان له‌ میانه‌ی فه‌رمایشته‌کانی دا وێنایه‌کی بێ هاوتا بۆ بوونه‌وه‌رو ئه‌وه‌ش تێیدا
ده‌کێشی، له‌ ژێر عه‌رشدا، که‌ جۆن سه‌راپای بوونه‌وه‌ر پوو له‌ خودا ده‌که‌ن و ته‌سبیحاتی
ده‌که‌ن و لێی نزیک ده‌بنه‌وه: ﴿تَسْبِيحٌ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ
بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾ (١٤) (الاسراء)، هه‌ر چه‌وت ئاسمانه‌کان و
زه‌وی و هه‌موو ئه‌وانه‌ی که‌ تیاياندا هه‌ن، ته‌سبیحات و ستایشی ئه‌و زاته‌ ده‌که‌ن، هه‌چ
شتیک نی به‌ له‌م بوونه‌وه‌ره‌دا که‌ ته‌سبیحات و ستایش و سوپاسی ئه‌و زاته‌ نه‌کات، به‌لام
ئێوه‌ له‌ ته‌سبیحات و ستایشی ئه‌و شتانه‌ تێناگه‌ن، به‌راستی ئه‌و زاته‌ هه‌میشه‌و به‌رده‌وام

٤١- التحرير والتنوير: الطاهر ابن عاشور، مرجع سابق، ج (٧، ١٥)، (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) ١١١-١١٢

خۆگرو به حوسه له یه (له بهرام بهر لادانی خه لک به وه) لیخو شبو وه و چاوپۆشی ده کات
(نه گه ر پوهی تی بکه ن و باوه پێ پی بهی تن.

به و دهسته واژه سه رجهم گه ردیله کانی نیو ئه م بونه وه ره گه و ره و گرانه دلیان
لیده داتیل ده دن و ده بیه پۆحیکێ زیندو بۆ ته سبیحاتی خودای گه و ره، گه ردون جو له و
ژیانی تیده که ویت و سه رجهم بوونه وه ره پیکه وه هیدی هیدی سه رقائی ته سبیحاتن، نه و
ته سبیحاته به رز ده بیته وه له گه و ره یی و مه زنی دا بۆ لای خالقی ته نها و گه و ره ..

ئه وه دیمه نیکه بۆ گه ردونیکی بی هاوتا کاتیک عقل وینای هه موو به رد و ده نکۆ له و
گه لاو گول و به روبووم و دره خت و نه مام و هه موو مارو میرو خشوک و گیانه به رو مرو و
هه موو ئه وانه ی به سه ر زه ویدا ده رۆن و هه موو ئه وانه ی سه رقائی ته سبیحاتن له ئاوو
وشکانیدا وه له گه لیشی دا سه رجهم دانیش توانی ئاسمانه کان هه مویان ته سبیحاتی خودا
ده که ن وه ده گه پینه وه بۆ لای نه و: (وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ) ته سبیحات ده که ن به
پینگاو زاره و ی جیاواز (وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ) ئیوه لیی حالی نابن چونکه ئیوه
داب پێنراون و زیاتر هۆگری سیفه ت و خه سلته وه پینه که ی خۆتانن واته دوورن له عاله می
پۆحانی وه له بهر نه وه ی به دل گویتان له نه یینییه شاراره کانی بونه وه ره نه گرتوه غافل
بوون له و یاساو پێسا گه ردونیانه ی که هه موو گه ردیله کانی ئه م بونه وه ره گه و ره به ره و
خۆی که مه ندکیش ده کات به ره و ئاراسته ی به دیهینه ره که ی ئاراسته ی ده کات.

(إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا) لیره دا باس له ئارامگرتن و لیبوردنه یی ده کات له کاتیکدا
ئاده میزاد که مه تر خه مه له ئاست ئه و ئاپۆرا گه ردونییه دا که ته سبیحاتی هه مدی خودا
ده که ن له کاتیکدا هه ندیکیان سه رقائی ده رپێچی کردن ، هه یانه شه ریک بۆ خودا بریار
ده دات و هه یانه کچان ده دنه پال خودا ، وه هه یانه بی ئاگایه له سوپاس کردن و
ته سبیحاتکردنی . له گه ل نه وه ی ئاده میزاد له هه موو دروستکراوه کانی تر له پێشتره بۆ
یه کتا په رستی و خودا ناسی و ته سبیحات و سوپاسگوزاری خودا.

ئەگەر لىبوردەيى و ئارامگرى خودا نەبايە ئەوا بەھىلاکدا دەچوو، بەئام خودای گەرە
مۆلەتيان پى دەدات و ئامۆزگاريان دەکات و دەبيريان دەھينيتتەو دەھيان ترسيتى (إِنَّهُ
كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا).

بە کورتى؛

❖ لە بنچينەدا مەرفەھەکان لەسەر سەروشتىكى پاست و دروست بوون پاشان دوچارى
شیرك بوون خواى گەرەش لەسەر نەتەوہەيەکدا پەيامبەرئىكى ناردووہ بۆ گيرانهوہى
مەرفەھەکان بۆ سەروشتى خويان کە ئەويش ئيمان و يەکتا پەرستىيە.

❖ پووداوہەکان ئەوہ دەسەلميتن ئەو خودايانەي کە مەرفەھەکان دەيانپەرستن تواناي
پەرەتکردنەوہى زيانيان نيە لەسەر خويان و بەھەمان شيوہ تواناي سود گەياندنيان نيە
بە خويان ج گای سوديان بۆ شوپنکەوتوانيان ھەبێت.

* ھەموو ئەوانەي لە ئاسمانەکان و زەویدان مل کەچن بۆ خودا وە ھيچ کەس تواناي
سود و زيان گەياندننى نيە کەسپش تواناي تکاکردننى نيە بەبى ئيزنى خودا.

❖ خودای گەرە پاک و بێگەرە لە شیرك ئەگەر خودايەكى تر بونى ھەبوايە – وەك
ئەوہى بانگەشەي بۆ دەكەن تەنھا ئەوہيان بۆ دەمايەوہ کە لە خودا نزیک ببنەوہ ئيتر
پيويستى نەدەکرد ئەو خودا داھيتراوہ بکەنە تەکاكار.

گومانی نویم

بانگه‌شهی خواجه‌تی گویرمه^(۶۲)

ناومرؤکی گومانه‌که:

کاتیک خودای گه‌وره به‌نی ئیراسیلی له ده‌ست فیرعه‌ون پزگارکرد، به‌لای گه‌لیکدا
تیپهرین که بتیان ده‌په‌رست داویان کرد له موسی (علیه السلام) که خودایه‌کیان بۆ
دیاری بکات هاوشیویه ئه‌وان، داواکه‌ی په‌تکردنه‌وه و گومرایی ئه‌و گه‌له‌ی بۆ
په‌ونکردنه‌وه پاشان فیتنه (شه‌یدای) گرتنی به‌و دراوسیتیانه‌ی که مانگیان ده‌په‌رست،
ئه‌مه‌ش پالی به‌ سامریه‌وه نا له غیابی موسادا گویره‌که‌یه‌کیان بۆ دروست بکات که کون
و ده‌لاقه‌ی هه‌بیت، کاتیک هه‌وای پیدا تیپه‌په‌یوایه ده‌نگیکی ده‌رده‌کرد وه‌ک ده‌نگی
بۆپه‌ی مانگا، کاتیک ده‌بیپۆراند سوجده‌یان ده‌برد و جاریکی تر که ده‌بیپۆراند هه‌و
سه‌ریان به‌رزده‌کرده‌وه. سامیری پیتی ووتن: ئه‌مه خودای ئیوه و خودای موسایه ،
به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر په‌رستنی و خوشتان بویت. خودای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿ فَأَخْرَجَ لَهُمْ
عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَىٰ قَنَی ﴿۸۸﴾ (طه)، به‌و زیرو زیوه
په‌یکه‌ری گویره‌که‌یه‌کی بۆ دروست کردن (جارجان) بۆپه‌یه‌کی ده‌کرد، (سامیری و بی
دینه‌کان بی شه‌رمانه) وتیان: ئه‌مه خوای ئیوه و خوای موسایه، ئه‌و له‌ بیری چووه و
(به‌شوینیدا ده‌گه‌ریت). ﴿ وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ خُلَیْفَتِهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ أَلَهُ يَرَوْنَ
أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ ﴿۱۵۸﴾ (الاعراف)، جا له‌ دوی
چوونی موسا (بۆ کتوی تور) قه‌ومه‌که‌ی په‌یکه‌ری گویره‌که‌یه‌کیان له‌ خشله‌کانیان
دروست کرد، که بۆپه‌یه‌کی هه‌بوو! ! نایا ئه‌وان نه‌یانزانی که ئه‌وه به‌پراستی قسه‌یان
له‌گه‌لدا ناکات و پینموویان ناکات بۆ هیچ پتیه‌ک، (سه‌یره له‌گه‌ل ئه‌وه هه‌موو که‌م و
کووپانه‌شدا) کردیان به‌خوای خویان، ئه‌وانه سته‌مکار بوون.

رینگاکانی پوچه ئکردنه وهی گومانه که :

۱. سروشتی شکست خواردووی بهنی ئیسرائیل و تامه زرویی بهرده وامیان بۆ پهرستنی خواجهکی بهرجهسته و بینراو له بهرده میاندا وای لیکردن بکهونه داوی پهرستنی گویره کلج

۲. گویره که توانای سود و زیان گه یاندنی نیه و توانای ناخاو تنیشی نیه ئیتر چون ده بیته خوا؟!

۳. راستیه کان نه وه ده سه لمینن که گویره که توانای چاودیری و پهرستشی نه و که سانهی نیه که ده پهرستن ، یاخودا ناتوانی نه و که سانهی که دروستیان کردوه وه ستاکان له سزای خودا بیان پارێزێت، ته نانهت توانای پارێزگاری له خو کردنی نیه له سوتان و تیاچوون.

پاک و بیگهردی بۆ خودا هیچ خودایه ک نیه جگه خودای تاک ته نها.

دریژی بابته که :

یه کهم: سروشتی شکست خواردووی بهنی ئیسرائیل تامه زرویی بهرده وامیان بۆ پهرستنی خودایه کی بهرجهسته و بینراو له بهرده میاندا وای لێ کردون بکهونه داوی پهرستنی گویره که.

قورئانی پیرۆز سروشتی لادهری بهنی ئیسرائیلی پوونکردوته وه، سروشتی شکست خواردویان. له بهرامبهر نه و به رانه تهی که خوای گه وره سروشتی مروشی له سه ر داناوه هر نه وه ش خستنه داوی پهرستنی گویره که، بیگومان قورئان بۆی گنراوینه ته وه که بهنی ئیسرائیل ماوه یه کی زۆر له ناره حه تیدا ژیاون، بت پهرستی فیرعه ونه پهرستنی فیرعه ون فیرعه ون کورپه کانی ده کوشت و ده ست دریژی ده کرده سه ر ئافره ته کانیا ن، کاتیک نه و جوړه دپنده یی و ترس و توقاندنه به شیوازیکی ناشیرین تیا یاندا بلاو بووه وه، له هه موو حاله تیکدا به سه ر شوپی و بیگاری و پاوانان ژیا نیا ن به پێی ده کرد، سروشت و ناخیا ن بۆگه نی کرد و بۆچونه کانیا ن دوچاری لادان بوو، ناخیا ن پراوپر بوو له سه رشوپی و چاوچنۆکی له لایه ک ۱ له لایه کی تریشه وه دوچاری دل په قی و پق و کینه بوونه وه.

ئەم دەو لایەنە پێگەوه بە ستران و لە دەروونی مرقایە تیدا و بۆ ماوێکی دورودریژ
دوچاری ترس و تۆقاندنی کردبوون.

خودای گەورەش دەفەر موی: ﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ
طَائِفَةً مِنْهُمْ يَذِخُّ أُنْثَاهُمْ وَتَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ٤﴾ (الفصص)، بێگومان
فیرعەون زāl و درپندە بوو لە وڵتە کەیدا، خەلکەکی پارچە پارچە کرد (جیاوازی خستە
نیوانیانە وە)، دەستەبەکیانی دەچەوساندە وە و لوازی دەکردن، مندالە نۆرینەکانی
سەر دەبڕین، کچان و ئافرەتانی (بەزەلیلی دەهێشتە وە)، بەپاستی ئەو ستەمکارە بەکێک
بوو لەوانە ی تۆوی خراپی دەچاند.

خودای گەورە منەتی خستە سەر بەنی ئیسرائیل و لە و ناپەهەتییە پزگاری کردن:
﴿وَلَقَدْ جَعَلْنَا لِبَنِي إِسْرَءِيلَ مِنَ الْعَذَابِ أَلْمِيقِينَ ٣٠﴾ مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَلِيًّا مِنَ الْمُسْرِفِينَ ٣١﴾
(الدخان)، پاشان ئێمە نەوێ ئیسرائیلیمان لە سزای چەوسێنەرە وە ی فیرعەون
پزگار کرد... بەئێ، لە دەست فیرعەون کە زۆر خۆی بەگەورە دەزانی و بەتەواوی لەسنووری
دەرچوو بوو...

خودای گەورە بە موعجیزەبەکی گەورە پزگاری کردن وە ک دەفەر موی: ﴿وَإِذْ فَرَقْنَا
بَيْنَكُمُ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ نَظَرُونَ ٥٠﴾ (البقرة)، یادی ئەو نیعمەتە
بکەنە وە کە لە بەر خاتری ئێو دەریاکەمان لەت کرد، ئینجا پزگارمان کردن، دارو
دەستە ی فیرعەونمان نفرو کرد، لە کاتی کدا ئێو بەچاوی خۆتان بینیتان و تەماشاتان
دەکردن.

بەم موعجیزە یە ژبانی بەنی ئیسرائیل قوناغی ترس و سەرشۆپی و بە پەنگ بوویان
کۆتایی پێتات، و پزگاریان بوو لە و زەویە ی کە پراوێر بوو لە زۆرداری و سەرشۆپی بۆ
بیابانێکی سەربەست و بەرەو شوێنێکی پیرۆز قودس، بەلام ئەو گەلە دەروونیان هۆگری

بتپه‌رستی و سیرک بوویه‌وه به بینینی گه‌لیک که بتیان ده‌په‌رست، و نه‌و بیروباوه‌ره
 به‌کتا په‌رستیه‌ی که موسا (علیه السلام) بۆی هینابوون لیک ترازو له‌جینگه‌ی خۆی نه‌ما
 له‌گه‌ل نه‌وه‌ی که ماوه‌یه‌کی که م تپه‌ر بوویوو به‌سه‌ر نه‌و موعجیزه‌ی که له‌ سایه‌ی
 خوداوه‌ پزگار بوویوون.

خوبای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿ وَجَوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَءِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ
 لَهُمْ قَالُوا يَمُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ يَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ إِنَّ هَؤُلَاءِ مَتَّبِعُوا مَا هُمْ فِيهِ
 وَنَطِلُوا مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٣٩﴾ قَالَ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٤٠﴾
 وَإِذْ أُنْجَيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يَقُولُونَ اكْبُشُوا رِجْلَيْكُمْ وَنَسْتَحْيُوا
 نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿١٤١﴾ ﴾ (الاعراف).

له‌وه‌ودوا نه‌وه‌ی ئیسرائیلیمان له‌ ده‌ریاکه په‌پانده‌وه، دواى تاویک پتیان که‌وت له
 خه‌لکیک که به‌ده‌وری به‌کانیاندا ده‌خولانه‌وه‌و ده‌یانپه‌رستن، (ده‌سته‌یه‌کیان) وتیان:
 نه‌ی موسا خوایه‌کیش بۆ ئیمه‌ ساز بکه‌ وه‌کو نه‌وانه‌ چهند خوایه‌کیان هه‌یه!! موسا پتی
 وتن: به‌پراستی ئیوه‌ قه‌ومیکن نه‌ده‌زانن و نه‌ده‌فامن... بیگومان ئانه‌وانه‌ نه‌وه‌ی تیدا
 ده‌ژین له‌ناوچوه‌ و، پووجه‌له‌ نه‌وه‌ی نه‌وان ده‌یانکرد. موسا وتی: ئایا که‌ی په‌وايه‌ بیجگه‌
 له‌ خوا خوایه‌کی ترتان بۆ بخوازم، له‌کاتی‌کدا که‌ نه‌و زاته‌ له‌ناو خه‌لکی نه‌م جیهانه‌دا
 هه‌لی بژاردوون و پیزی زیاتری لیتاوون. یادی نه‌و کاته‌ش بکه‌ن که‌ پزگارمان کردن له‌ دارو
 ده‌سته‌ی فیرعون کاتی‌ک که‌ ناسۆرتترین شه‌شکه‌نجیان ده‌دان، به‌شیوه‌یه‌کی دپندانه‌
 زۆرینه‌ی کوره‌کانی ئیوه‌یان ده‌کوشت وئافره‌ته‌کانی ئیوه‌شیان ده‌هیشته‌وه‌ (بۆ
 که‌نیزه‌کی)، له‌وه‌شدا به‌لاو تاقیکردنه‌وه‌یه‌کی گه‌وره‌ هه‌یه‌ بۆتان له‌لایه‌ن
 په‌روه‌ردگار تانه‌وه‌ (بۆچی زوو فه‌رامۆستان کرد.

نه مه سروشتی گه لیکي سرپیچی کاره که باگراوندی نه و لادانه له میژووه که یدا ماوه ته وه. زوری نه خایاندا به سهر ژیانی کوله مهرگی له ژیرسایه ی بت په رستی و نه فامیدا و له ژیر ده سته لاتی فیرعه وندا و نه وکاته ی که پیغه مبهرو سرکرده یان موسا (علیه السلام) به ناوی په روه ردگار وه پزگاری کردن و دوزمنه که یان له ناویردو دریا ی بۆ له ت کردن و قوتاری کردن له و سزا دپندنه ی که ده یان چهشت، تازه به تازه سهر فراز بوو بوون و له میسرو بت په رستیه که ی هاتبوونه دهر.

به لام هر نه وان بوون که ده ریا که یان تیپه پراند چاویان چووه سهر گه لیکي بت په رست که به کانیا ن ده په رست و سهر قالی مه راسیمی بت په رستیا ن بوون، داوا له موسا په یامبه ر خودا که له ژیر ناوی ئیسلام و په کتا په رستی له میسر پزگاری کردن، داوا ده که ن په یکه ریکیا ن بۆ دابنئ و سهر له نوی بیپه رستن له کیش داوا ده که ن.. له موسا که به ده سستی خوی بتیا ن بۆ دروست بکات.

نه م کاره نه گهر خو یا ن بۆ خو یا ن جی به جییا ن بگردایه جیگه ی سهر سورپمان نه بوو به نه ندازه ی نه وه ی له پیغه مبه ریکي داوا بکه ن.

موسا زقر تورپه بوو، وه لامیکي دانه وه که شایه نیا ن بوو (إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ) پاشان خرابی نه و جزره عیباده ته و گومرای و سهر لیشیواوی نه وانه ی بۆ پوون گردنه وه: ﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ مُتَبَرِّئُونَ مِنْهُمْ فِيهِ وَيَبْغُلُونَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (الاعراف) بیگومان نانه وانه نه وه ی تیدا ده ژین له ناوچووه و، پووجه له نه وه ی نه وان ده یانکرد.

پاشان توشی سهر سورپمان بوو له ئاست نه و گیلی و نه فامی و گه مژه بیان که خودایه کیان بۆ دیاری بکات جگه له خودای تاک و ته نها له کاتیکدا نه وان ته راتین ده که ن له نیعمه ت و به خشنده یی په روه ردگار دا؟.

له هه مان کاتدا ئه و موعجزه ی وه بیر ده خستنه وه که هیشتا له بیر وه ریاندا نو ی بوو،
ته نها ئه و موعجزه به س بوو بۆ ئه وه ی سوپاسی خودا بکه ن: ﴿ قَالَ اَعِیْرَ اَللّٰهِ اَبْغِیْکُمْ
اِلَیْهَا وَهُوَ فَضَّلَکُمْ عَلَی الْاَمَلِیْنِ ۝۱۰ ﴾ (الاعراف)، موسا وتی: ئایا که ی په وایه بئجگه
له خوا خوایه کی تر تان بۆ بخوازم، له کاتی کدا که ئه و زاته له ناو خه لکی ئه م جیهانه دا
هه لئ بژاردوون و پێزی زیاتری لیتاوون.

پاشان موسا به جێیان دێلئ و ده چێت به ده م واده و داوای په روه ردگاره وه و هاروون
پێغه مبه ریش ده کاته جێنشینی خۆی بۆ ئه وه ی گومرا نه بن وه ئامۆزگاری کردن به
په رستنی خودای تاک و ته نها.

به ئام ئه وه سروشتی نه بی ئیسرائیله که هه نگاوێکی پاستیان هاویشبئ خیرا پاشگه ز
بوونه ته وه و لایان داوه، هه روه ها له به ر ئه وه ی مادیانه بیریان کردۆته وه و ئیمانه که یان
دانه مه زراوه هه ر که ده ستان لی به ریدایه و ئامۆزگارییان له سه ر نه مایه به ئاسانی توشی
لادان ده بوون: ﴿ وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسٰی مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهٖمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُ خُوَارٌ اَلَمْ یَرَوْا اَنَّهُ لَا
یُکَلِّمُهُمْ وَلَا یَهْدِیْهُمْ سَبِیْلًا اَتَّخَذُوْهُ وَکَاوُنَا ظٰلِمِیْنَ ۝۱۱ ﴾ (الاعراف)، جا له دوا ی چوونی
موسا (بۆ کێوی گور) قه ومه که ی په یکه ری گوێره که به کیان له خشه کانیان دروست کرد،
که بۆ په یه کی هه بوو!! ئایا ئه وان نه یانزانی که ئه وه به پاستی قسه یان له گه لدا ناکات و
پێنموویان ناکات بۆ هێچ پێیه ک، (سه یره له گه ل ئه و هه موو که م و کووپیا نه شدا) کردیان
به خوا ی خۆیان، ئه وانه سه ته مکار بوون^(۴۲)

ئه مه ئه و ژێرده سه ته یی و سه رشۆرپیه یه که له سایه ی ده سه لاتی فیره وندا بۆیان
به جئ مابوو که هۆکارێک بوو بۆ تێک دان و ناشیرین کردنی سروشتیان و دوچاری لاوازی
نا به ر پر سیاری ته ی کردبوون له ئاست ئه و کارانه ی پێیان ده سپێدرا، هه روه ها بی وه فا

بوون به رامبه به لینه کانیاں و سیفه تی نارامگری و دامه زراوییان له ده ست دابوو، ناخیانی
دوچاری لیک ترازان و سه ریچی و لاسایی کردنه وهی کویرانه بوو بوو.

هر نه ونده هی موسا بۆ ماوه یه کی کورت و که میک لییان دورده که ویتنه وه خیرا
بیروباوه که یان لیک ده ترازئی و شکست دینن له بهرده م یه که م تاقیکردنه وه دا. ^(۴۳)

پیشتر له په یامبه ره که یان خواستبوو که خوایه کیان بۆ دیاری بکات و بیپه رستن ته نها
به بینینی گه لیک بتیان ده په رست، په یامبه ره که یان به شیوازکی توند پووبه پووی نه و
خه یاله یان بوویه وه، به لام کاتیک که ته نها مانه وه و گویره که ی ئالتونیان بینیی که سامیری
بۆی دروست کردبوون به شیوازیک که نه و دهنگی لیوه درده چوو.

به بینینی گویره که که به هه له داوان پووبه پووی پۆشتن و خویان پیا به لزنیه لاماریان
دا سامیریش پیتی وتن: ﴿... هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَى﴾ (طه)، (سامیری و بی
دینه کان بی شهرمانه) و تیان: نه مه خوی ئیوه و خوی موسایه.

موسا پیتی وتبون دوی سی پۆژ ده گه ریته وه، به لام به فرمانی خودا ده پۆژی تری
بۆ زیادکرا.

سامیری دواکه و تنی موسای به هه ل زانی و به گه له که ی ووت نه مه نه و خودایه یه که
بریاره موسا بیت بۆ دیدار و بینینی به لام کاته که ی له یاد کردوه.

به نی ئیسرائیل بیریان له نامۆزگارییه کانی په یامبه ره که یان نه کرده وه ، سه باره ت به
په رستنی نه و په روه ردگاره ی که نابینریت و بیریان له حه قیقه تی نه و گویره که نه کرده وه
که له سه ر دهستی که سیکی هاوشیوه ی خویان دروستکراوه، به سه رهاتی په رستنی
گویره که که دوباره له قورئاندا ده گیرد ریته وه بۆ موشریکه کانی مه که که نه وانیش
بتیان ده په رست.

دووم: گوێرمکه له سود دهگهیهنن و نه زیان ئیتر چۆن دهبیته خوا؟

یه کێک لهو بهلگه سهلمیته رانهی قورئان هیناویهتی له سهه پوچه لکردنه وهی پوچیلکردنه وهی په رستن و شوینکه و تنی گوێره که و هاوشیوه کانی.

خودای گه وره (جل جلاله) رینمونیان دهکات به تیفکران و بیرکردنه وه، ئایا گوێره که وه لایمان ده داته وه کاتی که داوی شتیکی لی ده کهن « یاخود توانای سود و زیان گه یاندنی ههیه به دنیاو دوا پۆزیان؟

وه که ده فه رموی: ﴿ أَفَلَا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴾ (طه)، جا ئایا نه و نه فامانه نازانن نه و گوێره که یه وه لایمی ههچ قسه یه کیان ناداته وه، ههچ زهره، یان قازانجیکی بۆتان نیه؟

ئه گه ر نه مه حالی بیت ئیتر چۆن ده بیته خودا، نه و گه له بۆ ژیرانه بیر له بیروباوه رپان ناکه نه وه و تیناگن له وهی که ده یلێن.

نه و خودایه ی که فیرعه ون و دارو ده سه ته که ی له ناو بر دو به نی ئیسرا ئیلی له و نه شه که نه و نا په حه تیه پزگار کرد، ته نها نه وه توانای سود و زیان گه یاندنی ههیه، سزاو پاداشت و پێدان و گرتنه وه له توانای نه و دایه.

به لایم نه و گوێره که ده سه تکرده خودی شایهت حاله کان ئاماژه به ده سه ته و سانی و بی توانای ده کهن، ئیتر چۆن باوه ر به خوا یه تی نه و ده کهن.

نه وه به لگه یه کی عه قلییه : هه ر که سی سیفه ته کانی ژیری له ده سه ت دا له ئاخاوتن و بیستن و بینین ئیتر چۆن ده کرێته خوا؟!

نه وان شکو دار و سوپاس و سه نای ده کهن و لێی ده پا رپێنه وه، نه ویش بی ده نگ نه ده سه ت خو شیه که نه به لێنێک بۆ داواکانیان ، به پێچه وانه ی کاری خودایه کی کامل که سوپاس کرا یاخود داوی لی کرا وه لایم ده داته وه.

به لَام نه و دهنگه ی له گویره که که وه درده چوو ته نها حيله و فيلّيك بوو له لايه ن نه و
که سانه وه که گویره که که یان دروست کرد به ه لکوليني قوپگی گویره که که و
دروستکردنی ده چه يک بۆ تپه پيوونی هه واو درکردنی نه و دهنگه . ابن عباس (خوای لی
پازی بیت) ده لی: به خوا نه وه بۆ پاندنه ته نها چونه ژوره وه ی هه وا بوو له پاشه لی
گویره که که و درچوونی له ده مییه وه نه و دهنگه ی لی ده بیسترا. ^(۴۴)

نه م پینمایی کردنی خودا بۆ گومراکان هه مان به لگه و نیشانه یه که (ابراهیم) (علیه
السلام) بۆ گه له که ی هینایه وه که بتیان ده په رست، کاتیک پتی فره مون: ﴿ قَالَ
أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴾ ^(۴۵) أَفَلَا تَعْبُدُونَ
دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾ ^(۴۶) (الانبیاء)، ئیبراهیم وتی: باشه، ناخر، چۆن شتیک
ده په رستن له جیاتی خوا که ناتوانیت هیچ جوړه قازانج یان زیانیکتان پی بگه یه نیت،
(ته نانه ت نه وه تا نه یانتوانی به رگری له خوشیان بکه ن). ئوف له دهستان و له و شتانه ش
که له جیاتی خوا ده په رستن، جا ئایا نه وه تیناگه ن و بیرو هۆشتان ناخه نه کار؟! .

ئیبراهیم (علیه السلام) ئیقامه حوجه ی له سه ر کردن: ﴿ وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ
عَلَى قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَن نَّشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴾ ^(۴۷) (الانعام)، نه و وتو ویزو
لیکولینه وانه به لگه و نیشانه ی ئیمه بوو، کاتیک به خشیمانن به ئیبراهیم له سه ر گه له که ی
و زال بوو به سه ریاندا، قسه و بیرو باوه ری به سه ر قه ومه که یدا سه ر که وت، جا هه ر که سیك
بمانه ویت و (خویشی شایسته بیت) چه نده ها پله و پایه ی به رز ده که یه وه، به پراستی
په روه ردگاری تو دانا و کار به جی یه و زانایه به هه موو شتیک.

مه‌بست له فرمايشتى په‌روه‌ردگار كه ده‌فرموى: ﴿أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّ إِلَهُهُمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا﴾ (طه)، جا نايا نه‌و نه‌فامانه نازانن نه‌و گوږه‌كه‌يه وه‌لامى
 هيچ قسه‌به‌كيان ناداته‌وه “هيچ زهره‌ر، يان قازانجيكى بۆتان نيه؟

ته‌نانه‌ت نه‌و گوږه‌كه‌يه‌كى زيندوش نيه كه گويى له داواكانيان بيت و وه‌لاميان
 بداته‌وه وه‌ك گوږه‌كه‌يه‌كى ناساى، چونكه نه‌و پله‌يه‌ك له‌خوار پله‌ى گيانله‌بريشه‌وه‌يه «
 وه‌ك حاله‌تيكى سروشتى تواناى سود و زيانى نيه له ناسانترين شيوازا «نه‌و تواناى
 قوچه وه‌شانندن و ناش گيړان و ناوديرى كردنيسى نيه جه‌سته‌يه‌كى بى گيان و پوځ، نيتړ
 به چ عه‌قليكه‌وه خودايان له‌ياد كړدوه نه‌و خودايه‌ى پزگارى كردن له زه‌ليلى، گيلانه‌و
 بى بېر كړدنه‌وه شويڼى كه‌وتن: ﴿وَأَخَذَ قَوْمٌ مُّوسَىٰ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُ خُوَارٌ
 أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ﴾ (الاعراف)، جا له
 دواى چوونى موسا (بو كڼوى گور) قه‌ومه‌كه‌ى په‌يكه‌رى گوږه‌كه‌يه‌كيان له خشله‌كانيان
 دروست كړد، كه بږه‌يه‌كه‌ى هه‌بوو! نايا نه‌وان نه‌يانزانى كه نه‌وه به‌پاستى قسه‌يان
 له‌گه‌لدا ناكات و پښمووييان ناكات بو هيچ پييه‌ك، (سه‌يره له‌گه‌ل نه‌و هه‌موو كه‌م و
 كووپيانه‌شدا) كړديان به‌خوای خوځيان، نه‌وانه سته‌مكار بوون.

كى له‌وه سته‌مكارتره دروستكراويكى ده‌ستى مروغه بېه‌رستړى، له‌كاتيكدا خودا
 هه‌مووانى دروست كړدوه؟!

هارون و پياوماقولانېش له‌گه‌ليان ده‌زيان هيچ وه‌لامتيكيان پى نه‌بوو ته‌نانه‌ت تواناى
 جله و گرتنى گه‌له‌كه‌يان نه‌بوو له‌سهر نه‌و گومړايى و لادانه.

هارون كه نه‌ويش په‌يامبه‌ريان بوو وه جېگړى په‌يامبه‌ره پزگاريخوازه‌كه‌يان بوو «
 ناگادارى كړدنه‌وه كه نه‌وه فيتنه‌و تاقيكړدنه‌وه‌يه: ﴿وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلُ يَتَقَوَّمُوا إِنَّمَا
 قُتِلَ إِبْرَاهِيمَ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِيَ﴾ (طه)، بيگومان پيشترېش هارون

پیتی وتن: ئەى قەومى من "ئۆۋە بەم گوڭرەكە زۆرىنە تووشى تاقىكرەنەۋەيەكى سەخت بوون و تيايدا دەرەنەچوون، دلتىابىن كە پەرۋەردىگارتان خوايەكى مېھرەبانە، شوينى من بكەون و گوڭرپايەلى فەرمانى من بن.

بەھەمان شتۆۋە ئامۆڭگارى كردن بە شوين كەۋتن و گوڭرپايەلى كردنى ۋەك ئەۋەى پەيمانىيان بە موسا دابوو، موسا گەپايەۋە لە ژوانەكەى لەگەلّ خودا لە شاخى (تور) ئەۋان لە ئامۆڭگارىكەى دەرچووبوون و لەۋ پەيمانەش كە پىيان دابوو: ﴿قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ﴾ (طە)، كە چى وتيان: ھەرگىز ۋازى لى ناھىينىن و بەدەۋرىدا دىين و دەپەرستىن ھەتا موسا خۆى دەگەرئتەۋە !!

موسا بە تورپەيى و دلشكاۋىيەۋە گەپايەۋە گوڭى لە بيانۋەكانىيان گرت كە بەلگە بوو لەسەر ترازانى باۋەپ و گەمژەمىيان لە بىركرەنەۋەدا ، تەمبىي كردن و تۆلەى بۆ دىارى كردن پاشان ئاۋرپى دايەۋە بەلایى براكەيدا لە حالەتى تورپەيەكى تونداۋقۇ و پىشى گرت و بە تورپەيى و ھەلچونەۋە: ﴿قَالَ يَهُدُونَ مَآ مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا ﴿١٢﴾ أَلَا تَتَّبِعُنَّ أَفْعَصَيْتَ أَمْرِي ﴿١٣﴾﴾ (طە)، (موسا، كە گەپايەۋە بە تورپەيەۋە) وتى: ئەى ھاروون، چى ۋاى لى كرديت (بى دەنگ بيت) و ھىچ نەكەيت، كاتىك بىينىتن ئاۋا گومرا بوون؟

چى ۋاى لى كرديت پەپرەۋى من نەكەيت؟! ئايا لە فەرمانى من ياخى بوويت؟! ھاروون ھەر ئەۋەندەى لەدەست ھات بە درىژى مەسەلەكەى بۆ باس بكات: ﴿قَالَ يَبْنَؤُمْ لَا تَأْخُذْ بِلِحْجَتِي وَلَا بِرَأْيِي إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي﴾ (طە)، ھاروون وتى: كوپى دايكم (بۆ ئەۋەى سۆزى بچولئىننىت) پىشم مەگرە و قۇم پامەكەشە، (من بۆيە زۆر لەسەرى نەچووم) بىگومان ترسام دۋايى پىم بلئيت: تۆ جياۋازىت خستە ناۋنەتەۋەى ئىسرائىلەۋە و گوڭت بەقسەى من نەدا.

له سوره تيكي تردا: ﴿.. قَالَ ابْنُ أُمِّ إِيْسَى الْقَوْمَ اسْزِعُونِي وَكَادُوا يَقْتُلُونِي فَلَا تُشْمِتْ بِالْأَعْدَاءِ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١٥٠﴾ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِإِخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٥١﴾﴾ (الاعراف)، جا کاتيک موسا گه پايه وه بۆ لای قه ومه که ی (زانی بووی خه ریکی گویره که په رستين) زۆر به توپه یی و په سستی و غه مباریه وه وتی: به پاسستی دوا ی پۆشتنی من جینشینییه کی خراپی منتان کرد، نه وه په له تان کرد له واده ی په روه ردگار تاندا؟ (نیت له داخی نه و لادان و سه رگه ردانیه) تابلوکانی (تهورات) ی فریډاو په لاماری قژی (هاروون) ی برای داو پای کیشا بۆ لای خوی، (هاروون) وتی: کوپی دایکم (خه تاي من نه بوو، من زۆر هه ولما به لام بی سوود بوو) به پاسستی نه وه خه لکه زۆریان بۆ هینام و هیزیان لیسه ندیم، خه ریک بوو بشمکوژن (کاکه گیان) که وابوو دوزمنانم پی شاد مه که و له گه ل قه ومی سته مکاردا حسابیم بۆ مه که.

(نه وسا نیت موسا به خویدا هاته وه و) وتی: په روه ردگارا له خۆم و براکه شم خوش ببه و هه ردووکمان بخه ره نیتو په حمهت و میهره بانی خۆته وه و تۆ له هه موو که س به سوژتر و میهره بانتریت.

پاشان سامیری ده رکړدو گویره که که ی سوتاندو فریډی دایه ناو ناوه وه، به و شیوازه به نی ئیسرائیل پزگاریان بوو له گویره که په رستی.

سینه م: شایه تهاله کان ده سته و سانی گویره که که له چاودیزی کردنی شونکه وتوانی دویات دمکه نه وه، یاخود سه رخستنی دروستکه رمکانی له سزای خودا، ته نانهت پاریزگاری کردنی خوشی له سوتان و نیستن له ناودا.

له و به لکه زانستیانه ی که قورشان هیناویه تی له سه ر پوچه لکردنه وه ی په رستنی گویره که و به کلاکردنه وه ی په رستنی خودای بالاده ست، قورشان نه وه ی پوون کردۆته وه که شایهت حاله کان دویاتیا نکردۆته وه که نه و گویره که نه گه ر خوا بوايه ده سته و سان

نه ده بوو له چاودیری کړنی شویڼکه وتوانی و له پاریزگاری کړنیاڼ له سزای په روه ردگار که دابه زییه سه ریاڼ، به هه مان شیوه دهیتوانی پاریزگاری له دروستکه ره کانی بکات « ته نانه ت پاریزگاری له خوی بکات له سوتاندن و فپړی دانه نیو ټاو، خوی گه وره ده فهرموی: ﴿ إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذَلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ ﴾ (الاعراف)، به پاستی نه وانه ی که گویره که کیهان په رست، له ناینده دا له لایه ڼ په روه ردگاریانه وه خه شم و قینیاڼ ده گاتی و زه لیلی و خه جاله تییش به شیاڼ ده بیت له ژیاڼی دنیاڼا، هر به و شیوه یه ش پاداشتی نه وانه ده دینه وه که درق به دهم خواوه هه لده به ستن.

خوی گه وره به لیتیڼ داو فهرمانی ده رکړد... نه و گه لای که گویره که کیهان په رستوه له په روه ردگاریانه وه سزایان بڼ داده به ریت و زه لیلیان ده کات له ژیاڼی دنیاڼا، نه هه یاسایه کی هه میشه یی کارپیڼکراوه: نه وانه ی که تاوان نه نجام ده دهن پاشان ته و به ده که ڼ خوی گه وره به به زه یی خوی لیتیان خوش ده بیت.

که واته خوی گه وره ده یزانی نه وانه ی که گویره که کیهان په رستوه ته و به ی هه میشه یی ناکه ڼ، نه وان به رده وام کاریک ده که ڼ که له و یاسایه بچنه ده روه بی گومان هر واش بو.

به نی ئیسرائیل به رده وام بوون له نه نجامدانی تاوان له دوی تاوان و خوداش جار له دوی جار لیتیان خوش ده بوو تا به سزاو له عنه تی خودا کوتاییاڼ هات: ﴿ إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذَلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ ﴾ (الاعراف)، به پاستی نه وانه ی که گویره که کیهان په رست، له ناینده دا له لایه ڼ په روه ردگاریانه وه خه شم و قینیاڼ ده گاتی و زه لیلی و خه جاله تییش به شیاڼ ده بیت له ژیاڼی دنیاڼا، هر به و شیوه یه ش پاداشتی نه وانه ده دینه وه که درق به دهم خواوه هه لده به ستن.

سزای درۆه لّبه‌ستان له پۆژی دوایداوه... ئه‌وه سزایه‌کی دووباره بۆوه‌وه‌یه دووباره ده‌بیته‌وه له‌گه‌ڵ دووباره بۆونه‌وه‌ی تاوانی درۆکردن له‌سه‌ر خودا ئه‌م سزایه بۆ به‌نی ئیسرائیل و غه‌یری به‌نی ئیسرائیل « به‌لّینی خودا بۆ بی‌باوه‌پان پاست و دروسته‌و پێچ و په‌نای تیدا نه‌یه، خودای گه‌وره سزاو زه‌له‌یلی له‌سه‌ر گوێره‌که په‌رستان نوسیه‌وه، کۆتا شت که به‌لّینی داوه ئه‌وه‌یه که سانیکیان بۆ بنیژی که سزای توند و په‌ندیان پێ بجیژی » جا ئه‌گه‌ر ده‌رکه‌وت ماوه‌یه‌که بۆ ماوه‌یه‌کی تر له‌ میژوودا دوچاری سه‌رپێچی کردن بوون له‌سه‌ر زه‌وه‌یداو ده‌سه‌لّاتی خۆیان به‌کاره‌ینا دژی خه‌لکانی ئاسای و ژێر ده‌سته یاخود وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌ ته‌لمودی (جریم) باسی لّیه کراره !! که ده‌لّین ده‌سه‌لّاتی دارای و ده‌سه‌لّاتی پاگه‌یاندنیان به‌ده‌سته‌وه‌یه، و ئه‌وان کاروباری ده‌سه‌لّاتداران به‌پێوه ده‌بن و هه‌چیه‌کیان بویت هه‌ر ئه‌وه ده‌بیته، و به‌شیوازیکی دپدانه هه‌ر نه‌ته‌وه‌یه‌کی بی ده‌سه‌لّات له‌سه‌ر خاکی و ئاو و نیشتمانیان وه‌ده‌رده‌نن و ولّاتی گومراو سه‌ته‌مکاریش پشنگیری و لایه‌نگریان ده‌کات، وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌م سه‌رده‌مه‌دا ده‌بینین... ئه‌مه‌ی که پێی هه‌/لده‌ستن پێچه‌وانه نه‌یه له‌گه‌ڵ به‌لّینی خودا بۆیان، ئه‌وان به‌م سیفه‌ت و کردارانه‌یان پق و کینه‌ی خه‌لکیان بۆ که‌له‌که ده‌بیته و بالّانسی توپه‌یی و سه‌تم له‌ دژیان به‌رده‌بیته‌وه که هۆکاری له‌ناوبردنیانه. ^(٤٥)

وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (الاعراف)، یادی ئه‌و کاته‌ش بکه په‌روه‌ردگارت (ئهی محمد ﷺ) بریاریدا و پایگه‌یاند به‌پاستی که سانیکی ده‌نیژته سه‌ریان تا پۆژی قیامه‌ت، ئه‌شکه‌نجه‌و نازاری سه‌ختیان بدات، چونکه به‌پاستی په‌روه‌ردگارت زۆر به‌خیرایی توڵ ده‌سینیت (له‌ سه‌تمکاران)، هه‌روه‌ها بیگومان لیخۆشبوو میهره‌بانیشه (بۆ ته‌وبه‌کاران و ئیمانداران).

نه مه به آئینکی نه به دیه و له بواری جیبه جیگردندایه له و ساتی که ده رچووه، خودای گه وره له کاتیکه وه بۆ کاتیکی تر که سانیک ده نیری که سزای توندو بهد به جوله که بجیزی هه رکات سته م لادانه کانیاں له راده به ده ر بوویی به رده وام خودای گه وره ملۆزمیکی بۆ ناردوون.

چونکه نه وان له تاوانیکه وه بۆ تاوانیکی تر و به رده وام کاری دپندانو سته مکارانه یان کردۆته پیشه و ژیا نی خۆیا نیان له سه ر دا پشتو وه. ^(٤٦) مه به سته که له وه دایه په رستنی گویره که نه ک سودی نه بووه بۆیا ن به لکو غه زه ب و سزای خودای بۆ هیتا ون که به رده وام له به دیه اتن دایه، نه گه ر گویره که که یان خوا بوا یه ده یپاراستن له خه شم و غه زه بی خودا به لām نه و ته نها بتیکه نه سود ده گه یه نی نه زیان.

یه کیکی تر له و به لگانه ی که قورشا ن هیتا ویه تی له سه ر پوچه لکردنه وه ی گویره که په رستیو شایه ت حا له کانیش هه مان شت دوپات ده که نه وه نه وه یه : نه و گویره که ده سته و سانبوو له له پاریزگاری کردن له دروستکه ره که ی - سامیری له سزای خودا، ته نانه ت پرگارکردنی خۆی له سوتان و فپیدانه نا و نا وه وه، موسا کردنه ده ره وه ی سامیری له کۆمه لی به نی ئیسرا ئیل پاگه یاند بۆ هه تا هه تایه و هه والیه ی ده سستی په ره ردگاری کرد، نه مه جگه له وه ی زۆر به تواندی په و به پووی وه ستایه وه له سه ر نه و کاره قیزه ونه ی که کردیدروستکردنی گویره که بۆ نه وه ی نیشا ن گه له که ی بدات و بیسه لمینی که گویره که خودا نیه و توانای پاریزگاری کردنی نیه نه له خۆی نه له وه سته که ی: ﴿ قَالَ فَاذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَنْ تُخْلَفَهُ، وَانْظُرْ إِلَى إِلٰهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا ۝١٧﴾ (طه)، (موسا به سامیری) وت: ده برۆ تا ماوی له ژیا ندا (هه ر که سیك نزیکت که وته وه ده بیئت)

بَلَّيْتُ: به هیچ شیوهی که به ریه که و تن نی به (دیاره که دهست هر که سی به ریه که و تبیت تووشی نازاریکی زور بووه)، دلنیاش به که کاتیک تریشت بۆ دیاری کراوه، که هر گیز ناتوانیت لئی ده ریا ز بییت، سه رنجی خواکشت بده که به ده وریدا ده سوپایته وه و ده تپه رست، ده بیت بیسوتینین و هه لا هه لای بکهین و بیخینه ناو ده ریا وه. سامبری ده رگرایه ده ره وه سزا که شی ئوه بوو هیچ که سی که نه به چاک نه به خراپ لئی نزیک نه که ویتته وه و نه ویش له که س نزیک نه که ویتته وه دهستی بهر دهستی که س نه که ویت چونکه دهستی بهر دهستی هر که سی که بکه و تاپه تووشی له رزو تای ده کرد، بۆیه به رده وام هاواری ده کرد (لامساس، لامساس) واته دهستم لی مه دن، ئه مه یه کیک بوو له و سزایانه ی که له ئایینی موسادا په پره و ده کرا. ئه مه ته نها سزای دنیا په سزای دوا پوژی شی لای په روه ردگاره، پاشان به بیزاری و توپه بیه وه فره منی کرد گویره که که بسوتینری و فپی بد ریتته نیو ئاوه وه و نقوم ببی، ئه م توپه بی و هه لچونه بۆ پاریزگاری کردنه له دینی خودا که پتویست به بریارو سزای یه کلک ره وه ده کات. پاش ئه وه ی موسا هیوو ئاسایی بووه وه ئه و ته ختانه ی (الالواح) که ته وراتیان له سه ر نوسرا بوویه وه کۆی کردنه وه دهستی کرده وه به ئاموزگاری و پینمونی کردنی که له که ی: ﴿إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلُّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾ (طه)، خه لکینه: ئیه و دلنیا بن که په روه ردگارتان ته نها زاتی (الله) یه، جگه له و خوا به کی تر نیه، زانیاری و زانستی ئه و زاته هه موو شتیکی گرتوته وه^(۴۷)

به کورتی:

به نی ئیسرائیل ئالوده و شهیدای په رستنی گویره که بوون « ئه مه ش نه فامی و
هه لگه پانه وه یان بوو له شه ریعته موسا پیغه مبه ر (علیه السلام) و یرای په روشی
به رده وامیان بۆ په رستنی خواجه کی به رجه سته واته په یکه ریک بیت له به رده میاندا.
موسا (علیه السلام) له پووی ئه و ئالوده بوونه دا وه سته به وه سف کردنیان به گه لیکی
نه فام و نه زان و خواکه شیان نه سود و نه زیان ناگه یه نی و هوکاری به دب ختی و
له ناوچوونیانه له دونیاو دوا پۆژدا.

گویره که که ی سامیری توانای چاکه و خراپه ی نیه ئیتر چۆن ده کریته خوا؟!
له ناویردنی گویره که که و هاویشتنه نیو ئاوه وه له لایه ن موساوه به لگه یه له سه ر
پوچه ئی و هیچ تیا به سه ر نه بووی ئه و خواجه .

گومانی دهیم

بانگه شه کردنی (نه مروودی کوپی نوعمان) که توانای زیندوکردنه وهو مراندنی ههیه.

ناوه پوکی گومانه که:

(نه مروودی کوپی که نعان) له پووی عینادی و خۆ لووت به رزیه وه بانگه شهی ده کرد که توانای مراندن و زیندوکردنه وهی ههیه نه ویش له کاتیکدا (ابراهم) (علیه السلام) خوایه تی نه وی په تکرده وه پازی نه بوو سه ری بو نه وی بکات و فه رموی: ﴿... رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ...﴾ (البقرة)، (نه مروود له وه لāmida) وتی: جا منیش ژیان ده به خشم و مردنیشم به دهسته.

(نه مروود) بیش دوو پیاوی هینا به کتیکانی کوشت و نه وی تریانی نازاد کرد، و وای خسته پوو به و جوړه ده توانی بمړینی و بژینی، خودای گه وړه ده فه رموی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمَرِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ (البقرة)، ئایا نه تبیس تووه و نه تپوانیوه ته نه و که سه ی ده مه قاله ی ده کرد له گهل ئیبراهیمدا له باره ی په روه ردگاریه وه له بهر نه وهی خوا پاشایه تی پېبه خشی بوو، (له جیاتی باوه په هینان و سوپاسگوزاری که چی ده مه ده میی ده کرد له گهل ئیبراهیمدا)، (نهم لووت به رزیه شی کاتیک بوو به هه و او فیزاوه پرسپوویه تی له ئیبراهیم که په روه ردگاری تو کتیه؟ نه ویش له وه لāmida وتی: په روه ردگاری من نه وزاته یه که ژیان ده به خشی و مردنیشی به دهسته، (نه مروود له وه لāmida) وتی: جا منیش ژیان ده به خشم و مردنیشم به دهسته، (ئینجا فه رمانیدا هه ندیک له نه یارانی بکوژن

گوايه ئه وه ده يانمرئيت، هه نديکيشي نه کوشت گوايه ئه وه ژيانى پييه خشين!!)، ئه وسا ئيبراهيم وتى: به راستى خوا خۆر له پۆژه لاته وه ده ميئنيت جا (ئه گه ر تۆ ده توانيت) له پۆژئاواوه بيهينه، ئينجا ئه و بى باوه په پهنگى په پى و ده مکوت کراو وه لامى نه ما، بيگومان خوا هيدايه تى قه ومى زالم و سته مکار نادات.

دوو ريگا بۆ پوچه ئکردنه وهى گومانه که :

- (١) لاوازي به لگه کهى (نه مروود) و حالى نه بوون له مه به سته کهى (ئبراهيم) (عليه السلام).
- (٢) ئيبراهيم (نه مروود)ى به زاند و کۆلى پى دا به وهى داواى لى کردن ئاراستهى خۆر بگوريت.

درژمى بابته که :

يه کهم: لاوازي به لگه کهى نه مروود و چه واشه کاري و راکردنى له راستى.

کاتيك (نه مروود) پاشا ده مه ده مهى له گه ل (ئبراهيم) کرد ده رهق به په روه ردگارى، ته نها ئينكارى بوونى خوداى نه ده کرد به لگو تاك و ته نهاى خوداى له (ئولوھييه ت و ربوبييه ت) و به پيوه چوونى گه ردونيشى په ت ده کرده وه، لي ره دا داهيئانه وهى به لگه و پو به پوو بوونه وه پئويسته له نيوان (ئبراهيم) و ئه ودا به شيوازيك به لگه كان له به ربه ره كانپيه كدا بچه سپيئى، (نه مروود) داواى له (ئبراهيم) کردبوو كه به لگه يه كى له سه ر بوونى ئه و په روه ردگار به بۆ به يئنيته وه كه بانگه شهى بۆ ده كات ، (ئبراهيم) فه رمووى: ﴿... رَبِّ اَلَّذِي يُعِى وَيُمِيتُ ...﴾ (البقرة)، (نه مروود له وه لاميدا) وتى: جا منيش ژيان ده به خشم و مردنيشم به ده سته، واته : به لگه له سه ر پوودانى ئه م شتانه: بينينى شتيكى ناديارو نه مانى شتيكى دياره، ئه مه ش ده بيته به لگه له سه ر بکه ريك (فاعل): چونكه ئه و شته له خۆيه وه پوونادات، هه ر ده بى به ديئنه ريك به ديئنايت، ئه ويش خوداى تاك و ته نهاو بى هاوتايه كه بانگه شه بۆ په رستنى ده که م.

له و کاته دا (نه مرود) ووتی: (أَنَا أُخَيِّي وَأُمِّيَّتُ) واته: منیش ژيان ددهم و ژيان دده سینم، نهویش به هیتانی دوو پیاوی زیندانی که بریاری له سیداره دانیان بۆ ده رکرا بوو « فهرمانی کرد به کوشتنی یه کیکیان و پیاوه که ی تری ئازاد کرد، به لای نهووه نه مه مانای ژياندن و مراندنه، له راستیدا نه مه وه لأم نه بوو بۆ (إبراهيم) (عليه السلام) و نه وه ی که (إبراهيم) (عليه السلام) مه بهستی بوو، یاخود نه وه تا له (إبراهيم) (عليه السلام) حاللی نه بووه، چونکه وه لأمه که ی نابیتته به لگو و هیچ په یوه ندیه کی به مه سه له که وه نیه، چونکه نه و ویستی هۆکارێک بیت بۆ ژياندن و مراندن، قسه کهش له سهر دروستکردن و داهینانه، نه ک گرته به ری پښگایه ک بۆ لای به دیه پترواوه که، مه به ست له وه ی که ده ژینیی و دهرمینی نه و زاته یه که ژيان ده کات به به ری سه رجه م گیانله به ران و پوهه که کاندان.

وه ژيانیان لی ده ستینیتته وه به مردن، نه وه ی که نه و بانگه شه ی بۆ ده کات له ناو که له که ی داو واهیمه ی کردووه که توانای ژياندن و مراندنی هه یه ته نها له پووی سه رکه شی و خو به زلزانینه وه یه.

دووم: به زانندن و گۆتپیدانی (إبراهيم) (عليه السلام) بۆ (نه مرود).

(إبراهيم) (عليه السلام) که بۆی ده رکهوت (نه مرود) له مه به سته که ی حاللی نه بووه که داهینان چاوگی ژياندن و مراندنه، به زیندوو هیشتنه وه ی هه موو زیندوو یه ک زیندو کردنه وه یه تی و مردنیشی به جیا کردنه وه ی ژيانه لینی، هه روه ها (إبراهيم) (عليه السلام) نه و خو به گه وره زانینه ی لی بینی فهرمووی: ﴿... فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ...﴾ (البقرة)، نه وسا ئیبراهیم وتی: به راستی خوا خۆر له پۆژه لاتا وه ده هینیت جا (نه گه ر تو ده توانیت) له پۆژئاواوه بیهینه.

له راستیدا نه مه پونکردنه وه یه ک بوو له لایه ن (إبراهيم) (عليه السلام) بۆ مه سه له ی یه که م، واته تو که بانگه شه ی نه وه ده که یت توانای ژياندن و مراندنت هه یه « نه وه شی که

ژیان و مردنی به دهسته هر نهویش جلهوی گهردونی به دهسته له دروستکردنی گهردیه کان و هه لاسورانی هه ساره کان و جولاندنیان ، پهروه ردگاری من به توانا و زانایی خوی ژیان ده به خشیت و ده یگریته وه ، نهو پیکهینه ری بوونه وه ره له سهر یاسایه کی دیاریکراو که ده بینریت و ههستی پی ده کریت ، خودای گهره پوژ له پوژ هه لاتا وه هه لدینی هه موو پوژ تیکیش هه ره بهو جوړه یه ، نه گهر تو خوی وه که نه وه ی ده یلنی تو له پوژ تاواوه پوژ هه لبینو یاسای هه لاتنه که ی بگړه بۆ ناراسته ی پیچه وانه ، (نه مرود) ی بی باوه پ تووشی شوک و سهر سوپمان بوو له جینگای خویدا وشک بوو ، لال بوو له ناست به لگه پوون و ناشکراکه ی (ابراهیم) هیچ وه لأمیکی پی نه بوو ، چونکه بوی ده رکوت که چهند دهسته وسانه و په رده له سهر نه قامی و درو بانگه شه بی بنه ماکانی لبرا ، نیتر توانای لووت به رزی نه ماو زمانی به ستراو به لگه کانی به سهر دا چه سپینرا .

نه وه ی که خرایه پوو له پووی ماناوه باشترو به هیزتره له وه ی که (زانایانی ئوصول و مه نتیقیه کان) ده یلنن: گوايه لادانی (ابراهیم) (علیه السلام) له مه قامی به که م بۆ مه قامی دووهم گواستنه وه یه له به لگه یه که وه بۆ به لگه یه کی پوونتر ، یاخود نه وه وه لأمیکی تره ، یاخود کاتیک (ابراهیم) (علیه السلام) وه سفی پهروه ردگار که ی ده کات که توانای ژیان و مراندنی هه یه نه مه کاریکه حه قیقه ت و مه جاز هه لده گری ، مه بهستی (ابراهیم) (علیه السلام) حه قیقه ت بوو به لأم (نه مرود) په نای برده بهر مه جاز و گه له که ی چه واشه کرد ، دواتر (ابراهیم) (علیه السلام) گفتوگو که ی بادایه وه و له نمونه ی به که مه وه چوو ه سهر نمونه ی دووهم نه مجاره پیشنیاریکی کرد که دوورییت له مه جاز ، وه به لگه یه کی به کلکه ره وه که (نه مرود) نه ی توانی بلی: من ده توانم پوژ له پوژ تاواوه هه لبینم ، چونکه خه لکانی ژيرو عاقل به درویان ده خسته وه .

له پاستیدا بابه ته که بهو شیوازه نیه که (زانایانی ئوصول) باسی لیتوه ده کهن، به لکو مه قامی یه کهم سهره تایه که بۆ دووهم و بانگه شهی (نهرود) پوونده کاته وه، هر کهس له مانای ئایه ته که حالی بوو بیت وهک ئه وهی له سهره تاوه باسمان کرد تیده گات له وهی که جینگای گومانی تیدا نابیته وه، وهک ئه وهی هه ندی کهس ده یلین له سهر به لگه کهی (ابراهیم) (علیه السلام) نه ویش ئه وهیه (نهرود) دهیتوانی بلی: پهروه ردگاری تۆ پۆز له رۆژه لاته وه هه لدینی له گه ل ئه وه شدا دهتوانی ئه وهی له منی داوا کردوه که هه له پنانی پۆز له پۆژئاواوه پۆژیک ئه و کاره بکات، هه ندیک له (کهسانی لاساکه ره وه) ده لین (ابراهیم) (علیه السلام) ناتوانی ئه و داوایه له پهروه ردگاری بکات، چونکه جیهان تیک ده چیت، وه هه ندیک له (کهسانی خانه گومان) ده لین: ئه گهر (نهرود) ئه و داوایه ی بکردایه ده بوایه بۆ جیبه جی بکرایه، به لام له پاستیدا (نهرود) له گه ل سهر کهشی و لوت به رزییه که دا له خه لکانی تر زیاتر له به لگه کان حالی بوو بوو، له مه به سته کهی (ابراهیم) (علیه السلام) حالی بوو که ئه و سیسته مه ی پۆژی له سهر به پتوه ده چیت هر ده بیت داهینه ریکی دانای له پشته وه بیت، ناگونجی ئه م شتانه به ریکه وت و سوتفه بیئح ئه و خودایه ی که من ده بیهرستم ئه و داهینه ره داناو زانایه یه که ته نها له دانایی ئه و ده وه شیته وه رۆژ به م شیوازه بیت که ده بیینین، ئه و که سه ی له م مه سه له حالی ببیت ئیتر ناتوانی بلی: با ئه و دانایه له دانای خوی پاشگه زیته وه و یاسا که ونیه کان هه لبه وشینیته وه.

به کورتی:

■ پیداکری ولوت به رزی (نه مرود) وه لآتنی له به لگه کانی (إبراهیم) (علیه السلام) لاوازی به لگه کانی خۆی بوو چونکه ئەو دهیزانی کهس توانای ژیاندن و مراندنی نیه جگه له خودا، خۆ نه گهر (إبراهیم) (علیه السلام) داوای لی بکردایه ئەو کابرا زیندو بکاته وه که کوشتیویه تی بیگومان نه یده توانی.

■ مه به ست له به لگه به زینه ره که ی (إبراهیم) (علیه السلام) بۆ (نمرود) نه وه بوو پیتی پابگه یه نی که ئەو سیسته مه ی پۆزی له سه ره ریۆه ده چیّت، ده بیّت داهینه ریکی دانای له پشته وه بیّت که ئەویش خودای گهره یه.

گومانی یازده

بیانووهیتانهوه به چاره‌نووس له‌سه‌ر شه‌ریک بریاردان بۆ خوا ۱ ره‌تکرده‌وه‌ی

هیدایه‌ت * ٤٨

ناو‌پۆکی گومانه‌که ۱

هه‌ندیك له موشریكه‌كان وایان نیشان نه‌دا كه كه شه‌ریك بریاردانیان بۆ خوا چاره‌نووسیكه و له‌سه‌ره‌تاوه له‌سه‌ریان نووسراوه، خواش رازی به‌و كاره، نه‌گه‌ر بێزار بوايه نه‌وه ریگه‌ی پێنه‌نه‌دا، خوای گه‌وره نه‌فه‌رموی: ﴿وَقَالَ الَّذِيكَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبْدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَنَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ٣٥﴾ (النحل)، نه‌وانه‌ی هاوه‌لیان داناوه بۆ خوا ده‌لێن: نه‌گه‌ر خوا ویستی له‌سه‌ر بوايه هه‌چ شتی‌کمان له جیاتی نه‌وه‌ده‌په‌رست، نه‌ ئیمه‌و نه‌ باوو باپیرانمان، هه‌چ شتی‌کیشمان له خۆمان هه‌رام نه‌ده‌کرد به‌ بێ نه‌و، خوا نه‌ناسانی پێش نه‌مانیش هه‌روایان ده‌کردو هه‌ر وایان ده‌وت، مه‌گه‌ر نه‌رکی سه‌رشانی پێغه‌مبه‌ران هه‌ر نه‌وه نه‌یه كه ئایینی خوا به‌ پوونی پابگه‌یه‌ن؟

ریگه‌کانی پووچکردنه‌وه‌ی نه‌م گومانه:

۱ خوای گه‌وره په‌یامبه‌رانی نارده‌وه و فه‌رمانی پێکردوون كه فه‌رمان به‌خه‌لكی بکه‌ن تا خوای تاك و ته‌نیا بپه‌رستن، پێغه‌مبه‌رانیش ته‌نیا گه‌یاندنیان له‌سه‌ره، به‌مه‌ش خوا بیانووی نه‌هه‌شتوه‌ته‌وه بۆ خه‌لكی.

۲ هه‌چ بیانوویه‌کیان نه‌یه له ویستی خوادا له رووس شه‌رع و یاسای گه‌ردوونیشه‌وه، چونكه خوای گه‌وره بپاوه‌پری قه‌بول نه‌یه بۆ به‌نده‌کانی.

٤٨ نه‌و ئایه‌تانه‌ی كه باس له‌م گومانه نه‌که‌ن بریتین له: (النحل/٣٥، الانعام/١٤٨، الزخرف/٣٠)، نه‌و ئایه‌تانه‌ش وه‌لامی نه‌م گومانه نه‌ده‌نه‌وه بریتین له: (النحل/٣٧، ٣٥، الانعام/٢٤٩، ١٤٨، الزخرف/٣٠، الزمر/٧).

۳ موشریکه کان هیچ زانیارییه کیان نیه پشمتی پی بیه ستن له م بانگه شه یاندا به لکو ته نیا لووتبه رزی و یاخیبوونه.

درژمی بابته که:

یه کهم: هه لوه شانده و می بیانوو به نارذنی پیغه مبه ران.

موشریکه کان به هانیه یان به وه نه هینایه وه که شیرک له چاره نووسیای نووسراوه، خوای گه وده نه فره موی: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَلَا ءَابَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلْغُ الْمُسِينُ﴾ (النحل)، نه وانیه هاوه لیان داناهه بۆ خوا ده لێن: نه گهر خوا ویستی له سه ر بوایه هیچ شتیگمان له جیاتی نه وه ده په رست، نه ئیمه وه نه باوو باپیرانمان، هیچ شتیگیشمان له خویمان حه رام نه ده کرد به بۆ نه وه، خوا نه ناسانی پیش نه مانیش هه روایان ده کرد وه ر وایان ده وت، مه گهر نه رکی سه رشانی پیغه مبه ران هه ر نه وه نیه که ئایینی خوا به پووئی رابگه یه نن؟ نمونه یان به (به حیره) و (سانیه) (وه صیله)؛ له کاتیگدا خوای گه وده نه یفه رموهه سوودیای لیوه رمه گرن، به لکو خوایان نه وه شته یان دامیتاوه، خوای گه وده ش به تووندی نه وه گومانیه ره تکر دووه ته وه، نه می لیکردوون له سه ر نه وه کاره یان، پاشان خوای گه وده بۆ هه موو گهل و سه رده مێک په یامبه رانی نار دووه که سه رجه میان بانگه وازیان کردووه بۆ یه کتا په رستی، ریگرییان کردووه له په رستنی غه بری خوا، وه ک نه فره موی: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَلَا ءَابَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلْغُ الْمُسِينُ﴾ (٢٥) وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي

٤٩- (به حیره) نه وه هوشتره یه که پینچ سکی کردبیت و پینجه می نیر بیت، نه وه کاته گوینیان له ت نه کرد به ره لایان نه کرد، (سانیه) ش نه وه هوشتره بوو که ده تا ١٢ سکی بکردایه قویه میان مینیه بوایه، (وه صیله) ش نه وه هوشتره بوو که یه کهم سک و دووه سکی مینیه بوایه.

كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ
 الضَّلَالَةُ فسيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَتْ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٦٣﴾ (النحل)، نهوانه ی
 هاوه لیان داناووه بۆ خوا ده لێن: نه گهر خوا ویستی له سهر بوايه هیه شتی کمان له جیاتی
 نه و نه ده په رست، نه ئیمه و نه باوو باپیرانمان، هیه شتی کیشمان له خومان حرام
 نه ده کرد به بێ نهو، خوا نه ناسانی پێش نه مانیش ههروایان ده کردو ههروایان دهوت،
 مه گهر نه رکێ سهرشانی پێغه مبه ران هه ر نه وه نیه که ئایینی خوا به پوونی پابگه یه نن؟
 سویند به خوا بێگومان ئیمه له ناو هه ر گهل و نه ته وه یه کدا پێغه مبه رێکمان
 په وانه کردووه و پیمان راگه یاندووه که پێیان بلێت: ته نها خوا بپه رستن، خوتان دووره
 په ریز بگرن له هه موو په رستراویکی تر، جا هه بوو له وه لکه (که بیرو هوش و ژیری
 خوی خسته کارو به شوین راستیدا ده گه را) خواش هیدایه تی ده دا، هه شیان بوو خوی
 شایسته ی گومرایی ده کردو به سه ریدا ده چه سپا، که وابوو بگه رین به سه ر زه ویداو سه رنج
 بدهن، بزائن چۆن بوو سه ره نجامی نه و که سانه ی بهروایان به به رنامه ی ئیمه نه بوو.
 خوی گه وده به رده وام په یامبه رانی ناردووه بۆ سه ر خه لکی له و کاته ی شیرک داهاتووه
 و دهستی پێکردووه له نێو ئاده میزاده کاندا، له سه رده می گه لی نووچه وه که خوا (نوح) ی
 بۆ ناردن، نه وه یه که م په یامبه ر بووه که خوا ناردوویه تی بۆ سه ر زه وی تا کۆتا
 په یامبه ر که موحه ممه ده ﷺ، که ئینسان و جنۆکه سه رجه میان له رۆژه لات و رۆژئاوای
 زه ویدا پێره و بیان له په یامه کی کردووه، وه ک خوی گه وده نه فه رموی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ
 قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ ﴿٥١﴾ (الانبیاء)، ئیمه پێش تو هیه
 پێغه مبه رێکمان په وانه نه کردووه، که وه حیمان بۆ نه نارد بێت به وه ی که: بێگومان هیه
 خوا یه که نیه جگه له من و ده بێت هه ر من بپه رستن هه روه ها نه فه رموی: ﴿وَسَلِّ مَنْ
 أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجْعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِلَهًا يُعْبَدُونَ﴾ ﴿٥٠﴾ (الزخرف)، تو له و

پیغمبرانه‌ی که ناریدومانه پیش تو بیرسه، نایا جگه له خوی میهره‌بان خوی ترمان دیاری کردوه که به‌ندایه‌تی بۆ بکرتت. (مه‌به‌ست نه‌وه‌یه که سه‌رچاوه‌ی هه‌موو پیغمبرانه‌ی به‌کیکه،، نیت که‌ی گونجاوه بۆ موشریکه‌کان که قسه‌ی وا بکن و بلین:

﴿لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبْدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَنَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمَانُ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ...﴾ (٢٥)

(النحل)، نه‌گه‌ر خوا ویستی له‌سه‌ر بویه هیچ شتی‌کمان له جیاتی نه‌وه‌ده‌په‌رست، نه ئیمه‌و نه باوو باپیرانه‌مان، هیچ شتی‌کی‌شمان له خۆمان هه‌رام نه‌ده‌کرد به بی نه‌و؟!!

پاش نه‌وه‌ی که خوا -جل جلاله‌ هه‌والیداه به دواخستنی سزا له دنیادا پاش ناگادار کردنه‌وه‌ی پیغمبرانه‌ی بۆیان ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ

عَبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسَبِّحُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ﴾ (النحل)، سویند به خوا بیگومان ئیمه له‌ناو هه‌ر گه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌کدا پیغمبرانه‌ی کمان په‌وانه‌کردوه‌و پیمان راگه‌یاندوه که پیمان بلین: ته‌نها خوا به‌رستن، خۆتان دووره په‌ریز بگرن له هه‌موو په‌رستراویکی تر، جا هه‌بوو له‌و‌خه‌لکه (که بیرو هۆش و ژیری خۆی خسته‌کارو به‌شوین راستیدا ده‌گه‌را) خوایش هیدایه‌تی ده‌دا، هه‌شیان بوو خۆی شایسته‌ی گومرایی ده‌کردو به‌سه‌ریدا ده‌چه‌سپا، که‌وابوو بگه‌رین به‌سه‌ر زه‌ویداو سه‌رنج به‌دن، بزائن چۆن بوو سه‌ره‌نجایی نه‌و که‌سانه‌ی به‌روایان به به‌رنامه‌ی ئیمه نه‌بوو.

واته پرسیار له‌وانه بکن که سه‌ری‌چی پیغمبرانه‌یان کرد وه‌و راستییان به‌درو‌خستوه‌ته‌وه، چۆن ﴿دَمَرَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ (محمد)، له‌ناوی بردن، هه‌روه‌ها نه‌فه‌رموی: ﴿وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ (الملك)، سویند به‌خوا بیگومان خه‌لکانی تری پیش نه‌مان به‌روایان به‌پیغمبرانه‌ی ئیمه نه‌کرد ناشکرایه چ به‌لایه‌کم به‌سه‌ره‌نیان و چۆن ته‌می‌کردن.

پاشان خوی جل جلاله پیغه مبه ره که ی که موحه ممه ده ﷺ ناگادار کردووه ته وه که سووربوونی نه وه سهر هیدایه تدانی خه لکی هیچ سوودیکی نیه بویان، نه گهر خوا نیراده ی گومپابوونی نه وان هه بوو بیت، وه که نه فهرموی:

﴿يَتَأْتِيَهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنُكَ الَّذِينَ يُسْرِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَقْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّعُوا لِلْكَذِبِ سَمَّعُوا لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُخْرِقُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَأَحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ هُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾﴾ (المائدة).

نه ی پیغه مبه ر ! با غه مبارت نه کات نه وان ی که به په له به دهم بی باوه پی و بی دینی وه ده چن، له وان ی که به دهم و زار ده لئین: باوه پمان هیتاوه، به لām دلیان باوه پی نه هیتاوه، هه روه ها له وان هه که بوونه ته جوله که و نذر گوینگن بۆ درقو ده له سه، نذر گوئیستن بۆ خه لکی تریش (که خوانه ناسن و) نه هاتون بۆ لات، قسه ده گوین و قسه وه کو خوی ناگپرنه وه، یاخود ناوه ژووی ده که ن، دوا ی نه وه ی جیی خوی گرتبوو (نه وان ی که خه لک ده نیرن بۆ لای پیغه مبه رو پیی) ده لئین: نه گهر ناوا بریاریدا لئی وه ریگن، نه گهر وانه بوو هوشیار بن، جا نه وه ی خوی گه وره بیه ویت تووشی تاقیکردنه وه و سزای بکات، نه وه هه رگیز تو خواوه نی هیچ شتیک نابیت له لایه ن خواوه بۆ بزگار بوونی نه وه، ئانه وان نه وه که سانه ن خوا نه بویستوو ده لیان پاک و خاوین بکاته وه (چونکه خویشیان مه به ستیان نه بووه) نه وان له دنیا دا سه رشو پری و شه رمه زاری به شیان، له قیامه تیشدا سزای سه خت و گه وره چاوه پیتانه.

به هانه ی موشریکه کان له سهر ویست و قودره تی خوا بۆ شه ریکدانان بۆ خوا هاوشی وه ی نه وه یه که خوا نه فهرموی: ﴿قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْإِنِّ

وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا خَلَتْ أُمَّةٌ لَمَنْتَ أَخْبَهَا حَوْحٌ إِذَا أَدَارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أَخْرَجْنَاهُم لَدُنَّا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَفَاتَتْهُمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٌ وَلَكِن لَّا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ (الاعراف)،
 (نهوسا خوا فرمانیدا) و فرمودی: ده بچنه پیزی نه و کومه لانه وه که پیش نیه
 هه بیون (له گومپراکان) له دهسته ی پیری و ناده میزاده کان له ناو دۆزه خدا، هر کاتیک هر
 کومه ل و دهسته ی که ده چنه ناوی نه فرین ده کن له هاوئاین و هاو بیرانیان، هه تا نه و
 کاته ی هه موویان کو ده کرینه وه و به سهریه کدا ده درین له ناویدا، شوینکه وه ته کان پوو
 به گوره کانیان ده لّین: په روه ردگارا تا نه وانه نیمه یان گومپراکرد، ده توش له ناو دۆزه خدا
 سزای دوو به رامبهریان بده !! (خوای گوره ش فرمودی): بۆ هه موو لایه که (سزاو توله)
 دوو به رامبه ره به لام نیه پیتی نازان.

دووم: خوا جل جلاله رازی نیه به نده کانی بی باوه پ بن.

ویست و نیراده ی شهرعی خواجل جلاله له و باره وه بیونی نیه، چونکه فرمانی
 پیگردیون به نه کردنی له سهر زاری پیغه مبه رانی، سه باره ت به ویست و نیراده
 که ونیه که ی خوای گوره ش که قه ده ری خودایه له ریگه پیدانیان هیچ به هانه یه کیان نیه،
 چونکه خوای گوره ناگرو دانیش تونه که ی له بیباوه پ و شه ی تانه کان دروست کردوه و به
 کوفری به نده کانی رازی نیه، له وه شدا به لکه یه کی به میز و حکمه تیکی یه کلاکه ره وه ی
 تیدایه وه که نه فرمودی: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَنِّي عَنكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ
 لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ
 الصُّدُورِ ﴿٧﴾ (الزمر)، گهر خوتان بی باوه پ بکن، بیگومان خوا بی نیازه لیتان،
 هه رچه نده پازی نابیت که به نده کانی بی باوه پین و پیبازی خوانه ناسی بگرن به لام
 نه گهر پیبازی سوپاسگوزاری بگرنه بهر، به و کاره تان پازی ده بیت، دلتیاش بن که هیچ
 که س کولی گه ناهی که سی تر هه لئاگریت، پاشان گه رانه وه تان بۆ لای په روه ردگار تانه،

ئەوسا ھەوالى ھەموو ئەو كاروكرده وانه تان پيژده دا كه ئەنجامتان دەدا، چونكه ئەو زاتە زانايە بە ھەموو ئەو شتانەى، لە سىنە و دل و دەروونە كاندا ھەشاردراون.

خوای گەورە لە عىلمى و سەبەقى خۆيدا پيش ئەو ھى بەندەكانى دروست بکات بە حالىيان ئاگاداربوو، لە داھاتووشيان ئاگادارە چۆن بېيار ئەدەن، پاشان مەژوھەكانى خستە سەر زەوى، بۆ ئەو ھى ئەو نەيتيانە ئاشکرا بېن، كە خوا پيشتر ئاگادارى بوو، ئاشکراکردنى ئەم نەيتيانەش لە رێگای تاقىکردنەو و فرمانکردن بە چاکە و نەھىکردن لە خراپەو دەبیت، لە رێگەى ئەو کردەو و رەفتارانەو كە پەيوەندى بە عىلمە موسبەقەكەو ھەبوو، و شایستەى پياھەلدان و سەرزەنشتکردن و پاداشت و سزاوہ بوون، بەو شىواز و شایستەى ئەو کارانە دەبوون كە لە عىلمى پەنھانى خودا دا بوو پيش ئەو ھى خۆيان بيزانن، بۆيە پەيامبەرانى تارد و پەراوى بۆ دابەزاندن بۆ ئەو ھى بيانوويان نەمىنیت، و ئىقامە حوججە بکات لەسەريان، بۆ ئەو ھى نەلین: چۆن سزمان ئەدەيت لەسەر ئەو زانیاریانەى كە كە ھەتە لەسەرمان، ئەم کارە لەگەل کردەو و ئىرادەى ئىمەدا يەکنەگريتەو، بەلام کاتیک بەناردنى پيغەمبەران و پەراوھەکانيش رێگای راستيان ھەلنەبژارد ئەوکات زانیاریە شارەوھەكانى خودا ئاشکرا ئەبیت لەسەريان و كە بە تاقىکردنەو ھش ناگەرپنەو بۆ لای پەروەردگار،^{۵۰} مەبەستەكە لەو ھەدايە: ئىرادەى خواجل جلالە دابەش دەبیت بەسەر ئىرادەيەكى كەوونى كە مەبەست لىي وىستى خودايە وەك ئەفەرموى:

﴿ تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ ۚ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ۖ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَلَّ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَعِنْهُمْ مَنْ ءَامَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَلَوْا وَلَكِنْ أَلَّ اللَّهُ

۵۰- عقيدة اهل السنة و الجماعة، د. احمد فريد، مكتبة فياض، مصر، ص ۲۰۲

يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٢﴾ (البقره) ۱۰. ئەو پېغەمبەرانى (باسكران) پىزى ھەندىكىانمان داوھ بەسەر ھەندىكى ترىاندا، ھەيانە خوا گەتوگى (بەكسەرى) لەگەندا كىدووه (وھەك موسا) و پلەوپايە ھەندىكىانى بەرز كىدوتەوھ بە چەندەھا پلە (وھەك محمد ﷺ) و چەندەھا بەلگە پوون و ئاشكرامان بەخشىووه بە عىسای كوپى مەريەم، (وھەك زىندووكىدەوھى مردو، چاكىدەوھى نەخۆشى زگماك،.. ھەند بەويستى خوا) و پشتگىرىمان كىدووه بە فرىشتەى سرووش كە (جوبەرئىل)ە، خۆ ئەگەر خوا ويستى لەسەر بوايە (ئەو خەلگە ھەمووى باوھەردار دەبوون)، دواى ھاتنى پېغەمبەرەكانيان جەنگيان دژبەيەك نەدەكرد، پاش ئەوھى چەندەھا بەلگەى ئاشكران (لەسەردەستى پېغەمبەرەكان) بۆ ھاتبوو، بەلام دووبەرەكى كەوتە نىوانىانەوھ، ھەندىكىان ئيمان و باوھەرى ھىناو، ھەندىكىشان بى باوھەرى بوو، ئەگەر خوا ويستى لەسەر بوايە جەنگيان دژبەيەك نەدەكردو پەكتريان نەدەكوشت، بەلام خوا ھەرچەكى بویت ھەر ئەوھ ئەنجام دەدات ھەر ئەوھ پيش دەھىنیت. بىباوھەرى و دووپووى و تاوان بەستراوھ بە ويستى خواوھ لەگەل ئەو شتەنى پەيوەنديان بە خۆشەويستى و رەزامەندى و كاروبارى دینەوھە.

بەشى دووھم لە ئىرادە: ئىرادەى دینىيە، كە مەبەست لىي شەرى خوايە، لەسەر زارى پەيامبەرانىسەلامى خوايان لىبیت وھەك ئەفەرموى: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْحَمُ لِعِبَادِهِ الْكَفَرُ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾﴾ (الزمر)، گەر خۆتان بى باوھەرى بكن، بىگومان خوا بى نیازە لىتان، ھەرچەندە پازى نابیت كە بەندەكانى بى باوھەرىن و پىيازى خوانەناسى بگرن، بەلام ئەگەر پىيازى سوپاسگوزارى بگرنەبەر، بەو كارەتان پازى دەبیت، دلىاش بن كە ھىچ كەس كۆلى گەنامى كەسى تر ھەلناگىت، پاشان

که رانه وه تان بۆ لای پهروه ردگار تانه، نه وسا هه والی هه مو نه و کارو کرده وانه تان پیده دا که نه نجامتان ده دا، چونکه نه و زاته زانایه به هه مو نه و شتانه ی، له سینه و دل و دهروونه کانداهه شار دراوین. ﴿وَإِذَا تَوَلَّى سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ۚ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ ۝٢٥﴾ (البقرة)، هه ر کاتیک نه و جوړه که سه پستی هه لکړو ده سه لاتی په یدا کرد هه ول و کوشش ده دات له زه ویدا تا ناشوب به رپا بکات و خراپه بپوینیت و کشتو کال له ناو ببات و پاکتاو کردنی په گه زی نه نجام بدات، بیگومان خوا فه سادو خراپه و تاوانی ناویت.

به مهش بۆ نه وانه ی به چاره نووس به هانه دیننه وه، له سه ر بیباوه پوونیان روون نه بیته وه که کار و کرده وه کانیان ده چیته ژیر ئیراده و چاره نووسی که ونی خوی گه وړه وه: خو نه گه ر خوا ریگای پیداون به و کارانه و توانای پیبه خشیوون له ریگای ئیراده و ویستی خو په وه، به لام رازی نیه له کرده وه کانیان و پیی ناخو شه، چونکه مه رج نیه هه ر شتیک خودا جل جلاله خه لقی کرد بیت لیتی رازی بیت و پیی خو ش بیت، له هه مان کاتدا خوی گه وړه رازییه به بوونی شیرک و کوفر و گونا و تاوان، به لام رقی لییه تی و رهی نه کاته وه...^{۵۲}

سینه م: موشریکه کان هیچ به لگه یه کیان نیه له سه ر بانگه شه که یان.

هه ر بویه نه وه گومانیکي به تاله و له نه قامی و نکولیکړنه وه سه رچاوه ی گرتو وه، چونکه موشریکه کان له قورشان و له وانهش که په یامبه ران هیئاویانه سه باره ت به په کتاپه رستی ره تیان کردو وه ته وه و لایان داوه لیتی، ته نانه ت بیران له و سزاو تولا نهش نه کردو وه ته وه که به سه ر گه له کانی پیش خو یاندا هاتو وه، به لکو له سه ر لادان و عینا دیکردن به رده وام بوون، تا به سزای خوا گه یشتوون، نه وانه هیچ عیلمیکیان

۵۲- القضاء و القدر، د. عمر سلیمان الاشقر، دار الاسلام، القاهرة، ۲۰۰۵، ص ۸۲.

له بهرده ستدا نه بووه که پشتمی پی ببهستن له شیرکه که یاندا، به لکو ته نیا شوین گومان و خه ملاندن که وتن، بویه خوی گوره نه فرموی: ﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَلِيغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَيْتُكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٣٩﴾﴾ (الانعام)، له مه و دوا موشريك و هاوه لگه ران ده لاین: نه گهر خوا بیویستایه هاوه لمان بۆ بریار نه ده دا!! باوو باپیرانی شمان موشريك نه ده بوون!! هیچ شتیکی شمان له خومان حرام نه ده کرد!! (نه مانه مه مووی قسه ی به تاله و هرگیز خوی گوره زور له که س ناکات بۆ باوه پ هینان یان بی باوه پی) هر به و شیوه یه نه وانه ی پیش نه مانیش درۆ و بوختانیان مه لده به ست، هه تا تووشی به لای نیمه بوون و سزای نیمه یان چه شت، پینان بلای: نایا هیچ زانیاری و زانستی که خویاتان له لایه، تا نیشانمان بدن و بۆمان ده ربخه ن؟ نیوه شوینی هیچ شتیکی تر ناکه ون جگه له گومان و نیوه هیچ شتیکی تر ناکه ن مه گهر نه وه نه بیته که درۆ ده که ن.

نه ی پیغه مبه ر! پینان بلای: که و ابو هر بۆ خوی به لگه تیرو ته واوه کان، جا نه گهر بیویستایه نه وه مه مووتانی به ته واوی هیدایه ت ده داو به ناچاری مه مووان برپاوار ده بوون (به لام ریزی لیگرتوون و سه رپشکی کردوون). واته: به نه و نه فامانه ی که بناغه ی نایینه که یان له سه ر خه ملاندن بنیاتناوه بلای: نه وه لاوازترین گومانه پاش نه وه ی له لایه ن تووه ده مکوت کران له هینانی بچوکرترین به لگه یان قسه یه ک که تو زقالتیک بونی عیلمی لیبت، پینان بلای: نه گهر نیوه زانیاریتان نیه سه باره ت به دینه که تان نه وا خوی تاک و ته نیا به رزترین پله ی عیلمی له لایه له سه ر نه و دینه راست و دروسته ی که منی وه که په یامبه ریک بۆ ره وانه کردووه، نه وه ش به لگه یه کی به هیزه بۆ که سیک که راستی بچه سپینیت و نارپه واییه کان پووچه ل بکاته وه.

دهره نجامی ئو به هانه یه: ئه وان به هانه ئه هیتنه وه بۆ پیغه مبه ره ﷺ که ئه وه ی ئه وان
 شوینی که وتوون ئه گهر خودا رازی له سه ر نه بوایه ئه یگێرانه وه و ریگری لینه کردن و
 کارناسانی بۆ نه ئه کردن، ئه ان بۆ بیده نگکردنی پیغه مبه ره ﷺ و هه لوه شان وه ی ئه و
 حوکمه وا ده لێن که به وای گومرا بوونیان به سه ردا دراوه، ئه مه گومانی ئه و که سانه یه که
 عه قلیان ته واو نیه، ئه وانه ی جیاوازی نا که ن له راپه پاندنی خودا بۆ داهیتان و دیاریکردن
 (الخلق و التقدير)، له گه ل پاراستنی یاساکانی بوونه وه ر، که ئه ویش ئه و راپه پاندنه یه که
 ئیمه پێی ده لێن ویست و ئیراده، له نێوان راپه پاندنی فه رمان و نه هیکردن، ئه ویش
 ئه وه یه که ئیمه پێیده لێن خۆشه ویستی و ره زامه ندی، یه که میان راپه پاندنی
 دروستکردنه، دووه میان راپه پاندنی پێ سپاردنه، ئه وان وای داده نێن توانایان له سه ر
 دانانی بنه مای شیرک و حه رامکردن و حه لاککردنیان ته نیا ئه وه یه که خوا ئه و توانایه ی
 پێ به خشیوون، ئیتر وای داده نێن کاتی که خوا دهستی نه گرتوون له و کاره ئه وه
 ده گه یه نیت رازییه له و کارانه که ده یکن، ئه گهر رازی نه بوایه ده سه وسان نه ده بوو له
 سه ندنه وه ی تواناکانیان، جا ئه گهر کاره که به و شیوه یه بوایه که ئه وان ده یلێن ئه و
 ره واو نا په وا (الحق و الباطل) یه ک شت ده بوو.. ئه وان که ده لێن: ئه گهر خوا ویستی
 له سه ر بوایه ئه وه شه ریکمان بۆی بریار نه ئه دا، بێ ئاگان له وه ی که له لایه ن
 پیغه مبه ره وه ﷺ پێیان بووتریت: ئه گهر خوا ویستی له سه ر بێ پیم نه ده گووتن که
 کردوه کانتان گومراییه، ئه و کاته به پێی گومانه که یان خوای گه وره شتیکی ده ویت له گه ل
 هاو دژه که ی. ئه ویش ئه وه یه له یه ک کاتدا ویستی له سه ر بووه شه ریکی بۆ بریار بده ن و
 ویستی ئه وه شی بووه که پیغه مبه ره ﷺ پێیان بلی: شه ریک بۆ خوا بریار مه دن به مه ش
 پلانی گومراکان ئاشکرا بوو له نێوان ویستی خوا و ویستی به نده کانی، له به ر ئه وه
 وه لامیان نه دا ته وه.. ئه و ویسته ی ئه وان ده یکه نه بیانوو ویستیکی شاراو هیه و عه قلی

مروغه‌کان دهرکی پیناکات، بویه لومه و سهرزه‌نشتیکردن له‌سهر پشت به‌ستنیان پییوه له‌بهر بیتاگایانه له ناوه‌پوکه‌کهی.^{۵۲}

واته وهك كرده‌وهی نه‌وانه‌ی پیش خویان، مه‌به‌ست له‌وانه‌ی پیش خویان عاقیبه‌ت و سهره‌نجامه‌که‌یانه، نه‌گه‌ر کاره‌کان جیگای ره‌زامه‌ندی بوونایه خودا به هیلای نه‌نبردن، نه‌ی بوجی به‌هیلای چوونی نه‌وان ناکه‌نه به‌لگه له‌سهر نه‌وه‌ی که خوا له کاره‌کانیان رازی نه‌بووه، چونکه به‌لگه‌ی له‌ناوچوون به‌هیزتره له به‌لگه‌ی مؤله‌ت پیدان و هیشتنه‌وه‌یان.

به کورتی:

■ مه‌به‌ستی سهره‌کی له‌ناردنی پیغه‌مبه‌رانسه‌لامی خویان لیبت ناساندنی خویاه‌جل جلاله، بۆ نه‌وه‌یه رایبگه‌یه‌نن که ته‌نیا نه‌و شایانی په‌رسته‌نه، هه‌روه‌ها خودا به شیرک و بیباوه‌پی به‌نده‌کانی رازی نیه.

■ به‌هانه‌هینانه‌وه‌ی موشریکه‌کان به چاره‌نووس له‌سهر شیرک دانان بۆ خوا یه‌ك ناگریت‌وه له‌گه‌ل نه‌هیکردن له‌شیرک له‌سهر زاری پیغه‌مبه‌ران.

ویست و ئیراده‌ی که‌ونی خوا به‌لگه‌یه له‌سهر عیلمی نه‌زه‌لی خواجل جلاله به‌لگه نیه له‌سهر رازی‌بوونی به کوفر و تاوان، خوا نه‌فه‌رموی: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَنِّي وَعَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِنْ رَيْتُمْ مَرْجِعَكُمْ فَيُنشَأُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ٥٧﴾ (الزمر)، گه‌ر خوتان بی‌باوه‌پ بکه‌ن، بیگومان خوا بی‌نیازه‌ لیتان، هه‌رچه‌نده پازی نابیت که به‌نده‌کانی بی‌باوه‌پین و پریازی خوانه‌ناسی بگرن، به‌لام نه‌گه‌ر پریازی سو‌پاسگوزاری بگرنه‌ به‌ر، به‌و کاره‌تان پازی ده‌بیت، دل‌نیاش بن که هیچ که‌س کۆلی گه‌ناهی که‌سی تره‌ه‌لناگریت، پاشان

۵۲- التحرير و التنوير، الطاهر بن عاشور، سه‌رچاوه‌ی پیشتر، ج ۵-۸، ص ۱۴۸، ۱۴۷، به‌ده‌ستکارییه‌وه.

گه رانه وه تان بۆ لای په روه ردگار تانه، نه وسا هه والی هه موو نه و کارو کرده وانه تان پیده دا
که نه نجامتان ده دا، چونکه نه و زاته زانایه به هه موو نه و شتانه ی، له سینه و دل و
دهروونه کاندایه شار دراوین.

به شی دووهم

گومان و قسه بێبناغه کان سه بارهت به خواجل جلاله له ده ره وه ی باب ته تی
نولوه ییه تدا

گومانی دوازده

جوله که کان بانگه شهی نه و میان نه کرد که خوی گه و ره هزار ده دست قوچاوه و نه و انیش ده و له مه نندن *^{۵۴}

ناوه و یکی گومانه که:

جوله که کان ده لّین: گویا خوا هزاره و خویان ده و له مه نندن، نه مهش دوی دابه زینی
 نه م نایه ته بو که نه فرموی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا
 كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْضِي وَبِصْطٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ (البقرة) کئی نه و که سه قه رز ده دات
 به خوی په روه ردگار به قه رزکی چاک (به خشراوه که له مالی حال و بی منهت و نازدار
 بیت)، خوایش به و هویه و بوی چند به رامبه ر ده کات و پاداشتی بی سنووری پی
 ده به خشیت، (به راستی خوی که به ریزو دلوفانمان هیه، جیگی سه رسورمان و سه رنجه
 نه و شیوازه ی که هانی نیماندارانی پی ده دات، بو به خشین به یه کترو بو به خشین بو
 پزگاری گروی ناده میزاد)، خوایش پزق و پوزی و ده رامت ده گریته و و فراوانی ده کات
 (به حکمت و ویستی خوی) هر بو لای نه و زاتهش ده گه ریته و. که نه م نایه ته دابه زی
 جوله که کان وتیان: موحه مه د! په روه ردگار که هزار بو و داوی قه رزمان لینه کات،
 فه نخاص که ریبه ری گه و ره ی زاناکانیاں بو و تی: نیمه که ده و له مه نندین پیویستمان به
 خوی که هزار نیه، نه و که هزاره پیویستی به نیمه ی ده و له مه ننده ! نیمه له و خوا نزیک
 نابینه و، وه که نه و نیه وی لیمان نزیک بیته و، نه گه ر پیویستی به نیمه نه بویه داوی
 قه رزی لینه نه کردین، جا روی کرده موسلمانان کان و تی: نه می له نیوه نه کات سوو
 بخون، به لام ریگه له نیمه ناگری و سوومان نه داتی، نه گه ر ده و له مه نند بویه سووی

۵۴ - نه و دو نایه تی که باسی نه م گومانه نه کن بریتین له: (ال عمران/ ۱۸۱، المائدة/ ۶۴)، نه و نایه تانهش که
 وه لاسی نه م گومانه نه دهنه و بریتین له: (ال عمران/ ۱۸۱، المائدة/ ۶۴، الاسراء/ ۱۰۰).

نه نه داینی! جار یکی تر جوله که کان وه سفی خوا به دهستوقای نه کهن و نه لاین دهست به وه وه نه گری که هه به تی، پاک و بیگر دی بۆ خوا له و قسانه ی جوله که به رانبر خوی گه وره نه یکه، خوی گه وره نه فرموی: ﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ﴾ (ال عمران)، سویند بیت بیگومان خوی په روه ردگار گوفتاری (نابه جیتی) نه و (جوله کانه ی) بیست که وتیان: خوا هه ژاره و نیمه ده وله مه ندین! ! نیمه نه و گوفتارانه یاداشت و تو مار ده که ین له سهریان، هه روه ها کوشتنی پیغه مبه ران به دهستی نه وان به ناحه ق، (له دوزه خیشدا) پبیان ده لاین: بچیزن سزای ناگری سویتنه ر... هه روه ها نه فرموی:

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلِيَزِيدَنَّ كَيْدًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَالْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعِدَّةَ وَالْبَعْضَةَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كَلَّمَا أَوْفَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ لَمَفَاها اللَّهُ وَسَعَوْا فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ (العائدة)،

نه و جوله که (نه قام و خوانه ناسانه) ده یانوت: خوا دهستی دهستی به ستراره و خیری له دهست نابیته وه!! ده که دهستیان به ستراره و بی خیری که له بچه و تووشی شه له ل بیت، ده که نه فرینیان لی بیت، بۆ خویمان و قسه یان، نه خیر، وانی به لکو دوو دهستی (په له به ره که تی په روه ردگار) هه میشه و به رده وام کراوه یه، چونی بویت و چه ندی بویت ده یبه خشیت! سویند بیت زوره یان نه وه ی نیردراوه ته خواره وه بویت که قورنانه له لایه ن په روه ردگارته وه یاخی بوون و سته میان زیاد ده کات و نغرویان ده کات له کوفردا، نیمه ش هه تا رۆزی قیامت دوزمنایه تی و بق و کینه مان له نیوانیاندا به رپا کردوه، هه ر کاتیک ده یانه ویت جهنگ به رپا بکه ن و ناگری شه په ه لیکر سیتن خوا ده یکوژنیتنه وه و نابه لیت ته شه نه بکات، نه وانه زور به په له و به گه رمی هه ولی بناو

ببونه‌وه‌ی فه‌سادو تاوان ده‌دهن له زه‌ویدا، خواش نه‌و که‌سانه‌ی خوش ناوێت که تۆوی خرابه ده‌جێنن.

رنگا کانی یوجیه لکړنده وی نه م گومانه

۱. بئى ھەيئى جولەكە لە ۋەسفىكىرىنى خۇدادا بە شىۋازىكە كە لەگەل گەۋرەيى ۋە مەزنى خۇاى بە ۋەرىگارىدا ناگۇنىتت..

۲. نه وه نه فامی و نه زانی جوله که په که به و شپوه په له مانای قهرزدان به خوا گه یشتون، و نیجازه به خویان نه دهن سوکایه تی به نیسلام و پیغه مبره که ی بکن.

۳. فەزل و بهره که تی خوا فراوانه و چوونی بویت لی ی نه به خشیت، جوله که به نه فرینی خوا که وتوون له دنیا و له دواړو ژیشدا و سزایه کی سخت چاوه پوانیان نه کات.

درنځه ی ماته که:

یہ کہم: بے جدیائی جو لہ کہ لہ بہ رانیدر خوادا۔

هه‌ندی له جوله‌که‌کان زۆر چاونه‌ترسانه وه‌سفی خوا ئه‌که‌ن، وه‌که‌ فه‌نحاص که
سه‌رگه‌وره و زانای ناویان بوو، هه‌روه‌ها حوییه‌ی کوپی ئه‌خته‌ب، ئه‌لێن گوايه خوا
هه‌ژاره و داوای قه‌رز له‌ به‌نده‌کانی ئه‌کات، ئه‌مه‌ بوختانی‌ک و قسه‌یه‌کی زۆر نابه‌جییه‌،
خوا له‌سه‌ر ئه‌م قسه‌یه‌ هه‌ره‌شه‌یان لێئه‌کات و ئه‌فه‌رموی:

﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلُهُمُ الْأَنْبِيَاءَ

بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿١٨١﴾ ﴿ال عمران﴾.

سویند بیت بیگومان خوی په روه ردگار گوفتاری (نابه جیټی) نه و (جوله کانه ی) بیست که وتیان: خوا ه ژاره و نیمه ده وله مەندین!! نیمه نه و گوفتارانه یاداشت و تۆمار ده که ین له سهریان، هه روه ها کوشتنی پیغه مبه ران به دهستی نه وان به ناحق، (له دۆزه خیشدا) بیان ده لټین: بحتن سزای ناگری سوتنه ر... خوا لای شاراوه نه بوو،

ههروه ها به سه ریدا تینه په پری و قسه ی نه و چاوقاییمانه ی بیست، هه ر خوشی پاداشتی نه و بوختان و بی حه یاییانه یان نه داته وه، نه مه به لئنی خوایه که نه فه رموی: (سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا)، نه وه ی وتیان بویان نه نووسین، نه مه به لئین و هه ره شهیه، جوله که کان به رنه فره تی خوا بکه ون کاتیک نه و قسه یان کرد که ئایه تی سه ده قه کردن دابه زی. وه ک خوا ی گه وره نه فه رموی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفُهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْضِ وَيَبْطِطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ (البقرة) کتیه نه و که سه قه رز ده دات به خوا ی په روه ردگار به قه رزکی چاک (به خشراوه که له مالی حه لال و بی منه ت و نازدار بیت)، خوایش به و هویه وه بوی چند به رامبه ر ده کات و پاداشتی بی سنووری پی ده به خشیت. نه م قسه انه یان بو چه واشه کردنی خه لکه بی ده سه لاته که بوو، نه وان مه به سستیان نه وه بوو که گومان بخه نه دلی بی ده سه لات و موسلمانه کانه وه، له گه ل به دروخستنه وه ی پیغه مبه ردا عليه السلام، یانی: له سه ر قسه ی موچه ممه د خوا هه ژاره، چونکه داوا ی قه رزی لی کردوین، نه وه ی نه م قسه یه ی کرد حوییه یی کوپی نه خته ب بوو، که زانای ناویان بوو، کاتیک گوپی له ئایه ته که بوو وتی: هه ژار داوا ی قه رز له ده وله مهنده ئه کات، هه ندیک ده لئین: فه نخاصی کوپی عازورا نه و قسه یه ی به نه بوبه کری صیدیق ووتوه، کاتیک پیغه مبه ردا عليه السلام نه بوبه کری نارد بو لای جوله که کانی به نوقه ینوقاع که بانگیان بکات بو لای ئیسلام کاتیک له قوتا بخانه کانیا ندا بوون، بینن هه موویان له فه نخاص کۆبوونه ته وه، نه بوبه کر بانگی کرد بو لای ئیسلام، فه نخاص ووتی: پیو یستمان به خودا نیه، نه و هه ژاره و پیو یستی به ئیمه هه یه، نه گه ر ده وله مهنده بووایه نه وه له سه ر زاری هاوړیکه تان داوا ی قه رزی لینه نه کردین، نه بوبه کر تووړه بوو له فه نخاص و هه ولیدا لیتی بدات، نه م ئایه ته پاش نه و رووداوه دابه زی و قسه کان له ناو جوله که دا بلا بوویه وه.

ئەو ئايەتەي كە ئەفرەمۆي: ﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ...﴾ (ال عمران) ۸۱ هەرپەشەيە و ئەو رانەگەيەنیت كە ئەو چاوقايیمیه كی گەورەيە و ئاماژەيە بۆ ئەوێ ئەوان مەبەستیان پێی هەلۆه شانده ئەوێ قورئانە، چونكە ئەوان ئەو دەربەرینەیان بە بێ هەلاوێردن بەكار هێناوه، لەبەر ئەوێ سووكایە تیکردن بە پێغه مەبرك ﷺ و بە قورئان تاوانێكی گەورە و كوفرە بە دواي كوفرا، بۆیە ئەفرەمۆي: ﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ...﴾ (ال عمران) ۸۱ كە مەبەست لێی هەرپەشەيە بۆ قسەيەكی بێ مانا.

بێگومان شوێنكەوتەي ئایینەكانی تر ئەزانن كە خوا ئاگادارە لە چاوه ناپاكەكان و ئاگادارە بەوێ ئەیشارنەوێ لە دڵەكانیاندا، دیارە خوا مەبەستی ئەوێ نیه بفرەمۆي: خوا ئەو شتەي بیست و زانی، بەلكو بە ئایەتی دواي ئەودا كە ئەفرەمۆي: (سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا) ئەمە روون ئەبێتەوێ، مەبەست لە نووسینی ئەو قسەيە یان ئەوێە كە لە نامەي تاوانەكانیاندا ئەنوسریت، خو كەس نیه ئەوێ بە خەیاڵیدا بێت كە ئەو قسەيە لە نامەي چاكەكانیدا ئەنوسریت! یان مەبەست ئەوێە كە نابەخشرین لەو قسەيە، بەلكو لەسەریان ئەچەسپێنریت و سزا ئەدرین لەسەری، نووسین كینایەتە بۆ سزادان، واتە بەشی یەكەمی ئایەتەكە بەلێنە و بەشی دووهمی هەرپەشەيە.^{۵۵}

دووم: حایینەبوونی جوله كە لە مانای قەرزدان بەخواجل جلاله.

بێگومانە جوله كە لە مانای قەرزدان بەخوا تێنەگەیشتبوون، مەبەست لە قەرزدان بەخوا ئەوێ نیه كە ئەو پێویستی پێی هەيە، بەلكو قەرزدان بە مانای بەخشین دیت و مەبەست دەستگرتنی هەژاران و خاوهن پێداویستیه كانه و بەخشینی سامانه لە پێناو خوادا كە لە فرمودەي قودسیدا هاتووه كە ئەفرەمۆي: (يَا ابْنِ آدَمَ، مَرْضْتُ فَلَمْ

۵۵- التحرير و التنوير، الطاهر بن عاشور، سەرچاوهي پێشتر، ج ۲-۴، ص ۱۸۴، ۱۸۲، بە دەستکارییهو.

تَعْدِنِي، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ، وَكَيْفَ أَعُوذُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ فَيَقُولُ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عِبْدِي فَلَانًا مَرِيضٌ، فَلَمْ تَعُدَّهُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِي؟ وَيَقُولُ: يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَغْفِرْكَ فَلَمْ تَسْقِنِي، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ، كَيْفَ أَسْقِيكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ فَيَقُولُ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ سَقَيْتَهُ لَوَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي؟ يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَطْعِمْكَ فَلَمْ تُطْعِمْنِي، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ، وَكَيْفَ أُطْعِمُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ فَيَقُولُ: أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ عِبْدِي فَلَانًا اسْتَطْعِمَكَ فَلَمْ تُطْعِمْهُ؟ أَمَا إِنَّكَ لَوْ أُطْعِمْتَهُ وَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي».^{٥٦}

ئەي نەوێ ئادەم! نەخۆش کەوتم نەهاتی بۆ لام! وتی: ئەي پەروەردگار! چۆن بێم بۆ لات تۆ پەروەردگاری هەموو جیھانەکانی؟ فەرمووی: ئەي نەتزانى فلانە بەندەم نەخۆش بوو سەردانت نەکرد، ئەي نەتزانى ئەگەر سەردانی ئەوت بکەدایە منت لای ئەو نەبینیەو!؟ ئەي نەوێ ئادەم! ئاوم پێدایت، تۆ ئاوت پێنەدام، ئەي پەروەردگار! چۆن ئاوت پێ بدەم کە تۆ پەروەردگاری هەموو جیھانەکانی؟ فەرمووی: ئەي نەتزانى فلانە بەندەم داوای ئاوی لێکردی تۆ ئاوت پێ نەدا، ئەي نەتزانى ئەگەر ئاوت بە ئەو بەدایە ئەو نەوت لای من نەبینیەو!؟ ئەي نەوێ ئادەم! خواردنم پێدایت تۆ خواردنت پێنەدام، وتی: ئەي پەروەردگار! چۆن خواردنت پێبدەم کە تۆ پەروەردگاری هەموو جیھانەکانی؟! ئەي نازانی فلانە بەندەم خواردنی لێداواکردی تۆ پێت نەدا ئەي نەتزانى ئەگەر خواردنت پێ بەدایە ئەو لای من نەبینیەو؟

خوای گەرە بەخشین دەستکردنەوێ بۆ خەلکی لە بری قەرزدان بەخۆی داناو، بێگەردی بۆ ئەو خواوەی کە بێمنەتە لەوێ لای بەندەکانیەتی، چونکە ئەو سامانی ناسمانەکان و زەمین و ئەوێ لەو نێوانەشدا یە خۆیەتی، پێویستی بە هیچ شتێک نیە، مەبەست لەو دەستەواژەی رابوورد ئەوێە خەلکی هانبدات بۆ بەخشین و

٥٦- أخرجه مسلم في صحيحه، كتاب البر وال صلة و الادب، باب فضل عيادة المريض (٦٧٢١).

دهستد پښتو له هه ژاران له بهر خوا، وهك نه فرموي: ﴿إِنْ تُرِيدُوا اللَّهَ فَرَضًا حَسَنًا يُضْعَفْ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ﴾ (التغابن)، نه گهر قهرز بدهن به خوا، به شيوه كي چاك (مه به ست به خشيڼي مال و سامانه له پيښاوه خوادا) نه وه خوا چهند به رابهري دهكات بډتان، هه روه ها ليتان خوڅ ده بيت خوايش سوپاسگوزاره (له سر به خشن كه هه به خشيڼي خويه تي) و خوږاگره (موله تي په زيله كانيش ده دات تا كاتي خوي).

به لام جوله كه به موي نه فامي و بي حه ياييانه وه له ناماژه و مانا كاني نه و نايه ته حالي نه بوون. به و شيوه به له مانا ناسكه كاني نه و نايه ته حالي نه بوون و گيلانه بډيان روانيوه ووتويانه: خوا هه ژاره و نيمه ده وله مهندين، جوله كه له وه تينه گه يشتن قهرزدان به خواجل جلاله سوزنواندي خوايه له گال نه واند، ناوه پدانه وه ي مروغه كانه به لاي په كتريدا، خه لينه! خوا نه يه وي ريز له هه ول و تيكوشانه كانت بگري، نه گهر بووي به خاوه ني هه مال و سامانيك نه وه به هي خوتي دانه ني، خوا پيتي نه ووتوه: بيده به براكت! بيگهردي بو نه و خوا په روه ردگار، سوز نه نوينيت بو به ننده كاني و به به ننده كاني نه فرموي: قهرزم پي بدهن! بو نه وه ي گره نتي بدات به مروغه كان نه وه ي پتي به خشيون له لايه ن خواوه بووه، به لام نه وه كاني نيسرائيل زور رووقايمن له به رانبه ر خوادا.^{۵۷}

نه وه سروشتي جوله كه يه، نه و مال و سامانه ي خوا پييداون له فزلي خويه وه، وايان نه زاني له به رانبه ر خوادا نه وانيش ده وله مهندين! و پيويستيان به وه نيه خوا چهند قات نه و ماله يان بداته وه كه له پيښاوي خوادا نه ييه خشن، زور بي نابروونه وتيان: نه وه خوا چييه تي داوامان ليتنه كات له مالي خومان قهرزي پي بدهين؟ نه و يش پاداشتي چهند قاتمان بداتي، كه چي نه هيشي كړدوه له سوو خواردن و قازانجي قهرز كړدوه؟!

۵۷- تفسير الشعراوي، محمد متولي الشعراوي، سرچاوه ي پيشووتر، ج ۳، ص ۱۹۱.

ئەمە گەمەيەکی تری جوله که به دهسته واژه کان، له بیحه یایی و چاوقاییمیه وه سه رچاوه ی گرتووه، بۆیه له سه ر نه و کاره سزایان نه دات، خوا شه وه ی له یاد ناچیت و وازیان لیتا هیتیت، وه که شه رموی: ﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُمُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ﴾ (١٨١) ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٨٢﴾ (ال عمران) ^{٥٨}، سویتند بیت بیگومان خوی پهره دگار گوفتاری (نا به جیتی) نه و (جوله کانه ی) بیست که وتیان: خوا هه ژاره و ئیمه ده وه مه ندین!! ئیمه نه و گوفتاران ه یاداشت و تومار ده که یین له سه ریان، هه روه ها کوشتنی پیغه مبه ران به دهستی نه وان به ناحه ق، (له دۆزه خیشدا) پتیان ده لئین: بجین سزای ناگری سویتنه ر... نه و سزایه له ده ره نجامی ده ست پیشخه ری خوتاندایه، چونکه به پراستی خوا هیج جوړه ستمیک له بهنده کان ناکات.

سینه م: خوا - جل جلاله - خامن فه زله و نه فره تی خواش به شوین جوله که وه یه.

له و گونا ه و تاوانانه ی که قورئان ده یگرتیه وه له سه ر جوله که نه و نمونه ناشیرینه یه که له قسه کانی خویانه وه وه رگیراوه: ﴿قَالُوا يَمُوسَىٰ إِنَّكَ لَن تَذْخُلَهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ﴾ (المائدة)

که چی وتیان: نه ی موسا دلنیا به ئیمه هه رگیز ناچینه نه و شاره وه و پووی تیناکه یین ماده م نه و جه نگاوه رانه ی تیدا بیت، (ئیترا تو که یفی خوته هه ز ده که ییت) بجو خوت و په روه دگارت جه نگ بکه ن دژیان، ئیمه به پراستی ئا لیره دا دانیش تووین (چاوه پنی سه رنه نجامین)!!

ئەم قەسەش يان ئەو ھەيە سوکايەتی و گالتەکردنی تەدایە بە موسلمانان، وەك ئەگێرنەو: ئەوان لە کاتی کەدا ئەمەیان ووتوو کە کە موسلمانەکان سەرەتای کۆچکردنیان بوو بۆ مەدینە، و لە ژيانیکی سەختدا بوونە، پێغەمبەریش ھەدەقەي لەسەر ھەرز کردبوون، لەوانەشە پەنای بۆ جولکە بردبێت بۆ وەرگرتنی خوین(دیات)، ئەو ھەش ھەلئەگرتی کە لە کاتی دابەزینی ئەم ئایەتەدا بووبێت کە ئەفەرموی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضْعِفُهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

﴿البقرة﴾، کێیە ئەو کەسە قەرز دەدات بەخوای پەرورەدگار بە قەرزێکی چاک (بەخشاوە کە لە مالی ھەلال و بێ مەنە و نازدار بێت)، خواش بەو ھۆیەو بۆی چەند بەرامبەر دەکات و پاداشتی بێ سنووری پێ دەبەخشێت. ئەو کاتە وتیان: پەرورەدگاری موھەممەد ھەژارە و دەست نوقاو، یان ئەو ھەيە کە لەکاتی تووپی و ناو میدیدا ئەو قەسیان کردبێت، ئەگێرنەو کە جولە کە تووشی ناپەھەتی و برسێتییەکی قورس بوونەتەو، ھەنھەسی کۆپی عازورایش ئەم قەسە ھەي کردوو و جولە کە کانیش کوێرانە ئەم قەسیان دووبارە کردوو ھەتەو. و خوای گەرەش لەسەر ئەم خەملاندنەیان زەمی کردوون، یە کە میان سوکایەتیکردنە بە ئیسلام و ئایینە کە ھێ خویشیان، چونکە پێویستە پەرورەدگار بەرز و پەرۆز و دور رابگیرێت لەو قسانە، تەنانەت ئەگەر بە نیازی دزایەتیکردنی بەرانبەریش بێت، دوو ھەم ئەو ھێ خۆتێریتەو کە ئەمە سکاڵا کردنە لە دەست خوا! خوای گەرەش ئەم قەسە ھەي رەتکردوو ھەتەو بەو ھێ نزای لیکردوون، وەك ئەفەرموی: ﴿غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا﴾، دەستیان پێوەند بێت و نەفەرت لە خوێیان و قەسیان، ئەو ھەش کە ئەلین: (يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ)، دەستی خوا نوقاو و پێوەندی پێوە ھەي! ئەو بەلگە ھەي لەسەر بۆچوونی خراپی جولە کە بەرانبەر بە خوای پەرورەدگار، وەك پاساو ھێتەو ھەيە کە بۆ دەست نوقاوی خوێیان، بە قەسەي ئەوان خوا مال و سامان

نابه‌خشی، نه‌گه‌ر بشبه‌خشی نه‌وه که می‌گیان نه‌داتی، نیت‌ر خه‌لک چۆن بتوانی قهرزی پی
بدات؟!

مله‌وری و دل‌ر په‌قیان گه‌یشتبوویه ئاستیک ته‌نانه‌ت نه‌و مانا ناشیرین و درۆینه‌ش بۆ
درۆ به‌کارنه‌هینن به‌ شیازنکی راسته‌وخۆ، به‌لکو ده‌سته‌ولژه‌یه‌کی زۆر له‌و سوکتر
په‌ستریان هه‌لبژاردوه که وتیان (يَذُ اللّٰهُ مَغْلُولَةً)، خوای گه‌وره‌ش به‌ جوړیک وه‌لامیان
نه‌داته‌وه که هه‌مان سیف‌ه‌ت به‌سه‌ر خۆیاندا بچه‌سپیت و نه‌فهره‌ت و دوورخستنه‌وه‌شیان له
سوژی خوا بپیته سزای پر پیستیان: (غُلَّتْ اَيْدِيَهُمْ وَلَعِنُوا بِمَا قَالُوا)، به‌و جوړه ئیستا
نه‌وان ره‌زیلترین و ده‌ست‌نوقاوترین خولقاوه‌کانی خوان، دوا‌ی نه‌مه خوای گه‌وره بۆچوونه
ناباو و ناشیرینه‌که‌یان راست نه‌کاته‌وه و وه‌سفی به‌خشنده‌یی خۆی نه‌کات بۆ به‌نده‌کانی
و نه‌فه‌رموی: (بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ) خه‌لات و به‌خشینه‌کانی خوا
نابپته‌وه‌و کۆتاییان نایه‌ت، نه‌و خه‌لاتانه‌ی له‌به‌رچاوی خه‌لکیدان و له‌که‌س شاراوه‌نین،
که‌س‌یش لێیان بی‌به‌ش نیه‌، به‌لام جوله‌که‌ چاویان به‌راییه‌ نه‌ئه‌هات نه‌و فه‌زل و خه‌لاتانه
ببینن، چونکه‌ به‌رده‌وام سه‌رقالی سته‌م و زۆرداری ئینکاریکردن بوون، سه‌ره‌پای
سه‌له‌یی و بی‌ئابروییان له‌ به‌رانبه‌ر خوا‌دا.

پاشان خوای گه‌وره بۆ پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی نه‌گپ‌پته‌وه و باسی باسی نه‌و گه‌له‌ نه‌کات که
چۆن و چییان به‌سه‌ردی به‌هۆی رق و کینه‌و توو‌په‌ییان له‌ به‌رانبه‌ر هه‌لبژاردنی نه‌و بۆ
پیغه‌مبه‌رایه‌تی، هه‌روه‌ها به‌هۆی رووه‌لما‌لین و ناشکراکردنی ره‌فتاره‌کانیان له‌ رابردو و
داهاتو‌ودا، له‌ ریگه‌ی نه‌و په‌یامه‌وه، خوای گه‌وره نه‌فه‌رموی: ﴿ وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَذُ اللّٰهُ مَغْلُولَةً
غُلَّتْ اَيْدِيَهُمْ وَلَعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَيْدًا مِّنْهُمْ مَا اَنْزَلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ
مُفِينًا وَكُفْرًا وَالْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعِدَّةَ وَالْمَقْضَلَةَ اِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ كَلَّمَا اَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ اَلْقَاهَا اللّٰهُ وَسَعَوْا فِي
الْاَرْضِ فَسَادًا وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾ (المائدة)، نه‌و جوله‌که (نه‌قام و خوانه‌ناسانه)

دهيانوت: خوا دهستی دهستی به ستراره و خیری له دهست نابيته وه !! دهك دهستان به ستراره و بى خيرو كه له پچه و تووشى شه له ل بىت، دهك نه فرينيان لى بىت، بۆ خويان و قسه يان، نه خير، وانيه به لكو دوو دهسته ي (پر له به ره كه تى په روه ردگار) هه ميشه و به رده وام كراوه يه، چۆنى بویت و چه ندى بویت ده بيه خشیت! سویند بىت زۆر به يان شه وى نيردراوه ته خواره وه بۆت كه قورئانه له لايه ن په روه ردگار ته وه ياخى بوون و سته میان زياد دهكات و نغزويان دهكات له كوفردا، ئيمه ش هه تا پۆزى قيامه ت دوژمنايه تى و پق و كينه مان له نتيوانياندا به رپا كردوه، هه ر كاتيك ده يانه ويّت جهنگ به رپا بكه ن و ئاگرى شه پ هه لېگيرسيّنن خوا ده يكوژنيته وه و نايه لىت ته شه نه بكات، شه وانه زۆر به په له و به گه رمى هه ولى بئارو بوونه وه ي فه سادو تاوان ده دن له زه ويدها، خوايش شه و كه سانه ي خوش ناويّت كه تۆوى خراپه ده چيّنن.

جوله كه به هۆى رق و كينه و ئابرووچوونيان زۆر به يان كوفر و سه رپيچيكرديان زياتر شه بىت چونكه شه وان ئيمانيان قه بول نه كردوه، كه واته ده بىت له به رانه ردا زياتر دووچارى رۆچوون ببه نه وه، هه روه ها نكوليكردن و خۆه لكيشانيان له زيادبووندايه، بۆيه پيغه مبه ر ﷺ ره حمه ته بۆ ئيمانداران و به لاو موسيبه ته بۆ بيباوه پان.

پاشان خواى گه وره پيغه مبه ره كه ي ﷺ ئاگادار شه كاته وه له وه ي بۆى بريارداون له دوژمنكارى و رق و كينه له نتيوان خوياندا، ئاگادارى شه وه شى شه كات كه پيلانه كانيان پووچهل شه كاته وه كه شه مه سه ختريّن گپو كلپه ي ده بىت بۆ سه ريان. هه روه ها گه پانه وه يان بۆ رابووردوويان له گه مارۆ و په لاماردان له ريگه ي شه پ و جهنگه وه له دژى موسلماننه كان، خواى گه وره شه فه رموى: ﴿... وَالْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعِدَّةَ وَالْبَعْثَةَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ كَلَّمَآ أَوْ قَدْ نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَاَهَا اللَّهُ وَسَعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦١﴾﴾ (المائدة)، ئيمه ش هه تا پۆزى قيامه ت دوژمنايه تى و پق و كينه مان له نتيوانياندا به رپا كردوه، هه ر

کاتیک دهبانه ویت جهنگ بهرپا بکهن و ئاگری شه پ هه لڭگیرسیتن خوا ده یکوژتیتته وه ۱ کاتیک ته شه نه بکات، نه وانه زۆر به په له و به گهرمی هه ولی بلاو بوونه وهی فه سادو تاوان ده دهن له زه ویدا، خوایش نه و که سانه ی خوش ناویت که تووی خراپه ده چیتن.

نیستاشی له که لدا بیت تیره و تایفه کانی جوله که له نیوان خویاندا دوژمنی به کترن، له که ل نه وهی که ئاشکرا بووه جوله که ی جیهانی پشتیوانی به کتری نه که ن بۆ هه لڭگیرساندن شپ له نیو ولاته ئیسلامیه کاند، ئیمه نابی ته ماشای کاتیک دیاریکراو بکهین یاخود سیما و رووخساریکی داپۆشراو دوور له راستی بکهین، زیاتر له هه زار و چوار سه د سال، به لکو پیش هاتنی ئیسلام جوله که له دوژمنکاری و به ره لایی و سه رشپیدا نفرو بوون، داهاتووشیان هه ره و شیوهیه نه بیت، له که ل نه وهی پالپشتیان زۆره به لام کلیلی سه رکه وتن له هه مو نه وه لویستانه دا له ده ست گروپیکسی ئیماندارایه که په یمانی خوی بۆ دیتته دی، نه و گروپه ئیمانداره له م رۆژگاره دا په یمانی خوی پی جیه جی نه بیت پارێزگاری له به لینی خوا نه کات، خوی گهرهش سه رزه وی و هه شتیک که نه به ویت له سه ر ده ستی نه وانه رزگار نه کات، ﴿... کَلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا...﴾ (المائدة)، نه م تاوان و خراپه کاریه ی جوله که ویتای ده که ن هه ره ده بی خوا به کیک بنیریت بۆ وه ستاندنی و له ناو بردنی، خودا خراپه کاری ناوی له سه ر زه ویدا، نه وهشی خوی گهره خوشی نه ویت هه ره نه بی که سیکی بۆ بنیریت تا له ناوی ببات، ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ (المائدة).^{۹۱}

۹۱- فی ظلال القرآن، سید قطب، سه رچاوه ی پیشتر، ج ۲، ص ۹۳.

به كورتی؛

■ حالینه بوونی جوله که له مه بهستی قهرزدان به خوا، قهرزدان به خوا مانای نه وه
نیه خوا پتویستی پییه تی، به لگو مه به ست لیتی نه وه یه بدریت به هه ژاران و
که مده رame ته کان و به خشینه وه ی ماله له بهر خوا، چه ندین به لگه ی ثایه ت و فهرمووده
ناماژه به م کاره ده که ن.

■ مه بهستی جوله که کان بۆ نه و بانگه شه یه گومان دروستکردنه للای نه و که سانه ی
ئیمانیا ن لاوازه، هه روه ها بۆ به دروخستنه وه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ نه وه یان نه کرد و
مه به ستیان بوو بده ن له موسلماننه کان له ریگه ی وه هه بیرۆکه یه که وه .

■ بی نه ده بی جوله که له به رانه ر خودادا و وه سفکردنی به شتواژك که شیاو نیه
بۆ زاتی خوا، وای کرد که به رنه فره تی خوا بکه ون و سزا شایسته ببیت بۆیان.

گومانی سیازده

بوختانکردن به‌وی خوا فرمان به خراپه نه‌کات * ۶۰

ناویریکی گومانه‌که:

جگه له قوره‌یشیه‌کان عه‌ره‌به‌کانی تر ته‌وافیان به‌و جلانه‌وه نه‌کرد که پیشتر له‌به‌ریان کردبوو، به‌به‌مانه‌ی ئه‌وه‌ی جلیک له‌به‌رناکه‌ن که گوناهايان پێوه کردبیت، ئافره‌ته‌کانیشیان به‌رووتی ته‌وافیان نه‌کرد، ته‌نیا عه‌وره‌تیا به‌شتیک داده‌پوشی، به‌زۆریش به‌شهو دا ته‌وافیان نه‌کرد، به‌لگه‌شیا به‌وه ده‌هینایه‌وه که باو‌باپیرانیان به‌و شیوازه ته‌وافیان کردبوو، ره‌فتاری باو‌باپیرانیان له‌فرمانی خوداوه سه‌رچاوه‌ی گرتووه، خوای گه‌وره‌ش ده‌فرموی: ﴿وَإِذَا قَالُوا فَجِئْنَا قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ أَنْتُمُ الَّذِينَ أَنْتُمُ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾﴾ (الاعراف)، کاتیکیش (بی‌باوه‌پان) تاوان و گوناهايك نه‌نجام بده‌ن ده‌لین: باوو باپیرانیان ديوه نه‌م کاره‌يان کردووه خوای گه‌وره خوی فرمانی پێداوین بیکه‌ین!! پێیان بلی: (نه‌خیر وانییه) چونکه به‌پاستی خوا فرمان به‌گوناوه تاوان و کاری نابه‌جی نادات، چۆن (جه‌ساره‌ت ده‌که‌ن) و شتی که هه‌لده‌به‌ستن بۆ خوا که نازانن وتویه‌تی یان نا.

رینگاکانی پووچه‌لکردنه‌وه‌ی نه‌م گومانه:

۱. لاساییکردنه‌وه‌ی باو‌باپیران رینگایه‌کی هه‌له‌یه.
۲. خواجل جلاله فرمان به‌خراپه و کاری ناپه‌وا ناکات.
۳. نه‌له‌رینگه‌ی عه‌قل و نه‌له‌رینگه‌ی نه‌قله‌وه نه‌وه نه‌سه‌لماوه که خوا فرمان به‌خراپه بکات، یاخود فرمانی پێکردین به‌رووتی ته‌واف بکه‌ن.

۶۰- نه‌و نایه‌ته‌ی که باس له‌م گومانه نه‌کات بریتیه له: (الاعراف/۲۸)، نه‌و نایه‌تانه‌ش وه‌لامی نه‌م گومانه نه‌ده‌نوه بریتین له: (الاعراف/۲۹، ۲۸، الانعام/۱۰۱، التحل/۹۰).

۴. خواجل جلاله تهنیا فەرمان به چاکه‌یه‌کی راست و دروست ئەکات، ئەو‌هی فەرمان

به خراپه و تاوان بکات تهنیا شه‌یانه و هیچی تر.

۵. بێگومان خوا (جل جلاله) خراپه‌کاری قه‌ده‌غه کردووه، ئەو خراپانه‌ی به ناشکرا

ئەنجام ئەدرێن و ئەوانه‌شی به نه‌ینی ئەنجام ئەدرێن، هه‌روه‌ها تاوان و جه‌ور و سته‌م

وشیرکیشی قه‌ده‌غه کردووه.

درئێژی باب‌ه‌ته‌که:

یه‌که‌م: لاسایی‌کردنه‌وه‌ی باو‌یا‌پیران رێگایه‌کی هه‌له‌یه.

فاحیشه ناویکه بۆ کرده‌وه‌یه‌کی زه‌مکراو، له (فوحش)‌وه وه‌رگیراوه، زۆر پۆچوونه

له‌و کرده‌وه زه‌مکراوه‌دا، خراپه له کرده‌وه ناشیرینه‌کاندا به‌شیوه‌یه‌کی ئاسایی

زالت‌ره، هه‌ر ئەمه‌ش واده‌کات که سروشته پاکه‌کان لێی به‌دوور بن، یاخوود زه‌ره‌رو

زیانیکی لێ به‌ره‌م دێت که که‌سه ژیره‌کان ئەو کاره ره‌ته‌که‌نه‌وه، ئەنجامه‌رانی ئەو

کارانه شه‌رم له ده‌ورو به‌ر ئەکه‌ن، بۆ نمونه: زینا، دزی، داوینپێسی، زینده‌به‌چال‌کردن،

که به نه‌ینی ئەنجام ئەدرێن، ئەو رێساو یاسایانه‌ی په‌روه‌ردگار بۆ به‌نده‌کانی داناوه

رێگری له ئەنجامدانی ئەو کارانه ده‌کات، کاره‌که‌ش به خراپه وه‌سف ئەکات، پیش

دابه‌زینی رێساو یاساکان هاوشیوه‌ی ئەو کارانه له‌سه‌رده‌می نه‌فامیدا ئەنجام ده‌درا وه‌ک:

گرفت‌ش‌بردن بۆ په‌یکه‌ر و دارو به‌رد، تکه‌کردن لێیان له‌گه‌ڵ ئەوه‌ی که بێ گیانیش بوون،

خۆرووت‌کردنه‌وه له کاتی حه‌جدا، و ناونه‌هێنانی خوا له‌کاتی سه‌ربرپینی قوربانیه‌کاندا و

به‌ناهه‌ق‌بردنی مالی هه‌تیوو و بێ ده‌سه‌لاته‌کان و بێ به‌شکردنی که‌س و کار له میراتی و

ده‌ره‌چیکردن بۆ به‌خت له‌کاتی ئەنجامدانی یان ئەنجامه‌دانی کاریکدا، کوشتنه‌وه‌ی

که‌سیکی بێ تاوان تهنیا له‌به‌ر ئەوه‌ی له تیره‌ی کابرای بکوژه، هه‌روه‌ها قه‌ده‌غه‌کردنی

ئەو شتانەى كە خودا بۆى خەلال كىردون، لەبەرانبەرىشدا خەلال كىردنى ئەو شتانەى كە
خوالىتى خەرام كىردون، وەك خواردنى خوین^{۶۱} و مردارە وەبوو^{۶۲}.

لە ئىبن عەبباسە و ئەگىزىنە وە كەئەم خراپەى لىرەدا باسكراوە مەبەست پىتى
تەوافكردنە بەدەورى مالى خوادا بە رووتى. دەشلىن: بەو جۆرە دايكمان ھىناوینتە
دوئىاوە ئەوان تەوافيان ئەكرد! يانى بەرووت و قووتى، ئەوەش بەوە لىكئەدەنەوە كە بە
جلىكەوە تەواف ناكەن كە تاوانيان پىئوە كىردىت، ئەم كارەش داھىتانى خۆيان بوو،
بەلام ئەگەر پىرسىارىان لىكراپە دەرىارەى ئەو كارە لە وەلامدا ئەيانووت: شوین
باوباپىرانمان كەوتووین! بىرواشيان وا بوو كە باوباپىرانىشيان شوین فەرمان و شەرى
خو كەوتون لەو كارەياندا.

قەسەكەى ئىبن عەبباس ئەوە ئەگەيەنیت كە خۆپووتكردنەوە لە خەجدا ئەوە
فاحشەكەيە و ھەر ئەو مانايەشى ھەبوو لە سەرەتادا، بەلام رىبەرانى شىرك پاسازيان بۆ
ئەو كارە ھىناوەتەو و ئەو پاساوەشيان خستووەتە سەر زارى شوپىنكەوتەكانيان،
پاشان ھەموو ئەو كارانەيان داوەتە پال باوباپىرانيان كە بە پىشەنگيان زانىون بۆ
نەوەكانى پاش خۆيان.

چونكە باوہپيان وابوو كە باوباپىرانيان شارەزاتىن بە ناوہپۆك و بەرژەوہندى ئەو كار
و كىردەوانە.

پاشان ئەو كارانەيان با ئەدایەوە بەلای خوای پەرورەدگاردا، گوايە ئەو فەرمانى
پىكردون، يانى باوباپىرانيان ئەو كارانەيان لە خۆپا نەكردووە بەلكو بە فەرمانى خوای
(عز و جل) پىتى ھەستاون^{۶۳}

۶۱- خوین(الدم): مژینى خوینى دەمارەكانە، ئەمەش لەبەر ئەوەى پىسە خەرام كراوە

۶۲- مردارە وەبوو(الميتة) مردنى ئازەلىك بە رىگەيەكى ناشەرى، ئەمەش ديسان خەرام كراوە

۶۳- التحرير و التنوير، الطاهر بن عاشور، سەرچاوەى پىشتەر، مەج ۵، ج ۸، ص ۸۳، بە دەستكارىيەوە

قورئانی پیرو له چەند جیگایه کدا ولامی لاساییکرنه وهی باویاپیرانی داوه ته و به کاریکی مه لهی له قه له م داوه، بۆ نمونه نه فه رموی: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ۝٧﴾ (البقرة)، نه گه به و خه لکه نادانه بوتريت: شوینی ئه و به رنامه به بکه ون که له لایه ن خواوه په وانه کراوه، ده لاین: نه خیر، هه ر شوینی ئه وه ده که وین که باوو باپیرانمان پیوه ی ئالوده بوون و له سه ری پاهاتوون، ئایا نه گه ر باوو باپیرانیشیان تی نه گه یشتوو هیچ نه زان و ناشاره زاو پێنمووییش وه رنه گرن (هه ر شوینیان ده که ون؟!) .

هه روه ها ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَىٰ الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ۝١٠﴾ (المائدة).

هه ر کاتیکی پێیان بوتريت: وه رن بۆ لای ئه وه ی خوا دایبه زاندوو وه و وه ن بۆ لای پێغه مبه ریش (بۆ ئه وه ی داوه ری بکات له نێوانتاندا) ئه وه ده لاین: هه ر ئه و به رنامه به مان به سه که باوو باپیرانمان له سه ری بوون و له مامۆستاو پابه رانمانه وه فتری بوین و بۆمان ماوه ته وه، ئایا نه گه ر کاتیکیش باوان و مامۆستایانیان هیچ شتیکی له حه رام و حه لال نه زانن و پێنمووییش وه رنه گرن، ئه وه هه ر شوینیان ده که ون؟! .

رێچکه ی لاساییکرنه وه رێچکه به کی خراپه، به لگه که شیان به لگه به کی بی بنه مایه، قورئان سه رجه م ئه و کارانه ره ته کاته وه که به هه مان شیواز به لگه ی بۆ هێنرابێته وه، واته هه موو به لگه به ک که پشت به شوێنکه وتن و لاساییکرنه وه ی باویاپیران به سه ستی له و کارانه دا که خراپه و تاوانه که ی ئاشکرا بیت.^{٦٤}

دووم: خوا - جل جلاله - فرمان به خرابه ناکات.

به کیکی تر له وه لاهه کانی قورشان بۆیان فرمانی خوا به بۆ پیغه مبه ره که ی بۆ
پوچه لکرده وهی گومانه کانیان که نه فرموی: ﴿وَإِذَا قَالُوا فَحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا
وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾﴾ (الاعراف)،
کاتیکیش (بی باوه پان) تاوان و گونا هیک نه نجام بدهن ده لئین: باوو باپیرانی شمان دیوه
نهم کاره یان کردوه و خوی گه وره خوی فرمانی پیداوین بیکهین!! پتیا بلی: (نه خیر
وانییه) چونکه به راستی خوا فرمان به گونا هو تاوان و کاری نابه جی نادات، چون
(جه سارهت ده کهن) و شتی که هه لده به ستن بۆ خوا که نازانن وتویه تی یان نا.

نه وهی که ئیوه نه یکه ن خرابه یه کی نه ویستراوه و خوا فرمان به و جۆره کارانه
ناکات، قسانیک نه ده نه پال خوی گه وره که خۆشیان راستی و ناراستی نه و قسانه
نازانن. به مهش بیانویه که یانی هه لوه شانده وه و هه موو نه و به لگانه شی ره تکرده وه که
پیشتر پشتیان پی به سترابوو. (اللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا) (الاعراف: ۲۸) کاتیکیش (بی باوه پان)
تاوان و گونا هیک نه نجام بدهن ده لئین: باوو باپیرانی شمان دیوه نهم کاره یان کردوه و
خوی گه وره خوی فرمانی پیداوین بیکهین!! نهمه قسه هه لبه ستنیکی پوچه، چونکه
نه وان فرمانی خودایان له ږیگه ی پیغه مبه ږیکه وه پیگه یشتووه، نه وان له بنه په تدا
پیغه مبه رایه تیان ره تنه کرده وه، ویترا له کو یوه فرمانی خویان وه رگرتووه، نه و
نایه ته که که نه فرموی: ﴿... قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾﴾ (الاعراف)،
پتیا بلی: (نه خیر وانییه) چونکه به راستی خوا فرمان به گونا هو تاوان و
کاری نابه جی نادات، نهم نایه ته نه و بانگه شه یه پوچ نه کاته وه. نهم وه لاهه وه
ته میگردنیک وایه بۆیان سه ره پای به ناگاهیتان وه یان، چونکه حوا خاوه نی سیفه تی
که ماله و فرمان به خرابه یه ک ناکات که خاوه ن ژیرییه کان قه بولی نه کهن و ره تی

بکه نه وه، خرابی کاره که به سه بۆ نه وهی به لکه بیت له سه ر نه وهی که خوا فه رمانی پی نه کرد، چونکه خوا خاوه نی که مالی ته واوه.^{۶۰}

سینهم: عه قل و نه قل ره تی نه که نه وه که خراپه له لایهن خواوه بیت.

نه و نایه ته ی که نه فه رموی: ﴿.. قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ..﴾ (۲۸)، خوا فه رمان به خراپه ناکات، به درو خسته نه وه یانه له رووی عه قل و نه قل وه، له رووی عه قل وه که سه ژیره کان جیاوازی نیه له نیوانیاندا که نه و کاره له کاره خراپه کانه، واته: خراپه ترینی خراپه کان، خواش جل جلاله به که مالی مو تله قی خو ی پاک و بیگه رده له وهی فه رمان به خراپه بکات، به لکو نه وهی فه رمان به و خراپانه نه کات نه وه شه ی تانه، که سه رچاوه ی خراپه کاریه، هه روه ک خوا ی گه وره نه فه رموی: ﴿الشَّيْطَانُ يَدْعُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ (البقرة)، (کاتی نیوه له مال و دارایی تان ده به خشن) شه ی تان به لئینی هه ژاری و نه داریتان پی ده دات (ده تان ترسی نیت به هه ژاری) و فه رمان تان پی ده دات به گونا هو تاوان و خراپه و نه به خشین، خوا ی گه وره ش به لئینی لیخو ش بوونیکی تاییه تی خو ی تان پی ده دات له گه ل نۆدی پۆزی و به هره ی فراوان داو خوا فراوان گیرو زانایه . (البقرة: ۲۶۸) ﴿إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (البقرة)، بیگومان نه و شه ی تانه هه ر فه رمان به خراپه و گونا هو تاوان ده کات و هه روه ها هانتان ده دات بۆ وتنی هه ندیک شت یان هه لبه ستنی هه ندیک گو فتار به ده م خواوه بی نه وهی بزانی (که سه رنه نجامی نه و کاره تان چه ند مه تر سیداره).

۶۰- هه مان سه رچاوه ی پێشور، ص ۸۴.

له رووی نه قلیشه وه نه وهی که ده دریته پال خوا له نه مرو له نه هی ته نیا به قسه
 هه لیه ستن نابیی، به لکو ده بیته له ریگهی سروشه وه گیه نرابیته به په یامبه ریك كه
 په یامه که ی سه لما بیته له لایه ن په روه ردگار وه به نایهت و به لگهی روون و ناشکرا.

نه و پرسیاره ی له نایه ته که دایه که نه فه رموی: ﴿ أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴾ (۲۸)
 (الاعراف)، ئیوه شتیک نه لاین به ناوی خوا وه که زانیاریتان نیه ده ریاره ی... بۆ
 ره تکرده وه یه کی گالته نامیزه، وه لامیکیشه بۆ لاسا که ره وه کان، چونکه نه وان به
 شوینکه وتنی باو با پیران و زاناو شاره زاکانیان له کاروباری نایینیدا که پشتی به وه حی
 نه به ستووه شتانیک نه لاین له سه ر خوا که شه رع ی نه ودا نیه و جیگای نابیته وه.

چوارهم: خودا فرمان نکات به چاکه نه بێ، نه وه شه یتانه فرمان به تاوان و خرا په نه کات.
 پاش نه وه ی که خوی گوره ره تیکرده وه که له ریگهی نه قله وه هیچ پالپشتیکیان
 ده ست که وتبی.

سه رنجی مروفه کان داده کیشی بۆ زانیی نه و کارانه ی که خوا فرمانیان پی ده کات،
 له کرده وه ی چاکه و ره وشتی به رز و ره فتاری جوانی، به شیوازی دوباره کردنه وه روونی
 کردوه ته وه که ده فه رموی: ﴿ قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ
 وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴾ (۲۹) (الاعراف)، نه ی محمد! بلی:
 په روه ردگارم فرمانی به دادپه روه ی داوه، له کاتی هه ر په رستن و نوژیژیکدا، له هه موو
 مزگه وتیکدا، پوی دل و پوخسارتان به پاستی له په روه ردگارتان بکه ن و بیپه رستن و لی
 بیارینه وه، له کاتی کدا دینداری بیگه ردو دلسوزانه هه ر بۆ نه و زاته یه، چونکه هه ر چون
 دروستی کردوون له سه ره تاوه، له ناینده شدا هه ر بۆ لای نه و ده گه ریته وه.

نه مه مانای دادپه روه ی و میانپه وی تیدایه له سه رجه م کاره کاند، واته پله ی
 باشتی له کرده وه دا، خوا فرمان به به ها بالا کان و به و کارانه نه کات که عه قلیکی

ته ندروست قه بولی بکات ۱ که ئه ویش چاکسازی ریشهیی و راست و رهوا نیه له رهفتاردا.

له (ئیبین عه بیاس) وه گێژراوه ته وه: دادپهروه ری (قسط) وتنی "لا اله الا الله" یه، مه به ست له وه دایه به کتاپه رستی گه وره ترین دادپهروه رییه، ئه مه پوچه لکردنه وه ی سه رجه م ئه و کاره خراپانه یه که ده یانگوت خودا فه رمانی پیکردوین و هیچ به کێک له و کاره خراپانه دادپهروه ری نیه.^{۶۶}

ئه وه ی خودا فه رمانی پیکردوین به ته وا وه تی پێچه وانه یه له گه ل ئه وانه ی شوینی که وتوین له رێگه ی باو یا پیران و یاسا ده ستکرده کانی خۆیان و هاوشیوه کانی خۆیان، خوا جلویه رگێکی بۆ دابه زاندوین که عه وراتیان بشاریته وه و په ریش که خۆیانی پێ برزیتنه وه، پێچه وانه ی ئه و شیرکه یه که په یره وی ده کهن، ئه وه تا خوای گه وره ئه فه رموی: ﴿قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ﴾ (الاعراف)، ئه ی محمد! بلی: په روه ردگارم فه رمانی به دادپهروه ری داوه، له کاتی هه رپه رستن و نوێژیکدا، له هه موو مزگه وتیکدا، پووی دل و پو خسارتان به پاستی له په روه ردگارتان بکه ن و بیپه رستن و لێی بپارێنه وه، له کاتی کدا دینداری بیگه ردو دلسۆزانه هه ر بۆ ئه و زاته یه، چونکه هه ر چۆن دروستی کردوین له سه ره تاوه، له ئاینده شدا هه ر بۆ لای ئه و ده گه رێنه وه.

واته: رووبکه نه خودا و بیپه رستن له هه موو مزگه وتیکدا و به نێتی پاکه وه ته نیا له و بپارێنه وه، پارانه وه کانتان پاک رابگرن له هه ر خه وش و خالێک که ئاماژه بێت بۆ شیرکی گه وره و بچوک.

پاشان قورئان روونیده کاته وه که هه مووان ده گه پینه وه بۆ لای خودا، کومه لیک هه ن که خوی گه وره هیدایه تی داو ن به وه ی سه رجه م فه رمانبوورده بیان بۆ خوی به ، کومه لیکیش هه ن که گومرا بوون و فه رمانبوورده بیان بۆ شه ی تانه . وه ک نه فه رموی:

﴿ قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٦﴾ فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ ﴾ (الاعراف).

بلی: په روه ردگارم فه رمانی به داد په روه ری داوه، له کاتی هه ر په رستن و نویتیکدا، له هه موو مزگه وتیکدا پوی دل و پوخسارتان به پاستی له په روه ردگارتان بکه ن و بیپه رستن و لیتی بیارپینه وه، له کاتیکدا دینداری بیگه ربه دلسوزانه هه ر بۆ نه و زاته یه، چونکه هه ر چۆن دروستی کردوون له سه ره تاوه، له ناینده شدا هه ر بۆ لای نه و ده گه پینه وه. جا نه و کاته ده بنه دوو ده سته: ده سته یه ک هیدایه ت و پینمووی وه رگرتووه، ده سته یه کیش بریاری گومرای و سه ر لیشتیواوی به سه ردا سه لماوه، چونکه به پاستی نه وانه بیجگه له خوا شه ی تانه کانیشیان کرده پشتیوان و خۆشه ویستی خویان، واش ده زانن که پینگه ی پاست و دروستیان گرتوته به ر.

نه و گومرا بوانه شه ی تانه کانیان کردووه ته ده مپاستی خویان جگه له خودا، شه ی تانیش فه رمان ناکات به خراپه و قه ده غه کراوه کان نه بیت، وه ک قورئان نه فه رموی: ﴿ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴾ (البقرة)، بیگومان نه و شه ی تانه هه ر فه رمان به خراپه و گوناوه تاوان ده کات و هه روه ها هانتان ده دات بۆ وتنی هه ندیک شت یان هه لبه ستنی هه ندیک گوفتار به ده م خواوه بی نه وه ی بزائن (که سه رنه نجامی نه و کاره تان چه نده مه ترسیداره).

پنجمه: بیگومان خواجه جلاله خرابه‌کاری قه‌دهغه کردووه، نه‌و خرابانه‌ی به‌ناشکرا نه‌نجام نه‌درین و نه‌وانه‌شی به‌نیتنی نه‌نجام نه‌درین، هه‌روه‌ها تاوان و جه‌ور و سته‌م و شیرکیشی قه‌ده‌غه کردووه.

قورنان له‌کوتاییدا وه‌لامی نه‌و گومانه‌ی داوه‌ته‌وه و بناغه‌ی نه‌و حه‌رام‌کراوانه‌شی روون کردووه‌ته‌وه که‌خوا حه‌رامی کردوون، له‌گه‌ل نه‌وه‌ی کاری پیده‌کری: وه‌ک نه‌فه‌رموی: ﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُزَلِّ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا نَعْلَمُونَ﴾ (الاعراف)، پێیان بلی: به‌پاسستی په‌روه‌ردگارم هه‌رچی گونا‌هو خرابه‌یه‌ حه‌رامی کردووه چ نه‌وانه‌ی ناشکران، چ نه‌وانه‌ی په‌نه‌ان، هه‌روه‌ها هه‌موو گونا‌هو داخو‌زی و ده‌ست‌ری‌ژی‌یه‌کی به‌ناحه‌قی حه‌رام کردووه، شتیک بکه‌ن به‌شهریک و هاوه‌ل بۆ‌خوا که‌هیچ ده‌سه‌لانی پینه‌داوه، هه‌روه‌ها حه‌رامی کردووه له‌خۆتانه‌وه به‌ناوی خواوه، دوور له‌هه‌موو زانیاری و زانستیک شت بلی.

ئه‌مه‌ نه‌وانه‌یه‌ که‌خودا قه‌ده‌غه و حه‌رامی کردوون، نه‌و کاره‌ خرابانه‌ که‌سنووری خوا نه‌به‌زینن، جا چ‌ناشکرا بن‌یان په‌نه‌ان بن، گونا‌هیش هه‌موو تاوانیکه‌ که‌به‌گشتی و زۆرداریش سته‌میکه‌ پێچه‌وانه‌ی هه‌ق و دادپه‌روه‌رییه‌، کردن و دانانی شتانیک به‌شهریکی خوا که‌هیچ هیز و ده‌سه‌لاتیک و تایبه‌تمه‌ندی خوایه‌تیان پێ نه‌به‌خشراره‌، یان شتانیک بلین ده‌ریاره‌ی خوا که‌زانیاریتان نیه‌له‌سه‌ری وه‌ک نه‌وه‌ی ده‌بلین له‌حهرام و له‌هه‌لال و گێرانه‌وه‌ی ئه‌م کارانه‌ بۆ‌خودا به‌بی هیچ زانیاری و دنیاییه‌ک.^{٦٧}

٦٧- فی‌خلال القرآن، سید قطب، سه‌رچاوه‌ی پێشتر، ج٣، ص١٢٨٣.

به کورتی:

■ خوای گه وره خاوه نی سیفته تیروته واوه کانه، فرمان به ناتواوی ناکات، خراپه ش ناتواویه، چون خوا فرمان به ناتواوی نه کات؟! له کاتی کدا ژیرمه ندان رتهی نه که نه وه!

■ ناشکرایه له ریگه ی هله ستنه وه هیچ شتی که له سر خوا ناسه لمیت، به لکو پیویسته نه و شته له ریگه ی نیگاوه بسه لمینریت که بۆ پیغه مبه ران هاتووه و نه بی به لکه و نایه تی که بیت.

■ ته و به گه پانه وه یه بۆ لای خوای په روه ردگار، ریگاش بۆ نه وه نیت و کرده وه یه، نه که کارتی رووکه شی وه ک پۆشین ی به رگی که یاخود لابر دنی.

■ خوای گه وره فرمان به دادپه روه ری و نه و کاره نه کات که له عه قلدا جیگای نه بیته وه و خیر و چاکه ی به نده کانی تیدا بیت، نه گه ر نه وان له حیکمه ته که شی حالی نه بن، به لام شهیتان فرمان به هه موو خراپه و قه ده غه کراوی که نه کات.

گومانی چوارده

گاور و جوله که نه لَین: نِیمه منال و خوشه ویستانی خواين جل جلاله * ۶۸

ناویرۆکی گومانه که:

گاواره کان و جوله که کان بانگه شهی نه وه یان نه کرد گوايه نه وان منال و خوشه ویستانی خوان، چونکه نه وان ره چه له کیان ده چیته وه سه ره پیغه مبه ره کانیا، نه مان نه وهی نه وان و له لایه نه وه وه سه ره رشتی نه کرین و خوشیانی نه وی، جوله که له سه نه م قسه هه لبه ستر او ه یان به لگه به وه دیننه وه که له کتیبه که یاندا هاتوه خوا به بنده یه کی ئیسرائیلی نه لیت: تو کوپی توبه ره ی منی! گاواره کانیش ده گپنه وه که له کتیبه که یاندا هاتوه: عیسا پیی ووتوون: من ده چم بۆ لای باوکم و باوکتان! خوی گه ورده ش نه فهرموی:

﴿ وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ مَن آتَيْنَا اللَّهَ وَأَجْبَتُوهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴾ (المائدة/ ۱۸).

جوله که و گاور ده یانوت: نِیمه پۆلهی خواو خوشه ویست و نزیکي نه وین، پیا یان بلی: که واته بۆچی له سه ر گونا هو تاوانتان سزاتان ده دات (له دنیا دا به ناشکرا به لاو ناخو شیتان بۆ پیش ده هینیت، سزای قیامه تیش با له ولاره بوه ستیت، ئیوه خو تان ناوا به گه وره و نازدار دامه نین و خو تان جیا مه که نه وه) نه خیر وانیه، چونکه ئیوه ش به شه ر و ئاده میزادیکن له و خه لکه ی که دروستی کردوه، نه وهی خوا بیه ویت لیتی خوش ببیت، لیتی خو شده ببیت، نه وه ش که بیه ویت سزای بدات سزای ده دات (نه لبه ته له چوارچیوه ی

۶۸- نه و نایه ته ی که باس له م گومانه نه کات بریتیه له: (المائدة/ ۱۸)، نه و نایه ش وه لامی نه م گومانه نه داته وه بریتیه له: (المائدة/ ۱۸).

دادپه روه ريدا) هه رچيش له ئاسمانه كان و زهوى و نىوانياندا هه به هه ر خوا خاوه نيانه،
كه پانه وه و سه رته نجاميش بۆ لای ئه و زاته به .

ريگاكانى پوچه لكرده وهى ئه م گومانه :

۱. وه لامى پياوه ژيره كانى جوله كه كه موسلمان بوون بۆ ئه م ئه و ليكدانه وه نه شياو و
لادهرانهى جوله كه هه يانبوو.

۲. بانگه شهى تايبه تمه ندى و جيايى له دروستكراوه كانى تر هيج به لگه به كى له سه ر نيه .

۳. نه گه ر به راستى منال و خوشه ويستى خوان ئه ي بۆچى به وهى تاوانه كانتانه وه خوا
سزاتان ئه دات.

۴. گاور و جوله كه مروفن وه كه هه موو مروفه كانى تر، هيج فه زل و تايبه تمه ندىه كيان نيه
جيا له به نده كانى ترى خوا، ته نيا ته قوا و كرده وهى چاك سه نگى مه حه ككه .

درنژهى بابته كه :

يه كه م: وه لامى پياوه ژيره كانى جوله كه كه موسلمان بوون بۆ ئه م ئه و ليكدانه وه نه شياو و
لادهرانهى جوله كه هه يانبوو.

ئه م گومانه هيج به لگه به كى له سه ر نيه، قسه هه لبه ستنيكى بى بنه مايه له لايه ن
گاوه ره كان و جوله كه كانه وه و تراوه، بانگه شهى ئه وه نه كهن كه رۆله و خوشه ويستى
خوان! و ره چه له كيان نه گه رپته وه سه ر پتفه مبه ره كانيان كه نه وانيش نه وهى خوان و
خوا گرنگى زۆريان پتته دات و سه رپه رشتيان نه كات، جوله كه به لگه يان به كتيبه كه يان
ئه هيتايه وه كه خوا - جل جلاله به به ندهى خوييسرايلى وتوو: (تۆ تۆبه ره ي منى)
(التكوين: ٤٩: ٢)، گاوه ره كانيس به لگه يان به كتيبه كه ي خويان ئه هيتايه وه كه له
كتيبه كه ياندا هاتوو: عيساسه لامى خواى ليبيت پيى وتوون: (من به رزده بمه وه بۆ لاي
باوكم و باوكتان، خوداى من و خوداى ئيوه) (يوحه ننا: ١٧: ٢٠)، ئه مه يان ده ستكارى

کردووو و به شیوه یه کی تر لیکدانه وه یان بۆ کردووو، کۆمه لێک له پیاوه ژیره کانیان وه لایان داونه تهوه و توویانه: ئەم دهسته واژانه لای ئەوان بۆ ریز و ته شریفه، له م روانگه شهوه ئەو جوله کانی بانگی "عیسا" یان نه کرد و دهسته واژه ی "ئینول" یان به کار نه هینا و شه یه کی نامۆ نه بوو لایان، به لکو دهسته واژه یه کی به ریلوو به کاهاتوو بوو لایان، به و مانایه ی که باسمان کرد، بۆ نمونه: یه کێک له زانا کانی جوله که که ناوی "نه سنائیل" بوو گوێی له هاو پێیه کی بوو که ناوی "فیلیبس" بوو ئە یووت: له "شاری ناصیره پێغه مبه رێک په یدا بووه، له سه ره تادا ئەوه ی ره تکرده وه، به لām دواتر که چوو بۆ ئەوه ی به چاوی خۆی عیسا ببینیت: (عیسای ناسیه وه، "فیلیبس" گه را و "نه سنائیل" ی دۆزیه وه و پێی وت: ئەوه مان دۆزیه وه که موسا له باسی ناموس و پێغه مبه راندا شتی ده رباره ی نووسیوه، "یه سوعی کوپی یوسف" که خه لکی ناصیره یه، نه سنائیل پێی وت: ئایا ده گونجی له نیو ناصیره دا شتیکی باش هه لکه وێ؟ "فیلیبس" پێی وت: وه ره و بیینه! یه سوع "نه سنائیل" ی بینی وا دیت به ره و رووی، پێی وت: "هوزای ئیسرا ئیلی راسته قینه یه و گزی تیدا نه".

نه سنائیل پێی وت: تۆ له کوێوه من ئەناسی؟ یه سوع وه لāmی دایه وه وتی: "پیش ئەوه ی فیلیبس بانگت بکات له ژێر دار هه نجیره که دا بینیمیت، نه سنائیل وه لāmی دایه وه وتی: ئە ی مامۆستا! تۆ کوپی خوا ی، تۆ پاشای ئیسرا ئیلی" (یوحه ننا: ۴۹: ۵).

گومانی تیدا نه که مه به سستی "نه سنائیل" وه ک جوله که یه کی ئیسرا ئیلی یه کخوایه رست و شاره زا له کتیی پیرو زله ده سه ته واژه ی "کوپی خوا" ئەوه نه بلێ: تۆ کوپی خوایت له ئەو بووی! و خوا له تۆدا به رجه سه ته بووه، مه به ستیشی ئەوه نه که بلێ: تۆ ئەو قالبه نه قنومه ی که خوا تیتیدا ده رکه وتوووه، چونکه ئەم بیرو پۆچوونانه له و کاتانه دا هه یچ بوونی نه بووه، ته نانه ت عیسا خۆشی له و بایه وه هه یچی نه وتوووه، له بهر

ئەوھى ئەم رووداوه دواى رۆژى دووھى پىڭمەبەرايەتەكەى عىسا روويداوه، بۆيە روونە مەبەستى "ئەسنائىل" ئەوھىە لە دەستەواژەى كۆپى خوا: تۆ ھەلبۇزاردەى خوايت، يان تۆ لە لاين خواوھ نىردراوى و خۆشەويستى ئەوى، يان تۆ پىڭمەبەرىكى پىرۆزى چاك و گوپرايەلى.. و بەو شىئوھىە.

ئەوھى ئەو مانايانە ئەسەلمىنى ئەوھىە دەستەواژەى كۆپى خوا لە ئىنجىلىشدا بۆ ھەموو كەسەىكى چاك و گوپرايەل بەكارھىنراوھ بۆ جگە لە عىساس، وەك چۆن دەستەواژەى كۆپى شەيتان بەكارھىنراوھ بۆ ھەموو كەسەىكى بەد و خراپ.^{٦٩}

دووم: بانگەشەى تايبەتمەندى و جىياىى لەدروستكراوھكانى تر ھىچ بەنگەيەكى لەسەر نىھ.

جولەكەكان بېروايان وايە كە ئەوان گەلى ھەلبۇزىرداوى خان، و تايبەتبونىكى ھەيە بەسەر ھەموو مۆفەكاندا، ئىمكانى نىھ ھىچ گەلىكى تر ھاوشانىان بىت لای خوا، تەنانەت ئەگەر لە ئەوان باشتر و بەدىنترىش بن! ئەوان لە ئايندا شوپىن جگە لە خۆيان ناكەون، راست نىھ شوپىن موھەمەد ﷺ بکەون چونكە ئەو ەرەبە و ئىسرائىلى نىھ، بەراى ئەوان باشترىن نابىت شوپىن باشتر بکەوئىت، خواش لىيان ناگرت ئەگەر كافر بىن پىي! چونكە ئەوان گەلى تايبەتى خان و خۆشەويستى ئەون، خوا بەشىئوھەك مامەلە لەگەل ئەواندا ئەكات وەك باوك و كۆپ، كۆپىكى بەرپىز و خۆشەويست لای خۆشەويستەكەى..

گەورەكانىش ئەلەين گوايە مەسىح خۆى كردوھ بە قورىانى بۆ ئەوان و ئەوان كۆپى خان بە لەدايكبوونى رۆح و مەسىح كۆپە راستەقىنەكەى خوا! كە قسەش لەگەل خوادا ھەر ئەكەن بە باوكە ناوى ئەبەن، بېروايان وايە كە پىئويستيان بەوھ نىھ چاكسازى لە دونيا و لە ئاينەكەياندا بکەن، ھەر بۆيە كە پىڭمەبەرى ﷺ بانگى كردن بۆ لای يەكخوابەرسى بى غەل ە غەش و بۆ لای كارى چاكە رەتيان كەردەوھ.^{٧٠}

٦٩- المناظرة الكبرى، علاء ابوبكر، مكتبة وهبة، القاهرة، ١٤٢٦هـ/٢٠٠٥م، ص ١٧٨، ١٧٧.

٧٠- تفسير المنار، محمد رشيد رضا، سەرچاوهى پيشووتر، ج ٦، ص ٢١٦.

نەم بانگەشەبە ی گاور و جوله که کان پشت به هیچ بەلگە بەک نابەستیت نە لە رێگە ی
 نیاگاو نە لە رێگە ی زانیاریکەووە که لە کتێبەکانیاندا باسکرا بیت، بەلکو مژدە ی هاتنی
 موخە مەدە ١٥٠ لە کتێبەکانیاندا باسکراوە، ناشکراشە ئێوان راها توون لەسەر
 دەستکاریکردنی قسەکان و لە جێی خۆیدا جیگۆپکی پی بکەن و درۆ بە دەم خواوە
 بکەن و خوشیان بزانن که ئێوە درۆیە، خوای گەورە ئەفەرموی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْكُرُونَ
 أَنْفُسَهُمْ بِاللَّهِ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ١٩﴾ أَنْظَرَكَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَفَى بِهِ إِثْمًا
 مُبِينًا ٢٠﴾ (النساء)، نایا نەتوانیوووە ئەو کەسانە ی خویان خویان بە چاک دەدەنە
 قەلەم (دەلێن ئێمە هەلبژاردە ی خواین) ئێوە وانیه، بەلکو خوا (بەندەکانی دەناسیت) و
 هەرکەس (شایستە بیت، پەسەندی دەکات) و دل و دەروونی خاوین دەکات و ئێوانە بە
 قەدەر تالی ناوکی خورما سته میان لی ناکریت. سەرنج بدەو تەماشای بکە چۆن (خاوەنانی
 کتێبی ئاسمانی) درۆ بە دەم خواوە دەکەن (بیباکانە دەلێن: عوزەیریان مەسیح کوپی
 خوان) ئێوە تاوان و گوناھەیان بەسە (بۆ سزادانیان چونکە تاوانیکی زۆر گەورە) ی
 ناشکرایە.

سینەم: خوا – جل جلاله- خوشەوستانی خۆی سزا نادات.

بیگومان خوا لەم ئایەتەدا وەلام داوئەتەووە: ﴿قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ ١٨﴾ (المائدة)، پێیان بلی: کەواتە بۆچی لەسەر گوناھو تاوانتان سزاتان دەدات (لە دنیادا
 بە ناشکرا بەلاو ناخۆشیتان بۆ پیش دەھێنیت، سزای قیامەتیش با لەولاوە بوەستیت،
 واتە ئەگەر بابەتەکە بەو جۆرە یە کە ئێوە بانگەشە ی بۆ ئەکەن گواپە منال و
 خوشەویستی خوان ئە ی بۆچی خوا سزای داوئەتە داوئەتە، وەک لەمیزووی خۆتاندا
 نامازە ی پیکراوە، بەوێ لیتان بوو بە مەیمون و بەراز ۱ چەندین کەس زالبوو
 بەسەرتاندا و سزای داوئەتە و چەوساندوونیه تەو، یان وەک ئەوێ لە میژووی ئیستاناندا

دهیبینن، له و سزایانه ټیګدانی مزګه وتی ګه وړه ی جوله که له لایه ن بټپه رسته کانه وه و شکسته ټټان به ده سه لاتیان له سر زه ویدا.^{۷۱}

هه روه ها چه وسانه وه ی ګا وړه کان له لایه ن ګه لانی تره وه و ټاپو ویردیان هه ندیکیان و کردنیان به په ند، به و مانایه ی: بچی خوا ټاګری جه هه ننه می ټاماده کردوه بټان له سر ټو کوږ و درؤ و بوختانانه تان؟ وه ک جوله که ټمه ټسه لمینن و دان به وه دا ټه نین که خوا چند رږږکی دیاریکراو ټه یانخاته ناو ټاګر وه ک قورټان لیان ټه ګیرپټه وه و ټه فرموی: ﴿وَقَالُوا لَنْ تَمْسَنَا السَّكَّارُ إِلَّا أَسْكَامًا مَعْدُودَةً قُلْ أَخَذْتُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ نَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (البقرة)، جوله که کان ده لټین: (چنده ګونا هباریین) ته نها چند رږږکی که م له دۆره خدا ده میتینه وه!! پیان بلټی: باشه، ټیوه په یمانتان له خوا وه رګرتووه، تا هه رګیز خوی ګه وړه په یمان شکیني نه کات؟! یان هر ده تانه ویت شتیک بلټین به دم خواوه که هیچ بناغه یه کی نیه و هر نازانن (چی ده لټین)!!

ټه وه ی ټاشکرایه که خوشه ویست ټازاری خوشه ویستی خوی نادات، باوکیش ټازاری رږږکی خوی نادات، که واته ټیوه منال و خوشه ویستی خوا نین! ټه مهش به لګه ی قسه و بوختانه که یانه و ټم شیوازهش له وه لآمدانه وه لای زانایانی مه نټیق پیی ټه وتریت "بورمانی خولف" واته نه هاتنه جیی به لټینه کان.

چوارم: باوږ و کرده و ی چاکه مړوږه کان لای خوا ټه به نه پټشه وه.

خوا روونی کرده ته وه که ټه وانیش مړوږن وه هه موو مړوږه کانی تر، خوا فرمانپه وای دادپه روه ره، که س ناباته پټشه وه له سر حسابی که سیکی تر، نه ټیوه و نه جګه له ټیوه ټیمتازی تایبه تیتان نیه، وه هیچ خرما یه تیه کتان له ګه ل خوا دا نیه، چونکه

۷۱- سرچاوه ی پټشو، ص ۳۱۵.

سەرجه‌م دروستکراوه‌کان له یه‌ک ئاستدان، خوای گه‌وره له‌و که‌سانه‌ خۆش ده‌بی‌ت که شایسته‌ی لی‌خۆش بوون بن، هه‌روه‌ها سزای ئه‌و که‌سانه‌ش ئه‌دات که شایانی سزا بن، خوا به‌ پیتی کرده‌وه‌کانتان مامه‌له‌تان له‌گه‌ڵدا ئه‌کات، وه‌ک سەرجه‌م مرو‌فه‌کانی تر، بۆیه‌ واز له‌و لووتبه‌ری و له‌خۆپازی‌بوونه‌ به‌یتن، وه‌ک خوای گه‌وره‌ ئه‌فه‌رموی:

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبُّهُمْ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ۝۱۸﴾ (المائدة).

جووله‌که‌و گاور ده‌یانوت: ئی‌مه‌ پۆله‌ی خواو خۆشه‌ویست و نزیکی ئه‌وین، پێیان بلی: که‌واته‌ بۆچی له‌سه‌ر گونا‌هو تاوانتان سزاتان ده‌دات (له‌ دنیا‌دا به‌ناشکرا به‌لا‌و ناخۆشیتان بۆ پێش ده‌هێنیت، سزای قیامه‌تیش با له‌ولاوه‌ بوه‌ستیت، ئی‌وه‌ خۆتان ئاوا به‌گه‌وره‌و نازدار دامه‌نیت و خۆتان جیا مه‌که‌نه‌وه‌) نه‌خێر وانیه‌، چونکه‌ ئی‌وه‌ش به‌شه‌ر و ئاده‌میزادی‌کن له‌و خه‌لکه‌ی که‌ دروستی کردووه‌، ئه‌وه‌ی خوا بیه‌ویت لی‌ی خۆش ببیت، لی‌ی خۆشه‌بی‌ت، ئه‌وه‌ش که‌ بیه‌ویت سزای بدات سزای ده‌دات (ئه‌لبه‌ته‌ له‌ چوارچێوه‌ی دادپه‌روه‌ریدا) هه‌رچیش له‌ ئاسمانه‌کان و زه‌وی و نێوانیاندا هه‌یه‌ هه‌ر خوا خاوه‌نیانه‌، که‌پانه‌وه‌ و سه‌رئه‌نجامیش بۆ لای ئه‌و زاته‌یه‌.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۝۱۲﴾ (الحجرات).

ئه‌ی خه‌لکینه‌ بێگومان ئی‌مه‌ هه‌مووتانمان له‌نێرو مێیه‌ک دروستکردووه‌ (که‌باوکه‌ ئاده‌م و دایکه‌ حه‌وايه‌) و کردوومانن به‌چه‌نده‌ها گه‌ل و تیره‌ و هۆزی جو‌ربه‌جو‌ر، تا یه‌کتر بناسن و په‌یوه‌ندی‌تان خۆش بی‌ت به‌یه‌که‌وه‌ ... به‌پاستی به‌رێزترینان لای خوا ئه‌و که‌سانه‌تان که‌زۆتر له‌خواترسه‌و فه‌رمانبه‌رداری خوايه‌، بێگومان خوا زانا‌و ئاگایه‌ به‌هه‌مووان.

به كورتی:

■ تیپوانینی گاور و جوله که تاییه تمه ندیان ههیه به سهر دروستکراوه کانی تردا تیپوانینیکی ههلهیه، و هیچ به لگهی له سهر نیه، ئهسل له جیاکاری و نزیکهی له خواوه ته قواو کرده وهی چاکهیه.

■ نه گهر گریمانی نه وه مان دانا که گاور و جوله که منال و خوشه ویستی خوان، ئایا باوکیک ههیه سزای مناله کانی بدات و له ناویان بیات له سهر گونا هه کانیان، له گهل نه وه شدا خوشیانی بویت و به سۆز بیّت به رانه ریان؟

■ نه وهی گاور و جوله که به لگهی پیده هیئنه وه له کتیبه ده ستکاریکراوه کانیاندا به لگه هیئانه وهیه کی ههلهیه و ته ئویلیکی به د و خراپه و له لایه ن بیرمه ند و پیاوه ژیره کانیانه وه نه و راستیه یان ئاشکرا کردووه.

گومانی پازده

جوله که بانگه شە ی ئەو ئەکەن کە ژبانی دواروژ تاییه ته بهوان و کەس
هاوبه شیبان ناکات ^{۷۲} (R)

ناوڕۆکی گومانە که :

جوله که کان بانگه شە ی ئەو ئەکەن کە ژبانی دواروژ تاییه تکراره به ئەوان ئەک
خەلکی تر، چونکه ئەوان دۆستانی خوان، ئەشڵێن: ئەوان لەسەر رێگە ی راستن و
موحه مەدە ^{۷۳} و هاوڕێکانی لەسەر رێگە ی گومراپین. خوای گەوره ئەفەرموی: ﴿قُلْ إِنْ
كَانَتْ لَكُمْ أَلْدَارُ الْآخِرَةِ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِّنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ
﴿١٩﴾ (البقرة)، (ئە ی محمد! پێیان بڵی: ئەگەر راست دەکەن و باوه پتان وایه که مالی
ئەو دنیا (بههشت) لای خوا تاییه تهنده به ئیوه ئەک خەلکی تر، دە ئاواتی مردن
بخوانن ئەگەر راست دەکەن (تا زوو بچنه ناو بههشت)!!
رێگاکانی پووچه لکردنه وه ی گومانە که :

١ ئەم بانگه شە یه پووچ و به تالە چونکه هیچ به لگه یه کی لەسەر نیه .
٢ ئاوات نه خواستیان بۆ مردنکه ده یانگه یه نیتە ژبانی ئەو دنیا به لگه یه لەسەر درۆزی
و پووچی بانگه شە که یان .

٣ خۆبه دوورگرتنیان له (موباهاهه) ^{۷۴} به هۆی هۆگرییان به ژبانه وه ترسیان له عاقیبهت
شه پێیان به لگه یه لەسەر گومراپی و بوختانچیتیان .

۷۲- ئەر ئایه تی که باس لەم گومانە ئەکات بریتیه له: (الجمعة/ ٦)، ئەر ئایه تانهش وه لامی ئەم گومانە
ئەدنه وه بریتین له: (الجمعة/ ٦ و ٨، ال عمران/ ٦١، مریم/ ٧٠).
R بۆ وه لامدانه وه ی ئەو لافلیدانه ی جوله که کان و گاوره کان گوايه کهس ناچیت به ههشته وه تا شوین ئەوان
ئەکەن گومانی حەفده لەم به شه دا بخویننه وه .

در نژدی بابته که:

یه که م: پوچی و به تائی بانگه شه که ی جووله که.

ئه مه بانگه شه یه که له بانگه شه پوچه کانی جووله که، که چه ندین بانگه شه ی تریان له پیش و له پاشی ئه م بانگه شه دا راگه یاندووه، بۆ نمونه: ﴿ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرَىٰ ۖ... ﴾ (البقرة)، (جووله که و گاورد کان) ده لئین: هر گیز که س ناچیت به هه شته وه بیجگه له جووله که یان گاورد، هر وه ها ئه لئین: ﴿ .. مَحْنُ آبَسْتُؤُا اللّٰهَ وَأَجَبْتُؤُهُ ۖ... ﴾ (المائدة)، جووله که و گاورد ده یانوت: ئیمه پۆله ی خواو خوشه ویست و نزیک ی ئه وین، یان ئه یانوت: ﴿ .. لَنْ تَمَسَّنَا الْكَارُ إِلَّا أَنْكَا مَا مَعْدُودَةٌ ۖ... ﴾ (البقرة) جووله که کان ده لئین: (چه نده گونا هبار بین) ته نها چه ند پۆزیک ی که م له دۆزه خدا ده میتینه وه !! هر وه ها ئه لئین: ﴿ .. كُونُوا هُودًا أَوْ نَصْرَىٰ تَهْتَدُوا ۖ... ﴾ (البقرة)، ده لئین: وهرن ببته جووله که یان گاورد تا بکه ونه سه ر پێگه ی پاست !!

ئه وان لیره دا ده لئین گوايه له دوارۆژدا که دیاره مه به ستیان به هه شته تایبه ته به وان و که س هاو به شییان ناکات تییدا، به بی هیچ خه وش و خالێک نازو نیعمه ته کانی به هه شت تایبه ته به خۆیان، چونکه ئه وان دۆستانی خوان جیا له خه لکانی تر، ئه م به لگه یه وه ک ده بینن په یوه ندی به بوونی ئیمان و پاداشته وه هه یه له رۆژی دوایدا، ئه مه ش هه والێکه به لگه نیه له سه ر راستیتی، به لکو حال و واقیعی جووله که و ئه و بانگه شانه به درۆ ئه خه نه وه ..

٧٢- موباهه له: کۆبوونه وه ی خه لکه کاتێک راجیاوازی په ره ئه سه نیت له ناویاندا له سه ر بابته تیک ی دیاریکراو، جا ئه لئین: نه فره ت له وه مان بیت درۆژنه و سه تمکاری ناومانه.

دووم: به لگه‌ی دروژنی جوله که کان.

خوای که وره وه لامیان نه داته وه و نه فهرموی: ﴿قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ أَلَاخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (البقرة)، نه‌ی محمد ﷺ پئیان) بلی: نه‌گەر راست ده‌که‌ن و باوه‌رتان وایه که مالی نه‌و دنیا (به‌هشت) لای خوا تاییه‌تمه‌نده به ئیوه نه‌ک خه‌لکی تر، ده‌ئاواتی مردن بخوازن نه‌گەر راست ده‌که‌ن (تا زوو بچنه ناو به‌هشت)!

یانی نه‌گەر بانگه‌شه‌که‌تان دروسته و راست نه‌که‌ن له‌وه‌دا که نه‌لین روژی دواپی تاییه‌ته به ئیمه جیا له‌خه‌لکانی تر، چونکه دۆست و نه‌ولیاپی خواین، نه‌وه‌ی له‌سه‌ر ریبازی خۆتان نه‌بیته ناچیتته به‌هشت! ئیوه‌گه‌لی هه‌لبژی‌دراوی خوان، ئاگریش ناتان سووتینیت بۆ چه‌ند روژیکی ژمی‌دراو نه‌بیته که زیاتر نیه له‌و روژانه‌ی که گویره‌که‌تان تیدا په‌رستوه، ده‌ی که وایه ئاوات بۆ مردن بخوازن که ده‌تانگه‌یه‌نیته نه‌و نیعمه‌ته نه‌پراوه که له‌ودا رکابه‌ر و هاوبه‌ش و بیزارکه‌رتان له‌گه‌ل نیه! نه‌گەر ئاوات بۆ مردن نه‌خوازن که‌واته ئیوه‌ دلنیا نین و درۆ ده‌که‌ن، چونکه ناچیتته عه‌قله‌وه مروؤ‌حه‌زی له‌به‌خته‌وه‌ری بیته و ناره‌حه‌تی و به‌دبه‌ختی بۆ خۆی هه‌لبژی‌رت! لی‌ره‌دا به‌لگه‌یه‌کی گه‌وره به‌ده‌ست موسلمانانه‌که‌نه‌وه هه‌یه له‌سه‌ر جوله‌که بۆ پووجه‌لکردنه‌وه‌ی قسه‌کانیان.

لێ‌کدانه‌وه‌یه‌کی ئه‌م مشتومره‌ نه‌وه‌یه هه‌رکس باوه‌پی وایه نه‌هلی به‌هه‌شته نه‌وه مردن خۆشته له‌ لای له‌ مانه‌وه له‌ ژیاپی دنیا و خۆشیه‌کانی به‌به‌راورد به‌ روژی دواپی، مردنی پی‌ خۆشته‌ری له‌ ئازار و ناره‌حه‌تیه‌کانی دنیا، ده‌ی نه‌گەر راست نه‌که‌ن ئاوات به‌ مردن بخوازن، ئه‌م ئایه‌ته‌ش بانگه‌یشته‌کردنه بۆ داوایه‌کی په‌وا و دادپه‌روه‌رانه، بۆ جیا‌کردنه‌وه‌ی نه‌وان و ئیمانداران له‌ و خیلاف و پا جیاپی، نه‌گەر راست بکه‌ن له‌وه‌دا که نه‌یلین و به‌راستیانه که له‌ خواوه‌ نزیکن نه‌وه مردن زیاپی نیه بۆیان، به‌لام له‌ راستیدا

درۆده که ن و هیچ که سیک له وان ئاواتی مردن ناخوازیت له ترسی سزای خوا و له ترسی عاقیبهت شه‌رییان، چونکه خۆیان ئه‌زانن ﴿کرده وه‌یه‌کی به‌د و خراپیان ئه‌نجام داوه، خۆ ئه‌گه‌ر داوای مردن بکه‌ن ئه‌وه له دنیا و له دواڕۆژیشدا تیا ئه‌چن، بۆیه خوای گه‌وره ئه‌فه‌رموی: ﴿وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ (البقرة)، (به‌لام ئه‌وانه) هه‌رگیز به‌هۆی په‌فتاری نادروست و ده‌ست پێشخه‌ری ناپه‌سه‌ندیانه‌وه ئاواتی مه‌رگ ناخوازن، خوایش چاک ئاگاداره له‌ حاڵی سته‌مکاران.

ده‌ی به‌ خۆدوورگرتنیان له‌ مه‌ پوچی بانگه‌شه‌کیان ده‌رئه‌خه‌ن.^{٧٤}

سَیِّئِهِمْ: سووربوونیان له‌سه‌ر ژمان و خۆیه‌دوورگرتنیان له‌ (مويا هه‌له‌).

یه‌کی تر له‌ وه‌لامه‌کانی قورئان له‌سه‌ر ئه‌م بانگه‌شه‌یان ئه‌وه‌یه‌ بانگیان ئه‌کات بۆ دوعا له‌خۆکردن و پێ‌وتن: ئه‌گه‌ر وابیره‌که‌نه‌وه که ئێوه ئه‌ولیا ی خوان و جیاوازن له‌ خه‌لکانی تر، وه‌ ئێوه منال و خوشه‌ویستی ئه‌ون و ته‌نیا ئێوه ئه‌هلی به‌هه‌شتن و به‌رانبه‌ره‌کانتان ئه‌هلی ئاگن، وه‌رن دوعا بکه‌ن له‌سه‌ر ئه‌وانه‌ی که درۆ ده‌که‌ن له‌ خۆتان و له‌ جگه‌ له‌ خۆتان، ئه‌وه‌ش بزائن دوعاکردن ریشه‌ی درۆزن ده‌رده‌هێنێت، به‌لام که دواکه‌وتن و وه‌لامیان نه‌بوو درۆکه‌یان ئاشکرا بوو، وه‌ک ئه‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ شاندی نه‌جرا نی بانگ کرد بۆ دوعاکردن له‌ پاش ئه‌وه‌ی له‌ رووبه‌پووبوونه‌وه‌یه‌کدا ئیقامه‌ حوججه‌ی له‌سه‌رن کردن، به‌لام ئه‌وان (شانه‌که‌ی نه‌جران) نکولیان کردوو دواکه‌یان ره‌تکرده‌وه، بۆیه خوای گه‌وره ئه‌فه‌رموی: ﴿فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى

الْكَاذِبِينَ﴾ (ال عمران)، دوا ی ئه‌وه‌ی که هه‌موو ئه‌و راستیانه‌ت پێگه‌یشت

٧٤- الجامع لاحکام القرآن، القرطبی، سه‌رچاوه‌ی پێشتر، ج ٢، ص ٣٢ و ٣٣، به‌ ده‌ستکارییه‌وه. فی ظلال القرآن، سید

قطب، سه‌رچاوه‌ی پێشتر، ج ١، ص ٨٣ و ٨٤.

دەربارەى عيسا)، جا ئەگەر كەسانىڭ ھەر موجدەلەيان كرىدو لەسەرى پۇششتن و شىتى ناپەرەوايان دەربارەى عيسا وت، تۆيش پىيان بلى: وەرن با كوپانى ئىمە و كوپانى ئىو، ئافرەتانى ئىمە و ئافرەتانى ئىو، خۆمان و خۆشتان بانگ بكەين و ئامادەبين (لە شۆينىكى تايىبەتدا)، پاشان لە خوا بپارپىتەو و ئىنجا داوا بكەين نەفرين و لەعنەتى خوا داببارپتە سەر درۆزەكان .

كە ئەمەيان بىنى بە يەكتريان وت: وەلا ئەگەر لە بەرانبەر ئەو پىتغەمبەرەدا دوعاتان بكردايە كەستان لى بەجى نەئەما چاوى بىروكاندايە ! ئەمە ھەر وەك ئەو فرمودەى خوايە كە بە پىتغەمبەرەكەى ئەلى ﷺ: ﴿ قُلْ مَنْ كَانَ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْعَفُ جُندًا ﴾ (مريم). ئەى پىتغەمبەر تۆ بلى: ئەوەى لە گومپاى دايە باھەرخواى مېھرەبان تەمەنى درۆز مال و سامان و دىناى پى ببەخشىت (بەجى دەچىت، بۆ كۆيى دەبات، ئەوپەرى ئەوەى) ھەتا كاتىك ئەو ھەرەشانە دەبىنن كە لىيان دەكرىت، يان سزاو ئازارى دىنايە، يان بەرپابوونى قىامەتە، جا خوانەناسان لەئايىندەدا دەزانن كى جىگە و پىگەى ناخۆشە و كى لەشكرو سەربازانى لاوازە.

يانى: ھەر كەس لە ئىمە و لە ئىو لەسەر گومپاىيە ئەوە خودا زياتر گومپاى بكات و بە ھىلاكىدا بەرى. دوعاكردن و موباهەلە بۆ مردن بەو شىوازە بوو، چونكە زيان لای ئەو كەسانە خۆشەويستە لەبەر ئەوەى ئەزانن داھاتوويان دواى مردن چۆنە چەند خراپە، خواى گەورە بۆيە ئەفرموى: ﴿ وَلَنَجْذِثَهُمْ أَغْرَصَ النَّاسِ عَلَىٰ حَيَوتِهِمْ ۖ ﴾ (البقرة).^{۷۵} سویند بىت ئەو جوولەكانە دەبىننىت كە لە ھەموو خەلك بە پەرۆشتن لەسەر دىناو زىيانى دىنا بەھەر جۆرىك بىت..

۷۵- التحرير و التنوير، الطاهر بن عاشور، سەرچاوەى پىشتەر، ج ۲، ص ۲۶۴ و ۲۶۵، بە دەستكارىيەو. الجامع لاحكام القرآن، القرطبي، سەرچاوەى پىشتەر، ج ۴، ص ۱۰۴، بە دەستكارىيەو.

بە كۆرتى:

■ قورئان فەرمانى بە جۈلەكە كەردى كە ئاۋاتى مردىن بخۋازىن ئەگەر راست ئەكەن لە بانگەشەكە ياندا.

■ نەبوۋنى بەلگە لەسەر بانگەشەكە يان خۆى لە خۆيدا بەلگە يە لەسەر درۆكردنىيان.

■ قورئان جۈلەكە بانگىشت ئەكات بۆ موباهەلە و دوعا لەيەكترى كەردىن و

رەۋبە پەۋبەۋنەۋە كە خوا رەگى درۆزىن رىشەكەش بىكات.

■ خۆبە دورگرتنى جۈلەكە لە دوعا كەردىن ھۆكارى پەيۋەستىۋونىيانە بە ژيانى

دونىاۋە، ھەروەھا ترسىيان لە عاقىبەت شەپپىيان بەلگە يەكى بە ھىزە لەسەر درۆكردنىيان..

گومانی سازده

گاور و جوله که بانگه‌شهی نه‌وه نه‌که‌ن که ناگریان لینا‌که‌وئی چهند رۆژیکي
ژمیردراو نه‌بی* ۷۶

ناوه‌پۆکی گومانه‌که:

گاوه‌که‌کان و جوله‌که‌کان به‌درو و به‌بوختان بانگه‌شهی نه‌وه نه‌که‌ن که گوايه ناگر
لینان نا‌که‌وئیت چهند رۆژیکي ژمیردراو نه‌بی، پاشان رزگاریان نه‌بیت، وتوویانه: نه‌م
دونیایه‌هوت هه‌زار ساله، له‌به‌ران‌به‌ر هه‌ر هه‌زار سالیکدا یه‌ک رۆژ به‌ناگر سزا نه‌دریین،
که ده‌کاته‌هوت رۆژی ژمیردراو، خوا له‌باره‌یانه‌وه نه‌فهرموی:

﴿وَقَالُوا لَنْ نَمَسَّ النَّكَارَ إِلَّا أَنْيَامًا مَّفْذُودَةً قُلْ أَخَذْتُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلَفَ اللَّهُ
عَهْدَهُ أَمْ نَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (البقرة).

جوله‌که‌کان ده‌لێن: (چه‌نده گونا‌ه‌باریین) ته‌نها چهند پۆژیکي که‌م له‌دۆزه‌خدا
ده‌میتینه‌وه!! پێیان بلێ: باشه، ئێوه په‌یمان‌تان له‌خوا وه‌رگرتوه، تا هه‌رگیز خوای
گه‌وره په‌یمان شکێنی نه‌کات؟! یان هه‌ر ده‌تانه‌وئیت شتێک بلێن به‌ده‌م خواوه که هه‌چ
بناغه‌یه‌کی نه‌وه‌ر نازانن (چی ده‌لێن)!!

رێگا‌کانی پووجه‌نکردنه‌وه‌ی گومانه‌که:

۱. خوای گه‌وره هه‌چ په‌یمانێکی نه‌داوه به‌گا‌ور و جوله‌که سه‌باره‌ت به‌و بانگه‌شه‌یان.
۲. نه‌م بانگه‌شه‌یه نه‌زانیا‌ری له‌سه‌ر هه‌یه و نه‌به‌لگه‌ بۆیه پووجه.
۳. پاداشت له‌ره‌گه‌زی کرده‌وه‌یه به‌بی‌تایبته‌ندی و جیا‌کاری: بۆیه جه‌مه‌ننه‌م بۆ
هه‌تا‌هه‌تا‌هی موشریکه‌کانه و به‌هه‌شتیش بۆ هه‌تا‌هه‌تا بۆ ئیماندارانه.

۷۶ - نه‌و دوو‌نایه‌ته‌ی که‌یاس له‌م گومانه نه‌که‌ن بریتین له: (البقرة/ ۸۰، ال عمران/ ۳۴)، نه‌و نایه‌تانه‌ش وه‌لامی
نه‌م گومانه نه‌ده‌نه‌وه بریتین له: (البقرة/ ۸۰ و ۸۳، ال عمران/ ۳۴ و ۳۵).

۴. لووتبەرزى و لەخۆبايىبوونى گاۋر و جۈلەكە لە دىنەكە ياندا و ايللىكردون ئەو جۆرە بانگەشەنە بىكەن.

درژەى بابەتەكە

يەكەم: بوختانى گاۋر و جۈلەكە بەدەم خواۋە بە بى ھىچ زانىارىيەك.

ئەمە جۆرىكە لە جۆرەكانى لووتبەرزى قسە ھەلبەستەن بەدەم خواۋە بە بى ھىچ جۆرە زانىارىيەك، ئەوان بانگەشەى ئەو ئەكەن كە چەند رۆژىكى ژمىراۋ نەبىت ئاگرىيان لى ئاكەۋى، ئەو رۆژانەش بە ئەندازەى ئەو رۆژانەيە كە گوڭرەكەيان تىدا پەرسىتوۋە، ھەندىك ئەلەين ھەوت رۆژ و ھەندىكى تر ئەلەين: چل رۆژ، پاشان لە ئاگر دىنە دەرەۋە، ئەم ھەۋالەيان بە پىغەمبەرى خودا ﷺ گە ياند كاتىك كە خەيىرىيان رزگار كرد، پىغەمبەر ﷺ لە مەپەرى خوارد كە كە ژەھرىيان پىۋەكردىبوو، پىغەمبەرى خوا ﷺ كۆيكرىدەنەۋە پەرسىياري لىكرىدەن: كى ئەھلى ئاگرە؟ وتىيان: كەمىك تىيدا ئەمىننەۋە پاشان ئىۋە ئەخەنە جىگەمان، پىغەمبەر ﷺ فەرموۋى: (ھەر بىھەپىنن تىيدا، ۋە لا ھەرگىز ئىمە ناخەنە جىگەى ئىۋە).^{۷۷}

۷۷. وشەى (المس) لە ئايەتەكەدا يانى بەركەۋىتىكى ھىۋاش، ياخود نىزىكبوونەۋەى شىتىك لە شىتىكى تر، بەلام كەسىيان ھەست بە ئەۋىترىيان نەكەن، جگە لە ھەستىكى كەم نەبىت، كە شايانى باسكردن نى، ماۋەكەشى چەند چركەيەكە، ئىتر چۆن ئەبىتە چەند رۆژىك؟ ئەى چۆن ئەو شىۋازەى باسى ئەكەن ئەبىتە سزا بۆ تاۋانىك كە ئەنجامدرايىت.

جۈلەكەكان باۋەپىيان وايە تەمەنى دۇنيا ھەوت ھەزار سالاھ و جۈلەكەش ھەوت رۆژ لە ئاگرە ئەمىننەۋە، بۆ ھەر ھەزار سال رۆژىك، ئەم ھەۋالەش نابى بووترىت كاتىك نەبىت

۷۷- أخرجه البخاري في صحيحه، كتاب الجزية و الموائعة، باب اذا غدر المشركون بالمسلمين هل يعفى عنهم (۲۹۹۸).

که خوای خاوه‌نی رۆژی دواپی په‌یمان و به‌لئینی دابیت، نه‌گینا نه‌وه شیتتی و شه‌ره‌نگیزی نواندنه به‌رانبه‌ر به خوای په‌روه‌ردگار، قسه‌یه‌کی بی‌بنه‌مایه، به‌مه‌ش خوای گه‌وه‌ر وه‌لامی داونه‌ته‌وه و فهرمانی به پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی کردووه له‌گه‌لیان بدوی و بلی:

﴿قُلْ أَخَذْتُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ ۖ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (٨٠)

(البقرة)، جووله‌که‌کان ده‌لئین: (چهنده گونا‌ه‌باریین) ته‌نها چهنده پۆژیکی که‌م له دۆزه‌خدا ده‌میتینه‌وه !! پێیان بلی: باشه، ئیوه په‌یمانتان له خوا وه‌رگرتووه، تا هه‌رگیز خوای گه‌وره په‌یمان شکینی نه‌کات؟! یان هه‌ر ده‌تانه‌وێت شتیک بلین به‌ده‌م خواوه که هه‌چ بناغه‌یه‌کی نیه و هه‌ر نازانن (چی ده‌لئین) !!

به‌واتای نه‌وه‌یه: نه‌گه‌ر خوا نه‌وه‌لئینی له‌و جۆره‌ی پێداین نه‌وه مافی خۆتانه، چونکه خوا به‌لئینی خۆی نه‌باته‌سه‌ر و لێی پاشگه‌ز نابیتته‌وه، نه‌م پرسیاره بۆ ره‌تکردنه‌وه‌یه، واته: هه‌چ په‌یمانیکتان پێ نه‌دراوه له لایه‌ن خواوه.^{٧٨}

دووم: بانگه‌شه‌که‌یان نه‌به‌لگه و نه‌بورهانی عه‌قڵی نیه.

نه‌م بانگه‌شه‌یه هه‌چ به‌لگه و سه‌لمینه‌ریکی نیه، بۆیه خوا به‌درویان نه‌خاته‌وه و نه‌فه‌رموی: ﴿أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (البقرة)، یان هه‌ر ده‌تانه‌وێت شتیک بلین به‌ده‌م خواوه که هه‌چ بناغه‌یه‌کی نیه و هه‌ر نازانن (چی ده‌لئین)! نه‌مه یانی: ئیوه شتیک نه‌لئین که له باره‌ی خواوه که هه‌چ زانیاریه‌کتان نیه له‌سه‌ری، زانیاری له‌و جۆره‌ش هه‌ر نه‌بی له‌ریگه‌ی نیگاوه پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی بیگه‌یه‌نیت، قسه‌کردن له‌سه‌ر خوا به‌بی زانیاری چاوقاییمی و ئاماژه‌دانه بۆ بی‌باوه‌پی، واته نابێ له‌م دوو حاڵه‌ته به‌ده‌ر بیت، له‌گه‌ڵ نه‌وه‌ی هه‌چ راسپێردراویک له‌نیوانیاندا بوونی نیه: جا یان نه‌وه‌تا به‌لئینیکیان له خواوه وه‌رگرتووه، یاخود بی‌زانیاری قسه‌ده‌که‌ن، بۆیه نه‌گه‌ر خوا هه‌چ به‌لئینیکی

٧٨- فی ظلال القرآن، سید قطب، سه‌رچاوه‌ی پێشتر، ج ١، ص ٨٦ و ٨٧.

پی نه دابن، تنهئا نه وه نه مینننه وه که به بی زانیاری قسه له سهر خوا ده کهن، به مهش پوچه لئ و بی بناغی بانه که یان روون نه بیته وه که درویه. شاعیریش نه لئ:

والدعای ما لم تقيموا علیها

بینات ابناؤها ادعیاء^{۷۹}

سینه م: پاداشت له ره گه زی کرده ویه.

پاش نه وهی خوای گه وره بانه که ی گاور و جوله که کانی پوچ کرده وه، هه وائی پیدان که سزای نه وانه ده دات که هاو به شیان بۆ بریار داوه و باوه پریان به پیغه مبه ره کانی نه و نه هیناوه، هه واییان نه داتی نه وانه بۆ هه تا هه تابه له ئاگری دۆزه خدا نه میننه وه، چونکه به ههشت نه هلی ئیمان به خوا و به پیغه مبه رانی تیدا نیشته جی نه بیته، وه که نه فه رموی: ﴿بِكُلِّ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَظَّتْ بِهِ، خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ (البقرة) ۸۱ وَاَلَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۸۲﴾ هه مولا به کی دابگریت (ناشکراو نادیار) نه و جوړه که سانه نیشته جی ئاگری دۆزه خن و بۆ هه میشه یی تیایدا ده میننه وه (له هه نه ته وه و هۆزو تیره و تابه فه یه ک بن). نه و که سانهش باوه پریان هیناوه و کرده وه چاکه کان نه نجام ده دن، هه نه وانه نیشته جی به ههشتن و تیایدا ژیا نی هه تا هه تایی ده به نه سهر (له هه چین و تویرۆ په گه زیک بن).

به م وه لاهه یه کلا که ره وه و قسه به ره بانه که یان هه لئه وه شیته وه و به لکه که شیان پوچه ل نه بیته وه، نه مه وینا به کی گشتی به له تیروانی نه گشتگیره کانی ئیسلام که

۷۹- هه بانه که یه ک نه گه به لگی بۆ نه مینرا به وه نه وه خه یالپالوی و لافلیدانه

هەلقولای بۆچوونە گشتیەکیە لەسەر بوونەوەر و ژیان و مەرد: کە پاداشت لە پەگەزی
کرده وەیه و بەپێی کردەو پاداشت وەرده گیری.^{۸۰}

چوارەم: نووتبەرزى جوته کە.

خوای گەورە روونیکردووەتەو کە سەرچاوەی ئەم قسە هەلبەستراوانە بابەتی بەلگە
و زانیاری نیە، بەلکو سەرچاوەکە لەخۆباییبوونیانە لە دینەکەیاندا، چونکە بپاریکی لەو
جۆرە لە رێگەى راویچوونەو نازانریت، لەبەر ئەوەی ئەو کارێکی غەیبیە، تەنیا لە
رێگەى نیگای ئاسمانیەو ئەزانریت، نیگاش پشتگیری ئەو بابەتە ناکات، خوای گەورە
ئەفەرموی: ﴿...وَعَزَّمُ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ (ال عمران)، ئەوەی لە
ئاینەکانیاندا بۆ خۆیان هەلبەستبوو، سەری لێ شێواندن و تەفرەى دان.

ئەمەش ئاماژەیە بۆ لادان لەخۆباییبوون و سەرپێچیکردنیان لە قسە
هەلبەستراوەکانیاندا، وەك قورئان ئەفەرموی: ﴿...عَنْ أَبْنَاءِ اللَّهِ وَأَجَبْتُ...﴾ (المائدة)، ئێمە منالێ خوا و خۆشەویستانی ئێوین! چەندین قسەى تری لەو بابەتە...^{۸۱}

بەگورتی!

■ (المس) واتە بەرکەوتنیکی هیواش، یاخود نزیکبوونەوێ شتێک لە شتێکی تر
کەسیان هەست بە ئەوی تر نەکات هەستێکی کەم نەبێت، کە شایانی باس نەبێت،
ماوەکەشی چەند چرکەیک تێناپەرێت، ئێتر چۆن دەبێتە چەند رۆژێکی ژمێردراو؟! ئەى
ئەم شیوازە چۆن ئەبێتە سزا بۆ تاوانێک کە ئەنجام درا بێت؟

۸۰- فی ظلال القرآن، سید قطب، سەرچاوەی پیشتر، ج ۱، ص ۸۱. التحریر و التنویر، الطاهر بن عاشور،

سەرچاوەی پیشتر، مج ۱، ص ۵۸۰ و ۵۸۱، بە دەستکارییەو

۸۱- الجامع لاحکام القرآن، القرطبي، سەرچاوەی پیشتر، ج ۴، ص ۵۱، بە دەستکارییەو

■ بۆچۈنى جۈلەكە بۆ ئۇ سزا كەمە سەرچاۋەكەى دوو شتە: يەكەمىان شەيتانە،

كە ئەم بۆچۈنەى بۆ رازاندوونەتەۋە، دووہمىان: لووتبەرزى خۆيانە.

■ ھەۋالدانى خۋاى گەۋرە لەسەر زارى پىتغەمبەرەكەى ﷺ كە موشرىك و بىى

باۋەپەكان ھەتاھەتايە لە ئاگردا ئەمىننەۋە جۈلەكەش ئەگرىتەۋە، چونكە جۈلەكە تەنیا

سەرپىچىكارنىن، بەلكو موشرىك و بىى باۋەپىشن.

گومانی جه قده

بانگه شهی نه وهی هه رکهس له سه ر یچکهی گاور و جوله که نه بیت ناچیته

به هه شت $(R)^{+}$ *

ناوهرۆکی گومانه که:

هه ر دوو تاقمی گاور و جوله که ده لێن گوايه هه ر کهس له سه ر یچکهی نه وان نه بیت

ناچیته به هه شت، نه مهش بۆ چوونیا نه تا رۆژی دوايي، خوا نه فه رمویت:

﴿ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرِيًّا تِلْكَ آمَانِيُهُمْ قُلْ هَاتُوا

بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ (البقرة).

(جوله که و گاوره کان) ده لێن: هه رگیز کهس ناچیته به هه شته وه بیچکه له جوله که

یان گاور، جا نه وه ئاوات و خه یالی خویانه (تۆش نهی محمد ﷺ، یان نهی ئیماندار)

پێیان بلی: نه گه ر پاستگۆن، به لکه تان له سه ر نه م قسه یه به یینه مه یدانه وه (نه گه ر ئیوه

به هه شتی بن، نه وا موسو لمانانیش به هه شتیه چونکه باوه ریان به موسا و عیسا هه یه).

ریگا کانی پووچه ئکردنه وهی گومانه که:

ئه م بانگه شه ته نیا ئاوات خواستنی که که پێی ناگه ن، چونکه پێویسته به لگه یه ک

به یین و نه وه ی پێی سه لمین، چونکه بانگه شه ی پێی به لگه وه ر ناگیریت.

٢ به هه شت کراوه یه بۆ هه رکه سێک کاری بۆ بکات، دهستی به سه ردا نه گیراوه له لایه ن

تاقمیکه وه جیا له خه لکانی تر، نه وه شی داوه ری نه کات له نیوان خه لکدا بریتیه له خوای

په ره ردگار و ئه ویشجل جلاله نه زانی کی خاوه ن هه قه .

٨٢- نه و ئایه ته ی که باس له م گومانه نه کات بریتیه له: (البقرة/١١١)، نه و ئایه تانهش وه لامی نه م گومانه

نه ده نه وه بریتین له: (البقرة/١١٣، ١١١).

R له "وه لامی قورئان بۆ نه و بانگه شانه ی جوله که گوايه به هه شت هه ر مه ی نه وانه نه ک خه لکی تر" گومانی

پازده بخویننه وه له م به رگه دا.

درئژمى بابەتەكە:

جوله كه و گاور فريويان خواردوو به وهى له تاويدان، ده لئين گوايه ههركهس له سه ر
ريچكهى نه وان نه بيت ناچيته به هه شته وه، نه مه بيروباوه پريانه تا نه مپوشى له گه لدا بيت،
قورئان لينا نه وه ده گيريتته وه كه وتوو يانه: ﴿... نَحْنُ أَبْنَاؤُ اللَّهِ وَأَحِبُّوهُ...﴾ (المائدة)،
جوله كه و گاور ده يانوت: ئيمه پۆلهى خواو خوشه ويست و نزيكى نه وين. بيگومان خواى
گه و رهش به درؤى خستو نه ته وه و هه والى نه وهى پيدا ون كه له سه ر تا وانه كانيان له
دوارؤذا سزايان نه دات، نه گه ر به و شيوه يه بيت كه نه وان نه يلئين كاره كه به و جوړه ي
لينه نه هات، هاوشيوه ي نه وهش نه و بانگه شه يانه كه ده لئين: ئاگر لي مان ناكه وي چه ند
رؤژيكى ژمير او نه بيت، پاش نه وه نه گوازرينه وه بۆ به هه شت! خواى گه و رهش وه لاميان
نه داته وه و نه فرموى: ﴿وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً قُلْ أَتُخَذُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ
عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (البقرة)، جوله كه كان
ده لئين: (چهنده گونا هباريين) ته نها چه ند پؤژيكى كه م له دؤزه خدا ده مي نينه وه! | پييان
بلى: باشه، ئيوه په يمانتان له خوا وه رگرتوه، تا هه رگيز خواى گه و ره په يمان شكي نى
نه كات؟! يان هه ر ده تانه وي ت شت يك بلئين به ده م خوا وه كه هيچ بنا غه يه كى نيه وه هه ر
نازانن (چى ده لئين!!).

يه كه م: خواستى كى بى به لگه.

خواى گه و ره وه لامى نه و قسه هه لبه ستانه ي دا به وه كه نه وه ته نيا خواستى كه و پيى
ناگه ن ﴿... تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ...﴾ (البقرة)، نه مه بانگه شه يه كى بى بنه ما و بى
به لگه يه، ليره وه قورئانى پيرؤز بريار له سه ر ياسايه كى گرنگ نه دات كه له هيچ په را ويكى
ئاسمانى تر دا بوونى نيه، نه ويش نه وه يه كه قسه له كه س وه ر نا گيريت به بى بوونى

به لگه، بریار له سهر بانگه شه ی هیچ که سټک نادریت به بی بوونی به لگه یه ک که پشتراستی بکاته وه:

والدعاوی ما لم تقیموا علیها
بینات ابنائوها ادعیاء^{۸۲}

رۆشنکردنه وه ی ئه وه ش ئه مه یه که ئوممه ته پێشوووه کان که په پاری ئاسمانیان بۆ هاتوووه و ئه وانیان دوواندوووه ئاماده ییان تیدا نه بووه که هزر و هۆشیان بخه نه کار و له رێگه ی به لگه و سه له مانده وه کاروباره کانیاان بیه نه پێتوه، بۆیه ههر ئه وه ننده یان لیداواکراوه که چاو له پێغه مبه ره کانیاان بکه نه هه رچیاان پێوتن با به لگه کانیشی نه زانن، ئه وان ئه رکی سه رشانیاان بووه که ئه وه ی پێیاان وتراوه جی به جی بکه نه، ئیتر به لگه کانیاان زانیبیت یا نه یا نزانیبیت، به لام قورئان به شیوه یه کی تر خه لک ئه دوینی و ئه فـه رموی: ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (یوسف)، (ئه ی پێغه مبه ر تو) بلی: ئا ئه مه رێگه و پێنازمه: من و شوینکه وتوانم بانگ ده که ی بۆ لای خوی په روه ردگار له سهر بنچینه و بناغه یه کی روون و ئاشکرا، پاکی و بێگه ریش بۆ زاتی په روه ردگاره، من هیچ کاتی که له موشریک هاوه لگه ران نیم.

وشه ی "البصیره" به به لگه ی روون مانا کراوه، ئه مه رتمی قورئانه کاتی که باس له تاک و ته نیایی و ده سه لات و زانایی و دانایی خوا ئه کات به لگه ی عه قلی و به لگه ی گه ردوونی و به لگه ی تیوری و پراکتیکی ئه هینیته وه.

قورئان شوینکه وتوونی فیرنه کات که داوی به لگه بکه نه له و خه لکانه ی که قسه هه لده به ستن، چونکه قورئان ئه وانی خستوووه ته سه ر به رنامه یه کی به لگه دار، ئه و

۸۲- هه ر بانگه شه یه ک ئه گه ر به لگه ی بۆ نه میتراپه وه ئه وه خه یالپالۆی و لافلیدانه ی خاوه نه کانیه تی.

که سه شی خۆی به قینی پێیه مافی خۆیه تی که داوای به لگهش له به رانبه ره که ی بکات، له سه ره ئه م شیوازه پێشینیانی ئه م ئومه ته ههنگاویان ناوه، به به لگه قسه یان کردووه، رێگریان کردووه له هه ر شتێک که بێ به لگه بووه.

دووم: به هه شت کراوه یه بۆ هه ر که سێک که کاری بۆ بکات.

دووباره خوای گه وره وه لامیان نه داته وه و نه فه رموی: ﴿بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (البقرة)، نه خێر وانیه، هه ر که س به پراستی خۆی بداته ده ست خواو له هه مان کاتدا چاکه کارو موسوڵمان بێت، ئه وه پاداشتی خۆی لای په روه ردگاری ده ست ده که وێت و نه ترسیان ده بێت و نه غه م و په ژاره دایان ده گرێت.

ئه مه ش یانی: ئه وانه شی که گا ور و جووله که نین ده چنه به هه شته وه، چونکه ره حمه تی خوا تایبه ت نیه به گه لێکه وه جیاواز له گه لانی تر، به لکو ده به خشریته هه ر که س که داوای بکات و کاری بۆ بکات، به وه ی ته نیا رووبکاته خواو په رسته شه کان ته نیا بۆ ئه و بێت، ئه وه پاداشتی ته واوی خۆی وه رنه گرێت و رووبه پووی ترس و نا په حه تی نابێته وه.

به مه ش قورئان بنه مایه ک دائه مه ورێنێت وه ک به شێک له بینشی ئیسلامی نه ویش ئه وه یه که پاداشت به پێی کرده وه نه درێته وه، دوور له لاگیر ی بۆ ئومه تێک یان تا قمێک یان تاکێکی تایبه ت، ئه وه ی پێوه ره موسوڵمانی و و چاک ره فتار کردنه نه ک ناو و ناو نیشان: ﴿بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (البقرة)، نه خێر وانیه، هه ر که س به پراستی خۆی بداته ده ست خواو له هه مان کاتدا چاکه کارو موسوڵمان بێت، ئه وه پاداشتی خۆی لای په روه ردگاری ده ست ده که وێت و نه ترسیان ده بێت و نه غه م و په ژاره دایان ده گرێت.

پیشتریش هه مان بنه مای سه لماندوو به بۆ سزادانیش وهك وه لأمێك بۆ ئه و قسه ی

ئه یانوت: ﴿.. لَنْ تَمَسَّنَا النَّكَارُ إِلَّا أَتِيًا مَّعْدُودَةً..﴾ (البقرة)، هه رموی:

﴿بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

﴾ (البقرة) ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ (البقرة).

نه خیر وانیه، ئه و كه سه ی گوناوه تاوان ئه نجام بدات و تاوانه كانی هه موولایه کی

دابگریت (ناشکراو نادیارى) ئه و جوړه كه سانه نیشته جیى ناگری دۆزه خن و بۆ

هه میشه یی تیایدا ده میننه وه (له هه ر نه ته وه و هۆزو تیره و تایه فیه ك بن). ئه و

كه سانه ش باوه رپان هیناوه و كرده وه چاكه كان ئه نجام ده دهن، هه ر ئه وانن نیشته جیى

به هه شتن و تیایدا ژيانی هه تا هه تایى ده به نه سه ر (له هه ر چین و توێژو په گه زیك بن).

ئه وه تاكه بنه مایه كه هه ردوو لایه نی پاداشت و سزای رێكخستوه، هه ردوو لایه ن به

یه كسانى: ﴿.. مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ..﴾ (البقرة)، له به رانبه ریدا

﴿.. مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ..﴾ (البقرة)، دوو جوړ كه س ئه میان خۆى بۆ

خوا یه كلا كړدوه ته وه و هه رچى سۆز و هه سه ته كانى هه یه رووى كړدوه ته ئه و زاته

پاكه، له به رانبه ریشدا كه سه كه ی تر خۆى یه كلا كړدوه ته وه بۆ گوناوه و تاوانكارى.

گاورد و جوله كه ئه و بانگه شه گه وړه و گرانه یان ئه كرد، له كاتیكدا هه ر لایه كیان

به ویتى ئه وت: تۆ له سه ر هیه نیت! له هه مان كاتدا موشریكه كانیش روویه پووى

هه ردولایان ئه بوونه وه و ئه یانوت: ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصْرَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصْرَىٰ

لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ؕ قَالَ اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ

يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ (البقرة)، جوله كه ده لئین: گاورده كان له سه ر هیه

بنه ماو راستیه ك نین، گاورده كانیش ده لئین جوله كه له سه ر هیه بنه ماو راستیه ك نین، له

كاتیکدا ئه وانه كتیبی (ته ورات و ئینجیلیش ده خویننه وه) هه روه ها ئه وانه ش كه هیه

نازانن (له بټه‌رستانی عه‌ره‌ب) هه‌روا ده‌لټن (بپروایان به‌ئایینی ئیسلام و نه‌وانه‌ش نیه) خوایش له پوژی قیامه‌تدا دادگایی نیوانیان ده‌کات له‌وه‌ی که ناکوکن تیایدا.

مه‌به‌ست به‌ (الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ) عه‌ره‌به نه‌خوینده‌واره‌کانه که خاوه‌نی په‌راوی ناسمانی نه‌بوون، که گاورد و جوله‌که‌کانیان نه‌بیینی ده‌سته ده‌سته و کومه‌ل کومه‌ل به‌رانبه‌ر په‌کتر وه‌ستابوون و په‌کتریان تومه‌تبار نه‌کرد و ده‌ستیان به‌ هه‌ندی نه‌فسانه‌وه گرتبوو که زوړ له‌حه‌کایه‌ت و نه‌فسانه‌کانی عه‌ره‌به‌کان به‌رزتر نه‌بوون له‌ باب‌ه‌تی شیرک بریاردان بو خواو کوپو کچ دانه پال خواجل جلاله، بو‌یه ده‌سته‌رداری ئایینی گاورد و جوله‌که‌کان بوون و نه‌یانووت: نه‌مانه‌ش له‌سه‌ر هیچ نین! قورئانیش هه‌موو نه‌و شتانه‌ی تومارکردوه که له‌سه‌ر په‌ک وتوویانه، پاش نه‌وه‌ی نه‌وه ره‌ته‌کاته‌وه که گاوردو جوله‌که بانگه‌شی تایو‌بوونی به‌هه‌شت نه‌که‌ن له‌سه‌ر خو‌یان، داوه‌ری نیوانیشیان جیده‌هیل‌ی بو خوا‌ی گه‌وره، وه‌ک نه‌فه‌رموی: ﴿.. قَالَ يَخُكُّمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۝١١٣﴾

(البقرة) .. خوایش له پوژی قیامه‌تدا دادگایی نیوانیان ده‌کات له‌وه‌ی که ناکوکن تیایدا. خوا بریاره‌کانی دادپه‌روه‌رانه‌یه و دادوه‌ریکی پاکه و هه‌موو کاره‌کان بو نه‌و نه‌چنه‌وه .. ئه‌م هه‌واله‌کردنی کارانه ته‌نیا بو لای خوا هه‌ر نه‌وه به‌سووده و تاکه ریگه‌یه له‌گه‌ل خه‌لکانیکدا که بریار و یاسا‌کانیان له‌ مه‌نتیقه‌وه سه‌رچاوه‌ی نه‌گرتبیت و پشت به‌ به‌لگه نه‌به‌ستن، پاش نه‌وه‌ی که بانگه‌شه‌پان و به‌رینه‌که‌یان پوچ نه‌که‌یته‌وه گوايه به‌هه‌شت به‌ ته‌نیا هی نه‌وانه و هه‌ر نه‌وان خه‌لکی هیدایه‌تدراون.^{۸۴}

به کورتی:

- خوی گوره گاور و جوله که ی به دروختووه ته وه که ده یانوت: نه وه ی له سه ر رتچکه ی نه وان نه بیت ناچته به هشت | روونیشی کرده وه که نه وه ته نیا قسه یه و هیچ به لگه یه کیان نیه بوی، ته نیا خواستیکه و کاریان بوی نه کردووه، بویه پئی ناگه ن.
- به هشت له لایه ن هیچ تا قمیکه وه دهستی به سه ردا نه گیراوه جیاواز له خه لکانی تر، به لکو به هشت هی هه موو که سیکه که کاری چاکه ی بۆ بکات و روی خوی ته سلیم به خوا بکات و کارچاک بیت.

تهوهري دووهم

گومان دروستکردن دهرباره‌ی قورئانی پیروژ

گومانی ههژده

به خراپ زانینی نهومی قورئان به شهبش هاتووته خواروه و هه مووی به یهک جار
نه هاتووته خواروه $(R)^{A^*}$

ناوه بۆکی گومانه که:

موشريك و بى باوه په كان ره خنه له دابه زینی قورئان نه گرن گوايه بۆچی بهش بهش
هاتووته خواروه بۆ سه سر پیغه مبهردا ^{۸۶}، وتیان: بۆچی قورئان به یهک جار دانه به زیوه
بۆ سه سر موحه مبهردا، وهک چۆن په پاره کانی پیش نهو به یهک جار دابه زیوه
وهک "تهورات، ئینجیل، زه بوور" و په پاره کانی تریش، خواى گه وده نه فرموی: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً ۝﴾ (الفرقان).
کافره کان (بیانویه کی تریان گرت و) وتیان: نهوه بۆ قورئان به یهک که پهرت بۆی په وانه
ناکریت، بئگومان ئیمه هه بهو شیوه په وانه ی ده کهین، تا دلی تو زیاتر دلتیا بکهین،
به رده وام به جوانی دایده ریژین و ده یکه یه نین.

رنگا کانی پووچه لکړدنهومی گومانه که:

۱. په پاره ناسمانیه کان به یهک جار دانه به زیوون.
۲. دابه زینی قورئانی پیروژ به بهش بهش (پارچه پارچه) هۆکاری هه یه:

۸۵- نهو ئایه ته ی که باس له م گومانه نهکات بریتیه له: (الفرقان/ ۳۲)، نهو ئایه تانهش وهلامی ئه م گومانه
نه دهنه وه بریتین له: (الفرقان/ ۳۲، الاسراء/ ۱۰۶).

R له بابتهی "حیکمهت له دابه زینی قورئاندا به بهش بهش" ریگه ی یه که م له وهلامی گومانی پازده دا له بهشی
تو (به راوردی ئایینه کان) بخوینته روه.

۸۶- بهش بهش به زمانی عه ربه بی پیتی نهوتریت "مونه جهم": مه بهست پیتی نهومی که قورئان بهش بهش و
به پیتی بۆنه و روودلووه کان هاتووته خواروه که له سه رده می پیغه مبهردا (رویان دلووه، یان به پیتی
بئویستی خه لکی دابه زیوه.

■ دابه‌زینی قورئان به بهش بهش به پیتی رووداوه‌کان بووه بۆ دامه‌زراندنی و دلدانه‌وه‌ی پیغه‌مبهری خوا بووه ﷺ و هۆکاریکیش بووه بۆ باشتر حالیبوون و له‌به‌رکردنیا.

■ بۆ ئاسانکردنی کارپیکردن بووه له لایه‌ن موسلمانانه‌وه، چونکه ئه‌گه‌ر به‌یه‌كجار دابه‌زیا به ئه‌وا نه‌يانده‌توانی هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی كه فه‌رزه‌كراوه جێبه‌جێ بكه‌ن.

■ دابه‌زینی قورئان به بهش بهش به پیتی روودانی رووداوه‌كان موعجیزه‌یه و له‌باره بۆ پرکردنه‌وه‌ی پێویسته‌كان.

■ وه‌لامدانه‌وه‌ی پیغه‌مبهر ﷺ له کاتی پرسیار لێکردن و دروستبوونی مشت و مێ له‌م حااله‌ته‌دا قورئان کێشه‌کانی یه‌كلا نه‌کرده‌وه.

درێژه‌ی باب‌ه‌ته‌كه‌:

یه‌كه‌م: په‌راوه‌ پێشوومكانیش به‌یه‌كجار دانه‌به‌زیوون.

ئه‌م گومانه‌ یه‌كێكه‌ له‌ په‌لپ و بیانوه‌ نابه‌جێك و خراپه‌کانی موشریكه‌كان، تانه‌یان له‌ قورئان ئه‌دا كه‌ بۆچی به بهش بهش هاتوه‌ته‌ خواره‌وه، ئه‌یانوت: ئه‌گه‌ر قورئان له‌ لایه‌ن خواوه‌ هاتبێته‌ خواره‌وه ده‌بوا به‌یه‌كجار بهاتایه، ئه‌مه‌ش بێتاگایی ئه‌وان نیشان ئه‌دات سه‌باره‌ت به‌ په‌راوی پیغه‌مبهران، چونکه ئه‌وانیش به‌یه‌ك جار دانه‌به‌زیوون، به‌لکو ئه‌وانیش نیگایه‌کی بچڕبچڕ بوون، ته‌ورات كه‌ دابه‌زیوه بۆ موساسه‌لامی خوای لیبیت ده‌پسته‌ بووه به ئه‌ندازه‌ی سووره‌تی "اللیل" بووه له‌ قورئاندا، ئینجیل پیش ده‌ستکاریکردنه‌کی ته‌نیا کۆمه‌له‌ وته‌یه‌ك بووه و عیسا له‌ ناو خه‌لكدا ئه‌بووتنه‌وه، به‌ هه‌مان شێوه‌ش زه‌بوور به‌ پارچه‌پارچه‌یی دابه‌زیوه، موشریكه‌كان ئه‌مه‌یان له‌ یادکردوه‌ یان هه‌ر بێ ئاگا بوون لێی، ئه‌یانوت: ئه‌وه بۆ قورئان به‌یه‌ك جار دانه‌به‌زی بۆ موحه‌ممده‌ ﷺ تا به‌روامان پیتی بکهدایه‌ كه‌ له‌ خواوه‌ بۆی هاتوه‌! هه‌ندێك ئه‌لێن: ئه‌مه‌

قسهی جوله که و گاوه کان بووه، نه گهر نه وه راست بیت نه وه بوختانیان کردووه، چونکه نه وان ده زانن که ته ورات و ئینجیل و زه بوور به بهش بهش دابه زیوون و هه موو به شه کانی به یه ک کتیب دانه زیوون.^{۸۷}

دووم: هۆکاره کانی دابه زینی قورئان به بهش بهش.

■ دامه زانندی دلی پیغه مبه رﷺ :

خوای گه وده وه لأمی ره خنه ی بی باوه پان و په لپ و بیانوه کانی موشریکه کان نه داته وه سه باره ت به دابه زینی قورئان به بهش بهش و له ماوه ی بیست و سی سالدای که نه و شته هیچ په یوه ندیه کی به وانه وه نیه نه مه بۆ دامه زانندی دلی پیغه مبه رﷺ بووه، واته بۆ به میزکردنی دلی بووه تا بهرگه ی نه م قورئانه بگریت و باش لئی تیبگات، خوای گه وده نه فهرموی: ﴿...كَذَلِكَ إِنِّي تَبَيَّنْتُ بِهِمْ قُودَاكَ...﴾ (٣) تا دلی تو زیاتر د دنیا بکه یین (الفرقان).

"فوناد" لیژهدا مه بهست پئی ژیرییه، نه م شیوازه دابه زینه ش وا نه کات که دلی پیغه مبه ر دامه زراو بیت و ده برپینه کانی چه سپاوتر بیت و تووشی شله ژان نه بیت، حیکمه ت و فله سه فه ی نه م جوړه دابه زینه به م ئایه ته کورته ده رنه خات: (لِنُتَبِّهَ بِهِمْ قُودَاكَ)، چونکه به رزه وه ندی ژیری نه وه نه خوازیت که دل و ده روون دامه زراو بن، وه ک زه مه خشه ری ته فسیرزان نه لیت: "حیکمه ت له م بهش بهش به شه به میزکردنی عه قلّه، بۆ نه وه ی له به ری بکه یت و لئی حال ببیت، چونکه فیترخواز نه گهر جار دوا ی جار و بهش دوا ی بهش زانسته که وه ریگریت می شک و دل به میز ده بییت بۆ وه رگریتی، هه روه ها دابه زانندی به بهش بهش یارمه تیده ره بۆ نه و که سانه ی له به ری ده که ن و لئی رائه مینن، به و جوړه دابه زینه ماناکانی لای گو یگر زیاتر به ناخیدا نه چیتته خواره وه، بۆیه خوای

۸۷- التحرير و التنوير، الطاهر بن عاشور، سه رچاوه ی پیشتر، مج ۱۹، ص ۱۸، به ده ستکارییه وه.

دامانبه زاندووه، به داپشتنیکى جوان، به به لگه ی روونه وه، وشه و ماناکانى پیکه وه
 گریدراون، به سهریه کدا که لگه نه بووه، له چه ند کاتیکى جیاوازا دابه زیوه، دواتر که
 سوره تیک ته واد دابه زیوه ئایه ته کانی به شیوازیک ریخراوه وا ده زانریت به یه کجار
 دابه زیوه، نه مانهش به لگه نه سهر نه وه ی که قورئان له لایه ن خواوه وه یه، چونکه
 سروشتی نووسین و داپشتنی مروفه کان به جوریکه نه گهر له چه ند کاتیکى جیاوازا
 نووسراویک بنووسن نه وه گریدان و کزکردنه وه ی ئاسان نابیت بویان، به روونی ههست به
 بچرپچری نه که یت قییدا.^{۸۸}

■ پیغه مبه ﷺ فیری به لگه کان نه کات:

یه کیکى تر له حیکمه تی دابه زاندنی قورئان به بهش بهش نه وه یه دنیایی ده به خشیته
 پیغه مبه ﷺ به به لگه ی به هیز هاوکارى نه کات له کاتى مشتومر و گفتوگودا، یان
 له کاتى کردنی پیشنیاریکدا یان له کاتى ره خنه گرتنیکدا، خوی گه وره نه فهرموی: ﴿وَلَا
 يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ قَبِيلًا﴾ (الفرقان)، خوانه ناسان هیه
 ره خنه یه کت لی ناگرن، له به رامبه ریه وه نیمه حه قیقهت و راستیمان بۆ تو نه هینا بیت و
 به جوانی هه موو شتیکت بۆ پوون نه که یه وه.

نه وان به شتی به تال و پرپو پوچ مشت و مر نه که ن، خوی گه ورهش به به لگه ی
 به هیز نه وشته پرپو پوچانه یان به تال نه کاته وه، راستی یه کیکه له ئامانجه به رزه کانی
 نه م قورئانه و نه یه ویت بیچه سپینی، نه ک ته نیا بۆ بردنه وه ی گفتوگو و به زاندنی
 به رانبه ره کان، به لکو راستی خوی له خویدا به هیزه و خوی نه سه لمینی، و هیه ناراستی ■
 ناهه قیه ک ناتوانی خوی پیوه بیپیچیت، خوی گه وره به لئین نه داته پیغه مبه ره که ی ﷺ
 که پشتیوانی بکات له هه ر مشتومر پیکدا که له نیوان و نه و وه وه مه که یدا روونه دات، خوا

هه قیگی وای بۆ ئه نیرییت که ناهه قی هه موو ئه سهریته وه، دهی ئیتر ناهه قی چۆن
 نه توانییت له به رانه به هه قیگدا که خوا له لایه ن خۆیه وه بینیرییت خۆی رابگرییت.^{۸۹}

خوا ئه فه رمویتی: ﴿وَالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَالْحَقِّ نَزَلَ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ (الاسراء)،
 ئیمه قورئانمان له سه ر بنچینه ی حق و پاستی دابه زاندووه، بۆ چه سپاندنی حق و
 راستیش دابه زیوه، ئیمه تو مان په وانه نه کردووه ته نها بۆ ئه وه نه بییت که مژده به خش
 بیت (به ئیمانداران) و ترسیته ر بیت (بۆ خوانه ناسان). ﴿وَنُزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ
 وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَرْيَدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا﴾ (الاسراء)، ئیمه له قورئان نایه ت و
 سووره تانیک دابه به زینین، که بیته هۆی شیفا و چاره سه ر بۆ نه خوشیه ده روونی و
 جه سته ییه کان هه روه ها په حمه ت و میهره بانیش، بۆ ئیمانداران، بۆ سته مکارو
 خوانه ناسانیش ته نها زیاده کردنی زه ره رو زیان نه بییت هیچی تر نی یه، هیچ به هره و
 سوودیگی لی نابه ن.

ئه مه حیکمه تی دابه زینی قورئانه به به ش به ش، هه ر جاره و چاره سه ریک دانه به زیننییت
 بۆ ئیمانداران، کاتی که شتی که له شه هوات یان له شو به وات ریگه یان پیته گرییت و
 نا په خه تیان ئه کات، سته مکارانیش جار دوای جار ویلتر ئه بن و مایه پووچتر ئه بن!

به کورتی:

- قورئان به بهش بهش دابهزی بۆ ئهوهی ئاسانکاری بیئت بۆ کارپیکردن، بۆ ئهوهش دلی پیغه مبه ر ﷺ دامه زراوتر بکات.
- چی رووینده ئه گهر موسلمانان به یه کجار هه موو فره زه کان دابه زیایه ته سهریان؟ ئایا نه ئه بووه هوی بیزاربوون و توانا نه مانیا بۆ جیبه جیکردنی ئه و فره زانه؟
- ئه و که سه ی که م که م زانستی پی ئه دهیت له به رکردن و تیگه یشتنی به هیتر ئه بیئت، پیغه مبه ریش ﷺ به و شیوازه مامه له ی له گه ل هاوه لانددا کردوه.
- دابه زینی قورئان به پارچه پارچه یی ره چاوی باروودۆخی ئیماندارانی تیدایه و گونجاوه بۆ پله ی جیبه جیکردنی شه ریهت هه نگاو به هه نگاو.

گومانی نۆزده

بانگه شهی نه وهی قورئان یاساکانی دژ بهیه کترین و مانای دژ بهیه کترین

تیدایه * ۹۰

ناوه بۆکی گومانه که:

موشریک و دوو پوهه کان تانه یان له قورئان ئه دا به وهی له نئوان یاسا و نه حکامه کانیدا
دژ بهیه کی (تناقض) هه یه و مانا کانیا ن دژایه تی به کتر نه که ن، هه ندیکیا ن هه ندیکیا تریان
به درق نه خه نه وه.

دوو رینگا بۆ پووچه ئکردنه وهی گومانه که:

۱. بانگ کردنیا ن بۆ تیگه یه شتن و تیرامان له قورئان و حالیبون له حوکم و ماناکانی،
نه که ر قورئان له جگه له خواوه بهاتایه نه بوايه ناکوکی و شتی پیچه وانه ی زۆری تیا
ده بوو.

۲. قورئانی پیرۆز هیچ جۆره ناکوکی و پیکدادانیکی تیدا نیه و سه لامه ته له و شتانه،
نه وهی که خه لک لئی حالی نابۆ کورتیبینی خویانه.

درئۆزی وه لاهه که:

یه که م: هه ر کهس له قورئان قیباگات دمزانێ که له لایه ن خواوه هاتووه.

قورئان بانگی موشریک و دوو پوهه کان نه کات تا له قورئان رابمێنن، و له وه حالی ببن
که خوا کردوویه به به لگه بۆیان و پتویسته شوین پیغه مبه ره که ی بکون ﷺ، بۆ نه وهی
بۆیان ده ربکه وێ که قورئان لای خواوه هاتووه، به به لگه ی نه وهی واتاکانی ورد ریکخراون
و و مانا و یاساکان به کتری ته واو نه که ن و شایه تی بۆ به کتری ئه ده ن به توێژینه وهی

۹۰- نه و نایه تانه ی وه لاسی نه م گومانه نه ده نه وه بریتین له: (النساء/ ۸۳، الکهف/ ۱، فصلت/ ۴۲، البقرة/ ۲۲،
الطارق/ ۱۴، ۱۳، الزمر/ ۳).

ورد، دهی نه گهر نه مه له لایه ن جگه له خواوه بوايه نه وه یاساکانی پشتیان له یه کتری نه کردو ماناکانیان دژ به یه کتری نه وه ستانه وه و نه میان خراپی نه ویتريانی دهر نه خست و له کوتاییدا جیاوازییه کی زوری تیدا نه بوو.

(قه تاده) ره حه متی خوی لیبت ده لیت: له م نایه تدها فهرموده ی خوا ناکرکی تیدا نیه، به لکو راست و ره وایه و دووره له ناپه وایی، نه وه قسه ی مروفه کانه جیاوازی تیده که ویت، خوی گه وره نه فهرمویت: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ (النساء)، نه وه بق نه وانه سه رنجی قورئان ناده ن و لیکی ناده نه وه و لیتی وردنابنه وه؟ خو نه گهر له لایه ن که سیکي تره وه بوايه جگه له خوا بیگومان جیاوازی و دژایه تیه کی زوریان تیدا ده دوزیه وه.

نه وانه ی به راستی رامون له قورئان ده زانن که له لایه ن خواوه هاتوه، نه گهر له لایه ن جگه له خواوه بهاتایه ده بوايه جیاوازی و ناکوکی زوری تیدا ببینرایه، به هو ی دهسته وسانی له هینانی هاوشیوه ی نه وه له وینا کردنی وینه کان به بی جیاوازی و ده قاوده ق، چ له گپړانه وه ی رووداوه کانی رابردو که موحه ممه د ﷺ نه ببینیون، چ له هه والدان به کومه له باب ته تیکی زور له داهاتوو که ریک به و جوړه به و جوړه هه والی له سه ر دراوه هاتونه ته دی، هه روه ها روونکر نه وه ی نه یتیه کانی نیستا له رازی دل و نه یتنی ویزدان، نه موحه ممه د ﷺ نه جگه نه ویش توانای هینانی هاوشیوه ی نه ویان نیه له به یانکردنی بنه مای بیروباوه پ و بناغهی ده ستوور و فله سه فه ی ره وشت و ناکار، سیسه تی گه ل و نه ته وه کان و باب ته کومه لایه تیه کان و شی، ازه کانی په نده یتانه وه و له جیاوازیه کانی ناو دروستکراوه کان و نمونه هیتانه وه و دووباره کردنه وه ی چیرۆکیک به چه ند شیوازیکی کاریگه ر، له سه ر نه مانه شه وه قورئان پریه تی له زانستی خودایی و هه وال له جیهانی نادیار و زوژی دواپی و نه وه شی له وی نه گوزه ریت له هه ژمار کردنی کرده وه کان و دیار کردنی پاداشت... سه رجه م نه مانه له گه ل سروشتی مروفه کاندایه ک نه گر نه وه،

هه‌روه‌ها گرتدانی ئایه‌ته‌کان پێکه‌وه ئامانجیکه له ئامانجه‌کان لای ئه‌وه‌ی خاوه‌نی
حیکمه‌ت و کۆت و پووختبێژییه، به‌م جوړه‌ ته‌ده‌بوو و رامانه له قورئان خاوه‌نه‌که‌ی
حالی نه‌کات که قورئان له لایه‌ن خاوه‌ هاتووه.^{٩١}

دووم: گیل و بیناگایه‌ نه‌و که‌سه‌ی ده‌ئی قورئان له جگه‌ له خاوه‌ هاتووه.

بێ ئاگایی خه‌لک له باره‌ی قورئانه‌وه ده‌گه‌ڕێته‌وه بۆ بێ عه‌قڵی و کالفامیان، چونکه
ئایه‌ته‌"موحکه‌مه‌کان" و ئایه‌ته‌"موته‌شابییه‌کان"یش هه‌ر له لایه‌ن خاوه‌ هاتوون و
راست و ره‌وانن، به‌ریه‌که‌وتن نیه له نێوانیاندا ئه‌وه‌ی که خه‌لک نایزانێ له بابه‌تی
قورئاندا پێویسته‌ بگه‌ڕێنێته‌وه بۆ شاره‌زایان له قورئاندا، بۆیه‌ خوا ستایشی شاره‌زایان
له قورئاندا نه‌کات کاتیک که ئه‌لین: ﴿... كُلُّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا...﴾ (آل عمران)، هه‌موویان
هه‌ر له خاوه‌ هاتوون، واته‌ موحکه‌مه‌ و موته‌شابییه‌کانیش هه‌موو راست و ره‌وانن، بۆیه
نه‌و شاره‌زایانه‌ موته‌شابییه‌یان گه‌پاندووه‌ته‌وه بۆ ژێر موحکه‌مه‌کان و به‌وه‌ش هیدایه‌تیان
ده‌ست که‌وتووه.

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره‌ زه‌می نه‌وانه‌ نه‌کات که له راستی لایانداوه و دوا‌ی
موته‌شابییه‌ات که‌وتوون و بۆ نانه‌وه‌ی گێچه‌ل و فیتنه‌ و موحکه‌میان بریوه‌ته‌وه بۆ ژێر
موته‌شابییه‌ات و به‌و شیوه‌یه‌ له ریگه‌ی راست لایانداوه.

یه‌کیکی تر له وه‌لامه‌کانی قورئان له‌سه‌ر نه‌م بانگه‌شه‌ ئه‌وه‌یه‌ له ئایه‌تیکی تردا
ده‌فه‌رموی: ﴿اللَّهُ زَلَّ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مّتَابَفٍ نَفْسُهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ
رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ
فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ (الزمر)، خوا جل جلا له جوانترین و پیرۆزترین فه‌رمایشتی ناردۆته

٩١- التحرير و التنوير، الطاهر بن عاشور، سه‌رچاوه‌ی پێشتر، مج ٣، ج ٥، ص ١٣٧ و ١٣٨، به‌ ده‌ستکارییه‌وه. الجامع
لاحکام القرآن، القرطبي، سه‌رچاوه‌ی پێشتر، ج ٥، ص ٢٩٠، به‌ ده‌ستکارییه‌وه.

خواره وه که ئەم قورئانه، (له جوانی داپشتندا) بابه ته کانی له یهك ده چن، هه ندیک باسیشی به شیوازی جیاواز تیا دا دووباره بۆته وه، جا کارکردی ئەم قورئانه نه وه یه که: ته زوو ده هیئت به گیان و پیستی نه وکه سانه دا که ترسی په روه ردگاریان له دل و ده رووندا هه یه، پاشان گیان و پیست و دلایان نه رم و ناماده و چالاک ده بیت بۆ یادی خواو خواپه رستی ئا نه وه هیدایهت و پینمووی خواپه که هه ر که س شایسته بیت هیدایهت و پینمووی ده کات بۆ پله و پایه به رزانه، نه وه ش که پینازی خوا و ن بکات که س نه پینمووی بکات. قورئان باشتترین فەرمووده یه هیچ کتیبیک له و باشت نه یه، بۆیه ناکرێ باشتترین فەرمووده شپری و شتی ناکۆکی له گه له یه کی تیدا بیت، مانای "موتەشابیە" لێره دا مه به ست لێ قورئانه، که هاوشیوه ی یه کترن له ریکخستن و و ره وانپیژی و و نه و ئاما نجانیه ی که هه وڵی بۆ نه دات، نه شیوازه که ی و نه و اتا کانی جیاوازی و ناکۆکی تیدا به دی ناکریت، بۆیه هه ندیکیان له هه ندیکی تریان نه چن، له جوانی و داناییدا، وه هه ندیکیان نه وانی تریان پشت راست نه که نه وه به و په ری زمان پاراوی و ره وانپیژی و مه زنی.

به هه مان شیوه خوی گه و ره نه فی هه موو جو ره گومان و دوو دلییه کی کرد سه بارهت به کتیبه پیروژه که ی و فەرمووی: ﴿ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ ۝۱﴾ (البقرة)، نه و قورئانه کتیبیکه هیچ گومانیک تیدا نه یه، (که له لایه ن خوی په روه ردگاره وه په وانه کراوه به جبه ئیلدا بۆ پیغه مبه ر ﷺ که مایه ی پینمووی و سه رچاوه ی هیدایه ته بۆ خواناسان و پارێزکاران (که نه وانه ن فەرزه کان جیبه جی ده که ن و له حه رام خویان ده پارێزن، له پووی بیروباوه رو کردارو گوفتاره وه).

خوی گه و ره به م وشانه کتیبه پیروژه که ی نه کاته وه و کیبه رکێ رانه گه یه نیئت له به رانه ر هه رکه سینکا که نه یخوینیتته وه، هه له یان گومان و دوو دلی تیا بدقزیته وه، به پیچه وانه ی سروشتی موفه کان که کتیبه کانیا ن به هیتانه وه ی پۆزش ده ست پینه که ن،

له بوونی هه‌له و که‌م و کورتی داوای لی‌بووردن له‌و هه‌له و که‌موکورتیه‌کانیان نه‌که‌ن که نه‌نجامیان داوه، به‌لام قورئان خوار و خێچی و که‌م و کورتی له‌ رێک‌خستنیدا نیه و ماناکانی جیاوازییان تیدا نیه، خوای گه‌وره نه‌فه‌رموی: ﴿لَتَحْمَدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ۝١﴾ (الک‌هف)، سوپاس و ستایش بۆ نه‌و خوا‌یه‌ی نه‌م کتێبه که قورئانه بۆ سه‌ر به‌نده‌ی خو‌ی (محمد ﷺ) دابه‌زاندوه، هه‌یج که‌م و کووپی و نات‌ه‌واویه‌کیشی بۆ په‌وا نه‌داوه.

به‌م جو‌ره هه‌یج رێگه‌یه‌ک بۆ نا‌په‌وابوونی، چونکه له‌ لایه‌ن په‌روه‌ردگاری جیهانیانه‌وه دابه‌زیوه، خوا نه‌فه‌رموی: ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبُطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ۝١٢﴾ (فصلت)، هه‌یج نا‌حه‌قی و نا‌دروستی و نات‌ه‌واویه‌ک پووی تی‌ ناکات له‌ هه‌یج کاتی‌که‌دا و له‌هه‌یج لایه‌که‌وه په‌وانه‌کراو و نێ‌ردراوی زاتی‌که که‌ خوا‌ه‌نی حه‌کمه‌ت و داناییه و شایانی سوپاس و ستایشه. نه‌م قورئانه کتیبی‌کی مه‌زن و جیا‌که‌ره‌وه‌یه، وه‌ک نه‌فه‌رموی: ﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ فَصْلٍ ۝١٣ وَمَا هُوَ إِلَّا نَزْلٌ ۝١٤﴾ (الطارق)، به‌پاستی نه‌م قورئانه گو‌فتاری‌کی جیا‌که‌ره‌وه‌یه (جیا‌که‌ره‌وه‌ی حه‌ق و نا‌حه‌ق، پاست و درۆ، چاک و خراپ و، ... هت‌د). نه‌م قورئانه گو‌فتاری‌کی گالته‌ نیه.^{٩٢}

به‌کورتی:

- قورئان نی‌گای په‌روه‌ردگاره‌ بۆیه له‌ نا‌کوکی و شپ‌رزه‌یی، نه‌گه‌ر له‌ لایه‌ن جگه‌ له‌ خوا‌ه به‌هاتایه نه‌وه جیا‌وازی و به‌ریه‌که‌ه‌وتنی زو‌ری تیدا نه‌بوو.
- خه‌یا‌ل‌کردنی نه‌فامه‌کان له‌ بوونی به‌ریه‌که‌ه‌وتن له‌ حو‌که‌مه‌کانی قورئاندا و جیا‌وازی له‌ ماناکانیدا نه‌گه‌رێته‌وه بۆ کال‌فامی و تێنه‌گه‌یشتن و حالینه‌بوون له‌ ماناکانی.

٩٢-التحریر و التنویر، الطاهر بن عاشور، سه‌رچاوه‌ی پێشتر، مج ١، ص ٢٢٣-٢٢٤.

■ سەرجه‌م ئایه‌ته‌کانی قورئان ئاماژه‌یه‌ بۆ مه‌به‌سته‌که‌ی، ئه‌گه‌ر ئه‌و کینه‌ له‌ دلانه‌ تێپا‌بعانه‌یه‌ رێگه‌ی راستیان ئه‌نۆزیه‌وه‌ و تووشی خێر ده‌به‌وون، رزگاریشیان ده‌به‌ووله‌و فیتنه‌ و گێچه‌له‌ی که‌ له‌ بیاوه‌ پیاوه‌ سەرچاوه‌ی گرتوه‌.

.

گومانی بیست

بانگه شه کردنی نهومی که قورئان جادویه کی ناشکرایه و موحه ممد ﷺ

هیناویه تی * ۹۳

ناوهریکی گومانه که:

موشریکه کان نه لئین: گوايه نهو قورئانهی موحه ممد ﷺ هیناویه تی ته نیا جادویه که و موحه ممد له که سانی تره وه وهرینه گریت و نه یگوازیته وه: ﴿وَإِذَا نُنَادِيَهُمْ أَيْنُنَا يَنْتَبِهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾﴾ (الاحقاف)، له کاتیکدا نایه ته ناشکراو پوونه کانی نیتمه به سه ریاندا بخوینریته وه، نه وانه ی که بی باوه پ بوون به و حق و پاستیه ی که بویان دیت ده لئین: نه مه جادویه کی ناشکرایه، هه روه ها نه فرموی: ﴿أَكَاَنَّ لِلنَّاسِ عَجَبٌ أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَنُفِّرِ الْبَلَّ أَنْ لَهُمْ قَدَمٌ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا السِّحْرُ مُبِينٌ ﴿٨﴾﴾ (یونس)، نایا چ سه ر سوپمانیکی بو خه لکی تیدایه که وه حی و نیگامان نارد بو پیاویک له خویان که: خه لکی بیدار بکه ره وه و دایان بچله کیته (تا خواناس و خواپه ره ست بن) و مژده بده به وانه ی باوه پریان هیناوه که بیگومان پله و پایه ی به رزو بلندیان بو هه یه لای په روه ردگاریان وتیان: به پاستی نه م (محمد ناوه) جادووگریکی ناشکرایه.

ریگاکانی پووچه نکردنهومی گومانه که:

۱. هه لیت و په لیته بی بنه ماکانی موشریکه کان سه بارهت به قورئان و موحه ممد ﷺ به لگه یه له سه ر درۆکانیان.

۹۳- نهو نایه تانه ی که باس له م گومانه نه که ن بریتین له: (الصفات/ ۱۵، العدثر/ ۲۴، سبا/ ۴۳، الاحقاف/ ۷)، نهو نایه تانه ش وه لامی نه م گومانه نه ده نه وه بریتین له: (الاسراء/ ۸۸، هود/ ۱۲، یونس/ ۲۸).

۲. روونکردنه وهی حه قیقه تی جادوو و پوچه لکردنه وهی ئه و بانگه شهی گوايه قورئانیش جادوو بیت.

۳. ئه گه ر قورئان جادوو بوايه ئه و ئه وانیش خۆیان فیری جادوو ئه کرد و هاوشیوهی قورئانیان ئه هینا، به لام ده سه وسان بوون له رکابه ریتی کردنیان بۆ قورئان ته نانه ت بۆ کورتترین سووره تیش.

۴. موشریکه کان هیچ به لگه یه کیان نیه له سه ر بانگه شه که یان بۆیه قسه که یان پوچه .

۵. قورئان بانگی موشریکه کان ئه کات بۆ به کاره یانی پرۆگرامیکی راست له لیکنییه وه و دوورکه و تنه وه له بریاردانی بی بنه ما.

۶. قورئان هه په شهی له موشریکه کان کردوه له سه ره نجامی درۆو قسه هه لبه سه کانیان.

درێژهی بابته که :

یه که م: هه ئیت و په ئیتی موشریکه کان.

موشریکه کان جارێ بوختان بۆ قورئان ئه که ن که جادووه، جارێکی تر بوختان ئه که ن بۆ موحه ممه د ﷺ که جادووگه ره! خواي گه وره ش ئه فه رموی: ﴿وَإِذَا نُنَادِيَهُمْ أَيْنَ مَا بَدَأْتُمْ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧﴾﴾ (الاحقاف)، له کاتی که دا ئایه ته ئاشکراو پوونه کانی ئیمه به سه ریاندا بخوینریته وه، ئه وانه ی که بی باوه پ بوون به و حق و پاستیه ی که بۆیان دیت ده ئین : ئه مه جادوویه کی ئاشکرایه، هه ره ها ئه فه رموی: ﴿أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمٌ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ

الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٢﴾﴾ (یونس)، ئایا چ سه ر سوپمانیکی بۆ خه لکی تیدایه که وه حی و نیگامان نارد بۆ پیاویک له خۆیان که: خه لکی بیدار بکه ره وه و دایان بچله کینه (تا خواناس و خواپه ره ست بن) و مژده بده به وانه ی باوه ریان هیناوه که بیگومان

پله و پایه ی به رزو بلندیان بۆ هه یه لای په روه ردگاربان وتیان: به راستی ئه م (محمد ناوه) جادووگه ریکه ئاشکرایه.

دهی ئه مه سه رلیش یوازی و هه لیت و په لیت ووتنه له باره ی قورئان و پیغه مبه ری خواوه ﷺ، ئه و ئایه تی پیشووی سووره تی (یونس) "السَّاحِرُ" هه ریه ک له (ئه بوعامیر و ئه بو عمر و نافع و یه عقوب و ئه بوجه عفر) به (السَّاحِرُ) خویندوو یانه ته وه، ئه وانیت به "السَّاحِرُ" خویندوو یانه ته وه، مه به ست لێی ئه وه یه که قورئان جادوو و موحه ممه دیش ﷺ جادووگه ره! هه ردوو خویندنه وه که هاتوو، هه ردوو خویندنه وه که ش به لگه یه له سه ر سه لماندن ی په یامی پیغه مبه ر ﷺ.

گوته ووشیانه (سحر مبین)، چونکه ئه و ئه یلێت سه رسوپه ئنه ره، به لام وا باشت بوونه گه ر تیرامانیان هه بوایه بیانوتایه: موحه ممه د پیغه مبه ره و نیگای بۆ دی، چونکه ئه وه ی که ده یلێ موعه جیزیه و که س ئه وه ی ئه وی پیناوتری، له به رانه رد جادوو راستیه گه ردوونیه گه وره کان له خۆناگریت، یان به رنامه کانی ژبان و ریبازی ریتما ییکردن و یاسادانان بۆ کۆمه لگه یه کی پیشکه وتوو ناگریت ته خوی، که پشت به ریبازیکی تاقانه بیه ستیت.

نیگاوه حیلای ئه وان له گه ل جادوودا تیکه ل ئه بوو، چونکه ئایین و جادوو له ئایینی بته رستیدا تیکه ل بووبوون به یه کتری.^{۹۴}

دووهم: جادوو جیاوازه له قورئان.

ئه و قسه یان که ده لێن: قورئان جادوو و جادووگه ریک هیناویه تی، ئه و قسه یان دانپێدانانیکه به وه ی ئه و دوانه له ئاستی مرقفی ئاسایی به رزترن، ئه وه ی زانراو بوو لایان ئه وه بوو که ئه و شتانه له توانای به شه ری ئاساییدا نه بوو، بۆیه ئه م قورئانه شیان ناو نابوو

۹۴- فی ظلال القرآن، سید قطب، سه رچاوه ی پیشتر، ج ۲، ص ۱۷۶.

جادووسحر چونکه له دهره وهی سروشت و باوی خه لکدا بوو، هیزکی که مه ندکیشی وای هه بوو دل و دهر وونه کانی رانه کیشا بۆ لای خوی و بۆ ئیمانیه تان! دهر وونه کانی فیری نه وه نه کرد دونه یان له لا هیچ بیت و چیرزه دونه یانیه کانیان له بهر خوا به لاره گرنگ نه بیت، ته نانه ت برا له براو له دایک و له باوکی و له ژنی که دالدهی نه دات له به کتری جیانه کاته وه، جادوو چند شتیکی شارووهی تاییه ته خه لک له به کتری وه فیری ده بن، جا یان نه وه تا فیل و چاوبه سترکونه، یاخود چند شتیکی زانستی تاییه ته و نادیاره لای بینره، یان کاریگریه کی قوله له سر دهر وون و به جورک ئیرادهی خاوه نه که ی ته سلیم به و حالته نه بیت، نه مانه کومه له رایه کی هاو به شن له نیوان نه و که سانهی شاره زان و سه رقالی نه و کاره ن..

سینه م: دهسته وسانی موشریکه کان له بهرانبهر روویه روویه وونه وهی قورئان.

بۆ عهره ب و ناعه ره ب ناشکرا بوو که قورئان جادویه کی کاریگریه له ریگی فیری وونه وه وه ریگریت، به لکو قورئان کومه لیک زانستی بالایه له بواری بیروباوه یو یاساو ده ستور و ئاکاردا، عه قله کان بهر زانه گریت و دهر وونه کان خاوی نه کاته وه و گونجاوه بۆ خه لک، مروه دهسته وسانه له بهرانبهر شیواز و ریخستن و داتا و ریتمونی و یاسادانان و هه والدانیه له نادیاره کان و موحه ممه دیش ﷺ ده یگریه نیت، نه و توانای به سه ره هیچ شتیکی نه، بیگومان جگه له ویش ده سه وسان له و کاره، خوای گه وره به قورئان کی بهرکی له گه ل عه ره به کاندانه کات و داویان لیته کات هاوشیوهی نه و، یاخود "ده" سووره تی هه لیه ستراو یاخود سووره تیک بهینن، که چی هه ره دهسته وسان بوون. خوای گه وره نه فرموی: ﴿قُلْ لِّیْنَ اَجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰی اَنْ یَّاتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا یَاتُوْنَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ کَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِیْرًا﴾ (الاسراء) نه ی محمد ﷺ پیان بلی: سویند به خوا نه گه ره مو نه موزانو په ریبه کان کو بینه وه و (هه ولی بهرده وام بدهن تا)

قورئانیکی وهکو ئه مه داننن و بیهیننه (مهیدان) ناتوانن کاری وابهن و ناتوانن له وینهی بهینن، نه گهر چی هه موو لایه کیان بینه پشتگیرو یارمه تیده ری به کتر. ﴿أَمْ يَقُولُونَ أَفْتَرَنَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيْنَ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۝۱۲﴾ (هود)، (له گهل نه وه موو به لگانه دا) نه وانه ده لئین که محمد قورئانی هه لبه ستوه، پئیان بلئ: جا ئیوه ش ده سووره تی هه لباسترا و وینهی نه م قورئانه بهینن، هه ر که سیش له خوا گه وره به در، ده توانن، بانگ بکن (بۆ هاوکاریتان په نای بۆ بهرن) نه گهر پاست ده کهن. ﴿أَمْ يَقُولُونَ أَفْتَرَنَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُوْرٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۝۲۸﴾ (یونس)، به لکو (له گهل نه وه موو به لگانه دا) نه وانه ده لئین که محمد ﷺ قورئانی هه لبه ستوه، بلئ: ده ئیوه ش سووره تیک وه ک سووره ته کانی داریژن و بیهینن، داوا بکن له هه ر که سیکی تر که ده توانن جگه له خوا (که یارمه تیتان بدات) دریغی مه کهن نه گهر پاستگزن.

نه گهر قورئان جادوو بوایه، ده یان توانی فیری ببن و هاوشیوهی یاخود هه ندی سووره ت بهینن، به لام هه موویان دهسته و سن بوون له و کتبه رکێیه دا، که واته سه لما که موحه ممه د ﷺ پیغه مبه ری خوا به و ئه وه شی که هیئاویه تی نیگایه له یه ن خواوه .
چواره م: بانگه شهی موشریکه کان بئ به لگه یه .

له وه لامیکی تری قورئاندا روونی کردووه ته وه که نه وان بوختان و درۆی بی بنه ما ده کهن، هیچ زانیاری و به لگه یه ک پالپشتی بانگه شه که یان ناکات که ده لئین: قورئان جادوویه کی ئاشکرایه، نه وه درۆ هه لبه ستنیکه هه ولیانداوه له و ریگه یه وه گه وره بی و پیروزی قورئان له دلّه کاندانه هیلن، به هه مان شیوهی تۆمه ته کانی دیکه یان که گومانیان وابوو توانای رووبه پوو بوونه وهی به لگه روون و ئاشکراکانی قورئان بینه وه و بکه ونه نی، ان قورئان و دلّی مرقفه کانه وه، هه ولّه کانیان ته نیا کۆمه لیک درۆی هه لبه سترا و بوو بۆ

چه‌واشه‌کردنی جه‌ماوهر ئه‌وانه‌ی ئه‌و قسانه‌یان ده‌کرد خانه‌دانه‌کان بوون، دلنیا بوون له‌وه‌ی که قورئان له‌سه‌رووی توانای مرقفه‌وه‌یه، بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ش کۆمه‌لێ له‌و پیاوماقولاڤه‌ له‌ نیوان خۆیاندا له‌ باره‌ی قورئان و موحه‌ممده‌وه‌ ﷺ راویژیان کردوه‌ پاشان ئه‌م پیلانه‌یان دا‌پشتوه‌، بۆ دوورخستنه‌وه‌ی جه‌ماوهر له‌ و قورئانه‌ی که دله‌کانی که‌مه‌نکیش کردوه‌و ده‌روونه‌کانی پابه‌ندی خۆی کردوه‌.

قورئان کاره‌کانی ئاشکرا کردن و برپاری له‌سه‌ر نه‌خوینده‌واریان داوه‌ که نه‌یان‌توانیوه‌ کتیبیک به‌ینن و به‌راووردی بکه‌ن به‌ کتیبه‌کانی تر و له‌ ڕیگه‌یه‌وه‌ نیگای خوا بناسن، فه‌تا بدن ئه‌وه‌ی که ئه‌مرۆ بۆیان دابه‌زیوه‌ نه‌ کتیبه‌ و نه‌ وه‌حی، وه‌ له‌ لایه‌ن خواوه‌ نیه‌ و له‌ لایه‌ن پێغه‌مبه‌ره‌وه‌ بۆیان نه‌هاتوه‌، که‌واته‌ ئه‌وانه‌ و ڕیتنه‌ به‌ شتیکه‌وه‌ ئه‌که‌ن که هیچ زانیاریه‌کیان نیه‌ له‌سه‌ری و هیچی له‌باره‌وه‌ نازانن، خوا ئه‌فه‌رموی: ﴿وَمَا آتَيْنَهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ﴾ (سبأ) (جا خۆ ئیمه) هیچ کتیب و نامه‌یه‌که‌مان بۆ نه‌ناردوون تا ببخوینن (تا له‌په‌روی ئه‌وه‌وه‌ تۆ به‌درۆ بخه‌نه‌وه‌و به‌روات پێ نه‌که‌ن)، وه‌ پێش تۆش هیچ پێغه‌مبه‌ریکه‌مان بۆ په‌وانه‌ نه‌کردوون (تا له‌ سزای بێ ئیمانی بیان‌ترسینیت).

پنجهم: قورئان دا‌ایان لێنه‌کات له‌سه‌ر پرۆگرامیکی راست و دروست به‌د‌وا‌ی راستیه‌کان بکه‌ون.

قورئان وه‌لامی دا‌ونه‌ته‌وه‌و بانگی کردوه‌ن بۆ لیکۆلینه‌وه‌ له‌سه‌ر راستیه‌کان له‌سه‌ر بنه‌مای پرۆگرامیکی راست و دروست و بێ لایه‌ن و به‌ شتیا‌زیکی بابه‌تیانه‌ و دوور له‌ هه‌وا و ئاره‌زوو و تیکه‌ل به‌ برپاره‌ پێشووه‌کانیان، ئه‌مه‌ بانگی‌پێشتکردنه‌ بۆ پێره‌وکردنی میتۆدیکی له‌و شتیه‌یه‌ بۆ لیکۆلینه‌وه‌ له‌ هه‌ق و راستی و جیاکردنه‌وه‌ی راست و درۆ و هه‌له‌سه‌نگاندنی ئه‌و واقیعه‌ی که‌ رووبه‌په‌روی ده‌بنه‌وه‌ به‌ بێ ساخته‌کاری و دوودلی، خوا

نه فرموى: ﴿ قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَحْدَةِ اللَّهِ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْقَلَ ذَرَّةٍ تُحِبُّوا وَيُقَرَّرَ ثَمَرُ تَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿١٦﴾ ﴾ (سبا) (پييان) بلى: من به ك ناموژگارى نيوه ده كم، كه، بۆ خواو له بهر خوا، دوو قولى و به ته نهايى، ورن و بيركه نه وه (له م قورثانه، له م پيغه مبه ره، له م بهرنامه يه) نه م هاوه لى نيوه (محمد) شيت نيه، به لكو نه و ته نها ترسيته رى نيوه يه پيش نه وه ي سزايه كى سه خت پووبه پووتان ببيت ..

نه وه بانگه وازي كه بۆ گه پانه وه بۆ لاي خوا دوور له هه واو ثاره زووپه رستى، دوور له بهرژه وه ندى، دوور له و شتانه ي پيوه نندن به سه ر زه ويه وه، دوور له پسكه پسك و نه و پالنه رانه ي كه دل تووشى ناكوكى نه كن و له خوداى دوور نه خه نه وه، دوور له كاريگه رى ته وژمه باوه كانى ژينگه كى خوى و كاريگه رى شته بهر بلاوه كانى نيو كومه لگه .

نه مه بانگه رينه بۆ مامه له كردن له گه ل واقيعيكي ساده دا، نه ك له گه ل كيشه و بانگه شه باوه كاندا، يان له گه ل قسه لاستيكيه كاندا كه دل و عه قل دوور نه خه نه وه له رووبه پووبونه وه له گه ل راستيه ساده و ساكاره كاندا.

بانگه رينه بۆ دهنگى هيمن و بى خهوشى سروشت، دوور له ژاوه ژاو و چه واشه كاري و هه لئه تاندين، دوور له بۆچوونه شله ژاوه كان و توژ له سه ر نيشتووه كان كه راستى ليل نه كات و نه يكات به ژيره وه .

له هه مان كاندا نه مه ميتودي كه بۆ ليكولينه وه له راستيه كان، ميتوديكي ئاسان و ساده كه پشت به خۆبه دوورگرتن ده به ستيت له ته پ و توژى شته باوه كان و ره چاوكردى چاوديري خواى پهروه رديگار و ترسان له نه و زاته پاكه .

نه م بانگه وازه تاقانه كه نه گه ر هاته دى نه وه بهرنامه يه كه راستيه كان ده رنه خات و ريگه كهش راست نه كاته وه، بانگه وازه كهش نه وه يه بۆ خوا قسه بكه ي — نه ك خاترى نه م

دوای نه‌وهی که بانگیان نه‌کات بۆ بیرکردنه‌وهی هیمنانه‌که (مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ)، پاشان قولبینه‌وه و بیریکه‌نه‌وه: نه‌م هاوه‌له‌ی ئیوه جنۆکه ده‌ستی لینه‌وه‌شاندوه و شیت نیه! .. بانگیشیان نه‌کات بۆ نه‌وهی بیریکه‌نه‌وه له‌وهی نه‌بی به‌رژه‌وه‌ندی چی بیت؟ پالنه‌ری چی بیت؟ چ سوویدیکی له‌مه چنگ بکه‌ویت؟ قورئان فه‌رمانیان پی نه‌کات تا ده‌ست بخه‌نه سهر ویزدانیان و به‌ ناگا بینه‌وه و رووبکه‌نه نه‌و راستیه‌ی که نه‌فه‌رموی: ﴿قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ (سبا) پییان بلی: هه‌رچی پاداشت و کرێه‌کم داواکردوه هه‌ر بۆ خوێتان، من پاداشتم ته‌نها له‌سهر خوایه، نه‌و خوایه‌ش شایه‌ته به‌سهر هه‌موو شتیکه‌وه.

نه‌و نه‌بینی و نه‌بیسی و هیچ شتیکی لی لا شاراوه‌ نیه، ناگاداری هه‌موو شته‌کانه، له‌وهی له‌ نیازدایه و له‌وه‌شی ده‌یکه‌م و ده‌بلیم.. ﴿قُلْ إِنْ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلََّمُ الْفُؤَادِ﴾ (سبا) (نه‌ی محمد!) بلی: به‌پاستی په‌روه‌ردگارم (سهر نه‌نجام) حه‌ق ده‌مالی به‌سهر (به‌تال و ناحه‌قیدا) به‌پاستی نه‌و زاته زۆر شاره‌زایه به‌ نه‌ینی و شاراوه‌کان.

نه‌وهی که بۆم هیئان نه‌وه‌هه‌ق و راستیه‌یه به‌هیزه‌یه که خوا نه‌یگرته‌ ناهه‌قی.. نه‌و (عَلَمُ الْفُؤَادِ) ه‌ له‌ رووی زانینه‌وه هه‌ق نه‌گرته‌ ناهه‌قی، به‌ زانین ئاراسته‌ی نه‌کات.. هیچ ئامانجیکی لی ون نابیت، هیچ مه‌به‌ستیکی لی بز نابیته‌، هیچ که‌سیکی ره‌خنه‌گر ناتوانیت بووه‌ستیت له‌به‌رده‌م نه‌وه‌هه‌قه‌دا که خوا نه‌یگرته‌ ناهه‌قی.. بۆیه ﴿قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِيُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ﴾ (سبا)، بلی: حه‌ق و پاستی هات و به‌تال و ناحه‌قی بوونی نه‌ما.. نه‌ ده‌توانی ده‌ست پی‌یکاته‌وه، نه‌ ده‌توانی بگه‌رپته‌وه دۆخی جارانی.

له‌و کاته‌وهی قورئان دابه‌زیوه میتۆدی هه‌ق و پاستی دامه‌زراوه و روون بووه‌ته‌وه و باتل و ناهه‌قیش ته‌نیا چا‌ولیکه‌رییه‌که له‌ به‌رانبه‌ر راستیه‌کی روونی قسه‌به‌ری دنیاکه‌ره‌وه.. ﴿قُلْ إِنْ ضَلَلْتُ فَإِنَّمَا أَضِلُّ عَلَى نَفْسِي وَإِنِ اهْتَدَيْتُ فِيمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي إِنَّهُ سَمِيعٌ

قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾ (سبأ) بَلَى: ئەگەر مەن گومرايم ئەو گومرايىپكەم زەرەرى بۇ خۆم ھەيە، خۇ ئەگەر پىگەي ھىدايەتم گرتىپت ئەو بەھۇي نىگاۋ ۋەھىي پەرۋەردگارمەۋەيە، بەپاستى ئەۋزاتە زۆر بىسەرۈنزىكە.

كەۋاتە ئىۋە ھىچ زىيانىك ناكەن ئەگەر مەن رىگەش ۋەن بىكەم، ئەۋكاتە مەن خۆم ئەدۈپتىم، خۇ ئەگەر بەرچاۋپوۋنىش بىم ئەۋە خوا بەم نىگا ئاسمانىيە بەرچاۋى روۋنكردۈمەتەۋە، دەسلەتتى ھىچ شىتىكم نىيە بۇ خۆم خوا ئىزنى لەسەرى نەبىت، مەن لەزىر وىستى ئەۋدام ۋە بەندى مەنتى زۆرى ئەۋم... (إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ) (سبأ: ۵۰) بەپاستى ئەۋزاتە زۆر بىسەرۈنزىكە.

شەشەم: داھاتۋى درۋىز ۋە بوختانچىكەكان.

قورئان ئاگادارىيان ئەكاتەۋە لە ئەنجامى درۋكردىيان بە ئايەتەكانى خوا ۋە قسەھەلبەستىيان لەسەر خواجل جلالە كە ئەيانووت: قورئان جادۋە ۋە پىغەمبەرىش جادۋەگەرە، بۆيە ئاگادارىيان ئەكاتەۋە لە ئاكامى ئەۋانەي پىش خۇيان كە ئەمان دەيەكى ئەۋان زانست ۋە ئىز ۋە سامان ۋە ئاۋەدانىيا پىنەدراۋە، ئەۋەبوۋ كە پىغەمبەرانىيان بەراست نەزانى سزاي ناگەھان گرتنى ۋە تۆلەي سەختىيان لىكرايەۋە، ۋەك ئەفەرمۈي: ﴿وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَّغُوا مَعْشَرَ مَا آتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلًا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ (سبأ)، ئەۋ خەلكەي پىش ئەمانىش (پىغەمبەرانى خوايان) بەدرۋ خستەۋە بە مەرجىك بەقەدەر دەيەكى ئەۋانە، ئەمانە دەسلەتدارو خاۋەن دارايى نىن، كەچى پىغەمبەرەكانى منيان بەدرۋ خستەۋە، ئايا نابىنن چۆن تۆلەم لى سەندىن ۋە چىم بەسەرھىنان؟!

لەراستىدا تۆلەكەيان ترسىنەر ۋە تۆقىنەر بوۋ،(قورەيش) سەرەنجامى ھەندىك لەۋ كەلانى ئەزانى كە كە لە دورگەي عەرەبىدا بوۋن، ئەم بىرخستەۋەيە بەسە ۋە ئەم پىرسىارە گالتەنامىزەيەش لىيان(فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ)، نابىنن چۆن تۆلەم لى سەندىن ۋە چىم

به سه رهینان؟ پرسیاریکه دلی نه وهی گوئی لیده بات نه بات بۆ لای نه و به سه رهاتانه که نه وان ناگیان له و تولانه ههیه که سه نراوه له و سته مکارانه.

له کوتاییدا وه لاسی نه و سته مکارانه که پیغه مبهریان ﷺ به راست نه زانی و بوختانیان بۆ نه کردن و نه یانوت: جادو و گهره و نه وهشی هیتاویه تی جادوه، قورشان دوا ی نه و له لاسه پاشکویه که له دیمه نه کانی رۆژی قیامت نه خاته پیش چاویان که نه و درۆ بوختانانیهان بۆ پیغه مبهریان ﷺ به که لکیان نایهت، نه که نه وه به لکو نه بیته مایه ی داخ و په شیمانی بۆیان که نه و رۆژه په شیمانی دادیان نادات، له کاتی کدا نه یانتوانی، ئیمان بهینن له ژبانی دونیادا، چونکه هه ل له بهرده ستان هه بوو، به لام نه وان درۆیان نه کرد و نه یانوت: جادو و جادو و گهر!

﴿ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فِرْعَوْنُ فَلَا قُوَّةَ وَلِأَخِذُوا مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ ۝٥١ وَقَالُوا ءَأَمَّا إِلَهُهُمُ الَّذَيْنَاوُشُ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ ۝٥٢ وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ وَيَقْدِفُونَ بِالْقَيْبِ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ ۝٥٣ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُرِيبٍ ۝٥٤﴾ (سبا).

(پۆژیک دیت کافران) ده بینیت له ترسا خه ریکن زیره ده کهن، دلنیان که له ده ست ده رناچن و پزگار بوونیان نه سته مه، ئیتر هه ر له نزیکه وه ده ستگیر ده کرین و باله به ست ده کرین. نه و کاته (به ناچاری) ده لئین: ئیمانمان (به په روه ردگارمان) هینا، به لام له و شوینه دووره وه ئیمان چون ده سته ده که ویت (تازه کار له کار ترازراوه). نه وانه کاتی خوی باوه ریان به خوا نه بوو، هه ر له دووره وه باسی نهینی و شاراوه کانیان ده کردو، ده میان لیده دا. و (نه و سا ئیتر) له نیتوان نه مان و ئاره زوکانیاندا (به ره به ست دانرا)، هه روه کو پیشتر به هاوشیوه ی نه مان کرا، به راستی نه وانه هه میشه و بهرده وام له گومان و دوو لیدا بوون (به رانه بهر ئیمان و خویان بۆ دینداری به کلایی نه ده کرده وه).

توانای رزگار بوونیان نیه.. وَأَخْذُوا مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ .. ئه لّین: آمنا به.. ئیستا؟ دوی
نه مانی هه ل و کات.. وَأَنْتُمْ أَتَّانَاوُسُ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ .. له و شویته وه چۆن ئیمان نه هیتن؟
شوینی ئیمان هیتان دنیا بوو.. زۆر دووین له وی! له دهستیان ده رچوو، ئه وان کافر
بوون به ئیمان پیش ئیستا.. له وی بیباوه ریوون پیی، ئه یانوت: ئه م پیغه مبه ره
جادووگه ره، ئه م په یامه ئاسمانیه جادووه! ئه مه قسه ی هه لبه ستراره.. ئه مه ئه مه
حیکایه تی پپو پیرنه کانی کۆنه.. ده ی ئیتر کاره که ته واو بوو، ده رفه ت نه ماوه بۆ ئه وه ی
ئهمو بۆ هه لیکی تری وا بگه رین.. وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ .. به ریه ست دانه نری له
نیوان ئه مان و حه زه کانیان بۆ ئیمان هیتان له کاتی غه یری خۆیدا.. إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ
مُزِيبٍ .. ده ی ئه وه تا ئه وه به یه قین سه ره نجامی خویان و ئه و قسانه ش پیغه مبه ران بۆیان
نه کردن ئه بینن بی هیچ گومان و دوو دلییه ک... ١٦

■ جادوو چەند شتېكى شاراوەى تايبەتە خەلك لە يەكتىرييەو ە فېرى دەبن، جا يان ئەو ەتا فېلّ و چاوبەستكرنە، ياخود چەند شتېكى زانستى تايبەتە و ناديارە لای بېنەر، يان كاريگريەكى قولە لەسەر دەروون و بەجۆرك ئىرادەى خاوەنەكەى تەسليم بەو حالەتە ئەبىت، ەموو ئەمانە چەند شتېكى دەستكەوتن و ئەكرى ئەوانەى حەز بەو كارانە ئەكەن فېرى بىن.

۹۶- همان سه رجاوه‌ی پیشو، ص ۲۹۱۶، به ده ستکاریه وه.

● ئەگەر قورئان جادوو بىت وەك ئەلەين ئەوا ئەبوو ئەوانىش ھەوليان بدايە فىرى
 بىن و ھاوشىوھى ئەو بھىنن، يان سوورەتەك بھىنن، بەلام ئەوان لەوھدا دەستەوسان
 بوون و دەرکەوت کە ئەوھى موحەممەد ﷺ ھىناوئەتى نىگای خوايە و ئەوئش پىغەمبەرى
 خوايە.

■ قورئان نىگای خوايە و لە لايەن ئەوھوھ رەوانە کراوھ و پەيامىكى
 سەر سوپھىنەرە لە شىواز و لە ھۆننەوھ و لە مانا و لە ھىدايەت و لە ياساگانيدا و لە
 ھەوالدانەکانى بۆ ناديارەکان، دەى دواى ئەمە ئىتر کەس بيانووى بەدەستەوھ نىھ بلىت:
 موحەممەد خۆى دايئاوھ يان يەكىكى تر دايئاوھ و موحەممەد لە ئەو وەرگرتوھ.

گومانی بیست و یه ک

بانگه شه کردنی نه وهی **له قورئان جادوویه کی ناشکرایه و موحه ممه د** هیتاویه تی * ۹۷

ناوه برۆکی گومانه که :

موشریکه کان نه لێن گوايه نه م قورئانه که موحه ممه د هیتاویه تی داستانی پیشووه کانه، له چیرۆکی رابردوووه کۆنه کانه وه سه رچاوه ی گرتووه، موحه ممه د کۆپیانێ کردوووه و به یانیان و ئیواران بۆی ده خوینریته وه، خوای گه وره ش نه فره رموی: ﴿ وَقَالُوا أَسْطِیْرُ الْأَوَّلِیْنَ اَکْتَتَبَهَا فِیْ تُمْلَنْ عَلَیْهِ بُکْرَةً وَّاصِیْلًا ۝﴾ (الفرقان)، هه روه ها وتویانه: نه م قورئانه داستانی پیشینه کانه و داوای نوسینه وه یانی کردوووه، به یانیان و ئیواران به سه ریدا ده یخویننه وه !!

رینگاکانی پووچه لکردنه وهی گومانه که :

۱. نه م بانگه شه یه سه رچاوه ی له بێ باوه پی و که له پره قیبه وه گرتوووه .
۲. وه بیر هیتانه وهی هاوشیوه کانی قورئان له کتێبه پیشووه کاندایه .
۳. شاهیدیدانی شایه ته به نی ئیسرا ئیلیه کان و کتێبه پیشووه کان له سه ر راستی و راستگویی قورئان.
۴. راما ن له قورئان دلتیایی ده دات له سه ر خالی بوونی له درۆ و له ناکۆکی، چونکه له لایه ن خوا وه دابه زیوه .
۵. لووتبه رزی و ده مه ده میی بێ بنه مای موشریکه کان رینگن له وهی شوین هه ق بکه ون .

۹۷- نه و نایه تانه ی که یاس له م گومانه نه که ن بریتین له: (القلم/ ۱۵، الاحقاف/ ۱۷، ۱۱، الفرقان/ ۵، الانفال/ ۳۹، المؤمنون/ ۸۳، الانعام/ ۲۵، نه و نایه تانه ش وه لاهی نه م گومانه نه ده نه وه بریتین له: (الفرقان/ ۶، الاحقاف/ ۱۲).

دریژمی بابہ تہ کہ ۱

یہ کہہ: نہم بانگہ شدیہ سدرچاوی لہ بی باوہری و کہ لہ پمقییہ وہ گرتوہ۔

موشريك و بى باوه په كان بوختانى نه وه نه گن كه قورئان داستانى پيشووه كانه،
 موچه ممد عليه السلام و هريگرتووه وليوهي فيرده بيت و دهخيوييتيه وه يو خه لك، نه وه ش
 درويه كي ناشكرا و بوختاني روون و بانگه شهيه كي رووته، به دلتنيابيه وه نه م قسه يان له
 چنده ها ثابتي قورئانيدا دووباره بيوه ته وه، وه كه نه فهرموي: ﴿ وَقَالُوا أَسْطِطِرُّوْنَ ۚ
 اَكْتَتَبَهَا فِيْ ثَمَلٍ عَلَيْهِ بُكْرَةً ۙ وَاصْبِلًا ۝٥﴾ (الفرقان) هه روه ها وتويانه: نه م
 قورئانه داستاني پيشينه كانه و داواي نوسينه وه ياني كردووه، به يانيان و ثيواران به سهريدا
 ده بخوينه وه!! جاريكي تر نه لئين: ﴿ هَذَا اِفْكٌ قَدِيْمٌ ۝١١﴾ ده لئين: نه م هه لبه ستر او و
 نه فسانه يه كي كونه!! (الاحقاف: ١١).

خوای گه وره وه لامي ئه م قسه هه لبه ستانه يان ئه داته وه ورووني ئه کاته وه که نه م بوختانانه له بي باوه پي و ياخي بو نيانه وه سه رچاوه ي گرتووه ، به به لگه ي ئه م نايه ته که نه فـرموى : ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَبَقُونَا هَذَا أَفَنُكِّدُكُمْ ۖ ﴾ (الاحقاف)، ئه وانه ي که بي باوه رن ده رياره ي ئه وانه ي نيمان و باوه ريان هيتاوه ده لئين : ئه گه ر باوه ره يتان به قورئان و به محمد چا ک بوايه ، ئه وانه پيش ئيمه نه ده که وتن !! جا چونکه خو يان هيدا يه ت و پيئمو وي قورئان وه رنا گرن ده لئين : ئه مه هه لبه سترا و ئه فسانه يه کي کونه !!

ئەمەش بەھۆی ئەو لووتبەرزى و كينه زۆرىە كە سەبارەت بە ئىسلام و مۇسلمانان
هەيانە .

دووم: وەرپاښتگي پرانی قورئان بۇ کتیبه پېښووهکان.

یه کيکی تر له شیوازه کانی پوچکردنه وهی قورئان بۇ ئەم بانگه شیه بیرهینانه وه یانه بۇ ئەو کتیبانه ی تر که وهك قورئان بوون، که ئەو بابە ته لایان زانراو بووه، بۇ نمونه: ته ورات، که قورئان به به باشی باسی ئەکات و ناماژەش به تایبه تمهندی قورئان ئەکات، خوای گه وړه نه فرموی: ﴿وَمِنْ قَبْلِهِ كَتَبَ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانَا عَرَبِيًّا لِّنُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَنُفِّرِيَ لِّلْمُحْسِنِينَ﴾ (الاحقاف) خو پیش ئەم قورئانه، ته وراتی موسا په وانه کراوه تا پېښه و او په حمهت بیټ له کاتی خویدا ... ئەم قورئانهش په یامیکه سه لمینه ری په یام و کتیبه کانی پیش خویه تی و، ږکه له گه لیاند او به زمانیکی عه ره بی پاراوی په وان هاتووه بۇ ئەوهی ئەوانه ی سته میان کردووه بیاداریان بکاته وه مژده به خشیشه به چاکه کاران.

له ته وراتیشدا پیاوه لدانی تیدایه بۇ پیغه مبه رﷺ و بۇ پرواپیته نانی، وازیان له وه هیناوه و هیدایه تیان پی ورنه گرتووه به هوی لوتبه رزی و یاخیبوونیانه وه، ته نانه ت نهو کتیبه پیروژه شیان ده ستکاری کردووه بۇ ئەوهی گومړا بېن و خه لکانی تری به نی سیرائیلیش گومړا بکن، له راستی و دروستی قورئانی پیروژ.

سینه م: دانپیانانی شایه تحاله کان:

دیسان یه کيکی تر له وه لاهه کانی قورئان شایه تیدانی ئەو کتیبه کانی پیش قورئانه، هه روه ها شایه تیدانی شایه تحاله کانی نه وه کانی ئیسرائیله بۇ راستی ئەم قورئانه، خوای گه وړه نه فرموی: ﴿... وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَءِیْلَ عَلَىٰ مِثْلِهِ فَتَمَنَّ وَاسْتَكْبَرَتْ لِمَا لَآ إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَٰكِلِينَ﴾ (الاحقاف) هه روه ها پتیان بلای: هه وایم بده نی، باشه، ئەی ئەوه چۆنه و حالتان چۆن ده بیټ نه گهر ئەم قورئانه له لایه ن خواوه بیټ و، ئیوه ناوا بپروای پېنه کهن؟! هاوکات له گه ل نه وده دا که شایه تیک له نه وهی ئیسرائیل شایه تی داوه که چ

تهورات و، چ قورئان له يهك سه رچاوه وه هاتوون، نه وه باوه پى هينا و ئيهوش لووتنان كرد به ئاسماندا و باوه پتان نه هينا... بيگومان خوا هيدايت و پتتمووى دهستهى سته مكاران ناكات .

ئه هلى كتيب باوه پيان به هاتنى په يامه ئاسمانيه كان هيه بۆ سه ر پيغه مبه ران، جوله كه كان هه والى هه نديك له په يام و كتيب كه ي موسا يانسه لامى خواى ليبييت بۆ موشرى كه كان نه گيرايه وه، نه مهش پووچه لكرنه وهى بانگه شهى موشرى كه كانه به دلتيا بيدان له سه ر نه وهى هاتنى نيگاي خوا سوونته تيكى خوداييه و پيشتر شتيكى زانراو بووه، له به ناوبانگه ترين نه و كتيبانه ته ورا نه كه ي موسا يه سه لامى خواى ليبييت و له لايه ن جوله كه شه وه هه والى نه و كتيب يان پيگه يشتووه، بۆيه خواى گه وده نه فه رموى:

﴿وَمِنْ قَبْلِهِ كَتَبَ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانِ عَرَبِيٍّ يُنْذِرُ الَّذِينَ ظَلَمُوا

وَبُشِّرِ لِلْمُحْسِنِينَ﴾ (الاحقاف)، خو پيش نه م قورئانه، ته وراتى موسا په وانه كراوه تا پيشه واو په حمه ت بيت له كاتى خويدا ... نه م قورئانهش په ياميكه سه لمينه رى په يام و كتيب كه كانى پيش خويه تى و، پيكه له گه ليانداو به زمانيكى عه ره بى پاراوى په وان هاتووه بۆ نه وهى نه وانه ي سته ميان كردووه بيداريان بكاته وه مژده به خشيشه به چا كه كاران.

چوارهم: قورئان له لايه ن خواوه يه كه نه ينى ئاسمانه كانى و زهوى له به رده ستدايه.

هه ر خودى قورئان رووكاره ده ره كيه كه ي پيچه وانه يه به و بوختانه ي نه وان نه يكه ن، قورئان هيج درو و قسه يه كى هه لبه ستراوى تيدا نيه، هيج عه ره بيك ناتواني ت كه كتيبى كى عه ره بى وا زمان پاراو و ره وان و به ئاست به يتي ت كه گه يشتووه ته سنوورى مو عجزه، بۆيه خوا پيغه مبه ر ﷺ فير نه كات تا وه لامى نه و قسه هه لبه سانه بداته وه به وهى كه قورئان له لايه ن خواوه دابه زيوه بۆ پيغه مبه ره كه ي ﷺ، چونكه نه و شار ه زاي سه رجه م نه ينيه كانه، وهك نه فه رموي ت: ﴿قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ

عَفُورًا رَجِيًّا ﴿٦﴾ (الفرقان). تۆ ئەي محمد! بلى: ئەو زاتەي ئەم قورئانەي دابەزاندووە بە ھەموو نەيتيەك دەزانیت لە ئاسمانەکان و زەویدا، ھەر ئەویش ھەمیشە و بەردەوام لێخۆشبوو مېھرەبانە.

ئەمەش بۆ ئەوەیە ھۆشيان بەيتيەتەووە رابمێنن لە قسەكەي خۆيان گوايە قورئان درۆيەيان داستانێ پيشووەكانە، سەرنجيان بۆ ئەو راتەكيشيت كە قورئان پەرە لە راستی روشن كە جگە لە خوا كەس ئەو زانباريان نازانيت، ئەو نەيتي ئاسمانەكان و زەوی لایە، بەمە ئەيەوێ بگەنە ئەو دلتيايیەي كە قورئان نابێ لە جگە لە ئەو خودايەو ھاتبیت، ئەستوپاكي پيغەمبەريشيان بۆ دەريكەوێ لە ئەو بانگەشەي بۆي ئەكەن گوايە لە خەلكي ترەووە وەريگرتبیت..

پنجەم: نووتبەرزى و مشتومرى بى بنەماي موشريكەكان بەرپەستە لە رىگەي شونكەوتنى ھەق و راستیدا.

يەكێكى تر لە وەلامەكانى قورئان بۆ ئەوانەي تانە لە قورئان ئەدەن و ئەلین: قورئان داستانێ پيشووەكانە! ئەوەیە ئەمانە ھەولێ بى بەلگە دەدەن و ھىچيان بۆ ناسەلمێنرێ، ئەو ھەشى وایان لێنەكات شوێن ھەق نەكەون خۆ بەگەرە کردنە كە لە راستیدا ئەوان لەو خۆبەزلزانینە بچوكتەر و گرگەترن، خوا ئەفرموی: ﴿ مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْزُرُكَ تَقْلُبُهُمْ فِي الْإِلْدَادِ ﴾ (غافر)، ھىچ كەس لە بەرامبەري ئايەت و فرمانەكانى خواوە موجدەلە و دەمەدەمى ناكات، جگە لەوانەي كە بى بپواو خوانەناس بوون، ئەي پيغەمبەر ﷺ كەواتە دەسەلات و سەرمايە و ھيزيان فريوت نەدات. ھەر ھەم ئەفرموی: ﴿ إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَتْهُمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُمْ بِبَلِغِيهِ فَاستَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴾ (غافر) بە راستى ئەوانەي كە موجدەلە و گفتوگوى سەرەكەشانە دەكەن و، بە نەشارەزايى لە ئايەتەكانى خوا دەدوين

بى ئوۋى بەلگە يەككى بەھىزىيان پىيىت، ئوۋانە تەنھا لە سىنە ياندا خۆ بەل زانين ھەيە،
بە مەرجىك ھىچ كات ناگەنە ئوۋ ئامانجەي كە ھەيانە، كەۋاتە تۆ پەنا بگرە بە خوا لە
شەپى خوانە ناسان چونكە بە پاستى ئوۋ زاتە بيسەر و بينايە.

مروۋ خۆي بە گەۋرە ئەزانى و مشتومر ئەكات لە ئايە تەكانى خوادا، ئوۋ ئايە تانەي كە
نقد روون و پاراۋن و تەعبىر لە پاك و بى گەردى دەكەن، بە زمانىكى پاك و بى گەرد،
ئەم مروۋانە بانگە شەي ئوۋە ئەكەن: بۆيە موناقەشە ئەكەين چونكە ھىشتا قەناعە تمان
نە كەردوۋە! دەمى دەمى ئەكات گوايە ھىشتا ماويە تى يەقەن پەيدا بكات، بە لام ئوۋ
خوايەي كە بەندە كانى خۆي ئەناسىت قەسەيان ئەبىسىت و ئەيانىنىت و ئاگاي لە
شاراۋە كانىيان ھەيە ئەفەرموى ئوۋانە لووتبەرزى! تەنيا لووتبەرزىيە كە دلى تەنيوون و
پەلكىشيان ئەكات بۆ ئوۋەي ئوۋ ھەموۋە جەدەلە بگەن لە شتىكدا كە جەدەل
ھەلئەگرىت ئوۋەندە روونە، ھەر ئوۋ لووتبەرزىيەيە كە ھەلئەنئەنەت بۆ خۆ ھەلكىشان و
دەرچوون لە قەبارەي راستەقىنەي خۆيان، و چوونە شوپىنىك كە ھى ئوۋان نىيە، مل
بەرە و پلەيەك ئەنى كە شايسە بە و نىيە، مشتومر لە شتىكدا ئەكات كە بەلگەي
بەدەستەۋە نىيە تەنيا خۆ ھەلكىشان و لووتبەرزى نەبىت.^{۹۸}

راستى روونە بە لام بى باۋەپان مشتومپى بى ھودە ئەكەن بۆ ئوۋەي راستى بىيەزىنن و
ھەلىۋە شىننەۋە، ئوۋان كاتىكىش داۋاي موعجىزە و دابەزىنى سزا ئەكەن تەنيا
سوكايە تى و گالتە كەردىيان بە ئايە تەكانى خوا مەبەستە، ۋەك ئەفەرموى:

﴿... وَجَدِلَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوًا ۚ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَى فَلَنْ يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا ۚ﴾ (الكهف).

ئەوانەى كافرو بى باوە پ بون ھەر موجدەلەو دەمبازى دەكەن بە بەلگەى پەرپوچ،
 بۆ ئەوئەى حق و راستى بەتال بکەنەو و بىترازىتن، ھەرودھا ئايەت و ھەرمانەکانى من و
 ئەوئەى ئەوانى پى ھۆشيار کراوەتەو کردويانە بەگالتە. کى لەو ستمکارترە کە
 يادەوئەى کرايىت بە ئايەت و ھەرمانەکانى پەرودەردگارى، کە چى پووى لى وەرگىراون و
 لووتى بەرز گرتووەو ئەوئەى لە ياد کردووە کە چ دەستپيشکەرەى کى کردووە لە گوناھو
 تاوان، ئىمە بەراستى پەردەمان ھىناو بەسەر دلياندا تا لە ئايەتەکانى ئىمە تىنەگەن و
 قورسى و کەپيشمان کردۆتە گوپيانەو، خۆ ئەگەر بانگيان بکەيت بۆ پىيازى ھىدايەت و
 دىندارى، ئەو ھەرگىز ئەوانە ئەو ھىدايەتە وەرناگرن.

ئەوانەى سوکايەتى بە ئايەتەکانى خوا و ئاگادارکردنەوئەکانى ئەو ئەکەن ئومىديان
 ليتاکرى کە لە قورئان تىبگەن و سوودى لى ببينن، بۆيە خواى گەورە پەردەيەکى
 کيشاو بە بەسەر دلياندا، کە بوەتە بەرەست بۆيان و گوپيان لە ئاست ھەق و راستى
 قورس بوو و نايبيست، بىرارى ئەوئەى بۆ داو و ويل و سەرگەردان بىن بەھۆى گالتەکردن
 و سوکايەتیکردنيان بە دىن کەواتە ھەرگىز بەرچاو روون نابن، چونکە ھىدايەت و
 بەرچاوپوونى بە چاوى کراوە دلى نامادەو وەرئەگيرىت.^{۹۹}

خواى گەورە ئەفرموى: ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِن جِئْتَهُم
 بِآيَةٍ لَّقَالُوا الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّنَا نَأْتِيهِمْ إِلَّا مِثْلُ مَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٨٨﴾ كَذَٰلِكَ يَطْغَىٰ اللَّهُ عَن قُلُوبِ الَّذِينَ لَا
 يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾﴾ (الروم).

سویند بەخوا بەراستى ئىمە لەم قورئاندا لە ھەموو بابەتیک نموونەمان بۆ خەلکى
 ھىناوەتەو، کە چى ھەر ئايەتیکيشيان بۆ بەيتىت و بەسەرياندا بخوینیتەو، ئەو
 بىگومان ئەوانەى کە بى باوەرین دەلین: ئیو تەنھا پيشيلکەرى ھەقن و ھىچى تر نین

۹۹- ھەمان سەرچاوەى پيشوو، ج ۴، ص ۲۲۷.

! انا بهو شیوهیه خوا مؤر دهنیت به سهر دلی ئهوانه دا که نازانن و به شوین حق و راستیدا ناگه پین، (شوین راستی و حقیقت ناکه ون).

قورئان له هه موو نمونه یه کی تیدایه، چه ندین شیوازی دهر بیرینی له خوگرتهوه، چه ندین که ره سه ی تیدایه بۆ به ئاگاهیتانه وهی عقل و دل، دهستی بردوه بۆ چه ندین بابهت که قولن کاریگه ری خو ی داننه نیت له کاتیکدا قسه بۆ هه موو دلّه کان و هه موو عه قلّه کان نه کات، له هه موو ژینگه یه کدا و له هه موو کۆمه لگه یه کدا، هه ر قورئان له و کاتانه دا قسه له گه لّ دهروونی ئه م مرقّده دا نه کات له هه موو حالّه ته کانیدا، له هه موو قوناغه کانیدا، که چی ئه واندوای ئه م هه مووه شته بره وای به هیچ ئایتیک ناکه ن، ته نیا نه مه ش نا، به لکو خویان هه لئه کیشن و زماندریزی ئه که ن له به رانه بر خوادا، بۆیه خوای گه وده ش به دوا ی ئه م کوفر و زماندریزیه یاندا ئه فهرموی: ﴿كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (الروم)، انا بهو شیوهیه خوا مؤر دهنیت به سهر دلی ئهوانه دا که نازانن و به شوین حق و راستیدا ناگه پین، (شوین راستی و حقیقت ناکه ون).

به کورتی:

- ئه م قسانه له بی باوه ری کافران و عینادی و خۆبه گه وده زانتر له راستی سه رچاوه ی گرتوه، هیچ به لگه یه کیشیان پی نیه بۆ ئه و قسانه.
- قورئان کتیبه کانی پیش خو ی پشتراست نه کاته وه، که وایه قورئانیش وه ک ئه وان نیگای خوایه و چاودیریشه به سهر ئه و کتیبانه ی تره وه.
- دانپیدانانی شایه تحاله کانی ناو (به نی ئیسرائیل) به وه ی کتیبه پیشووه کان مژده ی هاتنی پیغه مبه ری ﷺ داوه، شایه تیشه بۆ ئه وه ی قورئان له لایه ن خواوه دابه زیوه.

■ قورئان چۆن ئەبىتتە درۆ و داستان لە کاتىکدا ئەوێ دایبە زاندووێ نەتێبەکانى
ئاسمانەکان و زەمىن هەمووى لە بەردەستىدايە؟ هەرکە سىش لى رابمىنىت و بەدل
بىخوینىت رىگەى نامىنى ئەو نەبىت دان بەو دا بنىت کە قورئان حەتمەن قسەى خوايە.

گومانی بیست و دوو

بانگه شه کردنی به وهی نه وهی که موحه ممد ﷺ هیناویه تی هیچ نیه جگه له
شیعر و خهوی تیکه ل و پیکه ل نه بیست، موحه ممد خوشی شاعیر و فالچییه و
نوقلانه لیدره کاهینه و هیچی تر. ۱۰۰*

ناویریکی گومانه که:

موشریکه کان بانگه شهی نه وه نه کهن که گوايه نه وهی پیغه مبه ر ﷺ هیناویه تی جگه
له شیعر و فال و خهوی تیکه ل و پیکه ل نه بی بیچی تر نیه، نه و قورئانه ی موحه ممد
هیناویه تی له لایه ن شهیتانه کانه وه بوی هاتووه، خوی گه وره نه فره موی: ﴿بَلْ قَالُوا
أَضْغَثُ أَحْلَمَ بَلْ أَفْرَنَهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بَيِّنَاتٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ﴾ (الانبياء)،
به لکو (شتی تریشیان) دهوت: (وه كه نه وهی كه گوايه نه م قورئانه): خه وو خه یالی بی
سه ر و بنه، یاخود خوی هه لی به ستووه، به لکو نه و كه سیکي شاعیره، ده با به لگه و
موعجزه یه كه به یئیت وه كه پیغه مبه رانی پیئشو!

رینگاکانی پووچکردنه وهی نه م گومانه:

۱. دوودلی موشریکه کان و هه نگاوانانی کویرانه سه بارهت به قورئان به لگه یه له سه ر
نه وهی هیچ له قورئان نازانن و زور ویلن.
۲. قورئانی پیرۆز قسه ی خوايه له رینگه ی نیگاوه دابه زیوه بۆ پیغه مبه ره که ی.
۳. شهیتانه کان توانا و ده سه لاتی دابه زاندنی قورئانیان نیه.

۱۰۰- نه و ئایه تانه ی که باس له م گومانه نه کهن بریتین له: (الانبياء/۵، الصافات/۳۶، الحاقه/۴۷، ۴۸، الطور/۳۰،
نه و ئایه تانه ش وه لامی نه م گومانه نه ده نه وه بریتین له (النجم/۴، ۵، الحاقه/۴۷، ۴۸، الشعراء/۲۱۲، ۲۱۰،
الفرقان/۹، التکویر/۲۵، ۲۶، ۱۹، الاسراء/۴۸).

درېژمى بابته كه:

يه كه م: نه قامى و گومرايى موشريكه كان.

نهم قسه يه به لگه يه له سهر بى بپوايى و كه لله ره قى و پارادوكسى و ناكوكى موشريكه كان له هه لويست وه رگرتن له قورئان، به رانبر قورئان بوودل ۛ سه رگه ردان بوون، جارى نه يانوت نهمه جادووه، وهك قورئان نه يگيرتته وه ﴿ وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالُوا الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ۝٧﴾ (الانعام)، خو نه گه نووسراوئى كمان بو تو له ناو كاغه زى كدا دايه زاندايه، نه و جا ده ستيشيان لى بدايه، نه وه نه وانه ي كه بى بپوا بوون ده يانوت: نهمه جگه له جادويه كى ناشكرا هيچ شتيكى تر نيه!! (هر باوه پ ناهيتن). هه روه ها نه فهرموى: ﴿ وَقَالُوا إِن هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ۝١٥﴾ (الصافات)، ده شيانوت: نهمه ي نيمه ده يبينين و ده يبيستين جگه له جادويه كى ناشكرا شتيكى تر نيه...!! هه روه ها نه فهرموى: ﴿ وَإِذَا نُنَزِّلُ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا نَيِّنِّي قَالُوا الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ۝٧﴾ (الحقاف)، له كاتيكدا نايه ته ناشكراو پوونه كانى نيمه به سه رياندا بخوئيرتته وه، نه وانه ي كه بى باوه پ بوون به و حق و راستيه ي كه بويان ديت ده لئين: نهمه جادويه كى ناشكرايه. به هه مان شى، هه نه فهرموى: ﴿ فَقَالَ إِن هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَرُ ۝٢١﴾ (المدثر)، به هه موو عه قلبه وه وتى!! نهم قورئانه جگه جادوو نه بيت كه وه رده گيرت هيچى تر نى يه!!...

جارى نه يانوت: نهمه شيعره، ﴿ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّبَّيْنَاهُ بِرَبِّ الْمُنُونِ ۝٢٠﴾ (الطور) خوانه ناس و دلره قه كان ده لئين: نهمه شاعيريكه و چاوه پوانى مهرگى ده كه ين!! هه روه ها ﴿ بَلْ قَالُوا أَضْغَتْ أَحْلَامٌ بَلْ أَقْرَبَهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْنِزْنَا نَبَايِرَ ۝٥﴾ (الانبياء)، به لكو (شتى ترشيان) ده وت: (وهك نه وهى كه گوايه نهم قورئانه): خه وو

خه یالی بی سهر و بنه، یاخود خوی هلی به ستووه، به لکو نه و که سیکی شاعیره، ده با به لکه و معجزه به ک بهیتیت وه ک پیته مبه رانی پیشوو! ﴿وَيَقُولُونَ إِنَّا لَأَكْرَأُ إِلَهَيْنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ﴾ (الصافات)، ده یانوت: ئیمه چۆن واز له خوا کانمان ده هینین بۆ شاعیریکی شیت؟!

جاری ئه یانوت: ئهم قورئانه خوی تیکه ل و پیکه له، وه ک له سورتهی (الانبیاء) دا نامارهی پیکراوه. جاریکی تر ئه یانوت: ئهمه قسه ی هه لبه ستراره، وه ک نه فه رموی: ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَيْنَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَفْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (یونس)، به لکو (له گه ل نه وه موو به لگانه دا) ئه وانه ده لێن که محمد ﷺ قورئانی هه لبه ستووه، بلی: ده ئیوه ش سووره تیک وه ک سووره ته کانی داریژن و بیهینن، داوا بکه ن له هه ر که سیکی تر که ده توانن جگه له خوا (که یارمه تیتان بدات) درێغی مه که ن ئه گه ر پاسنگون، هه روه ها نه فه رموی: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِن هَٰذَا إِلَّا إِفْكُ افْتَرَيْنَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا﴾ (الفرقان)، ئه وانه ی بی باوه ر بیون وتویانه: ئهم قورئانه درۆیه ک نه بییت که (محمد ﷺ) خوی هه لیه ستووه، شتیکی تر نییه، که سانی تریش یارمه تیانداده، به راستی ئه وانه (به و گوفتاره یان) ستم و بوختانیکی گه وره ده که ن و قسه یه کی ناره وایان کردوه.

به م هه لیت و په لیتانه وه سفی قورئان ئه که ن، که ئهمه ش به لگه یه له سه ر گومپایی و نه فامیان، له بهر ئه وه چه ندین نمونه ئه هیتنه وه و ریگای راستیش نادۆزنه وه، بۆیه خوی گه وره وه لایمی نه فامی و گومپایی و هه لیت و په لیته کانیا ن ئه داته وه و نه فه رموی: ﴿انظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا﴾ (الاسراء)، سه رنج بده چۆن تو ده که ن به نمونه (تاویک ده لێن: جادووگه ر، ده میک ده لێن: شاعیر... هتد) سه رنه نجام خویان گومرا کردوه و ناتوانن ریگه و پێیازیکی چاک و دروست بگره به ر.

دووم: قورئانی پیروژ قسه‌ی خواجه له رنگه‌ی نیگاوه دابه‌زبوه بۆ پیغه‌مبه‌رمکه‌ی.

وه لامیکی تری قورئان ئه‌وه روون ئه‌کاته‌وه که ئه‌م قورئانه له لایه‌ن په‌روه‌ردگاری جیهانیانه‌وه دابه‌زینراوه و پیغه‌مبه‌ریکی به‌پرز رایده‌که‌یه‌نیت نه‌ قسه‌ی شه‌یتانی نه‌فره‌تلیکراوه، نه‌ شاعیر و نه‌ فالچی وه‌ک ئه‌وه‌ی بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌که‌ن، به‌لکو نیگا و سروشی خواجه، جوهره‌ئیلسه‌لامی خوای لیبت ده‌یگه‌یه‌نیت به‌ موحه‌مه‌دی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، وه‌ک ئه‌فرموی: ﴿وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ۝۱۱﴾ وَلَا يَقُولُ كَاهِنٌ قَلِيلًا مَّا تَذْكُرُونَ ﴿۱۲﴾ نَزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ۝۱۳﴾ (الحاقه)، دلنیا‌بن که ئه‌م قورئانه گوشتاری شاعیر نه‌، ئه‌وه بۆ زۆر که‌متان باوه‌ ده‌هیتن؟! گوشتاری فالچی و زینوایش نه‌، ئه‌وه بۆ زۆر که‌متان یاده‌وه‌ری وه‌رده‌گرن؟! به‌لکو ئه‌م قورئانه له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگاری جیهانه‌کانه‌وه په‌وانه‌کراوه و نێردراوه‌ته‌ خواره‌وه.

سینهم: ئه‌گه‌ر موحه‌مه‌د ﷺ له‌ رنگه‌ی قورئانه‌وه درۆی به‌ده‌م خوداوه بک‌ردایه‌ ئه‌وا ده‌ستبه‌جێ تۆله‌ی نێدمک‌رایه‌وه.

خوای گه‌وره پاش ئایه‌ته‌کانی تر ئه‌فرموی: ﴿وَلَوْ نَقُولُ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَابِلِ ۝۱۴﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ۝۱۵﴾ ثُمَّ لَقَطْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ۝۱۶﴾ فَمَا يَكُرُّ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ۝۱۷﴾ (الحاقه)

خۆ ئه‌گه‌ر محمد ﷺ هه‌ندیک قسه‌و گوشتار به‌ده‌م ئیمه‌وه هه‌لبه‌ستایه. ئه‌وه به‌هیزو ده‌سه‌لاتی خۆمان ده‌مانگرت. له‌وه‌وه‌وا په‌گی دلی ده‌پچ‌رتین و ده‌یم‌رتین. ئه‌وسا هیچ که‌سێک نییه له‌ ئیوه به‌ربه‌ست و به‌رگری بکات له‌ ئیمه‌.

ئه‌مه‌ یانی: ئه‌گه‌ر موحه‌مه‌د ﷺ درۆی به‌ده‌مه‌وه بک‌ردیتایه وه‌ک ئیوه ده‌لێن و قسه‌ی هه‌لبه‌ستایه به‌ناوی ئیمه‌وه و زیاده‌ی بخستایه‌ته‌سه‌ر په‌یامه‌کانی ئیمه‌ یان لیتی که‌م بک‌ردایه‌ته‌وه یان شتیکی خۆی بووتایه و بیدایه‌ته‌ پال ئیمه‌که وانیه‌ئه‌وه به‌په‌له تۆله‌مان لێنه‌سه‌ندو هیچ یه‌کی‌کیش له‌ ئیوه نه‌یده‌توانی بکه‌ویتته‌ نێوانمانه‌وه ئه‌گه‌ر

نیازنیکی له و جوړه مان هېوایه، تیا نه بردن و توله نه کړدنه وه لایې به لگه یه که پیغه مېرمنه ﷺ دروی به دهم خواوه نه کړدوه، به مهش روون ده بیته وه نه گهر درو و قسه ی به دهم خواوه هه لېه ستایه ریگه ی پی نه نه درا، نه وهش به لگه یه له سر نه وهی که که سیکی راستگو و گوږایه ل و پیگه یشتوه. چونکه خوا نه وهی نه و نه یگه یه نیت بوی نه سه لمینیت، پشتیوانیشی لینه کات به موعبیره ی ناشکراو به لگه ی سه لمینر، که واته نه وهی موحه مېرمنه ﷺ هیناویه تی نه شیعره و نه فاله و نه خوی ناپړک و پیکه، به لکو له لایه ن په روه ردگاری جیهانیانه وه بوی هاتوه.

چوارم: شهیتانه کان توانا و دهسه لاتی دابه زاندنی قورنایان نیه.

نه و بوختانه ی که نه لاین شهیتانه کان نه و قورنایان دابه زاندوه که موحه مېرمنه ﷺ هیناویه تی بوختانیکي بی بنه ما و قسه هه لېه ستنیکي نابه جییه، خوی گه وړه له چه ند روویه که وه ریگری له شهیتانه کان دهکات که نه و کاره بکن:

۱. نه و کاره به وان ناکریت، واته له گه ل نامانچ و داخوای نه واندایه ناکریت وه، چونکه سیفته تی نه وان هه ولدانه بو خرابه کاری و له خسته بردنی به نده کان، نه م قورنانه ش فرمان به چاکه نه کات و ریگری له خرابه نه کات، و پرې له رووناکي و رینمایي و هیدایه ت و به لگه ی گه وړه، بویه نه فرموی: ﴿وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ۝۱۱﴾

(الشعراء). شتی و به وان ناکریت و هرگیز ناتوان به کاری واههستن.

۲. نه گهر ریگه شیان پیدرایه هر توانا و دهسه لاتیان نه بوو، وهک خوی گه وړه نه فرموی: ﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَشِيعًا مُّتَصِّدَعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نُضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَفْكُرُونَ ۝۱۱﴾ (الحشر)، نه گهر نه م قورنانه مان دابه زاندایه سر که ژو کیویک، ده تبینی ملکه چ ده بوو، وردو و خاش ده بوو، شق و په ق ده بوو، له ترسی فرمانی خوا، له هه بیته تی گه وړه یی و دهسه لاتی خوا، نیمه نه م نمونانه

دههيننه وه بۆ خه لکی بۆ ئه وهی بیریکه نه وه و ژیریان بخه نه کار و شوین قورئانی

پیرۆز بکه ون، ههروه ها ئه فهرموی: ﴿.. وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٣١﴾﴾ (الشعراء).

۳. ئه گه دهستی بدایه بۆیان و توانای هه لگرتن و گه یاندنیشیان هه بوايه نه یانته توانی پی بگهن، چونکه ئه وان به ره به ستیکیان بۆ دانراوه له بیستنی قورئان له کاتی دابه زینیدا، چونکه ئاسمان پرپه تی له له پاسه وانی به هیز و تیری ئاگرینی ئه ستیره کان له کاتی دابه زینی قورئاندا بۆ سه ر پیغه مبه ر ﷺ، بۆیه هه یج به کێک له شه ی تانه کان توانای بیستنی به ک پیتیشیان نیه، بۆ ئه وهی کاره که گومان و چه واشه کاری تیکه ل نه بیته، ئه مه ش له به زه یی خواوه یه بۆ به نده کانی بۆ پاراستنی ئایینه که یان، پالپشتیه کیشه بۆ قورئان و پیغه مبه ر که ی ﷺ، وه ک ئه فهرموی: ﴿إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمْعَزُولُونَ ﴿٣٢﴾﴾ (الشعراء)، بێگومان ئه و شه ی تانه له بیستنی وه حی و فه رمانه کانی خوا که پاده گه یه نریت به فریشته کان دوور و به رکه ناری.

هه ر قورئان ده رباره ی جنۆکه ئه فهرموی: ﴿وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَهَا مِثْلَ ثَرَسٍّ شَدِيدٍ وَشَبَّاهٍ ﴿٣٣﴾ وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقْعِدَ اللَّسَعِ فَمَنْ يَسْمِعُ الْآنَ يَحْدِلْهُ شَبَابًا رَصْدًا ﴿٣٤﴾﴾ (الجن)، ئیمه جاران له هه ندیک شوینی ئاسماندا خۆمان هه شارده دا بۆ گو یگرتن و ده نگوباس بیستن، به ئام ئیستا ئه وهی بیه ویت گو ی بگریته یه کسه ر نه یزه کیکی بۆ ئاماده یه و بۆی ده هاو یژریت و له ناوی ده بات. جا به پاستی ئیمه نازانین ئایا نه خشه یه کی شه پو و یرانکاری کیشراوه بۆ دانیش توانی سه ر زه وی، یا خود په روه ر دگاریان ده یه ویت پرتنمووی و هیدایه تیان بدات بۆ دینداری و سه رفرازی.

ئه مه باشتترین وه لامه بۆ ئه وهی که به پیغه مبه ر ئه لێن تۆ فالچی و کاهینی (غهب نه خوینیه وه)، گوايه ئه وهی که ئه م قسانه ی بۆ دینی شه ی تانه ! چونکه به بۆچوونی ئه وان فالچیه کان شه ی تان قسه یان بۆ ئه هینن، له راستیدا ئه و کاهینانه قسه ی خۆیانه و

ئەياندەنە پال شەيتان — بەھسبىي خۇيان، قورئان ئەمە پوۋچنەكاتەرە كە قورئان ئەو جۆرە شتانە بىت، فالچىھەكان ھاوشىۋەي قورئانايان پى ناوترىت، شەيتانى فالچىھەكانىش تواناي ئەوھيان نىھ ھاوشىۋەي قورئان بخەنە دلى شويىنگەوتەكانيان، فالچىتى ساختەچىتى ودرۆو دەلەسە و چەواشەكارىھە و قسەكانيان ھەموو ھەكايەتخوانىھە و تا بىت ئەيدەنە دەمى و فراوانى ئەكەن.

بەكورتى:

■ ئەم قسە و قسەلۇكانە بەلگەن لەسەر گومرايى موشرىكەكان و خۇپەرستى و لووتبەرزىيان لەبەرانبەر ھەق و راستىدا، قورئان كەلامى خوايە و لە رىگەي نىگاوھ ناردوويەتى بۇ پىغەمبەرەكەي ﷺ، نە شىعرە و نە فالە، ئەوان خۇشيان ھىچ جۆرە شتىكان لەو شتانە لە پىغەمبەر ﷺ نەبىنيوھ تەنانەت پىش پىغەمبەرەيەتەكەشى.

■ ئەگەر پىغەمبەر ﷺ درۆي بەدەم خواوھ بىكردايە دەستبەجى تۆلەي لىئەكرايەوھ كەسىش ئەيدەتوانى لەسەرى ھەلبداتى، تۆلە لىئەكردنەوھى بەلگەيھە لەسەر ئەوھى كە قورئان دانراوى ئەو نىھ و بەلگەشە لەسەر دانپىدانانى خوا بۇ ئەو.

● شەيتانەكان ناتوانن قورئان داببەزىتنن، چونكە ئەوھى لە قورئاندا ھاتوۋە لەگەل سىروشتى ئەواندا يەك ناگىرتەوھ، ئەوان سىروشتىيان بە خراپەكارى و تاوان ناسراوھ، قورئانىش پەر لە رووناكى و رىنمايى و بەزەيى، لەگەل ئەوھشدا ئەوان رىگىرييان لىكراوھ لە بىستنى قورئان لە كاتى دابەزىنىدا.

گومانی بیست و سی

بانگه شه کردن بهومی که قورنان هه لیه سترای موحه ممه ده خویه تی: * ۱۰۱

ناومرۆکی گومانه که:

موشریکه کان بانگه شه ی نه وه نه که ن که قورنان دانراوی موحه ممه ده ده ﷺ، خوی
هه لیه ستووه و داویه ته پال خواجل جلاله، خوی گه وره نه فرموی: ﴿وَإِذَا رَأَوْكَ إِِنْ
يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا ۝١١﴾ (الفرقان)، نه وانه ی بی باوه پ بون
وتویانه: نه م قورنانه درویه که نه بیته که (محمد) خوی هه لیه ستووه، شتیکی تر نییه،
که سانی تریش یارمه تیانداوه، به پاستی نه وانه (به و گوفتاره یان) ستم و بوختانیکی
گه وره ده که ن و قسه یه کی ناپه وایان کردوه، هه روه ها نه فرموی: ﴿وَإِذَا نُنَاجِيهِمْ آيَاتُنَا
يَنْتَبِهُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانُ يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ وَقَالُوا مَا هَذَا إِلَّا إِنْكَارٌ لِّمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ وَقَالَ
الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ۝١٢﴾ (سبا)، جا نه گه ر نایه ته ناشکه او
په وونه کانی ئیمه به سه ریاندا بخوینریتته وه، (کافران) ده لئین: نه مه کابرایه که وه ده یه ویت له
پنگه و پیبازی باوانتان ویتلتان بکات، هه روه ها ده لئین: نه مه شتیکی ده سته لیه ست و
هه لیه ستراره، نه وانه ش که کافرن ده رباره ی نه و حق و راستییه ی که بویان هاتوه
ده لئین: نا نه مه سیحرو جادویه کی ناشکرایه !!

۱۰۱- نه و نایه تانه ی که باس له م گومانه نه که ن بریتین له: (هود/۱۲، یونس/۱۵، سبا/۴۲، الفرقان/۴،
الطور/۳۲، المدثر/۳۵، الانبیاء/۵، السجدة/۳)، نه و نایه تانه ش وه لامی نه م گومانه نه ده نه وه بریتین
له: (البقرة/۳۳، هود/۱۴، القصص/۴۹، الاسراء/۸۸، یونس/۳۷، سبا/۱۵، الحاقة/۴۴).

رنگاکانی پوچه نکردنه وهی ئەم گومانە :

۱. نه خوێندهواری پیغه مبه‌ر ﷺ له پیش دابه‌زینی قورئان و داوی دابه‌زینی به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەوهی قورئان نیگای خوایه و له ئەوه‌وه هاتوو.

۲. موشریکه‌کان به‌لگه‌یان نیه له‌سه‌ر بانگه‌شه‌که‌یان به‌لکو شوێن گومان که‌وتوون.

۳. ده‌سته‌وسانی موشریکه‌کان له‌ رووبه‌پووبوونه‌وهی قورئان به‌ هێنانی ده‌ سووره‌ت یاخود یه‌ك سووره‌ت هاوشیوهی قورئان سه‌لمینه‌ری بێینه‌مایی و پووجی بانگه‌شه‌که‌یان.

۴. ئەگەر موحه‌مه‌د ﷺ درۆی به‌ده‌م خواوه‌ بک‌ردایه‌ ده‌سته‌جی تۆله‌ی لینه‌کرایه‌وه.

یه‌که‌م: نه‌خوێندهواری پیغه مبه‌ر ﷺ له‌ پیش دابه‌زینی قورئان و داوی دابه‌زینی به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەوهی قورئان نیگای خوایه و له ئەوه‌وه هاتوو.

قورئانی پیروژ موشریکه‌کانی ده‌مکوت نه‌کردو به‌لگه‌ی سه‌لمینه‌ر کۆتی کردن، وه‌لامی بانگه‌شه‌که‌یان نه‌داته‌وه‌و که‌ قورئان دانراوی موحه‌مه‌د بیت، وه‌لامیک چه‌سپینه‌ری به‌لگه‌کان بیت، به‌لگه‌ی ئاشکرای پیشک‌ش کردن له‌سه‌ر ئەوهی قورئان ته‌نیا له‌ لایه‌ن خواوه‌یه، موحه‌مه‌دیش وه‌ك هه‌موو ئاده‌میزاده‌کانی تر ده‌سته‌وسانه‌ له‌ هێنانی هاوشیوه‌یه‌کی قورئان که‌ وه‌ك ئه‌و رێنمایی و باب‌ه‌تی زانستی و زمانی پاراو له‌ خۆی بگ‌ریت، به‌لگه‌ی به‌هیزی بۆ هێنانه‌وه‌ له‌سه‌ر ئەوهی که‌ قورئان نیگای خوایه، له‌ریگه‌ی ئه‌و پێشنیاره‌وه‌ که‌ موشریکه‌کان کردیان بۆ پیغه‌مبه‌ر و داوی ئه‌وه‌یان لێکرد که‌ ئەم قورئانه‌ بگ‌ورپ‌ت بۆیان، یان شتیکی تری جگه‌ له‌ قورئانیان بۆ به‌نییت.

قورئان هه‌ندی شیوازی به‌درۆخستنه‌وهی پیغه‌مبه‌ریان لێده‌گ‌یرپ‌ته‌وه‌ که‌ قورئان نیگای خوا بیت بۆ ئه‌و هاتبیت، ئه‌وان وا ئه‌هات به‌ خه‌یاڵیاندا که‌ موحه‌مه‌د ﷺ خۆی ئەم قورئانه‌ی داناوه‌، بۆیه‌ یه‌کیك له‌ درۆکانیان ئه‌وه‌ بوو که‌ پێیان ئه‌وت: ﴿...أَنْتِ

بِشْرَاءٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدَلَهُ... (۱۵) (یونس)، قورئانیکی تر بهینه جگه له مه، یان بیگوره... به ته مای نه وهی نه گهر موحه ممه د... قورئانیکی تری هیئا یاخود جیگوریکئی پتکرد نه وه بپوای پی نه هیتن، نه گهر له گهل هه واهو ناره زووی نه واندایه کی گرتنه وه.

واتای (غیر هَذَا) یانی پیچه وانهی نه م قورئانه، مه به ست لئی به ته واهوتی پیچه وانهی قورئان بیت، یانی پشت بکاته قورئان و به کتیبیکی تر ده ست پینکاته وه، به شیوازیکی تر، وه ک کتیبه کانی فارسه کان و شانامه کایان.

واته کتیبیکی تر که پیچه وانه نه بیت له گهل ناره زووه کانی نه ماندا و نه مان رقیان لئی هه لئه سیټ، مه به ست به (أَوْ بَدَلَهُ) له نایه ته که دا نه وه یه که ده ستکاری نه م قورئانه بکات نه و نایه تانهی که سه رزه نشتی موشریکه کان ده کات بیگوریت به باسی چاکه یکانیان و نه و دهسته واژانهش که سه رزه نشتی بته کانیان نه کات بیگوریت به سوپاس و سه ناکردنیان، نه و دهسته واژانهش باسی زیندوو بوونه وه و هه ستانه وهی قیامت نه کات بیانگورپی به شتانیکی تر پیچه وانه بیت، نه و دهسته واژانهشی هه پره شه له وان نه کات بیانگوریت به دهسته واژهی مژده به خش و دلخوشکه ر بۆیان.^{۱۰۲}

(موجاهیدی قوتابی ئیبن عه بیاسی ته فسیرزان ناوی پینچ که س له وانه نه بات که نه م قسه یان له رووی پیغه مبه ردا کردوه...^{۱۰۳} که نه مانه ن: عه بدولای کوپی ئومه ییه، وه لیدی کوپی موغیره، میکره زی کوپی حه فص، عومهری کوپی عه بدولای کوپی نه بی قه یس، عاصی کوپی عامیر، نه مانه وتیان به پیغه مبه ر...^{۱۰۴} قورئانیکیان بۆ بیته که باسی وازه تیان له بتی تیدا نه بیت باسی لات و عوززا و مه نات وهوبه ل به خراپه نه کات و زه میان نه کات...^{۱۰۵} خوای گه وره نه فهرمویت:

۱۰۲- التحرير والتنوير، الطاهر بن عاشور، سه رچاوهی پښتو، مج ۲، ج ۱۱، ص ۱۱۶، به ده ستکاری به وه.

۱۰۳- هه مان سه رچاوهی پښتو، ص ۱۱۸.

﴿ أَنْتَ بِشَرِّهِمْ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدَّلَهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تَلَقَّايَ نَفْسِي إِنَّ أَنْتَ لَمَّا يُوْحَىٰ إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرَاكُمْ بِهِ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦﴾ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ ﴿١٧﴾ ﴾ (یونس)

کاتیکیش نایه ته کانی نیمه که پوون و ناشکرایه به سهریاندا بخوینرته وه، نه وه نه وانه ی که به ته مانین ناماده ی به رده م باره گای نیمه بین ده لئین: قورئانیکی جگه له مه بهینه و بیخوینه ره وه، یان بیگوره (به شیوه یه کی تر)، تویش نه ی محمد ﷺ پنیان بلئی: من بوم نیه له خو مه وه نه وه بیگورم، من شوینی هیچ شتیک ناکه وم جگه نه وه نه بیت که به وه حی پیم ده گات، به پاستی من ده ترسم نه گهر یاخی بم له په روه ردگارم و نا فره مان ی بکه م گیروده ی سزایه کی سه خنی پوژتکی تقد گه وره بیم. پنیان بلئی (نه ی پیغه مبه ر ﷺ) نه گهر خوا بیویستایه نه وه قورئانم به سهردا نه ده خوینده وه، خوایش ناگاداری نه ده کردن پیی، چونکه به پاستی ناشکرایه که من ته مه نیک ی دوورو دریزم له ناوتاندا به سهر بردوه پیش هاتنی قورئان (بی نه وه ی وشه یه که له م قورئانه بزائم) که واته بوچی عه قل و بیرو هوشتان ناخه نه کار (که سیکی نه خوینده وار تا ته مه نی چل سالی هیچ نه لئیت، به مه رجیک ناو بانگی ده رکرد بیت به پاستگویی و نه مینداری، که چی له و ته مه نه به دواوه نه م قورئانه ریک و پیکه پابگه به نئیت، نایا په وانه یه هر که س ده بییستیت خیرا برهوا به نئیت به نیره ی قورئان و نه و که سه ش که بوی په وانه کراوه؟) جا کی له وه سته مکارتره که درو به ده م خواوه هه لده به ستیت، یاخود نایاته کانی به درو بزانییت و برهوا ی پیی نه بیت، به پاستی تاوانباران سهرفران نابین.

له م چەند ئایەتەوه خاڵی دەسپێکی ئێو حەکاوەتە دەرتەکهوێت که کۆمەڵی کەس دێنە لای پێغه مەبر و ئێو پێشنیارە نابەجێیە ئەکەن قورئان بە شیوەی هەوالتیک ئەبگێڕێتەوه که دوو سوودی تێدا یە:

یە که میان: روووەرگێڕانی ئاشکرا لێیان وەك ئێوەی که هەر بوونیان نەبێت چونکە ئێوان شایستە ی ئێوە نین خوا قسەیان لەگەڵدا بکات.

دووە میان: تەلقینکردنی پێغه مەبر ﷺ بەو لەمدا نەوێان بە دەستەواژە ی کاریگەر، واتە: ئەگەر قورئان بۆ ئێو نەتەوه بخوێنێتەوه لە ساتی دابەزینیدا بەو شیوازه روون و ئاشکرایە لە بەرزترین پلە ی رهوانبێژیدا (قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا)، ئێوانە ی که بەتەمانین ئامادە ی بەردەم باره گای ئێمە بین دەلێن: قورئانیکی جگە لەمە بهێنە و ببخوێنەرهوه، ئێوە ی دەردەکهوێت لە هۆی ووتنی ئێم قسانەدا ئێوە یە که پێغه مەبر ﷺ پێی پراگە یاندوون که ئێم قورئانە لە لایەن خواوە بە شیوە ی نیگا بۆی دابەزیو، تا ئاگاداریان بکاتەوه، تەحەدashi کردن که هاو شیوە ی قورئان بهێنن ئەگەر گومانیان لەو قسە یە هە یە، بەلام ئێوان دەستەوسان بوون، وە گومانیان وا بوو که قورئان نیگای خوا نیە و ه ی موحه مەد ﷺ خۆ یە تی، بەلام خۆ موحه مەد لە رهوانبێژیدا لەسەر و ئێوانە وه نەبوو، لە زانستیشدا بە هەمان شیوە لە پێش ئێوانە وه نەبوو، تەنانەت لە ریزی شاعیر و وتاریبێژ رهوانبێژ و بە توانا کانی سەردەمی ئێوانیشدا نەبوو، بۆ یە ویستیان تاقیبکەنەوه و داوایان لێکرد که قورئانیکی تر بهێنێت جگە لەمە ی که هە یە، جیاواز بێت لە شیواز و هۆنینه وه و پە یامە کهیدا، یاخود بێت و دەستکاری بکات و هەندی گۆڕانکاری پێویستی تێدا بکات و ئێو شتانە ی ئێوان بێزار ئەکات وەك سوکا یە تیکردن بە بت و بت پە رستی و کافرکردنی خۆیان و باو ی پیرانیان لای بەریت و بیگۆڕیت! جا که هات و ئەمە ی کرد ئێو بانگەوازه کە ی که ئەلی قورئان نیگای خوا یە لە بناغە وه هە ئێو شیتە وه، ئێو پە یی ئێو یە که قسە کانی ئێو لە قسە و شیعرە کانی ئێمان

به هیژتره و له رووی کاریگره کی ده روونیوه که له ئەمان شاراووه به له مان زیاتر کاریگری دروستنەکات، وەك جادووگه ریهك نهك وەك نیگایه کی خوابی، ئەمە هەر ئەوهیه که هەندئ له ئیفره نجیه کان و لاساکه ره وه کانیاں له م رۆژگاره دا بانگه شه ی بۆ ئەکەن.^{۱۰۴}

له کاتیکدا پیشنیاره که یان مانایه کی بێ پەرده ی تیدابوو که هینانی قورئانیکی تره یان گۆرینی ئەم قورئانه یه، له هەمان کاتدا مانایه کی تری ژێر پەرده شی تیدا بوو که ئەوهیه ئەیانەوی بیسه لمینن قورئان هی خوانیه و هی موحه مەد ﷺ خۆیه تی و نیراوی خوا نه بهیناوه! بۆیه وه لأمی قسه که یان دوو وه لأمه:

یه که میان: ئەوهیه که خوا فیری ئەکات تا بلی: ﴿... قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَآئِ نَفْسٍ...﴾ (یونس)، پێیان بلی: من بۆم نیه له خۆمه وه ئەوه بیگویم... ئەمه وه لأمی پیشنیاره بپه رده که یانه.

دووهمیان: خوا فیری ئەکات بلی: ﴿قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرَاكُمْ بِهِ...﴾ (یونس)، پێیان بلی (ئە ی پێغه مبه) ئەگەر خوا بیویستایه ئەوه قورئانم به سه ردا نه ده خوینده وه، خوابش ناگاداری نه ده کردن پێی. ئەمه ش وه لأمی نیازه شاراووه که یانه (که پیشنیاره که یان له خۆیی نه گریت).

ئەوه وه لأمیکه که پرسیاره که ی ئەوان نه یخواییت، وه لأمی پیشنیاره که یان به و ته یه کی کۆکراوه ئەداته وه، به ده برپینیکی کورت و پوخت که ده ریده خات که وه لأمه که له خودی پرسیاره که دایه، بۆیه هه ستیاں به وه کرد که گۆرینی قورئان له لایه ن پێغه مبه ره وه محاله و ئەم وه لأمه ش به سه بۆیاں، چونکه گۆرین یانی هینانی قورئانیکی تر و گۆرانی کاریکردن تیی دانیتر له ده برپینه کانییدا بیّت یان له و په یامانه دا بیّت که

۱۰۴- تفسیر المنار، محمد رشید رضا، سه رچاوه ی پیشووتر، ج ۱۱، ص ۲۱۹.

هیتاویه تینه مه کاریکی محاله، دهی گورپنی محال بیت که به شیکه تی، نه وه گورپنی
 هه مووی زیاتر مه حال و نه گونجاوه، وه لاهه که به جوانترین ده رپرین بۆ ره تکرده وه صیغ
 النفسی داپرژاوه، وه که نه فره موئ: (مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبْدِلَهُ) ئیمکان نیه بۆ من
 بیانگورم! یانی توانای نه وه م تیدا نیه بیانگورم.

مانای (مِنْ تِلْقَائِي نَفْسِي) یش نه وه یه له له لایهن نفس و خودی خۆمه وه، رسته ی (إِنْ
 أَتَيْتُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ)، شهرحه و هۆی روونکردنه وه یه بۆ رسته ی (مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبْدِلَهُ)،
 ماناکه ی نه وه یه که: من ته نیا شوین نه و نیگایانه نه که وم که له خواوه بۆم دین، له
 ئیمکانی مندا نیه ده ستکاریان بکه م، شوین که وتنی نیگاش نه وه یه نه وه ی بۆی هاتووه
 شوینی بکه ویت و نه و راسپارده خواییانه بگه یه نیت.

رسته ی ﴿إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابٌ يَوْمَ عَظِيمٍ﴾ ١٥ وه که شهرح و باسکردنی
 هۆیه بۆ رسته ی ﴿إِنْ أَتَيْتُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ﴾، واته: نه گهر سه رپنچی خوا بکه م و
 قورئانیکی تری جگه له م قورئانه به ینم، نه مهش یانی: به تالکردنه وه ی نه م قورئانه و
 قهره بووکردنه وه ی به کتیبیکی تر، یان گورپنی به کتیبیکی تر، یانی: گورپنی نه و مانا و
 راستیانه ی که له خۆی گرتووه، هه موو نه مانه محال، بۆیه نه وه ی نه خستووته ده می
 پیغه مبه ر که بلی: کاتیک نه بیت خوا بیه وئ، یان شتیک له و جوړه.^{١٥}

مه به ست نه وه یه: پتیا بلی نه ی پیغه مبه ر که ی خوا: نه وه نه کاری منه و نه
 په یامه که شم ریگه ی نه وه ی پنداوم له خۆمه وه گورپنکاری تیدا بکه م، یانی هه روا
 خودسه ری کاری وا بکه م، من هه ر نه وه کارمه که شوین نه و نیگایانه بکه وم که خوا
 بۆمی نه نیریت و له ژنر روشنایی نه و نیگایانه دا بجولیم، نه گهر خوا شتیک لئ بگورئ
 به وه ی نه سخی بکاته وه (سنووری بۆ دابنئ و تاییه تی بکات به که سیک یان حاله تیک) من

١٠٥- التحرير و التنوير، الطاهر بن عاشور، سه رچاوه ی پښتو، مج ٦، ج ١١، ص ١١٩، ١١٧، به ده ستکاری به وه.

ئەو ئەگەيەنم، چونكە من تەنيا گەياندىم لەسەرە، من لە سەرپىچىكرىنى خوا ئەترسم، ئىتر ھەر جۆرە سەرپىچىكرىنىك بىت ئەترسم تووشى سزاي رۆژىكى گەرە بىم، ئىتر چۆن ئەتوانم سەرپىچى بكم لە گۆرپىندا لەبەر ھەز و ئارەزووى ئىو، ئەو وەلامى بەشى دووھى پىشنىارەكەيانە.^{۱۰۶}

پاشان خواي گەرە بە درىژتر وەلامى لەتى يەكەمى پرسىارەكەيان ئەخاتە دلى پىغەمبەر ﷺ بەھۆى گرنگى بابەتەكەو و ئەفەرموى: ﴿قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُمْ عَلَيْكُمْ﴾ يانى: ئەگەر خوا ويستى وابوايە كەمن ئەم قورئانە نەخوينمەو بۆ ئىو ئەو نەمنەتوانى بيخوينمەو بۆتان، بەلكو من بە فەرمانى ئەو بۆتانى نەخوينمەو، و ويستى ئەو جىيەجى ئەكەم، ﴿وَلَا أَدْرِيكُمْ بِهِ﴾ يانى: ئەگەر خوا ويستى نەبوايە ئەو نەمنى ئەنارد و نە ئاگادارىشى ئەكردن لەم قورئانە، بەلام ويستى وابوو كە منەتى خۆى بپژىنىت بەسەرتانا و لە ئەم زانستە بەرزە ئاگادارتان بكات، بۆ ئەوھى ئىوھى لەژىر رۆشنایى ئەودا بجولن، وەك ئەفەرموى: ﴿لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَكُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ (النساء)، (ئەى محمد ﷺ)، ھەرچەندە ئەو خەلگە باوھرت پىناكەن) بەلام خوا خۆى شايتە لەسەر ئەو قورئانەى كە پەوانەى كردوو بۆت، بەئاگادارى و زانىارى خۆيشى پەوانەى كردوو، فرىشتەكانىش شايتەى دەدەن (لەسەر ئەو، ھەرچەندە) خوا خۆى بەسە بۆ ئەو شايتەى. ھەرەھا ئەفەرمويت: ﴿وَلَقَدْ جِئْتَهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (الاعراف)، سوپىد بىت بەخوا بەراستى ئىمە كىتەبىكەمان بۆ ھىتان ھەموو شىكەمان لەسەر بنچىنەى زانستى و زانىارى تىدا پوون كرەوتەو، ھىدايەت و پەھمەت و پىنموويشە بۆ ئەو كەسانەى كە باوھرى پىدەھىن.

۱۰۶- تفسیر المنار، محمد رشید رضا، سەرچاوەى پىشوو، ج ۱۱، ص ۳۱۹.

بِیځومان نه وهی که قورئانی دابه زاندووه زانایه به وهی که هه موو نه و شتانه ی ئیوه ی پیوستانه له هۆکاره کانی به خته وهری و هیدایه له قورئاندا هیه، وه فه رمانی پیکردوم به گه یاندنی به بی نه وهی هیچ زانیاریه کی پیش وه ختم هه بیته، (فَقَدْ لَبِثْتُ فِیْکُمْ عُمْرًا مِنْ قَبْلِهِ)، یانی: من پیشتر ته مه نیکی زۆرم له نیو ئیوه دا به سه ر بردووه چل سال نه سووره تیکی هاوشیوه ی نه وه م پی ووتون، نه ئایه تیک له ئایه ته کانی قورئان بجیت، وه نه عیلم و عیرفانیکی وام هه بووه و نه ره وانبیژی و قسه ره وانیم هه بووه ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ (یونس)، ده ی عه قلطان به وه ناشکیت، نه وه ی چل سال ژیا بیته له ناوتانا و کتیبیکی نه خویند بیته وه، له لایه ن هیچ زانایه که وه فیتر نه کراییت، چاوی له هیچ ئایینیك نه کرد بیته، هیچ شه ریه ته تیکی نه ناسی بیته، هیچ هونه ریکی ره وانبیژی تاقینه کرد بیته وه له شیعر و په خشان و و تار و زانست و دانایی، چۆن نه وتوانیت له خۆیه وه قورئانیکی موعجیزه به ینیت که که س نه توانیت وه ک نه و بلیت؟! نه ک نه وه به لکو هه موو خه لکی و ته نانه ت هه موو نه وانه ی که توژی نه وه له ئایینه کاندایه که ن و لیکولینه وه له کتیبی فه لسه فه و میژوودا نه که ن ناتوانن هاوشیوه ی قورئان به ینن، ده ی ئیتر چۆن پیشیار بو که سیکی وه ک من نه که ن که قورئانیکی تر جگه له م قورئانه دابینیم؟؟؟^{۱۰۷}

نه مه به لگه یه کی عه قلویه، شایه تی پووچی نه و بانگه شه یه نه دات که داوا ی هینانی قورئانیکی تریان له پیغه مبه ری خوا ﷺ نه کرد، زانیانی نه م سه رده مه ش به هوی نه و ئاسته به رزه یان له زانستی ده رووناسی و کۆمه لئاس و ناسینی سروشت و ره وشتی مروفه کاندایه وه یان سه لماندووه که ئاماده یی مروف بو هه لکه وتووی و یلیمه تبوون له روی عه قلی و نه فسیه وه له کاتی گرتی دووه م و سییه می ته مه نیدا ده رنه که ویت، نه وان

۱۰۷- هه مان سه رچاوه ی پیشوو، ص ۲۲۰ به ده ستکارییه وه.

ئەو ھەيان ساغکردۈۋەتەو ھە ئامادەيى عەقلى مەۋقە بۇ ۋەرگىرتنى زانست و ئامادەيى دەروونى بۇ ئەنجامدانى كارە نەتەۋەيىيە گەۋرەكان، يان كارە گەۋرە جىھانىيەكان لەسەرەتاي پىگەيشتىنەۋە دەرئەكەۋىت، مەۋقە كە گىرتى دوۋەم و سىيەمى تەمەنى ئەكاتەۋە ئىتر ئەكاتە تەۋپكى ئامادەيىيەكانى، جا ئەگەر گەيشتە س و پىنجى تەمەنى و ھىچ نىشانەيەكى بلىمەتى و ھەلگەۋتۈۋىيى لىۋە دەرئەكەۋت لەو زانستانەي كە پىشتەر خەرىكان بوۋە، يان شانى نەدەيىتە ژىر كارىكى گىشتى كە مىلى بۇي بەرزنەكرەۋە، ئىتر ئەۋە محالە دۋاي ئەۋ تەمەنە نە لە مياندا و نە لەوياندا ھەلگەۋىت سەرلەنۋى، يان سەرگەۋتنى گەۋرە بەدەست بەيىت.

بە دۇنيايىيەۋە قورئان ھاتۈۋە بۇ ئەۋەي ھەرچى راستى ھەيە بىدات لە بىژنگ چ زانستە ئايىنيەكان بىت يان زانستە ياسايىيەكان بىت، ئەۋ زانستانەي كە چاكبۈۋن و خىرو خۇشى مەۋقەكانى لەسەر راۋەستاۋە، پىغەمبەر رىش ﷺ كە خوا قورئانى بۇ ناردۈۋە ھەستاۋە بە جىبەجىكرىنى ئەۋ چاكسازيانە و روۋى زەۋى گۆپى لە كاتى خۇيدا، بارۈدۈخى مىللەتانى گۆپى بۇ باشتر لەۋەي تىيدا بوۋن، ئەمەشى دۋاي ئەۋە كىرد كە گىرتى چۈارەمى تەمەنى كىردبوۋەيە و چل سالىبە نەخۈيىندەۋارىش تىپەپاندبوۋ، ئەم زانستە تازەش ئەۋ بەلگە عەقلىيەي قورئان پىشتراست ئەكاتەۋە لەم سەردەمەدا و ئەيسەلمىنى قورئانىش لەو زانستانەي تىدايە.^{۱۰۸}

ئەم ۋەلامە ئەۋ بەلگەي تىدايە كە پىغەمبەر رىش ﷺ لە لاي خواۋە رەۋانە كراۋە، قورئانىش دانراۋى ئەۋ نىيە، بەبەلگەيەك كە چەندىن بەلگەي تر ئەگىرتە خۇي، بلگەكەش بە شى، ازىك دارىژراۋە كە داۋاكرۈۋەكە ئەسەلمىنى بە نەفىكرىنى پىچەۋانەكەي، ئايەتى (لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ) بەم شىۋەيە تەقدىر ئەكرىت: ئەگەر خوا ويستى وا بىت بۇتان نەخۈيىنمەۋە ئەۋە بۇتانم نەخۈيىندەۋە، چونكە كىردارى ويست كارپىكراۋ

۱۰۸- ھەمان سەرچاۋەي پىشۋە، ص ۲۲۰ بەدەستكارىيەۋە.

نه سړي ته وه، له رسته ی مەر جدا، بۆ نه وه ی به لگه بیت بۆ پاداشته کړی، به لکو به لگه له سر نه بوونی ویستی خوا بنیاتنراوه که نه فی خویندنه وه بکات، چونکه نه وه بانگه شوی بی باوه په کانه که له لایه ن خوداوه نیه، له سره تاوه به لگه که پوچکه ره وه ی بانگه شه که یانه، وه چه سپاندنی بانگه وازه که به له داهاتو دا، کړکړدنه وه ی نه م دوو کاره به میزی و جوانی به لگه میتانه وه که نه خاته روو، واته نه گهر خوا ویستی وانه بوايه نه م قورئانه تان بۆ بهیتم منی وه ک پیغه مبه ریک ره وانه نه نه کرد بۆی، منیش له سر حاله تی ناسایی خوم نه مامه وه.

به لگه ی دوو م پیچراوه یه: نه ویش وه لامی (لو) نه یخوازیت، چونکه وه لامی (لو) نه خوازیت راسته وانه بیت له گه ل مانا که یدا، یانی نه بی پیچه وانه ی مانا داواکراوه که بسه لمینیت، وه لامی (لو) هندی جار نه وتریت و هندی جار حزف نه کریت، مه به سته که لیړه دانه وه یه: نه گهر خوا ویستی له سر بوايه بوم نه ده خویندنه وه، به لام نه وه بوم خویندنه وه، ده ی نه م خویندنه وه به لگه یه له سر نه وه ی قورئان په یامی خوا به ا چونکه خویندنه وه که ثیعبازیکي زانستی له حق ده گریت، نه ویش نه وه یه که سیک قورئانی میتاوه بۆ لاتان که نه هلی ره وانبیژی و فله سه فیه نیه، هه روه ها کتیبیکي میتاوه که شاره زایانی زمانه وانی و ره وانبیژی به جیوازی ناسته کانیانه وه ده سه وسان کردوه، هیچ دروستکراویک نیه له هه مووان باشتر بیت و قسه کانی به جوړیک بیت که سی تر نه توانی هاو شیوه ی نه و بهیتمیت.

له بهر نه وه لقیك بۆ به لگه میتانه وه که زیادکراوه نه ویش رسته ی ﴿... فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِّن قَبْلِهِۦٓ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ (یونس)، نه مه بیرخستنه وه یه بویان: له رابوردودا حال و ژبانی بۆ نیوه ناشکرا بووه، به کیك له وانه نه خویندنه وارییه که ی، واته من ماوه یه کی دریژ له ناو نیوه دا بووم، ماوه ی چل دانه سال هه موو قوناغه کانی ژبانی

منتان بېنپوه، له هېچ قوناغېکدا حاله تی مەزنایه تی و عه بقریبوونتان له مندا به دی نه کردوه، وهك نهو حاله ی كه به هاتنی نیگای خوا بۆ من دروست بووه، نه روانبیز بووم له قسه كردندا ونه ناویانگیشم هه بوو له رهوانبیزی و وتاردان و شیعر وتندا، به جورېك هاوشپوهی ئەم قسانه بێت كه به هۆی نیگای خواوه ئەیانخوینمهوه، ئەم حاله تی كۆتایی به لگه یه له سەر نهو په پری به ندایه تی بوونی، ئەم كه لامهش نیگای خوا به و له لای نهوه وه بۆی هاتوه، خودی خۆی هېچ كاریکی تیدا نه کردوه.. ئەمه روونکردنه وهی نهو ریکوپېك و تیز و تهسه لیه یه كه ئەم به لگه یه گرتویه تی خۆی.

ئەم به لگه یه سه ره نجامه كه ی نهویه كه ملیان پێیدا بۆ نهوه ی قورئان موعجیزه یه، وشه ی (تَلُوْهُ) له واقیعدا ته نیا قورئان ئه گریته وه نهك جگه له قورئان، چونكه ئەم وشه یی سی شتی تێدایه (خوینهرێك)، (خوینراوه یهك)، (هاندهرێك بۆ نهو خویندنه وه).

به یه كه میان ئاماژه بۆ موعجیزه یهك ئه كات كه خوینهرێك كتیبېك ئه خوینیته وه له گه ل نهوه دا كه هه موو ئه زانن نه خویندنه واره! چونكه خویندنه وه ی كتیبی ئایینی جیا به له خویندنه وه ی وتار و شیعر كه عه ره ب پێی ئاشنا بوون، به دووه میان ئاماژه بۆ ئەم قورئانه ئه كات كه خۆی بۆ خۆی موعجیزه یه کی ئاشكرا به و به لگه یه له سه ر راستگویی نهو كه سه ی هیناویه تی، له بهر نهو هه مووه راستی و رینماییه ئایینیانه ی له خۆی گرتوه، ئەمه هه لسوکه وتی پێغه مبه رانی خاوه ن په یام و زانا کانی په یامه ئایینی به کانه، وهك خوا نه فرموی: ﴿وَمَا كُنْتَ تَتْلُوْا مِنْ قَبْلِهٖ مِنْ كِتٰبٍ وَلَا تَخْطُّهُ۟ بِیْمِيْنِكَۙ اِذَا لَاَۤرْتَابَ اَلْمُبْطِلُوْنَ﴾ (العنكبوت)، تۆ ئه ی پێغه مبه ر! پێش ناردنی ئەم قورئانه هېچ كتیبېك نه ده خویندنه وه، به دهستی خویش هېچ شتیك نه نووسیوه، (چونكه نه خویندنه وار بوویت) خو ئه گه ر شتیکی وات ئه نجام بدایه، له و كاته دا نه قام و دم به تاله كان دنیا یان پر ده كرد له شك و گومان (كه گوا به قورئان له دانان و دا پشتنی تویه).

به سینه‌میشیان ناماژه بۆ ئوه ئه‌کات که قورئان کهلامی خوايه، که واته به‌م به‌لگه‌يه راستگویی پيغه‌مبه‌ر ﷺ له په‌يامه‌که‌يدا ئه‌سه‌لميني!

کاتیک بيانووی برين و به‌لگه‌ی ته‌واوی دا به ده‌ستیانه‌وه که قورئان له لای خواوه هاتوه و ئه‌و ناتواني له خۆيه‌وه هاوشيوه‌ی قورئان به‌يئيت ئه‌وه ئه‌م قسه‌ لفيکی لی دروست نه‌بيت ئه‌ويش ئه‌وه‌يه: که سيک بوختان بۆ خوا ئه‌کات به‌درو، که سيکيش ناپه‌ته‌کانی خوا به‌درو ئه‌زانی هه‌ردووکیان سته‌مکارترين که‌سن، که‌س له ئه‌وان سته‌مکارتر نه‌يه!

ئهم شيوازه رو‌يشتنه له‌گه‌ل ناحه‌زه‌که‌ی به‌رانبه‌رتا تا بخليسکی و تى بکه‌وی، سه‌ره‌تا وا تينه‌گه‌ی که هه‌ردولا به‌کسان، به‌لام کاتیک ماناکه رو‌شن نه‌بيته‌وه ده‌رنه‌که‌ويت که به‌رانبه‌ر تیکه‌وتوه، خواي گه‌وره ئه‌فه‌رموی: ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّكُمْ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ﴾ (يونس). جا کی له‌وه سته‌مکارتره که درۆ به‌ده‌م خواوه هه‌لده‌به‌ستيت، ياخود ناپه‌ته‌کانی به‌درو بزانييت و به‌واي پي نه‌بيت، به‌راستی تاوانباران سه‌ره‌راز نابن.^{١٠٩}

ئهمه‌ش هه‌ر وه‌ک ته‌واوکه‌ريک وایه بۆ وه‌لامی پيشنباری موشریکه‌کان، له‌راستیدا قورئان وه‌لامی قسه‌ريان ئه‌داته‌وه:

یه‌که‌م: روونکردنه‌وه‌ی ئه‌وه‌ی هه‌یه له واقیعه‌که‌دا، ئه‌ويش ئه‌وه‌يه که گۆپینی قورئان کاری خودی پيغه‌مبه‌ر نيه ﷺ، خواش ئیزنی ئه‌و کاره‌ی پینه‌داوه، به‌لکو نه‌گه‌ر کاری وابکات خوا سزای تووندی ئه‌دات و تو‌له‌ی لی ئه‌سه‌نيت، چونکه ئه‌وه قسه‌ی تايبه‌تی خوايه.

١٠٩- التحرير و التنوير، الطاهر بن عاشور، سه‌رچاوه‌ی پيشتر، مج ٦، ج ١١، ص ١٢٣، ١٢٠، به‌ده‌ستکاری به‌وه.

دوهم: به هينانه وهی به لگه ی عه قلی له سهر نه وهی قورئان ته نیا که لامی خوايه، پيغه مبر عليه السلام ناتوانی وهك قورئان بهيئتت، دواي ئهم دوو به لگه به به لگه ی سييه م ئهم دوانه پشت قايم ئه کات که ئه ویش نه وهيه خراپترین جوړه کانی ستم له نی، ان مروه کاند ا دوو شته:

یه که میان: دروکردنه به دهم خواوه، که نه وان به هو ی رقه وه نه و پيشنبار هان کرد بو پيغه مبر عليه السلام.

دووه میان: به درو زانی نی ئایه ته کانی خوا، که نه وان به هو ی تاوانه کانیا نه وه که وتبون نه ناوی... خوی گه وړه ئهم کاره یان به شیوه ی پرسپاری ئینکاری ده رنه خات، یانی: هیچ که سیک ستمکار تر نییه لای خوا و شایانی غزه ب و سزای خوا نیه جگه له و دوو ناقمه ستمکاره، من لومه ی خه اک نه که م بو خالی دوهم ئیتر چو ن ریگه به خوم نه دهم به خالی یه که م که له نه و خراپتره؟! ئهم تاوانه گه وړه یه چ سوو دیکی بو من هیه له کاتی که دا من نه موی چاکسازی بکه م! له و پیناوه شدا سه ختیه کان قه بول نه که م و ده شز انم که ﴿... لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ﴾ (یونس). ستمکار سه رکه وتوو نابیت، واته داواکاریه که یان سه رکه وتوو نابیت که له ریگه ی درو و شایه تی نا هه قه وه هه ولی بو نه دهن.^{۱۱۰}

پاشان قورئان به لگه یه کی ئاشکرا و به رجه سته ده خاته روو بو موشریکه کان نه ویش نه وه یه که پيغه مبر عليه السلام به نه خوینده واری له ناویاندا ژیاوه، نه خویندوویه تی و نه نووسیویه تی، ته نانه ت دیریکشی نه نویسیوه به دهستی خو ی، ئیتر چو ن ئهم شتانه له کتیه پيشووه کانه وه فیر بووه؟

۱۱۰- تفسیر المنار، محمد رشید رضا، سه رچاوه ی پيشووتر، ج ۱۱، ص ۲۲۲، ۲۲۳.

ئەمە ئاشكراترين بەلگەيە كە قورئان لە لاين خواوہيە، وەك ئەفەرموى: ﴿وَمَا كُنْتَ

تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لَا تَرَابَ الْمُبْلُوكِ ﴿١٨﴾ بَلْ هُوَ آيَاتٌ يَبْسُتُ فِي

صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَحْكُدُ بِأَيْدِينَا إِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿١٩﴾﴾ (العنكبوت)، تۆنەي

پيغەمبەر! پيش ئاردنى ئەم قورئانە ھيچ كتيبيكت نەدەخويندەو، بە دەستی خويشت

ھيچ شتيكت نەنووسیو، (چونكە نەخويندەوار بوويت) خو ئەگەر شتيكى وات ئەنجام

بدایە، لەو كاتەدا نەفام و دەم بە تالەكان دنيایان پەر دەكرد لە شك و گومان (كە گوایە

قورئان لە دانان و داپشتنى تۆيە). نەخیر ھى تۆ نيیە، بەلكو قورئان چەند ئايەتيكى

پوون و ئاشكران لە سێنەو دل و دەروونی ئەو كەسانەدا عيلم و زانستیان پيغەمبەر و

لەبەريانە، بەپاستى جگە لە ستمكاران، كەس بەرھەلستى و نكولى لە ئايەتەكانى ئيمە

نيە. ئەمە يانى: ئەي موحەممەد تۆ تەمەنيك لە نيوگەلەكەتدا ژياوى پيش ئەو،

قورئانت بۆ داببەزیت، نە كتيبيكت خويندووەتەو نە نووسينيكيشت خويندووەتەو، نە

نووسينيشت زانيو، بەلكو ھەريەكيك لە گەلەكەت زانيويانە كە تۆ پياويكى

نەخويندەواری، ئەمەش سيفەتى پيغەمبەرە لە كتيبە پيشووەكاندا، وەك ئەفەرموى:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَحْدُوهُمْ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ

يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ

وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا

النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٧٧﴾﴾ (الاعراف)

ئەوانەي كە شويني ئەم (محمد ﷺ) پيغەمبەرە ھەوالدەرە نەخويندەوارە دەكەون

ئەو، كە (گاورو جوو، ناوو نيشانيان) دەستيان دەكەويت نووسراو، لای ئەوان لە

تەورات و ئينجیلدا، فرمانيان پيڤەدات بەچاكە و قەدەغەي گوناھو خراپەيان ليدەكات و

ھەرجيەك پاكو چاكە بۆيان ھەلال دەكات و ھەرجى پيس و ناپوختە لايان ھەرام دەكات

و نه ركه قورس و سه نځينه كان له سهرشانيان لاده بات، نه و كوټ و زنجيرانه ش كه له سهریان بوو لای دهبات (وهك خو كوشتن له کاتی ته ویه دا... هتد)، جا نه وانه ی باوه پیان پی هیناوه و پشتیوانیان لیکردوه و پشتگیریان کړدوه و شوینی نه و نووره که وتوون (که قورثانه) و هاوپی له گه لیدا پړه وانه کراوه، هر نه وانه سهر فرازو پزگان.

نه مه ژيانی پیغه مبه رښه و ژيانیشی وا نه بیت تا روژی قیامت نه پیتیک و نه نه رسته یه که به دهستی خوئی نانوسیت، به لکو نووسه ری زوری لاجووه و هم نیگای پی نووسیونه ته وه و هم نامه ی پی نووسیون بۆ هر یمه جیا جیا کان.

به م شیوازه قورثان شوین گومانه کانیان ده که ویت، ته نانه ت گومانی منالانه و ساویلکه ش، پیغه مبه رښه ماوه یه کی زوری ژيانی له نیو نه واند ا به نه خوینده واری به سهر بردووه، نه نووسیویه تی و نه خویندوویه تیه وه، پاشان نه م کتیبه سهر سوو پړهینه ری هیناوه که نووسه ره شاره زاو زانا کانیشی دهسته و سان کړدووه، له وانه یه گومانه که یان له جیگه ی خویدا بوايه نه گهر پیشت خوینده وار بوايه، به لام گومان له چی نه کهن که نه وه رابردووی نه وه له نی، انیا ندا؟

نه وه گریمان پیغه مبه رښه خوینده واریش بوو نه ینووسی و نه یخوینده وه، هر دروست نه بوو نه و گومانه بهرن، چونکه خودی قورثان شایه تی نه دات که دانراوی دهستی مروف نیه، نه و زور له تواناو له زانست و له ناسوی مروفه کان گهره تر و بالاتره، نه و راستیانه ش که له م قورثانه دا راستی ره هان وهك چون راستیه کانی نه م گهر دوونه راستی ره هان، هر مه لویسته یه که له بهر ده م دهقه کانی نه م قورثانه دا نیگا بۆ دل نه کات که له پشت نه م فرمایشته انه وه هیزیک بوونی هیه، دهر برینه کانی دهسه لاتیان به سهر دل وه هیه، نه م دوانه ش له قسه ی به شه ره کاند ا نین.^{۱۱۱}

۱۱۱- فی ظلال القرآن، سید قطب، سهرچاوه ی پیشت، ج ۵، ص ۲۷۴.

به لگه هینانه وه به نه خوینده واری پیغه مبر علیه السلام که به وه ناسراو بوو، به لگه یه له سهر نه وه ی که نیگای خوایی بۆ هاتووه، له چند جیگای قورئاندا به لگه به مه هینراوه ته وه، وه که نه فه رموی: ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدَى إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾﴾ (الشوری)، نه ی محمد! نا به وشیره یی که وتمان ئیمه قورئانمان بۆ ره وانه کردیت له لایهن خۆمانه وه (که ژیا نه خشه به روح و گیان و عقل)، تو نه تده زانی قورئان چیه و ئیمان چیه، به لام ئیمه نه م قورئانه مان کرده پوناکی ونوریک که هیدایهت و پینمویی ههر کهس که بمانه ویت له بهنده کانهانی پی ده که ین، (نه وانه ی دلی بۆ ده که نه وه و به چاکی گوی بۆ ده گرن)، بیگومان تو نه ی پیغه مبر علیه السلام پینیشان ده ریت و پینموی ده که ی بۆ پینگه و پینازیکی راست و دروست... ﴿... فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِّن قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١١﴾﴾ (یونس)، ^{۱۱۲} به راستی ناشکریه که من ته مه نیککی دوو رو دریزم له ناوتاندا به سهر بردووه پیش هاتنی قورئان (بی نه وه ی وشه یه که له م قورئانه بزانه) که واته بۆچی عقل و بیرو هوشتان ناخه نه کار ﴿بَلْ هُوَ آيَاتٌ يَّبِينَاتٌ فِي صُورِ الذِّكْرِ أَوْتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَحْكُدُ بِأَيِّتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾﴾ (العنکبوت)، نه خیر هی تو نییه، به لکو قورئان چند ئایه تیکی پوون و ناشکران له سین و دل و دهروونی نه و که سانه دا عیلم و زانستیان پیبه خشراره و له به ریانه، به راستی جگه له سته مکاران، کهس به ره لهستی و نکولی له ئایه ته کانی ئیمه نیه.

نه وانه کۆمه له به لگه یه کی ناشکران له دلی نه و که سانه ی که خوا زانستیکی پی به خشیوون هیچ ساخته کارییه که و چه واشه کاریه کی تیدا نیه، وه گومان و دوو دلیشی تیدا نیه، کۆمه له به لگه یه که له دلایاندا نه وهنده روونه دلایان ئارام نه گریته پیی و داوای به لگه ی

۱۱۲- التحرير و التنوير، الطاهر بن عاشور، سه رچاوه ی پیشتر، مج ۱۰، ج ۲۱، ص ۱۰، به ده سته کارییه وه.

تر ناکات، چونکه نه وه خوی به لگه ی حاشاهه لته گره، زانیاریه به مانای وشه ی زانیاری، نه و زانیاریه ی که دلی مروه نه بینن له خواری خواره وه ی ناخیدا جیگر بووه و له ویتوه هه لته قولیت، و چرای بۆ هه لته کات و ریگه ی بۆ روونته کاته وه تا خوی په یوه ست بکات به و داوه وه که له ویدایه، ﴿وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ﴾ (٤٩) ﴿العنكبوت﴾، به راستی جگه له سته مکاران، که س به ره لستی و نکولی له نایه ته کانی نیمه نیه.

نه وانه ی که دادپه روه ر نین له سه لماندنن راستیه کاند، نه وانه ی که باز نه دهن به سه ر راستیه کاند او خویان دوور نه گرن له ریگای راست! (R)'''

دووم: موشریکه کان پشت به به لگه نابهنستن له بانگه شه که یاندا.

قورئان روونی کردووه ته وه که موشریکه کان پشت به به لگه نابهنستن، به لکو ته نیا شوین گومان نه که ون که دووره له راستی، ﴿وَمَا يَنْبَغُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾ (٣١) ﴿وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَى مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (٣٧) ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (٣٨) ﴿بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَّالِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ﴾ (٣٩) ﴿يونس﴾، زود به یان شوینی هیه شتیک ناکه ون ته نها گومان نه بیت، به راستی گومانیش هیه سوودیک به خاوه نه که ی ناگه به نیت له باره ی حق و راستیه وه، به راستی خوا زانایه به هه موو نه و کارو کرده وانه ی که نه نجامی ده دهن.

۱۱۳- فی ظلال القرآن، سید قطب، سه رچاوه ی پیشتر، ج ۵، ص ۲۷۴۶

(R) بۆ بابته ی "نه خوینده واری پیغه مبه ر" (ﷺ) شیوانی دووم له گومانی نویم له به رگی شه شه مدا (بیروباره ی ئیسلامی و بابته کانی په کخوابه رستی).

وهه نه بیټ ته م قورئانه له لایه ن که سیکه وه داریژرایټ و هه لبه سترایټ جگه له خوا، به لکو راستی و په وانی کتیبه ئاسمانیه کانی پیش خوښی دوویات ده کاته وه، هه روه ها پوونکه روه ی بیرو باوه پو ئه رکه کانه، به راستی هیچ گومان له وه دا نیه که ته م قورئانه له لایه ن په روه ردگاری هه موو جیهانه وه په وانه کراوه. به لکو (له گه ل ته و هه موو به لگانه دا) ته وانه ده لاین که محمد قورئانی هه لبه ستووه، بلای: ده ئیوه ش سووره تیگ وه ک سووره ته کانی داریژن و بیه ینن، داوا بکه ن له هر که سیکی تر که ده توانن جگه له خوا (که یارمه تیتان بدات) دریغی مه که ن ته گه ر پاستگون. به لکو سه ره پای ته و هه موو به لگانه ته وانه بپوایان به قورئان نه کردوه که هیچ شتیکیان نه زانیووه ده رباره ی، هیشتا بویان نه هاتووه سه رته نجامی ته و به لئانه ی که به لئینی پیداون، هر به و شیوه یه ته وانه ی پیش ته مان به رنامه ی خویان به درو زانی و بپوایان پیی نه بوو، ده ته ماشا بکه و سه رنج بده بزانه سه رته نجامی سته مکاران چو ن بووه.

پاش ته وه ی سه لماندی که قورئان لای خواوه هاتووه و موحه ممه دیش عليه السلام ده سته وسانه وه ک هه موو که سیکی تر له هینانی هاوشیوه ی ته و قورئانه ی لیوان لیوه له هیدایه ت و زانست و شیوه زمانه که یدا، حالی ته وانه شی روونکردوه ته وه که زو ربه یان دوا ی بچو کترین گومانی لاواز که وتوون له بیرو یا وه پړاندا، پاشان گه پاوه ته وه بو هه لوه شانده وه ی بو چوونه ناویوشه که یان له تانه دانه له م قورئانه، ته نیا له بهر گومانیکي لاواز که هی زو ربه یانه، و که مینیه یه کیشیان هر که له ره قی و عینادی ته که ن وه ک سه رکرده لووتبه رزه کانیا ن^{۱۱۴}.

ته مه ش پاش ته وه ی که سه رسپمانی موشریکه کانی به م نیگا خوا ییه بو پیغه مبه ر عليه السلام پووجه لکرده وه، و روونی کرده وه که ناتوانن له روشنایی ته م قورئانه له نایه ته روونه کانی که به لگن بو ته وه ی ته م قورئانه ئاسمانیه سوود بیینن، یان له وه رابمیتن که

۱۱۴- تفسیر المنار، محمد رشید رضا، سه رچاوه ی پیشووتر، ج ۱۱، ص ۳۶۷.

له ژيانی پيغه مېرمن عليه السلام وردبېنه وه و تېگه ن که نه م ژيانه ی به لگه یه له سر نه وه ی نه م
 قورئانه ی له خواوه بۆ هاتووه، که چی هر داوای نه وه ی لیته که ن که قورئانیکی تریان بۆ
 بهینیت یان بۆیان بگړیت که گونجاو بیت له گه ل حه زو ثاره زووه کانیاندا، چار نیه نه بی
 بگه رپته وه بۆ پوچکردنه وه ی قورئان له و رووه وه که نه وان ته نیا شوین گومانیکي ناهه ق
 که توون و هیچی تر، نه ویش نه وه یه وا گومان نه به ن نیگا و حاله ته کانی پيغه مېراییه تی
 به باو وخووه کانی خویان نه پیون... بۆیه نایه ته که زه نگیان بۆ لیته دات و باسی
 سیفه ته کانی قورئانیان بۆ نه کات له خودی خویدا، که به لگه ن له سر نه وه ی که نه م
 قورئانه هه قه و ته حه دداسی کردوون که کتیبیک وه ک قورئان دابنن.

خوا ی گه وره روونی کرده وه که نه وان له کاروباری پيغه مېراییه تی و خوا یه تیدا به
 گومان کارده که ن، وه ک نه فه رموی: ﴿ وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ نَصَدِّقُ
 الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ (یسونس)، وه نه بیت نه م
 قورئانه له لایه ن که سیکه وه دارپژدا بیت و هه لبه سترای بیت جگه له خوا، به لکو پاسی و
 په وانی کتیبه ناسمانیه کانی پیش خوشی دوویات ده کاته وه، هه روه ها پوونکه ره وه ی
 بیرو باوه پو نه رکه کانه، به پاسی هیچ گومان له وه دا نیه که نه م قورئانه له لایه ن
 په روه ردگاری هه موو جیهانه وه په وانه کراوه.

نه م قسانه بۆیه نه هینریت تا بیسه لمینیت قورئان موعیزه یه و دانراوی خوا یه، بۆیه
 نه وتری تا نه ی نه وه بکات نه م قورئانه له جگه له خواوه هه لبه ستراییت، واته هی خوا
 نه بیت و درایتته پال خوا، چونکه ته نیا قورئان خوی نه و قسه یه پوچنه کاته وه و هه ر
 خوی به لگه یه له سر نه وه ی هه لبه سترای نیه و مروّ داینه ناوه ^{۱۱۰}.

۱۱۰- التحرير والتنوير، الطاهر بن عاشور، سرچاوه ی پيشتري، مج ۶، ج ۱۱، ص ۱۶۸، ۱۶۷.

واته نه گهر که سیکي ژیر به راستگوځایانه رابمښت له سووره ته کانی قورئان و وردبښته وه. نه وه نه زانیت له لایه ن خواوه هاتووه و ناکړی و نابی قورئان به و ناسته به رزه یوه مړوځ داینا بیت، قورئانک به م شیواز و دارپشته ناوازه یوه به م هه مووه زانیاریه به رز و پر له فله سه فوه، پر له و یاسا دادپه رانه وه، تیر له نه ته کیتی راقی، ناکړی قورئان به م هه مووه راستیه گهر دوی وکړمه لایه تی و هه والدانه ی له نادیار و میژوی رابردو و پیشهاته کانه وه، که مبه سستی له چاکسازیه کان شوینکه وتنی راستی و هیدایه ت بیت و خودوورگرتن بیت له گومرایی و هه وسپه رستی و پشت به ستن به به لگه ی دروستی زانستی .. نه مانه هه مووی نه وه نه سه لمښن که ناکړی و نابی و راست نیه و شتیکی ژیرانه نیه بووتریت نه مه درویه که و که سیکي تر به ده می خواوه هه لیبه ستووه، چونکه جگه له خوا هیچ که سیک ناتوانی شتی و دابنیت، خو نه گهر له نیمکاندا بیت مړوځیک شتی و دابنیت نه وه نه بی نه و که سه له هه موو زانا و داناو خوښه واره کان و له هه موو پیغه مبه ران و فریشته کانی خوا به توانا تر بیت، ده ی که سی واش درو ناکات به ده می خواوه ! نه که نه مه به لکو سه رسه خترینی دوزمنانی خوا که نه بوجه هلبه نه فره ت بیت نه یوت: له راستیدا موحه ممد دروی به ده می خه لکی تره وه نه نه کرد نه ی چو ن درو به ده م خواوه نه کات؟

﴿وَلَكِنْ تَصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ (یونس)، نه مه یانی: نه م قورئانه په سه ندکردنی په یامه کانی تری خواجه به گشتی که بو پیغه مبه رانی تر هاتوون، وه ک نوح و ئیبراهیم و موسا و عیسا - سه لامی خویان لیبتنه م قورئانه بانگی خه لکی نه کات بو بنچینه کانی نایینی ئیسلام که نه وانیش بانگه شه یان بو کردووه، وه ک باوه په ښان به خواو به روژی دواپی و کرده وه ی چاک، پاش نه وه ی که هندی له شوینکه وتی نه و نایینانه نه و راستیه یان له یاد کردووه و هندی کیشیان ریگه که یان ون کردووه و به داب و نه ریتی داهینراو بیرو باوه په که یان شیواندووه، که موحه ممد دیکي نه خوښه وار(صلی

الله عليه واله وسلم) ئەمانەى نەدەزانى، ياخود پەسەندکردنى ئەوەى لە ئايىنى ئىبراھىمدا هاتووە و لە حەرەمدا بانگەوازى بۆ کردووە، يان ئەوەى كە موسا و عيسا و پيغەمبەرانى تر لەسەرى بوون، ئەكرى "تصديق" هەردوو ماناكەش بگەيەنیت.

﴿وَقَفَّيْلَ الْكَتَبِ﴾ (يونس: ۲۷)، مەبەست پەيامە خودايىيەكانە، ئەو كەتیبانەش خوا دایناون تا بنووسرێنەو و ببنە هیدایەت بۆ مەزھەكان، كە كۆمەلەك لە بیروبەر و یاسا و پەند و نامۆزگارى و كاروبارى كۆمەلایەتى و دەستوورەتى خوايى و لە دروستكراوەكانیدا ئەگریتە خۆى، ﴿لَا رَبَّ فِیْهِ﴾ (يونس: ۲۷) بوار بۆ گومان و دوودلى نامینی، چونكە راستى و هیدایەتى تێدايە، ﴿مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (يونس)، نیگای ئەو، كەس ناتوانی بیگاتى، ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ (النساء)، ئەو بۆ ئەوانە سەرئەجى قورئان نادەن و لێكى نادەنەو و لێى وردنابنەو؟ خۆ ئەگەر لە لایەن كەسێكى ترەو بوايە جگە لە خوا بیگومان جیاوازی و دژایەتییەكى زۆریان تێدا دەدۆزێ. ^{۱۱۶}

پاش ئەوەى قورئان كەسێركێیان لەگەڵ ئەكات كە سورەتێكى هاوشێوەى قورئان بهیئن وەك ئەفرەموى: ﴿فَأَنذَرْتُهُمْ لَئِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (يونس) ۲۸ بلى: دەئێوەش سورەتێك وەك سورەتەكانى داپێژن و بهیئن، داوا بكەن لە هەر كەسێكى تر كە دەتوانن جگە لە خوا (كە یارمەتیتان بدات) درێغى مەكەن ئەگەر راستگۆن.

پاش ئەم كەسێركێیە سیاى گەشگۆیەكە ئەگۆریت، بۆ ئەوەى بریار بدات كە ئەوان دواى گومان كەوتوون و هیچى تر، ئەوان بریار لەسەر شتێك ئەدەن كە نایزانن، بریاردانیش پێویستی بە زانیارى پیش وەخت هەیه، نابى تەنیا پشت بە هەواو ئارەزوو یاخود بە گومان ببەستريت.

۱۱۶- تفسیر المنار، محمد رشید رضا، سەرچاوەى پیشووتر، ج ۱۱، ص ۲۳۹، بە نوو.

نه‌وهی لیږده دا حوکمیان به‌سهردا داوه بریتیه له نیگاګانی قورشان و نه‌و راستیان‌ه
که تیاپه‌تی له به‌لین و هه‌په‌شه‌ګان، نه‌مه‌یان به‌درو نه‌زانی، که چی هیچ زانیاریه‌کیان له‌و
باره‌وه نه‌بوو که نه‌م درو‌یه‌ی بنینه‌بان، ﴿بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِطُوا بِغَيْبِهِۦ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ ۚ﴾ (یونس)، به‌لکو سهره‌پای نه‌و هه‌موو به‌لګانه نه‌وانه بپوایان به قورشان نه‌کردوه که هیچ
شتیکیان نه‌زانیوو ده‌رباره‌ی، هیشتا بویان نه‌هاتوو سهرنه‌نجامی نه‌و به‌لینانه‌ی که
به‌لینی پیداون.

حالیان له‌م درو‌کردنه‌دا وه‌ک حالی درو‌زنه‌ګانی پیش‌خویانه، سته‌مکاره
موشریکه‌ګان، نه‌وانه‌ی رانه‌میتن با له‌وه رامیتن که ده‌ره‌نجامی نه‌وانی پیش‌وو چون
بووه تا بزاین راستی سهره‌نجامی نه‌وانیش هه‌روا ده‌بیټ، وه‌ک نه‌فه‌رموی: ﴿كَذَلِكَ
كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ﴾ (یونس)، ^{۱۷} هه‌ر به‌و
شیوه‌یه نه‌وانه‌ی پیش نه‌مان به‌رنامه‌ی خویان به‌درو‌زانی و بپوایان پتی نه‌بوو،
ده‌ته‌ماشا بکه‌و سهرنج بده بزانه سهرنه‌نجامی سته‌مکاران چون بووه.

یانی: نه‌وان په‌له‌یان کردوه له به‌درو‌زانینی قورشان، راسته‌وخو به بیستنی پیش
نه‌وه‌ی لیتی تیښګن و بزاین ناوه‌پوکه‌که‌ی چی تیدایه، یان لیتی رامیتن، به دلنیاپه‌وه
نه‌م شیوازی به‌درو‌خستنه‌وه له دژایه‌تی و لووتبه‌رزیدایه نه‌ک له له‌وه‌وه سهرچاوه بګریت
که بپوایان پتی نیه و به‌درو‌ی نه‌زانی، پاشان نه‌بوونی زانیاریان ده‌رباره‌ی زانستی خوا
جیاوازه، هه‌ندیکیان نازانن که نه‌وه حالی که‌سه گیله‌ګانه، وه هه‌ندیکیشیان زانیاری
ناته‌واویان هه‌یه نه‌ویش نه‌وانن که گومان و دوودلیان هه‌یه، یاخود له‌گه‌ل نه‌وه‌ی که
به‌راستی ده‌زانی، به‌لام نه‌وه نازانن که به‌درو‌زانینی نه‌م قورثانه چ سزایه‌کی سه‌ختی
به‌دوادا دیت. نمونه‌ی نه‌م ټایه‌ته له سووره‌تی (النمل) که نه‌فه‌رموی: ﴿حَقَّ إِذَا جَاءُ وَقَالَ

۱۱۷- فی ظلال القرآن، سید قطب، سهرچاوه‌ی پیشتر، ج ۲، ص ۱۷۹۴.

أَكْذَبْتُمْ بِتَائِبِي وَلَمْ تُحِيطُوا بِهَا عِلْمًا أَمَازَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ (النمل)، ههتا ئه و کاته ی دینه پیشه وه بۆ لپرسینه وه، خوا ده فهرمویت: ئایا ئه وه ئیوه بپواتان به ئایه ته کانی من نه هیتا له کاتی کدا ئیوه هیچ زانست و زانیاریه کتان ده رباره ی نه بوو؟ یاخود ئیوه خه ریکی چی بوون؟ چیتان ده کرد به ئایه ته کانی ئیمه؟

رسته ی ﴿وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ﴾ (یونس: ۳۹) هیشتا بۆیان نه هاتووه سه ره نه جامی ئه و به لێنانه ی که به لێنی پێداون. ئه م رسته یه په یوه نده به پیش خۆیه وه، واته: شتیک به درۆ ئه زانن که هیشتا سه ره نه جامه که ی نه هاتووه بۆ لایان، ئه مه ش ناساندنی ئه وانه که چه نده که م ئارام و خۆنه گرن، واته ئه گه ر چاوه پێیان بکردایه تا ته ئویل و سه ره نه جامی قورئانیان بۆ بهاتایه یانی ئه وه ی که ئه کرێ سه ره نه جامه که ی ببینن باشتر بوو، به لام ئه وان سووربوون له سه ر درۆکردن پیش بینینی سه ره نه جامه که ی.

مه به ست به ته ئویل له م ئایه ته دا ئه کرێ ته فسیر و شه رحی ئه وانه بیته که شاراو هیه له ئه وان، یاخود ئاشکرکردنی ئه و سزایه بیته که ئاگادارکراونه ته وه لیتی، له وانه شه مه به سه ته که هه ردووکیان بگریته وه، واته کاتیک ته ئویلی ئه و شتانه یان بۆ ده کریت که به حسابی خۆیان لیتی حالێ نه بوون له مانای ئایه ته کان چونکه به شیوازه کانی قورئان ئاشنا نه بوون وه ک حیکمه ت و فه لسه فه ی ته شریعی ئیسلامی، یان باب ته ی زیندوو بوونه وه، یان به پێز سه یرکردنی زیاتری ئیمانداره لاوازه کان له چاو موشریکه خانه دانه کاند، هاتنه خواره وه ی قورئان به به ش به ش و ئه و جۆره باب ته تانه، ئه وان ته نیا له گه ل شتی مادیدا راهاتبوون، بۆیه هه موو ئه و شتانه یان به و پێوه ره مادیانه گه زو پێوانه ئه کرد، شتی نادیاریان به شته دیارو مادیه کان ئه پێوا، ئیتر ئه و شتانه یان به درۆ ئه زانی به ر له وه ی ته فسیر یان سه ره نه جامی ئه و شتانه یان بۆ ده ریکه وێ، خو ئه گه ر ئارامیان بگرتایه و پابه ندی پیغه مبه ر بوونا یه ﷺ ئه وه یه ک دوا ی یه ک هه موو ئه وانه یان بۆ روون

ئەبۇبەكر، ئىترى كە تەفسىر و سەرەنجامى بەپەلى ئەو شتانه يان زووبۇ دەرئەكەوت و ايان ئەزانى ئەو شتانه درقن! خوا ئەفرەرموئىت: ﴿وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِن كَانَتْ هَذِهِ حَقًّا لِمَنِ عِنْدَكَ فَاطْمِرٌ عَلَيْنَا حِجَابَةٌ مِّنَ السَّمَاءِ أَوْ آتَيْنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝٣٣﴾ (الانفال) يادى ئەو كاتە بکەرەوہ كە بى باوەرپان وتیان: خوايە ئەگەر ئەم دین و بەرنامە و قورئانە راستە، لەلایەن تۆيشەوہ پەرەوانە كراوہ، ئەوہ بەرد لە ئاسمانەوہ ببارێنە بەسەرماندا، يان بەلاو سزايەكى بەئىشمان بۆ بھێنە!! .

وايان گومان ئەبرد كە ئەگەر ئەوان خواى گەرە تووڤە بکەن ئىترى بەپەلە سزايان بۆ ئەنيريت، بۆيە كە سزا بەپەلە ئەتەهات بۆيان ئەيانووت كەواتە قورئان راست نىە و لەلای خواوہ ئەتەوہ، ھەر بۆيە داواى رووداوى ناسروشتيشيان ئەکرد لە پيغەمبەر ﷺ، وەك قورئان ئەفرەرموئى: ﴿وَقَالُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا ۝١٠﴾ (الاسراء) (ھەندىكيان بيانوويان گرت و) وتیان: ھەرگيز ئيمە باوەر بە تۆ ناکەين تا كانى و سەرچاوەيەكمان لە زەويەوہ بۆ ھەلنەقولتيت. ئەگەر موسلمان ببونايە و لەگەڵ پيغەمبەر ﷺ بژيانايە دەيانزانى كە خوا گوئى بە پيشنيارى لادەر نادات، مەبەست بە چواندى ئەمان بە درۆزنەكانى ميللەتانى پيش خويان كە قورئان ئەفرەرموئى: ﴿كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۝١٢٨﴾ (الانعام)، چەند شتىكە:

■ ئەمە خووى ھەموو كەسنى نكولىكارە، تا بزائن ئەمانيش وەك ئەوان و تا پەند وەرېگن..

■ ئاماژەيان پيئەدات كە سزا بۆ ئەمانيش دائەبەزيت وەك چۆن بۆ ئەوان دابەزى كە ئەمان ھەواليان لىيان ھەيە و داھاتوى ھەندىكيانيان بينيوہ.

■ دلدانەوہى پيغەمبەر ﷺ بەوہى ئەوہى تووشى ئەم ھاتوہ بە ھەمان شتوہ تووشى پيغەمبەرانى پيش ئەویش بووہ بەدەست قەومەكانيانەوہ، بۆيە لقيك ئەكاتەوہ

له م چوانده وه و نه فهرموی: ﴿.. فَأَنْظِرْ كَيْفَ كَانَتْ عِقَبَةُ الظَّالِمِينَ﴾ (یونس)،
 ته ماشا بکه و سه رنج بده بزانه سه رنه نجامی سته مکاران چۆن بووه. یانی وردبهر وه له
 چاره نووسی نه و میلله ته پیشووانه که سته میان کردو پیغه مبه رانیان به راستگو
 نه نه زانی. ^{۱۱۸}

سینه م: ده سه و سانیان له به رانبهر نالینگاری قورئاندا.

قورئان کی به رکبی له گه ل نه و موشریکه بوختانچیانه دا کردو وه که بانگه شی
 نه وه یان نه کرد قورئان هه لبه ستراره، داوا ی نه کرد کتیبیک هاوشیوه ی قورئان بهینن، یان
 ده سووره ت بهینن، یاخود ته نیا سووره تیک بهینن، وه که نه فهرموی: ﴿قُلْ لِّیْنَ أَجْتَمَعْتَ
 الْإِنْسَ وَالْجِنُّ عَلَیْ أَنْ یَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا یَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ کَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِیرًا﴾ (الاسراء)، نه ی محمد ! پییان بلئی: دلنیا بن، نه گهر هه موو ئاده میزادو په ریه کان کو
 ببه وه و (هه ولی به رده وام بده ن تا) قورئان تیکی وه کو نه مه دانین و بیهیننه (میدان)
 ناتوانن کاری وابکه ن و ناتوانن له وینه ی بهینن، نه گهر چی هه موو لایه کیان ببه
 پشتگیرو یارمه تیده ری په کتر. هه روه ها نه فهرموی: ﴿أَمْ یَقُولُونَ أَفْتَرَنَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِمِثْرِ سُوْرٍ
 مِثْلِهِ مُفْتَرِیْنَ وَاذْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ کُنْتُمْ صَادِقِیْنَ﴾ (هود)، له گه ل نه و
 هه موو به لگانه دا) نه وانه ده لئین که محمد قورئانی هه لبه ستووه، پییان بلئی: جا ئیوه ش
 ده سووره تی هه لبا ستراره وینه ی نه م قورئانه بهینن، هه رکه سیش له خوا گه وره به دهر،
 ده توانن، بانگ بکه ن (بو هاوکاریتان په نای بو به رن) نه گهر راست ده که ن، هه روه ها
 نه فهرموی: ﴿أَمْ یَقُولُونَ أَفْتَرَنَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُوْرٍ مِثْلِهِ وَاذْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ کُنْتُمْ
 صَادِقِیْنَ﴾ (یونس)، به لکو (له گه ل نه و هه موو به لگانه دا) نه وانه ده لئین که محمد ﷺ

قورئانی ھەلبەستوو، بلی: دەئێوەش سوورەتێک وەک سوورەتەکانی داپژێن و بیھێن، داوا بکەن لە ھەر کەسیکی تر کە دەتوانن جگە لەخوا (کە یارمەتیتان بدات) درێغی مەکەن ئەگەر پاستگۆن.

دەوی کەواتە کاتێک دەسەوسانن لە ھێنانی بەک سوورەت کە وەک قورئان بێت لە ریتنمای و لە رەوانبیزیدا کە خۆتان سوارچاکی ئەو مەیدانەن و سەردەمە کە شتان پیشکەوتووترین سەردەمی زمان پاراویبە و زۆربەتان بەو ناویانگتان دەرکردوو و دەستپیشخەرن لەو مەیدانەدا و موخەممەد ﷺ لەو کەسانە نەبوو کە پیشبڕکێتان لەگەڵدا بکات لەو بوارەدا، چونکە ئامادەیی دەرروونی تێدا نەبوو و مەشقی لەسەر ئەو نەکردوو بۆ ھێنانی بنەمالەکی و ئاگادارن کە نەخوێندەوارە دەوی کەواتە ئیستا کە دەسەوسانن لە ھێنانی شتیکی وەک قورئاندا پاش ئەوێ موخەممەد دواي چل سال تەمەن لە ناوتاندا تەحەدای کردن بە ھێنانی ھاوشیوێ قورئان دەوی ئیتەر دان بەویدا بنین کە ئەمە نیگای خواپە و کۆمەکی ئاسمانە بۆی، چونکە رۆی تێناچی پێغەمبەر چووبێت ئەو ئاستەو ئەوەندە بەرزبووبێتەو بەگاتە ئاستی قورئان لە چنێن و شیوانی دەربریندا.

ئەمە ی کە خوا ئەفەرموی: ﴿ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَيْنَاهُ... ﴾ (یونس) بەلکو (لەگەڵ ئەو ھەموو بەلگانەدا) ئەوانە دەلێن کە محمد قورئانی ھەلبەستوو، ئەمە گواستنەوێ باسەکە یە لەووە کە قورئان زۆر لەووە بەرزترە کە بوختانی بۆ بکریت و بووتریت ھەلبەستراوە، لەبەر ئەوێ ھەمووان دەستەوسانن لە ھێنانی ھاوشیوێ یەکی قورئان، لەمەووە ئەگوازیتەو بۆ پووجی ئەو بانگەشەیی کە موخەممەد بە دانەری ئەم قورئانە بزانریت! ئەو پرسیارەش بۆ نکولی و رێخۆشکردنە بۆ ئەوێ بانگیان بکات و دەستەوسانیان بسەلمینی وەک ئەفەرموی: ﴿ قُلْ فَأَنذَرْتُكُمْ يَوْمَ لَمِيزَةٍ ﴾ (یونس)، بلی: دەئێوەش سوورەتێک وەک سوورەتەکانی داپژێن و بیھێن..

واته له شتواژ و له کاریگری و له ریڼمایي و له زانسته کانیدا

وهك نهو بیت، بابه ته كه ی هه لېبه ستن و پابه ندیش مه بن به وه وه راسته یان نا، ﴿ اَمْ يَقُولُونَ افْتَرَيْنَاهُ قُلْ فَاتَّبِعُوا سُورَةَ يٰسْجِدٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴾ (یونس)، به لكو (له گهل نهو هه موو به لگانه دا) نه وانه ده لېن كه محمد قورئانی هه لېبه ستووه، بلې: ده نيوه ش سووره تېك وهك سووره ته كانی داپړژن و بیهینن، داوا بكن له هر كه سېكي تر كه ده توانن جگه له خوا (كه یارمه تیتان بدات) دریغی مه كهن نه گهر پاستگون.

له و كار ه شدا داوای كړدوه هاوكار و پشتیوان له خوار خواوه بڼ خویان په یدا بكن، بیگومان سر جهم دروستكراوه كان وهك نيوه ده سته وسانن له و كار ه دا، نه مه وهك نهو فه مایشته ی خویبه كه نه فه رموی: ﴿ قُلْ لِّیْنَ اَجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰی اَنْ یَّاتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا یَأْتُوْنَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَتْ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظٰهِیْرًا ﴾ (الاسراء)، نه ی محمد ! پییان بلې: دلنیا بن، نه گهر هه موو ناده میزادو په ریه كان كړ بېنه وهو (هه ولې به رده وام بده ن تا) قورئانیكي وهكو نه مه دانین و بیهیننه (مه یدان) ناتوانن كاری و ابكن و ناتوانن له وینه ی بهینن، نه گهر چی هه موو لایه کیان بېنه پشتگیرو یارمه تیدهری یه كتر. نه م نایه ته پیروزی سوړه تی نیسرا له پیش سوړه تی یونس وه دابه زیوه، (اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ) نه گهر راست نه كهن من نه م قورئانه م هه لېبه ستووه.

ناشكرایه كه سېكي ژیری وهك پیغه مبه ر ښه نهو كښه ر كښیبه ی له گهل نه ده كړدن نه گهر به تواوه تی دلنیا نه بوايه له وهی كه نینسان و جنوكه ناتوانن هاو شیوه ی نه م قورئانه بهینن، نه هه مووی و نه سووره تېكي وهك نهو، نه به ته نیا و نه به كومه لیش، زاناو ره وانبیژه كانیان نه گهر بشكړی كویبېنه وه و هاوكار و پشتیوانی یه كتری بكن، نه گهر نهو به بڼوونی تو داپړشتبی بڼ به رژه وهندی خه لك هر وهك چوڼ نه وانه ی سر سامن به ژیری و زیره کی و بیورا كانی له فه یله سوف و زانا مادیه كانی نه م دوا ییه داننه وه ژیری و

زیره کی و هه‌لۆیسته‌کانی ریزگر ده‌بوون له‌به‌رده‌میداله بپارێدان به‌ده‌سته‌وسانی عاقل‌ترین دروست‌کراوه‌کان له‌ زانا نادیاره‌کانی ئینس و نادیاره‌کانی جنۆکه له‌ هه‌تانی سوره‌تیکێ وه‌ك ئه‌وه‌ی كه‌ خۆی هه‌تاویه‌تی، هه‌موو كه‌سیكی ژیر كه‌ زیره‌کیه‌کی مامناوه‌ندی هه‌بێت ده‌زانیت كه‌ هه‌ر كارێك ئه‌و بتوانیت جیبه‌جی بكات بۆ غه‌یری ئه‌ویش به‌ هه‌مان شیویه‌، به‌لكو دُنیا نیه‌ له‌وه‌ی كه‌سیكی له‌و به‌تواناتر بوونی هه‌بێت، ئه‌مه‌ به‌لگه‌یه‌كه‌ بۆ عه‌قلی ده‌سه‌لمیتیت كه‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ دُنیا‌بووه‌ كه‌ قورئان له‌ لایه‌ن خوداوه‌یه‌، ئه‌ویش وه‌ك هه‌ر كه‌سیكی تر وه‌ك خۆی ناتوانیت هاو‌شیویه‌ی قورئان به‌هینیت، ئه‌مه‌ یه‌كێكه‌ له‌ به‌لگه‌كان بۆ ئه‌وانه‌ی كه‌ ده‌لێن: ناچێته‌ عه‌قله‌وه‌ كه‌ درۆزن بێت و بوختانی بۆ بكات.

ئه‌گه‌ر وترا ئه‌كریت بپوا به‌هینیت به‌ ده‌سه‌وسانی خۆی و غه‌یری خۆی له‌ كاتیكدا كه‌ قورئان نیگای خوا بێت، ده‌لێن:

یه‌كه‌م: بانگه‌شه‌ی ئیلهامی ده‌روونی به‌تاله‌ به‌ زۆر به‌لگه‌(*)^{١١٩}.

دووه‌م: ده‌سه‌وسانی ئه‌وانه‌ی غه‌یری ئه‌و كه‌ له‌و زمان پاراوتر بوون به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ده‌سه‌وسانی ئه‌ویش.^{١٢٠}

ئه‌مه‌ له‌ راستیدا به‌گژاچوونه‌وه‌ی خۆی ده‌سه‌وسان‌كه‌ره‌ بۆیان كه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿إِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ (البقرة) خو ئه‌گه‌ر نه‌تان‌توانی و هه‌رگیز نایشتوانن (كه‌واته‌ باوه‌ر به‌هین و) خۆتان بپارێزن له‌و ئاگره‌ی: سووته‌مه‌نیه‌كه‌ی خه‌لكی و به‌رده‌، كه‌ بۆ بێ باوه‌ر و خواره‌ناسان ئاماده‌ كراوه‌.

^{١١٩} بۆ پووچ‌كردنه‌وه‌ی نیگای ده‌روونی (شیوازی شه‌شه‌م، گومانی بیسته‌م، به‌رگی حه‌وت "بپواو نایینداری" و گومانی سێ له‌به‌رگی یازده "پارێزله‌ی قورئانی پیرۆز" بخوێنه‌ره‌وه‌.

^{١٢٠} تفسیر المنار، محمد رشید رضا، سه‌رچاوه‌ی پیشووتر، ج ١١، ص ٣٦٧، ٣٧٠.

به م شیوازه به گزیاندا نه چیتته وه به هاوشیوهی ئه م ئایه ته جیاکه ره وانه که جوامیزی نه وروژنیت و غیره تیش هه ژنیت، له گه ل بلندی شکوداریان له ره وانبیزیدا و به هیزان له شیوازه کانیدا که هونه ره کانی ره وانبیزی نه و رۆژه ده ولت و ده سه لاتی که یشتبویه چله پۆپه، سه رده می وای به خویه وه نه دیبوو، ته نانه ت خویان هه لئه کیشا و پیشبرکیان ده کرد و کۆرپه ندیان بۆ ده گیرا و بازاریان بۆ ساز ده کرد، هه والئه کانیا م هه لئه فراند به ئاسۆکاندا، له گه ل ئه وه شدا به کیکیا نه یا نتوانی، له پوویدا بوه ستن و به ره لستی بکه ن، ره وانبیزتک هه لئه سایه وه و له روویدا بوه ستیت.

نه ک ئه وه، به لکو خوای به هه ق تهحه دایان ئه کات که کتیبیک بهینن له لایه ن خواوه که له قورئان و ته ورات رینماییکه رتر بیت و له لایه ن خواوه بهینن تا ئه و شوینی بکه ویت:

﴿قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِّنْ عِندِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا أَتَّبِعُهُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ (القصاص)،

(ئه ی پیغه مبه ر! پێیان بلی: ده باشه، ئیوه کتیبیکی تر بهینن له لایه ن خواوه که باشتر و چاکتر بیت له و دووانه (واته قورئان و ته ورات)، ئه وه منیش شوینی ده که وم، ئه گه ر ئیوه پاستگزن.

واته: ئه ی موحه ممه د! به وانه بلی: که ئه لێن کتیبه ئاسمانیه کان که دابه زیوون جادوونیتیه مه به ستیان قورئان بیت یان ته ورات یان ئینجیل پێیان بلی: ده ی کتیبیک بهینن له لایه ن خواوه هیدایه تی باشتی تیدا بیت له وانه، تا شوینی بکه وم ئه گه ر راست ئه که ن له وه سفکردنتان بۆ کتیبه کان که ده لێن ئه وانه جادوون و هه ق و راستی له غه یری ئه واندایه ..

چوارهم: سزای ئه وانه ی درۆ به دهم خواوه ئه که ن.

وه لآمه کانی قورئان ئه وه دوویات ئه که نه وه که ئه گه ر پیغه مبه ر ﷺ شتیک به دهم خواوه بلی که بۆی نه هاتبیت ئه وه ده ست به جی سزای ئه دات، وه ک ئه فه رموی: ﴿وَلَوْ

نَقُولُ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَابِلِ ﴿١١﴾ لَأَخَذْنَاهُ بِالْيَمِينِ ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَقَطْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿١٣﴾ فَمَا يَمْكُرُ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِرِينَ

﴿١٧﴾ (الحاقة) «خو ئه گهر محمد هه نديك قسه و گوفتار به دهم ئيمه وه هه ليه ستايه. ئه وه به هيزو ده سه لاتى خو مان ده مانگرت. له وه وديا په گى دلى ده پچړنين و ده يمرنين. ئه وسا هېچ كه سيك نى په له ئيوه به ربه ست و به رگرى بكات له ئيمه.

ئهم ئايه تانه به پنى مه زه بى زانستى كه لام به لگن له سره ئه وهى كه قورئان له لايه ن خوداوه دابه زينراوه. ئه وه به لگه په له زيه نى هه موواندا چه سپاوه كه خودا عيلم و ده سه لاتى فراوانه، كه س ناتوانى قسه يه كه له وه وه بكات كه نه يگوتبيت، ئه گهر موحه ممد ﷺ بانگه شهى ئه وهى بكرديا به كه قورئان دانراوى خو يه تى له سره ي نه نه وستاين و ده سته جى به هيلاكماندا ده برد، له ناونه بردنى به لگه په له سره ئه وهى دروى به دهم خواوه نه كړدوه، چونكه (لو) نه فى ناوه پوكى مه رجه كه نه كات و به هه مان شيوه نه فى ناوه پوكى وه لاهه كه ش نه كات، له م قسانه دا دوو مه به ستى گرنگ ديتنه پيشه وه:

يه كه ميان: بو ئه وان هى پيشه وه ده گه پيته وه، واته: زياد له وه ش، قسه هه ليه ستراوه كانى موشريكه كان به تال نه كاته وه، كه گوايه قورئان هوئراوه يه يان فالچيتييه، يانى هه ر دوو جوړه قسه ناهه قه كه پوچ نه كاته وه: يانى ئهم قورئانه پيچه وان هه له گه ل ئهم دوو جوړه قسه دا، ئيوه ش ئه وه مووه شاعير و كاھينانه تان بينيوه كه سيان قسه كانى خو يان ناده نه پال خوا!

دووه ميان: بانگه شه يه كى تريان به تال نه كاته وه كه ده ريان نه بريوه! كه قسه ي هه نديكيانه كه ئه لئين: (اَفْتَرَاهُ)، يانى به درو داويه ته پال خوا! خواش ئه فه رموى: ﴿أَمْ يَقُولُونَ نَقُولُهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ (الطور)، يان ده لئين: ئهم قورئانه خو ي هه ليه ستووه و دايرپشتووه، نه خير نه وان ه، هه ر ئيمان و باوه ريان نيه (نه گينا چو ن وا ده لئين)، خواى

که وره ئه وه روون ئه کاته وه ئه گهر ئه مه بوختان بوايه به دهم خواوه خوا قه بولی نه ئه کرد
لی، پاشان ئه م مه به سته شتیکی تر به دواي خویدا ئه هینی ئه ویش ئه وه یه: نا ئومیدیان
ئه کات له وه ی که بتوانی قورئانیک بینیت بویان پیچه وانه ی ئایینی باوی ئه وان نه بیت،
خه ون و بنه کانیان به سووک سه یرنه کات، ئه وه تا ئه فهرموی: ﴿قَالَ الَّذِي لَا يَرْجُونَ
لِقَاءَنَا آتَيْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدَّلَهُ...﴾ (یونس).

مانای (لَاخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ) به هیزو ده سه لاتی خو مان ده مانگرت، مه به سستی ئه وه یه که
به هیز تو له مان لیته کرده وه و مؤله تمان پی نه ئه دا شتی وا بکات، پیتی (ب) بۆ سه به بییه ت
به کار نه بریت، ئه وه ش که ئه فهرموی: (ثُمَّ لَقَطْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ) وه تین ده ماری که
په یوه سته به دله وه و پی ئه وتریت "نیاط" برینی ده مار له کاتی سه برینی هوشتردا
ناو نه بریت، ئه و که سه ی که بوختان به دهم خواوه ئه کات چواندوو یه تی به هوشتریک که
ده ماری ملی ئه بری له کاتی سه بریندا. به لام شوینی هاتنی ئه م ئایه ته ﴿فَمَا يَكْرَهُنَّ أَحَدٌ
عَنْ حَزِينٍ﴾ (الهاقة)، زۆر گرنگه و په یوه نده به وه ی له فهرزیکدا ئه گهر به دهم
ئیمه وه شتیکی و تکه نه مان نار دبیت بۆ نا ئومیدیان ئه کات که ناتوانی قورئانیکیان بۆ
بهینی که ره خنه یان لیته گریت، جا له هر حالیکدا که قسه ی به ده ممانه وه هه لبه ست
ئه وه ﴿لَاخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ﴾ (١٥) ثُمَّ لَقَطْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ (١٦) (الهاقة)، که واته هیچ که سیک له ئیوه و
له جگه له ئیوه ش ناتوانیت ببیت به ربه ست له هاتنی ئه و سزایه.^{١٢١}

ئه م هه ر شه تر سینه ره بۆ ئه و که سه یه که درۆ به دهم خواوه بکات له کاروباری
عه قیده دا، هه ر شه یه که جیددی و شوخی کرنی تیدا نیه، بۆ ئه وه هاتوو ته نیا یه ک
ئه گهر هیه و هیچ تر نیه بیسه لمینیت ئه ویش ئه وه یه که پیقه مبه ر ﷺ راستگویه و
ده ستپاکه له گه یاندنی نیگای خوا دا، به شایه تی ئه وه ی که خوا سزای نه دا وه

١٢١-التحریر و التنویر، الطاهر بن عاشور، سه رچاوه ی پشتر، مج ١٤، ج ٢٩، ص ١٤٧، ١٤٤، به ده ستکاری به وه.

نه یگرتووه که نه گهر لایبدايه نه یگرت و بهوشیویه نه یکوشت که نایه ته کان باسی نه کات، که نه مه روینه داوه، که واته پیغه مبه ر^ﷺ راستگو به.

شیوازی ده رپرینی نایه ته کان ناماژه به بۆ جیددییه تی نه و کاره که هیچ لیخوشبون و موجامه له یه کی تیدا نیه، بۆ هیچ که سیک ته نانه ته گهر نه و که سه موحه ممدی به ریز و خوشه ویستی لای خواش بیت.^{۱۲۲}

به کورتی:

■ قورئان له لایه ن خواوه دابه زیوه، پیغه مبه ر^ﷺ وه هه که سیک تر دهسته و سانه له هینانی هاوشیویه قورئان، و له توانای نه ودا نیه و نه و ته نیا که یه نه ریکه بۆ نیگا کانی خوا.

● پیغه مبه ر^ﷺ ته مه نیکي دوورو دریز له ناویاندا ژیاوه و به وه ناسراوه که پناویکی نه خوینده وار بووه، ئیتر له کوپوه نه م قورئانه ی به م دامه زراویه هیناوه له رووی ره وانبیزی و ته شریعات و یاساوه، نه گهر خوا راینه سپارد بیت به وه؟!

■ نه گهر پیغه مبه ر^ﷺ کتییی بخویندایه ته وه و نووسینی بزانیایه له وانه بوو گومانه که یان جینگه ی هه بوايه که قورئان خوی داینا بیت، له گه ل نه ودا که قورئان خوی به لگه یه له سه ره نه وه ی که له لایه ن خواوه ها تووه و له تاقه ت و توانای به شه ردا نیه کتییی وا دابنیت.

■ قورئان ته حه دای کردوون که هاوشیویه کی نه و بهینن، یان ده سووره تی وه که نه و، یان ته نانه ته یه که سووره ت، که چی هه موو دهسته و سان بوون له وه دا.

■ نه وه ی درۆ به دهم خواوه بکات سزا که ی تیاچوونه، که سیش ناتوانی به رگری لی بکات، ته نانه ته نه گهر پیغه مبه ریش بیت^ﷺ، که نه مه ش خوی بۆ خوی سه لماندن نه وه یه که قورئان نیگای خوايه و نه و گه یاندوویه تی.

۱۲۲- فی ظلال القرآن، سید قطب، سه رچاوه ی پیشتەر، ج ۶، ص ۳۶۸۹.

گومانی بیست و چوار

بانگه‌شهی نه‌وه‌یان نه‌کرد که کابرایه‌کی ناعه‌ره‌ب قورئانی فیری موحه‌مه‌ده

کردووه * ۱۲۲

ناوهرۆکی گومانه‌که:

موشریکه‌کان نه‌لین گوايه موحه‌مه‌ده ﷺ نه‌م قورئانه‌ی که ده‌بخوینینه‌وه له مروشی وه‌رگرتووه، ئاماژه بۆ کۆیله‌یه‌کی رۆمی ناعه‌ره‌ب نه‌که‌ن که کۆیله‌ی پیاویکی قوره‌یشی بووه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ له لای نه‌وه‌ستاو بانگی نه‌کرد بۆ ئیسلام، بۆیه نه‌یانووت: موحه‌مه‌ده له‌وه‌وه فیر نه‌بیئت، نه‌و کۆیله‌ش نه‌یووت: له‌لام نه‌وه‌ستیت و فیری ئیسلام نه‌کات، خوای گه‌وره‌ش فرموی: ﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّاتِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجِبِي وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ﴾ (النحل)، سویند به‌خوا ئیمه به‌پاستی ده‌زانین بی‌باوه‌پان ده‌لین: نه‌م قورئانه ته‌نها که‌سیک فیری ده‌کات، (به‌مه‌ر جیک) زمانی نه‌و که‌سه‌ی نه‌وان ده‌لین قورئان فیری محمد ده‌کات، عه‌جه‌میه‌و عه‌ره‌بی نیه‌و په‌وان نیه، له‌گه‌ل نه‌وه‌دا نه‌م قورئانه به‌زمانی عه‌ره‌بی و پاراوو پوون و ئاشکرا دارپێژاوه.

رینگه‌ی پووچکردنه‌وه‌ی نه‌م گومانه:

هۆکاری گومانه‌که بوختانکردنه‌و له نه‌زانینیشه‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتووه، نه‌گینا چۆن

مه‌حه‌مه‌ده نه‌م قورئانه عه‌ره‌بیه ره‌وانه له که‌سیکی ناعه‌ره‌به‌وه وه‌رنه‌گریت؟

۱۲۲- بۆ پووچی نه‌م گومانه گوايه پیغه‌مبه‌ر ﷺ قورئانی له کۆیله‌یه‌کی رۆمی وه‌رگرتووه رینگه‌ی شه‌شهم له گومانیه‌سی و حوت له به‌رگی یازده بخوینه‌ره‌وه به‌ناوی (بارپێژاوی قورئانی پیرۆز).

درېژمى بابته كه:

ثايا پيغه مبر عليه السلام قورئان له منالتيكى ناعره به وه فيرېووه؟

هوځارى هم گومانه بوختانكړنه و له نه زانينيشه وه سرچاوې گرتووه، خواى
كه وړه له م باره يه وه به درويان نه خاته وه و نه فرموي: ﴿وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا
يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَبِيْ وَهَذَا لِسَانُ عَرَبٍ مُّبِينٌ﴾ (النحل)
(النحل)، سويند به خوا نيمه به پاستى ده زانين بى باوه پان ده لين: هم قورئانه ته نها
كه سيك فيري ده كات، (به مەر جيک) زمانى نه و كه سهى نه وان ده لين قورئان فيري محمد
ده كات، عه جه ميه و عره بى نيه و په وان نيه، له گهل نه وده دا هم قورئانه به زمانى عره بى
و پاراوو پوون و ناشكرا دارېژراوه.

همه ش ياني: نه رى هر خوتان نازانن نه مه درويه! نه و زمانه ي نيوه ثامازده ي بؤ
نه كهن ناعره به، گوايه هم قورئانه عره بيه ي فيري موحه ممد كړدووه؟ نه وان
نه يانگوت نه وه ي موحه ممد فيري هم قورئانه نه كات نه و كويله رومي ناعره به يه كه
خه ريكي شمشير دروستكړدن بوو له مه ككه دا، نه لين: پيغه مبر عليه السلام جارجاره نه چوويه
لاى و بانگى نه كړد بؤ لاي نيسلام.. له راستيدا قورئانينش به روونترين شيواز هم
چه واشه كاريه ي ناشكرا كړدووه به و ته يه كى كورت و پووخست دوور له دادرېژى،
نه فرموي: ﴿لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَبِيْ وَهَذَا لِسَانُ عَرَبٍ مُّبِينٌ﴾ (النحل)
(النحل)، زمانى نه و كه سهى نه وان ده لين قورئان فيري محمد ده كات، عه جه ميه و عره بى
نيه، له گهل نه وده دا هم قورئانه به زمانتيكى عره بى و پاراوو دارېژراوه.

همه باشتري و ه لآمه بؤ نه و بوختانه يان، ناخر چؤن كه سيكي ناعره به توانى هم
قورئانه ي به و ه مووه ره وانبيژى و زمانپاراوى و پرمانا و گشتگيريه كه پرماناترين كتيبېه
به به راورد به و كتيبانه ي بؤ پيغه مبر راني تر دابه زيووه فيري موحه ممد بكات كه خوى

ناعره ب بیت؟! هر كه سِيَك تَوْسَقَالَيْك عه قلى هه بِيَت ئه م قسه يه ناكات، به تاييه تى ئه و موشريكانه كه خاوه نى زمانى عه ره بى بوون و پياوى ئه و مه يدانه و پيشه نكي ره وانبيژى بوون، له راستيدا ده سهوسان بوون له رووبه رووبوونه وهى سوره تىكى قورئاندا، ئيتىر چۆن موحه ممد له و گه نجه ناعره به وه فيرى ئه م قورئانه سهر سووپه يتنره بووه؟ به م شيوازه قورئان به كورتى و به روونى چه واشه كار به كانيان نه خاته روو، چۆن ئه و ناعره به ئه م قورئانه فيرى ئه و نه كات كه خهريكه خوى نه زانى ده ريبه پييت، له كاتيكداه قورئان به زمانىكى عه ره بى روون و ره وان و ده سهوسانكه و تراوه!

پاش ئه م وه لامه قسه بيه قورئان به پاشكويده نه فه رموى: ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (النحل)، به پاستى ئه وانى كه به وايان به نايه ته كانى خوا نيه، خوى گه و ره هيدايت و پيتموويان ناكات، به لكو سزاي به ئيشى بو ئاماده كردوون.

ئو موشريكانه به وه ناسراو بوون كه دزايه تى تووندى پيغه مبهريان نه كرد، زور ره ق و تووند بوون له رووبه رووبوونه وه و رووه رچه رخاندى رووى خه لكى لى، به جورىك بيباوه ريه كه يان گه يشتبووه ئاستىك كه ئاستى ترى له سه ره وه نه بوو، ئه و فه رمايشتهى خوا هاته دى كه ئه مانه ئيتىر به وانا هيتن..^{١٢٤}

وه ئه وانى كه ئيمان نا هيتن به راستى درۆزن و بوختانى درۆ به ده م خواوه نه كهن، وه كه نه فه رموى: ﴿إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ (النحل)، بيگومان هه ر ئه وان هه درۆ هه لده به ستن كه باوه ريان به نايه ته كانى خوا نيه، هه ر ئه وانيش درۆزن و درۆيان كر دۆته پيشه .

١٢٤- التحرير و التنوير، الطاهر بن عاشور، سه رچاوه ي پيشتر، مج ٧، ص ٢٨٨، به دواوه .

به سيفه يهك ئه يفرموى تا ده سئوگوتايان بكات و وازيان پى بهينى له و هه مووه بوختانه ي ئه يكه ن، چونكه كردارى رانه بووردوى به رده وام ئه و ئاماژه يه ئه گه يه نيت كه به رده وام خه ريكي بوختان تاشينن.

خوای گه وده له جیگایه کی تر دا وه لامي داونه ته وه كه ئه فهرموى: ﴿وَكَذَلِكَ نُنْصِرُ الْآلِیْنَ وَلِیَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ یَعْلَمُونَ﴾ (الانعام)، هه ر به و شیوه یه (ئهی محمد ﷺ) ئایه تی جۆراو جۆرت بۆ ره وانه ده كه ين له هه موو باره یه كه وه، ده با هه ر بلین خویندووته و به دهرس پیت و تراوه (ئیمه ده مانه ویت) به راستی پوونی بکهینه وه بۆ كه سانیک كه بزائن و تیگه ن.

ئهمه یانی: به و شیوه یه به چه ندين شیوه ئایه ت و به لگهی خویمانان بۆ ئه مدیودی ئه كه ين تا ئه وانه یان كه ئاماده یی ئیمانیان تیدا یه هیدا یه ت وه ربگرن به پسی جیاوازیه کانی نئوان تیگه یشتن و عه قلیان و ئه وانه ش كه موشريك و كه له ره قن هه ر بلین: موحه ممه د تۆ ئه مه ت لای كه سی تر خویندوووه و پیشتی فیری بوویت، ئهمه نیگای خوا نیه وهك تۆ بانگه شه ی بۆ ئه كه يت، به دلتیاییه وه ئهم درۆ و بوختانه یان زۆر جار كردوو، وهك چۆن له سووره تی (النحل) دا بۆمان ئه گپیتته وه و پاشان ئه فهرموى: (وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ یَعْلَمُونَ) واته: ئهمه روونه كه یه وه بۆ قه ومیک كه هه ق بناسن و شوینی بکه ون و نامه قیش بناسن و لای دووربکه ونه وه... خوای گه وده حیکمه تیکی له راده به ده ری هه یه له وه دا ئه مانه ویت ئه کات و هه قیش بۆ ئه وانه روون ئه کاته وه. پاشان فهرمانی سه ره وه بۆ پیغه مبه ری به ریز ﷺ ده رده چیت خوای گه وده ئایه ته کانی به م دیو به و دیو دا روون ئه کاته وه بۆیان و خه لکی ئه بنه دوو به ره له به رانبه ر قورئاندا.. فهرمان ده رده چیت بۆ پیغه مبه ر ﷺ كه شوین نیگای خوا بکه ویت و له موشریکه کان دووربکه ویتته وه، گوئیان پینه دات و گوئی به ده مه ده می و به و قسه پووچانه شیان نه دات كه ئه وان ده یكه ن، بیگومان ریبازی ئه و ئه وه یه كه شوین نیگای خوا بکه ویت و زیانی

به پیتی نه و نیگایه ره نگرېژ بکات و ژيانی شوینکه و ته کانیشی هر به پیتی نه و نیگایه ناراسته بکات، نه و کاری به سهر موشریکه کانه وه نه بیت، به لکو هر به شوین نه و نیگایه دا بروت که نه و خواجه بوی نارووه که هیچ خواجه کی به هقی تر نیه نه و نه بیت، نه و چ کاریکی هیه به سهر نه وانه وه که بوونه ته کویله ی ناره زووه کانیاں؟ ﴿الْأَنبِیَّاءُ أَوْحَىٰ إِلَیْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِکِیْنَ﴾ (١٦) (الانعام)، (تو نه ی محمد! شوینی نه و به رنامه به بکه وه که له لایه ن پروه ردگارته وه به نیگا و (وحی) پیت پراگه یه نراوه، جکه له و هیچ خواجه کی تر نیه، گوی مه دهری و پشت ه لکه له موشریک و هاوه لگه ران.^{۱۲۰}

به کورتی:

قورئان کاره که ی له دوو رسته دا کورت کردووه ته وه و لادان گومرابوونی موشریکه کانی له وه دا که شوین ناره زووه کانیاں که و توون ناشکرا کردووه و وه لامي گومانه که شی داونه ته وه، نه و دوو رسته شی بریتین له:

- ﴿لِسَانُ الَّذِی یُلْحِذُونَ لِیْنِهٖ اَعْجَبَیْ﴾ (١٣) (النحل)، زمانی نه و که سه ی نه و ان ده لئین قورئان فیری محمد ده کات، عه جه میه و عه ره بی نیه و په و ان نیه ..
- ﴿وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبٌ مُّبِیْنٌ﴾ (١٣) (النحل)، له گه ل نه وه دا نه م قورئانه به زمانی عه ره بی و پاراوو پوون و ناشکرا دارپژراوه.

ده ی پیغه مبه رﷺ چو ن نه م قورئانه پیروزه که هه موو که س له به رده میدا ده سه وسانه نه ی رابه رانی ره و انبیژی و قسه په وانه کان! و نه وانه ی هاوکارتانن و دژ به قورئانن چو ن له که سیکی ناعه ره به وه فیر نه بیت، که هیچ په یوه ندیه کی به فه ساحه ت و ره و انبیژی به وه نیه؟!

۱۲۰- فی ظلال القرآن، سید قطب، سرچاوه ی پښتو، ج ۲، ص ۱۱۶۸.

گومانی بیست و پینج

جوله که کان نه لَین گوايه باوه پهیئان به وهی که بۆ نه وان دابه زیوه به سه بۆیان ■
بئ باوه پهیون به غهیری نه وه زیانیان پئی ناگهیه نیت * ۱۳۶
ناوه رۆکی گومانه که:

جوله که و هاوشیوه کانیان له نه هلی کتیب ره تی ده که نه وه ئیمان به و شته بهیئن که
بۆ موحه ممه د... دابه زیوه، بیانو به وه نه هیئنه وه که ئیمانیه ئان به وهی بۆ خۆیان
دابه زیوه به سه بۆیان، پتویست ناکات ئیمان به جگه له کتیبه که ی خۆیان بهیئن،
باوه پنه بوونیان به غهیری نه وهی خۆیان زیانیان پئی ناگهیه نیت، خوای گه وه
نه فره مویت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنزَلَ عَلَيْنَا وَيكْفُرُونَ بِمَا
وَرَاءَهُ. وَهُوَ الْحَقُّ مُصِداً لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٦﴾﴾
(البقره)، کاتیک پیمان ده وتریت باوه پ بهیئن به وهی که له لایه ن خواوه په وانه کراوه،
ده لَین: ئیمه ته نها باوه پمان به وه هیه که بۆ ئیمه په وانه کراوه و باوه پ نا هیئن به هه موو
نه وانه ی که دوا ی (ته ورات) ها تووه وه کو (ئینجیل و قورئان) له کاتیکدا که هه ر نه و
قورئانه حق و پاستی یه به پاست دانهری (ته ورات) ی نه وانیشه، پیمان بلی: ئه ی که واته
بۆچی پیتشر پیغه مبه ره کانی خواتان ده کوشت نه گه ر ئیوه ئیماندارن به ته ورات؟!
پینگا کانی پووچه لکردنه وهی ئه م گومانه:

۱. بانگه شه کردنیان به ئیمانیه ئان به وهی بۆیان دابه زیوه ته نیا سه رزاره کییه، چونکه
نه وان پیچه وانه ی نه وه هه ل سوکه وت نه که ن که له کتیبه که یاندا یه .

۱۳۶- ئه و ئایه تی که باس له م گومانه نه کات بریتیه له: (البقره: ۹۱)، ئه و ئایه تانه ش وه لاسی ئه م گومانه
نه ده نه وه بریتین له: (البقره: ۱۴۶، ۹۱، الاعراف/ ۱۵۷، الانعام/ ۳۰).

۲. ئەھلى كىتەب ھەمىشە راستىيەكان دەشارنەو، بېياوۋەپوونيان بەوھى بۆ موھەممەد ﷺ دابەزىوۋە ھەسودىيەردىنيانە بە غەيرى خۇيان ۋە لادان ۋە نكولىكىردنە لەو راستىيانەى كە لە كىتەبەكە ياندا دركىتراوۋە.

۲. نكولىكىردن لە كوشتىنى پىغەمبەران لەگەل ئەوھى كە لەو تەوراتى ئەواندا شوپىنى كە وتوون قەدەغەكراوۋە.

درىژمى ۋە لامەكە :

يەكەم: درۆى جولەكە ۋە پىچەوانەوۋە جولانەوھىيان بۆ كىتەبەكەيان.

لە سەردەمى دابەزىنى قورئاندا ھەندىك لە جولەكەكان داواى لىبورىدن دەكەن لە بەرانبەر باوۋەپنەھىئانيان بەوھى دابەزىوۋە بۆ موھەممەد ﷺ بە بيانوۋى ئەوھى ئەوان تەوراتيان ھەيە ۋە ئەوھى بەسە بۇيان، بەو جۆرە ئەھلى كىتەبەكانى تىرىش ھاوشىوھى ئەوان، ئەوان دان بە ھىچى تردا نانەن جگە لەوھى خۇيان ئەيلىن: (تُؤْمِنُ بِمَا أُنزِلَ عَلَيْهَا) (البقرة)، بىرومان بەوھى ھەيە كە بۆ خۇمان دابەزىوۋە !

نەوھىكانى ئىسرائىل بەھانەيان ئەوھىبوو كە شوپىن ئىسلام نەدەكەوتن ۋە رازى نەدەبوون بىنە بازىنى ئىسلاموۋە، ئەوھى كە ھەيانە بەسە بۇيان، لە رىئىمايى پىغەمبەرەكانيان، ئەوانە بە شەرىئەت ۋە رىئىمايىيەكانى ئەوان بەپىئوۋە ئەچن، لىرەدا قورئان ئابروويان ئەبات ۋە راستى مامەلەيانبەرانبەر پىغەمبەران ۋە شەرىئەتەكانيان ۋە رىئىمايىيەكانيان دەخاتە روو، ئەوھى دەسەلمىنى كە ئەوھى ئەوان بوون رووبەروۋى ئەو راستىيانە دەبوونەوھى كە لەگەل ھەواۋ ئارەزووياندا يەكى نەدەگرتەوھى، لە بابەتەكانى پىشوردا چۆنىنىتى مامەلەى ئەوانى لەگەل پىغەمبەرەكەيان (موسا) سەلامى خۇاى لىبىتخستە روو، كە خوا كىتەبىكى بۆ ناردىبوو، لىرەدا باس لەوھى ئەكات كە پىغەمبەرانىيان بەدواى يەكدا بۆ ھاتوون، ھەندىكىيان لەوانى تر لە پىشتەر بوون، كە دوا پىغەمبەريان

عیسای کرپی مەریەم بوو که خودای گەوره موعجیزە ی روون و ئاشکرای پێدا بوو، لە گەڵ پشتیوانی بە هیزی جویره ئیل، بە دەمە وە چوونیان بۆ ئە و کۆمە لە پیغه مەره که کۆتاییە که یان عیسای بوو چۆن بوو؟

ئەمە ئە و کارە بوو که رەتی دە کردە وە لە بە ران بە ریان، ئە وانیش توانای نکولیکردنیان نە بوو، تە نائە کتیبەکانی خوشیان ئە و شاهیدیە ی بۆ دە دان، ﴿ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴾ (البقرة)، ئایا چۆن دە بیت هەر کاتێک پیغه مەریکمان پەوانە کرد بیت، بە لām لە گەڵ ئارە زووەکانی ئیو دە نە گونجا بیت، خۆتان بە زل زانیووە و لووتان بەرز کردۆتە وە و پرواتان نە هیئاو، ئە و سا دە ستە یە کتان (بەرنامە ی خواتان) بە درۆ زانیووە و هە ندیکیشتان پیغه مە رانتان دە کوشت.

هە وڵدان بۆ ئە وە ی رینمای و شەریعە تە کان بخرتە ژێر رکیتی هە وای ئارە زووە کی ناجیگر و کاتی دیار دە که بە دیار ئە که ویت هەر کات سروشت و ژیری مرقە کان تووشی لادان بوون و لە پێگە ی راست و دادپەر وەری و مرقایە تی لایندا ئە و ژیریە ئە خوازیت شەریعە ت بگەریتە وە بۆ سەر چاوە نە گۆرەکانی خۆی، نە ک سەر چاوە ئینسانیه ناجیگرە که، سەر چاوە یە ک مە یلی بۆ هە وای ئارە زووە نە ی، خەونی ئە رخوا نی زال نە بیت بە سە ریدا، خە لکان بگەریتیتە وە بۆ ئە و پتو وەرە نە گۆرە ی که لە کاتی توو پە یی و رازی بووندا پتوانەکانی ناگۆرین وە لە کاتی ساغی و نە خوشیدا وە لە کاتی هە وای ئارە زوودا نە ک ئە وە ی ئە مان پتو وەرە که بخە نە ژێر رکیتی حە ز و ئارە زووە کانیانە وە.^{۱۲۷}

خوای گە وەرە وە لām ی ئە م بە هانانە ئە داتە وە بە ئاشکرا کردنی راستە قینە یی کارە کانیان، ئە ویش ئە وە یە ئە وان تە نیا بە سەر زارە کی بانگە شە ی ئە و ئیمانە ئە کە ن، وە ک ئە فە رموی: ﴿ وَكَفَرُوا بِمَا وَرَّاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ﴾ (البقرة)، با وەر

۱۲۷- فی ظلال القرآن، سید قطب، سەرچاوە ی پیتشت، ج ۱، ص ۸۸ و ۸۹.

ناهیئن به هه موو ئه وانه ی که دوا ی (تهورات) هاتوو و هکو (ئینجیل و قورئان) له کاتیکدا که هه ر ئه و قورئانه حه ق و راستی یه و به راست دانهری (تهورات) ی ئه وانیشه . . . بۆ نمونه وهك مژده دان به هاتنی پیغه مبهری ئیسلام ﷺ له نه وه ی براکانیان، واته کوپانی ئیسماعیل سه لامی خوا ی لیبت ئه وه ی پیغه مبه رایه تی موحه ممه د سه لمیئی یه کسان و هاوتایه به وه ی پیغه مبه رایه تی موسا سه لامی خوا ی لیبت ئه سه لمیئی، ئه مه ش شوینکه وتنی موحه ممه د ﷺ پیویست ئه کات، به هه مان شیوه شوی، که وتنی موسایه ، چونکه به لگه بۆ هتیراوه هه میشه به شوین به لگه کهیدا ئه پوات، له هه موو سه رده م و له هه موو باب ته تیکدا، ئه وان کافرن به وه ی پشتی ئه و په یامه ئه گریت که بۆیان هاتوو، که بریتیه له هه ق و راستی له رووی ئه وه وه که ئه و په یامه ی ئه وان ئه سه لمیئی که له به رده ستیاندایه ، ده ی ئه مه به لگه و عه قلی ئه وانیش پشتراستس ئه کاته وه، که واته بیانوو یان ئه بریت و به هانه یان ناهیلی.

دووم: جوله که کان راستی ئه شارنه وه به هوی لادان و حه سوودیان وه.

قورئان روونی ده کاته وه که ئه هلی کتیب له حه سوودیاندا ئیمان به و راستیه ناهیین به وه ی که بۆ موحه ممه د ﷺ دابه زیوه، ئه وان ئه وه ئه زانن که ئه وه ی بۆ موحه ممه د ﷺ دابه زیوه راستیه و له تهورات و له ئینجیلیشدا ئاهاژه ی پیکراوه، خوا ی گه وره ئه فه رموی: ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَرْفُونَهُ كَمَا يَرْفُونَ آبَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْفُرُونَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ (البقرة)، ئه وانه ی کتیبمان پی به خشیوون پیغه مبه ر ده ناسن هه روهك چۆن نه وه کانی خویان ده ناسن، بیگومان ده ستیهك له وان ئه و راستیه ده شارنه وه، له کاتیکدا ده شرانن محمد فرستاده ی خوا به هه روه ها ئه فه رموی: ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ

أَلَيْكَ كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ، أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٧﴾ (الاعراف)، نه‌وانه‌ی که شوینی ئه‌م پیغه‌مبهره هه‌والده‌ره نه‌خوینده‌واره ده‌که‌ون نه‌وه‌ی که (گا‌ورو جوو، نا‌وو نیشانیان) ده‌ستیان ده‌که‌ویتی نووسراوه لای نه‌وان له‌ته‌ورات و ئینجیلدا، فه‌رمانیان پی‌ده‌دات به‌چاکه‌وقه‌ده‌غی گونا‌هو خراپه‌یان لیده‌کات و هه‌رچه‌ک پاکو چاکه بۆیان هه‌لال ده‌کات و هه‌رچی پیس و نا‌پوخته لی‌یان هه‌رام ده‌کات و نه‌رکه قورس و سه‌نگینه‌کان له‌سه‌رشانیان لاده‌بات، نه‌و کۆت و زنجیره‌ش که له‌سه‌ریان بوو لای ده‌بات (وه‌ک خۆ کۆشتن له‌کاتی ته‌ویه‌دا... هتد)، جا نه‌وانه‌ی باوه‌ریان پی هه‌ناوه و پشتیوانیان لی‌کردوه و پشتگیریان کردوه و شوینی نه‌و نووره که‌وتوون (که قورنانه) و ها‌وپێ له‌که‌لیدا په‌وانه کراوه، هه‌ر نه‌وانه سه‌ر‌فرانو پزگاری.

نه‌وان راستگو نین له‌وه‌ی که ده‌یانگوت، چونکه خ‌وای گه‌وره له‌رنگه‌ی نه‌و نیگای بۆی ناردوه به‌ئینی لی‌وه‌رگرتوون که باوه‌پ به‌موحه‌مه‌د ﷺ به‌پنن، به‌مه‌ش به‌شی‌وه‌یه‌کی تووند رووبه‌پوویان ده‌بیته‌وه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که گوتوویانه و له‌سه‌ر نه‌وه‌ش که کردوویانه، په‌رده‌یان له‌سه‌ر لانه‌دات و له‌و به‌لگه و به‌هانانه دایانه‌مالیت که خۆپه‌رستی و لووتبه‌رزی خۆیان پی داپۆشی‌وه، نه‌وه‌یان ده‌رئه‌خات که چه‌نده خۆیان دابری‌وه له‌خه‌لکی و چه‌نده رقیان له‌وه نه‌بیته‌وه خه‌لکی تووشی خه‌یر ببن و چه‌نده هه‌سوودی نه‌بن به‌وانه‌ی خوا له‌فه‌زلی خۆی به‌شیان بدات، نه‌مه‌ش هه‌مووی به‌هۆی نه‌وه‌یه که هه‌لو‌یستیکی نکولیکه‌ریان گرتوه له‌ئیسلام و له‌پیغه‌مبهره به‌پزیه‌که‌ی.

خ‌وای گه‌وره نه‌فه‌رموی: ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾﴾ (البقرة)، هه‌روه‌ها (جوله‌که‌کانی سه‌رده‌می پیغه‌مبهر ﷺ و تیان: دل‌ه‌کانمان داخراوه) له‌گوفتاری تو، تیناگه‌ین) نه‌خه‌یر وانی یه، نه‌وانه خوا نفه‌رینی لی‌کردوون به‌هۆی کوفرو خ‌وانه‌ناسیانه‌وه، که‌وا‌بوو به‌که‌م شت به‌پوا ده‌که‌ن.

دهيانگوت: دلـه كانمان داخراوه و بـۆ بانگـه وازيكي تازه ناكرـيـته وه، گوئـ بـۆ بانگـه وازيكي تازه ش ناكرـيـت، نه مانه يان نه گوت بـۆ ناو ميـد كـردني موحه مـمـهـد ﷺ و هـروهـا موـسـلـمـانـانـيش تا بانگيان نه كـن بـۆ لاي نهـم ثاينـه تازه يه، يان وهـك بيانويـهـك نه يانـبيني بـۆ وهـلامنه دانـه وهـي بانگـه وازـه كهـي پيـنـغه مـبـهـر ﷺ خـواي گـهـورهـش له وهـلامياندا نهـفـهـرمـوي: (بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ) واتـه بهـهـوي بيـيا وهـپـيـانـه وهـ له هـق و هـدايـهـت دهـريـكـدوون و دوورـي خـسـتـوـنـه ته وه، چـونـكه نهـمانـه هـر له سهـره تاوه بـرـوا دار نهـبوون و خواش بهـوشـيـوه يه پـادا شـتي داوـنه ته وه كه دهـريـان بـكات و سوود له هـدايـهـت نهـبـن، (فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ)، واتـه زـۆر بهـ كهـمي ئيمان نهـهـيـنن بهـهـوي نهـو سـزايـهـي دراوه بهـ كـۆلـياندا، كه دوور خـسـتـنـه وهـيانـه له هـدايـهـت، كه هـر له دـيـزه مانـه لهـبهـر بيـرـوايـيان نهـفـره تـيان ليـكـراوه، يان مانا كهـي نهـوه يه كه: حاـلـيان بهـرده وام وايه: لهـبهـر نهـوه ي كاـفـرن كهـم هـهـلـه كهـوي له ناويانا ئيمان بهـيـنـيـت، نهـمه حاـله تيـكي نهـگـۆرـه له ناوياندا، نهـمه ش بـۆيه باس نهـكات تا حـقـيـقه تـيان بـۆ خـهـلكـي دهـريـكه ويـت، هـهـردوو مانا كهـش يه كـنهـگرـنه وه و گونـجاون له گـهـل بابـه ته كهـدا.

له راستيدا نهـم بيـبا وهـپـهـي جوله كه شـتـيـكي زۆر ناـشـيرينه، چـونـكه نهـوه بيـرـوا بوونـه بهـو پيـنـغه مـبـهـره ي كه چاوه پوانكراو بووه، خـۆيانـيان بهـسهـر كاـفـراندا هـهـلـه كيـشا و نهـيانووت با نهـو پيـنـغه مـبـهـره چاوه پوانكراوه بيـت ئيمـه شوپـني نهـكه وين و بهـسهـر تانا زال نهـبين، كهـچي بهـو كـتـيـبه راستـه وه هات بـۆ لايان كه پـشـتـيـوانـي له كـتـيـبه كهـي خـۆشـيان نهـكـرد، بهـلام نهـوان بـرـوايـان پـي نهـكـرد، ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَهُ اللَّهُ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ (البقرة)، كاـتـيـك له لايـن خـواوه كـتـيـبيـك (قورئان) هات بـۆيان، كه: نهـو كـتـيـبانـه ي نهـوانـيش پهـسهـند دهـكات و بهـراستـي دهـزانـيـت، نهـوان پيـشـتر داواي سهـر كهـوتـن و

زال بونیان به سهر نه وانه ی بی باوه پوون له خوا ده کرد به هوی شوینکه وتنیان بۆ پیغه مبه ر ﷺ، که چی کاتیک نه و پیغه مبه ر ه یان بۆ هات که ده یانناسی، بپوایان پی نه کرد، که واته با نه فرین و له عنه تی خوا له سهر کافران بیت.

نه و ره فتاره ناقلو ناشیرینه شایانی ده رکردن و نه فره تلینکردنه . پاشان جیگه ی نه و هیه نه فره ت بکه ویتنه شوینیان ﴿ فَلَمَّعَنُ اللَّهُ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴾ (البقرة)

به هوی نه و هه لویسته نابوو به ر ه یان که که هه ل، یتیتکی شاروه بوو گرتبوویانه به ر رسوای کردن، پاش بریاردانی زه ره ر مه ند بوونیان له و مامه له ی هه لیا ن بزار دووه، وه كه نه فره رموی: ﴿ بِسْمَا أَشْرَوْا بِوَيْه أَنفُسُهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ بَعَثْنَا أَنْ نُزِلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِمَعْصِيَةٍ عَلَى عَصَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴾ (البقرة) (نه و جووله گانه) خو یان به شتیکی ناپه سه ند فروشت (هه لویستیکی نادرستیان نو اند) کاتیک کافر بوون به و قورئانه ی خوا نار دوویه تی، (له هه سوودی) و سه رکه شیدا (ره خنه یان گرت و وتیان): بۆچی خوی گه وره ده رگای فه ل و لای په حمه ت ده کاته وه له هه رکه سیك بیه ویت له به نده گانی!! نه وسا ئیتر دوو چاری به كه له دوا ی به کی پق و خه شمی خوا بوون (چونکه وه نه بیت ته نها کافر بوو بن به محمد ﷺ و به قورئان، به لکو کافریوون به موسا و ته وراتیش که داوای شوینکه وتنی محمدیان لیده کات) و بۆ کافرو خوانه ناسان سزایه کی پسوا که ر ناماده یه .

﴿ بِسْمَا أَشْرَوْا بِوَيْه أَنفُسُهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا ﴾، خو یان به شتیکی ناپه سه ند فروشت، کاتیک کافر بوون به و قورئانه ی خوا نار دوویه تی! وه كه نه و هیه که نه و کوفره یان وه رگرتبیت له به رانه ر خو فروشتنیاندا! مرو ف گیانی خو ی ده خه ملینیت به ترخیک یان زیاد ده کات یاخود که م، به لام نه گه ر خه ملان دی به بیباوه پی ئیتر نه وه قه لبتیرین و زه ره ر مه ندرتیرن مامه له یه، ده ی نه وه ش راستی مه سه له که یه له واقعیدا.

نه گهر نه مه ته نيا نمايشيکيش بيت بتيگومان خويان دټړاندووه له دنيادا به په يوه ندينه کردنيان به کومه لي موسلمانانه وه، هه روه ها گياني خويانيان دټړاندووه له قيامه تدا به شايسته بوونيان به و سزا نابرو به رهي که چاوه پوانيان نه کات، له کوتايي شدا چييان ده ست که وت؟ ته نيا ده سته وتيان نه و بي باوه پييه بوو که بويان مايه وه!

هه موو نه و شتانه ي دو چاري نه م حاله ته ي کردن حه سو دي بر دنيان بوو به پيغه مبهري خواص، که خوي گه وره هه لي بزارد بو پيغه مبه رايه تي که نه وان چاوه پواني بوون سره له ليدات، هه روه ها رق و کينه يان به ران به هر که سيک که خوا فه زليکي خوي به سره دا رشتبيت و نيگايه کي بو دابه زانديت، نه مه ش زولم و سته مه نه وان ده ستيان داوه تي، ده سته وتيان له م زولم و سته مه نه وه بوو خوا غه زه بي به سر غه زه بدا ليگرتن، له و لاشه وه سزايه کي رسوا که چاوه پوانيان نه کات له بهر نه و لووت به رزي و حه سو دي و سته مه بي زراوه ي ده ستيان داوه تي.^{۱۲۸}

سيه م: جوله که و پيغه مبه ر کوشتن.

به له بهر چا وگرتني لووت به رزي و نکولي کردنيان هيچ نه ماوه ته وه نه وه نه بي رووشکين بکرتن به به لگه ي نه و بي حورمه تيکردنه يان که نه نجاميان داوه به ران به نه وه ي دابه زي وه ته سريان، بو نه وه ي بزاني نه وانه شوين هه واو ناره زوي خويان که وتوون، و ناره زوي خويان کردووه به حاکم، بويه خوي گه وره ش قسه يان نه بريت و نه فه رموي: ﴿قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١١﴾﴾ (البقرة)، پتيان بلي: نه ي که واته بوجي پيشتر پيغه مبه ر کاني خواتان ده کوشت نه گه ر ئيوه ئيمان دارن به ته ورات؟!

یانی: ئەگەر راست ئەکەن لەوەی باوەڕتان ھەیە بەوەی بۆتان دابەزیووە ئەو بۆچی ئەو پیڤەمبەرانی تان ئەکوشت کە بۆ سەلماندنی تەورات ئەھاتن کە کاری پێبکەن و نەیانسپرنەو، خوشتان ئەتانزانن ئەو پیڤەمبەرانی راستگۆن؟!

چۆن پیڤەمبەرانتان ئەکوشت لەکاتی کدا ئەو ھەرامکراو لەسەرتان؟ لە تەوراتدا ھیچ ھەرمانی ئە بە کوشتنیان، لێرەدا گوتارە کە بۆ ئەوانە یە کە موخەممەدیان (صلی اللہ علیہ والہ وسلم) دەناسی و مەبەستیش باو پیرانیانە، ئەمە سەرژەنشیکردنی ئەو بەنی ئیسرائیلیانە یە کە لە سەردەمی پیڤەمبەردا بوون ﷺ، چونکە رەواپیان ئەدا بە کوشتنی پیڤەمبەرانی، پشتیوانیان لەوانە ئەکرد کە ئەو پیڤەمبەرانیان شەھید کردبوو، رەخنەیان لەو کارانە ئەئەگرت، خۆی گەورە ئەفەرموی:

﴿ تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثَبِّتَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿٨٠﴾ وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِ مَا أَتَخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨١﴾ ﴾ (المائدة).

زۆربەیان دەبینیت پازین بەخۆشەویستی و پشتیوانی ئەوانە ی کە بێ باوەڕ بوون، سویند بە خوا دەست پێشکەرییەکی خراپیان بۆ خۆیان ئەنجامداو کە خۆیان لە خۆیان تووڕە کردووە (بەو کارەیان)، (لە قیامەتیشدا) لەناو سزای دۆزەخدا دەبێت بۆ ھەمیشە بمیننەو. خۆ ئەگەر ئەوانە باوەڕیان بەخوای بەم پیڤەمبەرەو ئەو قورئانە ببوایە کە بۆی دابەزیو، ئەو ئەوانەیان نەدەکرد بەخۆشەویستی و سەرپەرشتیاری خۆیان، پشتیان بەوان نەدەبەست، بەلام زۆربەیان تاوانبارو لادەرو یاخین و (حەق و راستی مەبەستیان نیە، بەلکو بەردەوام دژایەتی ئاینی ئیسلام دەکەن).

ئەو دەش ئاشكرايە ئەو جوله كانەى لە سەردەمى پېغەمبەردا ﷺ ژياون هەولێ كوشتنى ئەويشيان داوه! ئەوانەى رووى گوتاريان تېكراوه بە هەمان شيۆهى باوياپيرانيان بوون، چونكە بە هەلۆيسته كانى ئەوان رازى بوون.

ئەم خيتابە لە لايەن خواوە بۆ سەرزەنشكردن و ورەخە و عەيبدار كردنيانە، چونكە يانى چى پېغەمبەرانى خوا ئەكوژن! لە كاتىكدا خوا لە وكتيبەدا كە بۆى ناريدون ئەو كارەى حەرام كردوو لە سەريان، نەك ئەو بەلكو فەرمانيان پېكراوه كە قسەكانيان بەسەلمێنن و شوپتيان بكەون، كەچى ئەوان هېچ هەلۆيستهيكيان نەبوو ئەو نەبێت كە بەلاماريان دان و لە عىنادى و لووتبەرزى خويان شەهيديان كردن.

خواوەنى تەفسىرى "في ظلال القرآن" ئەلئى: قورئان سەرسامى دەردەبەرى لەم هەلۆيستهيان، و لەو بېباوەپىيەيان بەو پەيامەى بۆيان دابەزيوه، كە خوا دەربارەى ئەفەرموى: ﴿وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَّاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصِداً لِّمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١١﴾﴾ (البقرة) .. و باوەر ناهێنن بە هەموو ئەوانەى كە دواى (تەورات) هاتوو وەكو (ئىنجىل و قورئان) لەكاتىكدا كە هەر ئەو قورئانە حەق و راستى يەو بەراست دانەرى (تەورات)ى ئەوانيشە.

ئەوان و راستى كوجا مەرحەبا! ئەوان هەقيان چيە بەسەر ئەو وەكە قورئان تەورات بەراست بزانێت و بيسەلمێنێت يان نا؟! ئەوان خويان ئەپەرستن، عەبدايەتى نەژادپەرشتى بۆ خويان ئەكەن، نەك ئەمە بەلكو ئەوان ئارەزووى خويان ئەپەرستن، بېگومان ئەوان پېشتەر باوەريان نەهێناوه بەو هەى كە پېغەمبەرەكانيان بۆيان هێناوو... خواى گەرە تەلقينى پېغەمبەرەكەى ئەكاتە ﷺ كە بەو راستى رووبەپروويان بېتەوه، بۆ ئاشكراكردنى هەلۆيستيان و رسواكردنى بانگەشەكەيان: ﴿قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١١﴾﴾ (البقرة) بۆچى پېغەمبەرانى خودا ئەكوژن

نه گهر باوه پرتان هه به به وهی که هیتاویانه بۆتان؟ نه و پیغه مبه رانه نه واننه که نه و
 شتانه یان بۆ هیتان که بانگه شهی نه وه نه که ن ئیوه بپواتان پیتی هه به؟ نا... به لکو ئیوه
 بپواتان نیه به وهی موسا سه لامی خوای لیبت بۆی هیتابوون، ﴿ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ
 مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ أَخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ ۚ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴾ (البقرة) سویند به خوا
 به پاستی موسا نیشانه ی فره و موعجیزه ی بۆ هیتان، که چی (کاتی که چوو بۆ نزای
 په روه ردگار، له کتوی تور) ئیوه گویره که که تان په رست، به پاستی ئیوه سته مکارن.

نه ی ئایا نه و گویره که په رستنه تان دوا ی نه وهی موسا سه لامی خوای لیبت په یامی
 ئاسمانی بۆ هیتان و هر له ژیا نی نه ودا به لگه ی ئاشکرا نیه نیه له سه ر نه وهی ئیمان تان
 پیتی نه بووه؟ ئایا نه و کاره تان به کنه گرته وه له گه ل نه م نه م بانگه شه یه تان که نه لئین:
 ئیمان ئیمانمان به وه هه به که بۆ خۆمان دابه زیووه؟ نه وه نیگای ئاسمان بوو که
 گویره که به رستن؟

نه مه به که م به لئین نه بوو که شکانتان، به لکو جاریکی تر و له ژیر گابه رده که دا
 به لئین تان دا، که چی جاریکی تریش یاخی بوون و بیگویتان کرد: ﴿ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ
 وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَأَسْمِعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبُوا فِي
 قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ۚ قُلْ يٰٓأَمْرُكُمْ بِهِ ۚ إِيْمَنُكُمْ إِنَّ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴾ (البقرة)
 (یادیان بینه روه وه نه و سه رده مه ی) که په ییمانمان لی وه رگرتن و کتوی گورمان
 به سه ردا به رزکردنه وه و (فرمانمان پیدان): نه وهی پیمان به خشیوون (له ته ورات) به
 توندی بیگرن و لی لامه دن و گو ی بیستبن، (به دهم) وتیان: گو ی پیه لئین، (به لام
 به کرده وه) پیچه وانیه یان کردو یاخی بوون و گویره که په رستی له دل و دهر و نیاندا پوابوو
 به هو ی بی باوه پیه یانه وه، پتیا ن بل ی: ئیمانمان شتی ناپه واتان پی ده کات نه گهر ئیوه
 ئیماندارن؟ | (باوو باپیرانتان گویره که په رست و پیغه مبه ر کوژ، ئیوه ش سه ر سه خت و
 بی باوه ی).

لیره دا سیاقی نایه ته کان ده گورږیت له وتار دانه وه بڼ چیرۆك گیرانه وه، قسه له گه له نه وه کانی ئیسرائیلدا نه کات و پاشان روونه کاته ئیمانداره کان و خه لکی به گشتی و خه به رداریان نه کات له وهی نه وان له سه ری کاریان کردووه، دواى نه وه ش ته لقینی پیغه مبه ر ﷺ نه کات که رووبه پرویان بیته وه به وهی نه وه لوستانه یان ره زلیل بکات و به ناشیرین نه و جوړه ئیمانیتانه سه یره پیشانی خه لکی بدات که بانگیان نه کات بڼ نه و بیباوه رپه روته، ﴿قُلْ يٰۤاٰمُرُکُمْ بِهٖۤ اٰمَنُکُمْ اِنْ کُنْتُمْ مُّؤْمِنٰٓیْنَ﴾ (البقره)، پټیان بلئ: به راستی نه م ئیماننه تان شتی ناپه واتان پئ ده کات نه گه ر ئتوه ئیماندارن؟! (باوو باپیرانتان گویره که په رست و پیغه مبه ر کوژ، ئتوه ش سه رسه خت و بئ باوه پ).^{۱۲۹}

خاوه نی کتیبی "التحریر و التنویر" نه لئ: (نه مه ی که خوا نه فه رموی: ﴿وَ اِذَا قِیلَ لَهُمْ ؕاٰمِنُوْا بِمَاۤ اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوْا نُوْمِنُۢ بِمَاۤ اُنْزِلَ عَلَیْنَا وَ یَکْفُرُوْنَ بِمَا وَّرَاہُۭ وَ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْۙ قُلْ فَلِمَ تَقُوْلُوْنَ اَنْۢبِیَآءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ اِنْ کُنْتُمْ مُّؤْمِنٰٓیْنَ﴾ (البقره) کاتیک پټیان ده و تریت باوه پ به یتن به وهی که له لایه ن خواوه په وانه کراوه، ده لئین: ئیمه ته نها باوه پمان به وه هه یه که بڼ ئیمه په وانه کراوه و باوه پ ناهیتن به هه مو نه وانه ی که دواى (ته ورات) هاتووه وه کو (ئینجیل و قورئان) له کاتیکدا که هر نه و قورئانه حق و پاستی به و به پاسست دانه ری (ته ورات)ی نه وانیشه، پټیان بلئ: نه ی که واته بڼچی پیشتی پیغه مبه ر هه کانی خواتان ده کوشت نه گه ر ئتوه ئیماندارن به ته ورات؟!

نه م نایه ته بجراوه له وهی پیش خوی، چونکه پیشتی وه سفی نه وه کانی ئیسرائیل کردووه و ئیستا ره خنه یان لیته گریت، مه به ستیش نه وه یه وه لامی نه و بانگه شه یان بداته وه که به هانه ی پئ نه هیتنه وه، بڼ نه وهی ده ریان بخات نه مانه هر باوی ناویان بووه که دژایه تی پیغه مبه رانی خوا بکه ن! نه وه ش که نه لئین: (نُوْمِنُۢ بِمَاۤ اُنْزِلَ عَلَیْنَا)

ته نیا درویه که، ئەگەر راست بوايه پێشینه کانیان ئەو پێغه مبه رانه یان نه ئە کوشته که له نه ته وهی خوشیان بوون، ئەوان بانگیان ئەکردن بۆ ئەوهی شوین ته ورات بکه ون و کار به و ته علیماتانه بکه ن که تێیدا هاتوه، به لām ئەوان رووبه پووی هه ر شتیک ئەبنه وه که پێچه وانه ی ئاره زووه کانیان بیت، ئەمه ش وه خاخ روشنکردنه وه ی باو با پیرانیانه، چونکه ئەمانیش هه ر هه مان کرده وه ی ئەوان زیندووئە که نه وه و به راستی ئەزانن، ئەم کرداره ش که به صیغه ی موزاریع هیتاویه تی (تَقْتُلُونَ) له گه ل ئەوه دا که کرداره له رابووردو دا روویداوه وه ک ئەفه رموی: (مِنْ قَبْلُ) بۆ ئەوه یه ئەو کاره قێزه ونه به رده وام له به ر چاو بیت ..

ئەوه ش که ئەفه رموی: ﴿ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ١٢٠ ﴾ (البقرة)، عه تفی کردووه ته سه ر رسته ی ﴿ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيََاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ١٢١ ﴾ (البقرة)، به مه به سستی ئەوه ی له گفتوگو له گه لیاندا بگوازیته وه بۆ زیاتر پووچکردنه وه ی ئەو بانگه شه یه که گوایه ئیمانیا ن به و کتێبه تایبه ته هه یه که دابه زیوه ته سه ریا ن، دوا ی ئەوه ی که به ئایه تی ﴿ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيََاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ١٢١ ﴾ (البقرة)، به درو یان ئەخاته وه وه ک روونمان کرده وه، جا باسه که به رزئه کاته وه بۆ ناستی ئەوه ی که باسی ئەوه یان ئەکات ئەوان له به رانه ر بانگه وازی موساشدا که ئەوان بانگه شه ی ئەوه ئەکه ن ته نیا باوه پیا ن به وه هه یه که بۆ موسا هاتووه ته خواره وه هه ر سه ر پێچیکه ر بوون و باوه پیا ن به وه نه بووه هاتووه ته خواره وه به قسه ش و به کرداریش، جا ئەگه ر بانگه وازی موحه ممه د ﷺ ره تبه که نه وه به به هانه ی ئەوه ی ته نیا به روا به وه ئەه یتن که بۆ خو یان هاتووه ته خواره وه، ده ی که واته بۆچی دوا ی پێغه مبه ر موسا به کوشتن رووبه پووی پێغه مبه ره کانیان ئەبوونه وه ؟ یا ن بۆچی به وشێوه یه رووبه پووی بانگه وازی موسا

بوونه وه؟ ئەمەیه مەبەستی هێنانی ئەم ئایەتانه لەم شوێنەدا هەرچەندە هاوشێوەی ئەم ئایەتانه پیشتر باسیان هاتووە، باسکردنەویان لێرەدا بۆ مەبەستیکی تازە و شتێزانکی تری گفتوگۆیە.^{۱۳۰}

بە کورتی:

بانگەشەیی جولەکە بەو هی تەنیا برۆیان بەو هەیه کە بۆ خۆیان دابەزیووە و هەر ئەو شە بەسە بۆیان و پێویستیان بە باوەڕهێنان نیە بە کتیبیکی تر بانگەشەیهکی بەتالە و قورئان لە چەند روویەکیوە وەلامی ئەم بانگەشەیهی داوەتەو:

■ بانگەشەیان بەو هی کە باوەڕیان هەیه بەو کتیبەیی بۆیان دابەزیووە بانگەشەیهکی درۆیە، چونکە ئەوان پێچەوانەی ئەو هەلسوکهوت دەکەن کە لەو کتیبانەدا هاتووە و فرمانیان پێ ئەکات.

● بانگەشەکانیان لە حەسوودی و ئێرەییەو سەرچاوەی گرتووە، رقیان لە جگە لە خۆیانە، کە خوا فەزلی خۆی بێخشی پێیان.

■ ئەو مژدەیی لە کتیبەکیاندا هاتووە سەبارەت بە پێغمبەر ﷺ و پەيامەکی شار دوویانەتەو.

● قورئان کوشتنی پێغمبەران ئیدانە ئەکات، لەگەڵ ئەو هی لە تەوراتدا قەدەغەکراوە لێیان.

۱۳۰- التحرير و التنوير، الطاهر بن عاشور، سەرچاوەی پیشتر، مج ۱، ج ۱، ص ۶۰۹، ۶۰۸، بە دەستکارییەو.

گومانی بیست و شەش

نەهلی کتیب بانگەشەى ئەو نەگەن گە کتیبەکیان باشتەینە ئەناو کتیبەکاندا،
پێغەمبەرەکیەکیان باشتەینە ئەناو پێغەمبەرەکاندا. ^{۱۳۱*}(R)

ناوەڕۆکی گومانەکی:

نەهلی کتیب بانگەشەى ئەو نەگەن گە کتیبەکیان باشتەینە ئەناو کتیبە
ئاسمانیەکاندا، پێغەمبەرەکیەکیان باشتەینە ئەناو پێغەمبەرەکاندا، خۆیان هەلە کێشەن
بەسەر موسڵماناندا کە پێغەمبەرەکیان پێش پێغەمبەری ئیسلام هاتوو، کتیبەکیەکیان
پێش کتیبەکی ئەوان هاتوو، بەمەش کۆتایی ئەهین بە موناڵەشەکی و ئەلەین بە
شیوەیە ئیمە لە ئیوێ شایستەترین بە خوا!

رێگەکانی پووجە کردنەوهی ئەم گومانە:

۱. بیانوویری موسڵمانان بۆ ئەوانەیان کە دۆزمنایەتی موسڵمانانیان ئەکرد لە ناویاندا.
۲. دینداری بە خۆزگە خواستن و لە خۆرازیوون نیە، بەلکو پێویستە لە دڵدا جیگیر ببیت و
کردهوهکانیش بیسەلمیتن، گەشتن بەو شتەکی کە بانگەشەى بۆ ئەگەن تەنیا بە
بانگەشە پێی ناگەن.
۳. کردهوهی چاکە بە بێ بوونی ئیمان وەرناگیریت.
۴. هیچ دینێک باشتەین نیە لەو کەسەکی کە بە نیتی پاکەوه خواپەرستی ئەکات و شوین
ئایینی حەنیفی ئیبراھیم ئەکەوێت.

۱۳۱- ئەو ئایەتەنەکی کە باس لەم گومانە ئەگەن بریتین لە: (النساء/۱۲۵، ۱۲۳، ۱۲۲، ۱۲۱، ۱۲۰، الزمر/۶۵).
R لە باسی (ئایا هیدایەت لە شوێنکەوتنی جوولەکەدا؟) برکەکی گومانی دوویم لە بەرگی نۆدا (بەروردی
ئایینەکان) بخوێنەرەوه.

در نژدهی بابہ تہ کہ :

یہ کہم : نہ مانی بہ ہانہ لہ بہ رانہ ہر موسلماناندا .

لہ م خالہ دا ٹاییندارہ کان ناکوکن، جولہ کہ کان بہ موسلمانہ کان ئہ لَین: ئیمہ لہ ئیوہ
باشترین، لہ بہر ئہ وہی ٹایینہ کہ مان پیش ٹایینہ کہی ئیوہ ہاتوہ، وہ کتیبہ کہ شمان
پیش کتیبہ کہی ئیوہ ہاتوہ، پیغہ مہرہ کہ شمان پیش پیغہ مہرہ کہی ئیوہ نیردراوہ،
ئیمہ لہ سہر ٹایینی ئیبراہیمینسہ لامی خوای لیبت، ئہ وہی جولہ کہ نہ بیت ناچیتہ
بہ ہشت، کہ سیشمان بہ ٹاگر سزا نادریت چہند رۆژکی دیاریکراو نہ بیت، خواش سزامان
نادات چونکہ ئیمہ منال و خوشہ ویستی ئہ وین، گاوردہ کانیش ہہ مان قسہ یان ئہ کرد،
موسلمانہ کانیش ئہ یانوت: کتیبہ کہی ئیمہ پاش کتیبہ کہی ئیوہ ہاتوہ و کتیبہ کہی
ئیوہی سرپیوہ تہ وہ، پیغہ مہرہ کہ شمان پاش پیغہ مہرہ کہی ئیوہ ہاتوہ و
ٹایینہ کہ مان دواي ٹایینہ کہی ئیوہ ہاتوہ، فرمانتان پی کراوہ کہ واز لہ ٹایینہ کہ تان
بہینن و شوین ٹایینہ کہی ئیمہ بکہ ون، ئیمہ لہ ئیوہ باشترین، ئیمہ لہ سہر ٹایینی
ئیبراہیم و ئیسماعیلینسہ لامی خوایان لی بیت ہیچ ٹایینیک لہ کہس وہر ناگیریت جگہ لہ
ئیسلام، و ئہ وہشی لہ سہر ٹایینہ کہی ئیمہ نہ بیت ناچیتہ بہ ہشتہ وہ، لہ مہ وہ ناکوکی
نیوان ئہ ہلی کتیب و موسلمانان سہریہ آدا، ئہ ہلی کتیب خویان بہ سہر موسلماناندا
ہہ آدہ کیشا، لہ راستیدا خوای گوردہ بہ ہانہی موسلمانہ کانی سہر خست بہ سہر ئہ وانہی
خویان دہ نواند لہ ٹاییندارہ کانی تر، چونکہ قورٹان سہر جہم کتیبہ کانی تری
سرپیوہ تہ وہ . پیغہ مہری خواش کوتا پیغہ مہرہ ﷺ و فرمان بہ ئہ ہلی کتیب کردوہ
باوہر بہ خوی و کتیبہ کہی بہینن و کار بہ ناوہ رۆک و فرمانہ کانی بکہن .

دووم: دینداری به خۆزگه خواستن نیه، به لکو به نیمان ۱۱ کردهوی چاکه یه.

له م باسه دا خوی گه وره جل جلاله داوهری نه کات له نیوان ئایینه کاندایه و نه فهرموی:

﴿لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ (النساء)، (پاداشت و پێزو نرخ) نه به ئاره زوی ئیوه یه، نه به ئاره زوی خاوه نانی کتیبه، نه وهی خراپه و گوناھێک بکات، نه وه به هۆیه وه سزا ده دریت و هیچ کس و هیچ هیزکی تری ده ست ناکه ویت جگه له خوا پشتگیری بکات و یارمه تی بدات.

واتای ئایه ته که به م جوړه یه: دینداری به خۆزگه خواستن و له خۆباییبوون نیه، به لکو نیمان نه وه یه که له دلدا جیگیر نه بیت و کرده وهی چاک نه یسه لمینیت، هه ر که سێک بانگه شه ی هه ر شتیکی کرد ته نیا به بانگه شه پێی ناگات، هه ر که س بلی من له سه ره قم گوێی لیناگیری ته نیا له بهر نه و قسه یه، کاتی که نه بیت له خواوه به هانه و به لگه یه کی بۆ هات بیت، که واته که س رزگاری نابێ به ئاواخواستنی ته نیا، نه وهی حسیی بۆ نه کریت خواپه رستی و شوینکه و تنی شه رع ی خواپه، که له سه ر زمانی پیغه مبه ره کانی باسی کردوون، بۆیه نه فهرموی: ﴿مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ﴾ (النساء)، نه مه ش هه ر وه ک نه و ئایه ته یه که نه فهرموی: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ (٥) وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ (٨) (الزلزله)، جا نه وهی به قه ده ر سه نگی گه ردیله یه ک خێرو چاکه ی نه نجام داییت ده یبینیته وه. نه وه ش که به قه ده ر سه نگی گه ردیله یه ک شه پو خراپه ی هه بیت، ده یبینیته وه. زانا یان نه لێن: نه م ئایه ته (لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ) رووی له موسلما نه کان کردووه، هه ندیکیش نه لێن رووی له موشریکه کان کردووه، له وانه یه دووه میان راسته ر بیت، چونکه له ئایه ته کانی پێش نه م ئایه ته دا باسی خۆزگه خواستنی موسلما نان نه کراوه، هه روه ها خوا به لێنی نه وهی داوه له گوناھ ی نیمانداره کان خوش

ثُمَّ بَيَّتَ وَهَكَذَا فَهَرَمُوهُ: ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (٧) ﴿(العنكبوت)﴾، ثَمَّ وَانْهَى كَهْ نِيْمَان وَ بَاوَه رِيَان هِيْناوَه وَ كَار وَ كَرْدَه وَه چَاكه كَانِيَان ثَمَّ نَجَام دَاوَه، بَه پَاسْتِي هَلَه وَ گوناوه كَانِيَان دَه سَرِيْنَه وَه وَ بَه چَاكْتَر لَه وَهِي كَه دَه يَانَكِرْد پَادَاشْتِيَان دَه دَه يِنَه وَه .

سِيْنِيْم: بُوُونِي نِيْمَان مَه رَجَه بُو وَ مَرگَرْتِي كَرْدَه وَهِي چَاكه .

خَوَاي گَه وَرَه رُوُونِي كَرْدَه وَه تَه وَه كَرْدَه وَه چَاكه كَان وَه رِنَاگِيْرِيْن بَه بِيْ بُوُونِي نِيْمَان، چُونَكِه شِيْرَك هَه رَجِي كَرْدَه وَه يَه پُوُوْجِي ثَمَّ كَاْتَه وَه، وَهَكَذَا فَهَرَمُوهُ: ﴿وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَجْبُطَنَّ عَنْكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (١٥) ﴿(الزمر)﴾، سُوِيْنَد بَه خَوَا بَادَلْنِيَا بِن كَه وَه حِي وَ نِيْگَا نِيْرْدِرَاوَه بُو تَوُو بُو ثَمَّ وَانْهَى پِيْش تَوُش: ثَمَّ گَه رِ هَاوَه لَگَر بِيْت وَ شَهْرِيْكَ بُو خَوَا بَرِيَار بَدَه يْت كَار وَ كَرْدَه وَه چَاكه كَانِيْشْت پُوُوْجَه وَ دَه چِيْتَه رِيْزِي خَه سَارَه تَمَه نَد وَ زَه رَه مَه نَدَا نَه وَه .

ثَمَّ وَهَش لَه بَه رِ ثَمَّ وَه بُوُو كَه مُوْشَرِيْكَه كَان خَوِيَان هَه لَثَمَه كِيْشَا بَه خَزْمَه تَكْرَدْنِي مَالِي خَوَاوَه، گَوَا يَه ثَاو وَ نَان بَه حَا جِيَانِي مَالِي خَوَا ثَمَّ دَه ن وَ خَزْمَه يْتِي كَه عِبَه ثَمَّ كَه ن، جَوَلَه كَه وَ گَاوَرَه كَانِيْش شَانَا زِيَان بَه وَه وَه ثَمَّ كَرْد كَه ثَمَّ مَان پِيْش مُوْسَلْمَانَه كَان ثَا يِيْنِيَان بُو هَا تَوُوَه، خَوَاي گَه وَرَه ش فَهَرَمُوهُ: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ (١٣) ﴿(النساء)﴾، ثَمَّ وَهَش كَرْدَه وَه چَاكه كَان ثَمَّ نَجَام بَدَات نِيْر بِيْت يَان مِيْ لَه كَا تِيْكَدَا نِيْمَان دَار بِيْت، جَا ثَمَّ وَانْه دَه چَنَه بَه هَشْتَه وَه وَ بَه قَه دَه ر پَه رْدَه ي نَاوَكِي خَوْرْمَا سْتَه مِيَان لِيْ نَا كَرِيْت .

چوارهم: نيسلام ناييني راسته قينه يه.

به كيكي تر له وه لاهه كاني قورشان نه وه يه خيرترين ناييني ديار كړدوه، نه و تا نه فـه رموي: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾ (النساء)، كي هه يه ناييني چا كتره په سه نديرو جوانتر بيت له و كه سه ي پوي كړدو ته خوا و خوي ته تسليمي نه وزاته كړدوه و له كاتي كدا كار جوان و كار په سه نده و شويني ناييني نيراهيمي ملكه چ و فرمانبه ردار كه وتبيت، كه خوا نيراهيمي كړدو ته خو شه ويستي خوي پيژداری كړدوه.

هيچ كه س نايينه كي باشتره نيه له و كه سه ي كه نيئي پاك و ساغه و بو خود اجل جلاله كار نه كات و له كار ه كانيدا شوين نه و شرعه نه كه ويت كه خوا بو نيراهيمي ناردوه كه دوره له شريك، نه و كه سانه ش برتين له موحه ممد و شوينكه و ته كاني تا روذي قيامت، خوا نه فـه رموي: ﴿إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لِلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ﴾ (ال عمران)، نزيكترين كه س له نيراهيمه وه: نه و كه سانه ن كه له سه رده مي خويدا شويني كه وتبون، هه روه ها هم پيغه مبه ر ه ش ﷺ و نه وانه ي كه باوه پيان هيناوه (به پيغه مبه رايه تي نيراهيم و موسا و عيسا و محمد و هـ موو پيغه مبه ران به گشتي عليهم السلام)، بيگومان خوا يارو ياوه رو پشتگيري نيماندارانه.^{۱۳۲}

به كورتي:

به دلنيايي هه خوي گوره داوه ري كړدوه له نيوان نايينه كاندا، سه باره ت به وه ي كاميان له سه ر ريبازي راستن، هه مووشيان گيپراوه ته وه بو ترازوويه ك و كړدويه تي به پيوه ري ك بو نه و شتانه ي لاي خوا قه بولن، نه و يش نيمان و كړده وه ي چا كه، نه و كړده وانه ي به بي نيمان نه نجام بدرين هيچ بايه خيكيان نيه لاي خوا.

۱۳۲- التحرير و التنوير، الطاهر بن عاشور، سه رچاوه ي پيشتر، مج ۲، ج ۵، ص ۲۰۸. في ظلال القرآن، سيد قطب، سه رچاوه ي پيشتر، ج ۳، ص ۷۶۳.

- ئايىنى راستەقىنە ئىسلامە كە لەسەر رىيازى ئىبراھىم پىغەمبەرەسەلامى خۋاى لىبىت باشتىن كىرەۋەش ئىحسانە، ئەۋىش پەرىستى خۇدايە ۋەك ئەۋەى بىيىنى، خۇ ئەگەر تۆ ئەۋەى بىيىنى ئەۋە تۆ ئەۋەى بىيىنى.
- ئايىندارى بە خۇزگە خواستىن ۋە لە خۇبايىبوون نىيە، بەلكو ئەبىت لە دىلدا جىگىر بىيىت ۋە كىرەۋەى چاكىش بىسەلمىنىت، ۋە ئەبى پاك ۋە ساغ بىت بۇ خۇدا ۋە لەزىر ئايىنى دۈۈر لە شىركدا بىت كە ئايىنى ئىبراھىمەسەلامى خۋاى لىبىت

گومانی بیست وجهوت

بانگه شه کردن به توانای هینانی هاوشیوهی قورنان^{۱۳۳}

ناومکی گومانه که:

کومه لیک جوله که هاتنه خزمه تی پیغه مبه ری خوا "سه لات وسلامی خودای له سه ریبت" و بانگه شه ی نه وه یان نه کرد که توانای هینانی هاوشیوهی قورنانیان هه به و پینان ووت: نیمه ش بۆت ده هینن هاوشیوهی نه وه ی بۆت هیناوین:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ (الانعام). واته: کی له وه سته مکارتره که درۆ بۆ خوای گه وره هه لده به ستیت، یاخود به درۆوه ده لیت: منیش وه حی و نیگام بۆ هاتووه له حالیکدا هیچ جوړه وه حی و نیگایه کړ بۆ نه هات بیت، هه روه ها نه و که سه ش که به چاوی گومانه وه سه یری قورنان بکات و بلیت: منیش کتیبیککی وه که نه وه پ خوارپ گه وره نازلی کردووه داده پیرم، جا نه گه ر نه و سته مکارانه ببینیت له سه ره مهرگدا چ گیریکیان خواردووه، فریشته کانیش ده ستیان لی ده که نه وه و لپیان ده دهن و به توپه بیه وه پینان ده لپن ئاده ی گیانتان بدن به ده سته وه « (مژده تان لی بیت) له مرۆ به دواوه له توله ی خوانه ساسی و یاخی بون و سته متاندا سزا و نه شکه نجه و نازاری شهرمه زاری و پيسواکه ره درین، چونکه کاتی خوږ شتی ناحه قتان به ناوږ دینه وه بۆ خوا هه لده به ست « وه له به رامبه ر ثایه ت و فره مانه کانی خوادا لوت به رز بوون فیزتان ده نواند، به به رنامه پ دور له زانست و زانیارپ ناوزه دتتان ده کرد.

۱۳۳ - الايتان التي وردت فيهما الشبهة: الانعام/ ۹۳، الانفال ۳۱. الايات التي وردت فيها الرد على الشبهة:

الاسراء/ ۸۸، الرعد/ ۳۱، هود/ ۱۳، يونس/ ۳۸.

وتراره ئەم گهنگۆیه له گهڵ موشریکهکانی مهککه کراوه: ﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنَّا هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ (الانفال)

. واته: که چر نه فامان هه رکاتیک ئایه تهکانی ئیمه یان به سهرداده خویندریته وه دهلین:

ئهمه داستانی سهرده مهکانی زووه و به سهه چووه !! (نه فامانی ئەم سهرده مهش جار جارێک نه وه دهلین !!)

رنگاکانی پوچه ئ کردنه وهی گومانه که:

یه کهم: بانگه شه کردن به بی بوونی به لگه دانامه زری.

دووه م: ئەم بانگه شه کردنه ی موشریکهکان بۆ چه واشه کردنی عه ره به کان بو به گشتی.

سپهه م: بیباوه ربوونی موشریکهکان به رامبهه قورئان ده گهریته وه بۆ لوت به رزیان.

چاره م: قورئان موعیزه یه که ئینس وجین نه گه رکۆش ببه وه توانایان به سهه رییدا ناشکیت.

دریژمی باب ته که:

یه کهم: بانگه شه کردن به بی بوونی به لگه دانامه زری.

بانگه شه کردنی کۆمه لیک جوله که که توانای هینانی هاوشیوه ی قورئانیان هیه

بانگه شه یه کی بی بنه مایه، سهه چاوه که ی ده گهریته وه بۆ نکۆلی کردن له راستی و دهسته وسانیان له بردنه وه ی گره و "بیگومان له نیو موشریکهکانیش دا (النضربین الحارث) هه مان شتی ووت، بازه رگانییک بوو تیپه ری به لای کۆمه لیکدا که ئینجیلیان ده خویند، هات بۆ مهککه و بینی که موحه مه د "سهلات و سهلامی خودای له سهه ر بیت"

قورئانی بۆ دابه زیوه ووتی: ﴿قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا﴾ (٣١) (الانفال).

ههروه ها دهیوت: ئەم هه وئراوه ی نه هلی (حیره) یه و وتیشی: ئەمه نوسراوی کتێبه

پیشوه‌کانه، به هه‌مان شیوه (عبدالله بن سعد بن أبي سرح) بيش که وه‌حی بۆ پیغه‌مبه‌ر "سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ریبیت" ده‌نوسیوه‌وه ووتی ئه‌گه‌ر موحه‌مه‌د وه‌حی بۆ کرابیت بیگومان منیش هاوشیوه‌ی ئه‌وه‌م دابه‌زاندوه، و تراوه ئه‌وه‌ی ئه‌م قسه‌ی کردوه (مسيلمه‌ الکذاب) بووه، هه‌روه‌ها و تراوه: (الاسود العنسي) و (سجاع) ژنی (مسيلمه‌) و هه‌و ئه‌وانه‌ی بانگه‌شه‌ی ئه‌وه‌یان کردوه که خودا وه‌حی بۆ ناردوون هه‌مان قسه‌یان دووباره کردوه‌ته‌وه، وه‌ ده‌شین ئه‌م ئایه‌ته‌ بۆ هه‌موو ئه‌وانه‌ی که دژایه‌تی وه‌حی ده‌که‌ن دابه‌زیوه.

دووم: بانگه‌شه‌یه‌کی به‌تائه بۆ چه‌واشه‌کردن و به‌ره‌هه‌ستی کردنه له‌ ئایینی ئیسلام: ئه‌م درۆ ده‌له‌سه‌یه له‌ چه‌واشه‌کارییه‌کانی ئه‌ه‌لی شیرکه، بیگومان پیغه‌مبه‌ریان "سه‌لات و سه‌لامی خودای له‌سه‌ریبیت" به‌درۆ تۆمه‌تبار ده‌کرد، له‌وباره‌یه‌وه خودای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿مَنْ عَلَّمَ إِنَّمَا لِيَحَرِّكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يَكْذِبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ﴾ (الانعام). واته: له‌ پاستیدا ئیمه به‌ته‌واوێ ناگادارین له‌ قسه‌ و گوفتاری نادروستێر خوانه‌ناسان که هه‌میشه‌ غه‌م و په‌ژاره و دلته‌نگیت بۆ دروست ده‌که‌ن، جا دلنیا به‌ ئه‌وانه وه‌نه‌بیت ته‌نها دژایه‌تێر تۆ بکه‌ن، باوه‌په‌ تۆ نه‌که‌ن، به‌لکو ئه‌و سه‌مکارانه دژایه‌تێر سه‌رجه‌م ئایه‌ت و فرمانه‌کانی خوا ده‌که‌ن و ئینکاری و دژایه‌تییه‌مووێ ده‌که‌ن !!

به‌لکو ئه‌وخه‌یاله‌یان لای عه‌ره‌به‌کان به‌گشتی دروست کردبوو که گوايه موحه‌مه‌د ئه‌وشتانه‌ی دروست کردوه‌ته‌وه و نوسیویه‌تیوه بۆ ئه‌وه‌ی ده‌رخ‌ی بکات و بپارێزێت، هه‌موشیان ده‌یانزانی که ئه‌و نه‌خوێنده‌واره‌وه هه‌چ شتێک فێرنه‌بووه، له‌نیۆ خۆیا نا پرس و پرایان کرد شتێک بلێن که عه‌ره‌بی پێی دوور بخه‌یته‌وه له‌ قورئانی پیرۆز، ئه‌وه قسه‌ هه‌لبه‌ستراوه‌که‌بوو، خودای گه‌وره‌ش به‌ درۆی خسته‌نه‌وه به‌بێ ئه‌وه‌ی توانای چه‌سپاندنی

قسه که ی خویانیان هه بیت، وه ک دهه رموی: ﴿ اَمْ يَقُولُونَ افَرَنَّهُ قُلْ فَاَنُؤَا بِسُورَةِ مِثْلِهِ وَاَدْعُوا
 مَنْ اَسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾ (یونس). واته: یاخود ناحه زو بر دینه کان له
 هه موو سه رده می کدا ده لئین: ئەم قورئانه محمد "سهلات و سهلامی خودای له سه ر بیت"
 خوږ هه لږ به ستووه و خوږ دایر شتووه ، تۆیش پێیان بلای: ده پ خو ئیوهش به شه ریکن
 وه کو من ، ده پ ئیوهش سوره تیک له وینه پ سوره تیکر ئەم قورئانه داپړن و هه
 که سیش جگه له خواپ گه وړه بۆتان ده کریت بانگپ بکه ن و داوای یارمه تر لږ بکه ن «
 نه گه ر ئیوه له و بوختانه تاندا راست ده که ن !! (ئەم ته حه دا قورئانیه به سوره تیک دوو
 جار له قورئاندا هاتووه و تا کوتایی دنیا ش به رده وامه « کافرانی ش نه یانتوانیوه و
 نایشتوانن جوړنه ت بدن به خویان سوره تیکی وه کو سوره تی (الکوتر) داپړن به
 مه رجیک عه رب به ناوبانگن له زمانه وانپ و په وانپیژ و ویزه و شیعر و په خشان و
 هتد) دا . هه روه ها فه رموی: ﴿ اَمْ يَقُولُونَ افَرَنَّهُ قُلْ فَاَنُؤَا بِعَشْرِ سُورٍ مِثْلِهِ مُفْتَرِينَ وَاَدْعُوا
 مَنْ اَسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾ (هود). واته: یاخود هه ندیکی تریان
 ده لئین: ئەم قورئانه محمد "سهلات و سهلامی خودای له سه ر بیت" هه ر خوی
 هه لیه ستووه ، پێیان بلای: باشه ده ئیوهش ده سوره تی وینه ی ئەم قورئانه هه لیه ستن
 « داوای کومه کیش بکه ن له هه ر که س که ده توانن جگه له خوای گه وړه (بو ئه وه ی
 هاوکاریتان بکات) نه گه ر ئیوه راست ده که ن (له و بوختانه دا) .

نه وه به لگه بوو له سه ر نه و قسه ی که کردیان قسه یه کی بی بنه ماو بی کردار بوو
 نه گه ر نا خودای گه وړه چه ند جاریک ته حه دای نه ده کردن که سوره تیکی هاو شیوه
 به یتن؟ به لام هیه رنگایه کیان بو نه و مه به سه نه دوزیه وه که ده ربازیان بکات، ئەم قانه یان
 بو هه لته تاندنی خویان و شوین که وتوانیان ده کرد که له سه ر بیروو باوه ریکی پوچه ل
 بوون، خودای گه وړه له سه ر ریزو گه وړه یی ئەم قورئانه ناگاداری کردونه ته وه و هه والی

بیداون ئەگەر ئىنس و جىنىش كۆيىتەو و پىك بىكەون كە ھاوشىوئەى قورئان بھىنن، لەو پىئاوئەشدا ھاوکارى يەكترىن و دەست لەناو دەست بىن لە نىوان خۆياندا ھىز و تواناى ئەو شتەيان نى، چونكە ئەو كارىكە توانا بەسەرىدا ناشكىت، چون قسەى خەلك دەچوئىرى بەكەلامى خودا (جل جلاله) كە ھاوتاو ھاوشىوئەى نى؟ ئەم رووبەروبونەو بەدروخستەنەو يانە لەلايەن خوداو بۆيان: ئەگەر راستگو بىن لەبانگەشەكەياندا بەلگەيان دەھىنا بۆ پالېشتىكردى قسەكانيان.

والدعاوي مالم تقيموا عليها

بينات أبناؤها أدياء

سپەم: نكولى كردن ولوت بەرزى موشرىكەكان.

پاش ئەوئەى كە قورئان باسى وئەكەى كردن: ﴿لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا ﴿٣١﴾﴾ (الأنفال). رىرەوى قسەكانيان دەگوردرىت بۆ سەمەرەى سەمەرەكان لە نكولى موشرىكەكان لە رووى حق و راستى كە زۆرانيان لەگەل دەكات و دەيانبەزىنى لە كاتىكدا ئەو خۆبەزل زانىنە رىگريان لىدەكات لە لە خۆبەدەستەوئەدان پىى و مل كەچ بوون بۆ دەستەلاتەكەى، لەگەل ئەوئەشدا داوا دەكەن لە خودا ئەگەر ئەو راستە لە ئاسمانەو بەردىان بو داببارىنى ياخود سزايەكى سەختيان بۆبىرى ئەمە لە برى ئەوئەى داوا لە خوداى گەرە بكن شوئىن كەوتنى حق و وەستان لە رىزى حەقيان پىچ بىخىت: ﴿وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِن كَانَتْ هَذِهِ أَلْحَىٰ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمِطِرْ عَلَيْنَا جِجَارَةً مِّنَ السَّمَاءِ ۖ

أَتَيْنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾﴾ (الأنفال). واتە: ياخود دەلئىن: توخوا خوايە ئەگەر ئەم قورئان و دىنە راستە و لەلايەن تۆو ھاتووە ، داواكارىن لە ئاسمانەو بەرد داببارىنىتە سەرمان و بەرد بارانمان بىكەيت ، يا خود با سزايەك بە ئىش لەلايەن تۆو يەخەمان بگريت !! (لەباتر ئەوئەى كافر و موشرىكان داواى ھىدايت بكن ئا بەو شىوئە داواى تيا چوون خۆيان دەكەن !)

ئەو پارانەو ەيەکی سەیرە کە وێنای حالەتی نکولی کردنیك دەکات کە لە ناوچونی پێ باشترە لە ملکه چ بوون بۆ حەق، سروشتی ساغ و تەندروست کانتیک گومانێ بۆ دروست دەبێت لە خودا دەپاریتەو کە پووی راستی نیشان بدات و رێنمونی بکات بۆ ئەو راستیە، لەو شدا هیچ سوکایەتی و ناتەواویەك نابینی، بەلام کانتیک بەهۆی لوت بەرزیهو لێی دەشتوی لوت بەرزیهکی پراوپی لەیاخی بوون بەرهو ە نفس بەرزێ دەبات بۆ ئاسایی بونەو ە تاوان لەلای، تا دەگاتە ئەو ناستە ی سزاو تیاچوونی پێ باشتر بێت لە ملکه چ بوون بۆ راستی لە کانتیکدا راستەکانیشی بە پونی بۆ مەعلوم بوو، لەم جۆرە نکولی کردنە موشریکەکانی مەککە پوێپووی بانگەوازی پیغه مەر "سەلات و سەلامی خودای لە سەرییت" دەبوونەو بەلام لە کۆتاییدا ەر ئەو بانگەوازه سەرکوت بەسەر ئەو نکولی کردن و یاخی بونەدا. ^{۱۳۴}

چوارەم: موعیزە ی قورئان بۆیان.

لە وەلامەکانی قورئان بۆ ئەو بوختانە کەلامی خودایە کە دەفەر موی: ﴿وَلَوْ أَن قُرْآنَا سِيرَتْ بِدِ الْجِبَالِ أَوْ قُطِعَتْ بِدِ الْأَرْضِ أَوْ كُلِّ بِدِ الْمَوْقِ بِلِ اللَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا أَفَلَمْ يَأْتِيسِ الَّذِينَ ءَامَنُوا أَن لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَهْدَى النَّاسَ جَمِيعًا وَلَا يَزَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُم بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّى يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الِيعَادَ ﴿٣١﴾﴾ (الرعد).

واتە: خۆ ئەگەر ئەم قورئانە بە شێوەیەك بوايە کە کارکردی لە سەر کێو ەکان بوايە و ەلێبکەندنايە و برۆشتنايە بە ئاسماندا ، یان زەوی پێ پارچە پارچە و لەت لەت بکرایە ، یان مردووی پێ زیندو بکرایەتەو ە و قسە ی پێ بکردایە (خوێنەناسان ە ەر باو ەریان پێ نەدەکرد و ئیمانیان نەدەهینا). شایانی باسە ەموو ئەو شتە و ەموو کار و فەرمانیک ە ەر بە دەست خوای گەورە یە ، باشە ئەو ە ئیمانداران نا ئومید نەبوون (لە کافر و

۱۳۴- فی ظلال القرآن ، سید قطب، مرجع سابق، ج: ۲، ص: ۱۵۰۵.

خوانه ناسان) ئەر دۇنياش نەبوون لەوەر که ئەر خوای گەرە بېویستایە سەرچەم خەلکی ناچار دەکرد که ئیمان و باوەر بهێتن (بەلام خوای گەرە ویستی وایە که خەلکی ئازاد و سەرپشک بکات لە پوی ئیمان و بیرویاوەر و کاروکردهووە) بەلام کافران هەر لە دنیا دا هەندێ جار توشی بەلاو ناخۆشی دەبن ، یان لە نزیکیانەووە سەرەلە دەیت و دەبیتە مەترسی بۆسەریان هەتا وادە و بەلێنی خوای گەرە دیتە دی بەشکست هێنان بە دەسەلاتێر خوانه ناسان چونکه لە راستیدا خوای گەرە وادە و پەیمانی خۆی دەباتە سەر و پێچەوانەکی ناکات.

ئەر لە کێشە پێشووەکاندا کتێبێک هەبواوە شاخەکانی لە جینگای خۆی بگواستایەتەو، یاخود زەووی لەت بکردایە، یان قسە لەگەڵ مردوو پێ بکرایە لەگۆرەکیدە ئەو قورئانە که وەسفکراوە بەوشتانە لە غەیری خۆی، یا خود بلین قورئان لە پێشترە که ئەوانە لە خۆی بگری لە رێگە موعجیزەکانیەووە که ئینس و جین هەمویان کۆبینەووە ناتوانن هاوشیوەی یان دە سورەتی لی بهێنن، تەنانەت توانای هێنانی سورەتیکیشیان نیە، لەگەڵ ئەو شدا موشریکەکان بەهۆی لووت بەرزی و لادانیانەووە باوەری پێ ناهێنن.

بەگورتی!

■ ئەمە بانگەشە ئەوانە که دەیانەوی تانە لە پێغمەبەر "سەلات و سەلامی خوای لەسەرییت" و فەرمودەکانی بدەن و پشیوی و نا ئارامی دروست بکەن، پێغمەبەر "سەلات و سەلامی خوای لەسەرییت" لە پوویاندا دەوێستا بە پوێپوکردنەووەیان بە قورئان، بێگومان دەستەوسان بوون لەو کارە.

١٣٥- المرجع السابق، ص: ١٥٠٣-١٥٠٥، التحرير والتنوير، الطاهر بن عاشور، مرجع السابق، ص: ٥، ج: ٥، ص: ٣٢٩ وما بعدها.

- سەرچاوهی ئەم قسە هەلبەستنه نكوێی كردن و لوت بەرزیه له قەبول كردنی راستی به بەلگەى ئەوهى داوايان له خودا كرد كه ئەگەر ئەم قورئانه پاسته و لەلایەن خوداوهیه له ئاسمانهوه بەردیان بەسەردا بیاریئێ لەبرى ئەوهى داواى هیدایەت بکەن.
- ئامانج لەم قسە هەلبەستنه دروستکردنی پشیوی بو بۆ سەر خەڵك بەگشتی و بۆ دروستکردنی کاریگەری خراپ لەسەر ئەو دڵانەى مەیلیان بۆ قورئان هەیه.
- حەق و راستی گرهنتی هەلۆهشانهوهى ئەم قسە هەلبەستنه دەکات له کاتیکیدا ئەوان ناتوانن هاوشیۆهێ ئەو بلین - وهك ئەوهى بانگه‌شه‌یان ده‌کرد بۆیه درۆکه‌یان ئاشکرا بوو.

گومانی بیست و هشت

بیانو هیتانه وه بهومی نه گهر قورئان باش بویه سهرتا بانگی بی دسه لات و
کویله و که نیزه که کان نه دمه کرا که باوهری پی بهینن.^{۱۳۶}

ناوهری گومانه که:

بیباوهره کان بانگه شعی نه وه یان کرد که قورئان راست نیه، نه گهر نه و قورئانه
به پاستی باش بویه بی دسه لات و کویله و که نیزه ک و هاوشیوه کانی نه وان له سهره تاوه
باوهریان پی نه ده هیتا، مه به ستیان له وه: (خاب و بلال و صهیب و عمار) بوو خویان لی
پازی بیت، چونکه موشریکه کان به لای خویانه وه باوهریان وابوو که خاتریان هیه و خودا
گرنگیان پی ددهات، ئیتر چون سهرتا هیدایه تی نه و بی دسه لاتانه ددهات به سهر
خانه دان و خاوه ن پله دا؟ که می نه وانه یه سانن به یه ک؟ وه ک ده فره موی: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِمْ فَسَيَقُولُونَ هَذَا إِنْكَ فَدِيرٌ ﴿١١﴾﴾
(الاحقاف). واته: سهره! هیتا کافره کان به ئیمانداران ده لئین که نه گهر نه ئیسلام و
نه م قورئانه چاک بویه، نه و خه لکه (پرهش و پوته) پشش ئیمه په پره وییان نه ده کرد و
شوینر نه ده که وتن: جا چونکه خویان هیدایه ت و پینمونر وهرناگرن و دلیان داخراوه،
ده لئین: نه مه شتی که هه لبه ستر او نه فسانه یه که کونه!!

رښاکانی پوچه ل کردنه وهی گومانه که:

یه که م: خودای گهره منتهی خوی ده خاته سهر نه وهی که خوی ویستی له سهریه تی
بو نه وهی به یه کتر تا قیان بکاته وه.

۱۳۶- الايتان التي وردت فيهما الشبهة (الاحقاف / ۱۱، الانعام / ۵۳). الايات التي وردت فيها الرد على الشبهة
(مريم / ۷۴، الانعام / ۵۳، الحاقاف / ۱۱).

دووه: که مو کوږی نیه بۆ بانگه واز له وهی بـی دهسه لاته کان باوه پ بهینن، به لکو
حیکمه تی نیلامی له و کاره دایه.

سییه م: نه م گومانه قسه ی زۆر له درۆزنه کانی پیشووه.

چواره م: سه رچاوه ی نه م قسانه لوت به رزی و له خۆبای بوونه.

پینجه م: رزق و رزی له دونیادا په یوه ست کراوه به کومه لی هۆکار که خودا خۆی
ته قدیری کردوه.

شه شه م: مه رچ نیه هه رکه س مال و سامانی زۆر بیته دینداریه که ی راست بیته.

دریژی بابته که:

یه که م: نه گه ر موشریکه کانی قوره یش بۆخۆیان واده بینن که خاوه نی ریزو پله و پایه و
دهسه لاتن و له لایه ن خوداوه چاودیری و گرنگی زیاتریان پی ده دری، له سه ر نه و بنه مایه
باوه رپیان وایه که قورئان و نه وه شی موحمه د "سه لات و سه لامی خودای له سه ربیته"
بانگه شه ی بۆده کات نه گه ر باش بوایه نه و کۆیله و بـی دهسه لاتانه پیشیان نه ده که وتن،
نه گه ر کاره که به و جوړه بیته، نه و قورئان بۆیان روون ده کاته وه که له و بۆچونه دا
هه له یه کی گه وریان نه نجام داوه و له بیرو بۆچونه که یاندا هه له یه کی ئاشکریان کردوه،
خودای گه وره منه ت ده خاته سه ر هه ر به نده یه که که خۆی ویستی له سه ربیته، وه به
ویستی خۆی رینمونی به نده کانی ده کات و به ویستی خوشی گومرپیان ده کات، وه که
ده فه رموی: ﴿وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ
بِأَعْلَمَ بِالشَّكِرِينَ ﴿٥٣﴾﴾ (الانعام). واته: ئیمه هه میشه نه و خه لکه به یه کتر تاقی
ده که یه وه (هه ندی هه ژار ده که یه و هه ندیک ده وه له مه ند، هه ندیک ده سه ته لاتدار و هه ندیک
بر ده سه ته لات، هه ندپ له ش ساغ و ته ندروست، هه ندیک نه خوش و که فته کار.... هتد)
نه وسا ده بینیت بر باوه رو دنیا په رستان (به چاوپ سوک ده پوانن بۆ نه و هه ژار و په ش و

پوت و نه دارانه پر که ئیمان و باوه پریان هیتاوه و به سه رسامیه وه (ده لَین: ئا نه وانه خوا
 پیژداری کردون له نیو نیمه دا؟! نه وانه عه قلیان کوله و نازانن مه گه هر خوا پر گه وه
 خو پر ته و او زانا نیه به سوپاسگوزاران ... (بو چر خوا پر گه وه حساب ته نها بو پواله ت
 ده کات و ناخ و دل و دهر و ئیمان و باوه پر و کارو کرده وه په چاو ناکات؟!)

دووم: بئ دهسته لاته کان بانگه واز عه ییبار ناکه ن.

که م و کوپی نیه بو بانگه وازه که ی موچه مه د "سه لات و سه لامی خودای له سه ربیت"
 که بئ دهسته لاته کانی هاوشیوه ی: (خَبَاب و بِلَال و صُهَیْب و عَمَّار و سَمِیة) سه ره تا
 هیدایه ت وه ربگرن، به لکو خودای گه وه نه وه ی وه ک تاقیرکرنه وه ی مرۆفه کان له نیوان
 خویاندا داناوه، خودا ئاگاداره به سوپاسگوزارو رینمونی کراو و سه رکه وتوه کانیان، نه و
 ئاگاداره به سه ر گوشتارو کردارو ویزدان و حالیانداو هیدایه تیان ده دات بو سه ر پتگی
 پاست، نه وه گرهنئی ئیمانیه بئ هیچ مه رامیکی دونیای و مادی له گشت ئیمانیه که یانه وه
 باوه پریان هیتاوه. که واته مایه ی سه رسامی نیه بو گالته پیگردنی موشریکه کان به رامیه ر
 خه لکانی بئ دهسته لات له گیاوان و ئافره تان و کویله و که نیزه که کان.

سییه م: زۆر له و گه لانه ی که پیغه مبه ره کانیان به درۆ خستوه ته وه نه م جوړه
 گمانه یان وروژاندوه، ده یانگوت: ﴿ قَالُوا أَتُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ ﴾ (الشعراء)
 واته: ﴿ وَأَصْنَعُ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحِّينَا وَلَا تَخْطِبَنَّ فِي آلِ الْيَتِيمِ ظَلْمًا إِنَّهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴾ (هود).
 واته: ئینجا ده ست بکه به دروستکردنی که شتیه ک له ژیر چاودیری و رینمونی و وه حی
 نیمه دا، کاتیکیش که زریان و توفانه که به رپا بوو نه وه تکا مه که بو نه وانه ی که پربازی
 سه مکارییان گرتوته بهر، چونکه به راستی نه وانه ده بیت بخنکین (له زریانیه که دا) «
 چونکه ئیتر شایسته پر ژیان و به زه یی خواوه ند پر میهره بان نین).

به هه مان شتیره پيغه مبهري خودا "سه لات وسه لامي خوداي له سه رييت" خه لکانی پله و پايه به که می شوینی که وتبون، به زۆری بی دهسته لاته کان باوه رپان پی هینا، بویه کاتیك (هرقل) پادشای رۆم پرسپاری له (ئەبو سفیان) کرد - پیش موسولمان بوونی له باره ی هندی بابه ته وه پیی وت: خانه دانه کان شوینی که وتوه یان بی دهسته لاته کان؟ وتی بی دهسته لاته کان، (هرقل) وتی ئەوانه شوین که وتی راسته قینه ی پیغه مبهرن.

چواره م: لوت به رزی و له خو بایی بوون گرنگترن هۆکاری گومرپان:

ئەم گومانه خو ی له خویدا هه له یه که له هه له ی موشریکه کان و به کیکه له بیانوه پوچەل و هه لوه شاهه کانیا، سه رچاوه ی ئەم هه له یه ش له خو زانیبون و له خو بایی بونه، ئیتر چۆن به لگه به وه دیننه وه که ئیسلام و قورئان باش نین له بهر ئه وه ی که بی دهسته لاته کان دهست پیشخه رپان کردوه له وه رگرتنیدا، له کاتیکا ئەوان زۆر له خوار ئاستی خو یانه وه ده یان بینن له پله و پیگه دا؟ بویه خودای گه وره سه رچاوه ی بانگه شه که یانی پوون کردوه ته وه که بیباوه ری و لوت به رزی هۆکاره که یه تی، بویه ده فه رموی {وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا}، وه ده فه رموی: (واستکبرتم)، وه هه روه ها ده فه رموی: ﴿إِلَيْهِ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَذَا إِنْكَ فَدِيرٌ ۝۱۱﴾ (الاحقاف). واته ئەگه ر هیدایه تیان به قورئان وه رنه گرت به ره وام ده بن له سه ر بوختانه کونه که یان و هیچ ئومیدیك نابیت له دورخستنه وه یان له گومرپایی به تیبینی کردنی لوت به رزی و نکولی کردن و خو به گه وره زانیان.

پینجه م: هۆکاره کانی پزق دیاری کراون و په یوه ندیان نیه به به کوفرو ئیمان وه:

فه رمایشتی خودای گه وره له دوا ی ئەو گومانه ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ۝۵۲﴾ (الانعام). وه لامیکه بۆ گومانه ی دوو شتی جیاوازی تیکه ل کردوه له هۆکاره کاند، گومانی بۆ موشریکه کان دروست کردوه له سه ر پاداشتی ئیمان و ئه وه شی خودا بۆ خاوه ن باوه پی ئاماده کردوه له نازو نیعمه ت له دوا پۆژدا، ئاماده کراوه بۆی له سه ر

ئامادەکردنى ھۆكار لەسەر ئەو ھۆكارەى حىكمەتى خوداى لە سەر دائىراو، بە پىزىق و پۆزى لە لە دۇنيادا ئامادەكراو لە سەر ھۆكارە دۇنيابىيەكانى وەك بازرگانى و دەستكەوت و مىراتى و ديارى، بۆيە پىزىق و پۆزى لە دۇنيادا ھۆ دوستکردنى ناوئ لەنىوان ئەو و حالەتى ھۆزەكەيدا، بەلكو ھۆكارەكانى حالەتە مادىيەكەيە،خودا زانائىنە بە سوپاسى سوپاسگوزاران، بىگومان پاداشتى بۆ ئامادە كردوون لە برى سوپاسەكەيان وە زانائىنەشە بە رۆزى رۆزى دراوان، تىككەلكردنى ئەم پى و شوپىنانە ئەگەریتەو بە بۆ لاوازی ھىزو ھەلوپىستان كە لە تىپروانىنى خراب و تىپرانەمانيان لە پاستىەكان و ھۆكارەكانى سەرچاوەى گرتو.

شەشەم: زۆرى مال و سامان بەلگە نىە لەسەر پازىبۇنى خودا:

خوداى گەورە ئەم گومانە لە چەند جىگايەكى تردا پوچەل دەكاتەو، وە بۆ موشرىكەكانى پوون دەكاتەو كە ئەو گومانە بى بنەمايە، واتە ھەركەس سامانى زۆربو ھەرج نىە دىنەكەى پاست بىت، وەنەئەو كەسەش دەست و پتوھەندى كەم بىت ئىتر دىنەكەى بەتالە،وەك ئەوھى ئەوانە لەنىو بى باوھەپەكاندا ھەژاربان نەدىبى و لە ناو ئىماندارەكانىشدا دەولەمەندىان نەبىنبى، زۆربەى ئەو بىباوھەپانەى لە سەدە رابردووەكاندا ژيان خواھەنى باشتەين شەك و پلەو پاىەو جوانترىن دىمەن و خۆشتەين ژياندا بوون، خوداى گەورە لەناوى بردوونو كۆتايى بە مال و سامانەكەشيان ھىنا وەك دەفەرموى: ﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثْنَاءَ وَرَيْكَ ۖ﴾ (مەرىم). واتە: ئەوانە بىر ناكەنەو كە ئىمە چەندەھا دەستە و تاقم لە خەلكى نالەبار و بى دىنمان پىش ئەمان لەناو داو، كەل و پەل و ناومايان چاكتر بوو، سىما و قىافەشيان لەمان پىكوپىكتەر بوو(كوان؟..لە كوین؟..بۆ ديار نىن؟).

پاشان فەرموى: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْعَفُ جُنْدًا ۖ﴾ (مەرىم). واتە: ئەى پىغەمبەر

"سەلات و سەلامى خۇداى لەسەر بىت" تۆ پىيان بلىپ: ئەو ەركەلە گومراپ و بىر دىنىدا دەئى با ەرخوار مېرەبان تەمەن درىزى بىكات و مال و سامانى زۆرىشى پىببە خشىت (بەچر دەچىت؟! بۆ كوئى دەبات؟! ەركىز تاسەر بەخەستى ناىخوات) رۆزىك دىت ەپرەشە كانمان دىتەدى، ياسزى تياچون و مالكاولى يە لەدنيا، يان بەرپاكردىنى قىامەتە، جالە ئايندەدا دەزانن كىر جىگە و پىگەى ناخۆشە و كىر لەشكروسەربازانى لاوازە و بى دەسەلات!! ئىمە وەلامى قسەكەى پىشويانە، خۇداى گەورە تەلقىنى پىغىر مېرەكەى "سەلات و سەلامى خۇداى لەسەر بىت" كىردە بۆ ناشىكراكردىنى گومان و حالە كانيان، وە فىرى ئەوەشى كىردن كە ئەوەى ئەوانى تىايە لە نازو نىعمەتى دونيا ئەوە مۆلەت پىدانىيانە لەلايەن خۇداوە چونكە خۆشگوزەرانى بىباوەرەن مۆلەت پىدانىكە تا كاتى لىپرسىنەوە^{۱۳۷}

بەكورتى:

■ كەمو كوپى نىە بۆ بانگەواز ئەگەر بى دەستەلاتەكان پىشتر بىكون لە باوەرەيتان، بەلكو خۇدا منەتى خۆى دەخاتە سەر ەربەندەيەكى كە خۆى وىستى لەسەر بىت، مەبەست لىتى تاقى كىردنەوەى بەندەكانە بەيەكتەر و ئىمانىش گەورەترىن بەخشىشى خۇدايە.

● سەرچاوەى ئەم بىرو بۆچونە لوت بەرزى و لەخۆبايى بونە، ئەو قسە ەلەبەستانە خۆيان بە چىنىكى جىاواز دەبىنن لە بەرامبەر غەبرى خۆياندا، ئەك ەرنەوە بەلكو ەر لەگۆشە نىگاوە برپارىشيان لەسەر قورئان داو، برپارىك كە ەلەى زۆر گەورەى تىدايە.

■ ئەگەر ئەوانە شانازى بە زۆرى مال و سامان و دەست و پەيوەندەوە دەكەن، ئەوە مال و دەست و پەيوەند پىوەر نىە بۆ ەرگىرتنى ئىمان و كىردەوە، بەلكو پىوەر تەقواو كىردەوەى چاكەيە.

۱۳۷- للمزید انظر : التحرير والتنوير، الطاهر بن عاشور، مرجع سابق، مج: ۸، ج: ۱۶، ص: ۱۵۳، بتصرف. تفسير المنار محمد رشيد رضا « مرجع سابق، ج: ۷، ص: ۴۲۳. في ظلال القرآن، سيد قطب، مرجع سابق، ج: ۲، ص: ۱۱۰۳، ج: ۶، ص: ۳۲۵۸.

تهوہری سییہم

گومانہ پیوہندی دارہکان بہ یاسادانان و فہرمانہکانیہوہ

یہکہم: نہو گومانانہی پیوہندیان بہ رہخنہگرتن لہ یاساکانی خودا (جل

جلالہ).

گومانی بیست و نو

بانگه شه کردن به وهی که فروشتن وهک ریبایه.^{۱۳۸}

ناوهرۆکی گومانه که :

موشریکه کان په خنه له فرمانه کانی خودا (جل جلاله) ده گرن له و فرمانیشته دا که ده فره رموی {وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا} (البقرة). وه ریباش حال ده کن و به جوریک له جورده کانی فروشتنی داده نین، خودای گه وده ده فره رموی: ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَخْطُلُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ (البقرة). واته: به لام نه وانیه که سوو ده خون که له گورده کانیان دینه دهر وه له کاتی زیندوو بونه وده ده لئی شیتن «هه روه ها نه و کومه لکه و خه لکانه ی که سوخوری تیایاندا ده بیته شتیکر ناسایر ، خه لکه که وه کو شیت و سه رخوش دینه بهرچاو ، ده لئی شهیتان دهستی لی وه شانددون ، کهس به کهس نیه ، سۆز و به زه یپر بۆ یه کتر نیه ، هه مووی خو په رست و دنیا په رسته ، ئه م حاله تهش بۆیه به سه ریاندا دیت « چونکه ده لئین مامه له ی سوو هه روه کو کپین و فروشتن حاله « به مه رجیک خوی گه وده کپین و فروشتنی حال کردوه ، به لام سوو خو پر له سه ر هه موو کهس حرام کردوه « جان وه پ په یام و ناموزگاری خواپ گه وده ی پینگه یشته « کۆلیداو کۆتایی پته ینا « نه وه هه رچر ده ست ده که ویته وه بۆی حاله و کارپ لیپرسینه وه و لیپچانه وه ی به ده ست خویه « به لام نه وه ی تیه لچیته وه ، ئانه وانیه نیشته جیی ناو ناگر دۆزه خن و بۆ هه میشه و هه تاهه تایی به زیندوو بیتیدا ده میتنه وه .

۱۳۸- الآية التي وردت فيها الشبهة: (البقرة/ ۲۷۵). الآية التي وردت فيها الرد على الشبهة (البقرة/ ۲۷۵).

رېښاکانی پوچه لکړدنه وهی گومانه کهه:

یه کهم: له بنچینه دا فروشتن جیاوازی هیه له گهل پریبا، فروشتن ئالوویره له نیتوان دوشندا، پریبا زیادهیه که به بی بهرامبر، بویه هموو ئالوویریک دروسته و خالیه له خواردنی مالی خه لک به هوانته ئوه فروشتنیکي حه لاله زیادهیه کیش که بی بهرامبر بی ئوه ستم و مالی خه لکه به هوانت، بویه خودای گه وره قه دهغه ی کردوه.

دووه: زیانه کانی پریباو خراپیه کانی پریبازی سوخوره کان هوکاریکن بۆ قه دهغه کردنی.

سییه: سزای ئهوانه ی مامه له به پریبازه که ده کهن هه لگرتنی به ره که ته له مالی دونیادا، که به جوړتکی لی دی ده لئی جنوکه دهستی لی وه شاننده له گهل سزای سهخت و به ئازار له دوا روژدا، ئه وهش بۆ ئه وهیه به خواردنی پریبا شه پی له دژی خودا و پیغه مبه ره که ی "سه لات و سه لامی خودای له سر بیت" هه لگیرساندوه.

دریژهی بابته کهه:

یه کهم فروشتن جیاوازه له ریبا:

موشریکه کان به لکه بۆ گومانه که یان ده میتنه وه که گوايه فروشتن وهک پریبایه، مه به ستیان له وهیه ئه و زیاده ی که به ته و او بونی ماوه ی دیاریکراو ده چیتته سه ری وهک ئه سلی نرخه که یه له سه ره تای گرتیه سته که دا، چونکه عه رب پریبای نه ده زانی به وه نه بیت، له سر ده می نه فامیدا ئه گه ر ماوه ی قه رزه که ته و او ببویا قه رزاره که به خاوهن قه رزه که ی دهوت: ناوه کهم بۆ دریژ که ره وه منیش پاره که ت بۆ زیاد ده کهم، ئه گه ر به و شیوازه یان بکردایه پیی دهوترا: ئه مه پریبایه و حه لال نیه. ئه گه ر ئه وه یان پی بوترایه ده یانگوت: بۆ ئیمه وهک یه که ئه و زیاده یه له سه ره تای فروشتنه که وه وه ریگرین یاخود له کاتی پیرانه وه ی پاره که، خودای گه وره ئه وه ی لی قه دهغه کردن و وه لامی دانه وه و

فهرموی: {وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الزَّيْوَ} (البقرة: ۲۷۵). خودای گه وره نه وه شی روونکرده وه نه گهر ماوه که ته واو بوو به لام نه بیو بیداته وه با چاوه پئی بکات تا ده بیئت^{۱۳۹}

{وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الزَّيْوَ} واتاکه ی نه وه یه خودای گه وره قازانجی له بازرگانی و کپین و فروشتندا حال کردووه و پیبای حرام کردووه، نه وه ش له بهر نه و زیاده ی که ده چپته سر نه و پاره نه سلبه که له کاتیکدا ماوه ی دیاریکراوی قهرزه که ته واو ده بیئت و قهرزازه که نیه تی قهرزه که بداته وه، خودای گه وره ناگاداری کردونه ته وه که نه و دوو زیاده یه که یه کیکیان له ریگه ی فروشتنه وه یه نه وی تریان له پیگه ی دواخستنی پاره که و دریزکردنی ماوه که وه یه وه ک یه ک نین، له بهر نه وه برپاری حرام کردنی یه کی که له و دوو زیاده یه ی داوه که نه وه یانه له پیگه ی دواخستنی پاره و دریزکردنه وه ی ماوه که یه تی، وه نه ویتریان حال کردووه، نه ویش نه و زیاده یه یه که ده چپته سر نه و ده ست مایه ی که به هو ی فروشتنی کالاکه وه چوته سهری و قازانجه که ی ه لده گری، خودای گه وره ناگاداری داوه که: زیاده ی سر فروشتن وه ک زیاده ی پیبانیه، چونکه من فروشتنم حال کردو و پیبام حرام کردووه، فرمان فرمانی منه و، دروستکراوه کانیش دروستکراوی من، فرمانپه وایان ده که م به و شیوازه ی که ویستم له سهریه تی، وه به ندایه تیان پی ده که م به و شیوازه ی که ده مه ویت، وه بو هیچ که سیکیان نیه په خنه له برپارم بگریت یاخود بی فرمانیم بکات، به لکو له سهریانه گویرایه لیم بکن و ملکه چی فرمانه کانم ببن. له وه لامی قورنانه وه هه له ی موشریکه کانمان بو درده که ویت کاتیک پیبایان حال کردووه وه ک فروشتن مامه له یان له گه ل ده کرد، نه و وه ک فروشتن نیه، فروشتن نالوویری که له نیوان دوو شتدا، به لام نه و پیبایه ی که ده یانخوارد زیاده یه ک بوو ده چووه سر

۱۳۹ - للمزید انظر تفسیر المنار، محمد رشید رضا، مرجع سابق « ج ۲:، ص: ۹۶، ج: ۷ » صص: ۴۲۲.

قهرزه که یان له کاتیکدا که دوا بکه وتایه و هیچ بهرامبه ریځی نه بوو، هر شتیکش به بی بهرامبه و هریگری به تاله، له بهر نه وه خودای گوره پیبای حرام کرده، نه گره هاوشیوه ی به کتر بونایه حوکه کانیاں جیاواز نه ده بوو له لای دادپه روه ریځی دادپه روه روه کان، هه موشتیځ به ئالوویریځی دروست بکړی و دور بیت له خواردنی مالی خه لک به ناپه واکه هیچ بهرامبه ریځی نه بیت نه وه فروشتنیځی حاله، به لکو نه و زیاده به حرام کراوه که به بی بهرامبه له خاوهن قهرز و هره گری ته نها به هوی دواکه وتنی قهرزه که ویه نه ویش ستمه.^{۱۴۰}

خاوهنی (التحریر و التنویر) باسی ده کات که بنه مای نه و گومان بیژانه: ﴿ إِنَّمَا أَلِیُّعُ مِثْلُ أَرْبَؤُا ۝ ﴾ (البقرة)، له وهدایه که له بازگانیدا زیاده یه ک ده چیتته سه سه نرخى فروشراوه کان به مه به سستی سودبو بازه رگانه که له بهرامبه ده ست خستن و هینانی کالاً بو کپاره کان له فروشتنی حازدا (الحاضر)، پاشان له پیناو چاوه ری کردنی و هریگری نرخى کالاً له فروشتنی دواخر (الموجل) ، به هه مان شیوه نه گره ده دره می قهرز کرد له سه نه وه ی که پانزده درهم بو بگریته وه نه و دره مه زیاده ی پی دا له پیناوی نه وه ی نه و پاره که ی بو قهرزاره ناماده کرده، چونکه خاوهن قهرز هه ستاوه به ناماده کردنی پاره و پیدانی قهرز له بهر خاتری نه و، پاشان له پیناو چاوه ری کردنی ته و او کردنی ماوه ی دیاریکراو بو په واندنه وه ی نه م گومانه کومه لیک له زانایانی موسولمان هه ستاون به ده برپینی پاکانیاں، هندیکیان ده لین: هه رکه س جلیک که نرخه که ی ده رهم بیت و به بیست درهم بیفروشتی، نه وه نو جله ی به بیست درهم خه ملاندوه، نه گره هه ردو لا رازی بوون له سه نه و خه ملاندنه نه وه بیست درهمه که ده بیتته نرخى جله که، له م حاله ته دا خاوهن قهرزه که ده دره می زیاده ی له کپاره که

۱۴۰- تفسیر المنار، محمد رشید رضا، مرجع سابق، ج: ۲، ص: ۹۷، ۹۶، بتصرف.

وهرنگرتوه بهبی بهرامبر، بهلام نهگر ده درهمی به بیست درهم لهسهر حساب کرد
 نهوه خاوهن قهرز ده درهمی زیادهی به بی بهرامبر وهرگرتوه، ناشگوتری: نه
 زیادهیه لهبری مؤلت پیدانه، مؤلت پیدانیش پارهیهک یاخود شتیک نیه که دیاری
 بکریت تا بخریتته بری نهوه درهمه زیادهیه، سهراچاوهی نهام راجیایه تهنه
 دهستهواژهیهکی وههمیه، وهه نیکیان ناماژه به راجیاییهکی تر دهکن لهکاتی خستنه
 پوی حیکمتهی حرام کردنی پیا، حاصلهکی نهویه نهو کهسهی شتیکی دهدرهمی
 به پانزده درهم دهفروشیته سودی به کپاره که گه یاندوه بهرامبر نهو کالای که
 کپیویهتی، نیتریان به خودی کالاکه سودی پی گه یاندوه یاخود به بازرگانی کردن
 به کالاکه وه، نهو زیادهیه له پیناوه سو ده دایه، نهوش نیازمه ندو پیویست به هندی
 قازانج دهکات، بهلام نهوهی درهمیکی به زیاده به خشیوه لهبری قهرزه که قهرزاره که
 تهنه به قهدهر ده درهم سودی بینیه، ناکری بوتری: نهو مؤلت پیدانهی که پیی
 دراوه بازرگانی پیوه دهکریت و قازانجی لی وهرده گریته، چونکه نهو سود وهرگرتنه که
 مؤلت پیدانه که به وشتیکی وههمیه (خه یالیه) هیچی لی وهرناگری، بهلام وهرگرتنی
 زیاده که کاریکه هاتوته جی به وهرگرتنی، نهام راجیاییه گونجاوتره له راجیای به که م،
 بهلام پهسند نیه، سود وهرگرتنی قهرزاره که له جی به جی کردنی پیداو یستی هکانیه تی،
 نهوش هروهک سود وهرگرتنی کپاره له کالاکه، بهلام ههستان به بازرگانی کردن
 به پارهی قهرز یان به کالایه که کراوه ته وه نهوه شتیکی دهگمه نه.

(ابن عاشور) له قسهکانی بهردهوام ده بیته، له جیاوازی کردن له نیوان فروشتن و پیا
 سهراچاوه که دهگرتیه وه بۆ نهوهی گومان ده بریت پهچاوی جیاوازی نیوان دۆخی
 قهرزارو خاوهن قهرز بکریته، قهرزکردنه که بۆ جی به جی کردنی پیویستس قهرزاره که
 بوه بۆ مهسرهف کردنی خۆی و مال و منداله که، چونکه قهرز کردن به لایانه وه جی که

نیگه رانی و خەم خەفەتە، پێغەمبەریش "سەلات و سەلامی خودای لەسەر بێت" پەنای گرتووە بە خودا لێی، دۆخی بازەرگانی دۆخی چاکە و مەرفەئەتی نواندە.

بە هەمان شێوە جیاوازی دۆخی خاوەن قەرز و فرۆشیار، لە دۆخێکدا مالهەکی بەخشیوە بە خاوەن پێداویستیهکان بۆ ئەوەی سودمەندن لەوەی که دەیدەنە پێدا ئەمەش تەنگانەکیان زیاتر دەکات چونکە ئەوەی قەرزی کردووە گومان دەکەیت پێویستی بە و پارە هەیە، ئایا نابینی هیچ پارەیهکی بە دەستەوه نەماوە، حالی فرۆشیاری کەل و پەلی بازەرگانی بریتیه لە هەول و ماندووبوون لە پێناو بە دەست هێنانی ئەو کەلوپەلەی کە پارەدار پێویستی پێی بوو وە داویان کرد لە بەرامبەر پێدانی ئەو پارەیهی کە پێیانە، بەم پێیە بازەرگانی مامەڵەیهکە لە نێوان دوو هەبۆدا (کەل و پەل و پارە) بۆیە دەبینین کە هەردوو لایان ئەوە دەبەخشن کە پێویستی نیو لە بەرامبەر ئەوە وەرەگرێ کە پێویستیهتی.

بۆیە پالەنەری قەرزوەرگەر هەژارییه لە کاتێکدا پالەنەری کڕیار لێ زیادبوونە هەر بۆیە سود حەرام کراوە چونکە قۆستەنەوهی پێویستی نەبونی هەژارەکانە لە بەرامبەر دا فرۆشتن حەلال کراوە، چونکە هاوکاریکردنی خاوەن پێویستیه بەم قەرز پێدانه کە جۆریکە لە چاکە و دڵدانهوه، وە ئەرکی سەرشارانی چاکەکارە وەك (واجب) یان (مندوب) لە هەردوو حالە کەشدا دروست نیە بۆ قەرز پێدەر لە بەرامبەر ئەو چاکەیه دا کڕی وەرگیرێت.

بەلام ئەو کەسە داوای قەرز دەکات بۆ ئەوەی بازەرگانی پێتووە بکات یان بازەرگانیەکی فراوان بکات ئەوە لەبەر نەبونی نیە بۆیە چاکە کاران لەسەر یان نیە چاکە لە گەڵا بکەنبۆیە ئەرکی پارە داران نیە قەرزی پێ بدەن ئەگەر ئەو کارەشی لە گەڵ کرد ئەوە بە چاکەیهکی زیاده هەژمار دەکەیت.

مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه ئه‌و گومانه‌ی که گشتیان پی به‌ستوه له قسه‌که‌یاندا ﴿إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا﴾ (البقرة)، ئه‌وه‌یه که‌فرۆشتن سودو قازانجی هه‌یه هه‌روه‌ک چۆن پیا سودو قازانجی هه‌یه، ئه‌وه گومانێکی لاوازه ئالو وێره بازرگانه‌کان نه‌گه‌رو قازانج و زانیان هه‌یه و لیها‌توی و هه‌ول‌دانی که‌سه‌که‌و بارودۆخی ژیا‌نی رۆژانه ئه‌مانه‌ن که‌ پیا‌ر له‌سه‌ر قازانج و زه‌ره‌ر ده‌ده‌ن، به‌لام ئالوویره‌ پیه‌ویه‌کان له‌ هه‌موو حاله‌تێکدا قازانجه‌که‌ی دیا‌رکراوه، ئه‌م جیا‌وازی سه‌ره‌کی و هۆکاری هه‌لال‌کردن و حه‌رام‌کردنه‌.

هه‌موو کهداریک که‌ گه‌رنه‌تی قازانجی تیا‌بی‌ت له‌ هه‌موو حاله‌تێکدا ئه‌وه‌ کهداریکی پیه‌ویه و حه‌رامه‌ به‌ هۆی گه‌رنه‌تی پێ‌دانی قازانج و دبا‌ری‌کردنی، هه‌یج بوا‌ریک بۆ ده‌ستی ده‌ستی پی‌کردن و پێچ پیا‌هه‌تانه‌یک نیه‌ له‌م بوا‌ره‌دا، ﴿وَاحِلَ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾ (البقرة)، به‌له‌ناو‌بردنی ئه‌م په‌گه‌زه‌ له‌ فرۆشتندا هۆکاری تریش زۆره‌ که‌ واده‌کات کهداره‌ بازرگانه‌کان له‌ بنچینه‌دا سو‌دیان بۆ ژیا‌نی مرقّایه‌تی هه‌بی‌ت و کهداره‌کانی پیا‌ش له‌ بنچینه‌دا زانیان بۆ ژیا‌نی مرقّایه‌تی هه‌بی‌ت.^{۱۴۱}

له‌به‌ر ئه‌وه‌ قورئان گه‌رنه‌ترین بنچینه‌ی سامانی نه‌ته‌وه‌ی دا‌رشته‌وه‌ له‌م ئایه‌تانه‌دا، پاش ئه‌وه‌ی به‌ گه‌وره‌ترینی ئه‌و بنچینه‌انه‌ ده‌ستی پی‌کرد که‌ دامه‌زراندنی سامانی نه‌ته‌وه‌یه، ئه‌وه‌ش مایه‌ی پاوه‌ستاوی کاروباری ئومه‌ته، ئه‌وه‌ی له‌ ده‌وله‌مهنده‌کان زیاده‌به‌شی‌وازیکی دادگه‌روه‌رانه‌ وه‌رده‌گیرێت و پتویسته‌ بدری‌ت به‌ خه‌لك، واته‌ له‌ ده‌وله‌مهنده‌کان وه‌رده‌گیرێت و ده‌دری‌ت به‌ هه‌ژاره‌کان، ئیتر ئه‌گه‌ر له‌شی‌وه‌ی قه‌رز دا‌بی‌ت وه‌ک زه‌کات یا‌خود به‌خشینی پا‌ره‌ بی‌تله‌ شی‌وه‌ی خه‌رو سه‌ده‌قه‌دا، قورئان زۆر دا‌کوکی له‌م کاره‌کردووه‌ و هانیدا‌ونله‌ پێ‌گه‌ی پا‌داشته‌وه‌، ئا‌گاداریشی کردونه‌ته‌وه‌ له‌ گه‌رنه‌ته‌وه‌ی، ئه‌مه‌ په‌ندی تیدا‌یه‌ بۆ که‌ سی‌ک په‌ند وه‌ری‌گری‌ت، با‌سه‌که‌ ده‌گا‌زێته‌وه‌ بۆ

پوچەل كۆرۈنۈشى ۋە سەيلىيەك كە ھۆكۈمى دەست بەسەرگىتى دەۋلەت مەندەكانە بۇ مالى ھەزارەكان ئەۋىش مامەلەكەت بە پىيا كە پىغەمبەر " سەلات ۋە سەلامى خۇداى لەسەر بىت " بەپىياى جاھىلى ناۋزەدى كۆرۈۋە بەۋەى قەرزەكان پارەيەكى زىادە بدات بە خاۋەن قەرزەكە بەپىي قەرزەكە لە پىناۋ چاۋەپوانكۆرۈنۈدا، ئەگەر ماۋە دىارىكراۋەكە كۆتايى ھات ۋە قەرزەكەى نەدايەۋە پارەكەى دەچىتە سەرى، دەلىن: يان قەرزەكە بدەرەۋە يان پىيا بخەرە سەرى، زاناكان دەلىن ئەۋە لەسەردەمى نەقامىدا باۋ بوۋە.

ئاشكرايە ئەۋان پىيان لە قەرزەكە ۋەرگرتۈە لەۋ كاتەۋە كە قەرزەكەى كۆرۈۋە ۋەر كاتىك داۋاى دىژ كۆرۈنۈشى كۆرۈنۈش پىياى تىرى چۈۋەتە سەر، لەۋانەشە ھەندىكىان چاۋگۆشيان كۆرۈنۈش لەۋە، (عباس بن عبدالمطلب) ناۋبانگى ھەبۈە لەسەردەمى جاھىلىدا بە پىيا خۇرى، لە ۋتارى (حجة الوداع) داھاتۈە پىياى سەردەمى جاھىلى كۆتايى ھات، ۋەيەكەم پىيا كۆتايى پى دەھىنرەت پىياكەى، (عباس بن عبدالمطلب).

زاناكان لە زاراۋەى شەرىعدا سى جۆر پىيان باس كۆرۈۋە كە ئەمانەن:

يەكەم: پىياى جاھىلى: ئەۋە زىادەيەكە دەچىتە سەر قەرزەكە لە بىرى داۋاكەۋتەنى. دۈۋەم: پىياى فەزل: ئەۋە زىادەيەكە دەچىتە سەر يەكەلەۋ دۈۋەشتەى كە ئالوگۆرى پىكراۋە لە فەۋشەتنى جۆرەك لە كالا. لە فەرمودەى (أبي سعد الخدرى) ھاتۈە كە دەلىت: پىغەمبەر " سەلات ۋە سەلامى خۇداى لەسەر بىت " فەرمۇى : (ئالتون بە ئالتون، زىو بە زىو، گەنم بە گەنم، جۆ بە جۆ، خورما بە خورما، خۇي بە خۇي، ۋەك يەك بن، دەست بە دەست ھەركەس زىادى كۆرۈ زىادەى خستە سەر ئەۋە پىياى ئەنجام داۋە، بەخشەرۋە ۋەرگەر لە داۋاكەياندا يەكسانن).^{۱۴۲}

نیمامی مالک جوڑی چوارہمی زیاد کردہ: ٹویش یہ کیٹکہ له شیوازہکانی حیلہ کردن به پریا، له ژیر ناوی فروشتن به قهرز بؤماوہیہکی دیاریکراو، به لگہی مالیک بؤ ٹم جوڑہ فرمودہکە ی (العالية) یه.

(ابن العربی) یه کیٹکہ له و زانایانہی که ده لئین وشە ی پریا هەموو مامەلە یه کی خراپ و نادروست ده گریته وه پشتی به ستوه به فرموده کە ی خاتوو (عائشة) که باسی حەرامکردنی بازرگانی به عاره قهوه ده کات.

سه بارهت به حەرام کردنی پریا پیغه مبه ر" سه لات و سه لامی خودای له سه ر بیت" ده فرمویت: (لعن الله الربا اكله و مؤكله و شاهديه) واته: خودا نه فره تی له پریاو بخۆره کە ی و بریکاره کە ی و شاهیده کە ی کردوه. ٹه وه فرمايشته ی خودای گه وره که ده فرمویت: ﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا ۚ﴾ (البقرة)، وه لامیکه بؤ ٹه وان و بؤ موسولمانان، ٹه وه خۆ به دوور گرتنه له موجداده له کردن له گه لیان چونکه سودی نیه، ٹه وان که ٹه وه قسه یان کردوه له بیباوه ری و دوو روییانه وه یه وه وانەش نین که حوکمه کانی نیسلام بیانگریته وه، ٹه وه بؤ باوه ر پیتھینانی موسولمانانه له به رامبه ر ٹه وه گومانه ی که بیباوه ره کان و روزاندویانه که گومانیک ی بی بنه مایه، خوای زانا پرگه ی به مه داوه و ٹه وی تری حەرام کردوه ٹه وه ش له به ر حیکمه تیک و جیاوازییه کی په چاوکراوه ٹه گه ر که سانی ورد بین لئی وردبینه وه جیاوازی نیوان فروشتن و پریایان بؤ ده رده که وئ، ٹم وه لامه ی قورئان هه لمالینی ٹه وه گومانانه نیه، چونکه خودای گه وره ٹه وه کاره ی بؤ زانایانی ٹه هلی نیمان به جی هیشتوه، له گه ل ٹه وه شدا ناویردنی حەرامکردنی پریا پاش هاندانی مال به خشین ئاماژه یه که بؤ هه لمالینی ٹه وه گومانانه.^{۱۴۲}

دوهم: ھۆکارەکانی ھەرامکردنی پىيا.

ترسناكى ھىچ كارىكى سەردەمى جاھىلى كە ئىسلام ھەولى بۆ پوچەل كردنەوھى داوھ نەگەشتوھە نەگەشتوھە ئەندازەى ترسناكى پىيا، وھ ئەو ھەرەشانەشى تا ئىستە لە قورئان دا ھاتووھ ژ لە دەستەواژە ژ لە مانادا نەگەشتوھە ئاستى ئەو ھەرەشانەى سەبارەت بە پىيا كراوھ لەم ئايەتانەو غەيرى ئەم ئەمانەش كە لە چەند جىگاپەكى تردا ئاماژەى پى كراوھ، پىيا لەسەردەمى نەقامىدا زيان و خرابەى زۆرى ھەبوو، بەلام پوھ ناشرىنە چاوپنۆكەكانى لەگەل پوكارە مپومچەكەى سەرچەمىيان پوون و ئاشكرا بوون لە كۆمەلگاي جاھىليدا ھەروەك چۆن لە سەردەمى ئىستەدا پووى لەسەر ھەلمااراوھ، بە ھەمان شىوھى دەرکەوتنى زىپكەو پەلە لەو پوخسارە ناشرىن وناپوتەدا لە كۆمەلگا پىشكەوتوھەكى خۆماندا بەدى دەكرىت، ئەمە ھىرشىكى ترسناكى ئاشكراپە لەم ئايەتانەدا بەرامبەر بەو پىبازە چەپەلە، ئەمرۆ حىكمەتەكانى دەرەكەوئە لە ساپەى رۆژگارىكى دلئەزىنى ژيانى مرقاھىتەى، پونتر لەوھى كە لە سەردەمى جاھىليدا بەدى دەكرا، ئەو كەسەى دەپەوئە لە حىكمەتى خداو گەورەى ئەم دىنە ھالى بىت تىدەگات لە كاملى ئەم گرۆگرامەو وردىبىنى ئەم پىبازە، لەم رۆژپارەدا ئەم شتانە زىاتر ھەستىيان پى دەكرىتبە بە بەراورد لەگەل ئەو كەسانەى كە لەسەرەتاوھ پوبەپووى ئەم دەقانە بونەتەوھ.

پوداوھكانى ژيانى لە بەردەم داپە كە سەرچەم قسەكان بە پاست دەپىرئەت بە پاست گىپرانىكى زىندوو و پاستەوخو، مرقاھىتە گومراكەش كە پىيا دەخوات و دەرخواردى خەلكى دەدات جۆرەھا دەردو بەلاى لە ناوبەر دەبارئەت بەسەرىدا لە ئەنجامى ئەو پىبازە رىبەوئەى كە پەنگ دانەوھى ھەبوھ لەسەر دىن و پەوشت و ئابورىەكەى ھەر بە پاستى پوبەپووى جەنپىك بووھ ئەوھ لە لاپەن خداوھ كە سزاو تۆلەى بەسەردا دەبارئەت... بەتاك و بە كۆمەل، نەتەوھ و گەلان كە بەداخوھ نە بە ئاگادىنەوھ نە پەند وەردەگرن!

له وانهی رابردوو دا سوره تی (البقرة) بنه ماکانی به خشینی خسته پوو، باسی یاسایه ک له یاساکانی کومه لایه تی و نابوری دهکات که خودای گه وره دهیه ویت کومه لگه ی موسولمانی له سهر دابمه زیت، و حه زدهکات مرقایه تی چیژ له و په حمه ته وه ریکریت له به رامبه رپیازه که ی تر دا که له سهر بنچینه ی رپیایه کی سته مکاری داپلوسینه ر بنیات نراوه.

ئو دوانه دوو رپبازن به رامبه ریه کتر: رپبازی ئیسلامی، رپبازی رپییه وی! ئه وان له بۆچوندا یه ک ناگرته وه و له بنچینه شدا کۆک نین وه له دهره ئه نجامیش دا ریک ناکه ون، ههریه کیکیان کومه له بۆچونیکی هیه بۆ ژبان و ئامانجه کان و مه به سته کان که به ته واوه تی دژ به وی تره و به کومه لیک ده سته کوت کوتایی پی دیت که زۆر جیاوازه له وی تر.

ئیسلام بینای رپبازی نابوری و رپبازی هه موو ژبان دهکات له سهر بۆچونیکی دیاریکراو که وینای حه ق و راستی بکات له بونه وهر دان بینای دهکات له سهر ئو بنه مایه ی که خدا (جل جلاله) به دیهینه ری بونه وهر و وزه ی مرقه ... ئو بونی به خشیه به هه موو بونه وهریک.

خودای گه وره خاوه نی هه موو ئه وانه یه که که مه ن له گه ل ئه وه ی هه خوی به دیهینه ریانه، په گه زی ئینسانهکانی کردوته جی نشین له سهر زه وییدا، وه توانای پی به خشیه له رپگه ی ئو پزق و پۆزی و وزه و توانایه له سهر مه رج و به لینی خوی، ئه م مولکه فراوانه ی به پشیوی بۆ به جی نه میتشه هه چیه ک و هه رچۆنی بوی تیا ئه نجامی بدات، به لکو له شوینی خوی کردویه تی به حینشین له چوارچیوه ی سنوریک دیاریکراو، به مه رجیک کردویه تی به جی نشین که ههستی به حینشینایه تی کردن به پیی پرۆگرامی خودا به پیی شه ریه ته که ی، هه رچیه ک له سهر دهستی پوویدات له گرته ست و په فتار و مامه له و ئه خلاق و عیبادت که یه ک بگریته وه له گه ل به رنامه ی خودا ئه وه دروست و

کارپیکراوه، وه هر کارتک بکات پیچهوانه‌ی مهرجه‌کانی شهریه‌تی خودا بیټ نه‌وه به‌تاله و کاری پی ناكریت، خو نه‌گر به زقو که‌مته‌رخه‌می نه‌و کاره‌ی کرد نه‌وه ستم و سنور به‌زاندنه و خودا ریگه‌ی پی نادات و ئیماندارانیش ریگه‌ی پی ناده‌ن، ده‌سته‌لاتداریتی له زه‌وییدا به‌ه‌مان شیوه‌ی بونه‌وهر ته‌نها بۆ خودایه، خه‌لکیش - ده‌سته‌لاتدارو بی ده‌سته‌لاتیان به‌رده‌وامی به ده‌سته‌لاتیان ده‌ده‌ن له ریگه‌ی جی به‌جی کردنی شهریه‌تی خوداو پرۆگرامه‌که‌یه‌وه، به گشتی بۆیان نیه لئی ده‌ربازین، چونکه نه‌وان وه‌کاله‌ت و جینشینایه‌تیا‌ن پی دراوه له‌سەر زه‌وییدا به‌مهرج و به‌لین، نه‌وان به‌دیه‌ینه‌رو خاوه‌نی نه‌و شتانه‌نن که له ژیر ده‌ستیاندایه، له نیتوان برجه‌کانی نه‌و به‌لینه‌دا پیویسته‌هاوبه‌رپرسیاریتی هه‌بیټ له نیتوان ئیمانداراندا به‌رامبه‌ر به‌خودا، پیویسته‌هه‌ندیکیان گشتگیر بن بۆنه‌وانی تر و سودمه‌ند بن له‌و پزقه‌ی که خودا پی به‌خشیون له‌سەر بنه‌مای نه‌وهاوبه‌رپرسیاریتی، نه‌که له‌سەر یاسایه‌کی هه‌په‌مه‌کی وه‌که نه‌وه‌ی که (مارکسیزم) ده‌یلت، به‌لکو له‌سەر بنه‌مای خاوه‌نداریتی تاک به‌شیوازیکی دیاریکراو.

هر که‌س خودا ده‌رووی لی کرده‌وه و سامانی پی به‌خشی زیاده‌که‌ی ده‌داته که‌م ده‌ست و هه‌ژار، نه‌مه له‌گه‌ل ته‌کلیف خستنه‌سه‌ره‌موان بۆ کارکردن هه‌ر که‌س و به‌پی توانا و ئاماده‌گی خۆی، و له کاتیکدا که خودا بۆی ئاسان بکات، نابیت که‌سیک که خاوه‌ن توانایه‌ببیته‌بارگرانی به‌سەر براکه‌ی یاخود کۆمه‌لگا، و زه‌کاتیشی فهرز کردوه له مال و سامانیکی دیاریکراودا، به‌خشینیشی به‌پی ئاره‌زوومه‌ندییه به‌بی دیاریکردن، وه‌به‌مه‌رجی گرتوه له‌سه‌ریان که‌پابه‌ندبن به‌ناوه‌ند گیری و ده‌ست پیوه‌گرتنه‌وه، هه‌روه‌ها خۆیان به‌دوو‌ریگرن له ده‌ست بلاوی و زیاده‌په‌وی له‌و پزقه‌ی که خودا پی به‌خشیون، له‌کاتی چیژ وه‌رگرتن له‌شته‌چاکه‌هه‌لāl کراوه‌کان، وه‌پاشان پیویستیان به‌کاربه‌ره‌کانیان هه‌رده‌میټیت له مال و شته‌هه‌لāl کراوه‌کان به‌دیاری کراوی و له‌سنوری

ناوه‌دنگ‌گیردا، و ئه‌و زیاده‌یه‌ی که له پێگه‌ی زه‌کاته‌وه ده‌به‌خشرێت به‌رده‌وام ده‌بێت له گه‌ل به‌خشین به‌ شیوازی سه‌ده‌قه، وه به‌ شیوازیکی تاییه‌تی موسوڵمان گابه‌ند کراوه به وه‌به‌ره‌یتان و زیادکردنی سه‌رمایه‌که‌ی.

وه به‌مه‌رج گیراوه له‌سه‌ریان له‌کاتی وه‌به‌ره‌یتاندا گابه‌ند بن به‌ کومه‌لی وه‌سیله‌ی شه‌ربه‌وه که زیان به‌ خه‌لکی تر نه‌گه‌یه‌نن، وه له‌ گرتنه‌ به‌ری ریکاره‌کاندا نابێت گه‌ک خستن و و پێگری کردنی تیدا‌بێت له‌ نیوان مرو‌فه‌کاندا وه پێویسته ئه‌و پاره‌و سامانه به‌ فراوانترین شیواز ده‌ستاو ده‌ست بکات:

﴿ مَا آفَاءَ اللَّهِ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَلَّا يَكُونُ دُولًا بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا إِلَانَكُمْ الرَّسُولُ فَاخْذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْهَوْا وَأَتَقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٧﴾ ﴾ (الحشر).

واته: ئێوه به‌زۆری ئه‌و ده‌ستکه‌وتانه به‌دەن به‌ کۆچه‌رانی هه‌ژارو نه‌دار، ئه‌وانه‌ی له‌ مال و حاڵی خۆیان ده‌ربه‌ده‌رکران، سامان و دارو نه‌داریان ده‌ستی به‌سه‌رداگیرا، ئه‌وانه‌ کۆچیان کردو ده‌سته‌به‌رداری هه‌موو شتیکی خۆیان بوون به‌ ئومیدی به‌ده‌سته‌پێنانی فه‌زڵ و به‌خشنده‌یی و ره‌زامه‌ندی خوای گه‌وره، ئه‌وانه هه‌رده‌م له‌ خه‌می سه‌رخستنی ئاینی خواو پێغه‌مبه‌ره‌که‌یدا بوون، له‌پاستیدا هه‌ر ئه‌وانه راستگۆو راستان. به‌هه‌مان شیوه ده‌سته‌پاکی و نیازپاکی له‌سه‌ر پێویست کردوون له‌ کرده‌وه‌دا، له‌گه‌ل پاک و بێگه‌ردی له‌ هۆکارو ئامانجا، وه له‌ گه‌شه‌ پێدانی ساماندا کۆمه‌لیک کۆت و به‌ندی له‌سه‌ر پێویست کردوون که توانای ده‌ربازبوونیان نه‌بێت لێی، ئه‌مه‌ش بۆئه‌وه‌یه‌ وێژدان و که‌سایه‌تی هه‌یج که‌س و کۆمه‌لیک ئازار نه‌درێت سه‌رجه‌م ئه‌مانه‌ی له‌سه‌ر بنه‌مای ئه‌و بۆچونه بنیات ناوه که وێنای حه‌قیقه‌تی بوون ده‌کات له‌م بونه‌وه‌ره‌دا، وه‌له‌سه‌ر بنه‌مای به‌لێی جی نشینایه‌تی کردن فه‌رمان په‌ه‌وای سه‌رجه‌م هه‌لس وکه‌وتی مرو‌فی جێنشین ده‌کات له‌م مولکا گان و به‌ره‌ینه‌دا.

رېبا كړداري كه هرله سهره تاوه بهرېك كه وتنى ههيه له گهل بنه ماي بۆچونه ئيمانیه كه به شيوه يه كى گشتى، رېبازي كه بۆچونى كى تر پهره و دهكات، بۆچونى كى هېچ ئاوردانه وه يه كى تيانیه بۆخودا، له گهل ئه وه شدا پرچاوى هېچ بنه مايه كى ئه خلاقى ناكات كه خوداى گه وړه دهيه ويئت ژيانى مرؤفه كانى له سهر بنىاد بنريت، ئه وه له سهره تاوه له سهر بنه مايه كى بنىادنراوه كه هېچ په يوه ندىه كى به ئيراده ي خودا ژيانى خه لكه وه نه بىئت، مرؤفه هرله سهره تاوه فهرمان پره وای ئه م زه وييه بووه، ئه وه پابه ند نه كراوه به بهرنامه ي خوداوه ههروه ها زوى لى نه كراوه شوين فهرمانه كانى خودا بكه ويئت!

له رېبازى رېبه ويدا تاك سهره سته له گرته بهرى رېگاكانى دهست كه وتنى سامان و گه شه پيدانى، ههروهك چۆن ئازاده له چيژوه رگرتن لىتى، له م كارانه دا هېچ جۆره پابه ندبونى كى نيه به مەرج و به لىته كانى خوداوه، به هه مان شيوه خۆى نه به سته وه به بهرژه وه ندى كه سانى تره وه، پاشان گرنگ نيه به لايانه وه له پيتا و زياد كردنى داها و پاشه كه وتى خۆى به ملوئيان خه لك زه ره ره مندبن، هه ندى جار ياسا ده سته كره كان هه ول ده دهن سنورىك بۆ ئازادىيه كان دابنن بۆ نمونه له ديارى كردنى رېژه ي قازانچ و رېگرى لى ده كه ن له گرته بهرى جۆره كانى دهست برين و ساخته كارى وهك فىل و قورخكارى و دزى و دهست به سه راگرتن و تالانكارى.

به لام ئه م دهستيه وردانه ده گرته وه بۆنه وهى تا كه چ ئه ندازه يه ك خه لك پابه ند بن پيوه ي، وه هه واو ئاره زويان به ره و كوئيان ده بات، ئه مه بنه مايه كى چه سپاوى پيويسن كراو نيه به ده سته لاتى كى ئىلاهى! به هه مان شيوه له سهر بنه ماي بۆچونى هه له و خراب بنىات نراوه، ئه وىش ئه وه يه ئامانجىك له ئامانجه كانى هه بونى مرؤفايه تى گه يشته به سامان – به هه ر رېگايه ك بىئت و چيژ وه رگرتنه لىتى به و شيوه زه ي خۆى ئاره زه وى دهكات!

باشان ھەلپەي كوكردنە ۋەي سامان ۋە ھەلپەي چىژ ۋە رگرتن دەدات لىي، ۋە لە ۋە رىگايەدا پىشلى سەرچەم بىنەما ۋە بەرژە ۋەندى خەلكانى تر دەكات! لە كۆتايىدا رىيازىك دىتە ئاراۋە مۇقايەتى لە ناودەبات ۋە بەدبەختى دەكات لە ژياندا، ژيانى تاك ۋە كۆمەل ۋە گەل ۋە لات، ئەمەش لە بەر بەرژە ۋەندى كۆمەلىك لە رىيا خۆرەكان، ۋە لە پوۋى ئەخلاقى ۋە دەرونيە ۋە ويرانىان دەكات، ھەل پوۋ دەدات لە دەستاۋ دەستكردنى سامان ۋە گەشەكردنى ئابورى مۇۋى «گەشە كىرىكى ھىۋاش تا كۆتايى پى دىت – ۋەك چۆن لەم سەردەمەدا كۆتايى پى ھاتو – تا دەگاتە ئە ۋ ئاستەي دەستەلاتى راستەقىنە ۋە تواناي مۇۋى دەكەۋىتە دەست خراپترىن ۋە پىستىرەن خەلقى خودا، دەستە ۋە كۆمەلىك كە خاۋەنى ھىچ بەلەن ۋە پەيمانىك نىن.

ئەوانە ئەوانەن كە قەرز دەدەنە تاكەكان ھەروەك چۆن قەرز دەدەنە ۋە لاتان ۋە گەلەن – لە ناوخۆى خۆيان ۋە لە دەرەۋەي ۋە لاتى خۆشيان ھەرچى داھات ۋە قازانچە كە بەرھەمى ماندوۋ بونى خەلگە دەگەرۋە ۋە بەردەستى ئەوان، جگە لە پەنج ۋە تىكۆشان ۋە عارەقى نىچاۋان خويىنى خەلگە كە لە شىۋەي قازانچى رىيا دەستيان دەكەۋىت بە بى ئەۋەي ھىچ پەنجىكى خويانى تىبايىت! ئەوانە تەنھا خاۋەنى سامان نىن بەلكو خاۋەنى دەستەلاتىشن.

لە كاتىكدا ئەوان ھىچ بىنەمايەكى ئەخلاقى ۋە تىروانىيىكى ئاينىان نى، بەلكو ھەر گالتەشيان دىت بە بىنەما ۋە ئاينىن ۋە ئەخلاق، ئىتر بەلايانە ۋە ھالەتتىكى ئاسايىيە ئەۋ جەماۋەرە زۆرەي كەلە بەردەستيان دايە بە كارى بەيىنن لە دروستكردنى بىرۆكە ۋە بارودۇخ ۋە پىرۆۋەكانىيان بۆ بەگە پىخستىن زىاتر، ۋەستان نىيە لە رىگا چاۋچىنۆك ۋە ئامانچەكانىياندا... نىزىكرىت ھۆكار تىك شاندنى ئەخلاقى مۇقايەتى ۋە فرى دانىيەتى بۆ ناۋ زەلكاۋى بۆگەنى ھەۋا ۋە ئارەزوۋ رابواردن كە زۆرىيە خەلگە دوا فىلسى خۆي لەۋ پىناۋەدا دادەنىت، بەجۆرىك ئەۋ گارانە دەپۇتتە داۋ ۋە تۇرپىك كە پىشتىر بۆى نراۋەتەۋە!

ئەمە جگە لە دەستگرتن بەسەر پۆرەوی ئابوری جیهانی بە پیسی بەرژووەندیە سنوردارەکانی خۆیان.

ئەگەر چی بێتە ھۆی تەنگەژە باوو بەردەوامەکان لە جیهانی ئابوریداو ئاراستەکردنی سەرچەم بەرھەمە پیشەسازی و ئابوریەکان ولادانی لە بەرژووەندی کۆمەلگەیی مۆقايەتیو ھە بۆ بەرژووەندی ئەو سەرمايەدارە سو خۆرانەیی کە سەرەداوی سامانی جیھانیان لەبەردەستدایە!

ئەو کارەساتەیی کە لەم سەردەمەدا ڕویداو – لەسەردەمی نەفامیشدا بەم شیوازە ناشریتەیی ئیستا نەبوو، ئەویش ئەوێە سو خۆرەکانی سەردەمی پابردوو لە شیوہی تاک و خەزینەیی دارایی بچوک کاریان کردوو، ئیستا لە شیوہی دامەزراوہی دارایی – توانیویانە بەر دەستەلاتە ترسناک و فراوانەیی لە بەردەستیاندا بەجیتە نێو دەزیاکانی دەستەلات لە ناوڤ و دەرەو، وە بەوہشی لە ژێر دەستیان دایە لە ھۆکارەکانی پاگەیاندن لەسەر زەویدا لەوانەش رۆژنامەو کتیب و زانکۆکان و مامۆستاکانی زانکۆو ویستگەکانی ناردن و یانەیی سینەماو ئەوانبیتر... توانیویانە لە نێو جەماوہردا عەقلیەتیکی گشتی دروست بکەن کە ئەو سو خۆرانە لەسەر ئیسک و گوشتی ئەوان بژین، عارەقی نیوجاوان و خۆنیاں بمرن لە سایەیی دەستەلاتی سو خۆریدا، ئەم عەقلیەتە گشتی ملکەچە بۆ سەرچەم فەرمانە ژەھراویەکانیان، کە گوايە پیاویکی سروشتی و گەسەندە و بنەمایەکی پاست و دروستە کە ھیچ بنەمایەکی تر نیە بۆ گەشەیی ئابوو، و لە سایەیی بەرەکەت و چاکەیی ئەم پیاوژەدا ئەم پیشکەوتنە ژیاوییە پۆژ ئاوا بەدی ھاتوو.

ئەوانەیی کە دەیانەوێت ئەم پیاوژە پوچەل بکەنەو کۆمەلێک خەلکی خەیاالوین – کرداری نین ئەوان لە تیروانینەکانیاندا تەنھا گشت بە تیروانینی ئەخلاق و نمونەیی دەبەستن کە ھیچ پەسیدیکی نیە لە پاستیدا، کە ئەویش زامانی تیکدانی پیاوی ئابووییە

به گشتی نه گهر پيگابدریت به دهست تیوهردانی! بۆ ئهوهی ئهوهکه سانهی په خنه له پیاپی پیهوی دهگرن له م پوهوه پوهیه روی گالته جاپی بینهوه له لایه که سانیکهوه که له پاستیدا خویان قوریانیکی که فتهکاری هه مان پیاپی! قوریانیکی کیشهیان هاوشیوهی ئابووری جیهانی، که کومه لگهی سوخوری جیهانی دهییه به پتوه بو ئهوهی به پتپهویکی ناته ندروست و نائاسییدا بییه و پوه پوهی هه لبهزو دابه زیکی پتخراوهی بکه نهوه به جۆریک نایانه ویت سودی بۆ کۆی موقایهتی تیابیت، تا ئه کاتهی په کلا ده بیتهوه بۆ دهسته یهکی کهم له گورگه برسپه کان.

پیاپی پیهوی له پوهی ئابوریکی پوختهوه پیاپیکی کهم و کورته و له خراپیدا که شتوه ته پادهیه که که کومه لیک له پسپۆرانی ئابوری پۆژئاوی له خودی خویان په خنه ی لی بگرن، له گه ل ئهوهی که له سایه ی ئه ودا پتیه گیشتون، و عه قل و پۆشنبیریان به و ژه هره قیرتاو کراوه که چه ته کانی دارای بلاوی ده که نه وه له سه رجه م لقه کانی پۆشنبیری و تیپوانین و ئه خلاق.

یه کیک له و پسپۆرانهی که دهست پتیشخر بووه له عه بیدارکردنی ئه و پیاپی له پوهی ئابورییه وه (دکتور شاخت) ی ئه لمانی که به پتپه بهری بانکی (الرایخ الالمانی) بووه . ئه وهی ئاماره ی پتیکرد له لیدوانیکدا له دیمه شق سالی ۱۹۵۲ وتی: به کرداریکی بیرکاریانه ی نا کۆتا پوهن ده بیته وه که هه چی سامانه له سه رزه ویدا ده گه پتته وه لای ژماره یهکی کهم له سودخۆره کان ئه وهش له و پوهوه که خاوه ن قهرزی سوخۆر هه میشه له هه موو کرداریکدا قازانج ده کات، له کاتیکدا که قهرزار ئه گه ری قازانج و زیانی هه یه . وه پاشان سه رجه م سامانه که له کۆتاییدا هه رده بیت – به ژماردنی بیرکاری یگه ریتته وه بۆ ئه و که سه ی که به رده وام قازانج ده کات !

ئهم بیردۆزه یه له وه دایه بیته دی و سه ریگریت به ته واهه تی، به دلنیا یی ئیستا زۆریه ی سامانی زه وی چه ند هه زار که سیك خاوه نداریتی پاسته قینه ی ده کات! به لام سه رجه م

خاوهن زه‌ووی و زاره‌کان و خاوهن کارگه‌کان ئه‌وانه‌ی قهرز وهرده‌گرن له‌ بانکه‌کان «
 کرێکاره‌کان و ئه‌وانی تریش، ئه‌وانه‌ ته‌نها به‌کرێ گیراون و کار بۆ به‌رژه‌وه‌ندی خاوهن
 سامانه‌کان ده‌که‌ن، وه‌ به‌ری ره‌نجی ماندوو بونیان ئه‌و چهند هه‌زار که‌سه‌ ده‌یچننه‌وه‌ !
 ئه‌مه‌ ته‌نها سته‌میک نیه‌ که‌ له‌ پیاوه‌ سه‌رچاوه‌ی گرتبێت، به‌لکو بنیات نانی پێبازی
 ئابووری له‌سه‌ر بنه‌مای پیا په‌یوه‌ندی نێوان خاوهن سامان و ئه‌وانه‌ی له‌ بازرگانی وو
 پیشه‌سازیدا کارده‌که‌ن به‌رده‌وام له‌ په‌یوه‌ندیه‌کی توپه‌و‌پقاوی و له‌ حاله‌تی
 قوما‌رکردندان.

چونکه‌ سوخۆر به‌رده‌وام هه‌ول ده‌دات زۆرتزیت قازانج به‌ده‌ست به‌یئییٔ پاشان
 ده‌ست به‌سه‌ر پاره‌که‌ دا ده‌گرێت تا خواستی بازرگانی و پیشه‌سازی له‌سه‌ری به‌رز
 ده‌بیته‌وه‌ و پێژه‌ی قازانج به‌رز ده‌بیته‌وه‌ چونکه‌ ئه‌و ده‌ستکه‌وته‌ی که‌ ده‌یان‌ه‌وێت لێیان
 ده‌ست ناکه‌وێت و پاشه‌که‌وتیان بۆنامینیته‌وه‌ له‌و کاته‌دا قه‌باره‌ی قه‌باره‌ی پاره‌ی
 به‌کارهاتوو که‌م ده‌بیته‌وه‌ له‌و بوارانه‌ی که‌ به‌ ملوینه‌ها خه‌لک پێوه‌ی سه‌رقالن، بۆیه
 کارگه‌کان پێژه‌ی به‌ره‌میان ته‌سک ده‌که‌نه‌وه‌ و مرێکاره‌کان گه‌کیان ده‌که‌وێت و توانا
 له‌سه‌ر کرپن که‌م ده‌بیته‌وه‌ کاتێک کاره‌که‌ ده‌گاته‌ ئه‌م پاده‌یه‌، سوخۆره‌کان بۆیان
 ده‌رده‌که‌وێت که‌ خواست له‌سه‌ر پاره‌که‌م ده‌بیته‌وه‌ یاخود ده‌وه‌ستیت ، به‌ناچاری
 ده‌گه‌پێته‌وه‌ بۆ دابه‌زاندنی پێژه‌ی قازانج . دیسانه‌و بازرگانه‌کان و خاوهن کارگه‌کان
 ده‌ست ده‌که‌نه‌وه‌ به‌ پاکێشانی قهرز و سوپی ژیان ده‌گه‌پێته‌وه‌ باری هه‌رزانی، به‌و
 شیوازه‌ به‌رده‌وام قه‌یرانه‌ ئابورییه‌ جیهانیه‌کان سه‌ره‌لده‌دن و به‌رده‌وام مرقویش
 هاوشیوه‌ی مالات تیايدا ده‌سوپیته‌وه‌ !

پاشان سه‌رجه‌م به‌کار هێنه‌ره‌کان باجێکی ناراسته‌و خۆ ده‌ده‌نه‌ سوخۆره‌کان،
 چونکه‌ بازرگان و خاوهن کارگه‌کان قازانجی ئه‌و پارانه‌ی که‌ قه‌رزیان کردووه‌ به‌ پیا
 نایده‌نه‌وه‌ له‌سه‌ر حیسابی خۆیان به‌لکو له‌سه‌ر گیرفانی به‌کارهێنه‌ره‌کان ئه‌و قازانجه‌

دەدەنەو، لەبەر ئەوێ ئێوان ئێو قازانجە دەخەنە سەر نرخى كالتاكان و پاشان دابەش دەبێتەو بەسەر خەلكیدا و بۆئەوێ لە كۆتاییدا بچیتەو و گیرفانى سوخۆرەكان.

بەلام ئێو قەرزەنەى كە حكومەتەكان دەيكن بۆ چاكسازى و پرۆژەكانى ئاوەدان كردنەو دەبێت هاوولاتبەكان ئێو قازانجە بدەنەو بە دەزگا پىپەويەكان « چونكە ئەم حكومەتانە ناچار دەبن نرخى زەربەكان بەرزىكەنەو لە پێناو بژاردنى قەرزو قازانجەكەى، لە كۆتاییدا هەموو تاكێك بەشدار لە پێدانى سەرانه بەو سوخۆرانە. زۆر بەكەمى كارەكە لەم سنۆرە دا دەووستێت بەلكو كارەكە بە داگیركارى كۆتايى پى دیت پاشان هەلگیرسانى شەپ بە هۆى داگیركارىپەو !

ئێمە نامانەوێت لێرەدا باس لەسەرچەم كەم و كۆپىپەكانى پىبازى پىپەوى بكەین چونكە پىپۆستى بە توێژینەو هەيەكى سەربەخۆ هەيە « بەم ئەندازە كۆتايى پى دەهێنن بۆ هۆشيار كردنەوێ ئێوانەى كە دەيانەوێت بىنە موسوڵمان كە كۆمەلێك بنەماى راستى هەن كە هۆكارى بۆ رەتكردنەوێ پىبازى پىپەوى لەلایەن ئىسلامەو:

پاستى يەكەم: كە پىپۆستە لە ناخياندا بچەسپێت ئىسلام لە گەل بەرپۆهەچونى پىبازى پىپەويدا نە لە هېچ جىگايەك، جگە لەمە هەرشىتێك بوتريت لەلایەن ئێوانەى ئێهلى فەتوان لە پىپاوانى ئاينى درۆو فێلكردنە، بنەماى تىپوانىنى ئىسلامى – ئەو يە كە پونمانكردەو بەرپەكەوتنى پاستەوخۆى هەيە لەگەل پىبازى پىپەوى دا، لەگەل دەرئەنجامە كردارىپەكانى لە ژيانى خەلك و تىپوانىن ئێخلاقياندا .

پاستى دووهم : پىبازى پىپەوى بەلایە لەسەر مرقاىهەتى – نەك تەنها لە باوەرپو ئەلاق و تىپوانىنيان بۆ ژيان بەلكو بەلاشە بۆ ناوەرپۆكى ژيانە ئابورى و كردارىهەكى، ئێو پىبازە خراپترين پىبازە كە بەختەوهرى لە ژيانى مرقاىهەتيدا تێك دەشكێتێت، و گەشەى هاوسەنگى مرقاىهەتى پادەووستێت، سەرەپاى پوكەشى دەرەوێ ساختەكە بەشپوازى خۆى نەمايش دەكات وەك ئەوێ هاوكار بێت بۆ گەشەى ئابورى جىهان !

پاستی سییەم: لە ئیسلامدا پێبازی ئەخلاقى و پێبازی کردارییە بە تەواوەتى پێکەوه گىرى دراوێ و مەزۆف لە سەرچەم پەفتارەکانیدا پەيوەستە بە پەيمان و مەرجى جێنشینایەتى و ئەو لە سەرچەم ئەو چالاکیانەى کە لە ژيانیدا پێى هەڵدەستێت لە ژێر تاقیکردنەوه و ئەزموندا، وه لە دوا رۆژدا پاداشت دەدرێتەوه لەسەرى، لێرەدا پێبازێكى ئەخلاقى پووت نیه بە تەنها، هەروەها پێبازێكى کردارى پووت نیه بە تەنها، بە لکو ئەو دووانە پێکەوه چالاکی مەزۆف پادەگرن، هەردوکیشیان پەرەستشێن ئەگەر چاکەى کرد پاداشت دەدرێتەوه، ئەگەر خراپەشى کرد سزا دەدرێت، ئابوورى ئیسلامى سەرکەوتو بە بێ ئەخلاق پاناوەستێت، ئەخلاقیش دەستکەوتێک نیه کە بتوانرێت دەستەبەردارى لێبکریت پاشان ژيانى کردارى خەلک سەرکەوتو بێت.

پاستى چوارەم: مامەلەى پێبەوى بەبێ لە دەستدانى وێژدان و پەوشت و هەستى تاك بەرامبەر براکەى لە کۆمەلدا نایەتەدى واتە دەبێت ئەو بەو بەها پەوشتیانە لە دەست بدات، هەردەبێت ژيانى مەزۆفایەتى و یەکگرتووى لە ناو بیات بە بلاکردنەوهى هەستى شەپەنپێزى و تەماح و تەلەكەبازى و قومار بازى بە شیوەیەکی گشتى، بەلام لە سەردەمى ئێستادا بە پالەنەرى یەكەم دادەنرێت بۆ ئاراستەکردنى و دەست مایە بۆ نزمترین ئاست لە پێاکانى وەبەرەهەمەتێناندا بۆ ئەوهوى خاوەن قەرەز بۆتوایت دەستکەوتێكى زامنى دەست بکەوێت.

بەمەش قازانجە پێبەویەکەى دەست ددەکەوێت و کەمێک بۆ قەرزارەکە بە جێ دەهێلێت پاشان ئەو پێوەرى پاستەوخۆیە بۆ وەبەرەتێنانى سامان لە رۆژنامە و فلیمە پێسواکان و مەلهاو شوێنى سەماو کۆیلە سگى پێستەکانى ترو ئەو پێگایانەى کە ئەخلاقى مەزۆفایەتى تێک دەشکێنن... سامانى قەرەزکراو لە پێگەى پێبەواوە لە خەمى ئەوێدانیه بەسودترینى پرۆژەکان بنیاد بنێت بە لکو خەمى لەوێدایە کە زۆرترین قازانج بە دەست بهێنێت. تەنانهت ئەگەر قازانجەکە لە قیزەونترین و ناشرینترین کاردا بە دەست

که و تبت... ئەمەش رۆژانە دەبینریت لەسەر پووی زەوی ھۆکارە کەشی مامەلە ی
پیبەویە.

پاستی پێنجەم: ئیسلام پیبازنکی مۆتەکامیلە، کاتیک مامەلە ی پیبەوی قەدەغە
دەکات پیبازەکانی خۆی لەسەر بنەمای دەست بەرداربوون لە پیبای بنیات دەنیت،
سەرچەم پووەکانی ژيانی کۆمەلایەتی بە جۆریک ریک ەخات کە پتویستی بەو جۆرە
مامەلە نەبیت، بە بێ زیان گەیاندن بە گەشە ی ئابووری و کۆمەلایەتی و مرقایەتی
بەدوای یەکترا.

پاستی شەشەم: ئیسلام کاتیک بۆی دەلویت ژيان بەو شیوازە ریک ەخات کە لە گەل
تێپوانین و پڕۆگرامی تایبەتی خۆیدا بگونجیت ؟ نیتەر لەکاتی ھەلۆە شاندنەوێ مامەلە ی
پیبەویدا پتویستی بە ھەلۆە شاندنەوێ دام و دەزگا پەیوەندی دارەکان نیە لە گەشە ی
ئابوریەکی ھاوچەرخ و ئاسایی و تەندروست بە پڕۆە دەبەن.

بەلام تەنھا لە پیسی کەم و کورپیەکانی پیبای پاکیان دەکاتەو، پاشان لیدەگەریت
لەسەر کۆمەلێک بنەمای تەندروست کاربکات، لە پێشەنگی ئەو دام و دەزگایانەش کە
پتویستی بە گۆرانکاری ھەیە" بانکەکان و کۆمگانیاکان و دام و دەزگا ئابوریەکان.

پاستی حەوتەم: ئەمە گرنگترینیانە ئەوێ کە دەیەوێت موسوڵمان بێت پتویستە
باوەپی و ابیت کە ئەستەمە لە پووی بیرو باوەپەرەو خودای گەرە کاریک قەدەغە
کردبیت وا بیر بکاتەو ژيانی مرقایەتی بنیات نانریت و پێش ناکەوێت بەو شتە نەبیت !
بەھەمان شیوہ ئەستەمە کاریک قیزەون ھەبیت و لە ھەمان کاتدا بنیات نانی ژيان و
پێشکەوتنی بەسترا بیت بەو کارە قیزەونەو... خودا خۆی خۆی ئەم ژیانە ی دروست
کردووە مرقای کردووە جێنشین، ئەو فەرمان بە گەشە پێدان و بەرەو پێش چونی
دەدات، کەواتە موسەحیلە تێپوانینی موسوڵمان و ابیت کە ئەو شتە خودا قەدەغە ی
کردووە ژيانی مرقایەتی و بەرەو پێش چونی بە بێ ئەو شتە نابیت، یا خود شتیکی
قیزەون ببیتە ھۆکاری بنیات نانی ژيان و پێشکەوتنی.

سَنِيهِمْ: سزای نه‌وانه‌ی مامه‌له به رِبی‌اوه ده‌کهن له دنیاو دواړوژدا.

خوبای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَخْبِطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٧٥﴾﴾ (البقرة).

واته: به‌لام نه‌وانه‌ی که سوو ده‌خون، که له گزړه‌کانیان دینه‌ده‌ره‌وه له‌کاتی زیندووبونه‌وه‌دا ده‌لئی شیتن، ه‌روه‌ها نه‌و کومه‌لگه‌و خه‌ل‌کانه‌ی که سوخوړی تیا‌ی‌اندا ده‌بیته شتیکی ناسایی، خه‌ل‌که‌که وه‌کو شیت و سه‌رخوش دینه به‌رچاو، ده‌لئی شه‌یتان ده‌ستی لی وه‌شاندوون، که‌س به‌که‌س نیه، سوژ به‌زه‌یی بو‌یه‌کتر نیه، ه‌مووی خو‌په‌رست و دنیا په‌رسته، نه‌م حاله‌ته‌ش بو‌یه به‌سه‌ریاندا دیت، چونکه ده‌لین مامه‌له‌ی سوو ه‌روه‌کو کړین و فروشتن حه‌لاله، به‌مه‌رجیک خوی گه‌وره کړین و فروشتنی حه‌لال کردووه، به‌لام سوو خوړی له‌سه‌ر ه‌موو که‌س حه‌رام کردوه، جان‌ه‌وه‌ی په‌یام و ناموژگاری خوی گه‌وره‌ی پی‌گه‌یشت، کوژیداو کوتایی پی‌ه‌ینا، نه‌وه ه‌رچی ده‌ست ده‌که‌و‌یت‌ه‌وه بو‌ی حه‌لاله و کاری لی‌پرسینه‌وه‌و لی‌پی‌چانه‌وه‌ی به‌ده‌ست خواجه به‌لام نه‌وه‌ی تی‌ه‌ل‌چیت‌ه‌وه نانه‌وانه نیشته‌جیی ناو ناگری دوزه‌خن و بو‌یه‌میشه و ه‌تا‌ه‌تایی به‌زیندوویی تییدا ده‌میننه‌وه.

لی‌رده‌ا مه‌به‌ست له‌وانه‌ی که رِبی‌ا ده‌خون نه‌وانه‌ن که له‌سه‌ر دینی نه‌فامی بوون، چونکه نه‌م ه‌ره‌په‌شه و ناشرین کردنه گونجاو نیه بو‌ی نه‌وان نه‌بیته، چونکه نه‌وه له ریزه‌ندی حاله‌ته بی‌باوه‌ریه‌که یاندا‌یه‌و لی‌تشی لاندن تا به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر

"في مقاصد الشريعة لتقديم الربا" طالع: الوجه الخاص، من الشبهة الحادية والعشرين من الجزء الثالث عشر (العبادات و المعاملات الاقتصادية).

ثابته شه‌وه خودا ده‌فهرمیت: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكَ كَمَنْ مَنَىٰ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٠﴾﴾ (الروم). واته: (خه‌لکینه دلتیا بن) که هر خوی گوره نیوه‌ی له نه‌بون هیتاوه‌ته کایه‌وه، پاشان پنز و پوزی همه‌جوری بۆ دابین کردوون (هر له و کاته‌وه که له‌سکی دایکتاندان «قوناغی شیرخواردنتان» پاشان نه‌وه‌موو میوه‌و خوراکه همه‌جوره‌ی بۆ دابین کردوون سالانه‌ به‌رده‌وام تازه به تازه پیشک‌ه‌شتان ده‌کات) پاشان دوی ماوه‌یه‌ک ده‌تان مرینیت (به به‌رچای یه‌کتره‌وه) پاشان زیندوتان ده‌کاته‌وه (سی قوناغی له‌به‌رچاوه‌و دیاره‌ دوا قوناغیش که زیندوو بونه‌وه‌یه زور لای خوی گوره‌ ئاسانه) باشه‌ ثابا نه‌و که‌س و شتانه‌ی نیوه به ده‌سه‌لاتدارو هاوتای خوی گوره‌ی ده‌زانش ده‌توانن هیچ شتی‌ک له‌و شتانه نه‌نجام بدن «پاک‌ی و بیگ‌ردی و ستایش و بلندی بۆ نه‌و زاته‌یه له به‌رانبه‌ر نه‌و هه‌ولانه‌ی که خه‌لکی نه‌فام نه‌نجامی ده‌دن و شه‌ریک و هاوه‌ل بۆ نه‌و زاته‌ قایلن) زوریه‌ی مه‌سیحی و جوله‌که، شه‌ریک بۆ خوی گوره‌ قایلن، نه‌وه‌ بوزی و گا په‌رست و شه‌یتان په‌رست و بت په‌رسته‌کان له‌سه‌ر زه‌ویدا چه‌نده‌ها ملیان، ده‌بی ئیمانداران له‌ خه‌میاندا بن به‌شیوازکی جوان نه‌م په‌یامه‌یان پی‌ پابگه‌یه‌نن) .

یه‌کێک له نه‌ریته‌کانی قورئانی پی‌روژ نه‌وه‌یه که‌باسی حالی بی باوه‌پان و توندو تیژی له به‌رامبه‌ریان ده‌کات. (ابن عباس) ده‌لیت هه‌رشتیک له قورئاندا هاتوه له زه‌مکردنی حالی بی باوه‌پان مه‌به‌ست لی ئاگادارکردنه‌وه‌ی موسولمانانه له هاوشیوه‌ی نه‌و شته له ئیسلامدا، بۆیه خودای گوره ده‌فهرمیت: ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَىٰ فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧٥﴾﴾ (البقرة) . واته: به‌لام نه‌وانه‌ی که سوو ده‌خوون «که له گوره‌کانیان

دینه دهره وه له کاتی زیندوو بوونه ودا ده لئی شیتن « هروه ها نه و کومه لگه و خه لکانه ی که سوخوری تیایاندا ده بیته شتیکی ئاسایی ، خه لکه که وه کو شیت و سه رخوش دینه بهرچاو ، ده لئی شهیتان دهستی لی وه شان دوون « کهس به کهس نیه « سۆز و به زهیی بۆ به کتر نیه ، هه مووی خۆپه رست و دنیا په رسته ، نه م حاله ته ش بۆیه به سه ریاندا دیت ، چونکه ده لئین مامه له ی سوو ههروه کو کرپن و فروشتن خه لاله ، به مه رجیک خوای گه وره کرپن و فروشتنی خه لال کردوه ، به لام سوو خوری له سه ره موو کهس حه رام کردوه « جائه وه ی په یام و ئامۆزگاری خوای گه وره ی پیگه یشت ، کولیداو کوتایی پته ینا ، نه وه هه رچی ده ست ده که ویته وه بۆی خه لاله و کاری لپی رسینه وه و لپی چانه وه ی به ده ست خوابه ، به لام نه وه ی تیه له چیته وه « ئانه وانه نیسته جیی ناو ئاگری دۆزه خن و بۆ هه میشه و هه تاهه تایی به زیندوویی تیدا ده میتنه وه .

ههروه ها ده فه رمویت : ﴿ يَمْحُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرِي الْمَكَدَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴾ (البقرة). واته : له پاستیدا خوای گه وره هه رچی سوو هه یه ته فروتونای ده کات و به ره که تی لیه لده گریت ، به لام خیر و سامان به خشین و کاسپی خه لاله به ره که تدار ده کات و به روی پیده دات و پاداشتی نه برپاوه به خواوه نه که ی ده به خشیت ، بیگومان نه و خوابه هه چ کافر و بیباوه پو تاوانبارو تاوانکارکی خوش ناویت ، (بۆیه درهنگ یان زوو تۆله یان لیده سینیت و مایه پوچیان ده کات) .

پاشان لاده داته وه بۆ خیتایی موسولمانه کان و ده فه رمویت : ﴿ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾ (البقرة). واته : نه ی نه و که سانه ی ئیمان و باوه پتان هیناوه له خوا بترسن و پارێزکارین « له نیسته به دواوه واز له پاشماوه ی سوو بهینن نه گه ر ئیوه ئیماندارن و خۆتان به موسلمان ده زانن .

لهوانهيه هه نديك له موسولمانان وازيان له وه رگرتن و پيداني پيبا نه هيناييت ياخود هه نديكيان به قسه ي بيباوه پان هه له تابه: كه فروشتن وهك پيبايه. بويه نايه ته كه ي سوره تي (ال عمران) ده ست پيكي قه ده غه كردنه كه بو، نه م نايه ته ش داخستني ده رگاي به هانه بوو له خواردني پيبا و چوني ته ي پونكر دنه وه ي نه وه ي كه تي په ري.

پيبا له دوو پوه وه پوو ده دات:

يه كه م: قه رزدان و خستنه سهر ي زياده يه كه له وه ي داويه تي به قه رز.

دووه م: قه رزدان به بي زياده بو ماوه يه كي دياريكراو، وانه نه گه ر قه رزاره كه له ماوه ي دياريكراودا قه رزه كه ي نه داويه وه نه وا زياده يه كه ده چي ته سهر قه رزه كه به پي ري كه و تني هه ردولا بو هه موو دواكه و تنيك.

وه فه رمايشتي (لا يقومون) واتاكه: هه لئاسنه وه روژيك كه خه لك هه لده ستنه وه بو په روه ردپاري جيهانيان به شيوازيك هه لده ستنه وه نه لي شي تان ده ستي لي وه شان دون، يان يان به واتايه كي تر سور بوون و گورج و گولييان له مامه له كاني پيبا وهك هه ستانه وه ي شي ته بو ناشرين كردني چاو چنوكيه كه يان... له مه وه وه دروسته مانا به جوژيك بجوي نري ت كه خه لك سهر سامي بن له پاوه ستاني حاليان، و زوري سامانيان و به هيني باز رگانيه كه يان، به به راورد له ده ركه و تني حالي كه سيك كه شي تان ده ستي لي وه شان دووه كه چو ن جوله كاني خيراو به گه لن، له گه ل نه وه ي هيجي پي ناكري ت بوخوي، نايه ته كه له سهر ماناي يه كه م هه په شه يه بو يان به ده ستي كردني سزاكه يان له كاتي هه ستانه وه يان بوحيسابات تا نه و كاته ي ده چنه ناگره وه، نه وه پاستيه كه يه و گونجاوه له گه ل فه رمايشتي خودادا:

﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَخْبِطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٧٥﴾﴾ (البقرة).

له سهر مانای دووه میس ناشرین کردنه، یا خود به لین دانه به خرابی حالیان له دونیاو چه شتنی هیلاکی و ناره حه تیه کانی ژیان که خودی سوخوژ وینای دهکات نه وه شی که شهیتان دهستی لی ده وه شینیت شتی که که دوچار قی بوته وه وه له بزه و دابه زی پی دهکات، نه گهر ویستی هه سیتیته وه ده که ویته وه سه رزوی، کاتی که نه وه حالته ی به و حالته وه چواندوه له زار او که شدا حالته ی پی چوینراوی باسکرووه.^{۱۴۰}

پاشان خودای گه ورده ده فهرمویت: ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَخْبِطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا

خَالِدُونَ ﴿٧٥﴾﴾ (البقرة).. واته هه رکه سی که ده ده غه کردنی پریای له لایه ن خوداو ه پیگه یشت وه بی خاوه خا و دوودی وازیله یهینا، واز هینانیک له به رنه وه ی خودا ده ده غه ی کردوه، نه وه نه و سامانه ی له ریگه ی پریاوه دهستی که وتوه بوخویه تی و پاناسپیتردریت بو نه و که سانه ی لئی وه رگرتون، به لکو وازده هینیت و پاش پیگه یشتنی هه واله که هیچ زیاده یه که ناخاته سه ریان: { وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ ﴿٧٥﴾ } (البقرة). به دادی خو ی مامه له ی له گه ل دهکات، دادیه روه ریشی له وه دایه که لئی ناگرتیت له و پریایه ی که خواردویه تی پیش ده ده غه کردن و دابه زینی فه رمانی خودا، به لام دهسته وازه که نه وه ده گه یه نیت که ریگه دان به هه رشتیکی خوراو له رابردوو دا پوخسه تیکه بو زه روره ت، وه نه وه

۱۴۰ - التحرير والتنوير « طاهر بن عاشور » مرج سابق، مج: ۲، ج: ۲، ص: ۸۲، بتصرف.

دهگه يه نيت پېرانه وهی نه وهی که وهریگرتوه پيش قه دهغه کړېنه که بخاوه نه کانيان که مترين نيراده و خواسته ، نایا نابیني سه باره ت به و شته ی که پيشتر پښه ی پي داوه به (اللام) دهريبريوه .

نه ی وهك نه وهی که وتويه تی له دواي باسکړني که فاره تی پاوکړني قه دهغه کړاو (عفا الله عما سلف) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعْمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَرَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ أَوْ عَدْلُ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهُ. عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٥٧﴾﴾ (المائدة) واته : نه ی نه وه که سانه ی ثیمان و باوه پتان هیتاوه هه رکانتيك نيوه نبحرامتان به ست به نيه تی حه ج يان عومره نابيت نيچير پاو بکن ، نه وهی به نارهنوو به نه نقه ست نيچير پاو بکات ، نه وه ده بيت له جياتيدا نارهنويکی وهك نيچيره که بکاته فيديه ، په سه ندکړني نه و نارهنولش ده بيت دوو که سي شاره زای دادپه روه له خوتان پي هه ستن ، فيديه که ش ده بيت له دور و بهری که عبه دا نه نجام بدریت و بيه خشريته وه ، ياخود به قه در نرخي قوچه که خواردن به هه ژاران بدریت ، ياخود به قه در ژماره ی هه ژاران ده بي به پوڅوو بيت « تا تالوی سه رپيچی خوی بچيژيت ، هرچی له پابردوويشدا پيش هاتووه پيش نازل بوونی نه م فرمانه نه وه خوی گوره چاوپوڅی لي کردووه ، به لام نه وهی نه وه لانه دووباره بکاته وه ، نه وه خوی گوره تولی لي ده ستينيت ، چونکه خوی گوره بالاده ست و تولی سينه ريکی به زه برزه . (دياره خوی گوره به حرام کړني پاو له مه که و دور و به ريدا دهيه ويت ريزو پيروزی نه و شوينه بخاته به رچاوی سه رجه م نه وه کان ، تا به شويينيکی ساده ی نه زانن) .

وه نهو دواى نهو ريگه پيدانه ناماژهى به پاداشت كرده و پيږاويه تيه وه بوخودا، وه له شيوازه كه يدا وا باويووه بگاته نه وهى كه باسى ليخوش بوون و به زه يى بكات، وه كه له كوتايى نايه تى شانزده قه ده غه كراوه كاندا فرمويه تى:

﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضْعَةِ وَأُمَّهُنَّ نِسَائِكُمْ وَرَبِّبُكُمْ أَلَّتِي فِي حُجُورِكُمْ مِّنْ نِّسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا رَّحِيمًا ﴾ (النساء)،

واته: نهى گړوى نيماندان نيوه نه م نافرده تانه تان لي حرام كراوه كه بيانك نه هاوسه رتانه: دايكانتان (دايكى خوتان ، باوه ژنه كانتان) كچه كانى خوتان ، خوشكه كانتان (باوك و دايكى، يان تهنه خوشكى باوكى، يان دايكى) پوره كانتان (خوشكانى باوك) پوره كانى ترتان (خوشكانى دايك) برازاكانتان، خوشكه زاكانتان هه روه ها نهو دايكانه ي كه شيريان داونه تى واته خويان و خوشكه شيريه كانتان ، دايكى هاوسه رانتان (خه سوو) نهو كچانه ي له پياويكى ترن و نيوه دايكانتان هيناوه و چونه ته لايان (واته زږ كچه كانتان) خو نه گه ر نه چوبنه لايان پيش گواستنه وه « ته لاق دران و يان مردن » نه وه هينانى كچه كانيان بوتان دروسته و قه يناكا و گونا هبار نابن ، هه روه ها حرامه هاوسه رى نهو كوپانه تان بيتن كه له پشتى خوتانن (واته بوكه كانتان) هه روه ها نابيت دوو خوشك پيكه وه بكنه هاوسه رى خوتان بيتجگه له و حاله تانه ي كه له پيش نيسلامدا هه بوون « دلنپاش بن كه خواى گه وره هه ميشه و به رده وام به نيسبته نيماندان وه ته واو ليخوشبوو ميره بان و دلوفانه .

رېڼگه‌ی دا به خوارډنې نه‌وه‌ی راپورډو له پېش قه‌ده‌کردن و پاداشتی بخوړه‌ک‌ه‌ی شارده‌وه به‌لکو وازيښت له خوارډنې نه‌وه‌ی که‌له ده‌ستیدا‌ه‌و بې‌پيژنه‌وه بو خواوه‌نه‌ک‌ه‌ی، به‌لام توندترین هره‌ش‌ه‌ی خسته پوو بو نه‌وانه‌ی دوا‌ی قه‌ده‌غه‌کردنه‌که شتیک بخون و فرموی: ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَخْبِطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۷۵﴾﴾ (البقرة)، به‌مانا‌ی: هرک‌ه‌س بگه‌رېته‌وه بو‌سر نه‌و پېبا‌ه‌ی حرام کراوه له‌دوا‌ی حرام‌کردنې نه‌وانه دبوون له پ‌ه‌ند وه‌رگرتن له ناموژگاری په‌روه‌ردگاریان که شتیکیان له‌سر حرام ده‌کات که زیانی ه‌بیټ بو‌یان له تاکه تاکه و سرجه‌می نه‌ه‌لی ناگر که ه‌رگیز لټیان جودا نابیته‌وه وه‌ک چو‌ن هاوړدیکه وابه‌سته‌ی هاوړدیکه‌یه‌تی و به هه‌تاهه‌تایی تیا‌یدا ده‌حه‌سېته‌وه.

پاشان خودا‌ی گه‌وره جیاوازی نی‌وان پېباو سه‌ده‌قه پوون ده‌کاته‌وه، که‌باسی سه‌ده‌قه و کاریگه‌ریه‌کانی کردووه له دوا‌ی باسی پېباوه که ده‌فرمویت: ﴿يَمْحُو اللَّهُ الرِّبَا وَيُرِي الْمَدْفَعَةَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿۷۶﴾﴾ (البقرة). ته‌فسیری له‌ناو‌بردنې پېبا‌یان له‌لایه‌ن خوداوه به‌وه‌کردووه که به‌ره‌که‌تی تیا‌نامېښته‌وه و له ناوده‌چیت، یاخود تیاچونی نه‌و پاره‌ی که ده‌خړیته مامه‌له‌ی پېباوه، نه‌م هه‌واله وابللو بویه‌وه و ده‌نگوی دایه‌وه تا هه‌مو که‌س لټی ناگادار بوو، وه به‌رده‌وام هه‌والی نه‌و که‌سانه‌یان ده‌گټه‌پا‌ه‌وه که پېبا‌یان ده‌خوارد و مال و سامانیان تیا‌ده‌چوو وه مال و یران ده‌بوون، له فرموده‌ی ابن مسعود (خودا لټی رازی بیټ) که پټفه‌مبه‌ر "سه‌لات و سه‌لامی خودا‌ی له‌سه‌ریټ " فرموی: (الربا وإن کثر فإن عاقبته تصیر الی اقل)^{۱۶۶}

۱۶۶- صحیح: أخرجه أحمد في مسنده = مسند المكثرين من الصحابة، مسند عبدالله بن مسعود (۲۷۵۴)، وأبو يعلى في مسنده (۴۵۶/۸) برقم (۵۰۴۲)، و صححه الارنؤطة في تعليقه على المسند.

(ضحاک) یش وتی: ئم له ناوێردنه له دواڕۆژدایه، که ئهوهی لێی وه بهر هاتوه پوچه له ده بێته وه له بهرامبهر ئهوهی چاوه پێی سودو قازانج بێت، هیچ شتێک بۆ خاوهنه کهی نامینێته وه، ئیمام وتی: مه بهست به له ناوێردن له ناوێردنی قازانجی سامانه که نه، چونکه ئهوه پێچه وانهی بیستراو و بینراوه به لکو مه بهست لێی دژایه تی خه لکه که پووبه پوی پیا خۆر ده بێته وه، له گه ل ئه وه سه وه و شتانه ی تر که دو چاری ده بێته وه، ئه وه ی که دژایه تی خه لکه ئه وه یه که پیا خۆر به دوژمنی سه سه ختی هه ژارو که مده سه ته، دژایه تی و بق و کینه ش سه رده کیشیت بۆ بۆ زیان و خراپه کاری، و ده ستریزی کردنه سه به ر یووم و سامان و خاوه نه که ی، کاری گه ریه که شی ئاشکرایه له سه ر ئه وه گه لانه ی که پیا ی تیدا بلاو بووه، و هه ژاران هه ستاون به دژایه تی کردنی ده له مه ندان، کرێکاره کان یه کیان ده گرت له به رامبهریان تا ئه و پاده ی بووه مه سه له یه کی ئالۆز لایان، وه ئه وه شی که دو چاری ده رو نیان ده بویه وه خه یال و وه سه وه که س هه سته یی نه ده کرد، جگه له و که سانه ی که چاودیری حا لی ئه و پا ره په ره ستانه یان ده کرد، هیچ نمونه یه که له سه ر ئه وه باس نا که م چونکه هینانه وه ی نمونه یی ئه و حا له ته که مه به و مانایه ی حا له ته که زۆر له وه زیاتره به نمه نه گو زارش ته ی لی بکری ت، هه یانه پا ره و پول ئه وه ند ه سه رقالی کردووه فریای خواردن و خواردنه وه و مال و منداله که ی نا که ویت تا ده گاته ئه و پاده ی دریغی له له مافی خۆی و خیزانه که ی ده کات به شیوازێک گه ل کیشی ده کات به ره وه وتان و سه رشۆپی و ریسوای « هه شیانه پێگای قورس و ترسناک ده گریت به ر بۆ به ده ست هینانی سامان تاله و پێناوه دا تیا ده چیت و ده فه وتیت.

مه به ست له له ناوێردنی پیا سپینه وه ی ئه و زیاده یه یه که خه لک داوای ده کات له پله و پایه و خۆشگوزهرانی و له زه ت و پا بواردن، ئه و زیاده یه ی که له پیا وه ده ست ده که ویت هه موو ئه مانه له ناو ده بات به هۆی سه رقالی پیا خۆره وه له له زه ت بردن و دابه زینی ئاستی بژیوی به شه یدا بوونی به سامانه که یه وه، به هۆی توپه ی خه لک و بق لیبونیانه وه

بهرامبهری، بهلام نهش ونمای سهدهقات زیادهی قازانچ ۱ بهروپومهکهیتهی له دنیاو پاداشتهکهیتهی له دوا پۆژدا که خودا بۆی چند جاره دهکاتهوه.

واتای ئهوهی خودا پریا له ناودهبات ونهش و نما به سهدهقات دهکات ئهوهیه که سوننهتی خودا بهرامبهر بهندهی مال و سامان که بهزهی به لایقه و ماودا نایهتهوه و له سه دهست کورت ناوهستیت که نهیتهی قهرزهکهی بداتهوه پارهکهی له سه زیادهکات به بی بهرامبهر خاوهن قهرزیش وه که سیککی بههیز و زرنگ و چاکه کار بیتته بهرچاوله لای خه لک، چونکه بوته سهرچاوهی چاکه کانیا و دهست پیشخه ربوه بۆیان له هاوکاری کردنیا له کاتی دهرده داریان، بههه مان شیوه له دووا پۆژدا بی بهش ده بیت له پاداشتی سامانهکهی چونکه ئه سودی له سامانهکهی وهرنه گرتوه بهم جۆره سود گه یاندنه وه که ئهوهی سامانهکهی له ناو براوتیا چو، وه سوننهتی خودا بۆ به خهشهر ئهوهیه سود وهرگرتنی له سامانهکهی زیاتره له سهرمایهکهی .

وه له فهرموده ی ابی هورهیره که پیغه مبهه "سهلات و سهلامی خودای له سه ربیت" فهرموی: (من تیدق بعدل تمره من کسب طیب، ولایقبل الله إلا الطیب ، وإن الله تعالی یتقبلها بيمينه ثم یربیها لیأحبها كما یربیر أحدکم فلوۃ^{۱۴۷} ، حتی تكون مثل الجبل)^{۱۴۸} واته: هه ره کهس به نه ندازهی ده که خورمایه که بهه خشیت له مالی هه لال، خودای گه وه خودای گه وه مالی هه لال نه بیت وه رینا گرت ، ئه وه خودای گه وه وه ریده گرت به دهستی پاستی خوی و دواتر بۆی گه وه رده دهکات هه ره که چون که سیک له ئیوه گویره که یه که به خیر دهکات تا ئه وه ندهی به نه ندازهی شاخیکی لی دیت.

۱۴۷- الفلوة: هو المهر أول ما یولد.

۱۴۸- أخرجه البخاری فی صحیحه ۱ کتاب الزکاة، باب: لایقبل الله صدقه من غلول ۱ ولایقبل إلا من کسب طیب . (۱۳۴۴)

ناشکرایه فەرموده که له بابی نمونه هێتانه وه دایه، خودای گه‌وره ده‌فەرمویت: ﴿وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ اَثِيمٍ﴾ (البقرة)، وتیان لایحب: واتە پازنی نابیت ، والكفار: واتە پێگه‌پێده‌رانی پێیان، والاثیم: ئەوانەن که له‌سه‌ر تاوان به‌رده‌وامن. خۆشه‌ویستی خودا بۆ به‌نده به‌وه ده‌زانرێت که یه‌کێک له‌ پێاکانی به‌کارهێنانی به‌نده‌یه له‌ چه‌سپاندنی دانایی خودا له‌ چاکسازی به‌نده‌کانیدا، وه‌ پێچه‌وانه‌ی ئەم خۆشه‌ویستیه‌ش به‌ پێچه‌وانه‌که‌یدا ده‌ناسرێته‌وه‌.

لێره‌دا بێباوه‌ره‌کان پۆچوون له‌ کوفری نیعمه‌ته‌کانی خودا له‌سه‌ریان له‌و سامانه‌ی که‌ پێی به‌خشیون، وه‌ له‌ پێناو خودادا هیچی لێ نابه‌خشن و دلنه‌وای نه‌داره‌کانی پێ ناکن، تاوانباریش ئەو که‌سه‌یه که‌ سامانی کردو‌ته‌ ئەم‌پازێک بۆ ده‌ستکه‌وتنی ئەو شتانه‌ی له‌ ده‌ستی خه‌ڵکدایه‌ بۆخۆی و ته‌نگانه‌کانیان ده‌قوزێته‌وه‌ بۆ سه‌گاندنی قه‌رز به‌سه‌ریاندا.^{١٤٩}

پاشان خودای گه‌وره ده‌فەرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (البقرة). واتە: ئەي ئەو که‌سانه‌ی ئیمان و باوه‌رتان هێناوه‌ له‌خوا بترسن و پارێزکارین ، له‌ئێسته‌ به‌دواوه‌ واز له‌پاشماوه‌ی سوو به‌یتن نه‌گه‌ر ئێوه ئیماندارن و خۆتان به‌موسڵمان ده‌زانن ..* خۆ ئەگه‌ر واتان نه‌کرد ئەوه‌ دیاره ئێوه جه‌نگتان دژی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی راگه‌یاندوه ، بێگومان سه‌رئه‌نجامه‌که‌ی ناشکرایه که‌ هه‌ر سوو خۆران پرسیا ده‌بن « خۆ ئەگه‌ر ته‌ویه بکه‌ن و په‌شیمان بنه‌وه له‌و تاوانه‌ » ئەوه‌ سه‌رمایه‌که‌ی خۆتان هه‌لبگرنه‌وه ، ئیتر نه‌سته‌م له‌قه‌رزازه‌کان بکه‌ن به‌وه‌ی پاره‌ی زیادیان لێبستین نه‌ سه‌میشتان لێده‌کری‌ت و سامانه‌که‌تان زه‌وت ده‌کری‌ت.

١٤٩- تفسیر المنار، محمد رشید رضا « مرجع سابق، ج: ٣، ص: ٩٧-١٠١ بتصرف.

پيشه‌وا پاسپيژدراوه — له کاتي به رقه راريوني کومه لگای ئيسلامی به دژايه تی کردنی
 نه وانه ی که سورن له په يره و کردنی پييازی پييه وی، وه سه ريپچی فه رمانی خودا
 ده که ن، ته نانه ت نه گه ر موسولمان بونی خوشيان ناشکرا بکه ن، وه که نه وه ی (أبوبکري
 صديق) جه نگا له گه ل نه وانه ی زه کاتيان نه ده به خوشی، له گه ل نه وه ی شاپه تيان دا بوو به
 تانک وته نه ای خودا و پيغه مبه ريیتی موحه مه د "سه لات وسه لامی خودای له سه ر بیّت" و
 نويزيان ده کرد، نه وه موسولمان نيه پازی نه بیّت به جی به جی کردنی شه ريعة تی خودا و
 له ژيانی پوژانه يدا په فتاری پی نه کات ! بیگومان پاگه يانندنی جه ننگ له لایه ن خودا و
 پيغه مبه ره که يه وه گشتگيرتره له شه ر کردن به شمشيرو چه کيک که له لایه ن
 کار به ده سه ته وه جی به جی بکريت.

نه مه جه نپيکی پاگه يه ندراره — که خودا خوی ئاماژه ی پی کردوه به رامبه ر هه ر
 کومه لگایه ک که گه يره وی پييا بکات له بنه ما ئابوری و کومه لایه ته کاندا. نه وه جه نپيکی
 پاگه يه ندراره له شپوازه گشتگيره له ناو به ره که يدا، نه وه جگه له سه ر دل و ده روندا،
 جه ننگه له سه ر به ره که ت و خوشگوزهرانی، جه ننگه له سه ر ئاسايش و به خته وه ری.
 جه نگیکه خودا هه ندی له داروده سه ته سه رکه شه کانی زال ده کات و ده يدات به گژی هوانی
 تردا، جه نگی پاوه دونان و نوډه له چون، جه نگی سته م و ناداد په روه ری « جه نگی ترس و
 دله پاوکی، له کوتايشدا جه نگی چه ک و ته قه مه نی له نيوان گه لان وسوپاو
 ده وله تاندا. جه نپيکی له ناويه ری فه وتينه ره که له ده رنه نجامی پييازی پييه وی
 هه لده گيرساو دروست ده بوو.

پييا خوړه کانی خاوه نی ده ستمايه ی سامانی جيهانی نه وانه ن که ئه م جه ننگانه
 به رپاده که ن به پاسته وخو بیّت يان نارپاسته وخو. نه وان کوړه کانی خويان هه لده نه
 کارگه و کوپانيانی تیده که ويّت، پاشان گه لان و ده وله ته کانيشی تیده که ويّت، پاشان

په لاماری نیچیره کانی دده ن و جهنگ بهرگا ده بیټ! یا خود به گشت نه ستوری ولاته کانیان شوین سامانه کانیان ده کون و جهنگ بهرگا ده بیټ! یان باجیان له سر قورس ده کریت یان تیچوی دانه وی سودی قهرزه کانیان، بهمهش هه ژاری وقات وقری له نیوان وه بهر هیته ره کاندایا ده بیته وه، بهمهش دلیان والاده کهن بۆ بۆ وه رگرتنی پروپا په ندهی تیکده رانه وشه پر بهرگا ده بیټ.

ئاسانترین شت که پرو بدات - نه گهر نه مانه هه موی پرو نه دات نه وه یه که ده رونه کان ده پوخین و په وشته کان داده پمین و پیژده شیوینی بهرپاده بیټ، کیانی مرقفایه تی هه ره بناغه وه هه لده وه شیت و تیک ده شکینریت به جۆرک که قورسترین و ترسناکترین جهنگ نایگه یه نیته نه و ئاسته! نه وه جه نیکی بهرده وامه خودای گهره له دژی کارپیکه رانی پریا رایگه یاندوه، نه و ئیستا کلپه ی کردوه و ته پرو وشک پیکه وه ده سوتینیت له ژبانی مرقفایه تی گومرادا، بی ئاگایه واده زانیټ ده سته که وتی ده بیټ و بهر وه پیشه وه ده پوات هه رکات نه و بهرهمه زۆره مادیه ده بینیت که کارگه کان بهرهمی ده هینن...

ده کرا نه و بهرهمه زۆر شایسته ی به خته وه ر کردنی مرقفایه تی بوایه نه گهر له سه ر زاوه یه کی پاکه وه ده ست بکه وتایه، به لام - له سه ر چاوه یه کی بۆگه نی پریا وه ده رده چیت ته نها کۆمه له شتیکی که له که بووی تیا به سه ر نه بووه که هه ناسه کانی مرقفایه تی خه فه ده کات و کوتایی پی ده هینیت، نه ی بۆنا له کاتیکدا تاقمیک پریا خۆری جیهانی له گشته وه یه، که هه ست به و ئازاره سه خته ناکات که پویه پوی مرقفایه تی ده بیته وه به جۆرک ده نالینن له ژیر نه و بهرهمه که له که بووه نه فره تیه دا!

ئیسلام له سه ره تای هاتنه وه به ئیستاشه وه بانگه واز ده کات بۆ گهرانه وه بۆ یاسای راست و دروست، بۆ تهویه کردن له تاوان و گوناوه و په یه وه ی نه شیاو، خودای گهره ده فره رمویت: ﴿وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ زُؤْمٌ وَأَمْوَالُكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ﴾ (البقرة).

تەوبە كىرگەن لە ھەلە كە ھەلەى جاھىلىيەتە، جاھىلىيەتەك پەيۋەندى بەسەردەمىكەۋەنىيە لە سەردەمىكى تر، ۋە بە پىيازىكەۋە لە پىيازىكى تر... بەلكو ئەۋە لادانە لە شەرىيەتى پەروەردگار و پىۋىرامەكەى لە ھەر كۆى و ھەركاتىكدايىت. ھەلەيك جىكەۋەتى لەسەر ھەستى تاكەكان و پەۋشت و بۆچونىيان بۆ ژيان دەبىت « كاريگەرى بە جى دەھىلى لە ژيانى كۆمەل و پەيۋەندىيە گىشتىيەكاندا، كاريگەرى لەسەر سەرجەم ژيانى مەۋقايەتى بە جى دەھىلىت، لەگەل گەشە ئابوورىيەكەى.

ھەرچەندە ئەۋانەى ھەلەلەتەنراۋن باۋەپريان بە بانگەشەى سوخۋرەكانىش كىرەبىت كەتەنھا ئەۋە بنچىنەيەكى گونجاۋە بۆ گەشەى ئابوورى ! پىۋانەۋەى دەستمايە بەتەنھا دادگەرۋەرىيەكە نەخاۋەن قەرز و نە قەرزاز سەمىيان لى ناكىت « بەلام گەشە پىدەنى سامان ۋەسىلەى پاك بىگەردى خۆى ھەيە، ھەسىلەى ھەلەى تاكە كەسەى ھەيە، لەگەل ۋەسىلەى پىكەۋە كار كىرگەن لەسەر شىۋازى (المضاربة) ئەۋىش پىدەنى پارەيە بەكەسىك كەكارى تىادەكات، پاشان دابەشكىردنى قازانچ و زەرەر، ۋەسىلەيەكە كۆمپانىياكان گىشكى راستەۋ خۆيان دەخەنە بازاپەرۋە و لەۋ پەرۋە قازانچى ھەلەلىيان دەست دەكەۋىت، ۋەسىلەيەكى تر دانانى سامانە لە بانكدا بەبى سود – ئەۋىش ئەۋەيە كە بانكەكان پىشك دەدەنە كۆمپانىياكان و كارگەكان و كارەكانى بازىرگانى راستەۋخۆيان ناۋاستەۋخۆ – سودىكى دىيارىكراۋى ناداتى پاشان لەنىۋان ئەۋانەى پارەكەيان دانائە قازانچەكە دابەش دەكەن لەسەر بنەايەكى دىيارىكراۋ بۆ زىانىش بەھەمان شىۋازە.

بانكەكان بۆيان ھەيە ئەندازەيەكى دىيارىكراۋ كىرە ۋەرىگىن لە بەرامبەر بەپەرۋەبىردنى ئەۋەسامانە . پىنگاى تىرىش زۆرەن لىرەدا فرسەتى پەۋىنكەنەۋەى نىيە. ئەۋە پىنگايانە ھەمويان ئاسانن و مومكىن ئەگەر ئەگەر دلەكان ئىماندارىن و نىيەتەكان ساغ بن لەسەر

به کارهینانی سه رچاوهی پاک و بنگهرد و دور که وتنه وه له سه رچاوهی بۆگه ن و قیزه ونه کان !^{۱۰۰}

چوارهم: چاره سه ری نه بونی له چاوه ریکردن دایه بۆگاتی هه بوون نه ک له ریبایه کدا که کیشه کان قوتتر دمکاته وه:

ئهم خاله سیاقی ئه و حوکمانه که په یوه ندیان به قهرزه وه هه به له حاله تی نه بوئیدا پوون ده کاته وه، پێگه چاره له ریبازی (النسیئة) دانیه: که دانه وهی قهرزه که دوا بخریت به رامبه ر خستنه سه ری زیاده یه ک. به لکو چاوه پوانی کردنه تا کاتیک هه بییت. وه بۆ ئه و که سانه شی هه زیان له خیرو پاداشتی زیاتره هانیان ده دات بۆ به خشین و چاوپۆشی کردن له وقهرزه وه ک ده فره مویت: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ الْبَقَرَةَ﴾ (البقرة). واته: خو ئه گه ر قهرزاره که هه ژار و نه داربوو ، ئه وه بامۆله تی بدریت تاخوای گه وره ده رووی خیری لی ده کاته وه ، خو ئه گه ر قهرزه که تان به خشی به قهرزاره که ئه وه خیرتان ده گات و ده گریت له جباتی خیر ، یان زه کات بیده نی که چاکتره بۆیان « ئه گه ر بزانی پاداشتی ئه و کاره تان چهنده بی سنووره » ئه وه بێگومان به دلخۆشی وه مال و سامانتان ده به خشن و چاوپۆشی له قهرز پیدراوان ده که ن.

ئه وه ئه و لیبوردیه ته پو پاراوه یه که ئیسلام هیناویه تی بۆ مرقایه تی، ئه وه سایه و سیبه ریکه که مرقایه تی هانای بۆده بات له کاتی هیلاکی و قرچه ی گه رماو په زیلی و هه لگه و په لامارو په ریشانی، ئه و سۆزو به زه ییه بۆ قهرزارو خاوه ن قهرزو بۆ ئه و کۆمه لگایه ی که هه موان ده گریتته خۆی!

۱۰۰- فی ظلال القرآن « سید قطب، مرجع سابق، ج: ۱، ص: ۲۳۲، ۲۳۰.

ئېمە دەزانين ئەم وشانە واتايەكى ماقولى نيه لاي خەلكى سەرلەششواو ئەوانەى نە
 گرەو گەرماى نەفامى و مادىيەتى ئىستادا پېيگە يشتون! ھەرۈھە چىزە شىرىنەكەى ھىچ
 تامىكى نيه لە ھەستى وشك و ېرەق و ساردو سرياندا! بەتايىيەتى ئەو سوخۇرو درېندانەى
 كە لە ھەر گۆشەيەكى ئەم زەويىيەدا خۇيان مەلاسى داوھ بۆ نىچىرىكى نەدارو نەبو و
 لىقەوماو كە بەلاو كارەساتيان بەسەرھاتوھ و پىويستيان بە پارەو خواردن و جل و
 بەرگ و دەرمانە، تەننەت لە ھەندى كاتتا پىويستيان بە شاردنەوھى مردوھەكانيانە، لەم
 جىھان مادىيە ھەلقراو و بەرچاوتەنگ و ېرەزىلەدا كەس شك نابەن كە دەستى
 ھاوكارىيان بۆ درىژ بكات بە ناچارى پەنا دەبەنەوھ بۆ ھەشارگەى درېندەكان، نىچىرىك
 بەئاسانى رادەكات بەرەو تەلەكە، پىويستى پالى پىوھ دەنىت و زەرورەت ناچارى
 دەكات |

ئىتر ئەو درېندانە تاكەكەس بن يا خود لەششواى بانكى رېبەوى يان دامەزراوھى
 داراى. ھەمويان يەك شتن، جگە لەوھش ئەمانە لە نوسىنگەى گران بەھاو لەسەر
 كورسى نەرم وگەرم دانىشتون ولەگشتىشيانەوھ كۆمەلىك بىردۆزى ئابورى و نوسراوى
 زانستى و مامۇستاو گەيمانگاو زانكۆو ياساو دەستورو دادگاو پۆلىس و سوپا گشتگىريان
 لى دەكات.

ھەمو ئەمانە بنیات نراوھ بۆ پاكانە كردن لە تاوانەكانيان و پارىزگارى كردنيان وھ
 دەست بەسەرگرتنى ھەر كەسك كە بويرىت ئەوھ بكات بيانو بھىتتەوھ لە پىرپانەوھى
 سودى رېبا بۆ خەزىنەكانيان بەناوى ياساوھ! ئېمە دەزانين ئەم وشانە ناگاتە دلى
 ئەوجۆرە كەسانە بەلام دەزانين كە ئەم وشانە راست و دروستن و دلتايين لەوھى
 بەختەوھرى مۇرفايەتى بەستراوھ بە گوى گرتن لىيان و كارپىكردنيان: ﴿وَإِنْ كَانَتْ
 دُورٌ فَنُظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (البقرة).

له ئیسلامدا کهسی نه بوو پاوو دو ناخریت له لایه ن خاوه ن قه رزه وه، یاخود له لایه ن دادگا و یاسا وه، به لکو چا وه پړی ده کریت تا کاتیک هه بییت. پاشان کومه لگای موسولمان ده سته ردار ی کهسی نه بوو نابیت که قه رزی له سه ر بییت، به لکو خوا داوا له خاوه ن قه رزه که ده کات که قه رزه که ی ببه خشیت – نه گه ر نه م چاکه یه ی نه نجام دا نه وا خیری بۆ خۆ ی و بۆ قه رزار تیدایه هه روه ها خیری هه موو کومه لگای تیدایه، نه گه ر نه یینی نه و کاره ی بزانیایه وه ک نه وه ی که خودا ده یزانییت! که نه ویش نه وه یه له پوچه ل کردنه وه ی رپیا به شیک ی زۆری حیکمه ته که ی له ده ست ده دات که نه گه ر خاوه ن قه رز به رده وام ته نگ به به قه رزار هه لپچنیت به ر بیینی بگریت، نه ویش نه بووه و ناتوانیت قه رزه که بداته وه ن کاره که لیږه دایه له شیوازی شه رت و وه لآمه که دایه به چا وه پړی کردن تا کاتی هه بوون که بتوانیت قه رزه که ی بداته وه، هاوکات هانی ده دات به به خشینی قه رزه که ی یاخود به شیک ی له کاتی ده ست کورتیدا.

هه روه ها له ده قه کانی تری قورئاندا شه نس ده دات به خاوه ن قه رزی ده ست کورت که گشکی هه بییت له زه کاتدا بۆ نه وه ی قه رزه کانی بداته وه و ژبانی بۆ ئاسان بکات، خودای گه وړه ده فه رمویت: ﴿ إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغُرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

﴿ (التوبة). واته: شایانی باسه، زه کات ته نها به م جوړه که سانه ده درییت: هه ژاران، نه داران، کارمه ندانی کۆکردنه وه و دابه شکردنی، نو موسولمان تا دلایان زیاتر خو ش بکه یت، نازادکردنی به نده کان، قه رزداره کان، به کاره ی تانی بۆ بانگه واز له پیتناوی خزمه ت و بلاوکردنه وه ی ثابینی خوا دا، وه بۆ نه و پیتوا رانه ی که پارهیان لی ده بپیت و ده ستیان به مال و سامانیان ناگات، بیگومان دابه شکردنی زه کات به و شیوه یه (فه رزه له لایه ن خوا ی گه وړه وه له سه ر ئیمانداران، بیگومان نه و په روه ردگا ره ش ته واو زانیایه له

به خشینی مال و سامان و نه و پڙه یه ی که دیار یکردوه بۆزه کات و نه و بوارانه ش
که تییدا سهرف ده گریټ، هه روه ها ته وایش دانایه له هه موو پویه که وه .

نه وانه خاوه ن قه رزن که قه رزه کانیا ن بۆ هه و او ئاره زوو پابواردن سهرف نه کردوه ،
به لکو له شتی چاک و پاکدا واته بۆ پتویستی سهرفیان کردوه ، دواتر باری گوزه رانیان
ئالۆز بووه و توانای دانه وه یان نه بووه ! دواتر به دوا داچونیکی قول دیت بۆ نه و وه حیه ی
که ده رونی خاوه ن ئیمان ده هه ژینیت، وه ئاواته خوازه که ده ست له هه موو قه رزه که
هه لبگریټ، پاشان بچیتته ریزی نه وانه ی که پزگاریان ده بیت له پۆژی دوا ییدا وه ک
ده فهرمویت: ﴿وَأَتَقُوا يَوْمَ تُرْجَمُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ
(البقرة). واته: خه لکینه ! له سزاو تۆله ی رۆژیک بترسن که تییدا ده گه پینه وه
بۆلای خوی گه وره ، پاشان هه موو که س پاداشتی کارو کرده وه ی خۆی وه رده گریټ و
نه و خه لکه هیچیان سته میان لێ ناکریټ .

نه و رۆژه شی ده گه پینه وه بۆلای خودا، پاشان هه موو که س پاداشتی نه وه ی که
نه نجامی داوه وه ریده گریټ له رۆژیکی سه ختندا، نه وه کاریگه ری هیه له سه ر دلی
ئیماندار، دیمه نه که ی له ویزدانی ئیمانداردا ئاماده گی هیه، له گه ل ترسان له وه ستان
له به رده سستی گه روه ردگار له و رۆژه سامنا که دا که ده روون و که سایه تی مروڤ
ده هه ژینیت !

نه وه به دوا داچونیکه له گه ل شیوازی مامه له کاندایه که ده گریټه وه، شیوازی پیدان و
وه رگرتن، شیوازی ده سته کو ت و پاداشت، نه وه خاوی ن کردنه وه یه کی گه وره یه بۆ پابردوو
نه وه شی که تییدا بووه، چه نده شایسته یه که دلی ئیماندار ترسی لێی هه بیت و خۆی لێ
بگاریزیت. ته قوا گاسه وانیکه جیگیر کراوه له قولای ویزداندا، ئیسلام له ویدا جیگیری
کردوه دل توانای ده رباز بوونی نیه لێی چونکه له و قولاییه دایه نه وه ئیسلامه ..

پىيازنىڭ بەھىز.. سۆزۈ بەزەيى خۇدا بۇمرۇڭ.. پىزگرتنى خۇدايە بۇ ئىنسان، چاڭكەيەك
كە مۇقايەتى لىي گەرتەۋازە بوون، دۇمىنەكانى خۇداو دۇمىنەكانى ئىنسان پىڭرى
لەنزيك بوونەۋەي دەكەن! ^{۱۵۱}

بەكورتى

• كىرىن و فروشتن ئالوۋىرى پارە بە پارە لەسەرىنەماي پازىيونى ھەردولا ياخود
دەستاۋ دەستى پارەيە لەبرى كالتايەك ۋەك ئەۋەي لەسر پاهاتوين، بە شىۋازىكى
پىڭەپىدراۋ، بەلام پىيا زىادەيەك دەخىتە سەر دەست مايە ئىتر زۇر بىت ياخود كەم «
ئىتر بخىتە سەرقەرز ياخود كالتاي فروشتراۋ.

■ پىيا لەسەرچەم ئاينە ئاسمانىيەكاندا ھەرام كراۋە (ئىسلام ، جۈلەكە « گاۋر)
ھۆكارى ھەرام كىرنەكەشى: دۇمىنايەتى دەخاتە ئىۋان تاكەكانەۋە، ھەستى ھاۋكارى و
يەكتە ۋاۋكردن لەناۋدەبات، ھەروھە ھۆكارە بۇ دروستبونى چىننىكى خۆشگۈزەران لە
نىۋ كۆمەلگەدا لەسەر حىسابى ئىۋانى تىر بە بى مانىۋو بوون، ۋە دەستكەۋتى توانا
مۇيىيەكان دەگەرتتەۋە بۇلاي ئەۋ.

• زۇربى ھۆكارو ھىكمەتەكانى قەدەكردنى پىيا ئاماژەي پىكاراۋە چەند نمونەيەك
لەۋانە:

- ۋەرگرتنى مالى خەلگ بەبى بەرامبەر، پىشتەر ئاماژەمان بە جىاۋازى پىباۋ كىرىن و
فروشتن كىرد، كەئەۋەش جىاۋازىيەكى ناتەندروستە.

- ۋەرگرتنى پىيا پىڭرە لەبەردەم خەلگدا بۇ گرتەبەرى ناپرەھەتىەكانى كارو
كەسابەت و سەرقال بوون پىيەۋە، چۈنكە خاۋەن سامان كە پاهات لەسەر ۋەرگرتنى
پىبا ئىتر كارو كەسابەتى لەسەر سوك دەبىت، بەۋمانايەي پىۋىستى بە ھەۋلدان نامىنىت

بۆدەستكەۋىتى بۆتۈى ژيان، ئەم حالەتە لە نىۋو خەلكدا بلاۋ بويەۋە دەبىتتە ھۆكارى
بىرىنى دەستكەۋىتى خەلك، چونكە بەرزەۋەندى دونياۋ مۇۋەكەن بە بازىرگانى و
پىشەسازى و ئاۋەدان كىرەنەۋە نەبىت نايەتەدى.

- رىگرو ھۆكارە بۆ بنەبىر كىرەنەۋە نايەتەدى چاكە لە نىۋان خەلكدا لە رىگەى پىدانى
قەرزەۋە.

- واباۋە خاۋەن خاۋەن قەرز دەبىت دەۋلەمەند بىت و قەرزىش دەبىت ھەۋار
بىت، ئەگەر رىبا رىگەى پى بدرىت ئەۋا دەۋلەمەند بەردەۋام داھاتى ھەۋارەكان بۆخۆى
دەبات لە رىگەى پىدانى قەرزەۋە و ۋەرگىرنى زىاددە بە بى بەرامبەر.

گومانی سی

جوله که کان بانگه شهی نه وه ده که ن گه گوايه مه حاله سرینه وه (النسخ) روو بدات
نه روانگهی عه قل و نه قلیشه وه:
ناوهرۆکی گومانه که:

هه نیک له جوله که کان بانگه شهی مه حالیتی بهودانی نه سخ ده که ن له بهوی عه قل و
نه قلیشه وه، بۆیه نه وان نه سخی حوکه کانی ته ورات بهت ده که نه وه، هه روه ها نکولیان
له پیغه مبه رایه تی (عیسی) سه لامی خودای له سه رییت و (محمد) "سه لات و سه لامی
خودای له سه رییت" ده کرد وه ده یانوت: موحه مه د نه مرۆ فه رمانیک ده کات به
هاوه له کانی سه یینیش قه ده غهی ده کات لییان !

پینگا کانی پوچه ن کردنه وهی گومانه که:

یه که م: له بهوی ژیری وه هیه شتیک پنگر نیه له پنگه گرتن له نه سخ، خودا خۆی کاری
به نده کانی به پتوه ده بات، وه به نده کانی له پنگهی نه سخ وه تاقی ده کاته وه.
دوه م: له مه سه له ی نه سخدا پیشببینی به رژه وه ندی که سه کان نه کراوه و حیکمه تی
زۆری تیا به.

سییه م: نه سخ و به دانه دوو شتی جیاوازن.

چواره م: بهودانی نه سخ له ته وراتدا وه لاهه بۆ جوله که کان له سه ر بانگه شه یان و
له سه ر بهت کردنه وه یان بۆ بهودان و راست و دروستی نه و کاره.

در ژمى بابته كه:

يه كه م: نه پووى ژيريه وه هيچ ريگريه ك نيه نه پوودانى نه سخ، خوداى گهورهش به ندمكانى به وه تاقى دمكاته وه.

ژږبهى موسولمانان هاوپان له سر پيښدراوى نه سخ له حوكمه كانى خودادا، به هوى نه و حيكه ته ژږانهى كه تيډايه، بيگومان سه له فى صالح كډه نكن له سر پوودانى نه سخ له شهريعه تداو ريگه پيښداني، كومه ليك له له موتاخرين نه وه پرت ده كه نه وه، له وانه: (أبوالمسلم الاصفهاني) موفه سير كه وتويه تى: هيچ شتيك له وياره يه وه له قورئاندا پووى نه داوه، نه وهش وته يه كى لاوازي په تكراره يه و سه له ف كډه نكن له سر پوودانى نه سخ له شهريعه تدا به به لگه وه، به هه مان شيوه كومه ليك له جوله كه نه وه يان پرت كرده وه ته وه، نه وهشى كه پالى پتوه ناوون له سر قسه وباس كردن له سر مه سه لهى نه سخ بى باوه پى و ياخى بونيانه، چونكه له پووى ژيريه وه هيچ به لگه يه ك نيه له سر ريگرتن له نه سخ له حوكمه كانى خودادا (جل جلاله)، چونكه هه رچون خوى بيه ويت حوكم ده كات، هه روه ك نه وهى هه ر كاريكى بويت نه نجامى ده دات، بويه ده فهرمويت:

﴿ مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا ۗ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾

﴿ ١٠٦ 〉 اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْبِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيْرٍ

﴿ (البقرة). واته: هه ر ثابته تيك بسپينه وه و له بيرى پتغه مبهري بهرينه وه ياخود

بيخه ينه بارو دوخى فه راموشيه وه و پشتگوټى بخه ين « چاكر » ياخود وينه ي نه و ره وانه ده كه ين « مه گه ر تو نازانيت و دلنيانيت له وهى كه خواى گه وره ده سته لاتى به سر هه موو شتيكدا هه يه (نه مهش بو به رپه رچ دانه وهى گومان و زمان به دى جوله كه بوو كه ره خنه يان له قورئان و حوكمه كانى ده گرت كاتى كه به قوناغبه ندى شتيكى حه رام بكردايه) . * مه گه ر تو نازانيت و دلنيا نيت كه نه و خوايه ي نه م قورئانه ي ره وانه كرده وه

خاوهنی ئاسمانه‌کان و زهوی به وه ئیوه جگه له‌و خواجه هیچ پشتیوان و یاریده ده‌ریکتان نیه تا له کاتی ته‌نگانه‌دا فریاتان بکه‌وێت و له پیلان و نه‌خشه‌ی ناحه‌زان بتانپاریزێت.

خودای گه‌وره پێنمونی به‌نده‌کانی ده‌کات به‌وه‌ی که خۆی به‌پێوه‌به‌ره له کاروباری به‌نده‌کانیدا و ئه‌وه‌شی که خۆی مه‌یلی له‌سه‌ره، دروستکردن و فرمان کردن هه‌ر بۆ خۆیه‌تی، وه‌ک ئه‌وه‌ی دروستی کردوون به‌و شیوازه‌ی که ویستویه‌تی، به‌خته‌وه‌ری ده‌کات ئه‌وه‌ی ویستی له‌سه‌ریه‌یت، به‌دبه‌ختی ده‌کات ئه‌وه‌ی ویستی له‌سه‌ر بیته‌، نه‌خۆشی ده‌خات ئه‌وه‌ی خۆی بیه‌وێت و به‌ویستی خۆی ئه‌وه‌ی بیه‌وێت موه‌فه‌قی ده‌کات، سه‌رشوپی ده‌کات ئه‌وه‌ی که بیه‌وێت، به‌هه‌مان شیوه‌ حوکمی به‌نده‌کانی ده‌کات به‌و شیوازه‌ی که ویستی له‌سه‌ره، واته‌ به‌ویستی خۆی شته‌کان هه‌ڵاڵ ده‌کات و به‌ ویستی خۆی هه‌رامیشی ده‌کات.

پێگه‌ به‌کاره‌کان ده‌دات به‌ویستی خۆی و پێگه‌ریشی لی ده‌کات به‌ویستی خۆی، ته‌نها ئه‌وه‌ چۆنی بویت حوکم ده‌کات، هیچ به‌ربه‌ستێک نیه‌ له‌به‌رده‌م چه‌سگاندنی حوکمه‌کانیدا، پرسپاری ئاراسته‌ ناکریت له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که ئه‌نجامی ده‌ات به‌لکو خۆیان لی‌پرسینه‌وه‌یان لی ده‌کریت، پاک و بێگه‌ردی بۆ ئه‌و که به‌نده‌کانی تاقی ده‌کاته‌وه‌ له‌ ئه‌ندازه‌ی گوێپایه‌لیان بۆ پێغه‌مبه‌ره‌کانیا له‌ رێگه‌ی نه‌سخه‌وه‌، فرمان به‌ شتێک ده‌کات که به‌رژه‌وه‌ندیه‌کی تێدا به‌ که خۆی ده‌یزانیته‌، پاشان پێگه‌ری له‌و شته‌ ده‌کات له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که خۆی ده‌یزانیته‌، گوێپایه‌لی ته‌واو له‌ جی به‌جی کردنی فرمانه‌کانیدا به‌ له‌گه‌ڵ شوێن که‌وتنی پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی له‌ باوه‌پکردن و پاست پێپانی ئه‌و شتانه‌ی هه‌والیان پێداوه‌ و شوێن که‌وتنی فرمانه‌کانیان و وازه‌ینان له‌و شتانه‌ی که قه‌ده‌غه‌یان کردووه‌، خودا (جل جلاله‌) له‌ توانایدا به‌ که ئایه‌تی چه‌سپاو (المحکم) به‌یته‌یت و پێش ئه‌وه‌ی ئایه‌تی مه‌نسوخ دابنیت، به‌لام سه‌ره‌تا ئه‌مه‌یان ده‌هینیت و پاشان ده‌یگوریت به‌ویان،

هەر خۆی شارەزایە بەسەرەتاو کۆتایی «ئەو دەزانیت لە ئیستادا چى بەرژەوهندى بەندهکانى تىدايه و لەکاتىكى تردا ئى بەرژەوهندىانى تىدايه .و هەرئەو دەزانیت لەئىستادا چى گونجاو شایستەیه بۆ بەندهکانى که ئەنجامى بدەن و چیش گونجاوه بۆکاتىكى تر.

مەگەر نابینیت که نهخۆشێک دهچیتە لای پزیشک پێى دهلیت: گوشت و ماسى مهخۆ « شیر مهخۆ، پاش ماوهیهك نهخۆشهکه دیتهوه و پزیشکهکه پێى دهلیت: گوشت و شیر بخۆ بهلام ماسى مهخۆ، پاشان ماوهیهكى تریش پێگه به خواردنى ههموو ئەمانه دهات، نهخۆشهکهش به گۆیى دهکات و ملهجهرهناکات، بهتاییهتى ئەگەر بزانیته پزیشکهکه زیرهك و متمانه پێکراوهئەوا فرمانهکانى به بێ دوو دلى جى بهجى دهکات به دلیكى ئاسودهوه، بهرزو پیرۆزى بۆ خودای بى هاوتا له ئاسمانهکان و زهوییدا ههخۆی داناو به هیژه .

لەم حالەتەدا وەلامێکی گەورەو کاریگەری تىدايه بو بۆ جولهکه وه ئوه شاندنهوى بانگهشهکهيان بهنهفرهتى خودا بکهون که دهلین: مهحاله نهسخ پویدا بیت، لهپووی عهقلهوه ئەمەش به هۆی بى باوهپى و یاخى بونیانهوهیه، بهنسیبته پرژنهدانى له پووی نهقلهوه ئەوه خۆ لال کردن و بوهتان و قسه ههلبهستنه .

تایهتهکانى پیشوو لهگهڵ ئەوهی که ههوال و گوتاریکه له خوداوه بۆ پیغهمبهرهکهی "سهلات و سهلامى خودای لهسهر بیته" له پووی ههوالدان به گهورهیی خودا، له ههمان کاتتدا به درۆ خستنهوهی ئەو جولهکانهشی تىدايه که قوودانى نهسخ پهت دهکهنهوه له حوکهکانى تهوراتدا، وه پیغهمبهرایهتى عیسا و موحهمهدیش پهت دهکهنهوه بهوهی که هیناویانه له لایه خوداوه به و گۆرانکارییهی که خودا گۆریویهتى له حوکهکاتى تهوراتدا، خودا ههوالی پێدان که خۆی خاوهنى ئاسمانهکان و زهوییه و خوشی خاوهن داریهتیان دهکات، بهندهکانیشی ئەهلی مهملهکه تهکهی ئەون گۆپرایهلی کردنیان بۆی لهو

پووه ووهیه که ببیستن و گۆپرایه لی بن بۆ فرمانه کان و قه دهغه کراوه کانی، به ویستی خۆی فرمانیان پئی دهکات و به ویستی خۆشی شتیان لی قه دهغه دهکات، له گه ل نه سخی هه رشتیک بیه ویت و چه سگاندنی هه رشتیک ه خۆی بیه ویت.

دووم: له نه سخکردندا به رزموهندی خه لک له به رچاو گیراوه ۱۱ حیکمه تی زۆریشی تیندایه.

گۆرپانکاری جوژنی به پئی پێداویستی حاله ته کان - له سه رده می پێغه مبه رایه تیدا له به رزه وهندی مرقایه تیه و بۆده سه به رکردنی چاکه یه کی گه وره تر که پێویستی پێیه تی له قوناغه کانی ژیانیدا، خودا مرقه کانی دروستکردوه و پێغه مبه رانی په وانه کردوه و ئایه ته کانیشی ناردوه ته خواره وه، نه و جی به جی کاری ئه م ته قه دیراتانه یه، خۆ نه گه ر ئایه تیکی نه سخکردوه ده یهاوێته جیهانی له بیرکردنه وه ئیتر نه گه ر ئایه تیکی خۆیندراویش بوبیت و هوکمیکی له خۆی گرتنبیت، یاخود ئایه تیک بیت به واتای نیشانه و ده سه لاتی خۆی که به هۆکاریکی کاتی داده نریت پاشان ده پێچرچه وه لاده بریت، وه ک نه و موعیزانه ی که پێغه مبه ران هیناویانه، خودا گۆرپانکارییان تیدا دهکات ئیتر به هینانی له و باشتر یاخود هاوشیوه ی نه و، هیچ کاریکیش بۆ نه و مه حال نیه، نه و خاوه نی هه موو شتیکه له ئاسمانه کان وزه ویدا، پاشان ئه م به دوادا چونانه دینیته پێشه وه.

﴿ مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾
 ﴿ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴾
 ﴿ (البقرة) ١٧٧ ﴾

لێره دا گوتاره که بۆ ئیماندارانه و بۆنی ئاگادارکردنه وه ی لیدیت، وه بۆنی وه بیرهینانه وه که خودا گشتگیرو یاریده ده ریان و جگه له و هیچ گشتگیرو یاریده ده ریک نیه، ده کریت ئه مه هۆکاری فربو خواردنی هه ندیکیان بیت به و شالاره چه واشه کاریانه ی که جوله که پئی هه لساوه له گه ل شله ژاندنی بۆچونه کانیان به به لگه ی بنه ماکیان که وای

کردوه دهست پيشخه رين له ئاراسته كردنى پرسىيار له پيغه مبهه " سه لات و سه لامى خوداى له سه رييت " كه يه ك ناگريته وه له گه ل متمانه به خو بوون و يه قيندا، نه مه به لگه يه له سه ر نه وه ي كه له م ئايه ته ي تر دا ها توه كه زو ريه ي نا په زاي و ئا گادار كردنه وه ي تيدا يه :

﴿ أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴾ (البقرة). واته: نه ي ها وه لاني محمد ئيوه ش ده تانه وييت داخوازي نا قولاً له پيغه مبهه كه تان بكن وه كو چو ن قه ومى موسى له پيشتر دا روژانه پرسىياريان ده كردو داخوازي جوړاو جوړيان هه بوو ، جا ئه وه ي ئيمان و باوه په كه ي بگورپته وه به كو فرو بى دينى و نافه رمانى خوا ، نه وه بيگومان ريگه و پييازي راست و دروستى له دهست داوه .

نه و نا په زاييه له چواندنى هه نديك له ئيمانداراندا يه به گه له كه ي موسى له په خنه گرتن و داواى سه يروسه مه ره و به لگه و پيا هه لدانيان به پيغه مبهه كه يان هه ركاتي ك فه رمانيكى پى سپار دبن وه ك نه وه ي له زو ر جيگاي قورئاندا چيرؤك و به سه رها تيانى تيدا باسكراوه .

له ده رنه نجامدا نه وه ئا گادار كردنه وه يه بو يان، نه وه گو مراهونه به گورپنه وه ي بي باوه پى به باوه پ، نه و ده رنه نجامه ي كه به نو ئيسرائيل پيى گه شتن، نه وه ده رنه نجاميكه كه جوله كه ئا واته خوازه به په لكيش كردنى موسولمانه كان بوى.^{۱۰۲}

وه فه رمايشتى خودا كه ده فه رموييت : ﴿ نَأْتِي بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا ﴾ (البقرة). وه لامى (جوابى) شه رته و كر دويه تى به وه لاميك كه ده رك به هه ردو و حاله تى (النسخ والانساء يان النسئ) بكرتت كه له دو و حاله ت به ده رنين، نه وانيش هيتانى شتيكه له كاتى نه سخدا كه له مه نسوخه كه با شتر بيت يان ها و تاى بيت.

لیره دا هەردولایەنی باشتربون و هاوشتیوه بوون کۆکراوەتەوێ تاوێ کو زێهێ بیسەر بگەیهێتە هەموو مەبەستە دوورەکانی ئەم دوو ئایەتە. لایەنی چاکیتی یەکە لەوێ دایە گشتگیرە و گونجاوێ لە گەڵ بەرزەوێندی خەڵکدا، یاخود زیانیکیان لەکۆل دەکاتەوێ، یاخود شتیکیان بۆ دەستەبەر دەکات کە دەرئەنجامیکی باشی هەبێت، یاخود شتیکی کە پاداشتیکی زۆری تێدایێت، یاخود نواندنی نەرمونیانی و میهرەبانیه لەکاتی ناپەرەتیدا بەرامبەر ئەوانەیی تەکلەیفیان لەسەرە، ئەکرێت لابردنی ناپەرەتیی بەرزەوێندی زیاتری تێدایێت، مەبەست لەوێ کە هەموو شتیوێک لە شتیوێ پێویست کراوێکان لە حالەتی (النسخ الانساء) بریتی بێت لەچاکە و هاوتای پێکەوێ، بەلکو مەبەست ئەوێ کە هەر شتیوێک لەو شتیوانە خالی نیە لە بەدەست هێنانی چاکە یان هاوتای، بۆیە -أوی هیناوه- لە فەرماشتهکەدا: (بَخِيرِ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا) هەردوو شتەکە بەسودن لەگەڵ دروستبونی هەردوکیان.

لێکۆلینەوێ لەو شتێانە بەدەستی خۆتان بۆئێوە مەبەستەش باکو مەلێک نمونه بهێنینەوێ بۆئێوەی بمانگەیهێتە مەبەست و پێویستمان بەشتی تر نەبێت:

● نەسخ شەریعە لەگەڵ هینانی باشتەر لەخۆی وێ نەسخی تەورات و ئینجیل بەئێسلام.

■ نەسخ شەریعەتە لەگەڵ هینانی هاوشتیوێ خۆی وێ نەسخی شەریعەتی هود بەشەریعەتی سالح، چونکە هەریەکیکیان سودی هاوشتیوێ تێدایە بۆ ئەوێتر لە دیاریکردنی ئەحوالی دوو نەتەوێ کە عادت و داب و نەریت و پەرەفتاریان لەیەکەوێ نزیکترە، هود پێغەمبەر سەلامی خودای لەسەربێت نەهی لێکردن کە لە شوێنە بەرزەکاندا (قوله) شوێنی رابواردن دروست بکەن، بەلام سالح پێغەمبەر سەلامی خودای لەسەربێت نەهی ئەو کارەیی لێ نەکردوون بە لکو نەهی لێکردوون کە زیان بە حوشتەرەکە بگەیهێن -کەیهێک بوو لە موعجیزەکانی سالح پێغەمبەر سەلامی خودای لەسەربێت

• نه سخی حوکمیک له شهره تدا به با شتر کردن وهك نه سخی که راهه تی عاره ق به
 حه رامکردنی به به کجاری که له قورئاندا ناماژه ی پیکراوه و ده فهرمویت: ﴿يَسْأَلُونَكَ
 عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ
 مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْمَفْزُوكُ ذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٣٧﴾﴾ (البقرة)، واته:
 ئه ی محمد پرسیا رت لیده که ن دره باره ی عهره ق و قومار که حوکم و بریاری خوای
 گه وره چیه ده رباره یان ، پئیان بلای ئه و دوو شته تاوان و گونا می گه وره و قیزه ونن «
 هه رچه نده هه ندی سودیشیان تیداییت بۆ هه ندی که س (وهکو دوکان و بازار گهرم کردن
 و بازرگانی کردن پئیان) به لام دلتیابن که زیانیان زۆر زیاتره له سودیان (ئه وهش
 قوناغیک بووه له قوناغه کانی به ره و حه رامکردنیان) هه روه ها پرسیا رت لیده که ن: ئه ی
 چی بیه خشین له مال و سامان ؟ پئیای بلای: هه رچی زیاده و پیویستیان نیه ده توان
 بییه خشن ، ئا به و شیویه خوای گه وره به لگه و فره مانه کانتان بۆ روون و ئاشکرا ده کات
 بۆ ئه وه ی بیربکه نه وه (واز له و شتانه بیئن که زیانیان زۆرتره له سودیان ، وه به خشینتان
 زۆر بیت و چی بۆ هه ردوو جیهانتان چاکه ئه نجامی بده ن) . ئه م سپینه وه یه با شتره له
 پووی به رژه وه ندیه وه به بی نه رمی نواندن، له وانه شه هه ندیک جار نه رمی نواندن با شتر
 بیت له کاتی هه لوه شانده وه ی حوکمیک تریا، وهك نه سخ کردنی حه رامیتی خواردن و
 خواردنه وه و جوت بوون له گه ل هاوسه ردا له شه وانی په مه زان له دوا ی پۆژو شکاندن به م
 نایه ته ی تر که ده فهرمویت: ﴿أَجَلٌ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفْتُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لِيَّاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ
 لِيَّاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ
 وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ
 اسْمُوا الصَّيَامَ إِلَى الْإِيلِ وَلَا تَبْشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَنْكُمْنَ فِي الْمَسْجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ
 يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٣٨﴾﴾ (البقرة)، واته: حه لال کراوه بۆتان

له شه وانی پره مه زاندا ، سه رجییی بکه ن له گه ل هاوسه ره کانتاندا ، چونکه نه وان وهك پۆشاك وان بۆ ئیوه و ئیوه ش وهك پۆشاك وان بۆ نه وان « خوی گه وره ده یزانی كه ئیوه دوو دل بوون له سه رجییی و خه وتن له گه ل هاوسه ره کانتاندا « بۆیه له و حاله تان بوراو لیتان خۆش بوو « كه واته له ئیسته به دواوه ده توانن بچه لایان و داوا له خواش بکه ن كه نه وهی چاك و دیندارتان پی ببه خشیت ، ئینجا بخۆن و بخۆنه وه هتا سپیده ی به ره به یان دیاری ده دات و هلّی سی له ئاسۆدا له هیلّی رهش جیاده بیته وه پاشان ده ست له خواردن و خواردنه وه سه رجییی هه لگرن و به پۆژوبن هتا شه و دادی و بانگی شیوان ده ده ریت ، به لام نه گه ر نیه تی (اعتكاف) و مانه و تان له مزگه وته کاندا هینابوو بۆ زیاده خوا په رستی شه وه دبّی نزیکي هاوسه ره کانتان نه که ون له و ماوه یه دا « ئانه وانه سنوره کانی خوی گه وره ن (بۆ تاقیکردنه وهی ئیوه و به ده ست هینانی پاداشت) بۆی دیاری کردوون « نزیکي شه و سنورانه مه که ون و سنوره کان مه به زینن ئا به وشیه یه خوی گه وره ئایه ت و پتتمویه کانی خۆی پون ده کاته وه بۆ خه لکی بۆ شه وهی پارێزکاری بکه ن و ته قوادار و دیندارین .

■ له فه رموده که دا ده فه رمویتی : (ففرحوا بها فرحا شديدا)^{١٥٢} واته : زۆر دلخۆش بوون به م ئایه ته .

■ نه سخی حوكمیك له شه ریه تدا به حوكمیكي هاوشیه ی خۆی وهك نه سخ کردنی وه سیه ت بۆ پیدانی به ش به دایك ویاوك وهك كه س وکار ، واته مردووه كه پیش شه وهی بمریت وه سیه تی ده کرد كه پاش مردنی له سه روه ته که ی به شیکی بدریت و چه نی بدریتی ، شه مه گوپا به دیاریکردنی به ش بۆ هه ریه کیکیان له لایه ن خوداوه ، بیگومان شه دوو حوكمه هاوشیه ون له پوو ی دابه ش کردن و وه رگرتنی به شه وه .

١٥٢- أخرجه البخاري في صحيحه « كتاب الصوم ، باب : قول الله تعالى : (أحل لكم ليلة الصيام الرفث إلى نسائكم) (البقرة / ١٨٧) (١٨١٦) .

نمونه یه کی تر نه سخ کردنی واجب بوونی په نجا نویژ به پینج نویژ له گه ل مانه وه ی
خیرو پاداشتی په نجا نویژه که ، نه م دوو حالت ته له پړوی خیرو پاداشته وه هاوشیوه ی
یه کترن .

نمونه یه کی تریش نه سخ کردنی ثایه تی : ﴿ اَيَّامًا مَّعْدُودَتٍۭۙ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًاۙ اَوْ
عَلٰى سَفَرٍۭۙ فَعِدَّةٌۭ مِّنْ اَيَّامٍۭۙ اٰخَرُۙ وَعَلَى الَّذِيۦنَ يُطِيقُوْنَهُۙ فِدْيَةٌۭ طَعَامُۙ مِسْكِيۦنٍۭۙ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًاۙ فَهُوَ خَيْرٌۭۙ
لَّهٗۚ وَاَنْ تَصُومُواْ خَيْرٌۭ لَّكُمْۚ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۸۳﴾ (البقرة) ، واته : روژ و گرتنه که ش چه ند
روژیکي دیاری کراوه (که مانگی په مه زانی پیروژه) خو نه گه ر که سیک نه خوش بوو «
یان له سه فهدابوو « بابه نه ندازه ی نه و روژوانه ی که بوی نه گیراوه ، له روژانیکي تردا
بیانگریته وه « نه وانه ش که روژوگرتن بویان ناسان نیه (له بهر پیری یان نه خوشی
دریژخایه ن) نه وه با له باتی هه روژیک ژه میک خواردن ببه خشن به هه ژاریک « نه وه ی
زیاتر ببه خشیت ، نه وه باشته بوی « بیگومان نه گه ر بتوانن به روژووبن نه وه چاکتره
بوتان چونکه پاداشتی روژوو و بی سنوره نه گه ر بزائن و ده رکی پیبکه ن . خوی
گه وره له فهدموده یه کی قودسیدا ده فهدرمویت (الصوم لی وانا اجزی به) واته روژو بو
منه و ریواو فیلی تیدا ناکریت ، وه من خوم ده زانم چون پاداشتی روژوه وان ده ده مه وه .
به م ثایه تانه : (وَاَنْ تَصُومُواْ خَيْرٌۭ لَّكُمْ) (البقرة) وه ثایه تی :

﴿ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِيۡ اُنْزِلَ فِيْهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنٰتٍۭ مِّنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِۚ فَمَنْ
شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُۙ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًاۙ اَوْ عَلٰى سَفَرٍۭۙ فَعِدَّةٌۭ مِّنْ اَيَّامٍۭۙ اٰخَرُۙ يُرِيْدُ اللّٰهُ بِكُمْ
الْيُسْرَ وَلَا يُرِيْدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوْا اَلْمِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوْا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰنَكُمْ وَلَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُوْنَ ﴿۱۸۵﴾ (البقرة) .

واته : مانگی په مه زانیش نه و مانگه پیروژه یه که قورثانی تیدا نازل کراوه « قورثانیکي
هیدایه ت به خش و پیتموکاره بق سه رجه م خه لکی ، به لگه ی زوری تیدایه له سه ر پاستی «

دروستی په یامه کې « جیاکه ره وهی حق و ناحق و په و او ناپه وایه » جا هرکه سیک له ئیوه مانگی یه شه وهی په مه زانی بینی یان هه والی بینینی پیدرا پیویسته نه و مانگه به پوژو بیت ، نه وهش که نه خوشه ، یان له سه فهدایه « باله رۆژانی تردا نه و رۆژوانه بگریته وه که له په مه زاندا بوی نه گپراوه ، له راستیدا خوی گه وړه کار ئاسانی بۆ ئیوه دهکات و نایه ویت فهره کانتان له لا قورس و سه نگین بکات ، جا هه ول بدهن نه و مانگه دیاریکراوه به پوژوبین « هه رگیز گه وړه یی خواو سوپاسگوزاری نه و زاته فهراموش مه که نه که له نیعمه تی هیدایه بۆ نه م ئاینه پیروژه جوانه به هره مه ندی کردوون ، که مایه ی به خته وه ریتانه له هه ردو جیهاندا . سرودی جه ژن: ﴿الله اکبر، الله اکبر، الله اکبر، لا اله الا الله و، الله اکبر، الله اکبر و، الله الحمد﴾ به جیهیتانی نه و فهرمانه پیروژ و به نرخه یه .

نه م دوو حوکه هاوشیوهن له گشت راست کردنه وهی نه وهی که پوژو گرته که باشتره له پیدانی فدی واته که فاره ته که ی.

■ (إنساء) به واتای دواخستن له شه ریعتدا له گه ل هینان و دابه زاندنی له وباشتر، وهک دواخستنی هاتنی ئاینی پیروزی ئیسلام له کاتیکدا دینه کانی تری داده به زاند و پیچی دهخستن له پووی ناردنه وه بۆ گه لانی پیش ئیسلام له گه ل نه وه شدا نه و ئاینانه هه ریبه که یان خپرو چاکه ی نه و گه لانه ی تیدابووه که بوی په وانه کراوه و گونجاو بووه بۆ سه رده می خو، چونکه شه ریعت به شتوازیک ده نیردیت که گونجاو بیت له گه ل نه حوالیاندا به جوړیک سه رجه م مروفه کان ئاماده گی وه رگرن بۆ قبولکردنی کوتا شه ریعت که دینی خودایه ، لیره دا باشتر بوون له هه ندیک پوه وه پیره ییه . واته به پیره ی جیاواز سه رجه م ئاینه ئاسمانیه کان باش بوون به لام ئاینی ئیسلام باشترینه .

■ دواخستن شه ریعت واته دواخستن کاته که ی له گه ل بوونی ئیراده ی خودا به هاتنی له کاتیک دیاریکراودا له گه ل هینانی هاوشیوه که ی وهک دواخستن شه ریعتی عیسا سه لامی خودای له سه ربیت له هه مان کاتیشدا ناردنی شه ریعتی موسا سه لامی

خودای له سه ریبت که نه میان باشتر بووه له پووی گشتگیری له سه رجه م ئو شتانه دا که گه لیک پیویستی پتی بووه.

■ (إنساء) به واتای دواختنی ئو حوکه می که جیگه می مه به سته له گه ل هینانی حوکه میکی له خوی باشتر، وهك دواختنی حه رامکردنی عارهق له گه ل دابه زانندی حوکه می که راهت و حه رامکردنی تهنه له کاتی نویژه کاند، بیگومان دابه زانندی حوکه می که راهت باشتره له له حه رامکردنی یه کجاری نه گه ر له و پوانگه یه وه ته ماشا بکه ین که خه لک شه یدای خواردنه وهی عارهقن و حه زیان لیه تی، به لام نه م نه رمی نواندنه کاتی وه دواتر حوکه می دواخوا ده چه سپینت که ئویش حه رامکردنی ته به یه کجاری.

■ دواختنی شه ریعت به واتای مانه وهی هه مان حوکه به بی نه سخ کردن بوماوه یه کی دیاریکراو له گه ل هینانی باشتر، واته به رژه وهندی زیاتری تیدابیت و فراوانتر بیت و پاداشتی شه ریعت زیاتر بیت به لام له گه لیک تر دا و بۆ سه رده میکی تر.

■ وازهینان له ئایه تیکی قورنان به واتای مانه وی حوکه می ئایه ته که وه نه سپینه وهی بۆ کاتیکی دیاریکراو له گه ل هینانی باشتر له خوی له پوانگه یه کی تره وه، واته: به رژه وهندی زیاتر له خۆ بگریت یاخود به رژه وهندی وپاداشتیان هاوشیوهی یه کترین، هك حه رامکردنی عارهق تهنه له کاتی نویژدا له هه مان کاتدا حوکه می کپین و فروشتن حه رام ده کریت له پۆژی هه ینی دا به لام تهنه له کاتی نویژی هه ینی دا.

■ وازهینان له شه ریعت وهك به واتای فهوتان و نه مانی وهك فهوتانی شه ریعتی ئاده م ونوح به هاتنی شه ریعتی موسا که فراوانتر و باشتر بووه.

■ وازهینان له شه ریعت به واتایه کی تر هینانی باشتر له خوی یاخود هاوشیوهی خوی، وهك ئو حوکه که به خوارنی ده ژهم شیر مندال ده بووه مندالی شیری دواتر که م کرایه بۆ پینج ژهم پاشان واز له هه ردوکیان هینرا و ئایه تی:

﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضْعَةِ وَأُمَّهُنَّ نِسَائِكُمْ وَرَبِّبُكُمْ اللَّاتِي فِي حُبُورِكُم مِّنْ نِّسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴾ (النساء).

واته: نهی گریزی نیمانداران نیتوه نهه نافرده تانه تان لی حه رام کراوه که بیانکنه هاوسه رانتان: دایکانتان (دایکی خۆتان ، باوه ژنه کانتان) کهه کانی خۆتان ، خوشکه کانتان (باوک و دایکی « یان ته نهها خوشکی باوکی ، یان دایکی) پوره کانتان (خوشکانی باوک) پوره کانی ترنتان (خوشکانی دایک) برازا کانتان « خوشکه زاکانتان هه روه ها نهو دایکانهی که شیریان داونه تی واته خۆیان و خوشکه شیریه کانتان ، دایکی هاوسه رانتان (خه سوو) نهو کهانهی له پیاویکی ترن و نیتوه دایکیانتان هیتاوه و چونه ته لایان (واته زپ کهه کانتان) خو نه که نه چوبنه لایان پیش گواستنه وه « ته لاق دران و یان مردن « نه وه هیتانی کهه کانیان بۆتان دروسته و قه یناکا و گونا هبار نابن « هه روه ها حه رامه هاوسه ری نهو کوپانه تان بیتن که له پشتی خۆتانن (واته بوکه کانتان) هه روه ها نابیت دوو خوشک پیکه وه بکه نه هاوسه ری خۆتان بیجکه لهو حاله تانهی که له پیش نیسلامدا هه بوون ، دلنیاش بن که خوای گه وره هه میشه و به رده وام به نیسبه ت نیماندارانه وه ته واولیخو شبوو میهره بان و دلوفانه ... دابه زی به شیوازیکی موته ق، هه موشیان هاوشیوه ی یه کترین له چه سگاندنی مه سه له ی شیر پیداندا، کاره که قورس نه کراوه له سه ر مروفه کان نیتر ژه میک شیر ی دابیت یاخود دوو ژه م.

گوتراوه مه به ست له له بیرچون وازه یتانه، نه وه ش له وکاته دا ویتاوا مانا که ی ده که پیته وه بۆ مانای (الانساء) که به واتای دواخستن دیت. وه مه به ست له نایه تی

{ نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا } (البقرة/۱۰۶) پوونکردنه وهی ئهوپه پری حیکمهت و داناییه و وه لامیکه بۆ ئهوان که گرنه نیه به لایانه وه که شه ریهه تیک نه سخ بکریته وه به شه ریهه تیکی تر یاخود حوکمیک له شه ریهه تیکدا به حوکمیکی تر، ئه وه تانه نیه له سه ر عیلمی خودا و حیکمهت و په روه ردپاریتی ئه وه چونکه ئه وه شه ریههت و حوکمیکی نه سخ نه کردوه و وازی لینه هیناوه مه گه ر گۆریبیستی به باشت و به سود تر بۆیان یاخود هاوشیوه که ی دابه زاندیبت له کات و ساتیکی تایبه تدا.

به هه مان شیوه دابه زاندنی هه ر حوکمیکی دواخستبیت و پاش ماوه یه ک ئاشکرای کردبیت ئیلا قه ره بوی ئه و دواخستنه ی بۆ ئاشکراکردون له و پوه وه که پتویسته کانیان دابین بکات به پیتی بارو دۆخیان، ئه وه سیمای گه روه ردگاریتییه چونکه ئه و دروستکراوه کانی به پتوه ده بات و به رژه وه ندیه کانیان بۆ ده ره خسینیت له گه ل نواندنی سۆزو میهره بانی به رامبه ریان ، ئیراده ی خوداش له سه رجه م ئه و کات و ساته جیاوازانده دا هه یه ک شته ، که ئویش پاراستنی گپۆگرامی بونه وه ره له گه ل پتیکه خستنی په فتاری مرقفه کان به شیوازیک بیان پاریزیت له لادان و گومپابوون به پیتی سه رده م و بارودۆخی نه ته وه کان تا ئه و کات و ساته ی که کۆتا شه ریههتی بۆ په وانه کردون که ئه وه مه به ست و ئیراده ی سه ره کی خودابوه بۆ مرقفه ، بۆیه ده فه رمویت: ﴿ إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أَوْتُوا إِلَهُاتٍ إِلَّا مِنْ بَدِ مَا جَاءَهُمْ أَلْمُزُ بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ

فَأَنَّ اللَّهَ مَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾ (ال عمران). واته: به راستی دین و ئایینی په سه ند لای خوای گه وره ته نها ئایینی ئیسلامه « کۆتا ئاین و کۆتا په یام که به راستدانه ری ئایینه پیشوه کانه به تایبه تی ئایینی جوله که و مه سیحی ، پیش ده ستکاری کردنیان « که چی نه وانه ی که کتیبی ئاسمانیان دراوه تی جیاوازی و پای هه مه جوړ له نیوانیاندا په یدا بوو « هه رچه نده زانیاری و زانستی ته واویان ده ریا ره ی محمد ، وه ئیسلام پیدرا بوو ،

نهمه‌ش به هوی دنیا پرستی و حسودی و ستم‌کردن‌ان له نیو به‌کتردا ، جا نه‌وه‌ی
 بپوای به نایه‌ت و فرمانه‌کانی خوی گه‌وره نه‌بیته ، نه‌وه خوی گه‌وره به خیرایی
 حسابی له‌گه‌ل ده‌کات تا زو له دۆزه‌خ توندی بکات!! هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿ شَرَعَ

لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا
 الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ
 مَنْ يُنِيبُ ﴿١٣﴾ (الشوری)، واته. که‌چی نه‌و خه‌لکه نه‌و فرمان و بیدار‌کردنه‌وه‌یه‌یان
 فه‌راموش‌کرد و ته‌فرقه و جیاوازی هه‌مه جور‌یان دروست‌کرد ، دوی نه‌و هه‌موو
 زانست و زانیارییه‌ی که پێیان را‌گه‌یه‌نرا ، هه‌مویشی به‌هوی نا‌کوکی و دنیا پرستیانه‌وه ،
 جا نه‌گه‌ر بریار داده‌ی خوی په‌روه‌ردگارت نه‌بوایه ، که تا کاتیکی دیاری‌کراو مو‌لّه‌تیان
 ده‌دات ، نه‌وه داوه‌ری ده‌کرد له‌نیوانیاندا و هه‌موو شتیکی به‌کلایی ده‌کرده‌وه ، جا
 سه‌یر له‌وه‌دایه نه‌وانه‌ی که له نه‌وه‌کانی داهاتودا په‌یامی خوی گه‌وره‌یان پی‌گه‌یی
 که‌وتنه‌ گومان و دوو‌دلیه‌وه ، یاخود که‌وتنه دروست‌کردنی گومان و دوو‌دلی . (له‌م
 سه‌رده‌مه‌دا به‌ناشکرا ده‌بینین چۆن ده‌رون نه‌خۆش و نا‌حالیه‌کان ، که هه‌ندیکیان
 نه‌وه‌ی که‌سانی زانا و خواناسن بون ، لایانداوه و له ده‌ریای گومان و دوو‌دلیدا ده‌ژین
 و دژایه‌تی قورئان و ئیسلام ده‌که‌ن و که‌وتونه‌ته داوی نا‌حه‌زانی نه‌م دینه‌وه) .^{١٥٤}

سینه‌م: نه‌سخ و به‌دانه دوو شتی جیاوازن.

نه‌وه‌ی که‌باسکرا هاوشیوه‌ی (البداء) بۆ ده‌رکه‌وتن نیه ، به‌لکو نه‌وه گواستنه‌وه‌ی
 به‌نده‌کانه له عیباده‌تیکه‌وه بۆ عیباده‌تیکێ تر، یاخود له حوکمیکه‌وه بۆ حوکمیکێ تر،

١٥٤- التحرير والتنوير، الطاهر بن عاشور، رجع سابق، مج: ١، ج: ١، ص: ٦٦١، ٦٥٩.

في "حكم النسخ ومقاصده" طالع الوجه الثالث من الشبهة السابعة عشر، والوجه الثاني من الشبه الحادية
 والعشرين « من الجزء الحادي عشر (سلامة القرآن الكريم) .

له بهر دهست كه وتنى بهر ژده و هنديه كانى زياتر و پوون بونه و هى حيكمت و كه مالى دهسته لاته كه ى، له و پوه شه و هى هېچ ناكوكيه كه له نټوان ژيرو عاقله كاندا نيه كه مه بهست له شه ريعه تى پټغه مبه ران پاراستنى بهر ژده و هندى نايى و دونياى بهنده كانه، بۆ دهركه وتن كاتيك پټويست بوو كه خوداى گه وړه سه ره تاو كړتايى كاروباره كانى لا ناشكرانه بوايه، به لام شاره زا له و شتانه گوتاره كانى ده گورټ به پټى گورټانى بهر ژده و هنديه كان، وهك پزىشك كه چاوديرى بارو دڅخى نه خو شه كه ى دهكات، پاك و بټگه رد ى بۆ خودا كه چاوديرى نه و شتانه دهكات له كارو بارى دروستكراوه كاندا به ويست و نيراده ى خوى، بۆيه گوتارى ده گورټ به لام زانست و نيراده ى جټگيره و ناگورټريټ چونكه نه وه مه حاله بۆ خودا يه كى بالا دهست.

يه كيك له نه زانى و نه فامى جوله كه نه وه يه نه سخ و بۆدهركه وتن يان به يه ك شت داناوه له بهر نه وه نه سخيان پړت كړدوه ته وه و گومر اېوون، پ جياوا زيش له نټوان نه سخ و بۆدهركه وتن نه وه يه: نه سخ هه لگرتنى حوكميكى شهرى يان بابته تيكه به به لگه يه كى شهرى دواى خوى، له گه ل بوونى عيلمى پټش وه ختى خودا به هه لگرتنى حوكمه لابراره كه، خوداى گه وړه نه و حوكمه ى بۆ كاتيكى ديارى كراو داناوه و له عيلمى نه زه لى نه ودا بريار بووه هه لگيرټ، وهك گواستنه و هى بهنده كان له سه ر شتيكى هه لال بۆ شتيكى تر كه دواتر هرام كراوه، يا خود شتيك كه پټشتر هرام بووه دواتر هه لال كراوه، به لام بۆ دهركه وتن:

دهركه وتن حيكه تيكي تازه يه كه پټشتر نه زانرايټ، نه مه ش مه حاله له گه ل خوايه تى خودا يه ك بگريته وه چونكه نه و به ديه تيره ى هه موو شته كانه، وه هه ر خوشى زاناو شاره زايه به په نهان و نه نيه كانيان به ناشكراو شاره و كانيشه وه واته هېچى لى شاره نيه، بۆ دهركه وتن له مروفه كاندا پووده دات وهك نه وه ى بريار له سه ر كاريك بدات پاشان سه باره ت به و كاره شتيكى بۆ پوون ده بټته وه و واز له كاره كه ى ده هټنټ،

یاخود به که سَتِک بِلِیت: بَرۆ بۆلای فلانە کهس دواتر پاشگەز دەبیتەووە دەلیت: مەبۆ
لەبەر ئەوەی شتێکت بڕ دەردەکەویت و پاشگەز دەبیتەووە، بێگومان ئەم حالەتە
تایبەتە بە مۆفەکان بە ھۆکاری ناکاملیان.^{۱۰۰}

جولەکەکان بۆیە بانگەشەیی ئەو دەکەن کە نەسخ لە ئایەتەکاندا نەکراوە دەیانەوێت
لەو پێگایەو بەگەنە پەت کردنەووە و نکولی کردن لە قورئانی پیرۆز، بۆ ئەوەی دانیای
بکەنەووە کە ئەو حوکمانەیی کە لە تەوراتدا ھاتووە بۆ ھەتا ھەتایی دەمێنێتەووە نەسخی
تیدا نەکراوە، لەو نۆیەندەشدا وتویانە: موحمەد ئەمڕۆ فەرمانێک دەردەکات بۆ
ھاوڵەکانی سبەینی لێی پاشگەز دەبیتەووە، تانەکیان گەرەتر کردووە کاتێک کە قیبلە
لە (بیت المقدس) ھوہ گۆرا بۆ (البیت الحرام)، ئەم ئایەتەش دابەزی کە دەفەرمویت:
﴿ مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ (البقرة).

بە واتای ھەر ئایەتێک کە دەیگۆڕین بە ئایەتێکی تر و حوکمەکی ھەڵدەگڕین
دەیگۆڕین بە باشتر لەو یان ھاوشیوەی ئەو. زانایانی ئیش دوو پاریان ھەیە دەربارەی (أَوْ
ننسخها):

پای یەكەم: (أَوْ ننسخها) لەنسیانەووە ھاتووە بەمانای وازلێھێنان، کەماناکەیی بەم
جۆرەیی لێ دیت: نەسخی ئایەتێک ناکەین یاخود وازی لێ ناھێنین بەبێ نەسخ تا لەو
باشتر یان ھاوشیوەی خۆی نەھێنین، لێرەدا زاناگان وای دادەنێن کە سەراوہیەك ھەبە کە
تەقیدەکەیی وشەیی (حکەم) ھ، واتە: نەسخی حوکمی ئایەتێک ناکەین یاخود
وازلە حوکمەکەیی ناھێنین تاوہکو لەو باشتر یان ھاوشیوەی ئەو نەھێنین .

۱۰۰- في حقيقة النسخ وأنه ليس من البداء) طالع: الوجه الاول من الشبهة السابعة عشر من الجزء الحادي عشر
(سلامة القرآن الكريم).

ئەگەر كەسكە وتى: چۆن ئايەتەكە دەمىنىتەۋە - واتە ۋازى لى دەھىنرەيت و نەسخ ناكىت - ۋە دەشگوتى: لەۋ باشتر يان ھاۋشىۋەى ئەۋ دەھىنن؟ بۆۋە لامدانەۋەى ئەۋ پىرسىيارە زاناكان دەلىن: مەبەست لە (ننسا) واتە دەستەۋاژەكە دەھىلىنەۋەۋ ۋاز لە ھۆكەمەكەى دەھىنن.

پاى بوۋەم: مەبەست لە زاراۋەى (ننسا) واتە: دەستەۋاژەكە ھەلدەگىن بە جۆرىك لە دل و زىھىندا جىگىر نابىت، ئەۋەش ئەۋ لە بېرچونەۋەىيە كە خەلك لەسەرى پاھاتوھ ، نمونەى ئەۋەش لە (أنس بن مالك) ھ ۋە بە ھەحىحى ھاتوھ دەربارەى ئەۋانەى كەلە بېرى (معوئە) دا كۆززان خوداى گەۋرە لە قورئاندا ئاماژەى پىكردوۋە: (أَنْ بَلِّغُوا قَوْمَنَا أَنْ قَدْ لَقِينَا رَبَّنَا فِرْضِي عَنَا وَأَرْضَانَا) ^{۱۵۶} پاش ئەۋە نەسخ كرايەۋە ماناكەشى : بە قەۋمەكەمان پابگەيەنن كە بە خوداى خۆمان شادبوينەۋەۋ و لىمان پارزى بوۋەۋ پارزىشى كىدىن.

شەۋازىكى تىرى ۋە لامدانەۋەى جۈلەكەكان كە دەلىن گوايە نەسخ بوۋنى نىيە: ئەۋەيە كەئەۋتەۋراتەى بەردەستىشىيان نەسخى ھەندىك لە ئەھكامى كىتەبەكانى پىش خۆى كىردوۋە.

بوۋە باشەكان لە ئايەتە ناسىخەكاندا لەم پۈانەۋەيە:

■ ھەندىك جار ئايەتە ناسخەكان ھەلگىرى كۆت و بەندۈ ناپەھەتەيەكان بوۋن لەسەر ئومەتەكانى پىش ئىيە.

■ ئايەتە ناسىخەكان ئەگەر چى لە ھەندى كاتدا كار كىردن پىيان قورس و ناپەھەتتەرە لە چاۋ ئايەتە مەنسوخەكاندا بەلام پاداشتى كار پىكردىيان زۆر زىاتتەرە لە ئايەتە مەنسوخەكان.

۱۵۶- أخرجه البخاري في صحيحه « كتاب الجهاد والسير، باب: من يترك في سبيل الله (عز وجل) (۲۶۴۷). ومسلم في صحيحه كتاب المساجد، موضوع الصلاة باب: نهى من أكل ثوما أو بصلا أو كراثا أو نحوها عن حضور المسجد (۱۵۷۷).

■ ئايەتە ناسىخەكان ئاسانتەر و نەرمتر بوون بۆلەنەن دەرخ بىكرىن لەلايەن خەلكەو لەمەو بۆمان پوون دەبیتەو پووه باشتەرەكان لە ئايەتە ناسىخەكاندا لەسەرەتاو كۆتايیدا، لەسەرەتاكەیدا ئاسانكارى بەدى دەكرىت كە خودای گەرە لە ئەحكامەكانى دا ئەنجامى داو، كۆتايەكەشى وەرگرىتى پاداشتى گەرەيه بۆ كارپێكەر و ئەنجامەرانى.

چوارەم: بوونی نەسخ لە تەوراتدا وەلامە بۆ جولهكەكان لەسەر ئەوئى ۛ دەئین نەسخ ۛ قورئاندا بوونی ئیە.

يەكێك لە وەلامەكانى قورئان بۆ جولهكەكان لەسەر نكولى كردنیا لە پوودانى نەسخ و رێگەپێدانى، دەقیكە لەتەوراتدا ئەویش ئەوئى كاتێك (نوح) سەلامى خودای لەسەر بێت لە كەشتیەكە هاتە خوازەو خودای گەرە سەرچەم گيانەوئى سەرزهوى بۆ حەلال كرد كە لى بخوات، پاش ئەو ئیسرائیل گۆشتى حوشترو شیرەكەى لەسەر خۆى حەرام كرد و كۆپەكانیش شوئى كەوتن لەو كارەدا، تەورات هات و ئەمەى قەدەغە كرد، ئەمە خۆى بۆخۆى نەسخە، قورئانىش دەپێریتەو و دەفەرموئى: ﴿كُلْ الطَّعَامَ كَمَا كَانَ جَلًّا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَءِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ قُلْ فَأَتُوا بِالتَّوْرَةِ فَأَتْلُوهَا إِن

كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۱۳﴾ (ال عمران). واتە: دیارە جولهكە دەربارەى حەلال و حەرامى سەردەمى یعقوب پێغەمبەر دواون كە گوايە كاتى خۆى هەرچى خواردەمەنى و خۆراك هەبوو بۆ ئەوئى ئیسرائیل حەلال بوو، جگە لەوئى كە ئیسرائیل (یعقوب پێغەمبەر) لەسەر خۆى حەرام كردبوو «بۆیە خواى گەرە وەلامى داوئەتەو»، تا دەمكوتیا بکات و فەرموئەتى: پێش ناردنى تەورات ئیستەش بپۆن تەورات بێنن و ببخوئینەو ئەگەر ئێو راست دەكەن و بەشوئین حەقیقەتدا دەگەرێن.

جوله که چۆن له پوویمان دیت پره خنه له بوون و پێگه پێدانی نهسخ بگرن، به دنیایی نهو شته له کتیبه پێشوه کان و شه ریه ته پابردوه کاندای پوهی داوه، ههروهک نهوهی خودا پێگهی به ئادهم پیغه مبهه دابو که کچه کانی ماره بکات له کوپه کانی پاشان نهوهی حه رام کرد، یاخود وهک نهوهی که خودای گه وره سه رجه م گیانله به رانی سه رزه وی بو نوح پیغه مبهه هه لال کرد پاشان نهو حوکه می نهسخ کربو مه نیکبانی لی حه رام کرد، هه روه ها بۆ ئیسرا ئیل و کوپه کانی پێگه پێدرا و بوو که دوو خوشک پیکه وه ماره بکه ن به لام نهوه له شه ریه تی ته ورات و شه ریه ته کانی دوا ی نهویشدا قه ده غه کراوه، وه فه رمان کرا به ئیبراهیم پیغه مبهه که کوپه که ی سه ر بپریت به لام پێش ته نجام دانی نهو حوکه نهسخ کرا، هه روه ها فه رمان کرا به کوشتنی سه رجه م نهو بنو ئیسرا ئیلانه ی که گوێره که یان په ره سته بو پاشان نهو حوکه یان له سه ره لگرا بۆ نهوه ی به هۆی کوشتنه وه قریان تینه که ویت.

جوله که کان خۆشیان نه م شاهیدیه ده ده ن به لام خۆشیانی لی لاده ده ن به هۆی لوت به رزی و بیباوه پیا نه وه، بیگومان هه مو نه مانه له ته وراتدا ده قی له سه ره اته مه گه ره نه مه خۆی له خۆیدا نهسخ نه؟ بۆیه خودا فه رمانی پێکاردوون که بگه پینه وه بۆ ته ورات چونکه نهویش هه مان شتی نی مه ده سه لمینیت که ده یلین.

بۆیه خودای گه وره ده فه رمویت: ﴿ مَا يَوْزُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ

الْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾ (البقرة)، واته: له راستیدا نهوانه ی که بیباوه پوه حه ق پۆشن له خاوه نانی کتیب هه روه ها موشریک و هاوه لگه رانیش که هه ز ناکه ن هیه خیر و به ره که تیک له لایه ن په روه ردگار تانه وه رووتان تی بکات، به لام خوا ی گه وره به ئاره زوو حه زی نهوان ناکات هه لکو له په حمه تی تاییه تی خۆی هه رکه سیك شایسته بیت نهو زاته به هره مه ندی

دەكەت ، چونكە ئەو خواپە خاوەنى فەزلى و بەخشى گەرەيه (بەتايىبەت بۆ باوەپداران).

خوداى گەرە به ئيمانداران دەفەرموئەت: ئەوانەى كە ئاگادارىتان هەيه دەريارەيان لە پەوى مامەلە كردنيان لەگەل پيغەمبەرەكانيان ئەوانە ئيرەى دەبەن، لوت بەرزى و بى باوەپەكەيان زياتنان پى نەگەينەت و گوئ مەدەنە درۆو نوژمنايەتيان، ئەوان بەهۆى ئيرەيبەكەيانەو نايانەوئەت هېچ چاكەپەكتان لەلايەن خوداوه بۆ دابەزئەت، قورئانيش چاكترينى شتەكانە، چونكە پرۆگراميكي تيرۆتەسەلە و فەزليكي فراوانە و رينمونپەكي گەرەيه، و نيشانەپەكي مەزنە كەهەموتانى كۆكردووەتەو پيگەو بەپەكي گەياندون، هۆزو نەتەوكانتاني كرده بەپەك ميشكتاني لە بت پەرەستى پاك كردهتەو، دەرونتاني لە پيسى و چەپەلى جاهليەت خاوين كردهتەو، و لەسەر سروشتي پاك جيگيرى كردوون، پيبازى حەنەفيەتى پاك و بيگەردى بۆ پەخساندون، ئيتەر چۆن ئيرەى جەرگيان ناسوتينەت و پق و قين و بوغزيان بەسەرتاندا بەتال ناكەنەو، واتە گاورو جولهكە و موشريكەكان كەميان حەزناكەن و پييان خۆش نيەهېچ چاكەپەكتان لەلايەن خوداوه بۆ دابەزئەت، بەلام ئەهلى كيتاب و بەتايپەتيش جولهكە لە ئيرەيبان بەرامبەر نەتەوئەى عەرەب ئەو بو كە پەيام و پيغەمبەريان بۆهاتبو، كەئەوان ئەوشتەيان تەنها بەشايەنى خويان دەزاني و هەولئ قورخ كردنيان دەدا بۆخويان.

بەلام موشريكەكان ئيرەيبەكەيان لەو پەووەو بوو بە دابەزيني وەحى جارلەدواى جار ئيسلام بەهيز و جيگير دەبوو هەروەها خيتر تەشەنەى دەكرد و پەگى دادەكوتا ئەمە خەنەكاني پوچەل كردهونەو و ناووميدى كردهون لەو هەول و چاوەپوانپەى كەنيازمەندى كردوون بۆكوتايى هينان بە پيغەمبەر پەيامەكەى.

پاشان خوداى گەرە وەلامى دانەووە جەهالەتى ئەوان و سەرچەم ئيرەبەرەكاني خستە پەو وەك دەفەرموئەت: ﴿مَّا يَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ

يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ

الْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾ (البقرة)، به ومانایه‌ی که‌سی ئیره بهر به‌هوی دهرونی خراب و گیلیه‌وه نارپه‌زایه له خوداو په‌خنه ده‌گرتت له‌وه‌ی که خودا نیعمه‌تی دابه‌زاندوه بۆ سه‌ر که‌سی ئیره پی براو، نارپه‌زایی نارپه‌زیه‌کان زیان به خودا ناگه‌یه‌نیت، و نیعمه‌ته‌کانی ناگرتته‌وه به‌هوی ئیره‌ی ئیره‌به‌رانه‌وه، خودای گه‌وره نیعمه‌ته‌کانی تاییه‌ت ده‌کات بۆ هه‌ر که‌سی که بیه‌ویت، خودا خۆی خاوه‌ن فه‌زلی گه‌وره و مه‌زنه، و نه‌م دوو‌کرداره‌ی بۆ‌خۆی پدپاوه‌ته‌وه، بۆ خستنه‌ه‌وه‌ی نه‌وه‌ی که نه‌و کاره ته‌نها مافی خۆیه‌تی و هیچ دروست‌کراویک کاریگه‌ری نیه له‌سه‌ر پیدانیان یاخود گرتنه‌وه‌یان. ^{۱۰۷} وه‌ک ده‌فه‌رمویت:

﴿ وَكَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْحَقَّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ (البقرة).

واته: زۆربه‌ی خاوه‌ن کتێبه‌کان (مه‌به‌ست گا‌ورو جو‌ه‌کا‌نه) ئا‌واته‌ه‌ خ‌وا‌زن که ئی‌وه له ئی‌مانه‌که‌تان ب‌ت‌را‌زین و ب‌تا‌نکه‌نه ک‌اف‌رو بی‌با‌وه‌ی، به‌ه‌وی هه‌س‌ودی و نا‌پ‌وختی د‌ل و ده‌رو‌نیا‌نه‌وه، هه‌رچه‌نده‌ه‌ق و هه‌قیقه‌ت و راستی‌شیان بۆ ده‌رکه‌وت‌وه (ده‌زانن که له مه‌رجه سه‌ره‌کیه‌کانی ئی‌سلام با‌وه‌ی بو‌نه به سه‌رجه‌م پی‌غه‌مه‌به‌ران و کتێبه‌کان) جا ئی‌وه له به‌را‌نبه‌ره‌وه چا‌وپ‌و‌شیان ل‌ی بکه‌ن و ل‌ییان بب‌ورن، تا خ‌وا‌ی گه‌وره (به‌ه‌وی په‌فتاری ج‌وا‌نتا‌نه‌وه) خۆی د‌یت به‌ه‌انا‌تا‌نه‌وه و سه‌رکه‌وتنی خۆیتان بۆ ده‌سته‌به‌ر ده‌کات « چونکه له راستیدا خ‌وا‌ی گه‌وره ده‌سته‌لاتی به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا هه‌یه.

نه‌مه نه‌و ب‌ق و قینه پ‌تیان ده‌کات که دوو‌چاری ده‌رو‌نیا‌ن ها‌ت‌وه، تا‌مه‌زۆی تا‌ل‌ان‌کردن و گرتنه‌وه‌ی هه‌رچا‌که‌یه‌کن که خه‌ل‌کانی تر پ‌تیان ل‌ی‌ی که‌وت‌ب‌یت. بۆچی؟ نه‌مه نه‌ک

بۆئەوئەى ئەو دەروئە شەرەئەنپەزئە پاستىيەكە نازانن، بەلكو لەبەر ئەوئەى كە ھەموو شتەك دەزانن! (حسدا من عند أنفسهم من بعد ماتبين لهم الحق) ، ئىرەيش ئەو ھەلچونە پەش و نامەردانەيە كە دەروونى جولەكەى تەنپوھ لە بەرامبەر ئىسلام و موسوئلمانان، ئەو سەرچاوەى دەست كىسەو سەرچەم پىلانەكانيان بە ئىستاشەو ئەوئەى كە قورئان دەيخاتە پوو بۆ ئەوئەى موسوئلمانان لىي ئاگادار بن و بزائن ئەو ھۆكارە شاراوەكەى لەگشت سەرچەم ھەولەكانى جولەكەى ھە بۆ داپماندنەى بىروباوہ پ لە ناخياندا و پىرپانەوئەيان بۆ ئەو بىباوہ پىيەى كە لەسەرى بوون، ئەو بىباوہ پىيەى كە خودا پرزگارى كردن لىي بە ھۆى ئىمانەوہ.

لىرەداو لەوساتەى ئەم پاستىيە ئاشكرا دەبىت و نىياز پىسى و ئىرەيەى گلاوئەيان دەخريتە پوو، لىرەوہ قورئان داوا لە ئىمانداران دەكات لە پووبەپوو بونەوئەى بوغزوكنە بە بوغزوكنە، وخرابە بە خرابە، داوايان لى دەكات بە لىبور دەيى و چاوپۆشى تا ئەو كاتەى خودا فرمانى خۆى دادەبەزىنەت.

بەگورتى:

■ نەسخ برىتيە لە ھەلگرتنى ھوكمىكى شەرىى بە بەلگەيەكى شەرىى كە لە دواى خۆيەوہ ھاتىت، ئەمە لەپووى عەقلەوہ دروستە و ناچىتە قالبى مەحالەوہ، چونكە بەرژەوئەندى بەندەكان دەگورەت بە پىي گوزەرانى سەردەمەكان ، ئەمە كارىكى خواكردەو ھەرچەكى بویت ئەنجامى دەدات و فەرمان پەوايى بەو شىوازە دەكات كە خۆى وىستى لەسەرە، لە قورئاندا ئاماژەى پىكرىوہ و دەفەرمويت:

﴿ مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾

﴿ (البقرة) ﴾

■ بوونی نه سخ له کتیبه پیشوه کاندو وه لامیکه بۆ بانگه شعی جوله که له سه ر نه بوونی نه سخ ورپگه پینه دانی، ویپرای تیکهل کردنی نه سخ ویه دانه (بۆده رکه وتن) واته ناشکرا بوونی شتیکی شاراو ه که نه مه ش به رامبه ر خودای گه وره مه حاله .

■ نه سخ له گهل بیه ماکانی عه قل ومه نتیق دا یه ک ده گرینه وه ، خودا له هه موان زانسته به به رژه وه ندی به نده کانی له هه موکات و شوینیکداو سه رجه م دۆخه جیاوازه کاندو.

گومانی سی ویه کی

ناره زای گورینی قبیلہ: ۱۵۸

ناوہوکی گومانہ کہ:

خہ لکانیکی گیل هاوشیوہی جولہ کہو دوو پووه کان و موشریکہ کان ناپازین به گورینی
قبیلہ ی موسولمانان له (بيت المقدس) هوه بۆ (بيت الحرام) وه به سهر سورمانه وه ده لئین،
(ماولاهم عن قبلتهم التي كانوا عليها)، ﴿ سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبَلِهِمُ الَّذِي
كَانُوا عَلَيْهِمْ قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ (البقرة)، واته:
نه فام و دهم به تاله كان له دواي گورینی پوگو (قبیلہ) له قودسه وه بۆ كه عبه ده لئین:
باشه چی وای له محمد و په پره وانی کرد كه واز له پوگو و قبیلہ پیښووه كه بهینن كه جاران
له نوږډا پرویان تیده کرد .. توش نهی محمد پښیان بلای: روزه لات و روزه ناواو هه موو لایه ك
هه ر خوا خاوه نیه تی و مولکی نه و زاته یه، هه ركه سیك نه و زاته بیه ویت و نه و كه سه ش
شایسته بیت « هیدایه ت و پښمویی ده كات بۆ پښگه و پښاز و بهرنامه و ئایینی راست و
دروست ...، بۆچی له سهر یه ك قبیلہ دانامه زږین ؟!

رنگاګانی پوچل کردنه ووی بابه ته که:

یه که م : روزه لات و روزه ناوا مولکی خودایه و چونی بویت به ویستی خوی
هه لیده سورپښیت.

دووه م: گورینی قبیلہ تاقیکردنه وه یه ك بوو بۆ ئاشکرا کردنی ئیماندارو دوو پوو.

۱۵۸- الآية التي وردت فيها الشبهة: (البقرة/ ۱۴۲).

الآيات التي وردت فيها الرد على الشبهة: (البقرة/ ۱۴۲، ۱۴۸).

في "تأويل القبلة" طالع: الشبهة السادسة والثلاثين من الجزء السادس، (العقيدة الإسلامية وقضايا التوحيد)،
والشبهة الرابعة من الجزء الثالث عشر.

سیئەم: ئەم قىسانەى جولەكەكان لە پىق و قىن و شارىدەنەوى پاستىيەكانەوہ سەرچاوى گرتوہ.

چوارەم: ھەموو مىلەتێك قىيىلەى تاييەتى بە خۆى ھەيە كە پىوى تىدەكات.
پىنجەم: ناوہ پۆكى دىندارى لە گوپرايەلى كردنى خودا و شوين كەوتنى
فەرمانەكانىدايە.

شەشەم: ھەوال دان بەقسەى ئەو پىلانە پيش ئەوہى لە زارى خۆيانەوہ ئاشكراكرىت
بەلگەيەكە لەسەر پىغەمبەرىتى موحەمەد "سەلات و سەلامى خوداى لەسەر بىت".

درىژمى بابەتەكە:

يەكەم: پۆژھەلات و پۆژئاوا مولكى خودان.

ئاشكرايە كە پىغەمبەرى خودا پىوى كردوہتە (بىت المقدس) لە نويزدا بۆماوہى
شانزەدە ياخود ھەپدە مانگ، بەلام ھەزى دەكرد كە پىو لە كەعبە بكات، جولەكەكان
پىيان خۆش بوو كە پىوى دەكردە (بىت المقدس)، كاتێك كە خوداى گەورە ئەم ئايەتى
دابەزانىد: ﴿قَدْ رَأَى ثَقَلُوبٌ وَجْهَكَ فِي السَّمَاوَاتِ فَلَنَوَلَّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ
الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ
رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ (البقرة)، واتە: ئەى محمد لەپاستيدا ئىمە چاوكىيان و
ھەلسورانى روخسارتمان پويە ئاسمان چاك دەبينى (كە زۆر ھەزەت بەروگەيەكى تاييەت
ھەبوو «ئىمە ئاگادارى نيازى دلت بوين) ھەر بۆيە ئىمە بپارماندا كە ئىتر لەمەودوا پىو
بكەيتە ئەو روگەيەى كە دلت پىتى ئاسودەيە «ئىتر پويكەرە (المسجد الحرام) و
كەعبەى پىرۆز ھەروھا ئىوہش ئەى گروى ئيمانداران لەھەركوئىيەكى زەويدا بوون «پىوى
تىيەكن بىگومان ئەو جولەكە و ديانانەى كە كاتى خۆى كتيبي ئاسمانيان بۆ پەوانەكراوہ
«چاك دەزانن كە ئەم گۆرانی پوگەيە لەسەردەمى پىغەمبەرى ئاخىر زەماندا، ھەقىقەتەو

خوای گه وره فه رمانی پیډه دات ، له کتیبه کانیاندا باسکراوه ، بیگومان هرگیز خوای
 گه وره بیناگانیه له ونه خشه و پیلان و ناسته نگانیه که نه وان دروستی ده که ن له به رده م
 شوینکه وتوانی نه م ثابینه داو له ده سستی پر قودرته تی هرگیز قوتارنابن.

جوله که کان گومانیان لا دروست بوو وتیان: ﴿النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبَلِهِمُ الَّذِي كَانُوا عَلَيْهَا
 (البقرة)﴾ دوو پوه کانیش دوچارى گومان و دوو دلی و شله ژان بوون، پاشان
 خودای گه وره وه لامی دانوه: ﴿سَيَقُولُ الشُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبَلِهِمُ الَّذِي كَانُوا عَلَيْهَا
 قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (البقرة)﴾

سهرجه م ناراسته کان مولکی خودایه وخواه نداریتی پوژمه لات و پوژناواو نه وه شی له
 نیتوانیاندایه ده که پیتته وه بو خودای گه وره، هه لسوپان و فه رمانپه وایی سهرجه م کاره کان
 له لایه ن خوداوه یه، عیبره ت له پوو کړنه پوژمه لات و پوژناواو نیه، به لکو عیبره ت به
 گوپرایه لی کړدن وشوین که وتنی فه رمانه کانی خودایه، وه که ده فه رمویت:

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
 وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالرِّبَاطِ وَمَا آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ
 وَالسَّائِلِينَ فِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي
 الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ (البقرة)﴾

واته: نه ی خه لکینه ! نه ی برودران ! چاکه و چاکه خوازی نه وه نیه پوخساری خوتان
 بکه نه روژمه لات و روژناواو، به ته مابن ولاتان و که لانی خوړمه لات و خوړ ناوا به ختیارى و
 کامه رانیتان بو ده سته بهر بکه ن، به لکو چاکه و چاکه خوازی له ناخه وه هه لده قولی که
 نه ویش بریتیه له باوه ری دامه زراو به خوای گه وره، به زات و سیقاتی پاشان به روژی دواپی
 و قیامت به به هشت و دوژه خ هه روه ها به فریشته کان، که به نده ی ملکه چی خوای
 گه وره ن و چرکه یه که نافه رمانی ناکه ن، هه روه ها باوه پ به کتیبه کان که له لایه ن خواوه

په وانه کراون بۆ پیغه مبه ران « وه باوه پ به پیغه مبه رانیش که خوای که وړه له نڼو گړوی
 ناده میزادا هلی بژاردوون . دواى هم چه مکانه ی باوه پ: په نگدانه وهی ئیمان له په فتاردا
 ده بی دهریکه ویت « ئویش به به خشینی مال و سامان چه نده خوشه ویست و نازداره
 به خزمانی هه ژارو خه لکی نه دارو که مده ست و ریباری داپراو له ولات و سامانی « هه روه ها
 بۆ نه و که سانه ی که ئاتاجی هن و داواى ده کن ، هه روه ها بۆ پزگار کردن و نازادکردنی
 گه لان و میلله تان له دیلی و ده سته سهری « پاشان نه نجامدانی نویژ به چاکی وړیک و
 پتکی « به خشینی زه کاتی مال و سامان و زانست و ده سولات و تواناکان « هه روه ها
 له چاکه کاری: وه فاکردنی نه و که سانه یه به په یمان و به لینه کانیان که هه ركات په یمان و
 به لینه کانیان دا ده ییه نه سهر « هه روه ها خوگری و دان به خؤدا گرتنه له کاتی ته نگانه و
 نه خوشی و ناخوشی و نه هامة تی « هه روه ها کاتی پووبه رووبه نه وهی دوژمنانی مرقایه تی
 « ئانه وانه ی که نه و سیفاتانه یان تیدایه ، ئانه وانه نه وانه که له گه ل به رنامه ی خوادا
 راسته ده کن و هه رنه وانیشن ته قوادار و دیندار و خواناس (که له ئاینده دا په زامه ندى
 په روه ردگاریان ده سته بهر ده کن) .

بۆ هه رشوینیک پوومان وه ریپین وهریده پیپین، گوپرایه لی له شوین که وتنی
 فرمانه کانیدایه، ته نانه ت نه گه ر هه ر پوژیک فرمانان پی بکریت پوو له شوینیک بکه یین
 ئیمه به نده ی نه وین و له ژیر فرمانی نه و داین و خزمه تکاری نه وین بۆ هه رکوی پوومان
 وه ریپین پیت پوومان وهرده پیپین، مافی خو به تی به نده کانی پاسپی ریت به هه رشتیک که
 ویستی له سهر به تی و هه رچه کیشی بویت ده یگوریت و ده یسرتته وه، بۆ هه موو نه مانه
 خودای گه وړه حیکه تی ته واو و بیانوی کاریگه ری هه یه، سهرجه م ئاراسته کان هی خودان
 هسچ ئاراسته یه که وه ک خودی خو ی فه زلی به سهر هیچ ئاراسته یه کی تر دا نیه، خودای
 گه وړه ویستی له سهر کامیان بیث هه لده بژیریت و تاییه تی ده کات و ده یکاته قیبه لی
 هه رکه سیك که بیه ویت:

{ قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ } (البقرة)، به هه مان شیوه خودای گه وره ویستی ناگاداری بدات که گرنگیه کی تاییه تی داوه به بنده و نیردرای خوی موحه مد "سه لات و سه لامی خودای له سه ر بیت" و ئومه ته که ی که رینمونی کردوون بۆ ئیبراهیم پیغه مبه ر و پووی وه رپیژاون بۆئه و که عبه ی که ئیبراهیمی خه لیل سه لامی خودای له سه ر بیت دروستی کرد هه ریویه ده فه رمویت: ﴿ سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّيْنَاهُمْ عَنْ قِبَلِهِمُ الَّذِي كَانُوا عَلَيْهِمْ قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ (البقرة) .

دووم: تاقیکردنه وی خه نک و هه لسه تگاندنیان.

یه کیکی تر له وه لامه کانی قورئان بۆجوله که و موشریک و دوو پوهه کان ئه وه یه پوونی بکاته وه که گزپینی قیبله له (بیت المقدس) وهه بۆ که عبه تاقیکردنه وهه هه لسه تگاندنی خودایه بۆ ئاشکرا کردنی دوو پویه کی به گومان له ئیمانداریکی دلنیا، وهه خودای گه وره ده فه رمویت:

﴿ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّكُمْ إِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴾ (البقرة)، واته: ئا به وشیتویه ئیمه ئیوه مان به گه ل و ئومه تیکی میانپه و گنپراوه له هه موو پویه که وه (ئیوه باوه پتان به تاینه ئاسمانیه کانی پیش خۆتان هیه ، نه گه ر چی له نوێژدا پوو له قیبله ی ئه وان ناکه ن، به لام به شویتنیک ی پیروژ و قیبله و پوگی یه که می خۆتانی ده زانن ، هه روه ها له ویوه پیغه مبه ر به ره و ئاسمانه کان له شه وی میعراجدا بلند کرایه وه ، هه روه ها ئیوه میانپه ون له پوی میژوو جوغرافیاوه ، له پوی عبادت و خواپه رستی یه وه له پوی دنیا و قیامه ته وه له پوی داخوازیه کانی روح و نه فسه وه ...) تا

بېنه شایهت به سهرخه لکيه وه و بۆيان پون بېت (که ئەم ئاين و بهرنامه به سهرتاپای خیره بۆ تاک ۛ کۆمەل بۆ گەل ۛ نیشتمان ، بۆ دنیا و قیامت ، ههروهها گشتگیره و ههموو بوارهکانی ژيان ئاراسته ی خیر دهکات) ههروهها بۆ ئهوهش که پێغه مبه ر شایهتی بدات بۆ دلسۆزانی ئوممهتی له سهر ئهوهی که به ئهرکی سهرشانی خۆیان ههستان ۛ جا ئه و قیبله یه ی که جاران رووت تیده کرد گۆریمان بۆ که عبه و (بیت الحرام) تا ده ریکه ویت کی به راستی شویته که وته ی پێغه مبه ره و کیش پاشگه ز ده بێته وه هه رچه نده ئه و بریاره مان بوو به تاقیکردنه وه یه کی گه و ره بۆ زۆربه ی ئیمانداران جگه له وانه ی که خوای گه و ره هیدایه تی دابون ، بێگومان خوای گه و ره ئیمان و باوهرداری و نوێژ و خواپه رستیتان به زایه نادات چ له پابردودا و چ له نیسته و داهاتودا ، چونکه خوای گه و ره به نیسبه ت خه لکی ئیمانداره وه ته و او به سۆز و به به زه یی و دلۆفانه .

دوو پوهه کان کاتیک که قیبه گۆردرا وتیان: موحه مه د چی لی قه و ماوه جارێک پوهمان پێ ده کاته ئیره و حاریکیش پوهمان ده کاته ئه و ی، هه ندیکیش له موسولمانه کان وتیان: ئه ی حالی ئه و بۆایانه مان چۆن بێت ئه وانه ی که مردوون و کوژاون که پوهیان له (بیت المقدس) کردوه له نوێژه کانیا نده؟! موشریکه کانیش وتیان: هه رچۆنێک موحه مه د گه پاره ته وه پوهی کردوه ته قیبله که مان به هه مان شیوه ده گه رپته وه سهر دینه که شمان، به لام ئیمانداره کان ئه وانه ی که ئیمانیکێ کامل و راست و دامه زراویان هه بوو ده یانزانی که ئه وه پاستیه که له لایه ن خودا وه ، بۆیه گوئییان بۆگرت و گوێپایه لیان لی کرد و پێی پازی بوون و چاویان له سه ری دامه زرا، که واته گۆرینی قیبله یاسای خودایه و حکمه ت و گه و ره یی تیدایه ، له وانه ئاشکرادرینی دۆی ئه وانه ی که شوین پێغه مبه ر ده که ون و گوێپایه لی ده که ن و پوه له هه رجیگایه ک بکات ئه وانیش پوهی تیده که ن.

له وانه ی که له دینه که یان پاشگه زده بنه وه ، له گه ل ئه وه ی که ئەمه کاریکی قورس و گرانه له سهر ده روونه کان ئه وانه یان نه بێت که خودا هیدایه تی ده لکهانیانی داوه و دلنیا

بوون به راستگویی پیغمبر، واته هه موو ئه وانهی که ئه و هیناویه تی راسته و هیچ گومانی تیدانیه و خوداش هه رچییه کی بویت ئه نجامی ده دات، به و شیوازه فه رمانپه وایی ده کات که ویستی له سه ره و ده فه رمویت: ﴿وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ﴾ (البقرة).

به لام ئه وانهی که دلیان ناساغه هه رکاتیك هه رکاریك پوو بدات گومانیان لادروست ده بییت، به لام ئیمانداره کان راستی و دلیانیان لا ده چه سپیت له گه ل ئه و ئیمانیه که هه یانه ئیمانی تریان بۆ زیاد ده بییت، هه روه ک خودای گوره ده فه رمویت:

﴿وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ (١٢٤) ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَاْفِرُونَ﴾ (١٢٥) (التوبة).

واته: هه ندی له دوو پوه کانی مه دینه هه رکاتیك سوره تیک له قورئان نازل ده کریت، هه یانه (به گالته پیکردنه وه ده لیت: باشه، کیتان به مه ئیمان و باوه پری زیادی کرد؟!) (ئو دوو پوانه بابزانن) که ئه وانهی ئیمان و باوه پریان هیناوه به رده وام ئیمان و باوه پریان زیاتر و پتهوتر ده بییت و دلخۆش ده بن و باوه په که یان به و ئاینده پۆشن و پر له به خته وه ری و کامه رانییه کی که چاوه پریان ده کات زیاتر ده بییت. * به لام ئه وانهی که دل و ده روون و ناخیان نه خۆشی باوه پ لاوانی و دوودلی و دووپوویی پوی تیکردوه « ئه وه » ئه و جۆره که سانه چهنده ناخیان پیس و پۆخله، ئه وهنده ی تر پیس و پۆخلی پویان تیده کات کاتیك گوی بیستی باسی دین و ئایه ته کانی قورئان ده کریت، ئه وانه واپروا سه رته نجام به کافری ده مرن.

هه روه ها ده فه رمویت: ﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَجَبًا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ ءَايَاتُهُ ءَعْجَبًا وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا هُدًى وَبُشْرًا وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَٰئِكَ

يُنَادُونَكَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾ (فصلت)، واته: خوانه ناسان هر برپو بيانو ده گرن و هه نديكيان ده لئين: چي ده بوو نه گهر نه م قورئانه به زماني گه لاني تر بوايه (خوای گه وره ده فهرمويت: نه گهر نه م قورئانه م به زماني گه لاني تر بناردايه « نه وه ده يانوت: ئايا نه ده بوو ئايات و فهرمان و داخوازييه کاني به زماني خومان بوايه و پوون و ناشکرا بوايه « چون نه م قورئانه به زماني تر ده بيت له کاتيکدا که محمد به زماني عهره بي ئاخاوتن ده کات ؟ ! نه ي پتغه مبر پتيان بلئ: نه م قورئانه بو نه وانه ي که ئيمان و باوه پ ده هيتن ده بيته مايه ي هيدايت و بهرچاوپوني و شيفايه به تاييه تي بو نه خوشي و درده دهروني و کومه لايه تي و ئابوري و پاميايي يه کان ، بگره هه ندي جار نه خوشيه جه سته ييه کانيش « به لام نه وانه ي که باوه پيان پتي نيه ده لئي سه نگيني و قورقوشم گوئي ئاخنيون « چاويشيان کويزه له ئاستيدا و پيرؤزي و ناوازه يي به دي ناکه ن ، ئا نه وانه ده لئي له دوره وه بانگيان لي ده کريت (نه ده نگه که به چاکي ده بيستن « نه په نگه کان به پوني ده بينن) !!

وه ده فهرمويت: ﴿ وَنَزَّلْنَا مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴾ (الإسراء)، واته: نئيمه له قورئان بهرده وام ئايات و سوره ت نازل ده که ين و(ده يکه ينه هؤي شيفا و چاره سه ر بو نه خوشيه دهروني و جه سته ييه کان ، بو درده کومه لايه تي و پهروه ده ييه کان ، بو کيشه سياسي و ئابورييه کان) هه موويشي په حمه ت و ميه ره بانيه بو ئيمانداران ، به لام بو سته مکار و زورداران مايه ي خه ساره تمه ندي و زهره رمه ندي و پيسوايه له هه ردو جيهاندا.

به لام نه وه ي که مردو پوي له نويزدا کردوه ته (بيت المقدس) خودا ئاشکراي کردوه که پاداشتي نويزه کاني به فيرؤ نه چو و خوداش سته م له هيچ که سيک ناکات، وه ک ده فهرمويت: ﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ

شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقِبَيْهِ وَإِنْ
كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيْمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُءُوفٌ رَحِيمٌ

﴿ ۱۱۳ 〉 (البقرة) ، واته : نا بهوشیویه ئیمه ئیوه مان به گهل و ئوممه تیکی میانره و گنپراوه
له هه موو پوویه که وه (ئیوه باوه پرتان به ئاینه ئاسمانیه کانی پیش خۆتان هه به « نه گهر
چی له نویژدا پوو له قیبله ی نه وان ناکهن « به لام به شویننکی پیرۆز و قیبله و پوگه ی
به که می خۆتانی ده زانن « هه روه ها له ویوه پیغه مبه ره و ئاسمانه کان له شه وی میعراجدا
بلند کرایه وه ، هه روه ها ئیوه میانره ون له پوی میژوو جوغرافیاوه « له پوی عبادت و
خواپه رستییه وه له پوی دنیا و قیامه ته وه له پوی داخوازیه کانی روح و نه فسه وه ...) تا
ببنه شایه ت به سه رخه لکیه وه و بۆیان پون بیّت (که ئه م ئاین و به رنامه یه سه رتا پای
خیره بۆ تاک و کومه ل بۆ گهل و نیشتمان « بۆ دنیا و قیامه ت ، هه روه ها گشتگیره و
هه موو بواره کانی ژیان ئاراسته ی خیره ده کات) هه روه ها بۆ نه وه ش که پیغه مبه ره شایه تی
بدات بۆ دلسۆزانی ئوممه تی له سه ره وه ی که به ئهرکی سه رشانی خۆیان هه ستاون ، جا
نه و قیبله یه ی که جاران رووت تیده کرد گوریمان بۆ که عبه و (بیت الحرام) تا ده ربه که ویت
کی به راستی شوینه که وته ی پیغه مبه ره و کیش پاشگه ز ده بیته وه هه رچه نده نه و
بریاره مان بوو به تاقیکردنه وه یه کی گه وه بۆ زوریه ی ئیمانداران جگه له وانیه ی که خوی
گه وه هیدایه تی دابون « بیگومان خوی گه وه ئیمان و باوه پرداری و نویژ و
خواپه رستیتان به زایه نادات چ له پابرودا و چ له ئیسته و داهاتودا ، چونکه خوی گه وه
به نیسه ت خه لکی ئیمانداره وه ته واو به سۆز و به به زه یی و دلۆقانه .^{۱۵۹}

۱۵۹- فی (الحکمة من تحویل القبلة) طالع: الوجه الثاني من الشبهة الرابعة، من الجزء الثالث عشر (العبادات و
المعاملات الإقتصادية) والوجه الأول من الشبهة السادسة والثلاثين من الجزء الثالث، (العقيدة الإسلامية و قضايا
التوحيد).

سینه: شاردنه وی جوله که کان به هوی بق و قین و نکولی کردنیانه وه.

یه کیک تر له وه لاهه کانی قورئان بق جوله که ناشکرا کردنی بق و کین و شاردنه وه ی
 راستیه کانه — نه مه ش عادهت و پهفتاریانه به هوی بی باوه رپی و نکولی کردنیانه وه یه،
 نه وان له پنگه ی کتیبه که یانه وه و له پیغه مبه ره کانیانه وه ده یانزانی که خودا قیبله ی
 پیغه مبه رکه ی ده گه و پیت بق (بیت الحرام)، بویه خودا هه په شه یان لی ده کات و
 ده فهرمویت: ﴿قَدْ رَئَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلْتُوَلِّسَنَّا قِبْلَةً تَرْضَاهَا قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ
 الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ
 رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ (البقرة)، واته: نه ی محمد له راستیدا نیمه چاوگیران و
 هه لاسورانی روخسارتمان پویه ناسمان چاک ده بیینی (که زور حه زت به روگه یه کی تایبهت
 هه بوو، نیمه ناگاداری نیازی دلت بوین) هه بویه نیمه برپارماندا که ئیتر له مه ودوا پو
 بکه یته نه و روگه یه ی که دلت پیی ناسوده یه، ئیتر پوبکه ره (المسجد الحرام) و
 که عبه ی پیروز هه روها نیوه ش نه ی گروی نیمانداران له هه رکوتیه کی زه ویدا بوون، پووی
 تیبکه ن بیگومان نه و جوله که و دیانانه ی که کاتی خوی کتیبی ناسمانیان بق په وانه کراوه
 «چاک ده زانن که نه م گورانی پوگه یه له سه رده می پیغه مبه ری ناخر زه ماندا» حه قیقه ته و
 خوی گه وره فهرمانی پیده دات، و له کتیبه کانیاندا باسکراوه، بیگومان هه رگیز خوی
 گه وره بیتاگانیه له و نه خشه و پیلان و ناسته نگانیه که نه وان دروستی ده که ن له به رده م
 شوینکه و توانی نه م ناینه داو له دهستی پر قودره تی هه رگیز قوتارنابن.

جوله که کان راستی نه و شته ده زانن که بق پیغه مبه ر "سه لات و سه لامی خودای
 له سه ربیت" هاتوه هه روه ک چون منداله کانی خویان ده ناسن، به لام راستیه کان
 ده شارنه وه بویه خودای گه وره وه لامیان ده داته وه و ده فهرمویت: ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ
 يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ (البقرة)، واته

ئەوانەى كىتەبى ئاسمانىمان پېتەخشىيون « چاك پېتەمبەر و قورئان و ئىسلام دەناسن »
 ھەرۈەكو چۆن ئەۋەكۈپەكانى خۇيان دەناسن ، لەپاستىدا دەستەيەك لەۋان حەقىقەت
 و پاستىەكان دەشارنەۋە، لەكاتىكدا دلتىان لەۋەى محمد ئەۋپېتەمبەرەيە كە لەتەۋرات
 و ئىنجىلدا مژدەى ھاتنى دراۋە .

يەكەكى تر لە ۋەلامەكانى قورئان بۇيان ئەۋەى پوون كىردەتەۋە كە ئەگەر بەلگەش
 بېتەتت لەسەر پاستى ئەۋەى كە بۆ پېتەمبەر "سەلات و سەلامى خوداى لەسەرېتت"
 ھاتوۋە و بىانوشىيان بېرېتت نەشوئىنى دەكەۋن و نە پووش دەكەنە قىبلەكەى، بەلگەو
 نىشانە سودى نىە بۆكەستەك كە خودا مۆرى لە دلى دابىتت، بۆيە دەفەرەمۆيت: ﴿ وَلَٰكِن
 أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قَوْلَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قَوْلَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قَوْلَ
 بَعْضٍ وَلَٰكِن اَّتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَئِن الظَّالِمِينَ ﴾ (١١٥)
 (البقرة)، واتە: لە پاستىدا چەندە تۆ ئەى محمد ھەۋلەبدەيت لەگەل ئەۋگاور و
 جۈلەكانەدا تاشوئىنى پاستىى بکەۋن و موسلمان بىن و پووبكەنە پوگەى تۆ ، پووى
 تىناكەن و بەقسەت ناكەن ، بىگومان تۆش ھەرگىز پووناكەيتە پوگەى ئەۋان ، ئەۋانىش
 شوئىنكەۋتەى پوگەى ھەندىكى ترىان نابن ، لەپاستىدا ئەگەر تۆ شوئىنى ھەۋاۋنارەزۋى
 ئەۋان بکەۋيت دواى ئەۋەى زانىارى تەۋاۋت پىراگەيەنرا لەۋبارەيەۋە ئەۋە دەچىتە
 رىزى ستمەكارانەۋە (بىگومان ئەستەمە ئەى پېتەمبەر لەفەرمانى خۋاى گەرە
 دەرېچىت و ستمەكارىيت) .(جا بەم ئايەتە و ئايەتەكانى ترىش خۋاى گەرە دەيەۋيت
 گرنگى (البيت الحرام) لەناخى ئىمانداراندا بېۋىتتت ، چونكە لەھەموو نوڤژەكاندا دەبى
 پووبكەينە ئەۋپوگە پىرۆزە « چونكە يەكەم مژگەۋتە لە سەر زەۋيدا بۆ خوا پەرستى
 بېيارى لەسەردابىتت) .

ههروه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿ وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّى يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ۝١٧ ﴾ (یونس)،
 واته: ئەى پێغه‌مبەر بلى: سەرهنج بدەن و تەماشای بکەن و بزانی خوای گەورە چى لە
 ئاسمانەکان و زەویدا بەدى هێناوه ، بەلام سەیره !! بەلگە و نیشانه و ئاگاداریەکان بى
 سودن بۆ ئەو کەسانەى کە باوەڕ ناهێنن و پێبازی دینداری ناگرە بەر .

و ههروه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿ قُلْ أَنْظَرُوا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا تُعْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ ۝١٨ ﴾ (یونس)، واته: ئەى پێغه‌مبەر بلى: سەرهنج بدەن و تەماشای بکەن
 و بزانی خوای گەورە چى لە ئاسمانەکان و زەویدا بەدى هێناوه ، بەلام سەیره !! بەلگە
 و نیشانه و ئاگاداریەکان بى سودن بۆ ئەو کەسانەى کە باوەڕ ناهێنن و پێبازی دینداری
 ناگرە بەر.

ئەوانە گەلێکن بەلگە و نیشانه قاییلیان ناکات و دەست لە نکۆلی کردن هەلناگرن،
 ئەوانە کەلە پەق و دەمارگیرو کوێرن چاویان نیە ببینیت و بەلگەش کاریگەری نیە لە
 سەریان.

چوارەم: هەرنه‌ته‌وه‌یه‌ک قیبله‌یه‌کی خۆی هه‌یه.

خودای گەورە پوونی کردووەتەوێ کە هەر نه‌ته‌وه‌و ئایین زاوێه‌ک پووگەو قیبله‌یه‌کیان
 هه‌یه کە پووی تێدەکەن، جوله‌کە قیبله‌ی خۆی هه‌یه گاوریش قیبله‌ی خۆی هه‌یه،
 ئێوه‌ش ئەى موسولمانان قیبله‌ی خوتان هه‌یه کە پووی تێدەکەن، خودای گەورە
 ده‌فهرمویت: (ولكل وجهة هو موليها) ﴿ وَلِكُلِّ وَجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيًا فَاسْتَغْفِرُوا الْخَيْرَ إِنَّ مَا تَكُونُوا
 يَأْتِيكُمْ بِاللَّهِ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝١٩ ﴾ (البقرة)، واته: بۆ هەر گەل و ئومەتێک
 پووگەو قیبله‌ و (مقدسات) یەک هه‌یه کە پووی تێدەکەن و گرنگی پێدەدەن ... بەلام
 ئێوه‌ی موسلمان هه‌ول بەدەن پیشبێرکی بکەن بۆ بەدەست هێنان و ئەنجامدانی چاکەو
 چاکەکاریی ، کە گرنگترین هه‌ول‌دانه‌ بۆ هیدایه‌تی خه‌لکی و نیشاندانی وێنه‌یه‌کی جوانه‌

له دینداری و خواناسی .. جا ئیوه له ههر کوئ بن له ههر شوین و کاتیڤدا بمرن خوای
که وره له رۆژی قیامه تدا هه موتان کۆده کاته وه (بۆ موخاسه به و لپرسینه وه) چونکه
ئه و خوايه به پراستی ده سه لاتی به سه ره هه موو شتیڤدا هه به .

ئه مه وه كه ئه وه فه رمایشته ی خودایه : ﴿ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ۝١٨﴾ (المائدة)،
واته : « ئیمه بۆ هه ر لایه کتان به رنامه و پرۆگرامی تاییه تیمان دا پشته وه . هه روه ها
ده فه رمویت : ﴿ لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ ۝١٧﴾ (الحج)، واته : بۆ په یره وانی
هه ر ئاینیکی ئاسمانی ئیمه له بواری په رسته شه کاندا هه ندی سروتمان بۆ دیاری کردون که
پتیوسته ئه نجامی به دن .

به هه مان شیوه ده فه رمویت : ﴿ قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ ۝٨١﴾ (الأسراء)، واته :
هه روه ها پێیان بلی : هه ر کهس چی بۆ ده کریت و چۆن ده کات و لاسایی کی ده کاته وه
(ئازاده ، زۆر له کهس نا کریت) .

ئه گه ر کاره که به و شیوازه بیت و هه موو گه لێک قیبه له ی خۆی هه بیت ئیتر چ گومانیک
له عه قلی ئه و ئازاوه پێرانه دایه و تانه له پێغه مبه رایه تی و شه ریه ت ده دن !

پینجه م : به لگه ی پێغه مبه رایه تی موحه مه د " سه لات و سه لامی خودای له سه ربیت .

یه کێکی تر له وه لامه یه کلاکه ره وه کانی قورئان که گه وره ترین به لگه شه له سه ر
پێغه مبه ریتی موحه مه د " سه لات و سه لامی خودای له سه ربیت " که په یوه ندی به گۆرینی
قیبه له وه هه به ، ئه وه یه که خودا پێغه مبه ره که ی " سه لات و سه لامی خودای له سه ربیت "
ئاگادار کردوه ته وه له قسه ی ئه و پێلانه پیش ئه وه ی خۆیان ده ری بېرن ، بێگومان
پووداوه که هه ر به و شیوازه پووی دا که خودا هه والی به پێغه مبه ره که ی دابوو ، ئه ویش
خه لکی لی ئاگادار کردبووه وه .

نەمە بەلگەيەكە لەو بەلگانەي كە پێغەمبەریتى ئەو "سەلات و سەلامى خودای لەسەر بێت" دەسەلمێنێت و جۆریكە لە موعجیزە بە ئاگادارکردنەوێ شتە نادیارەكان، لە توانای جولهكە و موشريك و دوو پووهكاندا بوو كە وەلامى خودا بگۆرن بەوێ واز لە قسەکردنى خۆيان بهێنن و قورئان بە درۆ بخەنەو، بەلام نەیان توانی چونكە هیچ دەستەلاتىكان نەو ئەو ش قەدەرى خودایە و مولكیش مولكى خۆیەتى، هەمان شت لەگەڵ (أبو لهب) پوویدا نەهات بۆ ئەوێ بلیت - تەنانت بە درۆو پرۆپاپەندەش بێت - موسولمان بووم و بەو ش ئەوێ كە بۆ موخەمد هاتو بە درۆی بخاتەو.

لەوانەيە يەكێك لە سودەكانى هەوال دان بە قسەي گێل و گەمژەكان پێش پوودانى ئەو بێت دەروەكان دابەزێنێت و ئامادەيان بكات بۆ وەرگرتنى ئەوێ كە ئەو پێلانە دەیلێن، بۆ ئەوێ كاریگەرى ئەو قسەيە كەم ببێتەو و ئاسان پووبەپووی ببەو. « لەگەڵ ئامازەکردن بە پێلى قسەكەرو نەفامیتێكەي پێش ئەوێ هیجى و تەبێت.

شەشەم: ناوڕۆكى دیندارى لە گوێراپەلى كردنى خودادایە.

خودای گەورە لە هەندێك ئایەتى تردا ئامازەي بەو كرده كە كرۆكى دین ئەو نە پووتان وەرپێن بەرەو پۆژەهلات یاخود پۆژ ئاوا، بەلكو چاكە پێشبركێ كردنە لە ئیمان بە خودا و شوێن كەوتنى فرمانەكانى و گوێراپەلى كردنى وە ئەنجامدانى كردهوێ چاكە، خودای گەورە دەفەر مویت:

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّنَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ
السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا
وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾﴾
(البقرة)،

واته: ئەى خەلگىنە! ئەى بېوادىران! چاڭەو چاڭەخوۋى ئەوئەنە پوخسارى خۆتان بىكەنە رۆژەلەت و رۆژئاوا و ، بەتەمابىن ولاتان و گەلانى خۆرەلەت و خۆر ئاوا بەختىارى و كامەرانىتان بۆ دەستەبەر بىكەن « بەلكو چاڭەو چاڭەخوۋى لەناخەو ھەلەدەقولى كە ئەوئەنە بىرىتە لەباوھەپى دامەزراو بەخوۋى گەورە ، بەزات و سىفاتی پاشان بەرۆزى دواى و قىامت « بەبەھەشت و دۆزەخ « ھەرۋەھا بەفرىشتەكان « كە بەندەى ملكەچى خوۋى گەورەن و چىركەيەك نافەرمانى ناكەن « ھەرۋەھا باوھەپ بەكتىبەكان كە لەلەين خاوە پەوانەكراون بۆ پىغەمبەران « ۋە باوھەپ بە پىغەمبەرانىش كە خوۋى گەورە لەئەنئو گىرۋى ئادەمىزادا ھەلى بۆردوون .. دواى ئەم چەمكەنى باوھەپ: پەنگدانەوئەى ئىمان لەپەفتاردا دەبى دەرىكەوئەت ، ئەوئەنە بە بەخشىنى مال و سامان چەندە خۆشەويست و نازدارە بەخىزمانى ھەزارو خەلگى نەدارو كەمدەست و رىبوارى دابراو لەولات و سامانى ، ھەرۋەھا بۆ ئەو كەسانەى كە ئاتاجى ھەن و داواى دەكەن ، ھەرۋەھا بۆ پىزگار كەردن و ئازادكەردنى گەلان و مىللەتان لەدەلى و دەستەبەرى ، پاشان ئەنجامدانى نوپۇز بەچاڭى وىك و پىكى ، بەخشىنى زەكەتە مال و سامان و زانست و دەسلەت و تواناكان ، ھەرۋەھا لەچاڭەكارى: ۋەفاكەردنى ئەو كەسانەى بە پەيمان و بەئىتەكانىيان كە ھەركات پەيمان و بەئىتەكانىيان دا دەبەنەسەر ، ھەرۋەھا خۆگىرى و دان بەخۆدا گەرتنە لەكەتە تەنگانەو نەخۆشى و ناخۆشى و نەھامەتى « ھەرۋەھا كەتە پەوئەروپەنەوئەى دۆرمانى مەوفايەتى ، ئائەوانەى كە ئەو سىفاتانەيان تەدبايە ، ئائەوانە ئەوانەن كە لەگەل بەرنامەى خوادا پاستەدەكەن و ھەرئەوانىش تەقوادار و دىندار و خواناس (كە لە ئايندەدا پەزامەندى پەروەردگارىيان دەستەبەر دەكەن) .

بەواتاى حىكمەت لەم بابەتەدا گوپرايەلى كەردنى خوداۋ شوئەن كەوتنى فەرمانەكانىيەتى لەگەل گەرتنە بەرى ئەو پىڭايەى كە ئەو داواى دەكەت و گابەند بىوون بەو شەرىعەتەى كە ئەو دىناوە، لە پەوكەردنە پۆژەلەت و پۆژئاوا ھىچ زەرورەت و چاڭەو گوپرايەلەك

نابینریت، نه گه به فره مانى خودا نه بیټ و به پى شریعه ته که ی نه ونه بیټه روه ک چون له باره ی دیارى و قوریانیوه ده فره مویت:

﴿لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ الْقَوَىٰ مِنْكُمْ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْتُمْ وَيَشِرَ الْمُحْسِنِينَ﴾ (الحج)

واته: نه ی نیمانداران! دلنیاش بن که نه و قوریانیوه ده یکن «نه گوشتى، نه خوینى» به خواى گه وړه ناگات، به لکو نه وه ی که ده گات و خواى گه وړه پى خوشه و بۆ خوشتان زور چاکو به سوده «ته قواو دیندارى و پاریزکارى و خواناسى نیوه یه، نا به و شیوه یی که ده ییبن خواى گه وړه نه و مالآتانه ی بۆ پام هیناون تا هه ست به گه وړه یی و شکومه ندی خواى گه وړه بکن و (سرودی "الله اکبر" له جه ننه کاندا زور دوباره بکه نه وه) جا مژده ش بده به چاکه خوازان.

به کورتی:

■ بونه وهر هه موی مولکی خودایه به پوژمه لات و پوژئاواشه وه، پاک و بیگه ردی بۆ خودا که به پى ویستی خوی چونی بویت ئاراسته ی ده کات، وه بۆ هه رکوییه کی پوژمه لاتى زه وی بیت یاخود پوژئاوا.

■ گوړپنى قبیله تاقى کردنه وه یه بۆ ئاشکرا کردنى دوو پووی به گومان و نیماندار.
■ قسه گانی جوله که له بق و کینه وه سه رچاوه ی گرتوه و نه وراستیه ده شارنه وه که دان به پیغه مبه ریتی موحه مه د "سه لات و سه لامی خودای له سه ریټ" دا بنین وه ک له ته وراتدا ئاماژه ی پى کراوه.

■ هه موو نه ته وه یه ک قبیله یه کی هه یه که پووی تیده کهن، ئیتر بۆچی قبولی نا کهن که موسولمانه کان قبیله ی تایبه ت به خویان هه بیټ.

● هه‌والدان به‌قسه‌ی نه‌و پیلانه پێش نه‌وه‌ی خۆیان بیلێن به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر

پێغه‌مبه‌ریتی موحه‌مه‌د "سه‌لات و سه‌لامی خودای له‌سه‌رییت".

■ حیکمه‌تی کۆتای له‌گشت نه‌حکامه‌کان و فه‌رمانه‌کان و وه‌ده‌غه‌کراوه‌کان شوین

که‌وتنی شه‌رع و جی به‌جی کردنی فه‌رمانه‌ له‌ پاستیدا نه‌مه‌ کپۆکی دینه‌.

گومانی سی و دوو

به شدارى نه كردن له جيهاد به گاساوى شهيدا بوون به ئافره تان^{١٦٠}

ناو مړوکی بابه ته که:

(الجد القيس) برای (بنی سلمة) هۆکاری به شدارى نه كردنى له جيهادى رۆمدا که پانده وه بۆ نه وهى که گوايه ده ترسیت له وى شهيدای ئافره ته كانيان ببيت و سه سامس که نيزه که كانيان ببيت نه گه ر له گه ل پيغه مبهردا جيهاد بکات، خودای گه وره ده فهرمويت: ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَشْذَنَ لِي وَلَا نَفْتِيَّ إِلَّا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ (التوبة)، واته: که سانتيك له و دوو پوه ناپوختانه بئ شه زمانه ده يوت: مۆله تم بده و توشى گونا هو سه رپيچيم مه که !! (به بيانوى نه وهى که له غه زادا له وانه يه توشى گونا هو هه له بيت !!) له حالتيکا نه وانه به رده وام له گونا هو تاواندا چه قيون ، بيگومان دۆزه خيش گه مارۆى كافرانى داوه .

ده گيرنه وه وهك هه نديك له دوو پوه كان كاتيک پيغه مبهري خودا "سه لات و سه لامى خودای له سه ربيت" بانگى كردن بۆ جهنگى (تبوك) وتيان وتيان شهيدای ئافره تانيان ده بين.

رنگاكانى پوچه ل كردنه وهى گومانه که:

خاوه نى نه م قسانه ويستيان به و به هانه يه وه به شدارى جيهاد نه که ن له گه ل پيغه مبهري خودا "سه لات و سه لامى خودای له سه ربيت" به لام نه وانه به وتنى نه و قسه يه که وتنه فيتنه ي راسته قينه وه .

١٦٠- الآية التي وردت فيها الشبهة (التوبة/ ٤٩)، الآية التي وردت فيها الرد على الشبهة (التوبة/ ٤٩).

در نژدهی بابته که:

خاوهنی ئەم وتیه ویستی به شداری جیها نه کات له گەڵ پێغه مبه‌ری خودا "سه‌لات و سه‌لامی خودای له سه‌ربیت" ئەمه گومانیککی پوچه‌له‌و خاوه‌نه‌که‌ی ویستی به‌و پاساوه به‌شداری جیهاد نه‌کات به‌مه‌به‌ستی خۆ دزینه‌وه و خۆ قوتارکردن و ترسنۆکی که‌سیکی هاوشیوه‌ی ئەم دوو پووه له‌به‌ر خودی دوو پوویییه‌که‌ی ترسی ئه‌وه‌ی نیه گوناھبار ببیت له‌ هۆی شه‌یدا بوونی ئافره‌ته‌وه، نه‌گەر له‌ حاله‌تیکدا دینه‌که‌ی ڕیگر نه‌بیت له‌وه‌ی به‌ ڕیگه‌ی حه‌ڵال چێزێان لێ وه‌ریگریته‌ هه‌رکاتیک حه‌زی لێ بیت، به‌لکو ته‌نها مه‌به‌سته‌که‌ی خۆ ده‌ریاز کردنه له‌ جیهاد.

خودای گه‌وره خودای گه‌وره وه‌لامی گومانی نه‌و و نه‌وانه‌شی که‌ هاوێان له‌گه‌ڵی ده‌داته‌وه به‌م ئایه‌ته: ﴿أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا﴾ (التوبة)، به‌ ئامراز ده‌ستپیکردنی (ألا) سه‌ره‌تای ئایه‌ته‌که‌ی ده‌ستپیکردوو که‌ مه‌به‌ست لێی ئاگادار کردنه‌وه و تێپامانه‌ له‌وه‌ی که‌ له‌ دواي ئامرازه‌که‌وه دیت و ئاشکراکردنی ناوه‌پۆکه‌که‌یه‌تی نه‌گەر هه‌والیککی تیدابیت به‌مه‌به‌ستی ئاراسته‌کردنی گوێ و دل بۆ لای خۆی، وه‌ په‌ند له‌ شه‌یدا بوونیان له‌ که‌وتنه‌ فیتنه‌ و بۆ موباله‌غه‌یه، وه‌ ئاوه‌لفه‌رمانه‌که‌ی، (في الفتنة) پیش خستوه به‌سه‌ر بکه‌ره‌که‌دا (سقطوا) بۆ ئه‌وه‌ی ده‌لاله‌ت بیت بۆ تاییه‌ت کردن، واته‌ بابزانی به‌وتنی ئەم وتیه ئه‌وان دووچاری فیتنه‌ بوون و که‌وتونه‌ته‌ چالای فیتنه‌وه به‌ مانا فراوانه‌که‌ی، واته‌ نه‌کووتونه‌ته‌ شتیکی تر که‌ هاوشیوه‌ی فیتنه‌ بیت چونکه‌ بانگه‌شه‌ی جوژه‌کانی تری فیتنه‌ ده‌کەن که‌ مه‌به‌ست لێی شه‌یدا بوونی ئافره‌تانی پۆمه و سه‌رقال بوونیانه به‌ جوانیه‌کانیان به‌مه‌ش دووچاری خراپه‌یه‌کی گه‌وره‌تر بوون له‌وه‌ی که‌ بیانویان پێ ده‌هێنایه‌وه، وه‌ك دویلێ عوزر له‌ قه‌باعه‌ت خراپه‌ره.

ماموستا (ابن عاشور) دهلیت: هینانی ئامپازی دهستپیکردن له پسته که دا (أَلَا فِي
 أَلْفِئَةٍ سَقَطُوا) بۆ ئاگادار کردنه وهیه بۆئوهی که له دوواوه دیت له سهیرو سه مه ره ی
 حالیان، که خودا به پیچه وانه ی مه به سته که یانه وه مامه له ی له گه ل کردون له گه ل نه وه ی
 نه وان خویان له فیتنه گاراستوه به لام که وتونه ته ناوی.

(أل) ته عریف که خراوه ته سه ره وشه ی فیتنه ته عریفی جنسی فیتنه یه که مه به ست لیتی
 که وتنه ناو فیتنه گه وره که یه، کاتیک یه کیک له وان وتویانه (ولا تفتنی) نه م وشه یه
 مه به ست لیتی چ جۆریکی فیتنه یه به و مانایه ی نه وه ی که تیی که وتوه قورستره له وه ی
 خۆی لی ده رباز کردوه، نه گه ر مه به سستی فیتنه ی دینه نه وه ته که وتوه ته گه وره ترین
 فیتنه به هۆی شیک و دوو پووویه وه، نه گه ر مه به ستیشی ناشرین بوونی ناو بانگه که یه تی
 به به شداری نه کردنی نه وه دوو چاری فیتنه یه کی گه وره تر بووه که نه ویش ناشری بوونی
 دوو پووویه که یه تی، یا خود نه گه ر مه به ستیشی فیتنه ی سه رلی شیوانه به دوو که وتنه وه له
 که س وکارو سامانه که ی نه وه که وتوه ته گه وره ترین ناخۆشی و سه رلیشیوان، به هۆی
 نه فرین لی کردنی و بوغزاندنی له لایه ن خه لکه وه، لی ره دا (السقوط) وه که مه جاز
 به کارهاتوه له پووی خیرایی تیکه وتن، نه مه تیکه وتن به که وتنه خواره وه شو به یتراره
 له پووی ئاماده نه بوون بۆی و کتوگپیش له پووی نه وه ی تیکه وتنه که له خاله تیکدایه
 که نه وان بی خه م بوون له تیکه وتن، بۆیه نمونه ی نه وان وه که سیک وایه به ربیته وه ناو
 دۆلیک له کاتیکدا که خۆی وای داناوه له پێگه یه کی ته خندا پێگا ده کات.

پاشان خودای گه وره به لیتیان ده داتی له به رامبه ر نه و فیتنه یه ی که دوو چاری بوون
 که ده فه رمویت: ﴿وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ (التوبة)،
 لیکدانه وه که وینای دیمه نیک ده کات وه بللی فیتنه چالیکه فیتنه چیه کانی تیده که ویت،
 وه که نه وه ی دۆزه خ له گشتیانه وه بیست و گه مارۆیان ده دات و سه رجه م ده لاقه و

پېړه وه کانيان لى دده خات و تواناي دهر ياز بونيان نيه، که نه وه ده گه يه نيت به ته واوړتى له گونا هه که زيك بونه ته وه به دلنښاييه وه چاوه پټى سزان، له بهرام بهر نه و درؤو و به شدارى نه کړدن و ودابه زين بؤ نزم ترين ناستى بيانو، هه روه ها به هؤى ناشکرا بونى بى باوه پييه که يان له کاتيکدا خويان به موسولمان نيان دده ن و دوپون له و کاره دا.^{۱۶۱}

به کورتي

فیتنه ی راسته قینه به شدارى نه کړدن و به جى مانه له له پېړه ی پیغه مېر "سه لات و سه لامى خودای له سر بیت" نه ک چوون بؤ غه زاو شه یدابوون به ئا فره تان ئه وان به بيانوى بى بنه مان، ئه وان به کردارى که و تنه فیتنه وه کاتيک له پیغه مېرى خودا دور که و تنه وه.

۱۶۱- في ظلال القرآن، سيد قطب، مرجع سابق، ج: ۳، ص: ۱۶۶.

گومامی سی و سی

ناره زایی دهر برین بهرام بهر تهرازو بازی و که مگردنه وی نرخ چونکه سامان
مونکی تاکه گانه و به ویستی خویان کاری پی دمکهن^{۱۶۲}؛

ناوهرؤکی گومانه که؛

که له که ی (شعیب) ناره زاییان دهر بری کاتیک تهرازو بازیان لی قه ده غه کردن له
کیشانه و پیوانه دا و وتیان: سامانی خومانه و چونمان بویت به کاری ده هینین، نیمه له
نیوان خوماندا پازین به و تالان فروشیه بو پیرگیمان ده که بیت لئی؟! خودای گهره ش
چیرۆکه که یان ده پیر پته وه ده فهرمویت: ﴿قَالُوا يَسْعَيْبُ أَصْلُكَ أَتَمُرُكَ أَنْ نَتْرُكَ مَا
يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ﴾ (هود)، واته:
قهومی ناله بار له وه لامی پیغه مبهری دلسوزیاند و تیان: باشه، نهی شوعه یب، نایا
نویژه کانت فهرمانت پی ددهات که نیمه واز له و شتانه بینین که ساله هایه باو با پیرانمان
ده یانپه رستن، یاخود به ئاره زووی خومان و چون له به رژه وه ندیمان مال و سامانمان
زورنه که یین به هر شیوازیک بیت؟! ئینجا به گالته پیکردنه وه و تیان: خو تو که سیکی
هیمن و دانا و تیگه یشتوویت!!

رنگا گانی پوچه ن گردنه وی گومانه که؛

یه که م: چه سپاندنی دادگه روهری له پیوانه و کیشانه دا به رژه وه ندی سهرجه م خه لگانی
تیدایه.

دوهه م: تالانکاری مافه گانی خه لگ خراپه کاری لی ده که ویتته وه له سهرزه ووی.

۱۶۲- الآية التي وردت فيها الشبهة (هود/ ۸۷)، الآيات التي وردت فيها الرد على الشبهة (هود/ ۸۸، ۸۹) = الشعراء
(۱۸۴، ۱۸۱).

سییه م: وتهی پیغه مبه ران راسته بویه عه قلیش هانی خه لک دده دات که شوین نه و
 شتانه بکه ون که نه وان بانگه شهی بۆده که ن.

درژدی بابته که:

خه لکی (مدین) نه م گومانه بی بنه مایه ده وروژینن بۆ وه لامدانه وهی (شعیب)
 پیغه مبه ر کاتیک ریگری لیکردن له کورت هیئان له کیشانه و پیوانه و ته رازووبازی،
 هه روه ها ریگری لی ده کردن له به تالان بردنی کالای خه لک، وپییان دهوت: نه گه ر له
 نیوان خۆماندا پازی بین به تالان فروشی واته فروشیار و کپیار به و کاره پازی بن ئیتر
 هیچ ریگایه ک نامینیتته وه بۆنه وهی ریگریمان لی بکه یت.

وتراوه نه وهی (شعیب) ریگری لی کردوون پارچه پارچه کردنی دره مه کان و شکاندنی
 و سرینتوهی که نه وه قسه ی خویانه: (أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ)، واته: نه و سامان و
 دینارو دره مه ی خۆمان چی لی ده که ین ئاره زووی خۆمانه، نه گه ر بمانه ویت پارچه
 پارچه ی ده که ین، نه گه ر بمانه ویت ده یسپینه وه، نه گه ر بمانه ویت فرپی ده ده ین. نه وان
 کاتیک پاره یان وه رگرتوه — که زیو یان زپربوه لییان که ل کردوه و لییان قرتاندوه و
 سودیان له پارچه قرتاوه کان وه رگرتوه، به لام کاتیک که نه و گارانه یان داوه به قه رز به
 ژماره ته سلیمیان کردوه وه دواتر که وه ریان گرتوه ته وه به کیشانه وه ریانگرتوه ته وه.

یه که م: چه سپاندنی دادگه روه ری له پیوانه و کیشانه دا به رژه موندی خه لکی تیدایه.

خودای گه وره ده فهرمویت: ﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُ شُعَيْبًا قَالَ يَبْقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ وَلَا تَنْقُصُوا أَلْمِيزَانَ إِنِّي أَرَبُّكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨١﴾ وَيَقَوْمِ أَتُؤَفُّو أَلْمِيزَالَ وَالْمِيزَاتُ بِالْفِئْطِ وَلَا تَبْخُسُوا النَّاسَ أَمْشِيَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٨٢﴾ يَمِيتُ اللَّهُ خَيْرَ لَكُمْ إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ ﴿٨٣﴾﴾ (هود).

واته: بۆلای خەلکی شاری مەدیه نیش شوعه یی برایمان پەوانه کرد ، ئەویش پێی ووتن: خزمینه داواتان لێ دەکەم که تەنها خوای گەوره بپەرستن ، چونکه جگه له و زاته خوايه کی تری به حەق نیه که شایسته ی پەرستن بێت ، ههروهها داواکاریشم لێتان که له کێشان و پێواندا که مفرۆشی و تەرازوو بازی مەکن ، چونکه من به ئاشکرا دەتانبینم له خێر و خوشیدان ، به لām ئەگەر له سەر بته پرستی و تەرازوو بازی بهردهوام بن و کۆل نەدن ، دەرسم پۆژیک له پۆژان سزایه کی خوایی گەمارۆتان بدات و هه مووتان له ناویه ریت... * خزمینه ، هه ولێدەن که کێشان و پێوانتان به تهواوی پێکوپێک و دادپەرهرانه بێت ، شتومه کی خەلکی که م نرخ مەکن و فیلیان لێ مەکن ، له مەملەکه تی خۆتاندا تۆوی فەساد و گوناھو لادان مەچێن... * دلتیاش بن که ئەو به شە ی خوای گەوره پێیداوێن له پزق و پۆزی حەلال چاکتره بۆتان ئەگەر باوه پتان هه یه ، هه رچەندە من چاودێرنیم به سەرتانەوه (به لām دلتیابن که خوای گەوره ئاگاداری هه موو شتیکتانه).

لێره دا بابەتە که بابەتی ئەمانەت و داد گەروهرییه پاشان بابەتی ئایین و باوه پرە یاخود بابەتی شەریعت و مامەلەیه که له باوه پرو ئاینه وه سەرچاوه ده گرێت، خەلکی مەدیه ن ولاته که یان ده که و ته سەر پێگای حیجاز تا شام له کێشانه و پێوانه دا که میان ده کێشا و شتی خەلکیان به تالان ده برد، واته نرخێکی که میان له سەر کالā دادەنا له کاتی مامەلە کردندا، ئەوهش ره فەقاریکی ناشرینه که زیان به ده ست و دلپاکی ده گه یه نیت، هه روه ک چۆن زیان به شه ره ف و پیاوه تی ده گه یه نیت، هه روه ها به هۆی شوینی جوگرافی ولاته که یانه وه ده یان توانی پێگه بگرن له و کاروانانه ی له و پێگه یه وه ها توچۆیان ده کرد له نێوان سه رو خوارووی دورگه که وه، به ئاره زووی خۆیان ده ستیان وه رده دا له رێگه ی کاروانه کانداه هه رشتیکیان بویستایه له کاتی نامه له ناگه سه نده که یاندا که قورئان ئاماژه ی پێکەردوه ده یان سه پاند به سەر کاروانه کانداه، ئاشکرایه په یوه ندی یه کتا

گه رهستی و دینداری کردن بۆخودا به ستراره به ئه مانهت پارێزی و خاوینی و مامه لهی دادپهروهرا نه و وه رگرتن و به خشیینی ریژدارانه.

وه قه لاجۆ کردنی دزی نهیانی که نه گه ر تاک پیتی ههستییت یاخود دهوله تان، نه وانه گرینتین بۆ ژیانیکی باشت بۆ مرقایه تی، ههروه ها گرینتین بۆ بۆ دادپهروه ری و ئاسایش له نیوان مرقه کانی سه ر زهوی، نه وه ته نها گرینتیه که گشت ده به سیتی به ترس له خودا و هه ولدان بۆ ره زامه ندی نه و وه گشت ده به سیتی به سه رچاوه یه کی چه سگا و که گۆرپانکاری به سه ر دانایه ت به گۆرپانی به رژه وه ندی و چه زو ئاره زو.

بپویسته په وشت و مامه له پشت به سه رچاوه یه کی چه سپاو به ستن که په یوه ندی به گۆرپانکاری به کانه وه نه بیته، نه مه تیروانی نیسلامه، که له په گ و ریشه وه پیچه وانه یه له گه ل سه رجه م تیروانی نه کۆمه لایه تی و نه خلاقیه کان که پشت به تیروانین و بۆچونی مرقه ده به سیتی به پیتی بارو دۆخ و به رژه وه ندیه کانیان، تیروانی نیسلام کاتی که پشت به سه رچاوه یه کی چه سپاو ده به سیتی ئیتر کاریگه ری به رژه وه ندیه ماده کانی له سه ر نامینیت، هه روه ک چۆن کاریگه ری ژینگه و کرداره باوه کانی له سه ر نامینیت.

ژیانی نه وکه سانه ی که له سه ر کشت و کال ده ژین یا شوانی ده که ن یاخود به پیشه سازیه وه سه رقالن نه وه شیوازی په فتاریان دیاری ناکات چونکه نه م هۆکارانه له گۆرپاندان و شوینه واری له سه ر نه خلاق و یاسا کانی مامه له ی نه خلاق که م ده بیته وه کاتی که سه رچاوه ی یاسا کانی ژیان نه بیته وه به شه ریعه تی خودا.

نه م گۆرپانکاری به کاریگه ریان له ده ست ده دن له تیروانی نه خلاق و بنه ما کانی مامه له ی نه خلاق له کاتی که سه رچاوه ی یاسا دانان بۆ ژیان ده گه ریته وه بۆخودا، وه له و کاته شی بنه مای په فتار ده گۆردریت بۆ بۆ رازیکردنی خودا و چاوه پێ کردنی پاداشتی و خۆ به دورگرتن له تۆله ی نه و.

هه موو نه وانه ی خاوه ن بیردوژه دانراوه کان بانگه شه ی بۆده که ن له تیکه ل کردنی
نه خلاق به مامه له بازرگانیه کان وچه سپاندنی په یوه ندی کومه لایه تی بۆ که ل هه موو
نه مانه له بهرام بهر تیروانی نیی نیسلام بۆ نه خلاق هه لده وه شینه وه که خودای گه وره
ناماژه ی گس کردووه و ده فره مویت: ﴿ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُ شُعَيْبًا قَالَ يَنْفَوِّرْ أَعْبُدُوا اللَّهَ مَا
لَكُمْ مِن إِلَٰهٍ غَيْرُهُ وَلَا تَنْقُصُوا أَلْمِكَ يَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي أُرِيدُكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ
عَذَابَ يَوْمٍ تُحْطِطُ ۝۸۱﴾ (هود)، واته: بۆلای خه لکی شاری مه دپه نیش شوعه یی برایمان
په وانه کرد « نه ویش پیی ووتن: خزمینه داواتان لی ده که م که ته نها خوای گه وره
بپه رستن « چونکه جگه له و زاته خوايه کی تری به حق نیه که شایسته ی په رستن بیت ،
هه وره ها داواکاریشم لیتان که له کیشان و پیواندا که مفروشی و ته رازوو بازی مه که ن «
چونکه من به ناشکرا ده تانبینم له خیر و خوشیدان ، به لام نه گه ر له سه ر بته رستی و
ته رازوو بازی به رده وام بن و کوّل نه دهن ، ده ترسم پوژنیک له پوژان سزایه کی خوایی
که ماروژتان بدات و هه مووتان له ناو به ریّت ..

خودای گه وره پوژیه کی باشی پیداون پیوستان به و پسواییه نیه بۆ نه ویه
ده وله مه ندببن، وه به که م وکورتی له کیشانه و پیواندا زیانتان پی ناگات وه ژار ناکه ون،
به لکو قازانجتا له ژیر هه ره شه دایه تا نه وکاته ی که به رده وام بن له فیل کردن له
مامه له دا، یاخود بزور بکین و بفروشن جگه له وانه ش ده فره مویت: ﴿ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ
عَذَابَ يَوْمٍ تُحْطِطُ ۝۸۴﴾ (هود/ ۸۴). چ له لای خودا بیت له دوا پوژدا چ له دنیا دا بیت
نه وکاته ی نه و فیل و زوره ملی ده رته نجامه تال و خراپه کانی له کومه لگا و جوله ی
بازرگانی دا په نگ ده داته وه، له کاتیکدا خه لک به ده ست خراپه ی یه کتره وه ده نالینن
له سه ر جه م جوله ی روژانه و مامه له و پویه پویونه وه یه کدا.

جاریکی تر شعیب ناموژگاریه‌کانی دوگات ده‌کاته‌وه له‌گوشه نیگای نه‌رینه‌وه پاش ناگادار کردنه‌وه‌یان له‌گوشه نیگای نه‌رینه‌وه ﴿وَيَقَوْمًا أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ﴾ (هود). بیگومان تیرو ته‌سه‌لی له‌پێوانه‌و کێشانه‌دا به‌هێزتره‌و چاکتره‌ له‌ کورت هێنایی، چونکه مه‌یلی به‌لای زیاده‌وه‌ هه‌یه، ده‌سته‌واژه‌کان سیبه‌ریان به‌سه‌ر هه‌سته‌وه‌هه‌یه، سیبه‌ری کامله‌وه‌ سیبه‌ری بی‌که‌م و کورتی نه‌یه، سیبه‌ره‌ کامله‌که‌ فراوانتره‌و گه‌یه‌نه‌رت‌ره‌.

دووهم: به‌تالان بردنی مافی خه‌لك خراپه‌ کاریبه‌ له‌سه‌ر زه‌ویدا.

خودای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ﴾ (هود/ ۸۵). مه‌به‌ستی ئه‌م ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ ژۆر فراوانتره‌ له‌ کێشانه‌کان و پێوانه‌کان، واته‌ پاستکردنه‌وه‌ی هه‌مو جۆره‌کانی پتویستی خه‌لك ده‌گریته‌وه‌: پاست کردنه‌وه‌یان له‌ کێشانه‌و پێوانه‌ یا خود له‌نرخ و نه‌ندازه‌، هه‌روه‌ها پاست کردنه‌وه‌یان له‌ پووی مادی و مه‌عنه‌ویه‌وه‌، بیگومان کرداره‌ په‌فتاریش له‌ خو ده‌گریت چونکه‌ وشه‌ی (شی‌و) هه‌ندێ جار واتای شته‌کان به‌ گشتی ده‌گه‌یه‌نیت و مه‌به‌ست لێی شته‌ هه‌ست پیکراوه‌کان نه‌یه‌.

به‌تالان بردنی مالی خه‌لك جگه‌ له‌وه‌ی که‌ سه‌مه‌تیکه‌ له‌ ناخی مرقفه‌کانیشدا هه‌ستی خراپ و ئازارو بق و قین بلاو ده‌کاته‌وه‌ یا خود نا‌ئومید بوون له‌ دادگری و چاکه‌و هه‌لسه‌نگاندنی باش سه‌رجه‌م ئه‌و هه‌ستانه‌ ژینگه‌ی مرقفه‌کان تێک ده‌دات به‌ هه‌مان شیوه‌ مامه‌له‌ کردن و په‌یوه‌ندییه‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کان و وێژدان ده‌شیۆتینیت هه‌یج به‌ هه‌یه‌کی جوانی ژیان نامیتیت. (ولا تعثوا في الارض مفسدين) ﴿وَلَا تَعَثُوا فِي الْأَرْضِ مَفْسِدِينَ﴾ (هود).

العثا، واته‌: خرابه‌ و ناشوب، به‌ومانایه‌ی به‌ نه‌نقه‌ست خراپه‌ ئه‌نجام مه‌ده‌ن به‌ نیازی خراپه‌کاری و نیازتان چه‌سپاندنی بیت، پاشان وێژدانیه‌ن به‌ ئاگا ده‌هێنیت‌وه‌ بق

چا که یه کی هه میشه یی له بهرام بهر ئه و که سابه ته قیزه ونه ی که له ږنگه ر ته رازو بازی و به تالان بردنی کالای خه لگه وه دهستیان ده که ویت: ﴿يَقِيْتُ اللَّهَ خَيْرَ لَكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (هود)، ئه وه ی لای خودایه باشتر و مسوگه ره، له سه ره تای و ته کانیدا بانگیان ده کات بۆ خودا گه ره سستی واته: دینداری کردن به بى شیرك، ئه و لیږده دا دینداریان وه بیر ده هینیت ه وه له گه ل ناما ژه کردن به چا که یه کی نه بپراوه له لایه ن خودا وه به و مه رجه ی به وشیا وه با وه پى پى بهینن که بانگی کردوون بۆی وه شوین ناموژگاری به کانی بکه ون له مامه له کردندا که ئه ویش لقی که له با وه پ.

﴿يَقِيْتُ اللَّهَ خَيْرَ لَكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (هود)، پاشان مه و دایه ک ده خاته نیتوان ئه وان و ئه و خودایه ی که بانگی کردوون بۆ لای، وه بۆیان پوون ده کاته وه که ئه م هیه شتیکی له ده ست نایه بۆیان، هه روه ک چۆن ناتوانیت بیته بریکاریان بۆ پاراستنیان له خراپه و سزا، به هه مان شیوه بریکاریان له وه ی که بیانپاریزیت له گومپایی و به رپرس نیه له گومپاییان، ئه و ته نها که یاندنی له سه ره ﴿وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ﴾ (هود)، ئه م شیوا وه ده رپرینه نه هه سستیکی ترسناک له لای که سی دوترا و (سه له گه ل کرا و) دروست ده کات، به خسته نه پووی ده رته نجامیکی سه خت هه روه ها پوبه پویان ده کاته وه له گه ل عاقیبه تی کاره که یان به بى ده لال و پاریزه ر.

به لام ئه وان له خۆبایی بوون و توشی لادان و خراپه و هه ل په ره سستی بوون و پیغه مبه ره که یان وت: ﴿قَالُوا يَسْخَبُ أَصْلَوتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ﴾ (هود)، واته: قه ومی ناله بار له وه لامی پیغه مبه ری دل سو زیاندا و تیان: باشه ، ئه ی شوعه یب ، ئایا نو یژه کانت فه رمانت پى دده دات که ئیمه واز له و شتانه بینن که ساله هایه با و با پیرانمان ده یان په رستن = یا خود به ئاره زووی خۆمان و چۆن له به رژه وه ندی مانه مال و سامانمان زۆر نه که ین به هه ر

شَيَوا زَيْكَ بَيْت؟! ثِيْنَجَا بَه گَالْتَه پَيَكِرْدَنه وه و تِيان: خَو تَو كه سِيَكِي هِيْمَن و دانا و تِيْگَه يَشْتَوِيْت!!؟

نه وه لاميكي پووني گالته جاپانه بوو، له هر برگه يه ك له برگه كانيدا سوكا يه تي كردن به پوني دياربوو، نه گهر چي سوكا يه تي پيكر دني دوو پوو ولوت به رزو نه شاره زاو ناحاليه كه ده ليت: ﴿ قَالُوا يَشْعَبُ اَصْلُوْكَ تَاْمُرُكَ اَنْ تَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ اَبَاؤُنَا اَوْ اَنْ نَّفْعَلَ فِيْ اَمْوَالِنَا مَا نَشْتَوِيْ اِنَّكَ لَآتَ الْخَلِيْمُ الرَّشِيْدُ ﴾ (٨٧) (هود)، بيگومان نه وان دهركي پي ناكه ن و ناشيانه ويْت دهركي پي بكن كه نويز يه كيكه له پيوستيه كانى عه قيده و يه كيكه له سيماكانى ديندارى و به نديا يه تي باوه پيشى دانامه زريت به بي يه كتاپه ره ستي، بيگومان نه وان خوشيان و باوبا پيرانيشيان په ره ستنى نه ويان پشتگوټي خستوه، به هه مان شتوه باوه پ دانامه زريت به جي به جي كردنى شريعتي خودا نه بيت له بازرگاني و نالوويز كردنى سامان و له سرجه م كارو باره كانى ژيان و مامه له كردندا، هه موى يه شته له پووى باوه په وه نويزو ياساكانى ژيان و بارودوخى ژيان له يه كتر جيانا كرينه وه. ١٦٢

سنيهم: نه موى پيغه مبه رمكه يا ليى داواكردون عه قليش گشتگيري لي دمكات.

شعيب پيغه مبه رمكه وه لامي داننه وه و فهرموى: ﴿ قَالَ يَنْفَوِّرُ اَرَبَيْشَرُ اِنْ كُنْتُ عَلَى يَنْفَوْرِ مِنْ رَّبِّيْ وَرَزَقْنِيْ مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا اُرِيْدُ اَنْ اُخَالِفَكُمْ اِنْ مَّا اَنْهَضَكُمْ عَنْهُ اِنْ اُرِيْدُ اِلَّا الْاِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِيْ اِلَّا بِاللّٰهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ اُنِيْبُ ﴾ (٨٨) (هود)، واته: شوعيب وتى: باشه، خزمينه نه گهر من له لايه ن په روه ردگار موه به لگه ي پونم پيْترا بيت و دنيا بام هه روه ها به رنامه و پيْترا زكي چاكم گرتيْت به ر و حه زيش بكم نيوه ش وابه كن (ثايا من كاريكي

نارپەوا دەكەم؟!) به تاييەت ئەو تەخۇتان دەزانن به پىڭگەي ھەلەل خۇاى گەورە پىزىق و پىزى چاكي داومەتتى و دەولەمەندى كىردىم... دىنپاش بىن كە مەن داواى شىتەكتان لى ناكەم كە خۇم پىچەوانەكەي بكەم ، مەن چەندە بىتوانم تەنھا چاكسازىم دەوئەت لە ئىتوھ(لە ھەقىدە و بىروباوھەپتاندا) لە پەرسەتن و ھەلسوكەوتاندا لە ژيانى ئابورى و كۆمەلەيتاندا) پىشت و پەناو سەركەوتەنم تەنھا بە دەست خوايە) داواى يارمەتى ھەر لەوزاتە دەكەم و سەرتەنجام ھەر بۆلەي ئەوئىش دەگەپمەوھە .

. بەو مانايەي: ئەگەر مەن بەلگەيەكەي پوونم لەلەين پەروەردىگاروھە پىيەت چى پالتان پىتوھ دەنەت بە درۆم بىخەنەوھە، ياخود چى پىزگارتان دەكەت لە ھەقىبەتەي بە درۆستەنەوھە؟ ئەو ھۆشيار كىردنەوھە بۆيان لەسەر ئەگەرى پاستى قەسەكانى واتە ئەگەر قەسەكانم پاست بوو؟ يەكلا بىنەوھە كە ئەم ئەگەرەيان وھەرىگىن ،ھەروھە يەكلا بىنەوھەو تەماشاي ناوھەپۆكى ئەو شتەنەبەكەن كە لىم قەدەغە كىردوون بۆئەوھەي بزانن كە لە بەرژەوھەندى و سود و قازانچى خۇتانە و كارەكانتان دامەزراو دەكەت و چاكەو بەختەوھەرىتان بۆ دەستەبەر دەكەت، دادپەروھەي لەوھەدايە كە لىم قەدەغە كىردوون بەوھەي مافەكانى خەلگ بىپىرنەوھە لەوھەي دەكىشەرىت و دەپىئورىت بەتپرو تەسەلى و بەبىي كەم و كورتى، مەن چاودىر نىم بەسەرتانەوھە بەلكو خودا چاودىرو گاسەوانە بەسەرتان لە مامەلەكانتاندا و لە ھەموو بارو بۆخەكدا.

پاشان ھۆكارى قەدەكەرنەكەي بۆ پوون كىردنەوھە بەوھەي كە ئەوان خاوەن خىرو بىرو و نىعمەت و سامانىكى ئۆزىن، نىعمەتەكانى خودا لەسەر لەسەر پىچىكىرنى ئەو و زىيان گەياندن بە بەندەكانى بە كار مەھىتن، ئەوھەندە خىرو بىرتان لە بەردەستدايە كە پىئوستىتان بە سامانى خەلگ نەبىت بە نارپەوا، پاش پونكىرنەوھەي ئەم ھۆكارە ھۆكارىكى تر پوون دەكاتەوھە ئەوئىش وھەبىرھىتانەوھەي سزاي دواوژە لەسەريان، وھەك چۆن ھۆكارى يەكەم بىرخستەنەوھەي نىعمەتەكانى دونيا بوو كەفەرموى:

﴿ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُ شُعَيْبًا قَالَ يَبْعُورُ أَعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ وَلَا تَنْفُسُوا أَمْكِيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنَّ أَرْبَكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨٤﴾ وَيَقَوْمِ أَتُوفُّوا أَمْكِيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ ﴾ (هود).

مه به ست له (ایفاء) له کیشانه و پیوانه دا به جی گه یانندی دادپه روه ربیه به بی زیاد و که م نه مه ش واده کات که هر که سیک مانی خوی وه ریگریت به بی ستم لیکردن و سنور به زانندن، بیگومان عه قله بیداره کان و سروشته پاکه کان هاوړان له گه ل نه م جوړه مامه له یه .

شعیب له قسه کانیدا پیی فهرمون: { وَرَزَقْنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا } (هود / ٨٨)، ناماژه یه بۆ ناشناکردنیان به شتیك که خویان لی پیل کردوه هه روه ها ناگادارکردنه وه یان له کاریك که بی ناگا بوون لیی، نه ویش نه وه یه که خودا رۆزی دهره و نه و سامانه شی که گوايه به نازایه تی خویان زیادایام کردووه رۆزی خودایه، له راستیدا سامان سامانی خودایه و نه وان کراونه ته جینشین له سهری به مه ش هه له و تاوانیان ناشکرا بوو که ده یانوت: ﴿أَوْ أَنْ تَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشْتَوُا﴾ (٨٧) ﴿ (هود). له بهر نه وه پیی فهرمون: ﴿وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِمُحْفِظٍ﴾ (٨١) ﴿ (هود).

چونکه خودا خوی پارێزه رو چاودێره به سه ریانه وه له په فتارو کرداریان له به پړوه بردنی سامانه که یان، بویه بۆیان نیه به ثاره زووی خویان به پړوه ی به ړن، ده بیت به شیوازیکی راست و دروست و به و جوړه بیت که له گه ل ویستی نه و خودا یه ک بگریته وه وه ک پیی به خشیون.

به کورتی

■ چه سپاندنی دادگه روه ری له کیشانه و پیوانه دا ده مانگه به نیتته ئه وهی هه موو مروفنیک مافی خوی وه ریگریت به بی ستم لی کردن و سنور به زانندن، به لام به تالان خواردنی مافی خه لک هۆکاره بۆ خراپه کاری له سه ر زه ویدا.

■ ئه وهی که پینغه مبه ره که یان فه رمانیان پی ده کات ئه گه ری هه به راست بیت، بویه عه قل و مه نتق داوایان لی ده کات که لی تیگه ن، خو ئه گه ر باشی و سودو قازانجه که ی ئاشکرابوو ئه وه ئه وان هه یچ زه ره ریکیان نه کردوه به لام ئه گه ر ده رنه نجامیکی خراپی هه بوو ده توانن بگه پینه وه بۆ بیرو باوه ره که ی خۆین.

■ خودا رۆزی ده ره وه مال و سامانیش به ئه مانه ت ده داته ده ست مروف، پاشان ئه گه ر له جیگه ی خۆیدا واته به ته ندروستانه به کاری نه هیتا ئه وه سزا ده دریت له سه ری و پاداشتیش وه رده گریت ئه گه ر به شیوازیکی راست و دروست به کاری هیتا. ته وه ره ی دووه م: ئه و گومانانه ی که په یوه ندی دارن به سه ریچی فه رمانه کانی خوداوه:

گومانی سی وچوار

بانگه شه کردن بۆ نهومی که (ابلیس) له روی دروستکردنه وه له (ئادهم) باشتره
بۆیه ڕیگری لی دهکات که سوجدی بۆ بیات.^{۱۶۴}

ناوبرۆکی گومانه که:

ابلیس به رهه لستی کرد که سوجه بۆ ئادهم بیات به بیانیوی نهومی که چاکتر
سوجه بۆ چاک نابات، ونه خووی وای دهزانی که خووی له ئادهم چاکتره چونکه نه وه له
ئاگر دروستکراوه و ئاده میس له قور دروستکراوه، له بنه پره تیشدا پره گزی ئاگر باشتره له
قور، ئیتر چۆن سوجه ی بۆ بیات ؟ خودای گهرهش ده فهرمویت: ﴿قَالَ مَا مَنَّكَ اَلَّا تَسْجُدَ
اِذْ اَمَرْتُكَ قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ﴾ (الاعراف)، واته: نهوسا خوی
که وره فهرمووی: باشه نه وه تو چی وای لی کردی که سوژده نه بهیت و له فهرمانی من
یاخی بیت ؟! شهیتان ووتی: ئاخو، من لهو چاکترم ، تو منت له ئاگر دروست کردووه ،
به لام نهوت له خاک به دی هیتاوه !!.

ڕینگاکانی پوچه ل کردنهومی گومانه که:

یه که م: قسه ی ابلیس عوزی له قه باعهت خراپتر بوو سه رچاوه که شی لوت به رزی و
بق وقین بوو، وه لاهه که شی گراوگره له نه زانی و پیتی، چونکه کهس بۆی نیه پره خنه له
خودا بگریت له بهر نهومی خودا خووی خاوهن به لگهی به هیزه.
دووه م پێوه ری ابلیس پێوه ریکی ناریکه، ئیتمه دان به وه دا نانین که ئاگر باشتره له
قور به لکو پتیچه وانه که ی راستتره.

۱۶۴ - الآيات التي وردت فيها الشبهة: (الاعراف/ ۱۲، الحجر/ ۳۲، ص/ ۷۶، الاسراء/ ۶۲، ۶۱).

الآيات التي وردت فيها الرد على الشبهة: (الاعراف/ ۱۲، الحجر/ ۳۴، ص/ ۷۵، البقرة/ ۳۴).

دریژمی بابەتەكە!

یەكەم: عەزەر لە قەباعت خراپترە.

گوزارشتەكەى إبلیس نەفرەتى خودای لى بىت كە گەورەتر و ناشرین ترە لە تاوان، رێگرى كرد لە گوپراپەلى كردن چونكە خۆى بە باشتەر دەزانى لە ئادەم وەك بلىت: من لەو باشتەرم چۆن فەرمانم پى دەكەیت سوجدەى بۆ بەرم چاكتر فەرمانى پى ناكړیت كە سوجدە بۆ چاك بەریت؟!

پاشان إبلیس -نەفرەتى خودای لى بىت باسى بیانۆهكانى كرد كە هۆكارى بەرھەڵست كردنى بوو بۆ سوجدە بردن بۆ ئىدم، ئەویش ئۆه بوو كە ئەو لەو باشتەرە چونكە لە ئاگر دروستكراوە، ئاگریش پیرۆزترە لەوێ كە ئىدەمى لى دروستكراوە كە ئەویش قوڤە، نەفرەت لىكراوە تەماشای بنەپەتى رەگەزەكەى كرد، بەلام تەماشای ئەو ریزوگەرەبىيەى نەكرد كە خودا (جل جلاله) بەدەستى خۆى ئادەمى دروستكرد و ئى كرد بە رۆحیدا.

ئەو نەفرەت لىكراوە پتۆه رێكى نادروستى بەكار هێنا لە پوو بەپوو بونەوێ ئەم دەقە: { فَفَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ } (ص/ ۷۲)، واتە: وە فەرماندا ئىوێ فریشتە هەموتان سوژدەى (رێزو تەقدیری بە فەرمانى من) بۆ بەرن .

هەلەى كرد خودا ریسوای بكات بۆخۆى و پتۆه رەكەى . وەلامە پىتۆهكانى إبلیس نەفاییهكى لە پادەبەدەرى تیدا بەدى دەكرا، ئەو هۆكارەش كە پالى پتۆهنا - نەفرەتى لى بىت لوت بەرزى و ئیرەى بوو، ئەو دوانە كوێرای بە سەر چاودا دەهینن و ئەم دەر نەنجامەى لى دەكەوتتەو!

یەكەم: بەرھەڵستى كردنى گەرورەدگار و بەدیپنەرى وەك لە ناوہ پۆكى وەلامەكەیدایە، هەر كە سىك سەرپىچى كەلامى خودا بكات ئەگەر لەگەڵ حەزو ئارەزویدا

نه گونجا نه وه هاوښتوې نه وه، نه مهش بى باوه پيښه كه سيك كه باوه پى به خود او به كتيبه كه ي ه بېت ناكه ويته نه وه له يوه، بيگومان باوه پردار نه گهر پاستيه كي لا شار او به يو يا خود له حيكه متى خودا حالى نه ده بوو نه وه ده گه پيټ به دوايدا به بير ليكړنه وه ليكولينه وه و پرسياړ كړدن له زانايان و نارام ده گريټ تا نه و كاته ي وه لاميكى قابل كهرى ده ست ده كه ويټ، به جوړيك كه دنيايي پى بيه خشيت، پيش نه وهش له و سنوره دا وه ستاوه كه خودا هم موو شتيك ده زانيت له سر دروستكراوه كاني كه نه م نه و پاستيانه نازانيت . به هه مان شيوه نه كريت هو كارو سودى فرمانه كان و قه دهغه ليكراوه كاني به وردى شار هزا نه بېت: ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ۝۱۱﴾ (الملك)، واته: مه گهر نه و زاته نازاني كي دروستكردووه و چوني دروستكردووه ، له كاتيكا نه و خوايه ووردكار و به سوز و به لوتف و ناگايه . (به نه ينى هه موو دروستكراوه كاني). عاقله كان به هو ي عاقلپانه وه سهر پيچى له فرمانى خودا ناكه و هيچ دروستكراويك پرسياړى هو كاره كاني لى ناكات.

دووه م: دهر برېنى ناپه زايى به رامبر خودا به شتيك كه گشتگيرى له بيانوه كه ي خوى بكات، نيماندارى گوپړايه ل ناپازى نيه له به رامبر خودا به لكو باش ده زانيت كه خودا خاوه ن به لگه ي به هيزه: ﴿قُلْ لِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَلَّغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَّكُمْ أَجْمَعِينَ ۝۱۱۸﴾ (الانعام)، واته: نه ي پيغه مبر پييان بلى: دنيا بن كه به لگه به هيز و تير و ته واوه كان هه ر لاي خواي گه وړه به ، خو نه گهر بيوستايه هه هه موتاني ناچارى هيدايت و ديندارى پاسته قينه ده كرد (به لام پيښى لى ناون و سهرپشكى كردوون ، زورتان له سر نيه تا پييازي ديندارى « يان بى دينى بگرنه بهر).

سپيهم: گوپړايه لى فرمانى په روه ردگارى مهر جدار كراوه به پازيپونى بنده له برپاره كاني خودا، به جوړيك كه له گه ل هه واو ناره زوييدا يه ك بگريته وه، نه مه

په تکرڼه وهی گوږپرایه لی که روه ردپاره، ده رچونه له گلہی به ندایه تی و خو بلند
کرڼه وهیہ بق ناستیک که خوئی هاوتای نه و داده نیت، نه مهش له حوکمی دیندا بی
باوه پییه وه له پووی عه قلیشه وه پتلی و نه فامیه، نه گهر بهرپرسی ولاتیک یان سوپایه ک
یان دامه زراوه یه ک یان کومگانیا یه ک نه گهر ژیر دهسته کانیان به گوئیان نه کهن له شتیکدا
نه بیت له گهل هه واو ناره زویاندا ده گونجیت نه وا نه ونده ناخایه نیت دهسته لاته که تیک
ده چیت، حکومه ته که ده پوخت، هه روه ها سوپاکه تیک ده شکلی له ناوده چیت، به هه مان
شینوه کومگانیا که ش هه لده وه شیت وه و مایه پوچ ده بیت، نه گهر چاکسازی و پښخستنی
کاره کان له سهر گوږپرایه لی بهرپرس وه ستا بیت له کاتیکدا نه و گلہی خودایه تیشی نیه
نه وه پیویسته گوږپرایه لی لی بکړیت له بهر خودی خوئی نه ک به هوی چاکه کانیه وه، له
کاتیکدا پاریزراویش نیه له هه له کردن له و شتانه ی که فرمانی پی ده کات، نه ی بریار
چیه له سهر زه روره تی گوږپرایه لی کردنی خودا له لایه ن به نده کانیه وه؟! له و
باره یه وه (حسن) وتی: إبلیس پیوای و نه و ده ست پښخه ربوو له پیوانه دا، واته: که وتی
: { اَنَا خَيْرٌ مِنْهُ } (الاعراف ۱۲).

دووم: به لگه هینانه وهی کی بی بنه ما.

به لگه هینانه وهی إبلیس له سهر چاکی خوئی به و توخمه ی که لئی دروستکراوه به لگه
هینانه وهی کی بی بنه مایه له چه ند پوویه که وه:
یه که م: چاکی که رهسته یه ک به سهر که رهسته یه کی تردا راستیه ک نیه به به لگه
بچه سپینریت، به لکو بچوون و خه ملاندنه رای جیاواز هه لده گریت، بنه په تی
دروستکراوه کان له پووی پتک هاته ی جیاوازه وه جیاوازیه کی که م و ساده یه که زیاتر
به لای نه وه دا ده چیت که هه مویان له هه مان سهرچاوه وه سهرچاوه یان گرتوه.

دوهم: شته گران به هاكان هه نديكيان سه رچاوه يه كي بي نر خيان هه يه بو نمونه
(مسك) له خوین دهرده هینریت، نه لماس له كابون دهرده هینریت كه سه رچاوه ی
خه لوزه، به هه مان شیوه ده کړیت شتی بی نرخ سه رچاوه ی شتیکی به هادار بیتن وهك
هه ندی خواردن كه به مانه وه و پیس بوون خوش ده بیت،

سییه م: فریشته كان له پوناکی دروستکراون ، إبلیس له ناگړیکی دوکه لاوی
دروستکراوه خودای گه وره ده فره مویت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ
مِنَ الْإِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ يَنْسُ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا
﴿١٠﴾ (الكهف)، واته: نیمه پیشتر کاتی خوی فرماناندا به فریشته كان و
وتمان: ناده ی سوژده ببهن بو ناده م(ماده م په خنه ده گرن له وه ی كه زه وی به نه وه کانی
ناوه دان ده كه مه وه)! نه وانیش هه موویان ده ست به جی ، بی دواكه وتن سوژده یان برد
جگه له ئبلیس نه بی كه له پیړی جنوکه بوو ، یاخی بوو له فرمانی په روه ردگاری ، باشه
نیوه نیتړ چوڼ نه و شه یقانه و نه وه کانی ده كه نه دوستی خوټان و له جیاتی من
فرمان به رداری نه و ده بن و فرمانی من ده شکینن ، به مه رجی نه وانه دوژمنی
سوینخواردوی نیوه ن ، به پاسی سته مکاران ناحه زتیکی خراپیان کردو ته ماموستای
خویان و به فرمانی دوژمنیکی ناپاک هه لسوکه وت ده كه ن.

مه روه ها ده فره مویت: ﴿وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِنْ نَارٍ ﴿١٠﴾﴾ (الرحمن)، واته:
جنوکه شی له بلنسه ی ناگر به دیه یتاوه .

(المارج من النار) ناگړیکی هه لگیرساوی دوکه لاویه ، سه روه ی دوکه له و ژیره وه ی
ناگړیکی سافه، ماده ی (المرج) واته: تیکه لی و هه لچون و داچون، گومانیشی له وه دا نیه
كه پوناکی له ناگر باشتره، وه ناگړیکی ساف باشتره له ناگړیکی دوکه لاوی، بیگومان
نه و فریشتانه ی كه له پوناکی دروستکراون سوجه یان بریدو گوپړایه لی فرمانی خودا

بوون، که ده بوايه ئه و له پيش ئه وانه وه سوجه ي بېردايه، چونکه به پتوهره که ي خوي
فرشته له پيشترن له و، که واته پيشتر بوو ئه و پيش فرشته کان سوجه ببات.

چواره م: ئه گه ر واما ن دانا که چاکی شته کان له خوديشته که و ئه و سيفه تانه دا نيه
که له وانی تري جودا ده کاته وه له پووی به هاداری جوړه که ي و ئه و سيفه ته ي که پتي
ده ناسرېته وه به لکو په يوه ندی به و توخمه وه په که په گه زه که ي لي پېک هاتووه ئه و
بېگومان بريار ناده ين که ناگر باستره له قور.

چونکه سه رجه م گيانله به ره ئاده می و پوه کی و ناژه ليه کان له سه ر زه ويدا له خودی
قور يان له پيگه ي قورپه وه دروستکراون، به م پتي هه رچی ئه و شتانه ي که له سه ر زه ویدان
به هه مو پتوهرېک باسترين.

بېگومان نه ناگرو نه دوکه له که شي ئه م تاييه تمه ندي هان تيدانيه، پاشان قور خواوه نی
سيفه تي له سه ر خوي و ئارامگرتن و جيگير بوون و بره و دانه، قور شويني نيشته جي
بونی پوهه و گه شه و زيادبون و چاکیونه، به لام ناگر خواوه نی سيفه تي سوتاندن و
هه له شه ي و په له کردنه بويه إبليس به په گه زه که ي که ناگره هه له شه ي، په گه زه که ي
ئاده ميش سودی پيگه ياند له پووی گه رانه وه و توبه و گه شيمانی و دلنيایي و گوپرايه لي و
خو به ده سته وه دان بو فره مانی خودا (جل جلاله) و دان پيدانان و داوی ته وبه و لي خو ش
بوون.

پينجه م: ئه و نه فره ت ليکراوه بي ناگابو له وه ولدان و گه وره کردن و ريژلنانه ي که
خودا تاييه تي کردبو بو ئاده م، که به راستی خوي دروستی کردبو، وه له روي خوي
فوی پيدا کرد و ئاماده گی زانست و زانياری پی به خشی که له سه رو توانای
دروستکراوه کانی تره وه بو، هوکاريکی تري گه وره کرنی فره مان کردن بو به فرشته کان
که سوجه ي بوبرن.

له سه ره تا وه نه قمی و پیتی وای له ئیبلیس کرد که ئیره ی به ئاده م بیات و لوت به رزی بکات له بهرام بهر خودا به سوخته بردن بوی، سه ره تای تاوانه که به لوت به رزی دهستی پیکرد وهك ده فره مویت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ٢٦﴾ (البقرة)، واته: واته: پاشان باسی نه وهش بکه که ئیمه فره مانان دا به سه رجه م فریشته کان که سوژده بیهن بۆ ئاده م (سوژده ی پریز وه به فرهانی من) نه وانیش هه موو فره مان به ردار بوون و سوژده یان برد جگه له ئیبلیس که سوژده ی نه برده فیزی نواند و خوی به گه وه زانی، وه خوی خسته پریزی کافرو خوا نه ناسانه وه

وه خودای گه وه پیتی فره مو: ﴿قَالَ قَاهِلٌ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ١٣﴾ (الاعراف)، واته: خوی گه وهش فره موی: ده ی که واته ده رچۆ له به ههشت ده رچۆ له پریزی فریشته کان و دابه زه، چهنکه تو بۆت نیه له ویدا فیز بکهیت و خۆت به گه وه بزانی، جا تازوه ده رچۆ، چونکه به راستی تو له پيسوا و بی نرخ و نه فرین لیکراوانیت ... ١٦٥

پاداشته که شی نه فرهت و وه ده رنانی بوو له به زهیی خودا، وهك ده فره مویت: ﴿إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَلِيقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ ٧١﴾ فَلَمَّا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ٧٢ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ٧٣ إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ٧٤ قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيدِي اسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ ٧٥ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِمَّا خَلَقْتَنِي مِنْ نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ٧٦﴾ (ص). واته: نه وه بسو کاتی خوی په روه ردگارت به فریشته کانی فره مو: من بریارم داوه که به شه ریک له قو پ دروست بکه م. (کاریکی گرنگم

پیتیه تی « نیشته جیتی سەر زهوی ده که م ، دهیکه مه هۆکاری ئاوه دانکردنه وهی). * جا
 هر که دروستم کردو له و پۆحه تاییه تیهی که من خاوهنی ئوم و به دهست منه فوم
 پێدا کردو گیان و ژیانم پی به خشی وه فرمانمدا ئیوهی فریشته هه موتان سوژدهی
 (پیزو ته قدیری به فرمانی من) بۆ بهرن . * ئوسا یه کسه هه موو فریشته کان فرمانی
 پهروه ردگاری خۆیان و به دیهینه ری مروقیان به جی هینا و سوژده ، یان کپنوشیان برد بۆ
 ئاده م (علیه السلام)... * جگه له ئیبلیس که له پیزی فریشته کاندایا بوو « به لام فریشته
 نه بوو ، به لکو له هۆزی جنۆکه بوو فرمانی خوای گه و دهی ئه نجام نه داو خۆی به گه و ده
 زانی و خۆی خسته پیزی کافرو بی دینه کانه وه * خوای گه و دهش فرموی: ئه ی
 ئیبلیس ئه وه چی بوو به هۆی ئه وهی که پێگرت لی بکات و فرمانی من بشکینیت و
 سوژده نه بهیت بۆ ئه و که سه ی که به دوو دهستی قودرتم دروستم کردوه ؟! ئایا خۆت
 به گه و ده ده زانیت ، یان خۆت لایوه به شت و له ناخه وه به بلندو گرنگ حساب بۆ
 خۆت ده که یه ؟! » شهیتان جورته تی دا به خۆی و هاته گفت و وتی: من له و چاکترم «
 چونکه تۆ منت له ئاگر دروست کردوه و ئه وت له قوڕ به دیهیناوه (به مه رجی قوڕ
 سه رچاوه یه کی سه ره کی ژیا نه بۆ ئاده میزاده کان و زینده وه ران و پوه که کان « به لام ئاگر
 نه گه ر کۆنترۆل نه کریت و پیرانکه رو کاولکاره). * خوای گه و دهش له وه لامی پونکردنه وه
 سه قه ته که یدا فرموی: ماده م وایه ده بی ئیتر له به هه شت ده رچیت ، چونکه تۆ ئیتر
 نه فرین لیکراویت.

به کورتی:

■ نیبلیس سوجدهی بۆ ئادهم نه برد چونکه خۆی به باشتر ده زانی لهو، پێوه ره کهشی جیاوازی په گهزی هه ره کهکیان بوو که لێی دروستکرا بوو، که نه وهش پێوه رێکی ناپه سه نه ده، چونکه وای ده بینێ نه و توخمه ی که خۆی لێ دروستکرا وه باشتره له و توخمه ی که ئادهمی لێ دروستکرا وه، نه وهی له یاد کړبو نه وهی له یاد کړبوو که خودا چ پێزێکی له ئادهم نا وه له و پوه وه که به دهسته کانی خۆی دروستی کړوه، فه رمانیشی کړد به فریشته کان که سوجدهی بۆ به رن وه که هه لدان و پێز لێنان.

■ بق وقین و لوت به رزی هۆکاری هاندانی نیبلیس بوو که وه لای خودا بداته وه که نه و له ئادهم باشتره و په وانیه سوجدهی بۆ ببات، نه م وه لایمه نه قامی و پێلی زۆر تیدا به دی ده کړیت، سه ره پای به ره لهستی کړنی فه رمانی خودا (جل جلاله) وه خه یال کړدن به وهی که گوێپایه لی کړنی فه رمانی خودا ده بیته له شتی کدا بیته که له گه ل هه زو ئاره زویدا بگو نه جیت.

گومانی سی و پینج

ناره زایی دهر برین له به رامبه ر خهرجی دان به هه ژار به بیانوی نه وهی نه گهر
خودا ویستی له سه ر بیت خوی خوار دنیان دمداتی.^{۱۶۶}

ناوهرۆکی گومانه که :

موشریکه گیروده ست نوقاوه کان ناپازی بوون به خهرجی کیشانی - له و مال
وسامانه ی که خودا پیتی به خشیون هه ژارو نه داره کانی موسولمانان ده یانوت گوايه نه گهر
خودا بیهویتی ئه و هه ژارانه ده وله مه ند کات، له رۆزی خوی خوار دنیان پی دهدات وه
ده یانوت: ئیمه پازین به ویستی خودا سه باره ت به وان، خودای گهره ده فره مویت:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ أَلَمْ يَأْتِكُمْ آيَاتُ اللَّهِ أَنْفِقُوا مِنْهُ إِنَّمَا يَنْفِقُوا عَنْ عُلُوقٍ﴾

أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١٧﴾ (یس)، واته: هه رکاتیش داوایان لی بکریت که بیه خشن له و
مال و سامانه ی که خوی گهره پیتی به خشیون ، کافران به ئیمانداران ده لئین: چون ئیمه
مال و سامان و خوراکی خومان ده به خشین به و که سانه ی که نه گهر خوا بیویستایه به شی
ئه وانیشی دده !! (بیر ناکه نه وه که جیاوازی پزق و پۆزی له دنیا دا بۆ تاقیکردنه وه به
بۆیه به هه موو عه قلیانه وه به ئیمانداران ده لئین) به پاستی ئیوه له سه ر لیشیواوییه کی
ناشکرادا گیرتان خوار دوه !! .

رینگاکانی پوچه ن کردنه وهی گومانه که :

یه که م: ئه مه قسه یه کی نه زانانه یه مه به ستیان گالته پیکردنه ، هیچ به لگه یه کیان نیه
له سه ری چونکه ئیماندار په خنه له ویستی خودا ناگریت.

دوه م: قسه که یان به لگه یه له سه ر په زلی و ده ست نوقاوی و ده ست گرتن به
دویناوه ، چونکه هه ژاری و ده وله مه ندی تاقی کردنه وهی خودایه بۆ بهنده کانی.

۱۶۶- الآية التي وردت فيها الرد على الشبهة (یس/ ۴۷) .

در نژدی باب ته که ۱

یه که م: نه مه قسه یه کی نه زانانه یه و هیچ به لگه یه کی نیه.

خودای گه وره به ره لستی کردنی بی باوه په کان پوون ده کاته وه کاتیک داویان لی
ده کریت که هاوکاری هه ژارو که م ده ست بکن نه وه به ره لستی کردنیکی ناپه وایه، وه
به لگه یه کی پوچه له که ده لین: خدا هه ژاریان ده کات و نیمه خوار دنیان پی ده دهین،
نه گه ر خودا ویستی له سه ربویه ده وله مندی ده کردن وه ک چون نیمه ی ده وله مند
کرده، نه و قسه ی نه وان سه رلیشیوانیکی ناشکرایه، وه ک خودای گه وره ده فهرمویت:
﴿إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ (یس)، نه مه ش وه ک قسه ی نه هلی ته نویله که ده لین:
نه و پسته ی پیشو له فهرمایشتی خودا وه لامیکه بز قسه کانیان، یا خود چیروکی قسه ی
نیماندارانه بویان، چونکه نه و بی باوه پانه له نیمانداره کانیان ده بیست که نه وان
باوه پیان به ویستی خودا هیه و ده لین: نه گه ر خودا ویستی له سه ربیت فلان که س
ده وله مند ده کات، وه نه گه ر ویستی له سه ربیت فلان نازیز ده کات، بی باوه په کان نه و
قسه یان هه لباردوه به شیوازی گالته پی کردن دهیده نه وه به پووی موسولمانه کانداه وه ک
نه وه ی بلین: نه گه ر خودا رۆزی نیمه ی داوه خو ده توانیت رۆزی نه و هه ژارانه ش بدات
نیتر بۆچی ده ست له نیمه گان ده که نه وه؟^{۱۶۷}

له پاستیدا نه مه بیانو هیتانه وه یه کی پوچه له، چونکه نه گه ر خودا سامانی به خشکی
به بهنده یه ک پاشان نه گه ر پتویستی کرد له سه ربی که ده بیت مافی خه لکی لی بدات وه ک
نه وه وایه که نه و به شعی لی پچربیت نیتر به ره لستی کردن مانای نیه، قسه که یان پاسته
که ده لین: نه گه ر خودا بیویت رۆزیان ده دات، به لام له بیانو هیتانه وه که دا به درو

۱۶۷- الکشاف، الزمخشری، مرجع سابق، ج: ۳، ص: ۳۲۵ بتصرف. والتحریر و التنویر، الطاهر بن عاشور، مرجع

سابق، مج: ۱۱، ج: ۲۲، ص: ۳۲.

که وتونه ته وه چونکه نه وه هه له و لوت به رزی و مشت و مړنکی ناپه سته ده! قسه که یان خوی له خویدا راسته، به لام که مه به ستیان په خنه گرتن بوو له ویستی خودا یاخود په خنه گرتن له فرمان کردن به به خشین له گه ل ویستی خودا، بیانوه که یان له پوانگه وه پوچه له، چونکه خودا خاوه نی ئیراده یه کی که ونی و ئیراده یه کی شرعیه، و دروست نیه نارپه زایی دهر بېر دیت به رامبه ر ئیراده ی که ونی خودا به سه ر ئیراده ی شرعیدا، نه مه هه مان نه وته یه که بی باوه په کان ده یانوت: فرمان کردن به پیدانی خواردن فرمان نیکی شرعیه، وه قسه که ی نه وان ﴿أَنْطَعُمْ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطَعَهُ﴾ (یس)، ناماژه یه بۆ ئیراده یه کی که ونی.

نه گه ر باوه پیان به ئیراده ی خودا هه یوايه نه ئیراده ی که په خنه ی لی ده گرن نه وا له وه ی که خودا پتی داوون ده یان به خشی، ئیمانداران به پتی فرمانی خودا ده جولیته وه، به ره لستی ئیراده و ویستی خودا نه کات، وه دهرک به یاساکانی خودا ده کات له ژیا نی به نده کانا، خودا پۆزی دهری هه موانه، و سه رجه م پۆزیه کانی سه رزه وی سه رزه وی که پبیان ده گات خودا به دی هتیاوه، خویان هیچ شتیکیان له وانه به دی نه هینیت له بنه رته دا توانای به دی هتیا نیشیان نیه،^{۱۶۸} نه مه وه که نه و فرمانیشتی خودا وایه که ده فه رمویت: ﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا﴾ (الانعام). واته: موشریک و هاوه لگه ر و بیدینه کان ده لئین: نه گه ر خوی گه وره بیویستایه شریک و هاوه لمان بۆ بریار نه ده دا!!

دووم: قسه که ره زیلیه.

له م نایه ت پیروژه دا گه وره ترین سه رزه نشتی تیدایه بۆ توله کردنه وه له و ده ست نوقاوانه ی که باسی چیرۆکه که یان ده کریت له پووی بیانوه که یانه که هه مان بیانوه که

۱۶۸- فی ظلال القرآن، سید قطب، مرجع سابق، ج: ۵، ص: ۲۹۷۰-۲۹۷۱.

موشریکه‌کانی پی گومرابیون واته له یه‌که‌وه نزیکن له ناپاکی و چروکی و سروشستی بۆ‌که‌نیان.^{۱۶۹}

گوفتاری ئه موشریکه‌کانه هه‌له‌یه چونکه خودا که هه‌ندی‌ک له دروستکاره‌کانی ده‌وله‌م‌ه‌ند کردووه و هه‌ندی‌کی تریانی هه‌زار کربوه، بۆ ئه‌وه‌یه ده‌وله‌م‌ه‌نده‌کان به هه‌زاره‌کان تا‌قی بکاته‌وه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که پتویستی کردوه له‌سه‌ریان له ده‌رکردنی زه‌کات، ئیماندار په‌خه‌ له ویستی خودا ناگرتت به‌لکو پازینه به‌و کاره به‌لام قسه‌ی ئه‌وانه‌ی که ده‌لین: ئیمه به ئی‌را‌ده‌ی خودا پازین و پۆزی که‌سی ناده‌ین که خودا پۆزی پی ن‌ه‌دا‌ییت، ئه‌مه چروکه‌کان پتوه‌ی پابه‌ندن، خودای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿قُلْ لَّوْ اَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّيْ اِذَا لَمْ تَسْأَلْنِيْهُ لَخَبِئَ الْاِنْفَاقُ وَكَانَ الْاِنْسَانُ فَتُوْرًا ۝۱۰۰﴾ (الاسراء)، واته: پێیان بلی: ئه‌گه‌ر گه‌نجینه‌کانی په‌حمه‌ت و به‌خششی په‌روه‌ردگارم به ده‌ست ئتوه بوابه «ئوه ده‌ستتان ده‌گرت‌وه له به‌خشین و ده‌ترسان له ته‌وا‌پوون، چونکه‌ زۆربه‌ی ئینسانه‌کان (به تاییه‌ت بی دینه‌کان) بۆ کاری خیر زۆر په‌زیل و ده‌ست نوقاون.

خودای گه‌وره سامانی به‌هه‌ندی‌ک به‌خشیوه‌و له هه‌ندی‌کی تری گرتوه‌ته‌وه، تا‌قی کردنه‌وه‌ی خودایه‌ بۆیان هه‌یج که‌س بۆی نه‌ په‌خه‌ له ویستی خودا و شت‌وا‌زی به‌پتوه‌بردنی دروستکاره‌کان بگرتت.^{۱۷۰}

خودای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ رَافِعًا بِعَصَمُ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّسَبْلُوكُمْ فِي مَاءٍ اَنْتُمْ اِنْ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعَقَابِ وَاِنَّهُ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝۱۰۱﴾ (الانعام)، واته: خه‌لکینه دلنیا‌بن که: هه‌ر خ‌وا‌ی گه‌وره خ‌و‌ی ئتوه‌ی کردووه به جی نشینی گه‌لانی پێش‌وو له‌سه‌ر زه‌ویه‌که‌یدا، وه به پتوه‌ری دینداری و خوا په‌رستی و چاکه‌ کاری پله و

۱۶۹- محاسن التاویل «القاسمی، مرجع سابق، ج: ۸، ص: ۶۸.

۱۷۰- الکشاف، الزمخشري، مرجع سابق، ج: ۲، ص: ۳۲۵. و التحریر والتنویر، الطاهر بن عاشور، مرجع سابق، مج: ۱۱، ج: ۲۲، ص: ۲۲.

پايەى ھەندىكتانى بەرز كرېوتەو ەبەسەر ئەوانى تردا (لەپووى دىندارىيى « يان زانستى ، يان سامان » يان پلە و پايە... ەتد) بۆ ئەو ەى تاقىتان بىكەتەو ەلەو شتانەدا كە پىيى بە خشيون ، بىگومان پەرەردىگارى تۆ ئەى محمد « ئەى ئىماندار ، زۆر بە خىرايى تۆلە دەستىنيت (لە تاوانباران و ستەمكاران) ەو تەواویش لىخۆشبوو مىھرەبانە (بەنىسبەت تەوبەكاران و ئىماندارانەو) .

بە كورتى:

■ بانگەشەى موشرىكەكان كە دەلەين خەرجى نادەين بە ەزارەكان چونكە ئەگەر خودا ويستباى دەولەمەندى دەكردن ، بانگەشەىكى پوچەلە دەرك كرىن بە ياساكانى خودا دەخاتە پوولە گەل دەرك كرىن بە جۆرى ژيان و مەزنىتەتەكى، ەروەها گەرەيى ئەو مەبەستەى كە بەخشىنە جۆراوجۆرەكانى « لە پىناودا دەبەخشىت.

■ ئەم بانگەشەىە ئاماژەىە بە دەرك نەكردىيان بۆ ئىرا دەى خودا لە ژيانى بەندەكاندا، خودا پەزاقەو پۆزى دەرى ەموانە، ئەگەر ويستباى پۆزىەكى لى دەگرتنەو ە ئەى ئەو كاتە چيان دەوت.

■ ئەم بانگەشەىە ژروكى و پەزىلى و سروشتى پىسان ئاشكرا دەكات لەگەل پىسكەيى ناخيان ەروەها سنور بەزاندنيان بەرامبەر ەركەستىك كە بانگيان بىكات بۆ بەخشىن و چاكەكردن.

تہوہری چوارہم

کومہ نیک بانگہ شہی جاہیلیہ ت

گومانی و شهش

بانگه شه کردن به و می مندان هۆکاری هه ژاری و نه داری باوانه.^{۱۷۱}

ناوهرۆکی گومانه که:

ئه هلی جامیلی ده یانوت که گوايه مندان هۆکاری نه وه ژاری و نه داریه به که باوان
تییدا ده ژین، نه مه شش پالی پیوه ده نان بۆ خۆ رزگارکردن له و مندانه نێتر به کوشتنی
راسته و خۆ یاخود زینده به چال کردنی کچه کانیان له ژێر خاکدا تا ده مرڤ، خودای
که و ده ش ده فرمویت: ﴿قُلْ تَكَاَلَوْا اَنْتُمْ مَحْرَمٌ رَّبُّكُمْ عَلَیْكُمْ اَلَا تُفْهِمُونَ شَيْئًا
وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا اَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ اٰمَنَیْکُمْ نَحْنُ نَرْزُقُکُمْ وَاِنْ سَاھُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ
مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنٌ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِی حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ ذٰلِکُمْ وَصَنَکُمْ بِهٖ لَعَلَّکُمْ
تَعْقِلُوْنَ ﴿۱۵۱﴾ (الانعام)، واته: (ئه ی محمد) پێیان بلی خه لکینه وهرن با نه و شتانه تان
بۆ باس بکه م که په روه ردگارتان له سه ری حه رام کردوون (یه که م) به هیچ شیوه یه ک
نابیت شه ریک و هاوتا بۆ خوای گه و ره بریار بده ن (دوه م) به رده وام چاک په فته ر و
جوان گوته ر بن له که ل دایک و باوکتاندا (سییه م) هه رگیز نه که ن له ترسی گرانی و قات
و قهری مندانانی خۆتان بکوژن (چواره م) نزیکي هیچ جوړه تاوان و گوناھیک مه که ون «
چ نه وانه ی به ئاشکرا نه نجام ده درین ، یان نه وانه ی که له په نهانی و نه یتیدا نه نجام
ده درین، یاخود له ناخ و دل و ده رونه کاندایه دروست ده بیت (پینجه م) که سیش به ناحق
مه کوژن « مه گه ر له سه ر حه ق و شتیکی په و « ئا نه و شتانه سنوره کانی خوای گه و ره ن و
هه ر خۆی فه رمانی پێداوه بۆ نه و ه ی ژیری و هۆشه مندی خۆتان بخه نه کار .

۱۷۱- الآيتان التي وردت فيهما الشبهة : (الاسراء/ ۳۱، الانعام/ ۱۵۱). والآيات التي وردت فيها الرد على الشبهة: (الاسراء/ ۳۱، الانعام/ ۱۵۱، ۱۴۰، ۱۳۷، التکویر/ ۸۰۹).

پاشان ده فەرمویت: ﴿وَلَا تَقُولُوا أُولَٰدُكُمْ خَشِيَٰةَ إِمْلَٰقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَوْلَهُمْ كَانَ خِطَآءًا كَبِيرًا﴾ (الاسراء)، واتە: نەكەن هەرگیز منداڵەكانتان لە ترسی هەژاری و نەداری بكوژن. چونكە ئێمه پێش ئێوه پێق و پۆزی بهوان دەبەخشین ئینجا به ئێوه، به پاستی كوشتنیاں تاوانیكى زۆر گەورەیه.

ڕینگاكانی پوچەڵ كردنەوهی گومانەكە:

یهكەم: خودای گەورە (جل جلاله) خۆی به پێوه بهری پۆزی سەرجه م دروستكراوه كانیه تی، وه خوشی هۆكاره كان ده پەخسێتیت كه تەنها به گرتنه بهری هۆكاره كان پۆزی خۆی ده سته بهردهكات، كه واتە هیچ بوارێك نیه كه هەژاری یاخود ترسان له هەژاری بكریتە بیانو بۆ كوشتنی منداڵ.

دووه م: هۆكاری پاسته قینه له پشت كوشتنی منداڵه وه له لایەن ئەو نه فامانه وه شهیتانه كه هانی داوێن بهو كارە ههستن به بیانویی هەژاری ئەمه جگه له پێلی و بێ عه قلی خوشیاں.

درێژهی بابەتهكە:

یهكەم: پۆزی دەر خودایه هەر نهویش پەخسێتهری هۆكارهكانه بۆ پهیدا كردنی بژێوی.

موشریكه كان منداڵه كانیاں ده كوشت بهو شیوازهی كه شهیتان فریوی ده دان، كچه كانیاں زینده به چال ده كرد له ترسی له كه داربوون له وانه شه هه ندیک له نێرینه كانیاں ده كوشت له ترسی هەژاری و نەداری وهك ئەوهی قورئان باسی دهكات، به بیانوی ئەوهی هەژاریه كەیان پەرە نهستیتیت، خودای گەورەش ئەم كارە ی لی قەده كردوێن، له بهرامبەر ئەم پەفتاره شدا شاعیر ده لیت:

خودای گه ورهش وه لامي نه داونه ته وه و بيانوه كه ی پوچهل كردونه ته وه، چونكه ئه وان
 هه ژاریان كروه ته به هانه بۆ كوشتنی منداله كانیان، له گه ل بوونی هه ژاریش دا ناكریت
 مروؤ دهستی بچیتته كوشتنی كه سێك، خودای گه وره ئه وهی پوون كردوه ته وه كاتیک
 مندالی دروستكردوه بێگومان رۆژیشی بۆ دیاری كردوه، ئیتر پێلیه باوك و ابزانیت
 ههركات دهسته وسان بوو له پهیدا کردنی بژیوی بیت به خه یالیداو بیانکوژیت، له بری
 ئه وه هه ولێ كه سابه تیان بۆ بدات، بۆیه خودای گه وره ده فره مویت: ﴿نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ
 وَإِنَّهُمْ لَشَاكِرُونَ﴾ (الانعام).

له سوره تی (الاسراء) دا خودای گه وره باسی رۆزی ئه وان و باوانیشیانی كردوه وه
 له سوره تی (الانعام) دا خودا پۆزی دانی باوانیشیانی پیش ئه وان خستوه بۆ ئه وهی
 ئاماژه بیت به وهی كه چۆن باوان پۆزی دراو و نه مردون له برسا به هه مان شیوه
 منداله كانیش پۆزی ده درێن، خودا (جل جلاله) پۆزی ده ره ئیوه پۆزی خوشتان نادهن چ
 جای منداله كانتان، پۆزی ئیوه و ئه وانیش له لای خودایه ؟

له نێوان ئایه ته كه ی سوره تی (الانعام) و ئایه ته كه ی سوره تی (الاسراء) دا جیاوازیه ك
 ههیه له پێكخستندا سه ره پای ئه وهی لێكچوونیش ههیه، ئه مهش به م دوو خاله پوون
 ده بیتته وه:

یه كه م: خودای گه وره له ئایه تی سوره تی (الاسراء) دا فره مویه تی: (خشية
 إِمْلَاقِ) {الاسراء / ۳۱}، وه له ئایه تی سوره تی (الانعام) دا فره مویه تی: (من إِمْلَاقِ)
 {الانعام / ۱۵۱}، ئه مهش ئه وه ده گه یه نیت كه ئه وانه ی كوپه كانیان یا خود كچه كانیان
 زینده به چال كردوه دوو هۆكاری له گشته وه بووه: یانه وه تا هه ژاریبون و نه یانتوانیوه
 خه رجیان بكێشن و چاوه پێی ئه وه نه بوون تا كچه كانیان گه وره بوون و هاوکاریان بن له
 پهیدا کردنی بژیویدا بۆیه زینده به چالیان ده كردن، ئه وه مه بهستی فره مایشته كه ی

خودايه له سوره تي (الانعام) دا: (من إِملاق)، چونكه (من) بۆ پاساودانه ئوه دهگه يه نيټ كه هه ژاري هۆكاري كوشتنه كه يانه، هه روه ها ئوه ش دهگه يه نيټ كه له كاتي كوشتنه كه دا هه ژاريش هه بووه.

ياخود ئوه بويټ هۆكاري كوشتنه كه هه ژاري باوكه كه نه بووه، به لام ترساوه له وه ي دوچاري هه ژاري ببټ، ياترساوه له وه ي كچه كه ي دوچاري هه ژاري ببټ به مردني باوكي « چونكه له جاهيليدا كچان ميراتييان پي نهدراوه كه خاوه ني پاره ي خويان بن، بۆيه پالنه ر بۆ زينده به چال كردن هه ژاري بووه، ئه مه ش مه به ستي فهرمايشته كه ي خودا بووه له سوره تي (الاسراء) دا (خشية الاملاق).

دوهه م: وامان دانا گريمانه ي يه كه م جياوازه له پوه ي ريڤخستنه وه بۆيه له وي دا ئه م وه لاهه گونجاوه بۆي: (نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ)، به پيش خستني پاناوي باوك به سه ر پاناوي مندالدا، چونكه نه داري پالنه ري زينده به چال كردنه كه يه له سوره تي (الانعام)، دا ئاماژه ي پيكراره كه ئه ويش نه داري باوانه، هه واله كه ي پيش خستوه كه خودا (جل جلاله)، خۆي پۆزي دهريانه وه واله كه شي به وه كۆتايي پي هيناوه كه خۆي پۆزي منداله كانيشيان ده دات، به لام ئه وه نه داريه ي كه له سوره تي (الاسراء) دا ئاماژه ي پيكراره ترسه له دوچار بوون به هه ژاري، بۆيه خوداي گه وه را يگه ياندوه كه پۆزي دهري منداله و پسته كه ي به وه كۆتايي پي هيناوه كه پۆزي دهري باوانيشه، ئه مه ش يه كي كه له تايبه ته نديه كاني قورئان له پيش خستني گرينگه ترين له هه موو جيگايه كدا به پيئي شوينه كه.

١٧٢

دووم: فریو خواردنی شەیتان و نەفامی خوێان ھۆکاری سەرگی بوو بۆ کوشتنی منداڵەکانیان.

وەلامەکانی قورئان بۆیان پوون کردووەتووە ھۆکاری سەرگی کە ھاندەریان بوو بۆ کوشتنی منداڵەکانیان دەگەریتەووە بۆ سێ خال ئەوانیش:

یەکم: شەیتان بە بیانی ھەژاری و نەداری فریوی داوێ خۆدای گەرەش دەفـرمویت: ﴿ وَكَذَلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَاؤُهُمْ لِيُرْذَوْهُمْ وَإِكْسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتُرُونَ

﴿ الانعام ﴾، واتە: ھەروەك ئەو دابەشكەرنە ناپەڕەوايەيە كە زۆوانەكان فتوايان بۆ دەدان كە كوشتنی منداڵەكانیان كارێكى چاك و پەوايە ، واتە دايك و باوكان مافی ژيانيان ھەبوو (كەچی كچەكانیان زیندە بەچال دەکرد) وە ئاینی یەكخوێناسیان لە لاپەسەند نەبوو دژایەتیان دەکرد ، كەچی بت پەرستی و ئارەزوو پەرستیان پێ پەوابوو خۆ ئەگەر خۆی گەرە بپوێستایە جلەو گیری ئی دەکردن و نەیان دەتوانی ئەو كارە ناپەسەندانە بكەن، بەلام وازیان ئی بەیتە بۆ خوێان و ئەو درۆ و دەڵەسەیی كە دەیکەن « بۆ كۆی دەچن » لە دەستی قورەئەمان دەرنەچن.

شەیتانە ھاوبەشەکانیان ئەو کارەیان لا ئاسای کردووەتووە، بۆئەوێ لە دینیان وەرپێچن و لە ناویان بەرن، ھەروەھا بۆئەوێ چەواشەیان بکەن لە بەرامبەر دینەکیان. دووم: خۆپاراستن لە لەكەداریبون، ئەوێش تاییەت بوو بە زیندە بەچال کردنی کچان لە ترسی لەكەدارنەبونیان لەکاتی گەرە بوونی کچەکان، ئەوان بە شیوازیك وینای کچیان دەکرد کە ھۆکاری سەرشۆر کردنی خێزانەکەیت، یاخود شو بەکەسیك دەکات کە پلە و پایەیی لە خێزانەکەیی نزمترەو ئەمەش مایەیی سوکایەتیە بۆیان، یاخود دەترسان لە جەنگدا کچەکانیان بە دیل بگێڕن کە ئەمەش سوکایەتیەکی تر بوو بۆیان.

سیئەم: نەریتی قوربانیکردنی مندال بۆ خوداگانیان بە مەبەستی نزیک بونەوه لەو خودایانە بە نەزەر بیت یاخود شتی تر، لە جاھلیەت دا گیاو نەزری دەکرد کە ئەگەر چەند کورێکی ببیت یەکیکیان دەکاتە نەزەر کە ئەوەی کە (عبدالمطلب) سویتندی خوارد کە ئەوکارە بکات، پووداوەکەشی ئاشکرایە لە چیرۆکی ژیانامەی پێغەمبەردا "سەلات و سەلامی خودای لەسەر بیت" ناماژە ی پێکراوە، ئەگەر ئەو شیرکە نەبوابە کە مێشکی داگیر کردبوون ئەم خەیاڵانەیان بۆ دروست نەدەبوو.^{۱۷۲}

وەلامێکی تری قورئان بۆیان بە گۆداچونەوه و عەبیدار کردن و ھەرەشەکردنە لێیان کە دەفەر مویّت: ﴿وَإِذَا الْمَوْءِدَةُ سَلَّتْ ۖ بَأَىٰ ذَنبٍ قُلْتُ ۖ﴾ (التکوین)، واتە: ئەوسا پرسیار لە کچانی زیندە بە چال کراو دەکرێت کە بە ناحەق کاتی خۆی لە ھەندێ کۆمەلگەی ستەمکاردا زیندە بە چال دەکران.

بێگومان زیندە بە چال کراو لە پۆژی دوایدا پرسیار دەکات لەسەر چ تاوانێک زیندە بە چال کراو؟ ئەم پرسیارە ھەرەشەییە لە لایەن خاوەنەکیەوه، ھەرۆھا پوونکردنەویەکی ھیچ بەھانەیەک نەبوو بۆ کوشتنی، جگە لەوەش ئەو پرسیارە ترسێکی گەورە لە دلی ئەنجامدەری کارەکەدا دروست دەکات.

بە ھەر حال ئەمە تێپوانینی سەردەمی جاھیلیەت بوو بۆ ئافرەت، تا ئیسلام ھات و ئەم داب و نەریتانەیی ھەلۆەشاندەوه و پێسوای کردو زیندە بە چال کردنی قەدەغە کرد و کردی بە بابەتێک لە بابەتەکانی لێپرسینەوه لە پۆژی دوایدا، وەک لە سورەتی (التکوین) دا ناماژە بە بابەتی ترس و شەپۆلی توپەیی دەکات و وەک پوداویکی گەردونی لەو پوداوە مەزنانە ھەژماری دەکات و دەلیت: زیندە بە چال کراو پرسیار لە زیندە بە چال کردنەکی دەکات. ئەمە حالی ئەنجام دەرەکی (زیندە بە چال کەرەکی) چۆن بیت؟! ھەرگیز کەرەمەتی ئافرەت لە ژینگەییەکی گەشەیی نەدەکرد، ئەگەر شەریعەتی خودا

۱۷۲- تفسیر المنار، محمد رشید رضا، مرجع سابق، ج: ۸، ص: ۱۲۵، ۱۲۴.

نەبوايە كە گەپرەوھەكەي كەرامەتى سەرچەم مەزفایەتى پاراستوھ لە پەزگرتن لە ئینسان:
نێرو مێ، وەبەرزكردنەوھیان بۆ ئاستیكى شیاو بونەوھریك كە خودای گەرە لە رۆحی
بلندی خۆی فوی پێداكردوھ و ژيانى پێ بەخشبوھ.

كەرامەتى ئافرەت ھەلقولای ئەم سەرچاوەیە كە ئیسلام ھێناویەتى، بەدەر لە ھەر
ھۆكاریك لە ھۆكارەكانى ژینگە كاتیك لە دایك بونەوھى مەزفەكان سەرلەنوی بەردەوامی
ھەبوو لەگەڵ چەسپاندنى بەھا بالاكان كە لە ئاسمانەوھ فەرمانی پێدەكرێت نەك لە زەوى،
ئەو كاتە كەرامەتى ئافرەت دەستەبەردەكرێت، ئیتر دەستەوسانى و بژێوى ژيانى ھیچ
كارىگەرى و قورسایەكیان نیە لە تەرازوھەكیدا، بەلكو قورسای بۆ رۆحى مەزفە
بەپەرزەكانە كە پەيوەستە بەخوداوە، لەم تێپروانیەشدا نێرو مێ بەكسانن.^{١٧٤}

بە گورتی:

■ موشرىكەكان منداڵەكانیان لەبەر ھەژارى یاخود لە ترسى ھەژارى
دەكوشت، لەگەڵ ئەوھى كە خودا بۆى پوون كردونەتەوھ پۆزى دەرى ئەوان و
منداڵەكانیان خودایە پاشان بیانوھەكانسان ھىچ بنەمایەكى نیە كە ھانىیان بدات بۆ
كوشتنى منداڵەكانیان.

● قورئان پوونى كردوھتەوھ كە ھۆكارى سەرەكى بۆ كوشتنى منداڵ ھەژارى و ترس
لە ھەژارى نیە بەلكو ھۆكارى ئەم كردوھوھى شەیتانە كە گوناھەكەى لا ئاسای
كردونەتەوھ، یاخود ترسى لەكە دار بوونیان ھەبوھ لە پەنا كچەكانیان، یاخود بۆ
نزیكبوونەوھ لە خوداكانیان كردویانن بە نەزر.

١٧٤- فی ظلال القرآن، سید قطب، مرجع سابق، ج:٦، ص:٢٨٤٠.

گومانی سی و جهوت

بانگه شه کردن به وهی که نه وهی له سکی نازنه کاندایه تاییه ته به نیرینه کان

قه ده غه یه بۆ مینه کان: ^{۱۷۰}

ناوه روکی گومانه که:

عهر به کانی سه رده می جاهیلیی وا خه یالیاں ده کرد که نه و بیچوهی له سکی گیانه به ردايه شوم و نه گبه تیه بۆ ئافره ته کانیاں، نه گه ر نه و بیچوه به زیندوی له دایک بوو نه وه بۆ نیرینه کان حاله که بیخۆن و حرام له سه ر ژنه کانیاں و تراوه حرامه له سه ر تیکرای ئافره تان، به لام نه گه ر به مردوی له دایک بوو نه وه شومیه که ی له ده ست ده ات و ئیتر بۆ هر دوو په گه زی نیر و می حاله که بیخۆن، خودای گه وره ش ده فه رمویت: ﴿ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَٰؤُلَاءِ الْإِنثَىٰ خَالِصَةً لِّذُنُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَٰنَٰزْوَجِنَا وَلَٰن يَكُنْ مِثْلَهُنَّ فَهُنَّ فِیْهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ۝۱۳۹ ﴾ (الانعام)، واته: به کیکی تر له نه قامییاں نه وه بوو که ده یانوت: هرچی له سکی نه م مالاتانه دا بیت (له به چکه کانیاں) تاییه ته بۆ نیرینه کانیاں و حرامه بۆ هاوسه رانمان به لام نه گه ر مرداره وه بوو بویه نه وه هه مووان تیایدا هاویه شن به بیگومان خوای گه وره تۆله ی نه م پێناسه سه قه تانه شیان لی ده ستینیت، چونکه نه و زاته ته واو حکیم و دانایه له مۆلته دانایندا وه ته واویش زانایه به وهی که چی پتویسته حرام بکریت.

۱۷۰- الآية التي وردت فيها الشبهة (الانعام/ ۱۳۹)، الآيات التي وردت فيها الرد على الشبهة: (الانعام/ ۱۴۰، ۱۴۳).

في (تفرد الله بالتشريع في تصور الاسلامي) طالع: الوجه الاول من الشبهة السابعة والعشرين، من الجزء السابع: (الايان و التدین).

رینگاکانی پوچھڻ ڪردنه وٺي گومانه ڪه:

حرام و حلال ڪردن له تايبه تمه ندييه ڪاني ياسادانه ره ڪه خودايه، وه هيچ ڪه سٽڪ
نه و تايبه تمه ندييه پي نه دراوه، هه روه ها خوداي گه وره هيچ به ڪيٽڪ له و گيانله به رانه ي
حرام نه ڪردوه به و شيوازه ي ڪه نه وان باسي ده ڪن.

درڙهي باب ته ڪه:

حلال ڪردن و حرام ڪردن له تايبه تمه ندييه ڪاني خودايه و په يوه ندي به هيچ
ڪه سٽڪ وه نيه:

نه مه نمونه به ڪه له برپاره ناما قول ڪاني عه رب له سه رده مي جاهيلي دا سه بارهت به
حلال و حرام، ڪه تايبه ته به و شتانه ي ناو سڪي هه نديڪ له گيانداراندا هه به له شيرو
بيچوو، ده لين ليڙه دا مه به ست له گياندار تنها (البخائر) و شترڪ پيٽنج سڪي ڪرد بيت و
پيٽنجه مي نير بيت نه و ڪاته گوچڪه يان له ت ده ڪرد و به ره لايان ده ڪرد، يا خود مه به ستيا
نه م جوره حوشتره بوه له گهل (السرائب) و شترڪ ڪه ده تا دوانزه سڪي ڪرد بيت و
هه موشي ميٽنه بيت، جا نه گهر نه م و شتران بيچوي نيرينه يان ببوايه تايبه تيان ده ڪرد بڙ
نيرينه ڪان واته تنها نه وان ليتيان ده خوارد و قه ده غه يان ده ڪرد له ميٽنه ڪان،
شيره ڪه شي تنها نيرينه ڪان ده يان خوارد وه و قه ده غه يان ده ڪرد له ميٽنه ڪان، به لام
نه گهر نه و و شترانه بيچوي مرداره وه بويان ببوايه نه و نيرو مي له خواردنيدا به شدار
ده ببون، وه نه گهر بيچوي ميٽيان ببوايه وازيان لي ده هيتاوبه خيويان ده ڪرد بڙ
به روبومه ڪه ي، هه نديڪ له موفه سيريني پيشين نه م گياندارانه يان (مقيد) تايبه ت نه ڪردوه
به نه و دوو جوره و شتره، (البخائر والسوائب)، ده ڪريت حوڪمي (مطلق) تيڪرا بگوازينه وه
بڙ لاي (مقيد) تايبه ته ڪه، ڪه له وانه شه نه وه يان به هه نديڪ له گيانله به ر و تبيت ڪه خويان
مه به ستيان بوه به دهر له وه سفي (البحيرة) ڪه گوڙيان له ت ڪردوه، وه (السائبة) ڪه هه
ميٽنه ي به ره م هيتاوه و وازيان لي هيتاوه بڙ خواڪانيان و ڪه س توخني نه ڪه وتوه.^{۱۷۶}

خودای گورهش بهم ئایه ته وه لامی داونه ته وه: ﴿سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ

عَلِيمٌ﴾ (الانعام). به واتای خودای گوره سزایان ده داته وه به و شیوازه ی که
حیکمه تی حۆی ده یخوازیت، وه به و پییه ی که زانایه به کارو کرده وه ی بهنده کانی وه
له و پیناسه نه فامانه ی که ده یکن، بیگومان سزاکه شیان ده بییت له جۆرو هاوشیوه ی
پیناسه که یان بییت.

وه لامیکی تری قورئان بۆیان پونکردنه وه ی نه فامیه که یانه له حه رامکردنی هه ندیکیان
به دهر له هه ندیکی تر به بی هۆکارێک، وه گارچه گارچه و جۆراو جۆریان کردوون (بحیره
وسائبة ز وصيلة و حامية)، (بحیره) (سائبة) ئاماژه مان به ماناکه ی کرد، (وصيلة)
وشتریکه یه که م و دووهم سکی مینه بییت، (حام) وشتریکی نیره که له گشتی ئه وه وه
ده سک گهیدا ده بییت، ئه مانه و چهنده ها جۆری تر که به ئاره زووی خۆیان دایان ده هینا
له گیانه بهر و زه راعهت و به ربووم، خودای گوره پوونی کرده وه که هه و باخاتی پیر له
که پرو هه رزالی دروست کردوه له گه ل باخاتی که که گرو هه رزالی تیانیه.

هه روه ها گیانه بهری خولقاندوه بۆ باره لگرتن وه هه ندیکی تر که خوریه که یان فره شی
لی دروست ده کریت، پاشان جۆری مه رو مالاتی ئاماژه پی کردوه له گیانه بهر که جۆر
سکی یه واته مه ره و جۆری ره ش واته بزنی به نیرو مینه کانیانه وه، هه روه ها وشت به نیرو
می وه له گه ل مانگا نیرو می که ی، ئه وه شی پوون کرده ته وه هه یه که ی که له مانه ی حه رام
نه کرده نه خۆیان و نه بیچوه کانیشیان، به لکو سه رجه میان بۆ ئاده میزاد به دی هینراون
بۆ خواردن و گواستنه وه و باره لگرتنیان و دۆشین و چهنده ها سودی تر، خودای گوره
ده فره رمویت: (وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَنْوَاجٍ)

﴿ خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمَنِيَّةً ۖ أَزْوَاجًا يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ۚ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ قَآئِنٌ نُّصْرَفُونَ ﴿٦﴾ ﴾ (الزمر)

واټه : (خه لکینه بیرتان نه چیت) که خوی گه وره نیوهی له تاکه که سیک و تاکه نه فسیک دروست کردوه « پاشان هر له و نه فسه هاوسره که شی به دی هیناوه » له مالآتیشدا ههشت جوری دروستکردوه (له نایه تی ۱۴۳ ، ۱۴۴ الانعام دا ناماژهی بق فرموی) .. (نیوه ناگاتان له خوتان نه بو) کاتیک که له سکی دایکتاندا بوون « چون گورپانمان به سهردا ده هینان قوناغ به قوناغ له ناو سی تاریکیدا (مه به ست نه و سی پیسته به که کورپه له ی تیدا ده ژی « جا گه وره بوون به رده وامه تا نه ندانه کان هه موویان جیگهی خویان ده گرن ، هه ندیک ناسه واری نه وه کانی پیشوش سهره له داته وه له رهنگی چاو و شیوازی پوخسار و بالا و قزو...) نا نه ویه خوی په روه ردگار و به دیهنه رتان که خاوه نی هه موو به دیهنه راوه کانه ، جگه له و زاته ش خویبه کی تری به حق نیه که شایسته ی په رستن بیت ، جا نیتر نیوه نه و زاته بق ناپه رستن ، به ره و کوئ و به ره و کی ده تانه ویت خوتان ویل بکن.

وه له وه لامیان دا ده فرمویت:

﴿ وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةٌ وَفَرَسٌ ۖ كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١١٣﴾ ثَمَنِيَّةً ۖ أَزْوَاجًا مِّنَ الصَّانِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْرِ اثْنَيْنِ ۚ قُلْ ءَالِدَاكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ نَحْنُ بِمَعْرِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١١٤﴾ وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ ۚ قُلْ ءَالِدَاكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّيْكُمْ اللَّهُ بِهَٰذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِّيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١١٥﴾ قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوْحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ ۖ

إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خَنزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ
أَضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٥﴾ (الأنعام)،

واته: ههروهه ما خوای گهوره هه ندی مالاتی بۆ ئیوه پام هیتاوه بۆ سواری و باربردن «
له خوری و مووی هه ندیکیشیان فهرش و پایهخی هه مه جۆر دروست ده کهن « ده بخۆن
له و پۆزیهی خوای گهوره پیتی به خشیون (گوشته کهیان « شیره کهیان « که
جۆره ها خۆراکی خۆش و به تامیان لی دروست ده کریت (شوینی هه نگاو و نه خشه و
پیلانه کانی شهیتان مه کهون، چونکه به راستی نه و سه رکه شه دوزمنی ناشکرای ئیوهیه
(هه رچهنده شهیتان نادیاره به لام به وه سه وه سه و خه تهره و خه یاله خراپه کانی که بۆمان
دروست ده کات و هانمان ده دات بۆ گوناوه سارد و سپی له خواپه رستیدا « دیاره
شهیتان دوزمنیکی ناشکرایه هه رچهنده نادیاره، چونکه کارکردی ناشکرایه له سه رمان
». خوای گهوره هه شت جۆر مالاتی تایبه تی بۆ خزمه تی ئاده میزاد په خساندوه، له مه پ
جوتیک و له بزنجوتیک، نهی محمد به و نه فامانه بلی که هه ر له خۆپانه وه شت حه رام
ده کهن، باشه ، ئایا خوای گهوره نیره کانی حه رامکردوه یان مییه کان ، یان نه وهی که
له سکی مییه کانداهیه ؟! نه گهرشتی وا راسته ، به لگه یه کی زانستیمان بۆ بهیننه وه
؟! « ههروهه ها نه و زاته له و شتر جوتیک و له په شه و لاخیش جوتیکی بۆ په خساندوون «
دوباره پێیان بلی: باشه ، خوای گهوره خواردنی گوشتی نیره کانی حه رامکردوه ، یان
میینه کان ؟! یاخود نه وهی که له سکی مییه کانداهیه ؟! باشه بۆچی ئیوه شایهت
بوون کاتیک خوای گهوره بریاری له و شیوه یهیدا ؟! جا ئیتر کی له وه سته مکارتره که
درۆ به ناوی خواوه هه لده به سیّت ، تا به بی هیچ بنه مایه کی زانستی سه رله خه لکی
تیکبدهات « له راستیدا خوای گهوره هیدایه تی ده سته و تاقمی سته مکار نادات . * نهی
محمد پێیان بلی: نه وهی که به وه حی و نیگا بۆ من په وانه کراوه له و شتانهی که

خواردنی حه‌رامه ، ته‌ن‌ها گوشتی مرداره‌وه بووه ، یان خویتی پڙاوه ، یان گوشتی به‌رازه ، که هه‌ر خوی پوختلی و پیسی به ، یان نه‌و مال‌تانه‌ی که له‌کاتی سه‌رپینیاندا ناوی غه‌یری خوای له‌سه‌ریرا بیټ ، هه‌تا نه‌و شتانه‌ش خواردنی دروسته و قه‌یناکات بو که سټیکی ناچار (که به‌هوی گرانی، یان قات و قریبه‌وه ناچار بیټ) له‌و شته حه‌رامانه بخوات به‌مه‌رجیک زۆری لی نه‌خوات و به‌رده‌وام نه‌بیټ و دوباره‌ی نه‌کاته‌وه، بیگومان په‌روه‌ردگاری تو به ته‌واوی لیخو‌شبووه له‌و جوړه که‌سانه‌و ته‌واویش میهره‌بانه، سزایان نادات .

ئمه وه لامی نه‌و قسه‌به که ده‌لین: ﴿ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَفْئِدَةِ خَالِصَةً لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَآءِ زَوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ مَیْتَةً فَهُمْ فِیهِ شُرَكَاءُ سَیَجْزِیْهِمْ وَصَفَهُمْ ۖ إِنَّهُ حَکِیْمٌ عَلِیْمٌ ۝۱۳﴾ (الانعام)

لیږده‌دا وه‌لامه‌که سه‌رکوته کردن و به نه‌فام له قه‌له‌م دانی تیدایه، نه‌و پټیان ده‌لینت: نایا خدا ته‌ن‌ها نټرینه‌ی نه‌و جوتانه‌ی حه‌رام کردوه، یاخود نه‌و بیچوه‌ی که په‌حمی مټینه‌که‌دایه و له نه‌نجامی جوت بوونی نه‌و دوو جوته دروست بووه ټیتر بیچوه‌که‌ی نټر بیټ یان می؟ گرسیاره‌که لیږده‌دا بو په‌دکردنه‌وه‌یه، خودای گه‌وره هیچ به‌کټیک له‌م سی جوړه‌ی حه‌رام نه‌کردوه، بیگومان به‌م گرسیاره دورو درټزه بو نه‌وانه‌یان که‌بیری لی ده‌که‌نه‌وه پوون ده‌بیته‌وه که له پووی عه‌قله‌وه قسه‌که‌یان پټی تی ناچټت، چونکه ته‌رتیبی حوکه له‌سه‌ر وه‌سفی نټرینه و مټینه یا خود دووگیانی قسه‌یه‌کی بی مانایه یا خود نه‌فامیه‌کی ناشکرایه نه‌گه‌ر هوکارټیک نه‌بیټ بو وه‌سفه‌که‌یان، گاساو هټانه‌وه به‌و وه‌سفانه هیچ بنه‌مایه‌کی نیه‌و وتنیشی هیچ پټویستی نه‌ده‌کرد، به‌نه‌بونی هوکاریش خو‌ه‌لقورتاندنه له حوکی خودا، نه‌مه‌ش قسه هه‌لبه‌ستنیک‌ی دور له عه‌قل و نازانسته‌ی، خودای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿ نَعُوْذُ بِعِلْمِہٖ اِنْ کُنْتُمْ صَادِقِیْنَ ۝۱۴﴾ (الانعام)، به‌و

مانايه‌ی له‌سه‌ر بنه‌ماي زانست و دلبايي قسه‌بکه‌ن که له پيغه‌مبه‌ريکي خوداوه وهرتانگرتبیت یاخود به‌لگه‌یه‌کی زانستی که عه‌قل گشت پاستی بکاته‌وه، چۆن خودا ئه‌و شتانه‌ی حه‌رام کردوه که ئیوه ده‌یلین، نه‌گینا ئه‌وه‌ی که جیاتان کردوه‌ته‌وه و حه‌رامتان کردوه به‌ده‌ر له‌وانیتر ئه‌وه نه‌فامیه‌کی ناشکرایه هه‌روه‌ک چۆن درۆو قسه هه‌لبه‌ستنه.

پاش ئه‌وه‌ی ده‌سته‌وسان بوون له هینانی به‌لگه‌یه‌کی زانستی که پيغه‌مبه‌ريک گشت پاستی بکاته‌وه ده‌رباره‌ی نه‌وشتانه‌ی که حه‌رامیان کردوه به قسه‌ی خویان، وه خودا پيداگری ده‌کات له‌سه‌ر ئه‌و بانگه‌شه‌ی که ده‌لین خودا ئه‌و شتانه‌ی حه‌رام کردوه به هینانی به‌لگه‌یه‌ک سه‌باره‌ت به‌و حه‌رام کردنه که له خوداوه گوڤیان لی بووه و ئه‌و پیتی وتوون، بۆیه پښان ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ آلَّذِکَرَيْنِ حَرَّمَ أَمْ الْإُنثİYَيْنِ أَمْ أَشْتَمَلَتْ عَلَیْهِ أَرْحَامُ الْإُنثİYَيْنِ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّیْکُمْ اللَّهُ بِهَذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ کَذِبًا لِّیُضِلَّ النَّاسَ یَغْیِرَ عَلَیْهِ إِنْ اللَّهُ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الْفَالِیِیْنَ ﴿١٨﴾﴾

(الانعام)، زانیاری ده‌رباره‌ی خودا، یان ده‌بیته له ږنگه‌ی پيغه‌مبه‌ريکوه بیته که خودا فه‌رمانی پی کردبیته یاخود نه‌و شتانه‌یان به بی ناوه‌ندگیر(واسطه) ده‌ست که‌وته، ئایا ئیوه خوداتان بینویه تا وه‌ها فه‌مانیکتان پی بکات به بی بوونی ناوه‌ندگیریک؟!

ئه‌وان نه‌نه‌مه ئه‌لین و نه‌نه‌وه‌ش، به‌لکو درۆ به‌ده‌م خوداوه هه‌لده‌به‌ستن و بانگه‌شه‌ی حه‌رام ده‌که‌ن به بی بوونی به‌لگه‌یه‌کی زانستی، گشت و گشت لاسایی به‌کتر ده‌که‌نه‌وه له قسه‌کانیادا: که خودا ئه‌و شتانه‌ی حه‌رام کردوه که ئه‌مان حه‌رامی ده‌که‌ن و نه‌ تاوانانه‌ی که ئه‌نجامی ده‌ده‌ن خودا پیی نه‌نجام داو، خوداش له باره‌یان‌وه ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَیْهَا آيَةً وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنْكَ اللَّهُ لَا یَأْمُرُ بِالْفَحِشَةِ أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾﴾ (الاعراف). واته: کاتیکیش ئه‌و نا پوختانه گوناوه‌و تاوانیک نه‌نجام ده‌ده‌ن ده‌لین: ئیمه باو باپیرانمان بینویه که له‌م جوژه کردارو ږه‌فتاره‌یان کردوه «خوای که‌ورده‌ش خو‌ی فه‌رمانی پیداوین (له چاره‌ی نوسیوین !!)

ئەي محمد ، ئەي ئيماندار بلى: نەخىر ، ھەرگىز وانىە ۋ خۋاى گەورە چۆن ھەرمان بە گوناھوتوان و كارى نابەجى دەدات ، چۆن جەسارەت دەكەن و لە خۆتانەو بە دور لە ھەموو زانىارىيەك شتى وا ھەلەدەبەستن ؟!.

پرسىيارەكە لە ئايەتەكە دا بۆ گالتە پى كوردنيانە، پاشان ئەگەر كارەكە بەو شتوازە بىت و بەلگەتان چەسگا كە راست ناكەن، ئىتر چى لەو ترسناكتەرە كە درۆ بەدەم خوداو بەكەن بە ھەرام كوردنى شتىك كە خودا ھەرامى نەكردووە، يان ھەلەل كوردنى شتىك كە ئەو ھەلەل نەكردووە، بۆ گومرا كوردن و چەواشە كوردنى مەزۇق و بەو شتەو كۆكردنەو ھى خەك لە دەورى و بە بى ئەو ھى بەلگەى ھەبىت بى شەرمانە ئەو كارانە دەداتە پال خودا.^{۱۷۷}

بەگورتى:

● موشرىكەكان كەوتونەتە خەيالەت و بۆچونىكى سەقەت كە لە شىرك و بت پەرەستىيەو سەرچاوە گرتووە سەبارەت بە كارو بارى ياسادانان لە ھەلەل و ھەرام كە لە گەورەكانيانەو بۆيان ماوەتەو، دەيانوت ئەو بۆچو ھى كەلەسكى ھەندى گيانداراندايە تايبەتە بە نىرىنەكانيان ئەگەر زىندوو بوو بە مردووش لە دايك ببوايە بەشى مېنەكانىن لى دەدا واتە ھاوبەش بوون لە خواردنیدا، ئەمەش ھىچ ھۆكارو بەلگەو پاساويكى لە گشتەو نەبوو جگە لە پياوسالارى و ھەواو ھەوس نەبىت كە بە ئاروزوى خويان دىنىكى تەم و مژاوى چەواشەكارىيان لى بەرھەم ھىناوو.

● خوداى گەورە وەلامى ئەو جاھىلانەى داوەتەو بە وەلامىكى سەركۆنەكەرو بەنەفام لە قەلەم دەر كە پىيان دەفەرمووت: ئايا خوداى گەورە نىرىنەى ئەو دوو جوتەى ھەرام كوردووە يا خود مېنەى ئەو دوو جوتە يا خود بۆچوى ئەو دوو جوتە، پرسىيارەكە بۆ پەكردنەو ھى، بىرو باوەرەكەيان پوچەل دەكاتەو ھەلەل گالتە بە عەقلىان دەكات.

تەوہری پینجھم

نہو گومانانہی پہیوہندیان بہ کوفرو ئیمانہوہ ہدیہ.

گومانی سی و ههشت

دوو ټوکه کان بانگه شهی نه وه دمکه ن که نه و نیماندارانه دی له باومریان به پیغه مبر سلات و سلامی خودای له سر بیت هیناوه گیل و نه فامن.^{۱۷۸}

ناومړۍ گومانه که:

دو ټوکه کان وایان ټاگه یاند که هۆکاری باوه پنه هینانیا ن به وهی که پیغه مبر "سلات و سلامی خودای له سر بیت" هیناویه تی، وه پابه ند نه بوون به فرمانه کانی نه وه یه که نه وانه ی باوه پریان پی هیناوه پیل و نه فامن، وه ده یانوت چۆن نیمه و نه وان له ناستیکدا بین له سر یه ک ټیگا بین له گه ل نه و پیل و نه فامانه؟! خودای گه وره ده فرمویت:

﴿وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا كَمَا ءَامَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا ءَامَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا

يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾﴾ (البقرة)، واته: کاتیکش پریان ده وتریت: نیمه بو هو ل ناده ن بیرو باوه پرتان به هیزو دامه زراو بکه ن و پابه ندی به رنامه ی خوابن وه کو نه و خه لکه دیندارو نیمانداره ، که چی له وه لامی نه و ناموزگاریه دلسوزانه یه دا ده لئین: نیمه چۆن وه کو نه و خه لکه گیل و نه فامه باوه پ ده هینین!! ، خه لکینه ناگادارین و بزائن که هر نه وانه خویان گیل و نه فامن ، به لام به خویان نازائن (تا نه و کاته ی مردن یه خه یان ده گریت و دواتریش که له گوړه پانی مه حشره ردا گیر ده خون).

ټیگاکانی پوچهل گردنه وهی گومانه که:

یه که م: هۆکاری نه و قسه یه شه یتانه که فریوی ډاون وا بلین.

دووه م: نه وهی دو ټوکه کان له سر پیل و نه فامیه ، به لام پیل و نه فامیه که ی که خویان هه ست پی نا که ن، چونکه به هو ی تاوانه کانیا نه وه دلیان داگو شراوه .

۱۷۸- الآية التي وردت فيها الشبهة : (البقرة/۱۳)، الآية التي وردت فيها الرد على الشبهة : (البقرة/۱۳).

دریژمی بابەتەکە:

یەكەم: لەخۆبایی بوونی دووڕوومكان ۱ فربو دانیان لە لایەن شەیتانەوه.

ئەو لە خۆبایی بوونی که دووڕوومكانی لەسەرە ئەو ناپەواییە بۆ پەخساندون و کردەوه خراپەکانیانی بۆ پازاندونەتەوه بە جۆریک خویان بەباشی دەزانن، بەلکو لەخۆبایی بوون و یاخی بوونەکیان سەرچەم راستیەکانی شیواندوه لە پوانگە ی ئەوانەوه ئەگەر سەرکردەو شوین کەوتەکانیان ئەو شتەیان نەکردیبت، ئەوکات ئەوان بە ناشرین تەماشایان کردوو چیرۆکی لە خۆبایی بوون و قسە نابەجی کانیاان قورئان لە بارەیانەوه دەتێتێتەوه لەوکاتە ی که داویان لی کراوه که باوەر بهێنن بەوه ی که پیغەمبەر "سەلات و سەلامی خودای لەسەربیت" هیناویەتی و باوەر بهێنن هاوشتیوە ی ئەو خەلکانە ی که شوین کەوتە ی پیغەمبەرن "سەلات و سەلامی خودای لەسەربیت" وەلامەکیان ئەوه بوو: ﴿أَتُؤْمِنُ كَمَا ءَامَنَ السُّفَهَاءُ ۖ﴾ (البقرة)، بە گێل و نەقام و هەلەشو و بێ عەقل و هەلس وکەوت و نابەجی و لاوازی بیروپا تەماشایان دەکردن.

دووم: گێلی و نەقامی سیمای خودی دووڕوومكانە.

خودای گەوره وەلامی دانەوه و فەرموی: ﴿وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا كَمَا ءَامَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا ءَامَنَ السُّفَهَاءُ ۖ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ ۚ﴾ (البقرة).

ئەوان خویان گێل و نەقامن بەدەر لەوانە ی که ئەمان بەگێل و نەقامیان دادەنن، کام گروپە شایەنی نازناوی گێل و نەقامیە؟ ئەو بیرو باوەر خراپە ی که دووڕوومكانی لەسەرە لەگەل کردەوه ناشرینەکانیا و دانەمەزاندنیان لە بۆچونیکی دیاویکراو،یان ئەوه ی ئیماندارەکانی لەسەرە لە بیرو باوەرپی راست و دروست و کردەوه ی چاکە و ئارامی و ئاسایشی دل و دەروون بە هۆی ئیمانەکیانەوه کامیان باشترە؟! تۆمەت

گومانی سی و نو

بیباوهره‌کانی مه‌ککه ده‌یانوت گوايه باوهر هیتان به موحه‌مه‌د "سه‌لات" سه‌لامی
خودای له‌سه‌ریبت "نا‌نارامی به دواومیه".^{۱۸۰}

ناوهرۆکی گومانه‌که :

هه‌ندیك له موشریكه‌کانی مه‌که ده‌یانوت گوايه شوین كه‌وتنی موحه‌مه‌د "سه‌لات و
سه‌لامی خودای له‌سه‌ر بیٚت" و هه‌لگه‌پانه‌وه له‌وانه‌ی ده‌روبه‌ریان له تیره عه‌ره‌به
موشریكه‌كان دووچاری پووبه‌پووبونه‌وه و ده‌ركردن و زیان و نا‌زاوه‌یان ده‌كات، خه‌لكی
مه‌كه‌ش توانای نه‌وه‌یان نیه، نه‌مه‌ش دوری خستونه‌ته‌وه له شوین كه‌وتنی موحه‌مه‌د
"سه‌لات و سه‌لامی خودای له‌سه‌ر بیٚت". خودای گه‌وره‌ش ده‌فه‌رمویت: ﴿ وَقَالُوا إِن نَّبِیْج
أَهْدَىٰ مَعَكَ نُنْخِطِفُ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَمْ نُمْكِنْ لَهُمْ حَرَمًا ؕ إِنَّا یُحْیِیْ إِلَیْهِ نَمُرْتُ كُلُّ شَیْءٍ رِّزْقًا مِّنْ لَّدُنَّا
وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا یَعْلَمُوْنَ ۝۵۷﴾ (القصص)، واته: هه‌ندی له‌نه‌فامانی قوره‌یش
ده‌یانوت: ئیمه نه‌گه‌ر شوین ئه‌م به‌رنامه نوئیه بکه‌وین (تیاده‌چین) له ولات وشوینی
خۆمان نامان هیتان « ده‌مانفرپتن ، باشه نه‌وانه بۆ بیرناکه‌نه‌وه ، نه‌وه‌ته به‌ناشکرا ئه‌م
حه‌ره‌م و ناوچه‌یه‌مان بۆ دابین کردوون كه هه‌مووچۆره به‌روبووم و کالایه‌کی بۆ دیت »
نه‌گه‌ر بیریکه‌نه‌وه هه‌موی به‌خشش و پزق و پۆزی ئیمه‌یه ، به‌لام نۆربه‌یان بیر له‌و
پاستیانه ناکه‌نه‌وه و نایزان و ده‌رکی ناکه‌ن..

۱۸۰- الآية التي وردت فيها الشبهة: (القصص / ۵۷). الآيتان التان وردت فيهما الرد على الشبهة : (القصص / ۵۷ ،

رینگاڭانی پوچەن کردنه‌وی گومانه‌که:

یه‌که‌م: سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی که ئه‌م قسه‌ی بیانویه‌کی پوچەله و گوته‌یه‌که هیچ به‌لگه‌یه‌کی نیه، له هه‌مان کاتدا دان پیدانانه به‌وه‌ی که بانگه‌وازه‌که‌ی موحه‌مه‌د "سه‌لات و سه‌لامی خودای له‌سه‌ر بیته" راست و دروسته.

دووه‌م: خودای گه‌وره ئه‌مانی پێ به‌خشیون کاتیک که موشریک بوون ئیتر چۆن وه‌ده‌ر ده‌خرین کاتیک که ئیمانیاں هێناوه.

سییه‌م: هۆکاری راسته‌قینه‌ی له‌ناو چوون به‌ درپه‌خته‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ران و بێ نه‌مه‌کی و له‌ خۆبایی بونه.

چواره‌م: ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر له‌لایه‌ن خه‌لکیشه‌وه‌ گه‌مارۆ بدرێن - به‌ هۆی ئیمانیه‌که‌یانه‌وه‌ ئه‌وه‌ی له‌ خوداوه‌ ده‌ستیا ده‌که‌وێت زۆر باشت‌ره‌و بۆیاں ده‌مێنێته‌وه‌.

درێژ‌وی باب‌ه‌ته‌که‌:

یه‌که‌م: نه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی که بانگه‌شه‌که‌یاں بێ بنه‌مایه‌ له‌ هه‌مان کاتدا دان پیدانانه به‌ راستی پێبازمه‌کی موحه‌مه‌د "سه‌لات و سه‌لامی خودای له‌سه‌ر بیته".

موشریکه‌کان ئه‌و قسه‌ی که به‌ پێغه‌مبه‌ریان ووت و بیانویان بۆ ده‌هێناوه‌ بۆ شوین نه‌که‌وتنی له‌ ترسی ئه‌وه‌ بووه‌ ده‌سته‌لاتیاں به‌سه‌ر تیره‌ عه‌ره‌به‌ دراوسی کاتدا نه‌مێنیت، نه‌وانه‌ی که که‌عبه‌یاں به‌ پێرۆز داده‌ناو ده‌رگاوانی که‌عبه‌ بوون و ته‌کانیاں به‌ پێرۆز ده‌زانی، ده‌ترسان له‌ لایه‌ن ئه‌و تیرانه‌وه‌ فێرێ بدرێته‌ ده‌ره‌وه‌، ئه‌م گومانه‌ بیانویه‌کی موشریکه‌کانی مه‌که‌ بوو که بیانویه‌کی پوچەله‌و پاساویکی بێ بنه‌مایه‌، ده‌یانوت گوايه نه‌گه‌ر بیته‌ سه‌ر دینی موحه‌مه‌د "سه‌لات و سه‌لامی خودای له‌سه‌ر بیته" ئه‌وا عه‌ره‌به‌کانی تر له‌ خاک و ولاتی خۆیاں وه‌ده‌ریان ده‌نن و ئه‌مانیش له‌ قه‌ره‌یاں نایه‌ن،

﴿وَقَالُوا إِن نَّبِيعُ الْهُدَىٰ مَعَكَ نَخْطِفُ مِنْ أَرْضِكَ﴾ (القصص)

ئەوان نكۆلى لەو ناكەن گە ئەو پاستىيە، بەلام لەو دەترسن كە لەلایەن ئەو خەلكانەو فری بدزیته دەرەو، ئەوان خودایان لە یاد كړیو، ئەو شیان لە یاد كړیو كە خودا گاریزەر، هەر ئەویش بەرگریكاره، هەرچی هیزی سەرزەویشە توانای وەدەنای ئەوانی نیه تا لە ژیر پارێزگاری خودادابن، وە هەرچی هیزی سەرزەویشە توانای سەرخستنی ئەوانی نیه ئەگەر خودا بیهیئت پرسیوایان بكات، ئەمەش بە هۆی ئەو وەهیه كە ئیمان لە دلیاندا چەسپاوه، ئەگەر چەسگایا تێپوانینیان بۆ دەستەلاتی خودا دەگۆرێ، وە پێوەریان بۆ كارو بارهكان جیاواز دەبوو، هەروەها بۆیان دەرەكەوت كە ئارامی لە پەنای خودادا نەبیئت بەرقەرار نابیئت، وە ترسیش لە دووری هیدایەتی خودا وە نەبیئت دروست نابیئت، وە ئەم هیدایەتەش بەستراوێت وە بەو هیزە كە پەيوەندی بە شكۆ سەر بەرزیه وە هیه، ئەمە تەنها خەيال و قسەیهك نیه بۆ ئارام كۆرەوێ دڵەكان بوتریئت، بەلكو پاستیهكی قوڵە لە هیدایەتی خودا وە سەرچاوهی گرتو، بە واتای رێك كەوتن و هاونا هەنگ بوون لە گەڵ هیز و یاسای بونەوەر كە پەنای پێ بگریئت و بەگەر بخریئت لە ژياندا. خودا ئەم بونەوهری خولقاندووه و بە پێی یاسایەك بەپێوهی دەبات كە خۆی هەلبێژاردووه بۆی، ئەو هی شوین هیدایەتی خودا بكەوێت ئەو هیزێكی فراوانی دەست دەكەوێت.^{١٨١}

هیدایەتی خودا پاستترین پرۆگرامی ژيانە لە سەر زەویدا، كاتێك ئەم پرۆگرامە كاری پێ بگریئت ئەو سەربەرزى و شكۆمەندی لەسەر زەویدا دەستەبەر دەكریئت جگە لە سەربەرزى و شكۆمەندی دوا رۆژ، جیاوازیەكەشی ئەو هیه لێك ترازانتێك نیه لە نێوان دونیا و دوا رۆژدا، هەروەها پێویست ناكات ژيانى دونیا هەلبوێ شینرێت وە یاخود پەك بخریئت بۆ ئەو هی ئامانجەكانى دوا رۆ بهینرێتە دى ، بەلكو ئەو دوانە پێكەوێ گری دراوین بە پەيوەندیەك: كە چاكی دڵ و چاكی كۆمەلگا و چاكی ژيانە لەسەر زەویدا، پاشان رێگا كە

١٨١- فی ظلال القرآن، سید قطب، مرجع سابق، ج: ٥، ص: ٢٧٠٣.

بەردەوامى ھەيە بەرھە قىيامەت، واتە دۇنيا كىلگەى دوا رۆژە، ۋە بىنايات نانى بەھەشتى ئەم سەرزەۋىيە ۋە پاراستنى شىكۆمەندىيەكەى ھۆكارە بۆ بىنايات نانى بەھەشتى دوا رۆژە مانەۋەى ھەتاھەتايى تىيدا، بە مەرجىك شوين ھىدايەتى خودا بىكەۋىن ۋە بە كىردەۋەى چاكە بەرھە پەۋىى بچىن ۋە لە ھەۋلى پازىكىردنى دابىن.

پەينەداۋە لە مەژۋى مەۋفائەتيدا ھەركۆمەلىك لەسەر ھىدايەتى خودا بۈۋىن ئىلا لە كۆتاييدا ھىزۋە دەستەلات ۋە شىكۆمەندىيان پى بەخشراۋە، پاشان ئامادەكىردىيان بۆ ھەلگرتنى ئەم ئەمانەتە، ئەمانەتى جىنشىنى لەسەر زەۋىيداۋ بەرپەۋەبىردنى ژيان تىيدا. زۆرىك لە خەلكى دەترسن لە شوين كەۋتنى شەرىعەتى خوداى، دەترسن لە دژايەتى ۋە مەكرى دۈژمنانى خودا، دەترسن لە گەلە كۆمەى نەيارەكان ، دەترسن لە تەنگەژە ئابورىى ۋە جۆرەكانى تى تەنگەژە.

ئەمانە تەنھا خەيالەتە ۋەك خەيالەتى قورەيش كاتىك دەيانوت بە پىغەمبەرى خودا ئەگەر ئىمە شوين بانگەۋازەكەى تۈبىكەۋىن ئەۋە لە خاكى خۇمان دەربەدەردەۋىن، ﴿وَقَالُوا إِن نَّبِيعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُنْخِطِفُ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَمْ نُمْكِنْ لَهُمْ حَرَمًا، إِنَّمَا يَجْعَلُ إِلَٰهَ ثَمَرَاتٍ كُلِّ شَيْءٍ رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا وَلَٰكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (القصص)، بەلام كاتىك شوين ھىدايەتى خواىى كەۋتن دەستيان گرت بەسەر پۆژھەلات ۋە پۆژئاۋادا لە كەمتر لە چارەكە سەدەيەكدا.^{۱۸۲}

دووم: چۆن ۋەدەردەنرەين بە ھۆى ئىمانداريانەۋە ئەكاتىكدا خوداى گەۋرە بە موشرىكىش ئاسايشى پى بەخشىبون؟!

بىگومان خوداى گەۋرە ۋەلامى موشرىكەكانى داۋەتەۋە بە ۋەلامىكى پىرسىار ئامىزۋ گالتە پىكىردن ۋە داپلۆسىتەر، ۋەك دەفەرموئىت: ﴿وَقَالُوا إِن نَّبِيعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُنْخِطِفُ مِنْ

أَرْضُنَا أَوْلَمَ تُمْكِنَ لَهُمْ حَرَمًا مِمَّا يُحِبُّ إِلَيْهِ تَمَرْتُ كُلِّ شَيْءٍ رَزَقًا مِّنْ لَّدُنَّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا

يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ (القصص)، بهومانایه‌ی حهره‌میکی نارام وئاسایشمان پیّ به‌خشیون
 نه‌ویش له‌و پوه‌وه که عهره‌بی سهرده‌می جاهیلی په‌لاماری په‌کتریان ده‌داو په‌کتریان
 ده‌کوشت به‌لام دانیش‌توانی مه‌که له ژیر سایه‌ی حهره‌م دابوون، خودای گه‌وره وه‌لامی
 هوکاره‌که‌ی دانه‌وه به‌وه‌ی که‌نه‌وان به‌هوی که‌عبه‌وه خودای گه‌وره نارامی و ئاسایشی
 پیّ به‌خشیون، وه له‌ دوزمن پاراستونی ئیتر ترسی نه‌وه‌یان نیه له‌ په‌نایی حهره‌مدا
 ئاسایی بیت که عهره‌به‌کان په‌لاماریان بده‌ن، وه‌ک نه‌وه‌ی پییان بلیت: له‌ حهره‌می مندا
 په‌نا دراوېون و رۆزی منتان ده‌خوارد به‌لام جگه له‌منتان ده‌پهره‌ست ئیستا ده‌ترسن
 نه‌گه‌ر من بپهره‌ستن و ئیمانم پیّ بهینن نه‌وا خه‌لک وه‌ده‌رتان بنین؟!

ه‌روه‌ها ه‌والی پیداون که حهره‌م جیگه‌ی نارامیه‌وه له‌سهر جه‌م شوینه
 جیاوازه‌کانه‌وه به‌روبومی جیاوازی بۆدیت، به‌لام بی‌ئاگان له‌و پاستیه‌ی نه‌وه‌ی که رۆزی
 داون و نارامی پیّ به‌خشیون له‌ پابردودا و له‌ کاتیکدا بی‌باوه‌ریوون، به‌هه‌مان شیوه
 رۆزیان ده‌دات نه‌گه‌رموسولمان بېن و ئیمان بهینن، وه بی‌باوه‌ره‌کانیشیان له‌ کۆل
 ده‌کاته‌وه که موسولمان بوون، نه‌م قسانه‌یان ده‌گه‌رپته‌وه بۆ بۆچونیان له‌ جه‌ل و زور
 بی‌ئاگایی و نه‌زانین و بیرکړدنه‌وه له‌سهر نه‌نجام و گرتنه‌به‌ری پتگای پاست، بۆیه خودای
 گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿ وَقَالُوا إِن نَّبِيعِ الْمَدْيِ مَعَكَ نَحْطِفُ مِنْ أَرْضِنَا أَوْلَمَ تُمْكِنَ لَهُمْ حَرَمًا
 مِمَّا يُحِبُّ إِلَيْهِ تَمَرْتُ كُلِّ شَيْءٍ رَزَقًا مِّنْ لَّدُنَّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ (القصص).

خودای گه‌وره له‌ کاتی پیوښتدا وه‌لامی نه‌و به‌هانه خه‌یالوویی ده‌نه‌وه، کی نارامی
 پیّ به‌خشیون؟ کی نه‌و جیگه‌یه‌ی بۆکړدون به‌حهره‌م؟ کی دله‌کانی ئاراسته‌کړدوه که
 بیته نه‌و جیگاوه‌سهرجه‌م به‌روبومه‌کانی سهرزه‌وی له‌گه‌ل خوږیان بهینن؟ له‌ هه‌موو
 جیگایه‌که‌وه دین بۆ حهره‌م له‌ شوینی جیاوازو له‌ وه‌ری جیاوازا: ﴿ وَقَالُوا إِن نَّبِيعِ الْمَدْيِ

مَعَكَ نُنْخَطِفُ مِنْ أَرْضِنَا أَوْلَمَ تُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجِبِّي إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِّنْ لَّدُنَّا وَلَئِكَ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ (القصص).

نیتر بۆچی له وه ده ترسن که خه لک وه ده ریان بنیت به هوی ئیماننه که یانه وه، له کاتیکدا خودا نهو حهره مهی بۆ کردونه ته ئارامگا هر له سه رده می ئیبراهمی باوکیانه وه؟ ئایا نه وهی له کاتی سر پێچیاندا ئارامی پێداون واز له خه لک دینیت له وهی به ئیماندارى وه ده ریان بنیت؟ { وَلَئِكَ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ } (القصص / ٥٧). نازانن ئارامیان له کوپه وه بۆهاتوه، نازانن هه مو کاره کان ده گهرینه وه بۆلای خودا. ^{١٨٢}

سینه م: هۆکاری له ناوچونی راسته قینه له خو بایی بوون || پێ نه زانیان || به درو خسته وهی پێغه مبه رانه:

نه گه ر قسه ی موشریکه کان به لگه بیت له سه ر نه وهی که نه وان له پوکه شدا دانیئا ناوه به راستیدا، به وهی که پێغه مبه ر " سه لات و سه لامی خودای له سه ربیت " بانگه واز بۆ هیدایهت ده کات ، بۆیه خودای گه وره ئه م ئایه ته به دوای ئایه ته که ی پێشو دادینیت بۆ ترساندنیان له سزای گه له کانی پێش خو یان که لوت به رزو له خو بایی بوون، " بئى نمه ک بوون به رامبه ر نیعمه ته کانی خودا، پۆزی نه و یان خو اردوه و جگه له و یان گه ره سته وه، وه ک ده فه رمویت: ﴿ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا فَإِنَّكَ مَسْكُونُهُمْ لَر تَشْكُنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكَانَ خُنُوءُ الْوَرِثَةِ ﴾ (القصص). واته: ئیمه پێشتر چه نده ها ولات و شارمان کاول کردوه کاتی که خه لکه که ی له سنور ده رچون و پێبازی تاوان و سته میان گرتۆته به ر. نه وه ته خانوبه ره و کۆشک و ته لاریان و یران و چۆله و زۆر که م ئاوه دان بۆته وه و خه لکیکی که می تیدا نیشته جی بووه ، وه هه ر ئیمه خاوه نی راسته قینه ی هه موو شتیکیان.

نه گهر نه يانه ويټ خوږيان له تياچوون بگاړيږن و بئ خه م بن له وه ده رنن نانه مه
 هوكارى تياچونيانه با خوږيانى لى بپاريږن: ﴿ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرَبٍ مَّ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا
 فَنِلَّاكَ مَسْكِنُهُمْ لَمْ تُسْكِنْ مِنْ بَدِهِ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ ﴾ (٥٨) ﴿ (القصص) ، ياخى
 بوون و سوپاس نه كړدى خدا له سهر نيعمه ته كانى هوكارى سهره كى له ناوېر دى لادى
 كان بوو، يه كيك له و نيعمه تانه ي كه خدا پټى دابوون نه و حهره مه نارامه بوو، وه
 باناگاداربن له ياخى بوون و سوپاس نه كړدى كه بيبته هوكارى له ناوچونيان وهك هوكار
 بوو بؤ له ناوچونى نه و لادى و شارانه ي كه به چاوى خوږيان ده يانينينو ده يانزانى، و نه و
 مال و مه نزله قهره بالغانه چؤل و ويرانن: (لم تسكن من بعدهم الا قليلا) ﴿ لَمْ تُسْكِنْ مِنْ
 بَدِهِ إِلَّا قَلِيلًا ﴾ (٥٨) ﴿ (القصص) .

به پټوه ماوه ته وه بؤ پټپړانه وه ي دهر نه نجامى دانيش توانه كه ي ، چيروكى ياخى بوون
 ده پټپړته وه، سهرجه م خه لكه كه ي تياچوون كه سيان نه ماوه، وه هيچ كه س ميرانگريان
 نه بپوه: ﴿ وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ ﴾ (٥٨) ﴿ (القصص) . خوداى گه وره هيچ يه كيك له و شارو
 شاروچكه ياخى بوانه ي ويران نه كړدوه به بئ نه وه ي پيغه مبهريك په وانه بكات بؤ شاره
 گه وره (پايته خته) كه يان، نه وه ياساى خودا يه و له سهر خوى نوسيو يه تى كه ده بيت نه وه
 بكات وهك به زه بيهك به رامبه ر به نده كانى: ﴿ وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا
 رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ؕ إِنَّا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَى إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴾ (٥٩) ﴿ (القصص) ،
 واته: جا ئير وه نه بيت (له كوتايى زه ماندا) په روه رديگارى تو و ويرانگه رى مه مله كه ت و
 شارو ناوه دانيه كان بيت هه تا پيغه مبهريك بؤ ديږين ترين و مامناوه ندى ترينيان (له هه موو
 پړويه كه وه) په وانه نه كات (كه شارى مه ككه يه) وه ثايه ته كانى ئيمه به سهر نه و خه لكه و
 خه لكانى هه موو زه مان و زه مينه كاندا نه خوږيږته وه (له م سهرده مه دا له پښه ي
 ساپته كانى ئيترنيت و هه ندى كه نالى ناسمانى و سى دى و شريت و كتيب و كوفار و

پښتانه و لایه نه ئیسلامیه کان و پښکخراوه جوړاو جوړه کانه وه دهنگی نه م قورئانه و تهفسیره کانی به ده ها زمان دراوه وده دریت به گوئی خه لکیدا له گه ل تهفسیره کهیدا به ده ها زمان) جا خوی گه وړه ده فهرمویت: ئیمه هه میشه به هوئی تاوان و گوناو سستمی خه لکه وه مهمله کهت و شار و ولاتان کاول ده کهین. (نه گهر فریای خوئیان نه کهون).

وه حکمه تی ناردنی پیغه مبه ران "سهلامی خودایان له سر بیت" له شاره گه وړه کان یا خود پایته خته کانیا ن بۆ نه وه بووه که بیته ناوهندیک بۆ بانگه وازو گه یاندنی گه یامه که بۆ ده وروبر بۆ نه وهی که س به هانه و گاساوی نه میتیت، بیگومان پیغه مبه ری خودا "سهلات و سهلامی خودای له سر بیت" له مه که گه یامی بۆ هاتوه که له شاریکی گه وړه ی عه رب بووه که ناگاداری کردونه ته وه له ده رنه نجامی دروزنانی پیش خوئیان پاش نه وهی که ترسیته ری بۆ ناردوون، ﴿وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ﴾ (القصص). به دلنیا به وه به لکه کانی خودا به درق ده خه نه وه و ده شرانن که وانیه.

چوارم: نه گهر به هوئی ئیمانده که یانه وه ودمر بنرین نه وهی لای خودایه باشتر بویان.

به و مانایه ی سه رجه م خویشیه کانی دنیا به پانتای هه موو ژیا نی دنیا و نه وهی خودا پیی داو ن له سر زه ویدا له گه ل هه موو نه و به رو بومانه ی که پیی به خشیون، وه نه وهی که مروف ناره زوی ده کات له ژیا نی دنیا هیچ نیه جگه له شتیکی که م و بی بایه خ نه بیت نه گهر به راورد بکریت به وهی لای خودایه: ﴿وَمَا أُوتِیْتُ مِنْ شَیْءٍ مِّنْ مَّتَّعُ الْحَیَوَةِ الدُّنْیَا وَزِیْنَتِهَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ (القصص)، واته: خه لکینه هر چیتان پی به خشراوه «نه وه ناز و نیعمه ت و به خشیکی که می دنیا و زینه ت ، رازاوه ییه کانیه تی » به لام دلنیا بن که نه وهی له لای خوی گه وړه یه ، وه له به هه شتی به ریندا بوی ناماده کردوون زور چاکتره و به رده وام و نه پراوه شه (هر به راورد نا کریت له گه ل دنیا ی ته مه ن

سنورداردا « که ئاده میزادیش چهند سالیکی کهم تیایدا دهژی) باشه ئاخۆ ئیوه عهقل و ژیری خۆتان ناخه نه کار؟! (به راوردیان ناکه ن؟!).

ئهمه راستکردنه وهی کۆتاییه نهك ئه وهی که ده ترسن له دهستی بدهن له ئاسایش و زهوی و به رووبوم « ته نانه ت ئه وهش نا که خودا منه تی خستوه ته سه رتان له جیگیرکردن و ئاسایش و به خشیینی نیعمه ته کانی به ته نها، به ده ر له وهی که خودا له شاره کاندا نیعمه تی خۆی بۆ هه لپشتون و پاشان به هۆی یاخی بونه وه لئی گرتونه ته وه، به لکو راستیه که له وه دایه ئه وهی له ژیا نی دنیایا به ته نانه ت ئه گه ر شیاوو به رده وامیش بوو به دوایدا وێرانکاری و له ناو بردن ناهیتیت، هه موو ئه وشتانه ﴿ وَمَا أُوتِیْتُ مِنْ شَیْءٍ فَمَتَّعُ الْحَیْوةَ الدُّنْیَا وَزِیْنَتَهَا وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَیْرٌ وَابْقَیْ ۖ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ۝۱۰﴾ (القصص)

چاکه یه کی کۆتای پێ نه هاتوی به رده وامه جیاوازی کردن له نیتوان ئه مه و ئه وه دا پێویستی به ژیرییه که ده رک به سروشتی ئه مه و ئه وه بکات، پاشان لیکۆلینه وه بکات له سه ر ئه م یاسایه و ژیری بخاته کار بۆ هه لپژاردن!

له کۆتایی ئه م گه شته دا لاگه په ی دنیایا دواپۆژ ده خاته پوو بۆ ئه وهی هه رکه س هه رچی ده ویت هه لپێژیت: ﴿ اَفَمَنْ وَعَدْتُهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَیْقَیْهِ کَمَنْ مَّعَّعْتُهُ مَتَّعًا الْحَیْوةَ الدُّنْیَا ثُمَّ هُوَ یَوْمَ الْقِیَمَةِ مِنَ الْمُحْضَرِیْنَ ۝۱۱﴾ (القصص)، واته: باشه، ئایا ئه و که سه ی به خته وه ره و به ئینی پاداشتی چاکمان داوه تی و به م زوانه پێی ده گات براوه و سه رفه رازه، یان ئه و که سه ی که ته نها له نازو نیعمه تی دنیا به هه ره مه ندمان کردوه؟! پاشان ئه و جوژه که سانه له قیامه تدا له ئاماده کراوان ده بن بۆ لپێرسینه وهی سه خت و سزای نیتو ناگری دۆزه خ. (بۆ هه میشه و هه تا هه تای).

ئهم لا په ره شی ئه وه یه هه رکه س خودا په یمانی چاکی پێدا بیت له دواپۆژدا دهستی ده که ویتته وه، لا په ره که ی تریشی هه رکه س خۆشیه کاتیه کهم و بێ نرخه کانی دنیای

چەشت، پاشان ھەرئەوھى بۆ دەھىترىت لە پۆزى دواييدا و لىپرسىنەوھى لەسەر دەكرىت، دەستەواژەكە ئاماژە بە ناپەزايى دەكات (من المحضرين) كەبە زۆر ئەھىترىن و بەترسەوھى كە حەزىيان دەكرد نەھىترانايە، لەبەر ئەو سزايەى كە بۆيان ئامادە كراوھ، لەسەر ئەو خۆشىە كورتە بى ئرخەى دونيا !

ئەمە خالى كۆتايىيە لە وەلمى قسەكانياندا: ﴿ وَقَالُوا إِن نَّبِيعِ الْهُدَى مَعَكَ نُنْخَطِفُ مِنْ أَرْضِنَا ۖ ﴾ (القصص). ئەگەر ئەوھ پووبدات باشترە لە پۆزى دواييدا بەھىترىن بۆ لى پرسىنەوھى ! ئەى چۆن شوپىن كەوتنى ھىدايەتى خودا جىگىركردن و ئاسايشى دونياى بەدواوھىە لەگەل پەنادان و پاداشتى دواپۆز؟ كەواتە جگە لەو بى ئاگايانەى كە دەرک بەو راستىە بەھىزەى گەردوون ناكەن كەسى ترواز لە ھىدايەتى خوداى گەورە ناھىتەت، تەنانەت نازانن لە كۆپوھ دوچارى ترسى دەبنەوھى ياخود لە كۆپوھ ئاراميان بۆ دەستەبەر دەبەت، ھەروھەما ئەم خەسارۆمەندانەشى ناتوانن شتە چاكەكان بۆ خويان ھەلپۆزىن و لە تياچوون ناترسن ئەوانەش بى بەش دەبن لە ھىدايەتى خودا.^{١٨٤}

بەگورتى!

- بنگەشەى موشرىكەكانى مەكە كە دەلەين گوايە ئەگەر موسولمان ببن وەدەر دەنرەن بەھانەيەكى پوچەلە و ھىچ بنەمايەكى نىە.
- ئەم بانگەشە لەگەل ئەوھى بى بنەمايە، لە ھەمان كاتد دان پەيدانانە بە راستى و دروستى ئەوھى كە دابەزىوھ بۆ موخەمەد " سەلات و سەلامى خوداى لە سەر بىت "
- ئەگەر خوداى گەورە پەناى دابن لە كاتىكدا بى باوھ پوون و دورگەى عەرەبى و دەورو بەريان لە جەنپىكى وێرانكەرى بەردەوامدا بووھ، ئايا دەست بەرداريان دەبەت بۆ ئەوھى لە لايەن خەلكەوھ وەدەرىنرەن بە ئىماندارى؟!؟

گومانی چل

بانگه شهی نهومی که هیدایهت لهومدایه شوین جولهکه و گاور بکهوی * ۱۸۵

ناومرۆکی گومانهکه

جولهکهکان و گاوردکان بانگه شهی نهومی نهکەن که نهوان لهسەر هەقن، جولهکهکان به پێغه مەریان ووت: هیچ هیدایهتێک نیه له دەر ههوهی نهومی بیت که ئیمه لهسەری نه پۆین، دهی موحەممەد تۆش شوین ئیمه بکهوه با بکهوێته سەر پێگهی هیدایهت، گاوردکانیش هەمان قەسیان کرد، خوای گه ورهش فەرمووی: ﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا﴾ (البقرة)، جولهکه و گاوردکان وتیان: (به موسلمانەکان) ببن به جولهکه یان گاورد تا بکهونه سەر پێی راست.

شیوازی پوچکردنهومی نهومی گومانه:

نهومی جولهکه و گاورد بانگ بکرین بۆ نهومی شوین ئایینی ئیبراهیم بکهون (سهلامی خوای لیبیت) چونکه هه موویان یهک پان له وهدا که ئیبراهیم پێشه وایشه و لهسەر هیدایه تیشه.

دریژمی وهلامهکه:

پێویسته جولهکه و گاورد بانگ بکرین بۆ نهومی شوین ئایینی ئیبراهیم بکهون (سهلامی خوای لیبیت) چونکه هه موویان یهک پان له وهدا که ئیبراهیم پێشه وایشه و لهسەر هیدایه تیشه:

۱۸۵- پروانه "نایا هیدایهت له وهدا شوین جولهکه بکهوی"، ههروهها گومانی دوهم بخوێنه رهوه له بهرگی ههشتهمدا له بابەتی بهراوردی نێوان ئایینهکان.

* نهو نایهتی نهومی گومانهیی باسکردووه بریتیه له نایهتی (۱۳۵) سووردهتی نهلبه قهره، نهو نایهتانهش وهلامهکانی نهومی گومانهیی تیدا به بریتین له نایهتەکانی (۱۳۵ و ۱۲۸) ی سووردهتی نهلبه قهره.

ٺه وه زانراوه كه چ جوله كه و چ گاور هر دوولايان دانيان به وه دا ناوه كه ئيبراهيم
 (سه لامي خواي ليبييت) پيغمبر و دوستي خوايه، بويه كاتيڪ كه به موسلمانن كان
 ٺه ٿين: بن به گاور يان به جوله كه تا هيدايه تان پيديرٽ و بچنه به ههشت، له و
 سونگه يه وه وه لام ٺه درٽنه وه كه خويان سه لماندوويانه، وه ٺه وه وايه پييان بووترٽ:
 نا، وهرن با هه موومان شوين ٺاينني ئيبراهيم بكه وين كه ٺيمهش و ٺيوهش دانمان ناوه
 به وه دا كه ٺه وه ٺه ٺاينني خوايه و خوا پي رازيه و هه ٺيباردووه و فرماني كردووه
 شويني بكه وين، ٺيمهش و ٺيوهش له سهر ٺه وه يه كده نگين كه ئيبراهيم پيشه واي
 هيدايهت و خه لگاني به رچاووشنه، ٺه م وه لامه يه كيكه له و وه لامه به هيڙانه ي كه خواي
 په روه ردگار پيغمبري شاره زا كردووه لي، پيشه و ته به ريبه رحمت بيت ٺه ٺي: خواي
 گه وره موحه ممد ي پيغمبري خوي ۞ فيري كورترين و به هيڙترين وه لام ٺه كات و
 پي ٺه ٺي: ٺه ي موحه ممد بل ٺه و كه سانه ي كه به ٺو و شوينگه و ته كات ٺه ٺين:
 ﴿كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا﴾ (البقرة)، بن به جوله كه يان گاور ٺه كه ونه سهر
 ريگه ي هيدايهت، پييان بل ٺه نا، وهرن با هه موومان شوين ٺاينني ئيبراهيم بكه وين ٺه و
 ٺاينني كه هه موومان يه كده نگين له وه دا كه ٺه و ٺايننيه يه كه خوا پي رازيه و فرماني
 پي كردووه، ده ي ٺايننيه كه ي ٺه و موسلمانن ٺييه و دووره له لادان، دواي ٺه وه واز له
 هه موو ٺايننيه كاني تر به ٺين كه جياوازيما هه يه له سهر ي، هه نديكمان بر واي پي هه يه و
 هه نديكمان نكولي لي ٺه كات، ٺه وه ي تريان ريگه يه كه نيه بو ٺه وه ي له سهر ي يه كده نگ
 بين، به لام ٺه مه ي تريان هه موو يه كه ده نگين له سهر ي كه ٺاينني ئيبراهيمه .

ٺه مه ي خوا كه ٺه فهرموي: ﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا﴾ (البقرة)،
 جووله كه و گاواره كان و تيان: (به موسلمانن كان) بين به جووله كه يان گاوار تا بكه ونه
 سهر پي ي راست. ٺه م ٺاينه ته ٺه وه ٺه گه يه نيت كه بيروباوه پي هه ردو لا جياوازن،
 راناوي (وقالوا) بو ٺه هلي كيتاب ٺه گه ريته وه (او) يش بو به شكردن و جوراوجوري

به کاربراره، يانی: جوله که کان خه لکی بۆ ئه وه بانگ نه کهن که خۆيان بپوایان پتی هیه و هیدایهت ته نیا له وه دا نه بینن، به هه مان شیوه گاوه کانیش خه لکی بۆ ئه وه بانگ نه کهن که خۆيان بپوایان پتی هیه و هیدایهتی ته نیا له وه دا نه بینن. ئه م شیوازهش له زمانه وانیدا شتیکی کارپیکراوه و مه به ست ئه وه یه که نه گهر قسه ی هه رکام له م دوانه راست بیت ئه وه نه بیته به لگه بۆ ئه وه ی ئیبراهیم له سه ر ریگه ی هیدایهت نه بووه ! چونکه ئیبراهیم نه یه هودی بووه و نه نه صرانی بووه، ده ی ئیتر چون گاوه جوله که هه ردوولایان یه کده نگن له سه ر ئه وه ی که ئیبراهیم له سه ر هیدایهت بووه و پتیشه وای هیدایهت دراوه کانه ؟ بۆ ئه مه یه که خوای گه وړه پتیه مبه ری خۆی شاره زا نه کات تا به به یزترین به لگه مونا قه شه یان بکات و پتییان بلێ: ﴿قُلْ بَلْ مَلَكًا بَرَّأْنَاهُ خَفِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (البقرة)، بلێ: به لکو په یه وه یی ئایینی پاکی ئیبراهیم ده که یه که له هاو به ش په یدا که ران نه بووه. یانی: نا، به لکو ئیته شوین ئایینی ئیبراهیم نه که وین ئه و ئایینه ی که مشتومرمان نیه له سه ر ئه وه ی که هه م ریگه ی هیدایهت هه م ئیبراهیم خوشی به رچا وروون بووه، که واته ئه وه نه و ئایینه یه که راست و ریگه و لادان و لیلی تیدا نیه، ئایینیکی خاوین و یه کخوایه رستی له میژینه یه و دووره له شیرک و بته په رستی.^{۱۸۶}

پاشان خوای گه وړه قه سه له گه ل ئیمانداره کاندایه کات و پتییان ئه فهرمو ی به و گاوه و جوله کانه بلین که نه لێن: ﴿كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا﴾ (البقرة)، پتییان بلین:

﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ (۱۳) فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ ﴿۱۴﴾

بلین: (ئهی موسلماننینه) بپرومان هینا به خوا و به و قورتانیه ی که بۆ خۆمان نیرراوه ته خواره وه وه به و په یامه ی که نیرراوه بۆ ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و

یه‌عقوب و کورده‌کانی یه‌عقوب وه به‌وهی که دراوه به مووساو عیسا وه به‌وهی که دراوه به هه‌موو پیغه‌مبه‌ران له‌لایه‌ن په‌روه‌دگاریانه‌وه جیاوازی ناکه‌ین له‌نیوان هیه‌ج کامیکیاندا وه ئیمه‌ فه‌رمانبه‌ری خواين. ئینجا نه‌گه‌ر بپوایان هیتا به‌وشیوه‌یه‌ی که ئیوه‌ بپواتان پئی هیتاوه‌ نه‌وا بیگومان پئی پاستیان دۆزیوه‌ته‌وه وه نه‌گه‌ر پشتیان هه‌لکرد نه‌وا نه‌وان له‌دوو به‌ره‌کیی دان.

خوا فه‌رمان به‌ پیغه‌مبه‌ر نه‌کات که خه‌لکی بانگ بکات بۆ شوینکه‌وتنی ئایینی ئیبراهیم (سه‌لامی خوای لیبتیت)، پاشان فه‌رمان به‌ ئیماندارانیش نه‌کات هه‌مان کار بکه‌ن و بڵین: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَّآ إِبْرٰهٖمَ وَإِسْمٰعِیْلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ ۝۱۳﴾ (البقرة)، یانی با بانگه‌شته‌تان بۆ ئایینیکی تایبه‌ت نه‌بیته‌ به‌خۆتان که جیاتان بکاته‌وه له‌شوینکه‌وته‌ی ئایینه‌ ئاسمانیه‌کانی تر، به‌لکو چاوتان با له‌وشته‌ هاوبه‌شه‌ بیته‌ که هه‌مووتان کۆنه‌کاته‌وه و ریکتان نه‌خات، بانگه‌شه‌ بۆ رۆحی ئایین و بنه‌ره‌تی ئایین بکه‌ن، نه‌وشته‌ی که جیاوازیان له‌سه‌ری نیه‌ و کیشمه‌کیشی له‌سه‌ر ناکه‌ن، نه‌ویش نه‌وه‌یه‌ خۆتان ته‌سلیم به‌وه‌ بکه‌ن که هه‌موو پیغه‌مبه‌ران و په‌یامبه‌رانی له‌سه‌ر بووه‌.^{۱۸۷}

ئه‌مه‌ش که خوا نه‌فه‌رموی: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَّآ إِبْرٰهٖمَ وَإِسْمٰعِیْلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ وَمَا أُوتِیَ مُوسٰی وَعِیْسٰی وَمَا أُوتِیَ النَّبِیُّوٓنَ مِنْ رَبِّهٖمْ لَا نُفَرِّقُ بَیْنَ أَحَدٍ مِنْهٖمْ وَخٰنَ لَهُمْ مَّسَلُوٓنَ ۝۱۴﴾ (البقرة)، بڵین: (ئه‌ی موسلمانینه‌) بپوامان هیتا به‌خواو به‌و قورئانه‌ی که بۆ خۆمان نیراوه‌ته‌ خواره‌وه وه به‌و په‌یامه‌ی که نیراوه‌ بۆ ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یه‌عقوب و کورده‌کانی یه‌عقوب وه به‌وه‌ی که دراوه به‌مووساو عیسا وه به‌وه‌ی که دراوه به‌هه‌موو پیغه‌مبه‌ران له‌لایه‌ن په‌روه‌دگاریانه‌وه جیاوازی ناکه‌ین له‌نیوان هیه‌ج کامیکیاندا وه ئیمه‌ فه‌رمانبه‌ری خواين.

ئەو ئايەتە لەبىرى ﴿قُلْ بَلْ مَلَكٌ﴾ (البقرة) دا ھاتوو، ئامانجى شەرحکردنى ئايىنەكەيە
 كە ئەفەرموى: ﴿قُلْ بَلْ مَلَكٌ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (١٣٥)، بلى: بەلكو
 پەيپەھوى ئايىنى پاكى ئىبراھىم دەكەين كە لە ھاوبەش پەيداكاران نەبوو.

كە فەرمان بە وتنى شىتەك ئەكرىت ئىتر ئەو فەرمانكردنە بە پىپەھوىکردن لە
 ناوھەپۆكى ئەو شتە، چونكە قەسەيەك نەرخى نە ئەگەر بىروات بە ناوھەپۆكى قەسەكە نەبىت |
 ئەم خۆبەستەنەو بە ئىبراھىمەو بۆ راستىيە، بۆ ئەو نە درۆيەك بەكى، مەبەست بەم
 قەسەيە ئەوھەيە كە ئەو رابگەيەنەيت و بانگەشە بۆ ئەو بەكەيت، چونكە ئەمە سەلماندنى
 ئەو چاكانەيە كە لە ھەموو دىنەكانى تردا ھەن و ئەم ئايىنە تازە شوپىيان كەوتوو و
 ويژدان و دلپاكي خۆي دەرئەخات بۆيان، تا ئەوھى حەزى لە ئايىندارىە دلى بۆ بکاتەو و
 ئەوھى كەللە رەقە گوويى بناخنىت، ئەمەش بۆ پاراستنى ئايىنى راستەقىنەيە وەك
 ئەفەرموى: ﴿قُلْ بَلْ مَلَكٌ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ (١٣٥) (البقرة)... بەلكو پەيپەھوى ئايىنى پاكى
 ئىبراھىم دەكەين كە لە ھاوبەش پەيداكاران نەبوو.

ئەمەش ھەموو يانى: ئىمە تانە نادەين لە شەرىعەتى موسا و شەرىعەتى عيسا و ئەو
 پەيامانەي كە لە لاين خوا دراو بە پىغەمبەران و بە درۆيان نازانين، بەلكو ئىمە خۆمان
 سپاردوو بە ئايىنى خوا كە ئىسلامە و لەسەر ئايىنە بنەپەتەيەكەي ئىبراھىم دامەزراو و
 ماوھتەو، ئەم ئايىنە شەرحىكى ئەو ئايىنەي ئىبراھىمە و تەواوكرىكە بۆي وەك خوا
 ويستوويەتى، ئەو ئايىنانەي دواي ئىبراھىم ھاتوون وەك ويستەگەي رىگە وان، دەستى
 مىللەتانىان گرتوو بۆ ئەوھى روويان بەكەنە بەرژەوھەندىەكانيان كە بۆ ئەو سەردەم و
 شوپىنانە گونجاو بوون، وەك چۆن رىبوارىك كە لە رىگەدا ماندوو ئەبى يەكەك لە
 ويستەگەيەك لاينەدات تا پشوو بدات و تویشووي تازە ھەلېگريتەو و پاشان سەر لە نووى
 بەكەيتەو رىكردن، يەكئى لەو مانا گونجاوانە بۆ ئەم ئايەتە ئەوھەيە كە ئايەتەكە بە

پیتغه مبه رانه (سه لامي خوايان ليبييت) نه وه سهرکه وتوو نه بن و بهرچاو روون نه بن و نه که ونه سهر ريگه ي راست و هيدايه ت.

کورته ي قسه:

• هيدايه ت نه وه يه له ناييني ئيبراهيمدايه که لاداني تيدا نيه، نه ک نه وه ي که جوله که ي له سهره، يان نه وه ي نه صرانييه ت و بته رسته کاني عهره بي له سهره، ريگه ي هيدايه ت ته نيا له شوينکه وتني ناييني ئيبراهيمدايه، نه وه ي که ئيسلام هيتاويه تي، که بووه ته سپره وه ي هه موو نايينه کاي پيش خوي.

• نه گه ر جوله که و گاواره کان به راستي ريگه ي هيدايه تيان مه به سته نه وه نه بي بروا به موحه ممه د بهينن ﷺ، چونکه نه و له سهر ناييني ئيبراهيمه (سه لامي خواي ليبييت) و نه وانيش بانگه شه ي نه وه نه که ن که شوين ئيبراهيم که وتوون.

الحمد لله أولاً و أخيراً

ته و او بوو

سەرچاومكان

- * الإتقان في علوم القرآن، السيوطي، مكتبة نزار مصطفى الباز، مكة المكرمة، ١٤١٧هـ/١٩٩٦م.
- * بحوث منهجية في علوم القرآن الكريم، موسى إبراهيم الإبراهيمي، دار عمار، الأردن، ٢، ١٩٩٦م.
- * البرهان في علوم القرآن، الزركشي، تحقيق: محمد أبي الفضل إبراهيم، المكتبة العصرية، بيروت، د.ت.
- * التحرير الإسلامي للمرأة، د. محمد عمارة، دار الشروق، ط ٢١٤٢٣هـ/٢٠٠٢م.
- * التحرير والتنوير، محمد الطاهر إبن عاشور، دار سحنون، تونس، د.ت.
- * التشريع الجنائي الإسلامي مقارناً بالقانون الوضعي، عبدالقادر عودة، مؤسسة الرسالة، بيروت، ط ٨، ١٤٠٦هـ/١٩٨٦م.
- * تفسير الشعراوي، محمد متولي الشعراوي، أخبار اليوم، القاهرة، ط ١، ١٩٩١م.
- * تفسير القرآن العظيم، إبن كثير، دار الكتب العلمية، بيروت، ١٩٨٥م.
- * تفسير المنار، محمد رشيد رضا، دار المعرفة، بيروت، ط ٢، د.ت.
- * التفسير الوسيط، د. محمد سيد طنطاوي، مطبعة الرسالة، القاهرة، ط ٣، ١٩٨٧م.
- * جامع البيان عن تأويل آي القرآن، الطبري، تحقيق: أحمد محمد شاكر، مؤسسة الرسالة، بيروت، ط ١، ١٤٢٠هـ/٢٠٠٠م.
- * الجامع لأحكام القرآن، القرطبي، دار إحياء التراث العربي، بيروت، ١٤٠٥هـ/١٩٨٥م.
- * الرسول (صلى الله عليه وآله وسلم) في عيون غربية منصفة، الحسيني معدّي، دار الكتاب العربي، القاهرة، ط ١، ٢٠٠٦م.
- * ركائز الإيمان، محمد قطب، دار الشروق، القاهرة، ط ١، ١٤٢٢هـ/٢٠٠١م.

- * الطعن في القرآن الكريم و الرد على الطاعنين في القرن الرابع عشر الهجري، د. عبدالمحسن المطيري، رسالة دكتوراه مخطوطة بكلية دار العلوم بجامعة القاهرة.
- * عقيدة أهل السنة والجماعة، د. أحمد فريد، مكتبة فياض، القاهرة، ٢٠٠٥م.
- * في الشريعة الإسلامية و فقهها و مصادرها، عبدالله ناصح علوان، دار السلام، القاهرة، ط١، ١٤٠٤هـ/١٩٨٤م.
- * في ظلال القرآن، سيد قطب، دار الشروق، مصر، ط١٣، ١٤٠٧هـ/١٩٨٧م.
- * القضاء و القدر، د. عمر سليمان الأشقر، دار النفائس، الأردن، دار السلام، القاهرة، ١٤٢٦هـ/٢٠٠٥م.
- * القيامة الكبرى، د. عمر سليمان الأشقر، دار السلام، القاهرة، ١٤٢٦هـ/٢٠٠٥م.
- * الكشف، الزمخشري، الدار العالمية، بيروت، د.ت.
- * مباحث في علوم القرآن، مناع القطان، مكتبة وهبة، القاهرة، ط١٣، ١٤٢٥هـ/٢٠٠٤م.
- * محاسن التأويل، القاسمي، دار الحديث، القاهرة، ط١، ١٤٢٤هـ/٢٠٠٣م.
- * مدخل لمعرفة الإسلام، د. يوسف القرضاوي، مكتبة وهبة، القاهرة، ط٣، ١٤٢٢هـ/٢٠٠٣م.
- * المرأة المسلمة، وهبي سليمان غاوجي، دار القلم، دمشق، ط٨، ١٤٢٠هـ/١٩٩٩م.
- * المرأة و الولاية، د. طه الدسوقي حبيشي، ط١، ١٤١٩هـ/١٩٩٨م.
- * المناظرة الكبرى، علاء أبوبكر، مكتبة وهبة، القاهرة، ط١، ١٤٢٦هـ/٢٠٠٥م.
- * الهجمات المفرضة على التأريخ الإسلامي، محمد ياسين مظهر صديقي، ترجمة د. سمير عبدالحميد إبراهيم، رابطة الجامعات الإسلامية، ط١، ١٤٠٨هـ/١٩٨٨م.
- * وظيفة الدين في الحياة، د. محمد الزحيلي، جمعية الدعوة الإسلامية، ليبيا، ط٢، ١٩٩٩م.
- * و نحن نقيم صرح الروح، فتح الله كولن، مجلة حراء، العدد ٦، السنة الثانية، يناير/مارس ٢٠٠٧م.

